

เสวนาวิชาการ
การถอดการร้าย
ในศตวรรษที่ 21
ภัยคุกคาม
ไร้พรมแดน

สัมมนาวิชาการ

สตรี เพศสถานะ
และเพศวิถี

เศรษฐศาสตร์
และธุรกิจ

ความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศ
และ
ความมั่นคงของมนุษย์

วัฒนธรรม
ภูมิปัญญา
และ
การเรียนรู้

8 กรกฎาคม
2559

ห้องประชุม

ประกอบ หุตะสิงห์

อาคารอเนกประสงค์ 1

มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์
ท่าพระจันทร์

รายงานสืบเนื่องจาก
การประชุมวิชาการระดับชาติ
สหวิทยาการ 2559

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ

“สหวิทยาการ 2559”

“การก่อการร้ายในศตวรรษที่ 21 : ภัยคุกคามไร้พรมแดน”

วันศุกร์ที่ 8 กรกฎาคม 2559

ร่วมจัดโดย

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (MSSRC) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ศูนย์สหวิทยาการเอเชียศึกษา วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถาบันศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (TISIC)

สารสั้นจากคณบดีวิทยาลัยสหวิทยาการ

วิทยาลัยสหวิทยาการได้เปิดการเรียนการสอนมาครบรอบ 13 ปี ในปี พ.ศ. 2559 นี้ และเป็นการครบรอบ 82 ปี ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงได้มีโครงการประชุมวิชาการระดับชาติขึ้น นับเป็นการประชุมระดับชาติ ครั้งที่ 3 ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา โดยใช้ชื่อว่า “สหวิทยาการ 2559” ในวันศุกร์ที่ 8 กรกฎาคม 2559

วัตถุประสงค์ ของการจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้เชิงสหวิทยาการ เพื่อเป็นเวทีให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรรศนะระหว่างคณาจารย์ นักศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจนำเสนอ ผลงานวิชาการ งานวิจัย และบทความในองค์ความรู้เชิงสหวิทยาการ รวมทั้ง การรวบรวมองค์ความรู้ และการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะให้เกิดความเข้าใจ และนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นหน้าที่หลักอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัย คือ การจัดการบริการวิชาการ การจัดทำงานวิจัย และการเผยแพร่ไปสู่สังคม ในปี พ.ศ. 2559 นี้ วิทยาลัยสหวิทยาการจะดำเนินการปาฐกถาพิเศษเรื่อง “การก่อการร้ายในศตวรรษที่ 21 : ภัยคุกคามไร้พรมแดน” ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องใกล้ตัวสำหรับคนทุกคนในสังคมโดยหวังว่า บุคคลทั่วไปจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องภัยของการก่อการร้าย รวมทั้งร่วมป้องกันภัยจากการก่อการร้าย เพื่อให้สังคมได้มีความปลอดภัยมากขึ้น

การจัดการประชุมวิชาการระดับชาติของวิทยาลัยสหวิทยาการนี้ จะมีการจัดขึ้นทุกปี และพยายามจะจัดหาเรื่องและหัวข้อที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจสำหรับการเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไปสู่สังคมให้ได้รับประโยชน์จากการประชุมวิชาการระดับชาติของวิทยาลัยสหวิทยาการในทุกปี

ศาสตราจารย์ วันทนี วาสิกะสิน
คณบดีวิทยาลัยสหวิทยาการ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชนินทร์ มีโกคี	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ สรวิศ ชัยนาม	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังสดาล เชาวน์วัฒนกุล	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุลศักดิ์ ชาญณรงค์	คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิกานต์ ยิ้มประยูร	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงชัย ทองปาน	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกครอง บุญหลง	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สุวคันธ์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์	คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพล เครือรัฐติกาล	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ พันพา	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โอบาร รัตนภักดี	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ ดร.โกสุม โอบมพรนุวัฒน์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ ดร.จุฬณี ตันติกุลานันท์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ ดร.ชูลีรัตน์ เจริญพร	วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
อาจารย์ ดร.ณัฐพล แสงอรุณ	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ ดร.ถิรวรรณ นิพิฐกุล	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ ดร.นันทวรรณ ม่วงใหญ่	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.ปาณิสดา วิชูพงษ์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ ดร.ปริญทร์ นาคสิงห์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อาจารย์ ดร.มานอชญ์ อารีย์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.ศรัณย์ธร ศศิชนากรแก้ว	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อาจารย์ ศุภธนุช วิริยะพินิจ

อาจารย์ อรณิชา เมียงบัว

คุณประเทือง ช่วยเกลี้ยง

International College for Sustainability Studies

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สมาคมเพื่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชนเพื่อสิทธิผู้หญิง

สารบัญ

	หน้า
สารสันจากคณบดีวิทยาลัยสหวิทยาการ	4
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ	5
กำหนดการ การประชุมวิชาการระดับชาติ "สหวิทยาการ 2559"	9
> การสร้างกำไรจากอุบัติเหตุเครื่องบินตก : Making Profit out of Airplane crashes (ณชนก บุญยะวิโรจ)	15
> ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านอาหารบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ (เชษฐา ตระกูลวรรณท์)	46
> การห้ามค้ำางข้างโดยสิ้นเชิงผลกระทบต่อผู้ประกอบการข้างเลี้ยง (กมลพัฒน์ มากแจ้ง)	59
> ความรักของตุ๊ดและกะเทยในบทเพลงไทยสากล (กาญจนา จงวิไลวรรณ)	75
> การพัฒนาโมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (จุฑามาศ เสถียรพันธ์ , วัชรินทร์ หนูสมตน)	97
> การวิเคราะห์ต้นทุนการจัดการของโรงเรียนภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยวิธี Stochastic Cost Frontier (ดลภักดิ์ ชัยบุตร)	114
> ความพึงพอใจของลูกค้าร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย (ปาริชาติ เบ็ญฤทธิ)	141
> มุมมองสหวิทยาการเกี่ยวกับวิธีบูรณาการในการป้องกันมลภาวะทางแสงในชุมชนเมือง (ปีติเทพ อยู่ยืนยง)	159
> การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ จังหวัดสงขลา (พรทิพย์ ภู่ทับทิม)	178
> การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ (รัตนาภรณ์ สีมาคำ, ผศ.ดร.สมชนก ภู่อำไพ)	205

สารบัญ

	หน้า
> นิตยสารจีเอ็มกับวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมในการประกอบสร้างความเป็นชาย (วรพงศ์ ไชยฤกษ์)	226
> บทบาทของหน่วยงานภาครัฐกับการส่งเสริมการลงทุนของผู้ประกอบการไทยในเมียนมาร์ (วิวัฒน์ นิไทรโยค)	251
> สวยสั่งได้ : ความงามแบบเกาหลี (วิสาขา เทียมลม)	275
> การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนหมู่บ้านอาข่าสองแควพัฒนา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย (ศศิพัชร์ เมฆรา)	298
> ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลขลุ้ง อำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี (สุนิสา ประดับราช)	319
> การศึกษาและพัฒนาร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE) เพื่อส่งเสริมสินค้าแฟชั่น สำหรับธุรกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม (สุรีย์ เจริญสุข)	344
> กลไกการช่วยเหลือเด็กและหญิงจากการค้ามนุษย์ กรณีศึกษา จังหวัดปัตตานี (อมรพรรณ วงษ์เพชร)	359
> สาเหตุการย้ายถิ่นของประชากรมุสลิมวัยแรงงานในพื้นที่ชายแดนใต้ (อัลญาน์ สมุห์เสนีโต)	374
> การบริหารที่สนับสนุนการจัดซื้ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัย เอกชนขนาดกลางในเขต กทม.(อารีย์ เพชรหวน,สมยศ อวเกียรติ,เช็น แก้วยศ)	392
> การจัดการตลาดน้ำบางคล้ากับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อำพวัน เอมบัณฑิต)	411

กำหนดการการประชุมวิชาการระดับชาติ “สหวิทยาการ 2559”

วันศุกร์ที่ 8 กรกฎาคม 2559

- 08.30 - 08.45 น. ลงทะเบียน ณ ห้องประกอบหุตะสิงห์ ชั้น 3 อาคารอเนกประสงค์ 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
- 08.45 - 09.00 น. พิธีเปิดงานประชุมวิชาการระดับชาติ “สหวิทยาการ 2559”
กล่าวรายงานโดย ศาสตราจารย์ วันทนีย์ วาสีกะสิน
คณบดีวิทยาลัยสหวิทยาการ
กล่าวเปิดงานโดย ศาสตราจารย์ ดร. สมคิด เลิศไพฑูรย์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ดำเนินรายการโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพล เครือรัฐติกาล
ผู้ช่วยคณบดีวิทยาลัยสหวิทยาการ ฝ่ายประกันคุณภาพการศึกษา
- 09.00 - 12.00 น. การเสวนาเรื่อง “การก่อการร้ายในศตวรรษที่ 21 :
ภัยคุกคามไร้พรมแดน” โดย
ศาสตราจารย์ ดร. จรรย์ มะลูสิม
กียรติยาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สาขาสังคมศาสตร์ พ.ศ. 2557
ศาสตราจารย์ ดร. สุรชาติ บำรุงสุข
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ ดร. ฐิติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ดำเนินรายการโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิทยา สุวคันธ์
รองคณบดีวิทยาลัยสหวิทยาการ ฝ่ายวิชาการและวิจัย
- 12.00 - 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 - 16.00 น. การสัมมนาวิชาการกลุ่มย่อย

กลุ่มที่ 1 สตรี เพศสถานะ และเพศวิถี

ห้อง ศศ.604 ชั้น 6 คณะศิลปศาสตร์

- ▶ นิตยสารจีเอ็มกับวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมในการประกอบสร้างความเป็นชาย (วรพงศ์ ไชยฤกษ์)
- ▶ กลไกการช่วยเหลือเด็กและหญิงจากการค้ามนุษย์ กรณีศึกษา จังหวัดปัตตานี (อมรพรรณ วงษ์เพชร)
- ▶ ความรักของตุ๊ดและกะเทยในบทเพลงไทยสากล (กาญจนา จงวิไลวรรณ)
- ▶ สวยสั่งได้ : ความงามแบบเกาหลี (วิสาขา เทียมลม)

ผู้ดำเนินรายการ : อาจารย์ ดร. โกสุม โอมพรนุวัฒน์

กลุ่มที่ 2 เศรษฐกิจและธุรกิจ

ห้อง ศศ.605 ชั้น 6 คณะศิลปศาสตร์

- ▶ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ (เชษฐา ตระกูลวรรณท์)
- ▶ การจัดการตลาดน้ำบางคล้ากับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อำพวัน เอมบัณฑิต)
- ▶ การวิเคราะห์ต้นทุนการจัดการของโรงเรียนภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยวิธี Stochastic Cost Frontier (ดลภักดิ์ ชัยบุตร)
- ▶ การศึกษาและพัฒนาร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE) เพื่อส่งเสริมสินค้าแฟชั่น สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สุรีย์ เจริญสุข)
- ▶ ความพึงพอใจของลูกค้าร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย (ปาริชาติ เบ็ญฤทธิ์)
- ▶ การสร้างกำไรจากอุบัติเหตุเครื่องบินตก : Making Profit out of Airplane crashes (ณชนก บุญยะวิโรจ)

ผู้ดำเนินรายการ : อาจารย์ อรณิชา เมียงบัว

กลุ่มที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคงของมนุษย์

ห้อง ศศ.606 ชั้น 6 คณะศิลปศาสตร์

- ▶ มุมมองสหวิทยาการเกี่ยวกับวิธีบูรณาการในการป้องกันมลภาวะทางแสงในชุมชนเมือง
(ปีติเทพ อยู่ยี่นยง)
- ▶ การพัฒนาโมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุน
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (จุฑามาศ เสถียรพันธ์ , วัชรินทร์ หนูสมตน)
- ▶ สาเหตุการย้ายถิ่นของประชากรมุสลิมวัยแรงงานในพื้นที่ชายแดนใต้
(อัญญาณ์ สมุห์เสนาโต)
- ▶ การห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิงผลกระทบต่อผู้ประกอบการช้างเลี้ยง
(กมลพัฒน์ มากแจ้ง)
- ▶ บทบาทของหน่วยงานภาครัฐกับการส่งเสริมการลงทุนของผู้ประกอบการไทยในเมียน
มาร์ (วิทวัส นิไทรโยค)

ผู้ดำเนินรายการ : อาจารย์ ดร. ปาณิสรา วิชูพงษ์

กลุ่มที่ 4 วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

ห้อง ศศ.702 ชั้น 7 คณะศิลปศาสตร์

- ▶ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนหมู่บ้านอาฮาสอง แควพัฒนา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย (ศศิพัชร์ เมฆรา)
- ▶ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลขลุ้ง อำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี (สุนิสา ประดับราช)
- ▶ การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ จังหวัดสงขลา (พรุทธิพย์ ภูทับทิม)
- ▶ การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ (รัตนาภรณ์ สีมาคำ)
- ▶ การบริหารที่สนับสนุนการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเอกชนขนาดกลางในเขต กทม. (อารีย์ เพชรทวน, สมยศ อวเกียรติ, เซ็น แก้วยศ)

ผู้ดำเนินรายการ : อาจารย์ ดร.จุฬณี ตันตกุลานันท์

กลุ่มที่ 5 ผลงานของนักศึกษาโครงการ PPE วิทยาลัยสหวิทยาการ

ห้อง 803 ชั้น 8 อาคารอเนกประสงค์ 1

- ▶ บทบทวนองค์ความรู้ยุทธศาสตร์และการจัดการองค์กรในสหภาพแรงงาน : กรณีศึกษาผ่านข้อเรียกร้องการเจรจาจากสหภาพแรงงานในประเทศไทย ช่วง พ.ศ.2549-2559 (นิภาธร ทองเล็ก)
- ▶ บทบทวนองค์ความรู้กระบวนการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ผ่านเพลงกับอำนาจทางการเมือง กรณีศึกษา เพลงที่แต่งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (พ.ศ. 2557-2559) (ชนาภา กิจนิเทศ)
- ▶ การคงอยู่ของผู้ถูกกดขี่ภายใต้ความคับแค้น กรณีศึกษา การเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงในเขตเมือง (ศิริเกษม วงศ์นภดลเดชา)

- ▶ บทบาทขององค์ความรู้กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ผ่านอาหาร : กรณีศึกษาการบริโภคของกลุ่มวัยรุ่นย่านสยามสแควร์ระหว่างปี 2559 – 2560
(สุนทราวดี ดีเลิศ)
- ▶ บทบาทขององค์ความรู้ ทฤษฎีเกมว่าด้วยการเจรจาเพื่อสร้างสันติภาพในพื้นที่ความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย : กรณีศึกษารัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (พ.ศ. 2557-พ.ศ. 2559) (วีรธิป แสงสุริยงค์)
- ▶ บทบาทขององค์ความรู้ การศึกษาแนวโน้มความสัมพันธ์เชิงอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายหลังการปลดองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณีอำเภอเขื่องในจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2559 (ธนรัตน์ คันธจันทร์)
- ▶ บทบาทขององค์ความรู้กระบวนการตีความประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย: กรณีศึกษาการดำเนินงานของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติต่อความเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา พ.ศ. 2557-2558 (เพชรลดา อู่รัตนากวี)
- ▶ การสร้างภาพลักษณ์ของนักศึกษาต่อเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวทางการเมือง : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ช่วงเวลาพ.ศ. 2558 - 2559) (พลกฤษณ์ คัมภีร์)
- ▶ บทสำรวจองค์ความรู้ กระบวนการสร้างวาทกรรมการก่อการร้าย : กรณีศึกษาอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มอนุรักษ์นิยมสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี 2000-2005 (ปิยณัฐ ตรงศิริ)
- ▶ บทสำรวจองค์ความรู้ การศึกษาความหวังใหม่ของชนชั้นกลางไทยในยุคเสรีนิยมสมัยใหม่ : กรณีศึกษาพฤติกรรมบริโภคกลุ่มอาหารบุฟเฟต์ ปี 2547-2557 (พชรธิดา วระพินิจ)
- ▶ บทบาทขององค์ความรู้โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแง่เศรษฐกิจ การเมืองที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบองค์กรสื่อที่มีจุดยืนทางการเมืองชัดเจนกรณีศึกษา VOICE TV ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2558 (รสสุคนธ์ ลิงห์คำพูด)

- ▶ บทบาทขององค์ความรู้โน้ตค้นของแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย ศึกษากรณี
แรงงานในกรุงเทพมหานคร (พงค์เพชร เลิศอัคฆากร)
- ▶ บทบาทขององค์ความรู้การศึกษาข้อจำกัดความเคลื่อนไหวและการประกอบกิจกรรม
ทางการเมืองของขบวนการนักศึกษาตั้งแต่ปี 2556 - 2558 : ผลสำเร็จจากการสร้าง
วาทกรรมของชนชั้นนำ (ปรีดี ทองมิตร)
- ▶ การศึกษาความขัดแย้งของชนชั้นในสังคมเสรีนิยมใหม่ : กรณีศึกษาภาพสะท้อนจาก
ภาพยนตร์เรื่อง The Hunger Games (ณิรันุช ธาราชนะกุล)
- ▶ การต่อสู้ทางการเมืองเพื่อสร้างความปกติ: กรณีศึกษาช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมืองปี
2556 – 2557 (กรินทร์ จินตกานนท์)
- ▶ บทสำรวจองค์ความรู้เรื่องความสำเร็จของเครือข่ายชนชั้นนำไทย ในช่วง พ.ศ.
2549-2557 (ไชราม ประกายกิจ)
- ▶ บทบาทขององค์ความรู้ พุทธศาสนาแบบชนชั้นกลางไทยกับการต่อต้านประชาธิปไตย
กรณีศึกษาวิกฤตการณ์การเมือง 6 ตุลาคม 2519 และ ช่วงการรัฐประหาร 2549-2557
(อนิรุทธิ์ กุลย์รัตน์)
- ▶ บทบาทขององค์ความรู้การปรับตัวของ “ชนชั้นนำทุนไทย” ภายใต้ความขัดแย้งทาง
การเมือง :กรณีศึกษา พัฒนาการในช่วงปี พ.ศ. 2549 - 2557"
(กรณิกา จันทรกิติวุฒิ)

ผู้ดำเนินรายการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฐรณ์ ธรรมบุษดี

การสร้างกำไรจากอุบัติเหตุเครื่องบินตก

Making Profit out of Airplane crashes

ณชนก บุญยะวิโรจ

Nachanok Punyavirocha

บทคัดย่อ

สืบเนื่องมาจากทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม เมื่อนักลงมือมีอารมณ์ที่เป็นด้านลบ จะส่งผลกระทบต่อการลงทุนของพวกเขา ในรายงานการวิจัยฉบับนี้เราได้ทำการวิจัยผลกระทบของอุบัติเหตุเครื่องบินตกต่อการเคลื่อนไหวของผลตอบแทนของหุ้นทั้งผลตอบแทนของหุ้นของสายการบินที่ประสบอุบัติเหตุและผลตอบแทนของหุ้นที่เป็นคู่แข่งของสายการบินที่ประสบอุบัติเหตุ เป็นระยะเวลา ๕๐ ปี ทั้งนี้เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวของผลตอบแทนของหลักทรัพย์เมื่อนำหุ้นทั้งสองฝั่งมาทำการซื้อขาย นอกจากนี้แล้วรายงานวิจัยฉบับนี้ยังศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อหลักทรัพย์ที่นำหุ้นทั้งสองฝั่งมาทำการซื้อขายกันแล้ว จากผลการศึกษาในรายงานการวิจัยฉบับนี้ เราได้พบว่า อัตราผลตอบแทนที่ผิดปกติสะสม (cumulative abnormal return, CAR) ของหุ้นของสายการบินที่ประสบอุบัติเหตุ นั้น มีการเคลื่อนไหวไปในทางที่ลดลงอย่างต่อเนื่องและเพิ่มขึ้นไปในทิศทางที่กลับคืนสู่สภาวะปกติ ในด้านของอัตราผลตอบแทนที่ผิดปกติสะสมของหุ้นฝั่งคู่แข่ง รายงานวิจัยฉบับนี้พบว่าอัตราผลตอบแทนที่ผิดปกติสะสมของหุ้นฝั่งคู่แข่งมีการเคลื่อนไหวโดยรวมไปในทางที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องไปในระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะมีการเคลื่อนไหวไปในทางที่กลับเข้าสู่สภาวะปกติ นอกจากนี้แล้วเรายังพบอีกว่าอัตราผลตอบแทนที่ผิดปกติสะสมของหลักทรัพย์ที่ทำการซื้อขายตามการซื้อขายตามการขึ้นลงของอัตราผลตอบแทนที่ผิดปกติสะสมนั้น มีการลดลงเมื่อจำนวนครั้งของอุบัติเหตุเครื่องบินตกก่อนหน้านั้นมากขึ้น ฉะนั้นนี่ถือเป็นการค้นพบที่ตรงกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม ที่ชื่อว่า Prospect Theory ที่เมื่อเวลานักลงทุนพบความสูญเสียได้ไปถึงระดับหนึ่ง จะไม่รู้สึกลุสสูญเสียมากขึ้นอีกต่อไป หรือมากขึ้นเพียงเล็กน้อย เมื่อเผชิญกับความสูญเสียในระดับที่มากขึ้น

คำสำคัญ : อัตราผลตอบแทนที่ผิดปกติสะสม, หุ้น, กำไร, ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม

Abstract

According to behavioral economics, negative emotions drives negative sentiment that affects the decision to invest and may affect asset pricing. In this study we examine the effect of aviation disasters on the movement of the stock return of both the crashing airline and the competitor of the crashing airline, in order to detect the significant movement to form a profitable portfolio right after the crash happens. Moreover, we also study how the abnormal return of the portfolio would change due to various conditions. From the evidence, we find that there is a significant decrease in the abnormal return of the crashing airline and a significant increase in the competitors' airline's stocks. Moreover, we also find the evidence that there is a positive abnormal return for the portfolio when the crash happens in the emerging country which has less professional traders grabbing the opportunity in the market. Also, there is an evidence that the higher number of crashes that happens before and the further the crashes are from where its stocks are listed, the less the abnormal return of the portfolio is, as people form some kind of heuristic mentality which attach their minds to some numbers and distances, which could lead to a new finding in the Behavioral Finance that people also have heuristic bias for the distance when trading stocks as well, that other entities could form a specialized experiment to test this seriously in a future time.

Keywords : Abnormal Return, stocks, profits, Behavioral Finance

Introduction

When people are in negative mood, they usually perform some negative things, they also tend to be negative about the future, which leads them to take less risk at the current time. Thus, it is expected that people are afraid to hold the crash airline's stock when they know that the crash happens. According to Ho (2012), there is a switch effect in case that there are less than 10 people died in the crash, which people would switch form holding the crash airline's stock to the competitor's airline stock. Thus, this would make the stock price of the competitor's airline to rise as soon as the investors know the news. This leads us to study the movement of the stock

prices of both the crash airline and the competitors of the crash airline. In this study, we find the evidence that there is a decrease in the abnormal return one day after the crash and another significant decrease 10 days after the crash happens with a significant bounce up a day after that. From this movement, we could detect the reversal effect. This could really explain that the movement is happening because of the negative mood of the investor. This is because if the effect has the real economic loss, there wouldn't be a reverse of the return of the stock in such a short period of time. The movement of the crashing could be explained through more than one possible interpretation.

1. There might be a lot of amateur investors that reacts a bit slower to the news
2. Those investors that reacts a bit later may just trade according to the movement of the stocks.
3. People might take times to react to the extremely emotional events.

For the competitor's side, the abnormal return rises up since the day after the crash and then significantly decreases 3 days after the crash, and significantly decrease again 5 days after the crash. The interpretation of this movement could be people react right away. In addition, the competitors' side has more samples which could make the movement more precise than the crashing side.

Although not quite significant, but the result confirms Kaplanski and Levy (2008) that the crashing airline stock really drops and reverse back up, even though not on the same date as them.

As the movement is significant, there is a room for profit making, which is to short when the stock price is falling and to long when the stock price is increasing.

To further study the effect, we conduct a complementary analysis to study the factors that affect the magnitude of the portfolio's abnormal return in different ways. Here, we include 5 factors to our analysis which are the market structure, frequency of the crash, distance of the crash, type of the flight, and number of death per crash. The reason that we test these is that we want to know what makes the price moves when the crash happens, to find a theoretical explanation for the stock movement. The evidence shows that when it is an emerging countries' airline crash, there is a positive abnormal return, which could be implied that the market of the

emerging country is not so efficient, which there is a room for more abnormal return of the developed country. There is also the evidence of when there is a higher number of crashes happens before and when the crash happens further away from where its airline stock is listed, the less the abnormal returns are for the portfolio. This could be implied theoretically that when there is a lot of crashes happens, people will be in too much pain, and after reaching one point, they will feel numb and indifferent like in the prospect theory reaction to the loss in the Behavioral Finance. The investors' reaction to the crash could be implied that people feel that the crash happens further away, so they don't feel as painful as when the crash happens very close to them, which in this reaction people form a heuristic bias in their mind that attach their mind to the distance further away are less dangerous and not so related to their lives. Moreover, we found that when it is a domestic flight crash, the portfolio produces more abnormal return. This could be implied that there are less options for switching to use another airline and/or buy the stocks of the substitute airlines, which makes the crash airline's stock falls relatively more than the international flight crash cases. Last, there is a statistically significant evidence that when there is a higher number of death in the crash, there is more of abnormal return of the portfolio, which could be implied that people get more anxious when the crash reaches a higher level of deterioration.

The finding of this study contributes the society in three ways. First, it helps the regulators to impose some future policies to calm down the panic in the stock markets in the future times if the situation turns out to be in an enormous scale and make the market sober for a long time. Second, the institution could plan a hedge fund strategy in advance if they know the pattern of the stocks that moves when airplane crashes in advance to create the most profit to their institution. Third, the result of the study in Hypothesis II and III where they concerns about the Behavioral Finance issues. For the first issue, it concerns about the frequency of the crash could have impact to the abnormal return of the portfolio (the portfolio that has taken the movement of the abnormal return of both the crashing airline stocks and the competitor airline stocks into consideration). This hypothesis concerns about the Prospective theory of Behavioral finance. The finding from this hypothesis will

contribute the Behavioral Finance area, it will prove that not only the utility from the loss and profit that applies to the Prospect Theory, but also the frequency of the crash that it's abnormal return moves in the same way as the utility curve in Prospect Theory as well. For Hypothesis III which concerns about the Heuristic Theory issue in Behavioral Finance, the finding from this hypothesis will academically contribute the Behavioral in Finance area. It will have a finding of new type of Heuristic, which is the Heuristic in distance and also lead for further research use for making a further deep down study in the future time for confirmation. Thus, the study from this paper contributes all three parties which are the government, the businesses, and finance education.

Literature Review

In the work of Ho (2012), it projects that there are two investor behaviors following the airplane crashing, which are contagion effect and switch effect. The contagion effect happens when the number of death in the crash is exceeding 2 digit number. This is when people would perceive that this is a major crash in which will pull down every crashing airplane stocks' market value down. The switch effect happens when the fatality rate in the airplane crash is not exceeding 1 digit number as people would perceive it as minor, and would switch to the other competitors as their substitutes. This paper uses AR, AAR, and CAR of airplane stocks both of the crashing and the competitor airline's stocks to project the trend, which for our research we also use this method. The death rate also inspire us to study the factors that affect abnormal return as well, which in our report we include the distance of the crash and the frequency of the crash as the factors to be studied in our report here too, as they are able to be explained by the Heuristic and Prospect Theory of Tversky and Kahneman.

In the work of Kaplanski and HaimLevy (2010), it studies the event effect and the reversal effect. It depicts these effects though the projection of cumulative average abnormal return (CARs) around the dates when aviation disaster occurred. It projects that when the airplane crash happens, when the media are flooded with disturbing pictures about the crash and the horrible stories about it, the CARs goes

down very significantly in the first day after the crash. This decline is almost 10 times larger in absolute terms than the average daily rates of return during the observed period. However, the market fully reverts back in 10 days after the decline. The reason that was given in their paper was that when people have anxiety, they would be more risk averse in trading risky stocks. And then when the sophisticated investors exploited the effect, the reversal effect occurs. Such movements would occur more to the stocks that are highly subjective and difficult to arbitrage and belong to the less stable industries. We use the event effect and reversal effect to exploit the profit from the price trend.

Objective

The objective is to investigate stock price and return movement around airplane crashes, in order to form the portfolio that could make profit. More importantly, this study aims to examine the reasons of why such profit could be made, by investigating more deeply on characteristics of the market, crashes, and involving airlines. The ultimate goals are to provide sensible investing strategies for investors and to provide regulators with empirical facts that could be helpful for policy implementation to promote market stability.

Methodology

Our scope is to study the movement of the stock prices of the airplane crash in the past 50 years, by excluding the cases that are the terrorists, hi-jacked, and missing cases.

These are the variables that will be used in order to select the competitors' stocks, to test the factors that affects the abnormal return of the portfolio.

Variables	Explanation	Source
Crash Dates	The date that the airplane crashes	The Aviation Safety Network of the Flight Safety Foundation database
CAPM	Capital Asset Pricing Model $R_{it} = \alpha + \beta R_{m_t} + \varepsilon_t$	Get $\hat{\alpha}$, $\hat{\beta}$ and $\hat{\varepsilon}$ from running the regression though using r_i , r_m , and r_f as a data to form CAPM
r_i	Return on Stock	Datastream Database
r_m	Market Return	Datastream Database
r_f	Risk-free Rate	Datastream Database
$\hat{\alpha}$	Estimated Market Abnormal Return of the market	Regression of the CAPM model, though using r_i , r_m , and r_f
$\hat{\beta}$	Estimated Market Risk of the market	Regression of the CAPM model, though using r_i , r_m , and r_f
$\hat{\varepsilon}$	Estimated Error	Regression of the CAPM model, though using r_i , r_m , and r_f
\hat{R}_i	Estimated Stock Return	$\hat{R}_i = \hat{\alpha} + \hat{\beta} R_m$
AR	Average Return	$AR = R_i - \hat{R}_i$
CAR	Cumulative Abnormal Return	$CAR = \sum_{i=1}^N AR_t$

P/E	Price to Earning ration	Datastream Database
P/S	Share price / sales per share	Datastream Database
EV/Sales	Enterprise value / net sales	Datastream Database
EV/EBITDA	Enterprise value / Earnings before Interest, Tax, Depreciation & Amortization. Also excludes movements in non-cash provisions and exceptional items	Datastream Database
ROA	Return on Asset	Datastream Database
ROE	Return on Equity	Datastream Database
Market Capital	Market Capital	Datastream Database
MS	Market Structure, whether it is emerging market or developed market	The Aviation Safety Network of the Flight Safety Foundation database
FRQ	Frequency of the crash in the past 12 months for each crash	The Aviation Safety Network of the Flight Safety Foundation database and manually count
DTH	Number of death per crash	The Aviation Safety Network of the Flight Safety Foundation database

LOCAT	the location where the plane was crashed, how far from where the stock listed	The Aviation Safety Network of the Flight Safety Foundation database
FLGT	International flight or domestic flight	The Aviation Safety Network of the Flight Safety Foundation database
TYPE	Cargo or Passenger Flight	The Aviation Safety Network of the Flight Safety Foundation database

The scope of the study is to include the event of the crash in 50 years period time. This is from 1965-2015, which will contains the passenger flights from all over the world only. The terrorist attack case and other mysterious case such as lost airplane will be excluded. Moreover, the event will be used only if the crashed airline stock has already listed in the country that already has stock market in that period. The countries that are included in this report are classified to the emerging and the developed stock market as listed by Down Jones. Also, the event are used only if the accounting data P/E, P/S, Market Cap, EV, EBITDA, ROA, and ROE of the crashing airline stocks and its competitor's stocks are available in the period.

The data will be used in this study include the accounting data for selecting the competitors' stocks, the stock prices of the crashing and competitor, the market rate, and the risk free rate.

For the accounting data, it includes P/E, P/S, Market Cap, EV, EBITDA, ROA, and ROE of both crashing airline and the competitors' airlines in the period of the crash. The competitors' ratio will be used to compare with the crashing airline by giving the range of 20 percent interval. Also, even though the accounting data is not in the range,

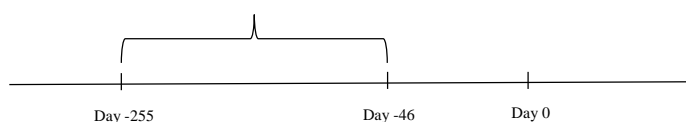
we choose it by the nature of the business that people view as their direct competitors. If the competitors' ratio falls within the interval, then they will be selected to further analysis. To add, the competitors' stock must also be listed in the same capital market as the crashing one.

For the stock prices of the crashing and the competitors' airline, the period of data that will be used is 46 to 255 trading days before the crashing happens and 25 trading days.

For the market rate, it will be used to calculate the market return for the CAPM model. In each particular stock market will have different indicator of market return. For example, in Thailand would be SET100. In other countries would be other different ones. Also, the period of data that will be used is 46 to 255 trading days before the crashing happens and 25 trading days.

For risk-free rate, it will also be used to form a CAPM model. In different countries will also have different risk-free rate indicator, which one for each country will be stated on Datastream database. The period of data that will be used is also 46 to 255 trading days before the crashing happens and 25 trading days. The Table above summarize all the data that will be used in this study.

In this study, we estimate abnormal return based on the Capital Asset Pricing Model (CAPM). The period used to estimate the CAPM model for each other covers 255 days to 46 trading days prior to the crash date, and the market used as the reference in CAPM model is where the crashing airline stock is listed. The reason that we choose CAPM is because it is a decent model to form a capital asset pricing. Although CAPM might not be a perfect model because of its strict assumption, we incorporated the α into our model to accept the flaw of this model. If we thought CAPM was a perfect model, the α would have been zero.

For example, suppose the Delta airline crashing was in Lebanon on the 17th July 2014, we will use the data of the stock returns, risk-free rates and the market

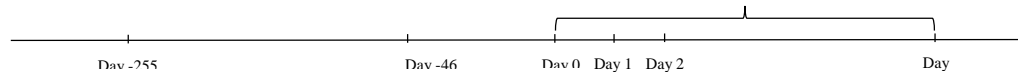

return of the New York Stock Exchange during 46-255 days to run the following regression to get the estimated $\hat{\alpha}$ and $\hat{\beta}$ of this crash event.

$$(r_{i,t} - r_{f,t}) = \alpha_i + \beta(r_{m,t} - r_{f,t}) + \varepsilon_t$$

Where $r_{i,t}$ is the daily return of the stock i in period t , r_f is the risk free rate, r_m is the market return, and ε is the error term.

After that we find the estimated CAPM equations for each individual crash, i.e. $\hat{\alpha}$ and $\hat{\beta}$, the abnormal return (AR) of each day during the event window of 25 days after the crash happens will be estimated as follows:

$$AR_{i,t} = R_{i,t} - \hat{R}_{i,t} = R_{i,t} - (\hat{\alpha}_i + \hat{\beta}_i(r_{m,t} - r_{f,t})); t = 1, 2, \dots, 25$$

After that, we sum all the AR, from all of the 25 days of each of the crashing airline's stock in each crashing time that we calculated, to calculate CAR for each of the crashing airline's stock that happened in each particular period. Suppose there are 100 crashes happening from 1965 – 2015, there will be 100 CARs and out of 100 CARs, there will be 25 ARs in it. This equation below is used for calculating the CARs for one crash of one crashing airline's stock. We will have to do this 100 times if we have 100 crashes.

$$CAR_{i,N} = \sum_{t=0}^N AR_{i,t}$$

where N is the number of days that we want to find cumulative abnormal returns. In fact, in order to examine the average patterns of CAR, we will, for each crash i , calculate CAR up to 25 periods after the crash, i.e.

$CAR_{i,1}, CAR_{i,2}, CAR_{i,3}, \dots, CAR_{i,25}$.

In this study, there are 2 main Hypotheses.

A. The portfolio could create profit

As when the airplane crashes, people would have negative emotion, which in turn makes them to have a negative expectation about their future, and thus would take less risk in the investment.

- *Crashing Airline stock movement*

It is expected that the crashing airline's stock will fall when this airline has a crash. When the crash happens, people got negative emotions, and make them question the safeties of this airline, which would make them have a negative future expectation about this airline, and thus would make them afraid to hold this crashing airline's stocks.

We concern that Can profit be made out of crash? And we expected that the profit can be made out of crash. The condition behind this is that when a crash happens the stock of the crashing airline will drop down significantly and bounce back up. Moreover, if the investor switch to buy the competitor stocks due to expected higher demand from customers' substitution from the crashing to safer airlines, the price of the competitor stocks would be pushed up. This suggests that if shorting the crashing airline stocks and longing the competitor stocks on the day of the crash and readjusting portfolio position at an appropriate time when the stock prices start to revert to their equilibrium price level, decent profit could be made out of the crashing events.

For the crashing stock Kaplanski and Levy (2010) suggests that investors close the short position 2 days later when the stock started to bounce back up. Here, there is a theory called "Availability Bias" of Behavioral Finance Theory explaining this movement. According to the availability bias concept, people tend to heavily weight their decisions toward the more recent information, which this could happen in real life all the time as well, such as when one sees an accident on one road that one regularly uses, he will begin to drive very cautiously after that even though the road is no more dangerous than it has ever been. Thus, seeing the accident make people overreact. However, people will be back to their own driving habits very soon after they don't see any more accidents after that time for a while. Nevertheless, if the stocks continue to drop down without bouncing up in 25 days period like in Ho (2012) work, it is quite hard to make a profit out of that, and might not do anything much about it but suggesting the holder to sell those stocks and rebuying when the price starts to recover in a later time. Nevertheless, Ho (2012) work include the terrorist case into the analysis, which the case affects has a larger economic value as it affects the confidence of the investors of that country too, thus; this might be the reason

that makes the CAR movement of the crashing airline of Ho (2012) different from the work of Kaplanski and Levy (2010).

However, movement of the competitor airline stocks have still be unclear. If there is no significance increase in the price of the competitor stocks but there is a drop and bounce up of the crashing airline stock, shorting the crashing airline stocks and close the position 3 days after the crash when the stocks started to bounce back up Kaplanski and Levy (2010) would be enough to make a decent profit.

From this, we developed a formula to test the movement of the crashing airline on the crashing day and 25 days after that as follow.

$$CAR_{i,N} = \beta_0 + \beta_1 D_{1,i,N} + \beta_2 D_{3,i,N} + \beta_3 D_{3,i,N} \dots + \beta_{24} D_{25,i,N} + \varepsilon_{i,N}$$

where $D_{M,i,N}$ are dummy variables taking value 1 if $M = N$ and we count the crash day as Day 0. We can then conduct hypothesis tests to see if there are significant changes in AR across the 25 days after crashes.

- *Competitors Airlines' stock movement*

It is expected that the price of the competitor airlines' stock will rise when the crash happens. As when the crash happens, most of people would switch to use the competitors airline, which they consider it to provide a safer service than the crash airline. This logic also applies to the investors as well. The ones that hold the crashing airline stock would consider it as an unsafe asset after the crash happens, thus they would switch to hold the alternative asset that gives similar returns, which one of the options is to hold the competitor airlines' stocks.

First, we will have to select the competitors of the crashing airline. Here, we use the method of comparable company analysis, which we is a process that is used to evaluate the value of the company for comparing other businesses with similar size and in the same industry. It starts with establishing the peer group that consists of similar type of business that have similar size, server similar services, are in the same industry and are in the same region, alongside with then comparing its accounting ratios, which include P/E, PBV, P/S, ROA, ROE, Market Cap, and EV/EBITDA, and EV/Sales. Then select the stocks that have these ratios within the range of $\pm 20\%$ of the ratios of the crashing airline's stocks.

Then we use the same formula as the crashing airlines' case to test the movement of the competitor airlines on the day that the crash happens and 25 days after that.

$$CAR_{i,N} = \beta_0 + \beta_1 D_{1,i,N} + \beta_2 D_{2,i,N} + \beta_3 D_{3,i,N} \dots + \beta_{24} D_{25,i,N} + \varepsilon_{i,N}$$

where $D_{M,i,N}$ are dummy variables taking value 1 if $M = N$ and we count the crash day as Day 0. We can then conduct hypothesis tests to see if there are significant changes in AR across the 25 days after crashes.

B. Factors that affects the abnormal return of the portfolio.

For the first factor, it is expected that when there will be a decrease in the abnormal return when there is a higher number of crash happens before.

For the second factor, it is expected that when the crash happens further away from the country that the stock is listed, the portfolio produces less abnormal return.

There are 2 main factors that we want to study, which are the frequency of the crash and the distance of the crash from where the stock is listed. The others are the control variables.

First, we concern that Does profit decline with the number of recent crashes. Our expectation is that the profit declines with the number of recent crash. According to the prospect theory of behavioral finance, when there is more than a certain gain or more than a certain loss, people would feel indifference with the marginal absolute increase in each of them. This would apply to the feeling of loss too. When there is too much pain in receiving the bad news, people would feel almost indifferent about the loss after a while. Thus, if there are a lot of major airplane crashing news flowing to the investors many times in a short period of time that people have not forgot the feeling about the last one, people would also feel almost indifferent to the airplane crashing news after a while. Thus, the strategy of longing and shorting could make far less profit during the time when airplane crashing happens often.

Second, we concern that Does distance between crashing location and the market in which stock listed have impact on profit? Our expectation is that the distance between crashing location and the market in which the crashing airline stock

listed has impact on the profit of the portfolio. According to the Heuristic theory, the theory that is proposed by Tversky and Kahneman, people usually use a short cut for making decision, especially when they have cognitive loads, they usually form their own rationality based on their old experiences or other factors. According to Familiarity Heuristic, where people are more aware of things they are familiar with, it implies that people are willing to hold more of the homeland listed stocks than international listed stocks as they feel familiar with the name and things around. They are more willing to go with what they know and easily to understand. This Heuristic Theory could be applied even further. People may react differently regard to the distance of the accident that happened from them. In other words, people are more aware if the accident happens close to them. This suggests that if an airplane crash occurs in the place that is not so far from where the crashing airplane stock is listed, investors may be able to relate the crash event back to their old experience more easily, and thus they will react to it more than if the crash that happens far away from their homeland.

The formula that we use to test this effect is

$$CAR_i = \phi_0 + \phi_1 MS_i + \phi_2 FRQ_i^2 + \phi_3 DIST_i + \phi_4 FLGT_i + \phi_5 DTH_i$$

MS = Market Structure, whether it is emerging market or developed market

FRQ = Frequency of the crash in the past 12 months for each crash

DIST = the distance of the crash from where the stock listed

FLGT = International flight or domestic flight

DTH = Number of death per crash

The market structure (**MS**) in this case is the Developed Stock Market and the Emerging Stock market. As emerging market would have less of professional traders, more of amateur traders, less information flows, and more of insiders. This would deteriorate the market to operate efficiently, the price doesn't reflect the information instantly. Thus, there would be more of abnormal profit due to lots of amateur traders are not able to capture the abnormal profit. Thus, there would be more room to capture more of the abnormal profit in a short period of time in the emerging market.

From the Dow Jones as of September 2014, it classifies 26 countries as Developed Market which are Australia, Austria, Belgium, Canada, Denmark, Finland, France, Germany, Hong Kong, Iceland, Ireland, Israel, Italy, Japan, Luxembourg, Netherlands, New Zealand, Norway, Portugal, Singapore, South Korea, Spain, Sweden, Switzerland, United Kingdom, and United States. From the same source the Emerging Countries include Brazil, Chile, China, Colombia, Czech Republic, Egypt, Greece, Hungary, India, Indonesia, Malaysia, Mexico, Peru, Philippines, Poland, Qatar, Russia, South Africa, Taiwan, Thailand, Turkey, and United Arab Emirates.

Frequency of the Crash (**FRQ**) as a factor that affects the abnormal return on Portfolio. According to the prospect theory of behavioral in finance, when there is more than a certain gain or more than a certain loss, people would feel indifference with the marginal absolute increase in each of them. This would apply to the feeling of loss too. When there is too much pain in receiving the bad news, people would feel almost indifferent about the loss after a while. Thus, if there are a lot of major airplane crashing news flow to the investors many times in a short period of time that people hasn't forgot the feeling about the last one, people would also feel almost indifferent to the airplane crashing news after a while. Thus, the strategy of longing and shorting would make very less profit during the time when airplane crashing happens often.

The number of Death per Crash (**DTH**) also matters for the abnormal return of the portfolio. The According to the work of Ho (2012), when the number of death per crash is less than 1 digit number, the customers will switch from using the crashing airlines to use the competitor airlines. This phenomena is called the "switch effect" as stated in the paper. However, if the number of death per crash is more than 2 digits number, there will be a "contagion effect" where the price of the stocks in the market all goes down as reflected by CARs.

Distance of the crash from where the stock is listed (**DIST**) matters. People might have the Heuristic Biased, in which they are more aware of things that they feel closed to, which this could make the investors to react more to the crash that happens not so far away from their country (where the crashing airline's stock was listed) as they feel more familiar with those places.

The flight (FLGT) has an effect on the investors' concern. When it comes to an international flight, there would be more alternatives for the international customers to switch to use the service from other airlines as they feel safer.

Research Results

After we have selected the samples through our categories, there are 111 samples for the crashing cases, and 156 cases for the competitors' cases.

After the running regression from STATA for testing the movement of the stock 25 days after the crash, the result shows that there is no significant increase or decrease in the cumulative abnormal return for both cases of the crashing side and the competitors' side. (See Figure 7,8,9,and 10)

Thus, we then re-run the regression with the abnormal return instead of the cumulative abnormal return as we planned to see the absolute single divided value for each day. By using the equation

$$AR_{i,N} = \beta_0 + \beta_1 D_{1,i,N} + \beta_2 D_{2,i,N} + \beta_3 D_{3,i,N} \dots + \beta_{24} D_{24,i,N} + \varepsilon_{i,N}$$

where $D_{M,i,N}$ are dummy variables taking value 1 if $M = N$ and we count the crash day as Day 0. We can then conduct hypothesis tests to see if there are significant changes in AR across the 25 days after crashes. This new equation is applied to both the crashing airline case and the competitor airline case.

The result turns out that there is an evidence of a decrease in the abnormal return of the crashing airline stock (See Figure 2&3). Although it is not in a so clear pattern, but we found that the abnormal return falls statistically significant 10 days after the crash, then bounces back up significantly a day after that. This result is quite different from Kaplanski and Levy (2008) work that the abnormal return decreases since on the first day after the crash and bounces back up in three days. However, our work include more diverse samples than the Kaplanski and Levy (2008) work, where they do only the samples in the United States of American and only with the major crash cases, but we include the samples from the whole world that has a stock market and also include all the small cases into the sample too.

In addition to our analysis, we plotted the curve from the betas that we got from the equation to see the clear trend from the eye-sight. (See the result in Figure 2&3)

For the competitors' side, there is also no significant movement of the stock prices for running the regression with cumulative abnormal return (See Figure 9&10). However, when we use the abnormal return to run regression, we see some of the significant movement (See Figure 4&5).

From the result of running the regression to test the significant movement from the dummy variable equation with the abnormal return as the regressand, there is an instant reaction to the crash (See Figure 4&5). There is an evidence of an increase in the abnormal return on the crashing day and two days after that, followed by a significant decrease on the fifth day after the crash day. However, the increasing part on Day 0 to Day 2 are not significant. Nevertheless, it could be studied further in the future time when there are more samples with complete financial information. We also plotted what it looks like when we graph the betas into figure (See the result in Figure 4&5).

Then after we find the significant movement of the stock of both the crashing airline and the competing airlines, we form a portfolio according to its significant movement. Since the movement that we got from running the regression with the cumulative abnormal return (CAR) is not significant, we use the result of that we got from running the regression with the abnormal return (AR) instead.

When the abnormal return is significantly falling, we short the stock, and we long the stock whenever it significantly rising.

On the crashing side, as we found that the movement of the crashing airline stock is significant decreased on day 10 and significantly increase on day 11, thus we could make a profit from this by start shorting on Day 9 where the stock price has not significantly decrease, and then switch to a long position on day 10 where the stock price significantly drop the most on this day, and then close the position by selling this crashing stock on day 11 where the stock price increases the most on this day.

On the competitor side, as we found that the movement of the competing airline's stock significantly decreases on day 3 and day 5. However, since we consider the event effect which should happen as an instant reaction, we consider just the first significant move to avoid the momentum affect that people trade according to the movement, in other words, not according to the event. Thus, we start shorting on day 2 where the stock price of the competing airline hasn't significantly drop, then close the position at the end of day 3 where the stock price drops the most on this day.

Then we put the strategy of two sides of stock into one portfolio to see the movement of the abnormal profit in each case of the factors that we are considering.

Under the case of the crash happens in an emerging country, when the crash is a domestic flight, the death per crash is the only one that is significant. This confirms the finding of Ho (2012) that the number of death in the crash matters to the reaction of the investors in a negative way.

All other factors also have the result in the safe way as we expected, except that they are not statistically significant. However, they are almost significant at 90 percent confidence level for the distance and type of the flight factor with the T-value of -1.62 and 1.61 consecutively. There is a positive abnormal return profit in the in the case of when the crash happens in the emerging country, when it is domestic flight, and when the number of death in the crash is higher. (See Figure 1&6)

The two factors that we really want to study also has a magnitude in the direction that is expected, even though it is not significant. There is less abnormal return in the case when there is a higher frequency of the crash happens before. Also, there is a less abnormal return profit when the crash happens further away from where the stock is listed.

Discussion and Conclusions

Both side of stocks, the crashing airline and the competitors airline has a significant direction of movement, which could create the profit from forming the portfolio.

The crashing stock has an evidence of decreasing and bouncing back as expected, which it can be explained that there is a reversal effect happening, which could further imply that people react to the crash through their emotions, not just what they see as the real economic value, because if they thought that it is a real economics value, there would not be a reversal effect.

The competitor stock has the evidence of increasing since the first day that the crash happens, however; not statistically significant. Yet, there is a statistical evidence that the abnormal return falls on the third and fifth day after the crash happens. Thus, it still can't be conclude that there is a statistically significant evidence that there is a switching effect in here. However, this result can be used as a guide to

develop a further research where there are more samples that could provide a statistical evidence to support this.

For the factors that affect the abnormal return of the portfolio, the death per crash is the only factor that is statistically significant. The more death per crash, the more the abnormal return of the portfolio, which implies that people get more anxiety when the size of the damage of the crash gets larger.

The two factors that we concentrated to study, which are the number of crashes that happens before and the distance of the crash from the country that the stock is listed, affects the portfolio to make less abnormal return, as people would react to it less because of their indifference of feeling loss and the heuristic bias they made for their investment decision.

The other factors' result are also in the magnitude direction as we expected, however; not significant.

This leaves a room for a further study when there are more samples with the complete financial information to use in the analyses.

Reference

[1] "Sentiment and Stock Prices: The Case of Aviation Disasters." By **Guy Kaplanski, Haim Levy**

[2] Ho, Jerry C., Mei Qiu, and Xiaojun Tang. "Do Airlines Always Suffer from Crashes?" **Economics Letters** 118.1 (2013)

Appendix

Figure1: *Factors*

Source	SS	df	MS			
Model	.095751849	5	.01915037	Number of obs = 498		
Residual	5.09097284	492	.010347506	F(5, 492) = 1.85		
				Prob > F = 0.1015		
				R-squared = 0.0185		
				Adj R-squared = 0.0085		
				Root MSE = .10172		
airport	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
ms	.0016185	.0092944	0.17	0.862	-.016643	.0198801
frq	-2.70e-07	4.65e-07	-0.58	0.561	-1.18e-06	6.43e-07
dist	-1.85e-06	1.14e-06	-1.62	0.106	-4.08e-06	3.92e-07
flgt	.0163278	.0101694	1.61	0.109	-.003653	.0363086
dth	.0001922	.0001008	1.91	0.057	-5.88e-06	.0003904
_cons	-.0030876	.0186661	-0.17	0.869	-.0397627	.0335874

Figure 2: Crash Airline Dummy Variable

Source	SS	df	MS			
Model	.026182932	25	.001047317	Number of obs =	2886	
Residual	4.35416825	2860	.001522436	F(25, 2860) =	0.69	
				Prob > F =	0.8738	
				R-squared =	0.0060	
				Adj R-squared =	-0.0027	
Total	4.38035119	2885	.001518319	Root MSE =	.03902	

ar	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
d0	-.0015486	.0052375	-0.30	0.768	-.0118182	.008721
d1	-.0006934	.0052375	-0.13	0.895	-.010963	.0095763
d2	-.0046644	.0052375	-0.89	0.373	-.014934	.0056052
d3	-.0000411	.0052375	-0.01	0.994	-.0103107	.0102285
d4	.0000708	.0052375	0.01	0.989	-.0101988	.0103405
d5	.0014429	.0052375	0.28	0.783	-.0088268	.0117125
d6	-.0017897	.0052375	-0.34	0.733	-.0120593	.00848
d7	.0002468	.0052375	0.05	0.962	-.0100228	.0105165
d8	.002126	.0052375	0.41	0.685	-.0081436	.0123956
d9	.0024689	.0052375	0.47	0.637	-.0078008	.0127385
d10	-.0091064	.0052375	-1.74	0.082	-.019376	.0011633
d11	.0008839	.0052375	0.17	0.866	-.0093858	.0111535
d12	.0027769	.0052375	0.53	0.596	-.0074927	.0130465
d13	.0027193	.0052375	0.52	0.604	-.0075503	.0129889
d14	.0010095	.0052375	0.19	0.847	-.0092601	.0112791
d15	.0017538	.0052375	0.33	0.738	-.0085158	.0120234
d16	.0022483	.0052375	0.43	0.668	-.0080213	.012518
d17	-.0002557	.0052375	-0.05	0.961	-.0105254	.0100139
d18	-.0052435	.0052375	-1.00	0.317	-.0155132	.0050261
d19	-.0031715	.0052375	-0.61	0.545	-.0134412	.0070981
d20	.002606	.0052375	0.50	0.619	-.0076636	.0128756
d21	.006235	.0052375	1.19	0.234	-.0040346	.0165047
d22	.0013935	.0052375	0.27	0.790	-.0088761	.0116632
d23	-.0003256	.0052375	-0.06	0.950	-.0105952	.0099441
d24	.0015005	.0052375	0.29	0.775	-.0087691	.0117702
_cons	-.0013594	.0037035	-0.37	0.714	-.0086211	.0059023

Figure 3: Test the crashing airline's abnormal return movement from the result of the dummy variable equation

VARIABLES	(1)	Beta (dn+1) - Beta (dn)	H0	H1	F-test	T-stat	Prop	Significant 10%/2,1.645
	ar							
d0	-0.00155 (0.00524)							
d1	-0.000693 (0.00524)	0.000857	<0	>0	0.03	0.173205081	0.8703	failed to reject null
d2	-0.00466 (0.00524)	-0.003967	>0	<0	0.57	0.754983444	0.4484	failed to reject null
d3	-4.11e-05 (0.00524)	0.0046189	<0	>0	0.78	0.883176087	0.3775	failed to reject null
d4	7.08e-05 (0.00524)	0.0001119	<0	>0	0	0	0.983	failed to reject null
d5	0.00144 (0.00524)	0.0013692	<0	>0	0.07	0.264575131	0.7934	failed to reject null
d6	-0.00179 (0.00524)	-0.00323	>0	<0	0.38	0.6164414	0.5372	failed to reject null
d7	0.000247 (0.00524)	0.002037	<0	>0	0.15	0.387298335	0.6974	failed to reject null
d8	0.00213 (0.00524)	0.001883	<0	>0	0.13	0.360555128	0.7198	failed to reject null
d9	0.00247 (0.00524)	0.00034	<0	>0	0	0	0.9478	failed to reject null
d10	-0.00911* (0.00524)	-0.01158	>0	<0	4.88	2.209072203	0.0272	reject null
d11	0.000884 (0.00524)	0.009994	<0	>0	3.64	1.907878403	0.0566	reject null
d12	0.00278 (0.00524)	0.001896	<0	>0	0.13	0.360555128	0.7178	failed to reject null
d13	0.00272 (0.00524)	-6E-05	>0	<0	0	0	0.9912	failed to reject null
d14	0.00101 (0.00524)	-0.00171	>0	<0	0.11	0.331662479	0.7441	failed to reject null
d15	0.00175 (0.00524)	0.00074	<0	>0	0.02	0.141421356	0.887	failed to reject null
d16	0.00225 (0.00524)	0.0005	<0	>0	0.01	0.1	0.9248	failed to reject null
d17	-0.000256 (0.00524)	-0.002506	>0	<0	0.23	0.479583152	0.6326	failed to reject null
d18	-0.00524 (0.00524)	-0.004984	>0	<0	0.91	0.953939201	0.341	failed to reject null
d19	-0.00317 (0.00524)	0.00207	<0	>0	0.16	0.4	0.6924	failed to reject null
d20	0.00261 (0.00524)	0.00578	<0	>0	1.22	1.104536102	0.2701	failed to reject null
d21	0.00624 (0.00524)	0.00363	<0	>0	0.48	0.692820323	0.4884	failed to reject null
d22	0.00139 (0.00524)	-0.00485	>0	<0	0.85	0.921954446	0.3554	failed to reject null
d23	-0.000326 (0.00524)	-0.001716	>0	<0	0.11	0.331662479	0.7428	failed to reject null
d24	0.00150 (0.00524)	0.001826	<0	>0	0.12	0.346410162	0.7274	failed to reject null
Constant	-0.00136 (0.00370)							
Observations	2,886							
R-squared	0.006							

Standard errors in parentheses
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Figure 4: Competitors' airline Dummy Variable

Source	SS	df	MS			
Model	.028887015	25	.001155481	Number of obs =	4056	
Residual	4.4466274	4030	.001103381	F(25, 4030) =	1.05	
				Prob > F =	0.3986	
				R-squared =	0.0065	
				Adj R-squared =	0.0003	
Total	4.47551442	4055	.001103703	Root MSE =	.03322	

ar	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
d0	.0036568	.0037611	0.97	0.331	-.0037171	.0110306
d1	.0070196	.0037611	1.87	0.062	-.0003543	.0143934
d2	.0084345	.0037611	2.24	0.025	.0010607	.0158084
d3	.0019379	.0037611	0.52	0.606	-.0054359	.0093118
d4	.0061278	.0037611	1.63	0.103	-.001246	.0135017
d5	-.0001548	.0037611	-0.04	0.967	-.0075287	.007219
d6	.003845	.0037611	1.02	0.307	-.0035289	.0112188
d7	.0030581	.0037611	0.81	0.416	-.0043157	.010432
d8	.0043276	.0037611	1.15	0.250	-.0030462	.0117015
d9	.0068417	.0037611	1.82	0.069	-.0005322	.0142155
d10	.0060835	.0037611	1.62	0.106	-.0012903	.0134574
d11	.0072033	.0037611	1.92	0.056	-.0001705	.0145772
d12	.0041353	.0037611	1.10	0.272	-.0032386	.0115091
d13	.0042483	.0037611	1.13	0.259	-.0031255	.0116222
d14	.0036727	.0037611	0.98	0.329	-.0037012	.0110465
d15	.0027424	.0037611	0.73	0.466	-.0046314	.0101163
d16	.0062212	.0037611	1.65	0.098	-.0011526	.0135951
d17	.00107	.0037611	0.28	0.776	-.0063039	.0084438
d18	-.0027074	.0037611	-0.72	0.472	-.0100813	.0046664
d19	.0047167	.0037611	1.25	0.210	-.0026572	.0120905
d20	.000821	.0037611	0.22	0.827	-.0065528	.0081948
d21	.0031172	.0037611	0.83	0.407	-.0042567	.010491
d22	.0075896	.0037611	2.02	0.044	.0002158	.0149635
d23	.0062266	.0037611	1.66	0.098	-.0011473	.0136004
d24	.002981	.0037611	0.79	0.428	-.0043929	.0103548
_cons	-.0039225	.0026595	-1.47	0.140	-.0091366	.0012916

Figure 5: Test the Competitors abnormal return movement from the result

VARIABLES	(1) ar	Beta (dn+1) - Beta (dn)	H0	H1	F-test	T-stat	Prop	Significant 10%/2,1.645
d0	0.00366 (0.00376)							
d1	0.00702* (0.00376)	0.00336	<0	>0	0.8	0.894427	0.3713	failed to reject null
d2	0.00843** (0.00376)	0.00141	<0	>0	0.14	0.374166	0.7068	failed to reject null
d3	0.00194 (0.00376)	-0.00649	>0	<0	2.98	1.726268	0.0842	reject null
d4	0.00613 (0.00376)	0.00419	<0	>0	1.24	1.113553	0.2653	failed to reject null
d5	-0.000155 (0.00376)	-0.006285	>0	<0	2.79	1.670329	0.0949	reject null
d6	0.00384 (0.00376)	0.003995	<0	>0	1.13	1.063015	0.2876	failed to reject null
d7	0.00306 (0.00376)	-0.00078	>0	<0	0.04	0.2	0.8343	failed to reject null
d8	0.00433 (0.00376)	0.00127	<0	>0	0.11	0.331662	0.7357	failed to reject null
d9	0.00684* (0.00376)	0.00251	<0	>0	0.45	0.67082	0.5039	failed to reject null
d10	0.00608 (0.00376)	-0.00076	>0	<0	0.04	0.2	0.8403	failed to reject null
d11	0.00720* (0.00376)	0.00112	<0	>0	0.09	0.3	0.7659	failed to reject null
d12	0.00414 (0.00376)	-0.00306	>0	<0	0.67	0.818535	0.4147	failed to reject null
d13	0.00425 (0.00376)	0.00011	<0	>0	0	0	0.976	failed to reject null
d14	0.00367 (0.00376)	-0.00058	>0	<0	0.02	0.141421	0.8784	failed to reject null
d15	0.00274 (0.00376)	-0.00093	>0	<0	0.06	0.244949	0.8047	failed to reject null
d16	0.00622* (0.00376)	0.00348	<0	>0	0.86	0.927362	0.355	failed to reject null
d17	0.00107 (0.00376)	-0.00515	>0	<0	1.88	1.371131	0.1709	failed to reject null
d18	-0.00271 (0.00376)	-0.00378	>0	<0	1.01	1.004988	0.3153	failed to reject null
d19	0.00472 (0.00376)	0.00743	<0	>0	3.9	1.974842	0.0485	reject null
d20	0.000821 (0.00376)	-0.003899	>0	<0	1.07	1.034408	0.3004	failed to reject null
d21	0.00312 (0.00376)	0.002299	<0	>0	0.37	0.608276	0.5416	failed to reject null
d22	0.00759** (0.00376)	0.00447	<0	>0	1.41	1.187434	0.2345	failed to reject null
d23	0.00623* (0.00376)	-0.00136	>0	<0	0.13	0.360555	0.7171	failed to reject null
d24	0.00298 (0.00376)	-0.00325	>0	<0	0.74	0.860233	0.3882	failed to reject null
Constant	-0.00392 (0.00266)							
Observations	4,056							
R-squared	0.006							

Standard errors in parentheses
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Figure 6: Test the Competitors abnormal return movement from the result

VARIABLES	(1) arport
ms	0.00162 (0.00929)
frq	-2.70e-07 (4.65e-07)
dist	-1.85e-06 (1.14e-06)
flgt	0.0163 (0.0102)
dth	0.000192* (0.000101)
Constant	-0.00309 (0.0187)
Observations	498
R-squared	0.018

Standard errors in parentheses

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Figure 7: Test the crash airline Dummy Variable for 0-25 with CAR

Source	SS	df	MS			
Model	.2274483	25	.009097932	Number of obs =	2886	
Residual	68.2807071	2860	.023874373	F(25, 2860) =	0.38	
Total	68.5081554	2885	.023746328	Prob > F =	0.9977	
				R-squared =	0.0033	
				Adj R-squared =	-0.0054	
				Root MSE =	.15451	

car	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
d0	.0297941	.0207405	1.44	0.151	-.0108738	.0704619
d1	.0277413	.0207405	1.34	0.181	-.0129266	.0684091
d2	.0217175	.0207405	1.05	0.295	-.0189504	.0623853
d3	.020317	.0207405	0.98	0.327	-.0203509	.0609848
d4	.0190284	.0207405	0.92	0.359	-.0216395	.0596963
d5	.0191119	.0207405	0.92	0.357	-.021556	.0597798
d6	.0159628	.0207405	0.77	0.442	-.0247051	.0566307
d7	.0148503	.0207405	0.72	0.474	-.0258176	.0555181
d8	.0156169	.0207405	0.75	0.452	-.025051	.0562847
d9	.0167263	.0207405	0.81	0.420	-.0239415	.0573942
d10	.0062606	.0207405	0.30	0.763	-.0344073	.0469284
d11	.005785	.0207405	0.28	0.780	-.0348828	.0464529
d12	.0072025	.0207405	0.35	0.728	-.0334653	.0478704
d13	.0085624	.0207405	0.41	0.680	-.0321054	.0492303
d14	.0082126	.0207405	0.40	0.692	-.0324553	.0488804
d15	.008607	.0207405	0.41	0.678	-.0320609	.0492748
d16	.0094959	.0207405	0.46	0.647	-.031172	.0501638
d17	.0078807	.0207405	0.38	0.704	-.0327871	.0485486
d18	.0012778	.0207405	0.06	0.951	-.0393901	.0419457
d19	-.0032531	.0207405	-0.16	0.875	-.043921	.0374147
d20	-.0020065	.0207405	-0.10	0.923	-.0426744	.0386614
d21	.0028691	.0207405	0.14	0.890	-.0377988	.043537
d22	.0029032	.0207405	0.14	0.889	-.0377646	.0435711
d23	.0012183	.0207405	0.06	0.953	-.0394496	.0418861
d24	.0013594	.0207405	0.07	0.948	-.0393085	.0420273
_cons	-.032702	.0146658	-2.23	0.026	-.0614586	-.0039455

Figure 8: Test the crash airline Dummy Variable for stock movement with CAR

VARIABLES	(1) car	Beta (dn+1) - Beta (dn)	H0	H1	F-test	T-stat	Prop	Significant 10%/2,1.645
d0	0.0298 (0.0207)							
d1	0.0277 (0.0207)	-0.0021	>0	<0	0.01	0.1	0.9212	failed to reject null
d2	0.0217 (0.0207)	-0.006	>0	<0	0.08	0.282843	0.7715	failed to reject null
d3	0.0203 (0.0207)	-0.0014	>0	<0	0	0	0.9462	failed to reject null
d4	0.0190 (0.0207)	-0.0013	>0	<0	0	0	0.9505	failed to reject null
d5	0.0191 (0.0207)	1E-04	<0	>0	0	0	0.9968	failed to reject null
d6	0.0160 (0.0207)	-0.0031	>0	<0	0.02	0.141421	0.8793	failed to reject null
d7	0.0149 (0.0207)	-0.0011	>0	<0	0	0	0.9572	failed to reject null
d8	0.0156 (0.0207)	0.0007	<0	>0	0	0	0.9705	failed to reject null
d9	0.0167 (0.0207)	0.0011	<0	>0	0	0	0.9573	failed to reject null
d10	0.00626 (0.0207)	-0.01044	>0	<0	0.25	0.5	0.6139	failed to reject null
d11	0.00579 (0.0207)	-0.00047	>0	<0	0	0	0.9817	failed to reject null
d12	0.00720 (0.0207)	0.00141	<0	>0	0	0	0.9455	failed to reject null
d13	0.00856 (0.0207)	0.00136	<0	>0	0	0	0.9477	failed to reject null
d14	0.00821 (0.0207)	-0.00035	>0	<0	0	0	0.9865	failed to reject null
d15	0.00861 (0.0207)	0.0004	<0	>0	0	0	0.9848	failed to reject null
d16	0.00950 (0.0207)	0.00089	<0	>0	0	0	0.9658	failed to reject null
d17	0.00788 (0.0207)	-0.00162	>0	<0	0.01	0.1	0.9379	failed to reject null
d18	0.00128 (0.0207)	-0.0066	>0	<0	0.1	0.316228	0.7502	failed to reject null
d19	-0.00325 (0.0207)	-0.00453	>0	<0	0.05	0.223607	0.8271	failed to reject null
d20	-0.00201 (0.0207)	0.00124	<0	>0	0	0	0.9521	failed to reject null
d21	0.00287 (0.0207)	0.00488	<0	>0	0.06	0.244949	0.8142	failed to reject null
d22	0.00290 (0.0207)	3E-05	<0	>0	0	0	0.9987	failed to reject null
d23	0.00122 (0.0207)	-0.00168	>0	<0	0.01	0.1	0.9353	failed to reject null
d24	0.00136 (0.0207)	0.00014	<0	>0	0	0	0.9946	failed to reject null
Constant	-0.0327** (0.0147)							
Observations	2,886							
R-squared	0.003							
Standard errors in parentheses								
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1								

Figure 9: Test the competitor airlines Dummy Variable for 0-25 with CAR

Source	SS	df	MS			
Model	.071080022	25	.002843201	Number of obs =	4056	
Residual	80.0099131	4030	.019853576	F(25, 4030) =	0.14	
Total	80.0809932	4055	.019748704	Prob > F =	1.0000	
				R-squared =	0.0009	
				Adj R-squared =	-0.0053	
				Root MSE =	.1409	

car	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
d0	-.0014968	.0159541	-0.09	0.925	-.0327756	.0297821
d1	.0016003	.0159541	0.10	0.920	-.0296785	.0328792
d2	.0061124	.0159541	0.38	0.702	-.0251665	.0373912
d3	-.0032156	.0159541	-0.20	0.840	-.0344944	.0280633
d4	.0063332	.0159541	0.40	0.691	-.0249456	.037612
d5	.0022559	.0159541	0.14	0.888	-.0290229	.0335347
d6	.0021784	.0159541	0.14	0.891	-.0291005	.0334572
d7	.001314	.0159541	0.08	0.934	-.0299648	.0325929
d8	.0017192	.0159541	0.11	0.914	-.0295597	.032998
d9	.0046384	.0159541	0.29	0.771	-.0266405	.0359172
d10	.0067994	.0159541	0.43	0.670	-.0244794	.0380782
d11	.0100802	.0159541	0.63	0.528	-.0211986	.0413591
d12	.010293	.0159541	0.65	0.519	-.0209858	.0415719
d13	.0106189	.0159541	0.67	0.506	-.0206599	.0418977
d14	.0103691	.0159541	0.65	0.516	-.0209097	.0416479
d15	.009189	.0159541	0.58	0.565	-.0220898	.0404679
d16	.0114878	.0159541	0.72	0.472	-.0197911	.0427666
d17	.0086353	.0159541	0.54	0.588	-.0226436	.0399141
d18	.0020054	.0159541	0.13	0.900	-.0292735	.0332842
d19	.0027995	.0159541	0.18	0.861	-.0284793	.0340784
d20	-.0003019	.0159541	-0.02	0.985	-.0315808	.0309769
d21	-.0011072	.0159541	-0.07	0.945	-.0323861	.0301716
d22	.0025599	.0159541	0.16	0.873	-.0287189	.0338387
d23	.004864	.0159541	0.30	0.760	-.0264148	.0361428
d24	.0039225	.0159541	0.25	0.806	-.0273564	.0352013
_cons	.001231	.0112812	0.11	0.913	-.0208864	.0233485

Figure 10: Test the competitor airline Dummy Variable for stock movement with CAR

VARIABLES	(1) car	Beta (d _{n+1}) - Beta (d _n)	H0	H1	F-test	T-stat	Prop	Significant 10%/2,1.645
d0	-0.00150 (0.0160)							
d1	0.00160 (0.0160)	0.0031	<0	>0	0.04	0.2	0.8461	failed to reject null
d2	0.00611 (0.0160)	0.00451	<0	>0	0.08	0.282842712	0.7773	failed to reject null
d3	-0.00322 (0.0160)	-0.00933	>0	<0	0.34	0.583095189	0.5588	failed to reject null
d4	0.00633 (0.0160)	0.00955	<0	>0	0.36	0.6	0.5495	failed to reject null
d5	0.00226 (0.0160)	-0.00407	>0	<0	0.07	0.264575131	0.7983	failed to reject null
d6	0.00218 (0.0160)	-8E-05	>0	<0	0	0	0.9961	failed to reject null
d7	0.00131 (0.0160)	-0.00087	>0	<0	0	0	0.9568	failed to reject null
d8	0.00172 (0.0160)	0.00041	<0	>0	0	0	0.9797	failed to reject null
d9	0.00464 (0.0160)	0.00292	<0	>0	0.03	0.173205081	0.8548	failed to reject null
d10	0.00680 (0.0160)	0.00216	<0	>0	0.02	0.141421356	0.8923	failed to reject null
d11	0.0101 (0.0160)	0.0033	<0	>0	0.04	0.2	0.8371	failed to reject null
d12	0.0103 (0.0160)	0.0002	<0	>0	0	0	0.9894	failed to reject null
d13	0.0106 (0.0160)	0.0003	<0	>0	0	0	0.9837	failed to reject null
d14	0.0104 (0.0160)	-0.0002	>0	<0	0	0	0.9875	failed to reject null
d15	0.00919 (0.0160)	-0.00121	>0	<0	0.01	0.1	0.941	failed to reject null
d16	0.0115 (0.0160)	0.00231	<0	>0	0.02	0.141421356	0.8854	failed to reject null
d17	0.00864 (0.0160)	-0.00286	>0	<0	0.03	0.173205081	0.8581	failed to reject null
d18	0.00201 (0.0160)	-0.00663	>0	<0	0.17	0.412310563	0.6778	failed to reject null
d19	0.00280 (0.0160)	0.00079	<0	>0	0	0	0.9603	failed to reject null
d20	-0.000302 (0.0160)	-0.003102	>0	<0	0.04	0.2	0.8459	failed to reject null
d21	-0.00111 (0.0160)	-0.000808	>0	<0	0	0	0.9597	failed to reject null
d22	0.00256 (0.0160)	0.00367	<0	>0	0.05	0.223606798	0.8182	failed to reject null
d23	0.00486 (0.0160)	0.0023	<0	>0	0.02	0.141421356	0.8852	failed to reject null
d24	0.00392 (0.0160)	-0.00094	>0	<0	0	0	0.9529	failed to reject null
Constant	0.00123 (0.0113)							
Observations	4,056							
R-squared	0.001							
Standard errors in parentheses								
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1								

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ

Factors affecting the decision to eat Bar-B-Q Plaza in Bangkok Area.

เชษฐา ตระกูลวรานนท์

Chetta Trakulwaranont

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อการเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Sampling Simple) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านอาหารปิ้งย่าง บาร์บีคิว พลาซ่า ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติแบบ t - test , F - test ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่วิธีการทดสอบ Least Significant Difference (LSD) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 3.90 ได้แก่ ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านบุคลากร ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสถานที่ และด้านผลิตภัณฑ์ตามลำดับ เมื่อทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อปัจจัยการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่าในเขตกรุงเทพฯ พบว่า เพศและการศึกษา ตัดสินใจแตกต่างกันที่ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านอายุการตัดสินใจแตกต่างกันทุกด้านยกเว้น ด้านบุคลากร ด้านอาชีพการตัดสินใจไม่แตกต่างกัน และด้านรายได้การตัดสินใจแตกต่างกันทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ : การตัดสินใจ, พฤติกรรมผู้บริโภค

Abstract

The purposes of this research, the study factors affecting to the decision to eat at BBQ Plaza restaurants located in Bangkok, are

- 1) To study behavior of customers to choose to eat at BBQ Plaza restaurants located in Bangkok
- 2) To study factors affecting to the decision to eat at BBQ Plaza restaurants located in Bangkok

Research methodology in this study is survey research. Survey questionnaire was used to collect data. Sample is 400 customers, who came to eat at BBQ Plaza restaurants located in Bangkok. Purposive sampling was used to select sample group. Cornbrash Alpha Formula was used as an estimated of the reliability of a test. Sample size is 30. The result of reliability of test is at 0.930. Data was analyzed by descriptive analysis, which is frequency distribution, percentage, mean and standard deviation. Quantities analysis was used in difference test by using t-test and F-test, comparison test by using Least Significant Difference (LSD) test and correlation test by using Chi-Square test. Measure correlation by using contingency coefficient at significant level 0.05. Data was analyzed by SPSS. According to the research on grilled food consumption behavior of Bar B Q Plaza restaurant, overall factors influencing consumer decision in selecting Bar B Q Plaza restaurant was at high level (mean = 3.90). The influential factors were ranked from the highest to lowest mean scores as: Process, People, Price, Promotion, Place, and Product, respectively. The hypothesis testing showed that personal factors influenced consumer decision in selecting Bar B Q Plaza restaurant. The sample with different gender and education had different decision in Process. The sample with different age had different decision in all factors, except People. The sample with different occupation had indifferent decision in all factors with statistical significance level of 0.05.

Key word : Decision , Behavior of Customers

บทนำ

พฤติกรรมกรรมการบริโภคของคนไทยได้เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจและสังคม ด้วยในปัจจุบันวิถีชีวิตได้เปลี่ยนไป สภาพแวดล้อมและบริบททางเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการแข่งขันในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การทำงาน จึงส่งผลให้พฤติกรรมกรรมการบริโภคของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันคนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองบริโภคไขมันและเนื้อสัตว์เพิ่มมากขึ้น บริโภคผักและผลไม้ลดลง เด็กและวัยรุ่นบริโภคอาหารแบบคนเมืองมากกว่า อาหารประจำท้องถิ่นวิถีชีวิตของคนเมืองเป็นแบบเร่งรีบ ทำให้มีเวลาในการเตรียมอาหารน้อยลง พร้อมทั้งการส่งเสริมการตลาดเพื่อช่วงชิงผลประโยชน์ทางการค้า อาหารฟาสต์ฟู้ด อาหารจานด่วน อาหารสำเร็จรูปกึ่งสำเร็จรูปที่หาได้ง่าย สะดวกไม่สิ้นเปลืองเวลามาก จึงเข้ามามีบทบาทกับชีวิตที่เปลี่ยนไป เช่น อาหารประเภท บั๊ง ย่าง ทอด และสามารถจับจ่ายหรือบริโภคได้สะดวก (วงศ์สวาท โกศลวัฒน์ , 2545)

จากข้อมูลของศูนย์วิจัยกสิกรไทยปี 2555 พบว่า จำนวนของผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทยที่เกิดขึ้นใหม่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปี 2553 มีผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารจำนวน 919 ราย แต่ในปี 2555 นั้น มีผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารเพิ่มขึ้นเป็น 1,169 ราย ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทยนี้มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด (ศูนย์วิจัยกสิกรไทยปี , 2556)

จากแนวโน้มที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ทำให้ค่านิยม และทัศนคติในการบริโภคอาหารเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสนิยม และวัฒนธรรมการกินของญี่ปุ่น เกาหลีที่แพร่หลายเข้ามา ทำให้มีค่านิยมรับประทานอาหารตามกระแส โดยการหาร้านอาหารจากเว็บไซต์ต่างๆ ที่มีคนแนะนำ การรับประทานอาหารเช้าเหมือนเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง ที่ไม่ใช่ตอบสนองแต่เพื่อการดำรงชีวิตเหมือนดังแต่ก่อน แต่ยังทำให้เราได้พบปะสังสรรค์กับเพื่อน คนรัก และครอบครัว รวมถึงบางครั้งเป็นสถานที่ทำงานของคนยุคใหม่ เป็นช่วงเวลาแห่งการพักผ่อน คลายเครียดจากการทำงาน จึงทำให้คนมีพฤติกรรมออกไปทานอาหารนอกบ้านเพิ่มมากขึ้น โดยประเภทอาหารที่คนไทยนิยมรับประทานได้แก่ อาหารฟาสต์ฟู้ด สุกี้ ชาบู อาหารญี่ปุ่น และอาหารปิ้งย่าง เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าร้านอาหารประเภทนี้เป็นร้านอาหารที่อยู่ในกระแส จึงทำให้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ทางศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้กล่าวว่า อัตราการเติบโตของร้านอาหาร ประเภทดังกล่าวนี้จะมีอัตราการเติบโตสูงขึ้นไปอีก

โดยในแต่ละปีจะมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 10% ซึ่งสังเกตเห็นได้จากการขยายสาขาเพิ่มขึ้นของร้านที่มีอยู่แล้วในตลาด (ศูนย์วิจัยกสิกรไทยปี 2555)

ปัจจุบันร้านอาหารปิ้งย่างมีการเกิดขึ้นมากมาย ทำให้เกิดการแข่งขันกันขึ้นในแต่ละแบรนด์ จนทำให้ตลาดอาหารปิ้งย่างในปี พ.ศ. 2556 มีมูลค่า 4,300 ล้านบาท และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นถึง 4,725 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2557 (ศูนย์วิจัยกสิกรไทยปี , 2556) ภาพรวมธุรกิจร้านอาหารแบบปิ้งย่างในประเทศไทย มีมูลค่าประมาณ 3.6 พันล้านบาท หรือคิดเป็น 30% ของตลาดรวมร้านอาหารในห้างสรรพสินค้า โดยเป็นธุรกิจที่เติบโตมาก ทั้งในฝั่งของปิ้งย่างริมทางไปจนถึงร้านปิ้งย่างในห้างหรู เนื่องจากพฤติกรรมของคนไทย ซึ่งชื่นชอบกิจกรรม รับประทานอาหารปิ้งย่างและเป็นกิจกรรมสังสรรค์ที่เหมาะสมกับกลุ่มเพื่อนฝูงหรือครอบครัว (ศูนย์วิจัยกสิกรไทยปี, 2556)

สำหรับธุรกิจอาหารปิ้งย่างแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1.แบบมองโกล ลักษณะแบบหมวกเจงกิสข่าน มีบาร์บีคิว ปลาซ่า 2.แบบญี่ปุ่น เป็นตะแกรงปิ้งย่าง 3.แบบเกาหลี 4.แบบไทย โดยบาร์บีคิว ปลาซ่า ถือเป็นผู้นำตลาดธุรกิจอาหารปิ้งย่างโดยรวม ตามมาด้วยซูกิชิ โพนย่างคำ และมียาปิ (สยามธุรกิจ, 2559)

ความเคลื่อนไหวในตลาดปิ้งย่าง โดยเฉพาะการบุกตลาดแบรนด์หลัก อาทิ "บาร์บีคิวปลาซ่า" จาก บริษัท เดอะบาร์บีคิวปลาซ่า จำกัด ซึ่งประกาศบุกหนักทั้งการตลาดภายใต้งบประมาณ 250 ล้านบาท ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อโปรโมชันที่เข้มข้นขึ้น พร้อมการปรับโฉมแบรนด์ในรอบ 25 ปีและ 250 ล้านบาทสำหรับ การขยายและปรับโฉมสาขาเดิมเพื่อให้ทันสมัยยิ่งขึ้น (สยามธุรกิจ, 2559)

บริษัท เดอะบาร์บีคิวปลาซ่า จำกัด เป็นบริษัทที่ดำเนินธุรกิจร้านอาหารทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีแบรนด์ร้านอาหารที่อยู่ภายใต้การบริหารงานของบริษัทฯ จำนวน 3 แบรนด์ ได้แก่ บาร์บีคิวปลาซ่า จุ่มแซ่บฮัท และ ฮีท สตาร์ นำเสนอรูปแบบอาหารในสไตล์ที่แตกต่างกันออกไป ครอบคลุมความต้องการของลูกค้าที่หลากหลาย (สยามธุรกิจ, 2559)

บาร์บีคิวปลาซ่า เป็นแบรนด์ร้านอาหารประเภทปิ้งย่างบนกระทะทองเหลือง เปิดให้บริการสาขาแรกที่ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า ลาดพร้าวในเดือนกรกฎาคม ปี 2530 ลักษณะอาหารเป็นรูปแบบปิ้งย่างซึ่งภายหลังจากการเปิดสาขาแรก ร้านบาร์บีคิวปลาซ่าได้รับความนิยมและ

การตอบรับเป็นอย่างดีจากลูกค้าจำนวนมาก ทำให้บริษัทฯ ได้ขยายสาขาเพิ่มขึ้นทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีร้านบาร์บีคิวพลาซ่าในประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 102 สาขา ตั้งอยู่ ณ ศูนย์การค้าชั้นนำ และห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ ทั้งในกรุงเทพฯ และตามหัวเมืองหลักของจังหวัดต่าง ๆ (สยามธุรกิจ, 2559)

สำหรับการลงทุนด้านธุรกิจอาหารของบาร์บีคิวพลาซ่าในต่างประเทศ บริษัทฯ มีการเปิดจำหน่ายอาหารภายใต้แบรนด์บาร์บีคิวพลาซ่า โดยเป็นการร่วมทุนกับนักธุรกิจในประเทศ สำหรับประเทศมาเลเซีย มีร้านบาร์บีคิวพลาซ่าเปิดให้บริการตามศูนย์การค้าหลักๆ จำนวนทั้งสิ้น 17 สาขา ในประเทศอินโดนีเซีย มีร้านอาหารบาร์บีคิวพลาซ่าเปิดให้บริการจำนวน 2 สาขา และเพื่อให้การดำเนินงานด้านคุณภาพมาตรฐานอาหารของร้านบาร์บีคิวพลาซ่าทุกสาขาเป็นหนึ่งเดียวกัน บาร์บีคิวพลาซ่าได้ก่อตั้งศูนย์กลางกระจายสินค้า (ครัวกลาง) บนพื้นที่ขนาด 5,000 ตารางเมตร ณ นิคมอุตสาหกรรม นวนคร อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี ในปี 2551 เพื่อเป็นศูนย์กลางในการกระจายสินค้าทั้งของสด เนื้อสัตว์ ผัก และวัตถุดิบต่างๆ ไปยังร้านอาหารบาร์บีคิวพลาซ่าสาขาต่างๆ ทั่วประเทศ (สยามธุรกิจ, 2559)

ปัจจุบันบริษัทฯ มีพนักงานทั้งในส่วนสำนักงานและร้านอาหารมากกว่า 3,000 คน ที่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้องค์กรเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง บริษัทฯ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร โดยสร้างศูนย์ฝึกอบรมบาร์บีคิวพลาซ่า เป็นตึกขนาด 4 ชั้น บนพื้นที่ขนาด 4,000 ตารางเมตร บนถนนรัชดาภิเษก จ.กรุงเทพฯ เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับฝึกอบรมพนักงานทุกระดับตั้งแต่พนักงานประจำสำนักงานและพนักงานประจำสาขา พร้อมห้องครัวและร้านอาหารจำลองเพื่อให้พนักงานทุกคนได้ฝึกทำงานจริงก่อนเริ่มปฏิบัติงานยังสาขา นอกจากนี้ ยังสร้างห้องพักพนักงานเพิ่มเติม เพื่อให้พนักงานสาขาประจำต่างจังหวัดได้มีที่พักค้างระหว่างการฝึกอบรมอีกด้วย (สยามธุรกิจ, 2559)

นอกเหนือจากความสำเร็จด้านการพัฒนาบุคลากรของบริษัทฯ แล้วในฐานะที่บริษัทฯ เป็นบริษัทฯ ของคนไทย ตั้งอยู่ในประเทศไทย บริหารงานโดยคนไทย จึงเล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมควบคู่ไปกับการดำเนินงานทางธุรกิจ ดังนั้น บริษัทฯ จึงกำหนดหนึ่งในพันธกิจสำคัญของบริษัทฯ ด้วยการส่งเสริมให้พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมกับบริษัทฯ ในการพัฒนาและให้ความช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม

การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่ดั่งามของชาติ การส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม และการให้ความช่วยเหลือเมื่อประเทศประสบภัยทางธรรมชาติ เป็นต้น (barbqplaza ,2559) (สยามธุรกิจ, 2559)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ โดยศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิว พลาซ่า อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้ากับทัศนคติการสื่อสารการตลาด เพื่อให้ทางบริษัทสามารถดำเนินการวางแผนในการใช้กลยุทธ์ทางการสื่อสารการตลาดได้อย่างถูกต้อง และคงความเป็นผู้นำในตลาดอาหารปิ้งย่างต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อการเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้มาใช้บริการร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านอาหารปิ้งย่าง บาร์บีคิว พลาซ่า โดยเลือกผู้ใช้บริการทั้งชาย และหญิงที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนประมาณ 500,000 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านอาหารปิ้งย่าง บาร์บีคิว พลาซ่า ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างของยามาเนโดยเลือกใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้

ลำดับที่	เขต	พื้นที่	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1.	ลาดพร้าว	เซ็นทรัลลาดพร้าว	80
2.	ปทุมวัน	เซ็นทรัลเวิลด์	80
3.	วัฒนา	เทอมินอล 21	80
4.	รามอินทรา	แพชั่นไอแลนด์	80
5.	บางกะปิ	เดอะมอลล์ บางกะปิ	80
รวม	5 เขต	5 พื้นที่	400

การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการออกแบบสอบถามเพื่อสอบถามผู้บริโภคที่เคยใช้บริการร้านอาหารปิ้งย่าง บาร์บีคิว พลาซ่า ตามเขตที่ทำการเลือกไว้ทั้งหมด 400 ตัวอย่าง

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.25 มีอายุ 20 - 30 ปี มากสุด ร้อยละ 54.25 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มากสุด ร้อยละ 62.25 สถานภาพสมรส มากสุด ร้อยละ 49.50 ประกอบธุรกิจส่วนตัว มากสุด ร้อยละ 31.25 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ย 10,001 - 20,000 บาท ร้อยละ 55.00

2. พฤติกรรมการบริโภคอาหารประเภทย่างของร้านบาร์บีคิว พลาซ่า ส่วนมากนิยมรับประทานอาหารประเภทอาหารชุดพิเศษ(ราคา 230 บาท) มากสุด ร้อยละ 56.25 รองลงมาอาหารบาร์บีคิว แยกรายชนิด เหตุผลในการบริโภค เพื่อเป็นที่พบปะสังสรรค์ ร้อยละ 52.75 รองลงมา เพื่อรับประทานเนื่องในโอกาสพิเศษ โดยมีความถี่ในการบริโภค จำนวน 1 - 2 ครั้ง มากสุด ร้อยละ 70.50 รองลงมา จำนวน 3 - 5 ครั้ง และมีค่าใช้จ่ายในการบริโภค 500 - 1,000 บาท มากสุด ร้อยละ 78.75 รองลงมา จ่ายน้อยกว่า 500 บาท ร้อยละ 17.25

3. ปัจจัยทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวปลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.90 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.39 สูงสุดในด้านกระบวนการให้บริการ รองลงมา ด้านบุคลากร ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสถานที่ น้อยสุด ด้านผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ สรุปผลการทดสอบเป็นรายด้านได้ดังนี้

3.1 ด้านผลิตภัณฑ์ให้ความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.76 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.47 คือความหลากหลายและชนิดของอาหารที่ให้เลือกรองลงมา ความปลอดภัยของเตาย่าง ความสะอาดของอุปกรณ์ต่าง ๆ บนโต๊ะอาหาร รสชาติของน้ำจิ้ม ความสะอาดของอาหาร และ ความสดใหม่ของอาหารที่ท่านรับประทาน ตามลำดับ

3.2 ด้านราคาให้ความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.93 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48 โดยสูงสุด คือ ราคาอาหารคุ้มค่ากับคุณค่าทางโภชนาการที่ได้รับ รองลงมา มีความหลากหลายของราคา ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคลักษณะเดียวกัน, ราคาอาหารไม่แพงเกินไป เมื่อเทียบกับร้านอาหาร และ ราคาอาหารเหมาะสม กับปริมาณและคุณภาพของวัตถุดิบ ตามลำดับ

3.3 ด้านสถานที่ให้ความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.84 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 โดยสูงสุด คือความเย็นสบาย อุณหภูมิภายในร้านและการเป็นร้านที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ศูนย์การค้า รองลงมาบรรยากาศภายในร้านตกแต่งสวยงาม, การมีจำนวนพนักงานบริการที่พอเพียง, ความสะอาดภายในร้านอาหาร, มีพื้นที่จอดรถรองรับผู้ใช้บริการและ สถานที่ภายในร้านกว้างขวาง มีที่นั่งเพียงพอ ตามลำดับ

3.4 ด้านการส่งเสริมการตลาดให้ความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.92 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด มีโปรโมชั่นอาหารชุดนอกเหนือจากเมนู ให้ความสำคัญในระดับมาก ได้แก่ มีบัตรส่วนลด 10 %, การโฆษณาผ่านสื่อโทรทัศน์, การมีบัตรสะสมแต้ม, มีการแจกคูปองลดราคา, การโฆษณาผ่านสื่อสิ่งพิมพ์เช่น แผ่นพับ ใบปลิว, การให้ส่วนลดผ่านบัตรเครดิต, มีการแจกรางวัลหรือของที่ระลึก และ มีโปรโมชั่นอาหารตามฤดูกาลตามลำดับ

3.5 ด้านบุคลากรให้ความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.98 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 โดยสูงสุด พนักงานมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รองลงมา พนักงานแต่งกายสะอาด

เป็นระเบียบเรียบร้อย, พนักงานมีอัธยาศัยไมตรีดี บุคลิกภาพดี, จำนวนพนักงานมีเพียงพอสำหรับบริการลูกค้า และพนักงานมีความรู้เกี่ยวกับสินค้าเป็นอย่างดี ตามลำดับ

3.6 ด้านกระบวนการให้บริการให้ความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.98 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 โดยสูงสุด ความรวดเร็วในการให้บริการของพนักงาน รองลงมา ความเสมอภาคในการให้บริการแก่ลูกค้า, การให้บริการหลังการขาย, การให้บริการนอกสถานที่แก่ลูกค้า และ การตรงต่อเวลาในการจัดส่งสินค้าตามลำดับ

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลมีผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ แตกต่างกัน

สมมติฐานย่อย 1.1 ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านเพศ มีผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ แตกต่างกันในด้านกระบวนการให้บริการที่ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานย่อย 1.2 ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านอายุ มีผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ แตกต่างกันทุกด้านยกเว้นด้านบุคลากร ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานย่อย 1.3 ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษา มีผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ แตกต่างกันในด้านกระบวนการให้บริการ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานย่อย 1.4 ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านสถานภาพ มีผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ แตกต่างกันที่ด้านผลิตภัณฑ์และด้านกระบวนการให้บริการ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานย่อย 1.5 ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านอาชีพ มีผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวพลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานย่อย 1.6 ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวปลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ แตกต่างกันในทุกด้าน ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อภิปรายผล

1. จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อการเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวปลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ พบว่า ส่วนมากนิยมรับประทานอาหารประเภทอาหารชุดพิเศษ (ราคา 230 บาท) รองลงมา อาหารบาร์บีคิว แยกรายชนิด เหตุผลในการบริโภค เพื่อเป็นที่พบปะสังสรรค์ รองลงมา มาเพื่อรับประทานเนื่องในโอกาสพิเศษ มีความถี่ในการบริโภค จำนวน 1 - 2 ครั้ง และมีค่าใช้จ่ายในการบริโภค 500 - 1,000 บาท มากสุด ซึ่งสอดคล้องกับ ธงชัย สันติวงษ์ (2540 : 29) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภค เป็นการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดหาให้ได้มาและการใช้ซึ่งสินค้าและบริการ ทั้งนี้หมายรวมถึง กระบวนการตัดสินใจ ซึ่งมีมาก่อนอยู่แล้วและซึ่งมีส่วนในการกำหนดให้มีการกระทำดังกล่าว ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารประเภทย่างของร้านบาร์บีคิว ปลาซ่า ได้แก่ ด้านประเภทของอาหาร และด้านช่วงเวลาในการบริโภคมีความสัมพันธ์กับปัจจัยในการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวปลาซ่า โดยผลการศึกษา พบว่า ด้านกระบวนการให้บริการมีความสัมพันธ์กับประเภทย่างของร้านบาร์บีคิว สูงสุดและด้านสถานมีความสัมพันธ์กับด้านช่วงเวลาในการบริโภคสูงสุด ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ สอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคกับกลยุทธ์การตลาดของ อุดุลย์ จาตุรงค์กุล (2543 : 13-14) ที่กล่าวว่าส่วนประสมทางการตลาด นั้นเป็นกลยุทธ์การตลาดที่ทำการคัดเลือกตลาดเป้าหมายการตั้งวัตถุประสงค์และพัฒนาส่วนประสมทางการตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าเป้าหมาย หรือเป็นกุญแจที่จะนำไปสู่ความสำเร็จก็คือต้องทำความเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภค

2. จากการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวปลาซ่าในเขตกรุงเทพฯ พบว่า ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ และ รายได้ต่อเดือน มีผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวปลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ แตกต่างกัน ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2538) ปัจจัยส่วนบุคคลที่

แตกต่างกันส่งเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็สถานภาพทางสังคมสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจจะส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้ซื้อที่ได้รับอิทธิพลจากลักษณะส่วนบุคคลของคนทางด้านต่างๆ ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ใช้บริการอายุน้อยกว่า 20 ปี จะให้ความสำคัญต่อปัจจัยในการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวปลาซ่า ต่ำกว่า กลุ่มผู้บริโภคอายุ 20 – 30 ปี, อายุ 31 – 45 ปี และ มากกว่า 45 ปี และกลุ่มผู้ใช้บริการรายได้ต่ำกว่า หรือเท่ากับ 10,000 บาท ให้ความสำคัญต่อปัจจัยในการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวปลาซ่า ต่ำกว่า กลุ่มผู้บริโภครายได้ 10,001 - 20,000 บาท, 20,001 – 30,000 บาท, 30,001 - 40,000 บาท และ สูงกว่า 40,000 บาท กลุ่มผู้ใช้บริการรายได้ 10,001 - 20,000 บาท , 20,001 - 30,000 บาท และ 30,001 - 40,000 บาท จะให้ความสำคัญต่อปัจจัยในการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวปลาซ่า ต่ำกว่า กลุ่มผู้บริโภครายได้เฉลี่ยต่อเดือน สูงกว่า 40,000 บาท

ข้อเสนอแนะ

จากผลงานวิจัยในการศึกษามีข้อเสนอแนะในงานวิจัยได้ดังนี้

1. จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยทางการตลาด ด้านกระบวนการให้บริการมีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับประทานอาหารร้านบาร์บีคิวปลาซ่า ในเขตกรุงเทพฯ สูงสุด ดังนั้นร้านบาร์บีคิวปลาซ่า ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการให้บริการที่ดี เริ่มตั้งแต่การต้อนรับ การนำเข้าไปโต๊ะอาหาร การบริการอาหารและเครื่องดื่ม การชำระค่าอาหารและเครื่องดื่ม ตลอดจนการส่งลูกค้าออกร้าน เนื่องจากการบริการที่ดีจะสร้างความประทับใจให้ลูกค้าได้มากและกลับมาใช้บริการอีก โดยจะต้องให้ความสำคัญต่อพนักงานผู้ให้บริการอย่างมาก โดยการจ้ดอบรมให้มีความรู้ความสามารถมีจิตใจรักการให้บริการ และปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2. จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ให้ความสำคัญสูงสุดความหลากหลายและชนิดของอาหารที่ให้เลือกสูงสุด ดังนั้นร้านบาร์บีคิวปลาซ่าควรให้ความสำคัญกับรสชาติของอาหารอร่อยเป็นที่ชื่นชอบของลูกค้า มีการปรุงอาหารเป็นอย่างดีเลือกสรรวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการปรุงอาหาร มีคุณภาพดี สะอาดและถูกหลักโภชนาการและราคาอาหารเหมาะสมและคุ้มค่างับราคาและเวลาของลูกค้า นอกจากนี้ควรมีเมนูอาหารให้เลือกละกหลาย ควรใช้วัตถุดิบในการประกอบ

อาหารที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ การประกอบอาหารควรสะอาดและให้ความสำคัญกับรสชาติ
อาหารที่อร่อยและถูกปากผู้ใช้บริการ

3. จากการศึกษานี้มีข้อเสนอแนะว่าร้านอาหารบาร์บีคิวพลาซ่าควรให้ความสำคัญกับกิจกรรม
ทางการตลาดเพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดการรับรู้ข้อมูลการให้บริการ ควรจัดให้มีส่วนลดการให้บริการ การ
รับสมัครสมาชิกสวนอาหาร และมีการใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม ตลอดจนนำเสนอเมนู
รายการอาหารใหม่ๆเพื่อแนะนำลูกค้า เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาทัศนคติและความพึงพอใจต่อการบริโภครับประทานอาหาร
อาหารร้านอาหารบาร์บีคิวพลาซ่าเพื่อผลการศึกษาจะเป็นที่ประโยชน์ต่อแนวทางในการวางแผนและพัฒนา
กลยุทธ์ทางการตลาดให้มีประสิทธิภาพ

2. การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบจำแนกตามกลุ่มผู้ใช้บริการประเภทอาหาร
และการใช้บริการเพื่อผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนกิจการและดำเนินกิจกรรม
การตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการที่มีความต้องการแตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

ธงชัย สันติวงษ์.(2540).พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช

อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2543). พฤติกรรมผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Donabedian. , A., (1980). The Definition of Quality and Approaches to its
Assessment, Michigan: Health Administration Press.

Maslow. A , A theory of human motivation Psychological Review 50, (N.Y. McGraw
- Hill 1943), p. 3

Peter J. Paul and Olsen Jerry C. 1990. **Consumer Behavior and Marketing Strategy**.

2 nd. ed. Homewood, Illinois : Richard D. Irwin.

Vroom, W.H., **Working and Motivation**, (New York: John Wiley and Sons, Inc 1964),

p. 99.

Wolman, Thomus E., **Education and Organizational Leadership in Elementary**

School, Englewood Cliffs, (New Jersey: Prentice-Hall, 1973), p. 384.

การห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิงผลกระทบต่อผู้ครอบครองช้างเลี้ยง

Complete Ban Ivory Trade: Impact to Elephant Owner

กมลพัฒน์ มากแจ้ง

Kamolphat Markchang

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบต่อผลตอบแทนและต้นทุนของผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อย หากมีการห้ามค้างาช้างภายในประเทศโดยสิ้นเชิง ผลการศึกษาพบว่า หากรัฐมีมาตรการห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิงจะส่งผลกระทบต่อผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อยในกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว เนื่องจากผลตอบแทนสุทธิจากการประกอบอาชีพตลอดช่วงชีวิตของช้างมีเพียง 980,495 บาท ซึ่งไม่เพียงพอที่จะซื้อลูกช้างตัวถัดไปในราคา 1,200,000 บาท ในขณะที่ผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อยที่เร่ร่อนในเมืองใหญ่จะมีผลตอบแทนสุทธิ 1,595,925 บาท จึงสรุปได้ว่ามาตรการห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิงจะส่งผลกระทบต่อผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อยในกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้ภาครัฐมีนโยบายเสริมสร้างรายได้ของผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อยในกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวให้สูงขึ้น หากรัฐจะมีมาตรการห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิงในอนาคต

คำสำคัญ การห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิง, การค้างาช้าง, ผู้ครอบครองช้างเลี้ยง

Abstract

This study aims to evaluate the economic impacts on private elephant owners if complete ban of ivory trade was implemented in Thailand. It has been found that if a complete ban of ivory trade was implemented, the private owners in tourist business sector would suffer the most, as they need to shoulder the cost of taking care elephants. The findings indicated that among elephant private owners, lifetime earning income for each elephants is 980,495 Baht. However, those elephant private owner requires 1,200,000 Baht to buy the new young one to replace the elderly one. If compare with the private elephants owners in the cities, they earn 1,595,925 Baht. Thus, complete ban of ivory trade would have negative impact to elephant private owners in tourist business sector. It is suggested that if complete ban of ivory trade was implemented in Thailand, government should provide other measures to increase income of private owners in tourist business sector.

Keywords: Ivory trade, elephant owners

1. บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

เหตุการณ์ล่าช้างแอฟริกา (*Loxodonta Africana*) ครั้งเลวร้ายที่สุดเกิดในเขตอุทยานแห่งชาติบูบानीดจิตาทางตอนเหนือของแคเมอรูน โดยช้างแอฟริกาถูกสังหารในคราวเดียวมากกว่า 300 ตัว (จันทน์ปาย องค์กรศิริวิทยา, ออนไลน์, 2555) และจากรายงานของ Bryan Christy (2555) ระบุว่าในช่วงปี พ.ศ. 2554 - 2555 มีช้างแอฟริกาถูกล่ารวมไม่น้อยกว่า 56,500 ตัว โดยงาช้างจะถูกส่งมายังประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียนและจีน ซึ่งงานศึกษาของ Doak (2014) ได้แสดงให้เห็นถึงเส้นทางการขนส่งงาช้างแอฟริกา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 - 2554 โดยเส้นทางการขนส่งดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับประเทศในเอเชียที่สำคัญได้แก่ จีน มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ไทย และเวียดนาม โดยเฉพาะประเทศจีนและไทยถือเป็นประเทศปลายทางของการลักลอบค้างาช้างระหว่างประเทศ

การประชุมคณะกรรมการบริหารอนุสัญญาไซเตส (the *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES*) ครั้งที่ 62 ระหว่างวันที่ 23-27 กรกฎาคม พ.ศ.2555 ที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และกองทุนสัตว์ป่าโลก (World Wide Fund for Nature: WWF) ได้จัดลำดับให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความล้มเหลวในการ

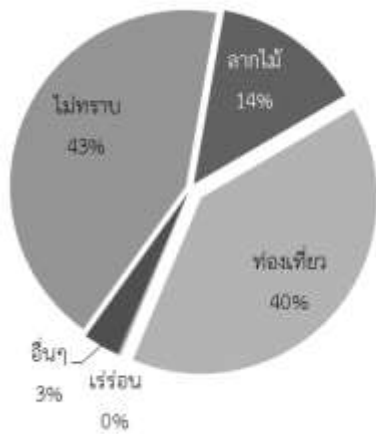

ควบคุมการลักลอบค้างาช้าง ต่อมาในการประชุมภาคีอนุสัญญาไซเตส ครั้งที่ 16 (CITES COP 16) ระหว่างวันที่ 3 – 14 มีนาคม พ.ศ. 2556 ที่ประชุมได้ให้ความสำคัญกับปัญหาการลักลอบค้างาช้างเป็นอย่างมาก โดย WWF ได้พยายามเรียกร้องให้ประเทศไทยประกาศระงับการค้างาช้างภายในประเทศโดยทันทีเพื่อยุติการลักลอบค้างาช้างโดยเร็ว มิฉะนั้นภาคีสมาชิกอาจมีมาตรการระงับการค้าสัตว์ป่าและพืชป่ากับประเทศไทย

ด้วยปัญหาการลักลอบค้างาช้างระหว่างประเทศดังกล่าว กอปรกับประเทศไทยอาจโดนระงับการนำเข้าสินค้าเกี่ยวกับสัตว์ป่าและพืชป่าจากภาคีสมาชิกอนุสัญญา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการไทยและไทยอาจสูญเสียรายได้จากการส่งออกคิดเป็นมูลค่ากว่า 9 พันล้านบาทต่อปี (กองทุนสัตว์ป่าโลก, 2559) ดังนั้น ไทยจึงวางแผนปฏิบัติการงาช้างขึ้นและเปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้ประกอบการช้างเลี้ยงในจังหวัดสุรินทร์เกี่ยวกับการห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิง ซึ่งผู้ประกอบการช้างเลี้ยงส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐจะยกเลิกการซื้อขายงาช้างที่ได้จากช้างเลี้ยงของตนเอง (ศูนย์ข่าวทำเนียบรัฐบาล, 2556) กระนั้นการสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวนี้ยังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบต่อรายได้ที่ชัดเจนของผู้ประกอบการช้างเลี้ยง

สำหรับช้างเลี้ยงในประเทศไทยจากฐานข้อมูลการขึ้นทะเบียนสัตว์พาหนะจะมีทั้งสิ้น 3,402 เชือก (กรมการปกครอง, 2558) โดยสถาบันคชบาล (2557) ได้จำแนกช้างเลี้ยงเป็น 6 กลุ่มตามลักษณะการใช้ประโยชน์ ได้แก่ กลุ่มช้างลากไม้ กลุ่มช้างในธุรกิจท่องเที่ยว กลุ่มช้างแสดงละครเร่ กลุ่มช้างเร่ร่อนในเมืองใหญ่ กลุ่มช้างเล็กตามโรงแรมและรีสอร์ท และกลุ่มช้างในสวนสัตว์ โดยกลุ่มช้างในธุรกิจท่องเที่ยวมีสัดส่วนสูงที่สุดร้อยละ 40 และเมื่อพิจารณาในมิติของผู้ประกอบการช้างจะมี 3 ลักษณะ คือ ผู้ประกอบการที่เป็นภาครัฐ (สถาบันคชบาล) ผู้ประกอบการที่เป็นภาคเอกชนรายใหญ่ (เจ้าของปางช้างต่างๆ) และผู้ประกอบการที่เป็นภาคเอกชนรายย่อย อาทิ ความรู้ช้างทั่วไป คนเลี้ยงช้างชาวกูย (ภาพที่ 1.1) ซึ่งผู้ประกอบการช้างเลี้ยงที่เป็นเอกชนรายย่อยนี้ ผู้ศึกษาได้อนุมานว่าเป็นกลุ่มผู้ประกอบการช้างเลี้ยงที่มีต้นทุนในการเลี้ยงช้างที่น้อยที่สุดและเป็นกลุ่มผู้ประกอบการช้างเลี้ยงที่จะได้รับผลกระทบจากมาตรการห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิงมากที่สุดหากเปรียบเทียบกับผู้ประกอบการช้างเลี้ยงลักษณะอื่นๆ

ภาพที่ 1.1 สัดส่วนช่างเลี้ยงและผู้ครอบครองช่างตามลักษณะการใช้ประโยชน์

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลกระทบต่อผลตอบแทนและต้นทุนของผู้ครอบครองช่างเลี้ยงเอกชนรายย่อย หากมีการห้ามจ้างช่างภายในประเทศโดยสิ้นเชิง

1.3 สมมติฐานการศึกษา

มาตรการห้ามจ้างช่างโดยสิ้นเชิงอาจทำให้ผลตอบแทนของผู้ครอบครองช่างเลี้ยงเอกชนรายย่อยลดลง เนื่องจากงาช้างถือเป็นซากชิ้นส่วนของช่างที่มีมูลค่าสูงที่สุด ดังนั้น การยกเลิกการจ้างช่างโดยสิ้นเชิงอาจบั่นทอนแรงจูงใจในการเลี้ยงช้างเชิงพาณิชย์ (การเลี้ยงช้างเพื่อใช้แรงงาน การท่องเที่ยว)

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษาเฉพาะผลกระทบต่อผลตอบแทนและต้นทุนในการประกอบอาชีพเลี้ยงช้างที่สามารถวัดเป็นจำนวนเงินได้ตลอดช่วงชีวิตของช้าง 1 เชือก (80 ปี) และศึกษาเฉพาะกลุ่มงานในธุรกิจท่องเที่ยว และกลุ่มงานเร่ร่อนในเมืองใหญ่ โดยจะไม่ศึกษากลุ่มงานลากไม้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูล และในการวิเคราะห์จะไม่รวมต้นทุนค่าเสียโอกาส (opportunity cost) ของผู้ครอบครองช่างเลี้ยงในการเลือกใช้ประโยชน์จากช้าง

1.4.2 ขอบเขตพื้นที่

ศึกษาผู้ครอบครองช่างเลี้ยงในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์

1.5 คำจำกัดความ

ผู้ครอบครองช้างเลี้ยง หมายถึง ผู้ที่ถือครองกรรมสิทธิ์ในตัวช้างเลี้ยงตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ

ผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อย หมายถึง ผู้ที่ถือครองกรรมสิทธิ์ในตัวช้างเลี้ยงตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ โดยเป็นควาญช้างที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับช้าง

คนเลี้ยงช้างในศูนย์คชศึกษา หมายถึง ผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อยในธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งทำงานบริการนักท่องเที่ยวในศูนย์คชศึกษา จังหวัดสุรินทร์

คนเลี้ยงช้างเร่ร่อนในเมือง หมายถึง ผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อยที่เร่ร่อนในเมืองใหญ่ ซึ่งหาเลี้ยงชีพด้วยการพาช้างเร่ร่อนตามเมืองหรือตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

2. ทบทวนวรรณกรรม

Khanna and Harford (1996) ได้ศึกษาเรื่อง “The Ivory Trade Ban: Is It Effective?” โดยศึกษาผลของการห้ามค้าช้างตามอนุสัญญาไซเตสในประเทศผู้ผลิตงาช้างและประเทศผู้บริโภค ซึ่งมีแรงจูงใจในการปฏิบัติตามพันธกรณีที่แตกต่างกัน Khanna and Harford (1996) ได้แบ่งประเทศผู้ผลิตงาช้างออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเทศที่มีจำนวนประชากรช้างมั่งคั่งกับประเทศที่มีจำนวนประชากรช้างลดลงผลการศึกษพบว่า ในประเทศที่มีจำนวนประชากรช้างลดลงอย่างประเทศแอฟริกาใต้ การปฏิบัติตามพันธกรณีส่งผลให้เกิดต้นทุนที่สูงและเกิดความไม่สมบูรณ์แบบ (Costliness and Imperfectness) ของการบังคับใช้ เนื่องจากต้องรับภาระในการปฏิบัติตามพันธกรณี ในขณะที่ต้องขาดรายได้จากการขายงาช้าง อีกทั้งยังก่อให้เกิดการโอนถ่ายงาช้างจากประเทศที่ถูกห้ามค้างาช้างไปยังประเทศที่อนุญาตให้ค้างาช้างอย่างประเทศเคนย่าอีกด้วย ดังนั้น การควบคุมการค้างาช้างจะต้องสนับสนุนด้วยการลดแรงจูงใจ โดยลดความต้องการของประเทศผู้ซื้อ

Burton (1999) ได้ศึกษาเรื่อง “An Assessment of Alternative Methods of Estimating The Effect of The Ivory Trade Ban on Poaching Effort” เป็นการศึกษาผลกระทบของการห้ามค้างาช้างตามพันธกรณีเมื่อปี ค.ศ. 1989 ของไซเตส ต่อทางเลือกในการพยายามล่าช้าง โดย Burton (1999) อธิบายว่าเมื่อประสิทธิภาพของการห้ามค้างาช้างถูกวัดจากผลตอบแทนที่ลดลงของผู้ล่าช้าง การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นว่าผู้ล่าช้างจะมีการตอบสนองอย่างไรต่อการลดลงของผลตอบแทนดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ผลตอบแทนที่ลดลงได้โน้มน้าวให้ความพยายามในการล่าช้างให้ลดต่ำลงอย่างมีนัยสำคัญ

Bulte and Kooten (1999) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “Economics of Antipoaching Enforcement and The Ivory Trade Ban” โดยใช้การวิเคราะห์จากข้อมูลเชิงประจักษ์ของ

ประเทศแซมเบีย (Zambia) ระหว่างการห้ามค้างาช้างกับการปล่อยให้มีการค้างาช้างเสรีต่อประสิทธิภาพในการอนุรักษ์ช้างแอฟริกา ผลการศึกษาพบว่า การห้ามค้างาช้างมีประสิทธิภาพต่อการอนุรักษ์ช้างแอฟริมากว่าการปล่อยให้มีการค้างาช้างโดยเสรี

Heltberg (2001) ได้ศึกษาเรื่อง “Impact of The Ivory Trade Ban on Poaching Incentives: A Numerical Example” เป็นการศึกษาโดยใช้ตัวอย่างทางคณิตศาสตร์ (Numerical Example) ผลการศึกษาพบว่า การห้ามค้างาช้างมีผลกระทบที่ยังไม่ชัดเจนต่อแรงจูงใจในการล่าช้าง แม้ว่าห้ามค้างาช้างจะช่วยลดความต้องการงาช้างระหว่างประเทศ แต่ผลตอบแทนในการล่าช้างกลับเพิ่มขึ้นในตลาดมืด (Black Market) การห้ามค้างาช้างจะสามารถลดการล่าช้างได้ใน 4 กรณี ดังนี้ (ก) ถ้าสามารถนำไปสู่การลดลงของความต้องการงาช้าง (ข) ถ้ามีการอำนวยความสะดวกต่อการสกัดกั้นผลิตภัณฑ์งาช้างที่ผิดกฎหมาย (ค) ถ้าสินค้าที่ถูกกฎหมายมีจำนวนมากยิ่งขึ้น และ (ง) ถ้าไม่มีการต่อต้านจากการบังคับใช้กฎหมาย ตัวอย่างทางคณิตศาสตร์นี้แสดงให้เห็นว่าการห้ามค้างาช้างมีแนวโน้มที่จะลดการล่าช้างได้

Lemieux and Clarke (2009) ได้ศึกษาเรื่อง “The International Ban on Ivory Sales and Its Effects on Elephant Poaching in Africa” ผลการศึกษาพบว่า ทวีปที่มีประชากรช้างแอฟริกาอาศัยอยู่มีจำนวนช้างที่เพิ่มขึ้นหลังจากที่ไซเตสประกาศห้ามการค้างาช้างระหว่างประเทศขึ้น อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ข้อมูลประชากรช้างแอฟริกาในช่วงปี พ.ศ. 2522 - 2550 กลับพบว่า มี 37 ประเทศในทวีปแอฟริกายังมีจำนวนประชากรช้างที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังพบว่าการประกาศห้ามการค้างาช้างดังกล่าวส่งผลให้เกิดความอลหม่านของตลาดค้างาช้างในประเทศใกล้เคียงอีกด้วย

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่างานวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากการห้ามค้างาช้างส่วนใหญ่มุ่งเน้นผลกระทบต่อผู้กระทำผิดกฎหมายจากมาตรการห้ามค้างาช้างของไซเตสมากกว่าผลกระทบต่อผู้ประกอบการที่ถูกกฎหมาย อาจเป็นเพราะบริบทของประเทศไทยกับต่างประเทศมีความแตกต่างกัน ซึ่งบริบทของประเทศไทยจะเกี่ยวข้องกับช้างเลี้ยง ในขณะที่บริบทของต่างประเทศจะเกี่ยวข้องกับช้างป่าที่มีผลผูกพันในทางกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้นในการศึกษาผลกระทบจากมาตรการห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิงต่อผู้ประกอบการช้างเลี้ยงรายย่อยจึงเป็นประเด็นที่แตกต่างออกไป เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิและการเยียวยาจากการถูกลิดรอนสิทธิของผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งมีไม่ใช่ผู้กระทำผิดกฎหมาย

3. วิธีการศึกษา

ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการลงสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อย จำนวน 1 คน, ผู้จัดการศูนย์คชศึกษา จำนวน 1 คน นอกจากนี้ จะสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเลี้ยงช้าง คือ สัตวแพทย์ช้าง จำนวน 1 คน

งานศึกษานี้จะใช้แนวคิดเกี่ยวกับต้นทุน (Cost of Production) มาใช้อธิบายต้นทุนการเลี้ยงช้างและต้นทุนในการทำงานแต่ละประเภทซึ่งประกอบด้วย 1) ต้นทุนคงที่ (Fixed Cost) อาทิ ค่าลูกช้าง ค่าใช้จ่ายในการลงทุนสร้างสถานที่เลี้ยงช้าง อุปกรณ์ต่างๆ ค่าดำรงชีวิตของผู้ครอบครองช้าง เป็นต้น 2) ต้นทุนผันแปร (Variable Cost) อาทิ ค่าอาหารช้าง และ 3) ต้นทุนดำเนินการ (Transaction Cost) คือ ต้นทุนการดำเนินการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับช้างเลี้ยง อาทิ ค่าจดทะเบียนช้างเลี้ยง การจัดสวัสดิภาพแก่ช้างเลี้ยง เป็นต้น

4. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่องผลกระทบต่อผลตอบแทนและต้นทุนของผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อย หากมีการยกเลิกการค้าช้างภายในประเทศโดยสิ้นเชิงโดยจำแนกเป็นกลุ่มงานในธุรกิจท่องเที่ยว และกลุ่มงานเร่ร่อนในเมืองใหญ่ มีดังนี้

4.1 ผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อยในธุรกิจท่องเที่ยว

ศูนย์คชศึกษามีช้างเลี้ยงภายในศูนย์ประมาณ 240 เชือก แบ่งเป็นช้างเพศผู้ 115 เชือก และช้างเพศเมีย 125 เชือก โดยช้างทั้ง 240 เชือกจะอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ 66 เชือก และองค์การสวนสัตว์ในพระบรมราชูปถัมภ์ 174 เชือก อย่างไรก็ตาม ระบบในการบริหารจัดการช้างของทั้งสองหน่วยงานยังไม่แตกต่างกันนัก โดยคนเลี้ยงช้างภายในศูนย์คชศึกษาจะได้รับเงินเดือนและส่วนแบ่งรายได้ที่เป็นระบบ รวมถึงพื้นที่ในการปลูกพืชอาหารช้าง พื้นที่อาบน้ำช้าง ซึ่งจะช่วยลดคนเลี้ยงช้างประหยัดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงช้างได้ในระดับหนึ่ง

ผลการศึกษา พบว่า คนเลี้ยงช้างในศูนย์คชศึกษามีผลตอบแทนตลอดช่วงอายุของช้างเลี้ยง (80 ปี) รวมทั้งสิ้นประมาณ 18,298,320 บาท หรือประมาณ 228,700 บาทต่อปี หรือคิดเป็น 19,000 บาทต่อเดือน (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 ผลตอบแทนคนเลี้ยงช้างในศูนย์คชศึกษาต่อช้าง 1 เชือกตลอดอายุ 80 ปี

ที่	ผลตอบแทน	อายุข้าง (ปี)	ผลตอบแทน (บาท/ปี)	อายุการทำงาน 80 ปี (บาท)
1	เงินเดือนประจำ	1 – 80	153,600	12,288,000
2	ส่วนแบ่งรายได้จากการนั่งข้าง(20%)	15 – 60	90,000	4,050,000
3	พื้นที่ปลูกพืชอาหารข้าง 5 ไร่	1 – 80	24,000	1,920,000
4	พื้นที่ปลูกโรงเรือนข้าง	1 – 80	-	-
5	แหล่งน้ำดื่มข้าง	1 – 80	504*	40,320
6	รายได้อื่นๆ(รับจ้างเป็นพ่อพันธุ์: เพศผู้)	20-50	30,000	900,000
รวมทั้งสิ้น ไม่รวมรายได้อื่นๆ			268,104	18,298,320
รวมทั้งสิ้น กรณีข้างเพศผู้			288,104	19,198,320

ที่มา: ผู้ศึกษา

หมายเหตุ: * ผลตอบแทนโดยประมาณ คำนวณจากฐานราคาของการปราบปรามครหลวง, ข้างมีอายุขัยประมาณ 80 ปี และข้างที่ทำงานในศูนย์คชศึกษาจะได้รับเงินเดือนตั้งแต่ข้างเกิดจนข้างล้ม

ในกรณีของข้างเลี้ยงเพศผู้จะพบว่ามีผลตอบแทนอื่นๆ โดยการเป็นพ่อพันธุ์ให้กับข้างเพศเมียในช่วงอายุ 20 – 50 ปี ซึ่งใน 1 ปีจะมีฤดูผสมพันธุ์ในช่วงฤดูหนาวและการผสมพันธุ์ใน 1 ครั้งจะใช้เวลา 1 สัปดาห์ถึง 1 เดือน (ปรีชา พวงคำ, 2548) ซึ่งข้างเลี้ยงเพศผู้จะสามารถรับจ้างเป็นพ่อพันธุ์อย่างน้อยที่สุดประมาณ 2 - 3 ครั้ง ขึ้นอยู่กับลักษณะความเป็นพ่อพันธุ์ที่ดีและความต้องการของข้างเพศเมียประกอบกัน โดยผลตอบแทนจากการเป็นพ่อพันธุ์ข้างจะอยู่ที่ครั้งละ 10,000 บาท โดยผู้ครอบครองข้างเลี้ยงเพศผู้จะมีผลตอบแทนประมาณ 30,000 บาทต่อปี หรือมีผลตอบแทนตลอดช่วงอายุ 20 – 50 ปี ประมาณ 900,000 บาท ซึ่งส่งผลให้ผลตอบแทนตลอดช่วงอายุของข้างเลี้ยง (80 ปี) ของผู้ครอบครองข้างเลี้ยงเพศผู้เพิ่มขึ้นเป็น 19,198,320 บาท หรือคิดเป็น 233,979 บาทต่อปี หรือประมาณ 20,000 บาทต่อเดือน (ตารางที่ 4.1)

สำหรับต้นทุนของคนเลี้ยงข้างในศูนย์คชศึกษาจะมีลักษณะเป็นต้นทุนที่เกิดจากการเลี้ยงข้างเป็นสำคัญ โดยสามารถจำแนกเป็นต้นทุนคงที่ (Fixed Cost) ต้นทุนผันแปร (Variable Cost)

และต้นทุนดำเนินการ (Transaction Cost) ผลการศึกษา พบว่า ต้นทุนทั่วไปในการเลี้ยงช้าง 1 เชือก ตลอดช่วงชีวิตของช้าง (80 ปี) จะมีต้นทุนประมาณ 18,217,825 บาท ทั้งนี้ ผู้ครอบครองช้างเลี้ยงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายให้ถูกต้อง อาทิ การขึ้นทะเบียนสัตว์พาหนะ การจัดสวัสดิภาพให้แก่ช้าง หรือหากช้างมีงาต้องขึ้นทะเบียนงาช้าง เป็นต้น หากเจ้าของช้างมิได้ปฏิบัติตามอาจก่อให้เกิดต้นทุนจากบทลงโทษของกฎหมาย ซึ่งอาจมีโทษจำคุกถึง 2 ปี 10 วัน หรืออาจปรับเป็นจำนวนเงินถึง 3,160,027 บาท หรืออาจทั้งสองอย่าง (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 ต้นทุนของคนเลี้ยงช้างในศูนย์คชศึกษาต่อช้าง 1 เชือกตลอดอายุ 80 ปี

ต้นทุนทั่วไปในการเลี้ยงช้าง	มูลค่า (บาท)	บทลงโทษ*	
		จำคุก (ปี)	ปรับ (บาท)
1. ต้นทุนคงที่ (Fixed Cost)	4,061,000	-	-
- ค่าลูกช้าง	1,200,000	-	-
- โรงเรือนช้าง 1 เชือก	1,320,000	-	-
- อุปกรณ์การเลี้ยงช้างต่างๆ	81,000	-	-
- ค่าดำรงชีวิตผู้ครอบครองช้าง	1,460,000	-	-
2. ต้นทุนผันแปร (Variable Cost)	14,156,820	-	-
- ค่าอาหารช้าง	14,052,500	-	-
- ค่าน้ำช้าง	40,320	-	-
- ค่าตรวจสุขภาพประจำปี	64,000	-	-
3. ต้นทุนดำเนินการ (Transaction Cost)	>5	<2ปี10วัน	<3,160,027
- จดทะเบียนช้าง	5	<10 วัน	<15
- แฉงช้างล้ม	xxx	-	<12
- ห้ามทารุณกรรมช้าง	xxx	<2 ปี	<40,000
- จัดสวัสดิภาพแก่ช้าง	xxx	-	<40,000
- ห้ามปล่อย ละทิ้ง	xxx	-	<40,000
- จัดสวัสดิภาพแก่ช้างทำงาน	xxx	-	<40,000
- แฉงครอบครองงา (กรณีเพศผู้)	xxx	-	<3,000,000
รวมทั้งสิ้น	>18,217,825	<2ปี10วัน	<3,160,027

ที่มา: ผู้ศึกษา

หมายเหตุ: *เฉพาะต้นทุนดำเนินการ, xxx ไม่สามารถคำนวณได้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ครอบครองช้างเลี้ยง

ผลตอบแทนสุทธิของคนเลี้ยงช้างในศูนย์คชศึกษาตลอดช่วงอายุการทำงานของช้าง 1 เชือก (80 ปี) มีทั้งสิ้น 80,495 บาท หรือคิดเป็น 1,006 บาทต่อปี หรือประมาณ 84 บาทต่อเดือน และในกรณีของช้างเพศผู้จะมีผลตอบแทนสุทธิ 980,495 บาท หรือคิดเป็น 12,250 บาทต่อปี หรือประมาณ 1,020 บาทต่อเดือน ซึ่งเมื่อพิจารณาราคาลูกช้างที่จะต้องซื้อในตัวถัดไป คือ 1,200,000 บาท จะแสดงให้เห็นว่าผลตอบแทนจากการทำงานในศูนย์คชศึกษาไม่เพียงพอต่อการซื้อลูกช้างตัวถัดไป ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่าคนเลี้ยงช้างในศูนย์คชศึกษาเป็นกลุ่มผู้ครอบครองช้างเลี้ยงที่ได้รับผลกระทบ หากสิทธิในการขายจากช้างเลี้ยงตนเองถูกยกเลิก ซึ่งโดยทั่วไปช้างสมบูรณ์อายุมีราคาสูงถึงคู่ละ 1 - 3 ล้านบาท หรือหากเป็นการตัดปลายงาก็จะสามารถจำหน่ายได้ในกิโลกรัมละ 50,000 - 70,000 บาท (งาช้างสมบูรณ์จะมีน้ำหนักประมาณ 10 - 15 กิโลกรัม) หรือหากเป็นงากระเด็น¹ ก็จะมีราคาสูงขึ้นหลายเท่าตัว

4.2 ผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อยที่เร่ร่อนในเมืองใหญ่

ในอดีตช้างเลี้ยงที่เร่ร่อนในเมืองใหญ่ส่วนใหญ่มาจากคนเลี้ยงช้างชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และชัยภูมิที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เจ้าของช้างจึงพาช้างของตนเข้ามาหารายได้ตามเมืองใหญ่ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร เมืองเชียงใหม่ หรือตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ที่มีนักท่องเที่ยว เป็นต้น โดยให้บริการล่อต๋องช้าง ขายอาหารช้าง และรับบริจาคจากบุคคลทั่วไป ซึ่งงานช้างเร่ร่อนนี้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาอุบัติเหตุ ช้างถูกรถชน ปัญหามลพิษในเมือง ซึ่งมีผลต่อสุขภาพของช้าง เป็นต้น นอกจากนี้ การนำช้างมาเร่ร่อนในเมืองดังกล่าวยังเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายทางอาญาในกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้พยายามเข้มงวด ปราบปรามและจับกุม รวมถึงจัดทำนโยบายต่างๆ เพื่อให้ช้างเร่ร่อนเหล่านี้กลับสู่บ้านเกิดในที่สุด

ในปัจจุบันบริบทของช้างเร่ร่อนในเมืองได้เปลี่ยนไปมาก ซึ่งแต่ก่อนจะพบช้างเร่ร่อนเฉพาะหน้าแล้ง แต่ปัจจุบันจะสามารถพบช้างเร่ร่อนได้ทุกฤดูกาลและส่วนใหญ่จะพบในเวลาากลางคืน (สยาม อรุณศรีมรดก, 2553) อีกทั้งช้างเร่ร่อนบางส่วนมิได้เป็นของควาญช้างเหมือนอดีต แต่จะมีนายทุนเป็นเจ้าของ ซึ่งควาญช้างตั้งใจเข้าช้างมาเดินเร่ร่อนโดยเฉพาะ นอกจากนี้ ผู้ครอบครองช้างเลี้ยงบางส่วนก็เลือกที่จะนำช้างของตนเองมาเร่ร่อนมากกว่าที่จะทำงานเป็นหลักแหล่ง แม้ว่าภาครัฐจะมีนโยบายสนับสนุนต่างๆ เพื่อไม่ให้ช้างออกมาเร่ร่อนก็ตาม โดยเหตุผลสำคัญมาจากงานเร่ร่อนมีรายได้ที่ค่อนข้างสูงและมีต้นทุนในการประกอบการที่ต่ำ (สิทธิเดช มหาสาวังกุล, สัมภาษณ์, 2558)

¹ งาช้างที่หักเองโดยธรรมชาติ ซึ่งงาลักษณะนี้จะมีคุณค่าสูงสำหรับผู้ซื้อในเรื่องเครื่องรางของขลัง

ผลตอบแทนของช่างเร่ร้อนในเมืองใหญ่มาจากการให้บริการนักท่องเที่ยวป้อนอาหารข้าง
 ลอดห้องข้าง ถ้ายรูปคู่ข้าง ซึ่งผลตอบแทนของช่างในกลุ่มนี้เฉลี่ยประมาณ 35,000 บาทต่อเดือน
 หรือประมาณ 420,000 บาทต่อปี (ภายใต้เงื่อนไขทำงานทุกวัน) โดยช่างสามารถนำมาเร่ร้อนได้
 ตั้งแต่อายุ 3 - 60 ปี ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ผลตอบแทนตลอดช่วงอายุการใช้งานแล้ว (57 ปี) จะมี
 ผลตอบแทนทั้งสิ้นประมาณ 23,940,000 บาท

ต้นทุนทั่วไปในการเลี้ยงช่างของคนเลี้ยงช่างเร่ร้อนในเมือง โดยจำแนกเป็นต้นทุนคงที่
 (Fixed Cost) ต้นทุนผันแปร (Variable Cost) และต้นทุนดำเนินการ (Transaction Cost) ผล
 การศึกษา พบว่า ต้นทุนทั่วไปในการเลี้ยงช่าง 1 เชือก โดยตลอดช่วงชีวิตของช่าง (อายุ 80 ปี) ของ
 คนเลี้ยงช่างเร่ร้อนในเมืองใหญ่จะมีต้นทุนประมาณ 16,897,825 บาท ซึ่งจะน้อยกว่าต้นทุนของคน
 เลี้ยงช่างในศูนย์คชศึกษา เนื่องจากงานเร่ร้อนในเมืองใหญ่มีได้มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง (เร่ร้อนไปตาม
 สถานที่ต่างๆ) จึงประหยัดต้นทุนในส่วนที่เป็นโรงเรือนเลี้ยงช่าง ทั้งนี้ ผู้ครอบครองช่างเลี้ยงมีหน้าที่
 ต้องปฏิบัติตามกฎหมายให้ถูกต้อง เช่นเดียวกับคนเลี้ยงช่างในศูนย์คชศึกษา อาทิ การขึ้นทะเบียน
 สัตว์พาหนะ การจัดสวัสดิภาพให้แก่ช่าง หรือหากช่างมีงาก็ต้องขึ้นทะเบียนงาช้าง เป็นต้น
 ตารางที่ 4.3 ต้นทุนทั่วไปในการเลี้ยงช่างของคนเลี้ยงช่างเร่ร้อนในเมืองต่อช่าง 1 เชือกตลอด 80 ปี

ต้นทุนทั่วไปในการเลี้ยงช่าง	มูลค่า (บาท)	บทลงโทษ*	
		จำคุก (ปี)	ปรับ (บาท)
1. ต้นทุนคงที่ (Fixed Cost)	2,741,000	-	-
- ค่าลูกช่าง	1,200,000		
- อุปกรณ์การเลี้ยงช่างต่างๆ	81,000		
- ค่าดำรงชีวิตผู้ครอบครองช่าง	1,460,000		
2. ต้นทุนผันแปร (Variable Cost)	14,156,820	-	-
- ค่าอาหารช่าง	14,052,500		
- ค่าน้ำช่าง	40,320		
- ค่าตรวจสุขภาพประจำปี	64,000		
3. ต้นทุนดำเนินการ (Transaction Cost)	>5	<2ปี10วัน	<3,160,027
- จดทะเบียนช่าง	5		
- แฉ่งช่างล้ม	xxx		
- ห้ามทารุณกรรมช่าง	xxx		

- จัดสวัสดิภาพแก่ช่าง	xxx		
- ห้ามปล่อย ละทิ้ง	xxx		
- จัดสวัสดิภาพแก่ช่างทำงาน	xxx		
- แจ้างครอบครองงา (กรณีเพศผู้)	xxx		
รวมทั้งสิ้น	>16,897,825	<2ปี10วัน	<3,160,027

ที่มา: ผู้ศึกษา

หมายเหตุ: * เฉพาะต้นทุนดำเนินการ, xxx ไม่สามารถคำนวณได้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ครอบครองข้างเลี้ยง

นอกจากต้นทุนทั่วไปในการเลี้ยงช่างแล้วคนเลี้ยงช่างเร่ร่อนในเมืองยังมีต้นทุนเฉพาะในการทำงานช่างเร่ร่อนอีกด้วย ผลการศึกษา พบว่า ต้นทุนการทำงานเร่ร่อนในเมืองของช่าง 1 เชือก โดยตลอดช่วงการทำงานของช่าง (อายุ 3 – 60 ปี) จะมีต้นทุนประมาณ 5,445,250 บาท ซึ่งประกอบด้วยต้นทุนคงที่ (Fix Cost) ได้แก่ ค่ารถบรรทุก และค่าดำรงชีพที่เพิ่มขึ้นรวม 1,056,250 บาท ต้นทุนผันแปร (Variable Cost) คือ ค่าอาหารช่างที่ไว้จำหน่ายแก่ผู้ที่ต้องการป้อนอาหารช่าง 4,161,000 บาท และต้นทุนดำเนินการ (Transaction Cost) ได้แก่ การขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ การขออนุญาตค้ากำไรจากสัตว์ที่วราชอาณาจักรประมาณ 228,100 บาท อย่างไรก็ตาม หากไม่ดำเนินการขออนุญาตให้ถูกต้องตามกฎหมายอาจเกิดต้นทุนจากบทลงโทษ ซึ่งอาจมีโทษจำคุกถึง 3 ปี หรืออาจปรับเป็นจำนวนเงิน 60,000 บาท หรืออาจทั้งสองอย่าง (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 ต้นทุนการทำงานของช่างเร่ร่อนในเมืองใหญ่ของช่าง 1 เชือก ตลอดอายุการทำงาน 57 ปี

ต้นทุนทั่วไปในการเลี้ยงช่าง	มูลค่า (บาท)	บทลงโทษ*	
		จำคุก (ปี)	ปรับ (บาท)
1. ต้นทุนคงที่ (Fixed Cost)	1,056,250	-	-
- ค่ารถบรรทุก (ไป-กลับ)	16,000	-	-
- ค่าดำรงชีพผู้ครอบครองช่างที่เพิ่มขึ้น	1,040,250	-	-
2. ต้นทุนผันแปร (Variable Cost)	4,161,000	-	-

- ค่าอาหารข้างสำหรับขายให้นักท่องเที่ยว	4,161,000	-	-
3. ต้นทุนดำเนินการ (Transaction Cost)	228,100	-	-
- ขออนุญาตเคลื่อนย้ายข้าง	100	-	-
- ขออนุญาตทำการค้าหรือหากำไรจากข้าง (ที่วราชอาณาจักร)	228,000	-	-
รวมทั้งสิ้น	5,445,250	<3ปี	<60,000

ที่มา: ผู้ศึกษา

หมายเหตุ: * เฉพาะต้นทุนดำเนินการ

ดังนั้น ต้นทุนรวมของคนเลี้ยงข้างเร่ร่อนในเมืองจึงมีทั้งสิ้น 22,343,075 บาท ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลตอบแทนจำนวน 23,940,000 บาท จะพบว่า ผลตอบแทนสุทธิของคนเลี้ยงข้างเร่ร่อนในเมืองจะมีทั้งสิ้น 1,595,925 บาท หรือคิดเป็น 20,000 บาทต่อปี หรือประมาณ 1,660 บาทต่อเดือน และเมื่อพิจารณาราคาลูกข้างที่จะต้องซื้อในงวดถัดไป คือ 1,200,000 บาท จะแสดงให้เห็นว่าคนเลี้ยงข้างเร่ร่อนในเมืองมีผลตอบแทนเพียงพอที่จะสามารถนำมาซื้อลูกข้างงวดถัดไปได้ โดยไม่ต้องอาศัยมูลค่าของงาช้าง ดังนั้นคนเลี้ยงข้างเร่ร่อนในเมืองใหญ่จึงอาจไม่ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้มาตรการห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิงในอนาคต

5. สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาผลกระทบต่อผลตอบแทนและต้นทุนของผู้ครอบครองข้างเลี้ยงรายย่อยจากมาตรการห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิง พบว่า มาตรการห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิงอาจไม่ส่งผลกระทบต่อคนเลี้ยงข้างเร่ร่อนในเมืองใหญ่ โดยพิจารณาจากผลตอบแทนสุทธิตลอดช่วงชีวิตของข้าง (80ปี) มีทั้งสิ้น 1,595,925 บาท ซึ่งสามารถซื้อลูกข้างในงวดถัดไปในราคา 1,200,000 บาทได้ อย่างไรก็ตาม มาตรการห้ามค้างาช้างโดยสิ้นเชิงกลับส่งผลกระทบต่อคนเลี้ยงข้างในศูนย์คชศึกษา โดยพิจารณาจากผลตอบแทนสุทธิตลอดช่วงชีวิตของข้างเลี้ยง (80ปี) กรณีที่สูงที่สุด 980,495 บาท ซึ่งผลตอบแทนสุทธิดังกล่าวไม่เพียงพอที่จะซื้อลูกข้างงวดถัดไปในราคา 1,200,000 บาท

6. อภิปรายผล

ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่ามาตรการห้ามค้ำงาช้างโดยสิ้นเชิงจะส่งผลให้ผลตอบแทนของผู้ครอบครองช้างเลี้ยงเอกชนรายย่อยลดลง โดยเฉพาะคนเลี้ยงช้างในศูนย์คชศึกษาที่มีผลตอบแทนไม่เพียงพอที่จะซื้อลูกช้างเลี้ยงตัวถัดไปหากไม่มีรายได้เพิ่มเติมจากการขายงาช้างเลี้ยงของตนเอง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสัดส่วนของช้างเลี้ยงในศูนย์คชศึกษาที่จะได้รับผลกระทบจากมาตรการห้ามค้ำงาช้างโดยสิ้นเชิงกับช้างเลี้ยงทั้งหมดจะพบว่าช้างเลี้ยงในศูนย์คชศึกษามีทั้งสิ้น 240 เชือก หรือประมาณร้อยละ 7 ของช้างเลี้ยงทั้งหมด (3,402 เชือก) เท่านั้น จึงอาจสรุปได้ว่าการบังคับใช้มาตรการห้ามค้ำงาช้างโดยสิ้นเชิงอาจส่งผลกระทบต่อผู้ครอบครองช้างเลี้ยงค่อนข้างน้อย

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาว่าการห้ามค้ำงาช้างอาจบั่นทอนแรงจูงใจในการเลี้ยงช้างเชิงพาณิชย์ จะพบว่าไม่สอดคล้องตามสมมติฐานดังกล่าว เนื่องจาก คนเลี้ยงช้างในศูนย์คชศึกษามีวิถีชีวิตและความผูกพันกับช้างมาช้านาน อีกทั้งผู้ศึกษาได้ค้นพบว่าผู้ครอบครองช้างเลี้ยงมักต้องการช้างเพศเมีย (ซึ่งไม่มีงา) มากกว่าช้างเพศผู้ เนื่องจากฝึกง่าย ไม่ดุร้ายมาก และสามารถเข้ากับคนแปลกหน้าได้ดีกว่า จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ครอบครองช้างเลี้ยงในศูนย์คชศึกษามีวิถีชีวิตและความผูกพันกับช้างเลี้ยงและใช้ประโยชน์จากช้างในยามที่มีชีวิตเป็นสำคัญ แม้ว่างาช้างจะไม่สามารถขาย แต่ก็ไม่อาจบั่นทอนแรงจูงใจในการเลี้ยงช้างเชิงพาณิชย์ของผู้ครอบครองช้างเลี้ยงได้

7. ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าหากภาครัฐจะบังคับใช้มาตรการห้ามค้ำงาช้างโดยสิ้นเชิงในอนาคต ภาครัฐที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีนโยบายในการเสริมสร้างรายได้ของคนเลี้ยงช้างในศูนย์คชศึกษาให้มีผลตอบแทนสุทธิตลอดช่วงชีวิตช้าง (80ปี) มากกว่า 1,200,000 บาท หรือผลตอบแทนสุทธิต้องมากกว่า 1,250 บาทต่อเดือน โดยอาจมีนโยบายส่งเสริมพัฒนาศูนย์คชศึกษาให้เป็นปางช้างเพื่อการท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของประเทศ โดยเฉพาะหน่วยงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวควรพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวของศูนย์คชศึกษาให้สูงขึ้นและส่งเสริมการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้มาเที่ยวชมมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้คนเลี้ยงช้างในศูนย์คชศึกษามีผลตอบแทนที่เพิ่มมากขึ้นและเพียงพอที่จะสามารถซื้อลูกช้างตัวต่อไปเพื่อสืบสานวิถีชีวิตคนเลี้ยงช้างได้ในอนาคต โดยไม่ต้องอาศัยมูลค่าจากงาช้าง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2558). **ข้อมูลช้างจดทะเบียนสัตว์พาหนะ**. เอกสารราชการ.
- กองทุนสัตว์ป่าโลก. (2559). **ผลประโยชน์ของการปิดตลาดค้างาช้างภายในประเทศ** [ภาพเผยแพร่]. สืบค้นจาก http://wwf.panda.org/wwf_news/?230472/07102014#
- จันทร์ปาย องค์กริวิวิทยา. (28 ธันวาคม 2555). **ของขวัญเปื้อนเลือด**[เอกสารเผยแพร่]สืบค้นจาก http://wwf.panda.org/th/about22/new_and_information/publication/?207170/bloody-presents
- ปรีชา พวงคำ และคณะ. (2548). **คู่มือการดูแลช้างสำหรับควาญช้างและผู้จัดการปางช้าง**.
ลำปาง: ห้างหุ้นส่วนจำกัดลำปางบรรณกิจพริ้นติ้ง.
- ไพฑูริย์ ศาลางาม. **เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ศูนย์คชศึกษา**. (10 ธันวาคม 2558). สัมภาษณ์.
- ศูนย์ข่าวทำเนียบรัฐบาล. (2556). **สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี 24 กันยายน 2556** [เอกสารเผยแพร่]. สืบค้นจาก <http://www.eppo.go.th/admin/cab/cab-2556-09-24.html#28>
- สยาม อรุณศรีมรกต. (2553). **วิถีชีวิตของควาญและช้างเร่ร่อนในเมือง**. *Journal of Community Development Research* 2010, 3(1), หน้า 85 – 98.
- สถาบันคชบาล. (2559). **ข้อมูลช้างเลี้ยงในประเทศไทย**. สื่อนิทรรศการ
สิทธิเดช มหาสวังกุล. หัวหน้าฝ่ายอนุรักษ์และบริหารช้าง สถาบันคชบาล.
(28 มกราคม 2559). สัมภาษณ์.
- Bulte, H.andKooten, G. (1999). **Economics of Antipoaching Enforcement and the Ivory Trade Ban**. Thesis. Agricultural Economics. Oxford University.
- Burton, M. (1999). An assessment of alternative methods of estimating the effect ofthe ivory trade ban on poaching effort.**Ecological Economics, Vol. 30**, Pages 93–106.
- Christy, B. (2555). **สังเวงาและศรัทธา**.**National Geographic (ฉบับภาษาไทย)**, ปีที่ 12 ฉบับที่ 135.
- Doak, N. (2014). **Polishing off The Ivory: Surveys of Thailand’s Ivory Market**.
International, Cambridge, UK: TRAFFIC.
- Heltberg, R. (2001). *Impact of the ivory trade ban on poaching incentives: a numerical example*. **Ecological Economics, Vol 36**. Pages 189–195.
- Khanna, J and Harford, J. (1996). *The ivory trade ban: Is it effective?*. **Ecological Economics, Vol. 19**, Pages 147-155.

Lemieux, M. and Clarke, V. (2009). **The International Ban on Ivory Sales and its Effects on Elephant Poaching in Africa.** Thesis. School of Criminal Justice, Oxford University.

ความรักของตุ๊ดและกะเทยในบทเพลงไทยสากล

Male Transgender and Sissy Love in Thai Pop Song

กาญจนา จงวิไลวรรณ
Karnjana Jongwilaiwan

บทคัดย่อ

ความรักเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ ดังนั้นไม่ว่าใครก็ตามย่อมต้องการที่จะมีความรักไม่ว่าจะเป็นคนรักต่างเพศ (Heterosexuality) หรือ คนรักเพศเดียวกัน (Homosexuality) ย่อมมีความต้องการพื้นฐานคือความรักเหมือนกัน ความรักสามารถถ่ายทอดผ่านสื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ เช่น ละคร ภาพยนตร์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ รวมถึงความรักความรักที่ถูกถ่ายทอดผ่านบทเพลง มักประกอบไปด้วยอารมณ์ รัก คิดถึง โศกเศร้า สมหวัง ผิดหวัง แอบรัก บทเพลงสากลที่เกี่ยวกับความรัก โดยเฉพาะรักต่างเพศ จะมีอารมณ์ครบทุกอารมณ์ แต่บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักของเพศทางเลือก จะค่อนข้างแตกต่างจากบทเพลงความรักของรักต่างเพศ ดังนั้นงานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ วิเคราะห์เนื้อหาด้านเพศสภาพ และ เพศวิถี ในความรักของเพศทางเลือก ในเพลงไทยสากล โดยดำเนินการวิเคราะห์เพลงที่มีเนื้อหาความรักของเพศทางเลือกที่เป็นกลุ่มกะเทยหรือตุ๊ด ซึ่งในแต่ละเพลง ล้วนแล้วแต่มีอคติทางเพศ เป็นความรักที่อยู่ในกรอบของความเป็นปิตาธิปไตย (Patriarchy) และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานของ ความรักต่างเพศเป็นความรักที่ต้องตามครรลองคลองธรรม (Heteronormativity) ความรักที่พบในบทเพลงเป็นเพลงที่ผิดหวังในรัก และมีการกล่าวถึงคนเหล่านี้ในทำนองเสียสติ ดูหมิ่น ความรักที่เป็นไปไม่ได้ จบด้วยความผิดหวัง

คำนิยาม : ตุ๊ดและกะเทย อคติทางเพศ ความรุนแรงทางเพศ เพลงรัก

Abstract

Love is the basic instinct needs of human beings. Love can be expressed through words, vision, and any other mass media including songs. Heterosexuality love is the main stream discourse from time to time. In the other hand, homosexuality love always considered as the abnormal ways of love. Love songs consist of varieties of human being emotional . The emotional of love , missing, sadness, happy ending love, secretly love, broken heart , basically those of them are can find in all over love songs. The purpose of this research is to analyze the content of homosexuality love songs through transgender and sissy love . The analysis is based on Gender and Sexuality point of view. The conclusion are all of the transgender and sissy love songs are in the same pattern that is broken heart at the end of love. Most of transgender and sissy think that their loves are not true love. The love songs contents going in the same direction because the social constructed gender bias and patriarchy.

Keywords : Homosexualities, Gender bias , Gender Based Violence Love Songs

บทนำ

เพลง เป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ผูกพันกับชีวิตมนุษย์มาตั้งแต่อดีตกาล เพลงเป็นสิ่งที่มีความยาวนานแล้วและก่อนที่จะมีเพลง มนุษย์ได้กำหนดศิลปะเกี่ยวกับเสียงขึ้นมา โดยเริ่มจากการเลียนเสียงสัตว์ เพื่อประโยชน์ในการล่าสัตว์ บทสวดอันอ่อนนวยพระเจ้าให้คุ้มครองภัยจากภัยธรรมชาติ จังหวะและทำนองเกิดจากความรัก ความสนุกสนานรื่นเริง บทกล่อมลูก เสียงและจังหวะที่เกิดขึ้นจากการเพาะปลุกเก็บเกี่ยวพืชผล ตลอดจนบทโห่ร้องลั่นกลองรบ ที่เกิดจากสัญชาตญาณอีกheimที่มนุษย์สร้างขึ้นมาจากกลายมาเป็นเพลงปลุกใจ เพลงจึงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของมนุษย์มาทุกยุคทุกสมัย จนกระทั่งสังคมเจริญขึ้นมา ก็มีการนำเพลงมาใช้ในการประกอบภาพยนตร์ และสร้างเป็นเรื่องราวสั้นๆโดยผ่านมิวสิควีดีโอ (เสรี วงศ์มณฑา อ้างถึงใน กิริติกานต์ วันฉนวนอม , 2539, น.3-4)

เพลงมักประกอบไปด้วยอารมณ์หลากหลายอารมณ์ด้วยกัน เช่น มีความสุข ความทุกข์ ปลูกใจ ให้กำลังใจ ชื่นชมธรรมชาติ เพลงรัก เป็นต้น เพลงรักเกิดจากความรัก ความคิดถึง ความรักแบบสมหวัง ผิดหวังหรืออกหัก แอบรัก เมื่อเราฟังเพลงรัก เรานึกถึงอะไร คนรัก คนที่แอบรัก พ่อแม่หรือใครก็ตามที่รู้สึกผูกพันด้วย เมื่อหลับตาฟังเพลง ปล่อยอารมณ์ให้ไปตามเสียงเพลง เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก มักเป็นความรักแบบรักต่างเพศ (Heterosexuality) โดยเนื้อหามิทั้งแอบรัก สมหวัง ผิดหวัง แบบเทิดทูนให้กับความรักเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต ทั้งๆที่ความรักเป็นเพียง 1 ในปัจจัย จาก 5 ปัจจัย (Hierarchy of Needs) ลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์² มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเพศใดก็ตาม มีความต้องการพื้นฐาน 5 ประการเหมือนกัน ความต้องการความรัก และ ต้องการความเป็นเจ้าของ (Love and Belonging Needs) ความรักในที่นี้คือความรักจากครอบครัว จากเพื่อน รวมถึงความรัก แบบแอบรักโรแมนติกจากคนรัก (Saul Meleod, www.simplypsychology.org/maslow) ดังนั้นความรักแบบรักโรแมนติก (Romantic Love) มิได้ถูกจำกัดแค่เพียงรักต่างเพศ เสมอไป การมีความรัก แบบรัก โรแมนติก (Romantic Love) ก็เกิดขึ้นได้ ระหว่างคู่รัก แบบรักเพศเดียวกัน เช่นกัน ความรักเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ ดังนั้นไม่ว่าใครก็ตามย่อมต้องการที่จะมีความรัก ไม่ว่าจะเป็นคนรักต่างเพศ หรือ คนรักเพศเดียวกัน ย่อมมีความต้องการพื้นฐานคือความรัก ต้องการคนดูแลเอาใจใส่

ความรักและความใคร่ในเพลงรัก เพลงรักเกือบทุกเพลง ไม่ว่าจะเป็รักที่สมหวังหรือรักที่ ผิดหวัง มักกล่าวเป็นนัยๆหรือมีเรื่องของอารมณ์ใคร่แฝงอยู่ด้วย ความใคร่คือความสัมพันธ์ทางร่างกายและบางครั้งก็เป็นด้านมืดของความสัมพันธ์ฉันคู่สาวดังนั้นความใคร่เนื้อหาเพลงมักจะ เกี่ยวกับการตอบสนองขับทางเพศและความสัมพันธ์ทางกายฉันคู่สาว ความรักคือคำจำกัดความของ ความเกี่ยวพันทางอารมณ์ ความเชื่อมโยงทางจิตวิญญาณ และความปรารถนาได้ใกล้ชิดกันเป็นพิเศษ ระหว่างคนสองคนที่อยู่นอกเหนือความใคร่ เมื่อคุณมีความรักให้ใครสักคน ที่ตามมาก็ย่อมเป็ความ ใคร่ที่คุณรู้สึกต่อเขา แต่การมีอารมณ์ใคร่ กับใครสักคนไม่ได้หมายความว่าความรู้สึกรักเขาด้วย ความใคร่เป็นส่วนหนึ่งของความรัก แต่ความรักไม่ใช่ส่วนหนึ่งของความใคร่ เรามีอารมณ์ใคร่ได้โดยไม่

² ตามกฎของ Maslow Hierarchy of Needs (ลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ประกอบไปด้วย ลำดับที่ 1 Physiological Needs 2. Safety Needs 3. Love and Belonging Needs 4. Esteem Needs 5. Self Actualization Needs (Saul Mcleod, 2014)

ต้องรู้สึกรัก ความใคร่คือความปรารถนาอันแรงกล้า ความต้องการและการตอบสนอง (โอลานด์, พามেলা, 2558, น.88-89)

การสื่อสารด้วยเพลงรัก เพลงรักเข้าถึงความรู้สึกโดยตรง และทำให้เรารู้สึกคล้อยตามสิ่งที่เพลงสื่อออกมาได้ทันที เมื่อคุณฟังเพลงรักที่กินใจ ในฐานะคนฟัง เพลงเหล่านั้นชักนำให้ผู้ฟังมีอารมณ์คล้อยตาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เพราะเหตุใดบทเพลงจึงเป็นเหมือนเครื่องมือที่มีพลังในการสื่อสาร และทุกคนสามารถเข้าใจได้ ต่างจากบทสนทนาที่ต้องมีการต่อปากต่อคำ เพลงสามารถช่วยให้ทุกคนสามารถเปิดเผยความคิดที่อยู่ในใจทั้งหมดได้ในเวลาอันสั้น แต่ก็ยังคงรูปแบบของการสนทนาไว้ด้วย ผู้ฟังจะซึมซับบทเพลง และบางครั้งเพลงก็ช่วยเยียวยาหัวใจที่ปวดร้าว และช่วยแก้ปัญหาได้ น122 (โอลานด์, พามেলা, 2558, น.122) โอลานด์ยังกล่าวถึงเรื่องราวของความรักทั่วไปในสากลประกอบไปด้วยความรักในรูปแบบต่างๆดังนี้ รักแรกพบ รักแบบรอคอย ใครคนนั้นจะรู้สึกเหมือนฉันไหม ความหลงผิด รู้สึกว่าคนที่คุณรักไม่ใช่คนที่คุณเชื่อว่าเขาหรือเธอเป็น คำคืนอันแสนสุขที่ได้อยู่ด้วยกัน (2558, น.35)

โดยทั่วไปแล้ว เมื่อฟังเพลงรักแล้วจินตนาการตามบทเพลง ก็จะนึกถึงความรักของผู้ชายกับผู้หญิง มีการแอบรัก แอบชอบ คิดถึง แอบมอง หรือ มีความสุขสมหวังกับความรัก เพลงไทยในประวัติศาสตร์เริ่มมาตั้งแต่สมัยอดีต เริ่มมาจากเพลงกล่อมลูก เพลงปลุกใจ และในรัชสมัย ร.6 เริ่มมีเพลงประกอบละคร จากเพลงปลุกใจก็กลายเป็นเพลงรัก เมื่อมีชาวต่างชาติเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น จึงมีการเพลงไทยสากลกำเนิดขึ้น เพลงไทยสากลยุคเฟื่องฟูเริ่มมาจากเพลงสุนทราภรณ์ เพลงร่ำว ซึ่งเพลงในยุคนั้นล้วนแล้วแต่เป็นเพลงรักต่างเพศ คือ ชายรักหญิงด้วยกันทั้งสิ้น

เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศทางเลือก (Homosexualities) เริ่มมีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เพลงแรกเป็นเพลงความรักของกะเทย ที่กล่าวถึงความรักของตนเองกับผู้ชายคนหนึ่ง ในเพลง “เพลงสุดท้าย” ซึ่งเนื้อหาคือเรื่องจริงของกะเทยคนหนึ่ง ซึ่งมีคนรักเป็นชาย แต่ต่อมา ฝ่ายชายได้ไปมีรักใหม่กับหญิงสาวคนอื่น และบทสรุปความรักในบทเพลงคือ กะเทยผิดหวังและคิดฆ่าตัวตาย และเพลงเกี่ยวกับเพศทางเลือก ได้ถูกวางจำหน่ายเรื่อยมา แม้ไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2550 ได้มีเพลงประกอบภาพยนตร์ ชายรักชาย เรื่อง “เพื่อน” ของ พจน์ อานนท์ จึงมีเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชายรักชาย หรือ เกย์ ขึ้น และหลังจากนั้นช่วงปี พ.ศ. 2553 มีภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับหญิงรักหญิง เรื่อง “Yes or No” จึงมีเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหญิงรักหญิงเกิดขึ้นตามลำดับ

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสนใจประเด็นเกี่ยวกับเนื้อหาที่กล่าวถึงความรัก ของคนรักร่วมเพศของตุ๊ด กะเทย เนื่องจาก ความรักโดยเฉพาะ รักเพศทางเลือก (Homosexualities) เป็นหนึ่งประเภทใน ประเด็น เรื่องเพศวิถี (Sexualities) ภายใต้ระบบความคิดแบบ ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ที่แสดง ให้เห็นถึง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง ซึ่งเป็นที่มาของคำว่าเพศสถานะ (Gender) ที่สะท้อนออกมาอย่างชัดเจนว่า รักต่างเพศ (Heterosexuality) เป็นความรักที่ถูกต้อง ตามที่สังคมกำหนดไว้ ดังนั้นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นคือ รักต่างเพศ มี อำนาจเหนือ รักเพศทางเลือก จึงมีการผลิตซ้ำเนื้อหาในบทเพลงที่สะท้อน อคติทางเพศ ความรักที่เป็นไป ไม่ได้ และ เป็นความรักที่ต้องปกปิดเก็บไว้ เมื่อมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้น ก็ จะมีการเปรียบเทียบโดยแบ่งเป็นออกเป็น 2 ขั้ว (Binary Oppositions) และจะเห็นได้ว่าเป็นการ เปรียบเทียบกันระหว่าง ชาย หญิง ชาย กับ เพศทางเลือก หญิง กับ เพศทางเลือก ความรักที่เกิดขึ้น ในเพลงๆหนึ่ง ซึ่งเพลงได้ถูกจัดเป็นการเปิดพื้นที่ของตุ๊ด กะเทย แต่ในบทเพลงจะมีการเปรียบเทียบ ความเป็นชาย (Masculinity) และความเป็นหญิง (Femininity) เพลงเป็นพื้นที่ในการต่อต้าน อำนาจ ของระบบชายเป็นใหญ่ และทำให้วาทกรรมการความเป็นชายถูกลดทอนลง ยกตัวอย่างเช่น หน้าที่ ของผู้ชายคือเป็นผู้ทำมาหากิน แต่ ผู้ชายที่พบเพลงรักของกะเทยนั้น เป็นผู้ชายที่ไม่ทำมาหากิน ซึ่ง ไม่ใช่ วาทกรรมหลักของผู้ชาย ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาบทเพลงไทยสากลเนื่องจาก ความรักของตุ๊ด และ กะเทย ในเพลงไทยสากลมักมีบทสรุปไปในทิศทางเดียวกัน คือ ไม่สมหวัง ผิดหวัง และเพลงก็ เป็นสื่อสารมวลชนชนิดหนึ่งที่สร้างความบันเทิงกับผู้ฟัง เมื่อมีการผลิตซ้ำความรักแบบเดิมๆ ผู้ฟังก็จะ คิดว่า รักที่แสดงออกมาทางบทเพลงนั้น เป็นรักที่ถูกต้อง ตุ๊ดหรือกะเทยเป็นฝ่ายที่ต้องผิดหวังและถูก ทอดทิ้ง ตามที่กรอบของสังคมกำหนดไว้

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาด้านเพศสถานะ และ เพศวิถี ในด้านความรัก ของตุ๊ด และ กะเทย ที่ปรากฏในบทเพลง

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยใช้กรอบทฤษฎีเรื่อง เพศสถานะ (Gender) และ เพศวิถี (Sexuality) เป็นกรอบในการวิเคราะห์เนื้อเพลง และบททวนวรรณกรรมจากวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

เมื่อสังคมกำหนดเพศมนุษย์จากสรีระ เพศ จะมีแค่เพียง 2 เพศเท่านั้น คือเพศชายและเพศหญิง เพศทางสรีระ หรือ Sex คือเพศในเชิงชีวภาพ โดยความเป็นหญิง ชาย ถูกแบ่งแยกโดยอวัยวะเพศ การทำงานของสถาบันทางสังคมนั้น ดำเนินอยู่ในกิจกรรมชีวิตประจำวันของเราอยู่ตลอดเวลา ที่ละเล็กละน้อยและอย่างไม่รู้ตัว การกำหนดบทบาททางเพศค่อยๆ ปรากฏขึ้นเมื่อ เด็กผู้ชายควรจะเล่นปืน เด็กผู้หญิงควรจะเล่นตุ๊กตา เด็กผู้ชายต้องนุ่งกางเกง ชอบเล่นชกต่อย เด็กผู้หญิงต้องนุ่งกระโปรง เล่นขายของ (กาญจนา แก้วเทพ ,2536 ,น.10) จะเห็นได้ว่า การแบ่งแยกเพศชาย เพศหญิง เริ่มตั้งแต่เกิด ของใช้เด็กผู้หญิงสีชมพู ของใช้เด็กผู้ชายสีฟ้า รวมไปถึงการละเล่นที่แยกกัน เด็กหญิง และ เด็กชาย ซึ่งโครงสร้างทางสังคมเหล่านี้ เรื่องเพศมีเพียง 2 เพศ คือเพศชายและเพศหญิง ผูกติดกับมนุษย์ ในทุกยุคทุกสมัย ทุกชนชั้น และวัฒนธรรม

Sex (เพศสรีระ) และ Gender (เพศสถานะ หรือ เพศสภาพ) คือ Sex หรือเพศสรีระ คือเพศในเชิงชีวภาพ โดยความเป็นหญิง ชาย ถูกแบ่งแยกโดยอวัยวะเพศ แต่ในขณะที่ Gender หรือ เพศสถานะเป็นการกรอบสร้างทางสร้างสังคม วัฒนธรรม ที่เป็นคนแบ่งแยก ความเป็นหญิง (Femininity) และ ความเป็นชาย (Masculinity) Gender หรือเพศสถานะ ถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากสังคม ไม่ใช่แค่เชิงชีวภาพเพียงอย่างเดียว การกรอบสร้างทางสังคมนี้มักจะถูกหล่อหลอมมาจากประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หลักการเบื้องต้นของ Gender หรือเพศสถานะคือ การเหมารวมทางวัฒนธรรม และ บทบาทความเป็นหญิงและชาย (ชูชาน เบโซว์, Gender Stereotypes and Roles , p 2-3) ดังนั้นจึงมีการสร้างบทบาทความเป็นชายความหญิง โดยใช้ ทฤษฎีขั้วตรงข้าม (Binary Oppositions)

เพศสถานะ (Gender) นอกเหนือจากเรื่องความเป็นหญิง ความเป็นชาย ยังมี เรื่องของการกระทำความรุนแรงทางเพศ (Gender Based Violence) ตัวอย่างเช่น ในเพลงที่ร้องคำทอ เสียตส์ ตืด กะเทย หรือใช้เป็นคำเปรียบเทียบกับว่า ไม่ใช่ตืด ภาพเหมารวมทางเพศสภาพ (Gender Stereotype) ตัวอย่างเช่น ภาพลักษณ์ของเพศทางเลือกที่เป็นกะเทยนั้น จะถูกมองว่า เป็นโรคติดต่อ มีความคลั่งไคล้ผู้ชาย อัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) ตัวอย่างเช่น ในเพลงที่กล่าวถึงว่า

เพศทางเลือกกะเทยนั้น แต่งหน้าเหมือนผู้หญิง รูปร่างเหมือนผู้หญิง จนแทบแยกไม่ออก บทบาททางเพศ (Gender Roles) ตัวอย่างเช่น หน้าที่ของฝ่ายชายคือ ทำงานเลี้ยงครอบครัว แต่หน้าที่ของเพศทางเลือกกะเทย ก็ต้องทำงานเลี้ยงครอบครัวเช่นกัน ดังนั้น เพศสถานะ (Gender) จึงเป็นอีกมิติหนึ่งที่ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบทฤษฎีในการวิเคราะห์เนื้อหาเพลง

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความ รักต่างเพศ (Heterosexuality) และ รักเพศทางเลือก (Homosexuality) Adrienne Rich ได้กล่าวไว้ว่า ความรักต่างเพศ (Heterosexuality) มิได้เป็นธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เราถูกบังคับโดย ระบบปิตาธิปไตย หรือที่เรียกว่า Patriarchy ที่ผู้ชายเป็นผู้นำสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ และ กำลังด้านร่างกายที่เหนือกว่าผู้หญิง แต่ทว่า เพศสถานะ (Gender) นั้นที่เป็นสิ่งธรรมชาติ (Rich, Adrienne อ้างถึงใน Taylor Judith, 2012, p.16)

เพศวิถี (Sexuality) ของมนุษย์เป็นสิ่งสร้างทางสังคมที่ใช้ในการกำหนดความสัมพันธ์ทางเพศของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม (มิเชล ฟุโกต์ อ้างถึงใน เทอดศักดิ์ ร่มจำปา, 2545, น. 1) เพศวิถี (Sexuality) ยังเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงภาพรวมของบุคคล หมายรวมถึงการตอบคำถามว่า เราคือใคร มีความเชื่ออย่างไร ความรู้สึกอย่างไร และตอบสนองต่อสิ่งต่างๆอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นการพูด การแสดงกิริยาท่าทาง การแต่งตัว การแสดงความรู้สึก รวมถึงลักษณะความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับบุคคลต่างๆ (นภาพรณ หะวานนท์, 2555, น.17)

วงกรอบของเพศวิถี (Circles of Sexuality) ประกอบไปด้วยมิติต่างของเพศวิถี 5 มิติ ได้แก่

1. ความปรารถนาทางเพศ (Sexuality)
2. ความผูกพันทางเพศ (Intimacy)
3. อัตลักษณ์ทางเพศ (Sexual Identity)
4. อนามัยเจริญพันธุ์ (Reproductive and Sexual Health)
5. การนำเรื่องเพศมาควบคุมความสัมพันธ์ (Sexualization)

(นภาพรณ หะวานนท์, 2555, น.17-18)

นฤพนธ์ ตัววิเศษ ได้กล่าวถึง ความหมายของความเป็น “เพศวิถี” ที่ถูกต้องตามธรรมชาติ เนื่องจาก บรรทัดฐานรักต่างเพศ หรือ Heteronormativity ไม่ใช่แค่ความสัมพันธ์ทางเพศ หรือ การแสดงอารมณ์ปรารถนาระหว่างหญิงชายเท่านั้น แต่ยังเป็นรูปแบบของการใช้ “อำนาจ” ที่อำพรางซ่อนเร้นอคติทางสังคมและวัฒนธรรมไว้ จนดูเหมือนว่ามันเป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติที่อยู่ใน

ตัวมนุษย์ บรรทัดฐานรักต่างเพศจึงสถาปนาตัวเองบนฐานคติและมายาคติเกี่ยวกับ “เพศตามธรรมชาติ” ซึ่งนำเอาสรีระและอวัยวะเพศมาเป็นเครื่องตัดสินตัวตนทางเพศของบุคคล เช่น องคชาติหรือตัวตนของผู้ชาย และ โยนีคือตัวตนของผู้หญิง เมื่อกฎเกณฑ์แบบธรรมชาติและความรู้ชีวิวิทยา กลายเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นชายและความเป็นหญิง จะส่งผลให้เกิดการจับคู่แบบรักต่างเพศ ซึ่งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ชายและผู้หญิงให้เป็นไปตามเงื่อนไขของการสืบเผ่าพันธุ์ (Reproductive Sexuality) (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2555, น.2)

ความสัมพันธ์แบบหญิงชายซึ่งรองรับโครงสร้างอำนาจแบบ “ชายเป็นใหญ่” ในสังคมไทย ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือของการควบคุมเพศภาวะและเพศวิถีของประชาชนเท่านั้น แต่ยังเป็นระบบศีลธรรมที่ใช้ตัดสินว่าเพศแบบไหนดีและไม่ดี แบบไหนถูกธรรมชาติและผิดธรรมชาติ การแบ่งแยกชัดตรงข้ามและการจัดช่วงชั้นทางเพศจึงเป็นผลผลิตของบรรทัดฐานรักต่างเพศที่สังคมไทยคุ้นเคยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เมื่อสังคมไทยเปิดรับอุดมการณ์ความทันสมัยและความศิวิไลซ์แบบตะวันตกในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา เรื่องเพศภาวะและเพศวิถี ก็ถูกควบคุมภายใต้กฎหมาย ครอบครัวและการยืนยันอัตลักษณ์ทางเพศ แบบชายหญิง การอ้างตนให้อยู่ในบทบาทหญิงและชายจะค่อยๆ กลายเป็นกฎที่เข้มงวดมากขึ้น และถ้าผู้ใดไม่ปฏิบัติตามให้ตรงตามบทบาทนี้ก็จะถูกมองเป็น “ตัวประหลาด” หรือ “คนที่ผิดปกติทางเพศ” (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2555, น.3)

นายแพทย์ไพรัตน์ พุกษชาติคุณากร ได้ให้ความหมายของคำว่า “รักร่วมเพศ” ไว้ว่า ประกอบด้วยลักษณะดังนี้

1. มีจินตนาการว่ามีเพศสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกัน
2. มีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกันจริง
3. รู้สึกว่าเอกลักษณ์ภายในของตนเป็นรักร่วมเพศ
4. อยู่ในสังคมอย่างเปิดเผยในบทบาทของรักร่วมเพศ

(ไพรัตน์ พุกษชาติคุณากร อ้างถึงใน รักใจ จินตวิโรจน์, 2541, น.18)

การสร้างและการผลิตซ้ำบรรทัดฐานรักต่างเพศ (Heteronormativity) เป็นบรรทัดฐานที่ถูกนำมาใช้ซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อให้คนรู้สึกว่ารักต่างเพศเป็นสิ่งที่ถูกต้องและดำรงชีวิตตามบรรทัดฐานนี้ เช่นการกำหนดว่าผู้หญิงควรหรือไม่ควรทำอะไร อย่างไร เช่นเดียวกันก็มีการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าผู้ชายทำอะไรได้บ้าง ไม่ได้บ้าง การกระทำหรือการแสดงออกใดๆ ที่เชื่อมโยงกับเพศสภาพ หรือความ

เป็นหญิง ความเป็นชาย จึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก และมีผลต่อการจำแนกเพศทั้งสองออกจากกัน บุคคลถูกบังคับให้เป็นหญิงหรือเป็นชาย การข้ามเพศหรือรักเพศเดียวกัน เป็นเรื่องต้องห้ามหรือมีแนวโน้มจะถูกขัดขวาง ตำหนิ และ ลงโทษจากสังคม (นภภรณ์ หะวานนท์, 2555, น. 28)

ความรักต่างเพศ (Heterosexuality) เป็นความสัมพันธ์รูปแบบดั้งเดิม ตั้งแต่ยุคกำเนิดมนุษย์ อีฟและอดัม ดังนั้นความรักต่างเพศจึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เป็นสากล เป็นสารัตถะ และเป็นประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ความรักต่างเพศทำให้เกิดนิยาม ความเป็นปกติ (Normal) และความเป็นธรรมชาติ (Natural) ความรักที่ไม่ใช่ความรักต่างเพศ หรือ การรักเพศเดียวกัน (Homosexuality) จึงถูกบัญญัติ ความรักที่ผิดปกติ (Abnormal) หรือความรักที่ผิดจากธรรมชาติ (Unnatural) (Katz, Jonathan Ned., 1990, p.150)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้กรอบทฤษฎีด้านความรัก ความผูกพันทางเพศ (Intimacy) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในเพศวิถี

เทอดศักดิ์ รัมจำปา ได้ศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรม “เกย์” ในสังคมไทย พ.ศ. 2508-2542 โดยวิเคราะห์จากเอกสารชนิดต่างๆ ที่กล่าวถึงพฤติกรรมรักร่วมเพศ โดยเฉพาะรักร่วมเพศชาย ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ฯลฯ พบว่า วาทกรรมเกี่ยวกับ “เกย์” ในช่วงปลายทศวรรษ 2500 วาทกรรมกระแสหลักก็หยิบยกเรื่องอาชญากรรมกับเกย์ว่าเป็นปัญหาสังคม ปลายทศวรรษ 2520 คนกลุ่มนี้ได้พยายามอาศัย “พื้นที่” ในหนังสือพิมพ์ เพื่อสร้างวาทกรรมให้สังคมยอมรับ อย่างไรก็ตามวาทกรรมกระแสหลักก็หยิบประเด็นเรื่องโรคเอดส์ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในขณะนั้น ว่ามีสาเหตุสำคัญจากเกย์ ปลายทศวรรษ 2530 วาทกรรมกระแสหลักผ่อนคลายเป็นประเด็นเรื่องเกย์เป็นโรคจิตลงจิตแพทย์บางคนเริ่มยอมรับว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศไม่ใช่โรคจิต และไม่ต้องบำบัดรักษา และมีใช้พหุศาสตร์สำคัญของโรคเอดส์ แต่อย่างไรก็ตามยังชูประเด็นเรื่องเกย์เป็นภัยต่อสังคม ในขณะที่เกย์เริ่มมีที่สาธารณะชั่วคราวเห็นได้จากงานบางกอกเกย์เฟสติวัล กระนั้นก็ตามวาทกรรมกระแสหลักก็ยังไม่ยอมรับเกย์โดยสมบูรณ์ (เทอดศักดิ์ รัมจำปา, 2455, น.ง)

พรเพ็ญ ตันประเสริฐ (2533) ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะภาษา และการสะท้อนวัฒนธรรมไทยในเพลงไทยสากลระหว่างปี พ.ศ. 2529-2531 เป็นการศึกษาเนื้อร้องเพลงไทยสากลในด้านลักษณะของภาษา สำนวน และการสะท้อนถึงวัฒนธรรมและปัญหาของสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาเพลงไทยสากลในปี พ.ศ. 2529-2531 มีการใช้ถ้อยคำ ซึ่งมีลักษณะน่าสนใจ 4 ลักษณะคือ การสร้าง

คำ การใช้คำ การเล่นคำ และการใช้สำนวนในการด้านการสร้างคำ มีการรวมคำ การเชื่อมเสียงของคำ และการผสมคำ ส่วนเนื้อหาในเพลงไทยสากลสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของสังคมไทยในยุคปัจจุบันคือความยึดมั่นในศาสนา ความมีอัธยาศัย ความสุภาพอ่อนโยน การให้อภัย สังคมไทยนิยมคนรวย คนมีปริญญา ในด้านปัญหาของสังคมคือปัญหาคนชนบทที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ปัญหาการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศ ปัญหาครอบครัวทั่วๆไป ปัญหาโสเภณี ปัญหาการว่างงาน และปัญหากรักร่วมเพศ นอกจากนี้เนื้อเพลงสากลยังแสดงอารมณ์ขันแบบต่างๆ

ชุดิมา เฟ็งสุทธิ ศึกษาเกี่ยวกับ การวิเคราะห์เนื้อหาเพลงไทยสากลที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว โดยการศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาเพลงไทยสากลที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว ซึ่งผลวิจัยพบว่า เพลงไทยสากลที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัวนำเสนอแนวคิดด้าน หน้าที่ในการให้ความรักมากที่สุด รองลงมาคือหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรม และหน้าที่ในการให้การศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่า เพลงไทยสากลที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นเพลงเพื่อชีวิต และมีเนื้อหากล่าวถึง แม่มากที่สุด รองลงมาคือพ่อ และทั้งพ่อและแม่ตามลำดับ และยังกล่าวถึงบ้าน ซึ่งหมายถึงการอยู่ร่วมกันของสนันดา วีรวิทยานุกูล ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การวิเคราะห์ภาพของผู้หญิงที่ปรากฏในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งระหว่างปี พ.ศ. 2525-2540 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพของผู้หญิงที่ปรากฏในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งช่วงปีดังกล่าว เพื่อศึกษาบทบาทของผู้หญิงจากเพลงลูกทุ่ง และ ปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังเนื้อหาของเพลงลูกทุ่ง ผู้วิจัยได้แบ่งเพลงออกเป็น 2 ช่วง โดยผลของการวิจัยพบว่า เพลงลูกทุ่งช่วงแรก ปี พ.ศ. 2525- 2535 และ เพลงลูกทุ่งช่วงหลัง ปี พ.ศ. 2536- 2540 มีการนำเสนอภาพของผู้หญิงครบทั้ง 3 ภาพ คือ ภาพของผู้หญิงหัวเก่า, ภาพของผู้หญิงที่กำลังก้าวระหว่างผู้หญิงหัวเก่าและผู้หญิงหัวสมัยใหม่, และภาพของผู้หญิงหัวสมัยใหม่ โดยบทเพลงช่วงหลังจะมีการนำเสนอในทิศทางที่ดีกว่าช่วงแรก คือ มีการนำเสนอภาพของผู้หญิงหัวสมัยใหม่เพิ่มขึ้นกว่าเพลงลูกทุ่งในช่วงแรกๆ และ เพลงลูกทุ่งช่วงหลังนั้น การนำเสนอภาพของผู้หญิงยังมีความใกล้เคียงที่จะเสมอภาคกับผู้ชายมากขึ้นกว่าบทเพลงในช่วงแรก ปัจจัยที่ส่งผลต่อเบื้องหลังการนำเสนอผู้หญิงในเพลงเหล่านั้น พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อภาพของผู้หญิงมากที่สุดคือ ปัจจัยภายในองค์กรด้านผู้บริหาร องค์กร รองลงมาคือปัจจัยด้านธรรมชาติของเพลงลูกทุ่ง และปัจจัยภายนอก อาทิ เช่น สภาพสังคม คู่แข่ง และความนิยมของผู้รับสาร และทุนนิยมก็เป็นปัจจัยในการสร้างภาพผู้หญิงนำเสนอในบทเพลงเช่นกัน โดยเฉพาะเพลงในยุคหลังๆ

อมรรัตน์ รัตนภาสุร ศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอภาพความเป็นชายในเพลงไทยสมัยนิยม โดยการวิเคราะห์ความเป็นชายจากตัวนักร้องชาย ผลจากการศึกษาพบว่า เพลงไทยสมัยนิยมเป็นสินค้าวัฒนธรรมที่ถูกผลิตภายใต้ระบบทุนนิยม โดยมีการผลิตเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มจากการสร้างนักร้องให้เป็นสินค้าพื้นฐาน ให้ความสำคัญกับบุคลิกหน้าตามากกว่า ความสามารถในการร้องเพลง นอกจากนี้ความเป็นชายที่ถูกผลิตในเพลงไทยสมัยนิยม มีรูปแบบอยู่ 2 อย่างคือ ผู้ชายที่สำอาง สุภาพ และผู้ชายที่เข้มแข็ง ทั้งสองรูปแบบนี้ต่างเป็นผู้ชายในอุดมคติ ที่สร้างขึ้นจากโลกแห่งสัญลักษณ์ ให้มีภาพพจน์ของผู้ชายที่ดี ซึ่งผู้ผลิตได้รับการถ่ายทอดมาจากประสบการณ์ และการรับรู้ทางสังคม และมีการนำเสนอโดยใช้กระบวนการโปรโมชันต่างๆ ถ่ายทอดอุดมการณ์เหล่านั้นผ่านสัญลักษณ์ให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการสื่อสารของผู้ผลิตผ่านตัวนักร้องและบทเพลง ส่งไปยังผู้บริโภค ดังนั้นความเป็นชายจากตัวนักร้อง เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยเฉพาะผู้บริโภคกลุ่มวัยรุ่น

ปาณิสรา มงคลวาทิ (2552) ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การนำเสนอภาพกลุ่มชายรักชายในภาพยนตร์ไทยปี พ.ศ. 2550 มีจุดประสงค์ที่จะสำรวจบุคลิกภาพของตัวละครชายรักชายในภาพยนตร์ไทย รวมถึงนัยยะซ่อนเร้นจากการสื่อความหมายตัวละครชายรักชายและภาพยนตร์ไทย ในปี พ.ศ. 2550 ผลการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์ที่มีตัวละครชายหลัก ตัวละครรอง และตัวละครเสริม มีการนำเสนอละครชายรักชาย 3 ประเภทคือ เกย์ กะเทย และ กะเทยแปลงเพศ โดยบุคลิกภาพตัวละครที่ภาพยนตร์นำเสนอ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกท่าทาง การแต่งกาย น้ำเสียงและคำพูด นิสัยและอารมณ์ พฤติกรรมทางเพศ และปฏิกริยาที่มีต่อชายรักชาย มีความใกล้เคียงและสมจริงกับบุคลิกภาพชายรักชายที่ปรากฏในสังคมไทย ตัวละครชายรักชายที่เป็นตัวละครหลักมีการสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชายรักชายในสังคมไทย ในเรื่องของอัตลักษณ์หรือตัวตน มุมมองความรัก และ โศกนาฏกรรม ตัวละครชายที่เป็นรองและตัวละครเสริม มีการสื่อความหมายในด้านการเป็นตัวแทนของความตลก เพื่อสร้างสีสันความสนุกสนานและเพิ่มอรรถรสให้กับภาพยนตร์ สำหรับการสื่อความหมายในมุมมองด้านความรัก ความรักของชายรักชายที่เกิดขึ้นภาพยนตร์สามารถสื่อได้ถึงทัศนคติด้านความรักของกลุ่มชายรักชายในสังคม ชายรักชายมักผิดหวังในความรัก ไม่มีรักแท้ในหมู่เกย์ ไม่สามารถใช้ชีวิตคู่เหมือนชายหญิงทั่วไปได้ แต่งงานเพื่อปกปิดความเป็นเกย์ หรือเพื่อครอบครัว ที่ต้องการให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมเหมือนคู่แต่งงานทั่วไป

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้เองทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า ความรักของกลุ่มคนเพศทางเลือก มักเป็นความรักที่ถูกมองแบบอคติ เป็นความรักที่เป็นไปไม่ได้ เป็นความรักที่ปกปิดห้ามเปิดเผย แต่แฝงไปด้วยวาทกรรม และ มายาคติด้านเพศสถานะและเพศวิถี ตัวอย่างเช่น วาทกรรม ความเป็นหญิง ความเป็นชายที่ถูกถ่ายทอดผ่านทางบทเพลง เช่น ผู้หญิงต้องเป็นผู้หญิงในอุดมคติ มีรูปร่างที่สวยงาม ดึงดูดตา และต้องเป็นผู้หญิงจริงๆ เท่านั้น การเลือกวิเคราะห์เนื้อหาที่อยู่ในเพลง เพราะความรักที่ปรากฏขึ้นในเพลง ต่างๆ มีความรักหลายรูปแบบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นสมหวัง ผิดหวัง แอบรัก และเรื่องราวของความรัก ก็สามารถสรุปได้ง่ายเพียงสั้นๆ มีความยาว แค่เพลงๆ หนึ่งเท่านั้น แต่ในเพลงๆ หนึ่งก็จะสื่อถึงความรักของคนรักร่วมเพศ และในเพลงนั้นๆ ก็แฝงไปด้วย อคติ ภายในระบอบปีตาธิปไตย ยังคงเห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของคนรักร่วมเพศ ซึ่งแสดงให้เห็นถึง อคติทางเพศ (Gender Bias) รวมถึงบทบาทความเป็นชาย ความเป็นหญิงที่อยู่ในเพลงรักนั้น

จากงานวิจัยที่ผ่านมา มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับคนรักร่วมเพศ เรื่องภาพตัวตนผ่านทางสื่อต่างๆ งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาเพลง จะเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับความเป็นหญิง หรือ ความเป็นชาย ครอบครัวยุคใหม่ เรื่องความรัก แต่ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับความรักของเพศทางเลือกผ่านทางบทเพลงและมิวสิควีดีโอ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าในบทเพลงที่กล่าวถึงความรักของคนรักร่วมเพศผ่านทางบทเพลงและมิวสิควีดีโอ ประกอบไปด้วยมายาคติและแฝงไปด้วยระบบคิดแบบปีตาธิปไตย และมีการผลิตซ้ำวาทกรรมที่เกี่ยวกับเพศทางเลือก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกทำวิจัยเกี่ยวกับบทเพลงและมิวสิควีดีโอที่กล่าวถึงความรักของคนเพศทางเลือก เพื่อวิเคราะห์วาทกรรม และ ศึกษาเปรียบเทียบความรักของคนรักต่างเพศ และ ความรักของกลุ่มคนเพศทางเลือก ผ่านทางบทเพลงในมุมมองเพศสถานะ และ เพศวิถี ที่ยังไม่มีการวิจัยใดกล่าวถึง

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องเนื้อหาความรักของเพศทางเลือกในบทเพลงนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Textual Analysis) และใช้เพศวิถี (Sexualities) เป็นกรอบในการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกเพลงกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งแต่ละเพลงมีเนื้อหาเกี่ยวกับตุ๊ดและกะเทย จำนวน 21 เพลง ตั้งแต่ปี 2528 – ปัจจุบัน ซึ่งเป็นเพลงไทยสากล ทั้งหมด เนื่องจากเพลงไทยสากลเป็นเพลงที่สะท้อนชีวิตของคนทั่วไป สามารถฟังได้ง่าย เข้าถึงทุกกลุ่มอายุ

หลังจากจัดประเภทเพลงออกเป็น 3 ประเภทดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยนำเพลงแต่ละประเภทมาแบ่งตามเนื้อหาด้านเพศสภาพ เพศวิถี ของแต่ละเพลง ได้ดังนี้

1. เนื้อหาด้านอัตลักษณ์ตัวตนของกะเทย (Gender Identity)
2. เนื้อหาด้านภาพเหมารวมด้านเพศสภาพ ของเพศทางเลือก กะเทย (Gender Stereotype)
3. เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรักของผู้ชายที่แสดงต่อตุ๊ดและกะเทย และวิเคราะห์เนื้อหาด้านเพศสภาพ เพศวิถีในแต่ละบทเพลง

อภิปรายผล

รายชื่อเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับตุ๊ดกะเทย จำนวน 21 เพลง

ลำดับ	ชื่อเพลง	พ.ศ.	นักร้อง	หมายเหตุ
1.	เพลงสุดท้าย	2528	สุดา ชื่นบาน	
2.	ฉันก็เป็นผู้หญิงคนหนึ่ง	2533	เงิน เงิน	
3.	เกลียดตุ๊ด	2534	วงซีเปีย	
4.	ประเทือง	2536	ไท ธนาวุฒิ	
5.	เรากะเทยตุ๊ด	2537	คาราบาว	
6.	ดอกไม้สีชมพู	2539	คาราบาว	
7.	ไม่ตุ๊ดครับ	2540	วงแคลช	
8.	ตุ๊ดรีเปล่าว้า	2541	ดาจิม	
9.	ฉันทำผิดไหม	2542	แคลอรี่ บลาบลา	
10.	ประตูที่ปิดตาย	2543	กลุ่มนักแสดงสตรีเหล็ก	
11.	ฉันไม่ใช่นางเอก	2544	มั้ม ลาโลนิค	
12.	ห่อตัวแตก แหกขมิ	2545	โก๊ะตี้ ในบทกะเทย	
13.	ตัว ตัว ก็มีหัวใจ	2545	นักแสดงเรื่องห่อตัวแตก	

14.	นิทานหอคอยเด็ก	2546	มีม ลาโลนิค	
15.	ไอเลิฟตุ๊ดซี่	2547	เพลงประกอบละครแหมมยโสธร	
16.	น้ำตาสีม่วง	2548	บอย เขมราฐ	
17.	กะเทยไม่เคยนอกใจ	2549	วิคไฮเปอร์ อาร์สยาม	
18.	รักตุ๊ด	2550	บี้ เดอะสกา	
19.	แพ้ของจริง	2553	โป่งกลางสะออน	
20.	ของใหม่	2555	โอนลี่ โซซ่า	
21.	สตรีเหล็กตบโลกแตก	2557	เสนาหอยในบทกะเทย	

เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับตุ๊ดหรือกะเทยนั้น มีเนื้อหาอยู่ 3 ประเภทคือ

4. เพลงที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์หรือตัวตน และความรัก ซึ่งมักร้องโดยนักร้องที่เป็นตุ๊ดหรือกะเทย
 5. เพลงที่เป็นการเสียดสี ดูถูกเหยียดหยาม ต่ำทอ เปรียบเทียบ ซึ่งมักร้องโดยนักร้องที่เป็นผู้ชาย
 6. เพลงที่เกี่ยวข้องกับความรักของผู้ชายที่แสดงต่อตุ๊ดและกะเทย
1. เพลงที่กล่าวถึงอัตลักษณ์ตัวตน และความรัก ของตุ๊ดและกะเทย ร้องโดยกะเทย

ภายในโครงสร้างสังคมที่มีลักษณะเฉพาะที่เรียกว่า “สังคมแบบถืออำนาจชายเป็นใหญ่” (Patriarchy) (กาญจนา แก้วเทพ, 2536, น.10) สังคมแบบถืออำนาจชายเป็นใหญ่หรือที่เรียกว่าปิตาธิปไตย จึงมักนำไปสู่การแบ่งขั้วตรงข้ามหรือที่เรียกว่า (Binary Oppositions) การทำงานของสถาบันทางสังคมนั้น ดำเนินอยู่ในกิจกรรมชีวิตประจำวันของเรา โดยทำงานอยู่ตลอดเวลาที่ละเล็กละน้อยและอย่างไร้ตัว การกำหนดบทบาททางเพศค่อยๆ ปรากฏขึ้นเมื่อ เด็กผู้ชายควรที่จะเล่นปืน เด็กผู้หญิงควรที่จะเล่นตุ๊กตา เด็กผู้ชายต้องนั่งกางเกง ชอบเล่นชกต่อย เด็กผู้หญิงต้องนั่งกระโปรง เล่นขายของ คำสั่งเช่นนี้จะมียุ่ตลอดชีวิตของเรา แม้ว่าจะมีการยกเลิกคำสั่งเก่าไปบ้าง แต่คำสั่งใหม่ก็ยังคงมีใจความเช่นเดิม (กาญจนา แก้วเทพ, 2536, น.10) ระบบชายเป็นใหญ่ที่ทำให้มีการรังเกียจตุ๊ดกะเทย ทำให้ความรักของคนรักร่วมเพศเป็นสิ่งต้องห้าม เป็นสิ่งที่ต้องปกปิดไว้ ผู้ที่แอบรักมักตกอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าเสมอ

จะเห็นได้ว่า ความเป็นด้อยในสังคม ก็เกิดกับในบทเพลงเช่นกัน ผู้ร้องที่เป็นกะเทย มักเปรียบเทียบกับตัวเองกับผู้หญิง เช่นในเพลงฉันก็เป็นผู้หญิงคนหนึ่งของจิน จิน ที่ร้องไว้ว่า “ต่างกันแค่เพียงร่างกาย แต่ใจเราก็เหมือนเหมือนกัน ฉันก็เป็นผู้หญิงคนหนึ่ง” หรือเพลง เพลงสุดท้าย ที่มีเนื้อเพลงว่า “จริงซึ้งมัน เป็นสิ่งปลอมๆ ใครจะยอมจริงใจ” เพลงที่เกี่ยวกับกะเทยนั้น มักตอบรับกระแสหลักของสังคม รักต่างเพศ เป็นรักที่ถูกต้อง ผู้ที่เป็นกะเทยมักยอมตกเป็นรอง และอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าเสมอ

เมื่ออัตลักษณ์ตัวตนที่ตกเป็นที่กะเทยยอมตกเป็นเพศที่ด้อยกว่าเพศชายและเพศหญิงนั้น ในมุมมองของความรักที่ผ่านบทเพลงที่ร้องโดยกะเทย เพลง ดอกไม้สีชมพู (ร้องโดยนักแสดงพรางชมพู) ร้องว่า “เหมือนฟ้าแก้มเราเกิด เกิดมีกายไม่ตรงใจ ใจเป็นหญิง ตัวเป็นชาย ดังดอกไม้สวยแต่ไม่หอม มีรักที่คนดูหมิ่น โลกของเราอยู่ไหนใด ที่มีผู้ชายยอมเด็ดดอกไม้” และในเนื้อเพลงเดียวกันมีเนื้อร้องว่า “ดอกไม้ไม่มีสิทธิ์เลือก เหล่าแมลงมาดมดอกไม้” เพลงกะเทยไม่เคยนอกใจที่มีเนื้อร้องว่า “อยากจะขอแค่คนที่เข้าใจ รักคนที่ร่างเป็นชายแต่ใจเป็นหญิง สาวประเภทฉัน เหมือนถูกสวรรค์ทอดทิ้ง ไม่มีความหมายจริง โดนเขาชิงชัง” นอกจากจะกล่าวถึงความเป็นรองในสังคมแล้ว ยังกล่าวถึงความรักไว้ว่า “เกิดมายอมและพร้อมให้หลอกลวง ค่าคืนต้องยื่นคาง กับความผิดหวัง สาวประเภทสอง บินกลับก่อนฟ้าจะสาง เขาค่าทุเรศทุรัง ต้องฟังทั้งน้ำตา”

กลุ่มนักร้องสตรีเหล็กร้องเพลง ประตูปิดตายในสตรีเหล็กภาค 1 มีเนื้อร้องว่า “คนเราเกิดมาใครเลือกได้เอง เปิดใจเธอให้ยอมรับในสิ่งที่ฉันเป็น ขอเพียงเข้าใจ ให้ความไวใจ ไม่ต้องเกร็ง ไม่รักไม่ว่าอะไร เพียงเธอเปิดใจไว้เป็นกลาง เธอก็อาจจะเห็นว่าใจฉัน ไม่ต่างจากใจของเธอ” เป็นเพลงที่ไม่ได้กล่าวถึงจุดจบของความรักแต่แสดงให้เห็นถึง อคติทางเพศความรักที่มีต่อกะเทย ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ฟังไม่ได้เปิดใจเป็นกลาง

เนื่องจาก โครงสร้างทางสังคมแบ่งความเป็นชาย ความเป็นหญิง ไว้อย่างชัดเจน ซีโมน เดอ โบรวัวร์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The Second Sex ไว้ว่า “เรามีได้เกิดมาเป็นหญิง หากแต่ถูกทำให้เป็นหญิง” นอกจากประโยควรรคทองที่ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความเป็นหญิง เป็นชายนั้น ถูกสร้างขึ้น มา มิใช่เกิดจากธรรมชาติ ยังมีชื่อหนังสือ The Second Sex ที่สะท้อนถึงความเป็นรองในสังคม เมื่อมีการเรียงลำดับเพศ โดยคนในสังคม The First Sex ในทุกๆสังคมมักเป็นผู้ชาย The Second Sex มักเป็นผู้หญิง ดังนั้น มีกลุ่มคนที่ไม่ถูกจัดเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงที่ถูกจัดประเภท ใน The Third ,

The Forth Sex เป็นเพศที่สาม เพศที่สี่ไปเรื่อยๆ ดังนั้นจึงเป็นที่มาของคำว่า เพศที่สาม เพศทางเลือก และอื่นๆอีกมากมาย คำว่า “เพศที่สาม” ก็เป็นการนิยามตนเองโดยปริยาย ความสำคัญถูกจัดเป็นอันดับที่สามรองจากเพศชาย และ เพศหญิง ซึ่งเป็นเพศหลักของสังคม ดังนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้คำว่า “เพศทางเลือก” แทนคำอื่นๆ เพื่อไม่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน

เมื่อมีความแตกต่างจากสังคมกระแสหลัก จึงเกิดการลงโทษขึ้น การลงโทษอย่างหนึ่งให้เห็นได้ชัดคือวาทกรรมเรื่องความ “ผิดปกติ” เช่น ความเป็นชายต้องมีลักษณะก้าวร้าว ชอบข่มขู่ ลักษณะเหล่านี้จะดูเป็นปกติ ถ้าเป็นลักษณะของผู้ชาย แต่จะกลายเป็นลักษณะที่ผิดปกติทันทีถ้ามาอยู่ในผู้หญิง และในทำนองเดียวกัน ลักษณะของความเป็นผู้หญิง เช่น อ่อนน้อม ชอบพึ่งพาคนอื่น ดูจะเป็นปกติของผู้หญิง แต่จะกลายมาเป็นอาการ “ผิดปกติ” ทันทีถ้าไปอยู่ในผู้ชาย (กาญจนา แก้วเทพ, 2536, น.18)

จะเห็นได้ว่า การลงโทษในบทเพลงความรักนั้น มักจบลงด้วยความรักที่ไม่สมหวัง เป็นผู้ถูกทิ้งไป ชายคนรักไปมีคนรักใหม่เป็นผู้หญิง ดังเพลง น้ำตาสีม่วง ที่มีเนื้อร้องว่า “เป็นกะเทย ไม่เคยมีใครเข้าใจ หาเลี้ยงผู้ชาย ใช่ว่าหวังแค่นอนกกกเลย ให้ทุกสิ่ง ให้ทุกอย่าง ชัดใจก็ยังไม่เคย แต่กะเทย หรือจะเทียบเท่ากับนางชะนี” หรือเพลงที่ผสมความตลกโปกอย่างเช่นเพลง แต้ว แต้วก็มีหัวใจ ที่มีเนื้อร้องว่า “อุตสาห์ออกรอบ ไปท่ามะตอย คอยเธอมา ไปเป็นกระรอก ยอมเป็นกุปรี จนเธอมาเข้ารอบเลย ได้เธอเป็นแฟน เก๋ก๊าดจริงๆ ไม่ทันไร ตู้อย่างไม่ดำ มีแววเย็นชา มั่นนอยสุดฤทธิ์ เธอแอบมีกิ๊กเป็นชบา” เพลง หอแต้วแตก แหวกซิมิ ที่มีเนื้อร้องว่า “รอความรักไม่มา พอบทมันจะมา ก็ดราม่าตลอด ใจถูกแหวกเป็นรู ถูกไอ้พวกตัวผู้วิ่งเข้าวิ่งออก แต้วโดนอีกแล้ว ผู้ชายหลอกหลวง” การลงโทษหรือจุดจบของความรักของกะเทย มักมีจุดจบที่เหมือนกันคือ ถูกทอดทิ้ง โดนหลอก ผู้ชายไปมีรักใหม่ และรักใหม่ก็เป็นผู้หญิงเท่านั้น

ไม่ใช่เพียงแค่เรื่องความรักเท่านั้น เพลงนิทานหลอกเด็กที่ร้องโดยมัม ลาโลนิค มีเนื้อร้องว่า “ย้อนกลับไปเมื่อสมัยฉันเป็นเด็ก ไม่รู้จักตีโพในเรื่องจริง เรื่องเท็จ แม่เคยเล่านิทานให้ฟัง มีเจ้าชายเจ้าหญิง มีราชรถ มีวัง เมื่อนิทานเรื่องนั้นอวสาน ฉันจึงเกิดศรัทธาว่าโลกนี้สวยงาม จึงออกเดินเล่นหัวเราะร่าเริงไปในสนาม พบเด็กอีกคน ไม่เคยเห็นหน้าค่านาม ฉันชักชวนเขามาเล่นเจ้าชายเจ้าหญิง แล้วเราก็จับมือวิ่งไปกลางหมุ่นกผกผิน สมมุติ มีชุดสวยงามจากดอกกระถิน สร้างปราสาทด้วยทราย

สร้างมังกรร้ายจากโชดหิน แต่ทันใดนั้น เมื่อเขาพบว่าฉันมีสิ่งแปลก เขาผลักฉันล้มก่อนจะถ่มน้ำลายรด ครีธาที่เคเคยเชื่อว่าโลกสวยงามจึงตกแตก เมื่อเขาบอกว่าพวกตัวประหลาดมีสิทธิ์เป็นได้แค่แม่ मद”

จะเห็นได้ว่า การประกอบสร้างของสังคม (Social Construct) ให้มีการแบ่งแยกผู้ชายผู้หญิง ตั้งแต่เด็ก ในเพลงนี้ ในตอนแรกเด็กผู้ชายเห็นเด็กผู้หญิงก็อยากเล่นด้วย แต่พบว่าเด็กผู้หญิงไม่ใช่เด็กผู้หญิงจริงๆ จริงแสดงท่าที่รังเกียจ ดังนั้นจะ เพลงที่ร้องโดยกะเทย ที่กล่าวถึงอัตลักษณ์ตัวตนของตนเอง และ ความรัก จึงแตกต่างกับเพลงที่ผู้ชายร้อง

2. เพลงที่กล่าวกะเทย และความรัก ร้องโดยผู้ชาย

เป็นเพราะโครงสร้างทางสังคมที่ประกอบสร้าง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันและอคติทางเพศ ทำให้เกิดทฤษฎีขั้วตรงข้ามหรือ (Binary Oppositions) ทำให้เกิดการเปรียบเทียบกับระหว่างผู้ชายกับกะเทย และ ผู้ชายกับผู้หญิง และ ความรักต่างเพศ (Heterosexuality) ยังคงเป็นความรักที่ถูกต้องตามกฎระเบียบของสังคม ดังนั้นผู้ชายจึงมีความคิด ในด้านอคติทางเพศ และมองเพศทางเลือก โดยเฉพาะ ตุ๊ดหรือกะเทยเป็นอื่น จึงมีการด่าทอ เสียดสี ประชดประชัน ตลกขบขัน

เพลงเกลียดตุ๊ดที่ร้องโดยนักร้องวงซีเปีย ในตอนต้นกล่าวถึงผู้หญิง เพราะยังไม่รู้ว่าคนที่กล่าวถึงเป็นกะเทย มีเนื้อร้องว่า “*ชาวสวนนมโต เธอชอบเดินโชว์ โอโหเธอสวยบาดใจ*” แต่เมื่อรู้ภายหลังว่าผู้หญิงคนดังกล่าวเป็นกะเทย เนื้อร้องเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง “*เธอเป็นตุ๊ด แพร่เชื้อเอดส์ ทุเรศสังคม เสพสมกับเพศเดียวกัน บางคนลงทุนตัดดวงสวรรค์ เสริมยางซิลิโคน*” และมีการย้าหลายๆครั้งว่า “*เกลียดตุ๊ด เกลียดตุ๊ด เกลียดตุ๊ด*” หรือเพลงประเทืองที่ขับร้องโดยนักร้องชาย ไท ธนา วุฒิ ในช่วงแรกที่ยังไม่รู้ว่าเพื่อนตนเป็นกะเทย จึงร้องเพลงเหมือนการเกี้ยวพาราสีหญิงสาวทั่วไป “*เธอเป็นใครถูกใจนักหนา เป็นบุญตาได้มาพบเธอ เจอที่ไร กลับไปนอนเพื่อ ตื่นมายังเพื่อจิตใจไหวหวั่น ... เธอเอียงอาย แต่ทำตาหวาน เป็นสะพานให้เดินข้ามไทร ทางมันโรย ด้วยกลีบดอกไม้ อดใจไม่ไหว เผลอไปเสียเหลี่ยม*” แต่เมื่อรู้ว่าเป็นกะเทยซึ่งเคยเป็นเพื่อนของตนเอง เนื้อเพลงก็เปลี่ยนไปว่าความรักที่กำลังจะเกิดขึ้นก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้แล้ว เพราะผู้หญิงคนนั้นชื่อประเทืองซึ่งเป็นเพื่อนของตนเอง เพลงเรากะเทยตุ๊ดที่ร้องโดยคาราบาว มีเนื้อร้องว่า “*เกิดเป็นตุ๊ดเป็นตน เป็นเหมือนชนกลุ่มน้อย ผู้หญิงไม่รักสักหน่อย ผู้ชายขยาดแขยง ไปแปลงเพศให้สนใจ ก็ได้แค่ผู้ชายจำแลง แต่ทำไมไฟเขียวไฟแดง ยังต้องมีไฟเหลือง*” มีการเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนว่า ตุ๊ดหรือกะเทยไม่ใช่ผู้ชาย ไม่ใช่

ผู้หญิง เป็นชนกลุ่มน้อย มีการใช้สัญญะเป็นไฟเขียว ไฟแดง และเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนว่าชนกลุ่มน้อยนี้เป็นไฟเหลือง

อคติทางเพศที่สังคมเป็นผู้ประกอบสร้างขึ้นทำให้เกิด ความรุนแรงทางเพศ (Gender Based Violence) การกระทำ ความรุนแรงที่ไม่ใช่เพียงแค่ความรุนแรงทางร่างกายเท่านั้น แต่เป็นการกระทำ ความรุนแรงทางด้านคำพูด คำดูถูก ที่คำทอต่าง ๆ นานา ออกมาในลักษณะคำพูดที่ถ่ายทอดผ่านบทเพลง

เพลงที่มีการดูถูกดูแคลงและกะเทยที่เห็นชัดเจนมากคือ เพลง ตุ๊ดรีเปล่าว่า ที่ร้องโดยนักร้องชาย ดาจิมี มีเนื้อร้องว่า “ไอ้เหี้ยมึงตุ๊ดรีเปล่าว่า ไอ้สัส มึงตุ๊ดรีเปล่าว่า” และมีการบรรยายลักษณะนิสัยของตุ๊ดในเพลงนั้นว่านิสัยเหมือนผู้หญิง “หลบๆ ซ่อนๆ ชอบนินทาเหมือนผู้หญิง เจอตัวเมื่อไหร่ มึงไอ้สัส กูจะยิงทิ้ง” จะเห็นได้ได้ว่า ในเนื้อเพลงนี้มีการแสดงถึงการแบ่งขั้วตรงข้ามอย่างชัดเจนระหว่างชายหญิง แต่ตุ๊ดจะถูกระบุว่า รุนแรงกว่า เพราะมีร่างกายไม่เหมือนผู้ชาย แต่ทำนิสัยเหมือนผู้หญิง โดยเฉพาะนิสัยขี้นินทาซึ่งเป็นนิสัยทางด้านลบ”

เพลงที่ผู้ชายร้องนอกจากดูถูกดูแคลงดูเหยียด คำทอ ประชดประชัน ยังมีเพลงอีกประเภทหนึ่งที่พยายามจะบอกว่าตัวเองนั้นไม่ใช่ตุ๊ด เพราะต้องการความรักจากหญิงสาวคนรัก มีการเปรียบเทียบตุ๊ดหรือกะเทยเป็นสิ่งแปลกปลอม ไม่ใช่ผู้ชาย ดังเนื้อร้อง “อยากลองมา love กันไหม ไม่ตุ๊ดนะ ลองดู มารักกับผม” ซึ่งร้องโดยนักร้องชาย วงแคลช หรือเพลงที่มีการดูถูกกันอย่าง

3.เพลงที่เกี่ยวข้องกับความรักของผู้ชายที่แสดงต่อตุ๊ดและกะเทย

เพลงที่นักร้องชายร้องอีกประเภทหนึ่ง ที่ไม่ค่อยพบคือ หลงรักกะเทย และเริ่มไม่แน่ใจว่าตนเองทำผิดหรือไม่ และสับสนในความคิดของตนเอง ดังเพลงประกอบละคร เรื่องแฝดณะยะ “สุดท้ายไม่รู้เป็นไง ที่รู้ที่ฉันเข้าใจ คือวันนี้ฉันรักเธอ รักล้นใจ จากนี้ฉันต้องทำใจ ก็ยังไม่รู้จริงจริง ยังไม่เจอหนทางใดให้เดินไป” การที่สับสนเนื่องจากการประกอบสร้างทางสังคมเรื่องความรักต้องเป็นรักต่างเพศเท่านั้น ดังนั้นนั้นผู้ชายจึงเกิดความสับสนในตัวเองและไม่รู้ว่าจะจัดการอย่างไรกับความรักนี้

นอกจากเพลงที่ไม่แน่ใจแล้วยังมีเพลงอีกประเภทหนึ่ง ที่มีเนื้อร้องว่า ความรักที่เกิดระหว่างผู้ชายกับกะเทยนั้น เป็นความรัก ที่เกิดจากการประชดประชัน ความรักที่ผิดหวัง ดังเพลง ไอ้เลิฟตุ๊ดซี่

ซึ่งมีเนื้อร้องว่า “ประกาศก้อง กูร้องให้ทั่วเมืองไทย ให้คนรู้ไว้ ข้ารักสาวประเภทสอง รักบริเวณตุต
ผ่องผุดให้ไฟปอง ชาตินี้จะไม่ลืมน้อง เพราะเคยทดลองน้องคือของดี” และเพลง รักตุต ของป๊อ
สกา ที่มีเนื้อร้องว่า “รักผู้หญิงก็มีแต่ข้า ข้ามาตั้งกัหนด ทนแล้วไม่ยอมทน กับความหลายใจ ไร่เรา
หน้าตาไม่ดี เขาก็เลยหลอกใช้ รักตุตชะเลยดีใหม่เป็นยังงให้รู้กัน.... ออกหักรักคุตรักตุตดีกว่าใหม่ เมื่อ
เจอความจริงใจจากของเทียมลักหน” จะเห็นได้ว่าผู้ชายที่ตกลงปลงใจมีความรักกับกะเทย จะพูดถึง
การร่วมเพศ พูดถึงความด้อยของตนเองไม่ว่าจะเป็นเรื่องหน้าตา หรือโดนผู้หญิงทำให้ออกหักมา แต่
ประเด็นสำคัญคือ ผู้ชายที่มีความรักกับกะเทยนั้น มักเป็นความรักที่ “ทดลอง” หรือนำมาทดแทน
ความรักที่มีต่อผู้หญิงแล้วผิดหวัง เนื้อหาจะแตกต่างจากเพลงรักที่ร้องโดยตุตหรือกะเทย

เป็นเพราะอคติทางเพศ และ รักต่างเป็นรักที่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดวาทกรรมที่เกี่ยวกับเพศ
ทางเลือก โดยวาทกรรมเหล่านั้นก็ยังคงผลิตซ้ำไปเรื่อยๆ ในรูปแบบของบทเพลง จะเห็นได้ว่าเนื้อหา
ความรักของตุตและกะเทยนั้น เป็นเนื้อหาเพลงที่ไม่สมหวัง

เพศสภาพและเพศวิถีที่พบได้บทเพลงสามารถสรุปได้ดังนี้คือ อัตลักษณ์ทางเพศของกะเทยที่
พบในบทเพลงคือ มีลักษณะภายนอกเหมือนผู้หญิง แต่งกายเหมือนผู้หญิง มีรูปร่างเหมือนผู้หญิง
แต่งหน้า แต่งตัวสวยงาม ภายนอกเป็นชายแต่ใจเป็นหญิง มีการใช้สัญลักษณ์แทนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่
ไม่เท่าเทียมกัน แสดงถึงความด้อยกว่า โดยให้ตนเองเป็นผู้ถูกระทำ ผู้ชายเป็นผู้กระทำ
ตัวอย่างเช่น เปรียบเทียบตนเองเป็นดอกไม้ และเปรียบผู้ชาย เป็นมนุษย์ เป็นแมลงมาดมดม มีการ
เปรียบเทียบตนเองเป็นของปลอม ผู้หญิงเป็นของจริง

การเหมารวมทางเพศสภาพ (Gender Stereotype) ของกะเทย แพร่เชื้อเอ็ดส์ แปลงเพศ
เสพสมกับเพศเดียวกัน ทำศัลยกรรมเพื่อให้เหมือนกับผู้หญิง

ความเป็นหญิง (Femininity) ที่พบในบทเพลง มีความอ่อนโยน อ่อนแอ ต่ำต้อย มีน้ำตา ไว
ต่อความรู้สึก รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในด้านความรัก

เป็นที่น่าสนใจว่า ความเป็นชาย (Masculinity) ที่พบในชายคนรักของกะเทยในบทเพลง
ค่อนข้างแตกต่างจากความเป็นชายกระแสหลัก หรือ วาทกรรมความเป็นชาย ที่ประกอบสร้างโดย
สังคมวัฒนธรรม ความเป็นชายที่พบในบทเพลง พบว่า เป็นผู้หลอกลวง ไม่จริงใจ แสดงความรังเกียจ
ปากร้าย ไม่ทำงานให้กะเทยเป็นคนหาเลี้ยง ใช้กำลัง พุดจาตุถูกเหยียดหยาม แสดงความรุนแรงโดย

การตบตี ทำร้ายร่างกาย ลังเลไม่กล้าตัดสินใจซึ่งเป็นความเป็นชาย ที่ลดทอนความเป็นชายกระแสหลัก สิ่งเหล่านี้เป็นการต่อต้านโดยกะเทย ที่มักถูกมองเรื่องอคติทางเพศ ความเป็นชายไม่ใช่ ความเป็นชายในอุดมคติ (Ideal Masculinity) ซึ่งกลายเป็น ภาพเหมารวมทางเพศสภาพ ของชายคนรักที่เป็นฝ่ายกระทำ กะเทยให้ผิดหวัง

เพศวิถี ในเพลงที่เกี่ยวกับกะเทย คือ กะเทย มีความรักกับผู้ชาย เป็นรักจริง ไม่นอกใจ และอยากให้คนมองเป็นกลาง ยอมเป็นรักที่โดนหลงลง ยอมโดนชิงชัง หากเป็นผู้ชายกล่าวถึงเพศวิถีที่มีต่อกะเทย ในแง่ของความรัก จะรักกะเทยเพราะออกห่างจากผู้หญิง จึง "ทดลอง" รัก และจะพูดถึงการมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนักเป็นหลัก ในขณะที่ฝ่ายหญิง กล่าวถึงความรักโดยไม่มีเรื่องเพศสัมพันธ์

เอกสารอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). **สื่อสารมวลชน:ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2536). **ม่านแห่งอคติ ความสัมพันธ์ระหว่างสตรี กับสถานะสังคม**. กรุงเทพฯ: เจนเดอร์เพรส.
- นภาพรณ์ หะวานนท์. (2555). **เพศวิถีกับความเป็นบุคคล**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิงและสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โอลานด์, พาเมลลา. (2558). **ศิลปะการประพันธ์เพลงรัก (เมฆฝน, ผู้แปล)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ กู๊ดบุคส์.

บทความวารสาร

- นฤพนธ์ ตัววิเศษ (บรรณาธิการ). (2555). **จุดเปลี่ยนเรื่องเพศในสังคมไทย. วารสารเพศวิถีศึกษา**, 2(1).

วิทยานิพนธ์

- กীরติกานต์ วันถนอม. (2539). การวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา และ ปัจจัยที่มีบทบาทต่อการ
สร้างสรรค์เพลงโฆษณา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
บัณฑิตวิทยาลัย
- ชุติมา เฟิงสุทธิ. (2545). การวิเคราะห์เนื้อหาเพลงไทยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชา
นิเทศศาสตร์พัฒนาการ, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์
- เทอดศักดิ์ ร่มจำปา. (2545). วาทกรรมเกี่ยวกับ “เกย์” ในสังคมไทย พ.ศ. 2508-2542.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชา
ประวัติศาสตร์
- ปานิศรา มงคลวาที. (2552). การนำเสนอภาพกลุ่มชายรักชายในภาพยนตร์ไทยปี พ.ศ. 2550.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และ
สื่อสารมวลชน, สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน
- พรเพ็ญ ต้นประเสริฐ. (2533). เพลงไทยสากลระหว่างปี พ.ศ. 2529-2531 : การศึกษาในด้าน
ลักษณะภาษา และการสะท้อนวัฒนธรรมไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, ภาควิชาภาษาไทย
- รักใจ จินตวิโรจน์. (2541). การนำเสนอภาพชายรักร่วมเพศในภาพยนตร์ไทยและอเมริกัน.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชา
การสื่อสารมวลชน
- อมรรัตน์ รัตน์ภาสุร. (2534). การนำเสนอภาพความเป็นชายในเพลงไทยสมัยนิยม : วิเคราะห์
นักร้องชายยอดนิยมระหว่างปี 2531-2533. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, ภาควิชาสื่อสารมวลชน

Books and Book Articles

Basao, A. (1992). **Gender Stereotypes and Roles**. California: Brooks/Cole Publishing.

Milestone, K. (2012). **Gender & Popular Culture**. Cambridge: Polity Press.

Taylor, Jodie. (2012). **Playing it queer: popular music, identity and queer world-making**. Switzerland: Peter Lang AG, International Academic Publishers.

Articles

Katz, Jonathan Ned. (1990) “ *The Invention of Heterosexuality*.” **Socialist Review**, 20 (1), pp 150-161.

Website

Saul Mcleod. *Maslow's Hierachy of Needs*. Retrieved from <http://www.simplypsychology.org/maslow.html>

การพัฒนาโมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุน
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

The Development Causal Relationship Model of Life Happiness of
The Administrative Staffs of Prince of Songkla University.

จุฑามาศ เสถียรพันธ์

Chutamas Sathianphan

วัชรินทร์ หนูสมตน

Watcharin Noosomton

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตัวแปรการวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 3 ตัวแปร ได้แก่ ความสุขในการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในครอบครัว และความสุขในชีวิต กลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรสายสนับสนุนทั้ง 5 วิทยาเขต คือ วิทยาเขตปัตตานี วิทยาเขตหาดใหญ่ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี วิทยาเขตตรัง และวิทยาเขตภูเก็ต จำนวน 1,000 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติสำหรับสถิติบรรยาย และวิเคราะห์โมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลด้วยโปรแกรม LISREL

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี มีค่า Chi - square = 11.45, df = 27, p = 0.995, RMSEA = 0.000, AGFI = 0.98, GFI = 1.000, CFI = 1.000, SRMR = 0.003 โดยตัวแปรแฝงในโมเดลร่วมกันพยากรณ์ความสุขในชีวิตได้ร้อยละ 88 แสดงว่าความสุขในชีวิตได้รับอิทธิพลทางตรงจากความพึงพอใจในครอบครัว และได้รับอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมจากความสุขในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ : บุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,

โมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุ, ความสุขในการปฏิบัติงาน, ความพึงพอใจในครอบครัว,
ความสุขในชีวิต

Abstract

The purpose of this study was to develop causal relationship model of Life Happiness. The developed model consisted of three latent variables which were Work Happiness, Family Satisfaction and Life Happiness. The sample consisted of 1,000 staff of Prince of Songkla University from 5 Campuses, which were, Pattani, Hatyai, Surattani, Trang, and Phuket Campus. Analytical for descriptive statistic using the statistical software package for research, and LISREL were use for the causal relationship model analysis and to test the concordance of hypothetic model

The results found that the causal relationship model of life happiness was concordant with the empirical data in a good criteria or high validity which was confirmed by Chi – square = 11.45; df = 27; p = 0.995; RMSEA = 0.000; AGFI = 0.98; GFI = 1.000; CFI = 1.000; SRMR = 0.003. All latent variables in the model altogether described the variation of life happiness was equal to 88%. The Life Happiness was directly affected from Family Satisfaction and Work Happiness, and both directly and indirectly affected from Work Happiness.

Keywords : Administrative Staff of Prince of Songkla University,
Causal Relationship Model, Work Happiness,
Family Satisfaction, Life Happiness.

บทนำ

การศึกษาความสุขในชีวิต ผู้วิจัยได้นำomniaหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการศึกษาวิจัยโดยมุ่งศึกษาถึง “จิตลักษณะพอเพียง” ซึ่งเป็นจิตลักษณะที่เกิดขึ้นจากหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีจิตลักษณะแบบพอเพียงก็จะส่งเสริมพฤติกรรมให้บุคคลมีวิถีแห่งการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ดำรงตนอยู่บนความ ไม่ประมาท หรือดำรงตนอยู่บนทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ซึ่งจะพัฒนาส่งเสริมให้บุคคลดำรงอยู่บนวิถีแห่งความสุขที่แท้จริง ซึ่งองค์ประกอบหลักในการศึกษาจิตลักษณะแบบพอเพียง ได้แก่ การมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณค่าความดี (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2551)

นอกจากมิติความสุขที่เกิดมาจากจิตลักษณะพอเพียงในบริบทของสังคมไทยยังตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัวและการทำงานเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือสถาบันครอบครัวในบริบทสังคมไทยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวเป็นอย่างมาก หรือเป็นคุณลักษณะที่สะท้อนถึงความพึงพอใจในครอบครัว (Family Satisfaction) ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีความสุขในชีวิต เพราะความพึงพอใจในครอบครัวจะเป็นเกณฑ์การให้คะแนนด้านความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการเติมเต็มความสุขผ่านสมาชิกในครอบครัว (Olson, 2000) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นหนึ่งเดียวกัน ความสามารถในการปรับเปลี่ยนของครอบครัว และการสื่อสารในครอบครัว ทั้งนี้มีรายงานการวิจัยหลายชิ้นที่ระบุว่า ความพึงพอใจในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความสุขในการปฏิบัติงาน กล่าวคือบุคคลที่มีความพึงพอใจในครอบครัวสูงจะมีความพยายามในการทำงานสูงกว่าบุคคลที่มีความพึงพอใจในครอบครัวต่ำ (Boyar & Mosley, 2007 อ้างถึงใน พนิดาพร จงราเชนทร์, 2556) การศึกษาในมิติของความพึงพอใจในครอบครัวดังกล่าว จะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีความพึงพอใจในครอบครัวสูงจะให้ความสำคัญกับการทำงานซึ่งจะเห็นถึงความเกี่ยวโยงระหว่างความพึงพอใจในครอบครัวกับการทำงาน

อย่างไรก็ตามในสภาวะการณ์ทางสังคมที่มีการผันแปรอยู่ตลอดเวลาทำให้ผู้คนในสังคมล้วนต้องการสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง การทำงานเพื่อการดำรงอยู่จึงเป็นสิ่งที่ตอบสนองให้กับมนุษย์ความสุขในการปฏิบัติงานจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่จะหล่อเลี้ยงให้บุคคลเกิดความสุขมีพลังใจ พลังกาย ที่จะทำงาน ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องการปฏิบัติตนต่อหัวหน้า เพื่อนร่วมงาน ลูกน้อง และเพื่อนที่ทรงตรัสไว้ตอนหนึ่งว่า “การปฏิบัติตนต่อหัวหน้า ลูกน้องควรเอาใจเขามาใส่ใจเรา ควรที่จะแบ่งปันและเติบโตไปด้วยกัน การปฏิบัติตนต่อเพื่อน

ร่วมงานไม่ใช่แค่การทำงานร่วมกันเท่านั้น แต่ต้องมีความรู้สึกที่ดีและให้อภัยต่อกัน การปฏิบัติตนต่อลูกน้อง หัวหน้าต้องรู้จักยอมรับมากกว่าจะจับผิด เมื่อมีการให้แล้วจะได้ผลตอบแทน กลับมามาก และการปฏิบัติตนต่อเพื่อนนั้นแค่คิดถึงเพื่อนบ้างก็ดีแล้ว” (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้, 2551)

ด้วยการนี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาโมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของ บุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่มีแนวนโยบาย ส่งเสริมความสุขให้แก่บุคลากรโดยมีแผนงานบูรณาการมหาวิทยาลัยแห่งความสุขสู่องค์กรสุขภาวะ แห่งประเทศไทย (Happy University) ที่จุดประกายความสุขที่เริ่มจากการเสริมสร้างความสุขในการ ปฏิบัติงานให้กับบุคลากร มีความสุขในสถานที่ทำงานนำมาสู่การเกิดความพึงพอใจในครอบครัวและ การเกิดความสุขในชีวิตที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สมมติฐานการวิจัย

1. ความสุขในการปฏิบัติงานมีอิทธิพลทางตรงต่อความสุขในชีวิต
2. ความสุขในการปฏิบัติงานมีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจในครอบครัว
3. ความพึงพอใจในครอบครัวมีอิทธิพลทางตรงต่อความสุขในชีวิต
4. ความสุขในการปฏิบัติงานมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความสุขในชีวิตโดยส่งผ่านความพึงพอใจในครอบครัว

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 5 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตปัตตานี วิทยาเขตหาดใหญ่ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี วิทยาเขตตรัง และวิทยาเขตภูเก็ต การ ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ประกอบกับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอัตราส่วน ระหว่างจำนวนต่อพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่า 1 พารามิเตอร์ ต่อจำนวนบุคลากรผู้ตอบ

แบบสอบถาม จำนวน 20 คน (Hair, et al., 2010) เนื่องจากโมเดลการวิจัยนี้มีพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่า 34 พารามิเตอร์ กลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณตามหลักเกณฑ์เท่ากับ 680 คน แต่เนื่องด้วยผู้วิจัยป้องกันข้อมูลแบบสอบถามสูญหาย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 1,000 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การพัฒนาเครื่องมือแบบสอบถาม “ความสุขในการปฏิบัติงาน” (W_HAPPY) เป็นการศึกษาความสุขในการปฏิบัติงาน ใน 8 มิติ ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิต (LIFE_SAT) ความพึงพอใจในงาน (JOB_SAT) ความรู้สึกทางบวก (POSITIVE) ความอดทนต่อสถานการณ์ความรู้สึกทางลบ (NEGATIVE) สภาพแวดล้อมในงาน (WORK_ENV) คุณลักษณะงาน (CHARAC) ผลลัพธ์ที่คาดหวังของงาน (OUTCOME) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (RELATION) ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 46 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามความสุขในการปฏิบัติงานจากงานวิจัยของ สิรินทร แซ่ฉั่ว (2553)

2. การพัฒนาเครื่องมือแบบสอบถาม “ความพึงพอใจในครอบครัว” เป็นการศึกษาความพึงพอใจในครอบครัวใน 3 มิติ ได้แก่ ความเป็นหนึ่งเดียวกันในครอบครัว (COHESION) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนบทบาทในครอบครัว (FLEXI) การสื่อสารในครอบครัว (COMMU) ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 14 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามจากการศึกษานิยามความพึงพอใจในครอบครัวตามแนวคิดของ Olson (2000) และแนวคิดสัมพันธภาพในครอบครัวไทยของจิราพร ชมพิกุล และคณะ (2552) ให้สอดคล้องกับบริบทบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

3. การพัฒนาเครื่องมือแบบสอบถาม “ความสุขในชีวิต” ผู้วิจัยได้ใช้แนวการศึกษา “จิตลักษณะพอเพียงระดับไตรภาค (ชุด 2)” จะศึกษาใน 3 มิติ ประกอบด้วย ความมีเหตุผล (RASON) การมีภูมิคุ้มกันตน (IMMU) และการรับรู้คุณความดี (GRATEFUL) ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 40 ข้อ ซึ่งเป็นแบบสอบถามจากศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน ผู้อำนวยการ โครงการวิจัยแม่บท : การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่ออธิบายคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สัมประสิทธิ์การกระจาย ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ค่า Bartlett's Test และค่า KMO

2. การวิเคราะห์ตรวจสอบโมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ (Path Analysis) โดยใช้โปรแกรมลิสเรล เพื่อตรวจสอบว่าโมเดลตัวแปรการวิจัยที่สร้างขึ้นมีอิทธิพลส่งผลต่อกันหรือไม่

ผลการวิจัย

1. การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

1.1 ผลการวิเคราะห์การแจกแจงความถี่และร้อยละของตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลพื้นฐานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 71.90 เป็นเพศชาย ร้อยละ 28.10 อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 31-35 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.80 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 36-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.50 นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 83.90 รองลงมานับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 14.90 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 50.40 รองลงมาอยู่ในสถานภาพโสด ร้อยละ 47.10 ระดับการศึกษาของบุคลากรส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 70.00 อยู่ในระดับปริญญาโท ร้อยละ 26.70 มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 6-10 ปี ร้อยละ 43.90 รองลงมามีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 32.10 โดยสถานภาพในการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่เป็นพนักงานมหาวิทยาลัย ร้อยละ 45.00 และข้าราชการ ร้อยละ 20.50 ในด้านสถานที่ในการปฏิบัติงาน พบว่าบุคลากรส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ร้อยละ 47.60 รองลงมาปฏิบัติงานในวิทยาเขตปัตตานี ร้อยละ 28.70

1.2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเบ้ ความโด่ง คະแนนต่ำสุด และคະแนนสูงสุดของตัวแปรแฝงที่ใช้ในการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ในภาพรวม พบว่า บุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีความสุขในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 3.70, S.D. = .52) มีความรู้สึกพึงพอใจในครอบครัวในระดับสูงที่สุด (\bar{X} = 4.35, S.D. = .41) และมีความสุขในชีวิต (จิตลักษณะพอเพียง) อยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 4.75, S.D. = .33) จากผลการวิเคราะห์ค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พบว่าค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าระหว่าง .33 ถึง .52 โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์เหมาะสม คือ มีค่าน้อยกว่า 1 แสดงว่าความแตกต่างของคะแนนมีความแตกต่างกันไม่มาก

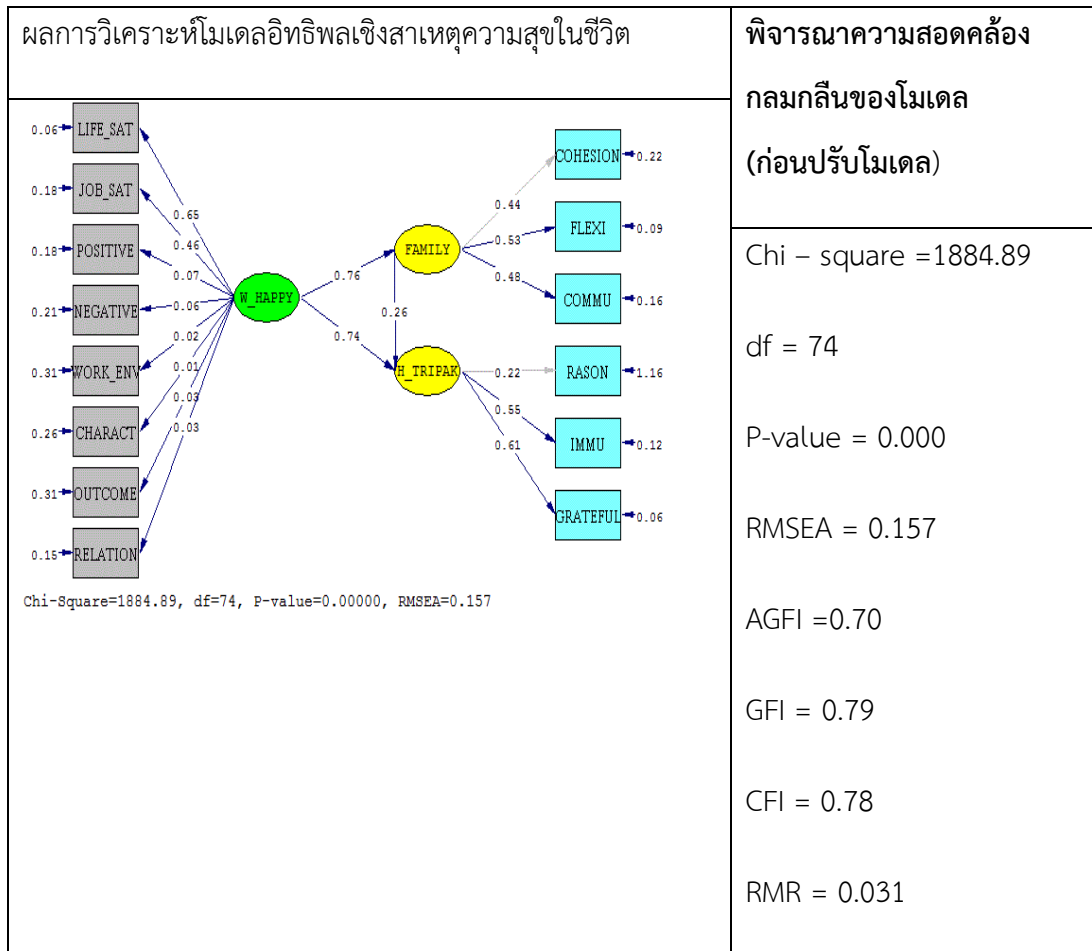
ผลการวิเคราะห์ค่าความเบ้ (Skewness) พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน คือมีค่าน้อยกว่า 2 โดยผลจากการวิเคราะห์ค่าความเบ้พบว่า มีค่าระหว่าง -.59 ถึง -.35 ซึ่งมีค่าติดลบเป็นส่วนใหญ่ แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบในระดับที่สูงกว่าค่าเฉลี่ย จัดเป็นค่าเบ้มาทางซ้าย ผลการวิเคราะห์ค่าความโด่ง (Kurtosis) พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าระหว่าง -.44 ถึง 1.23 ซึ่งมีค่าความโด่งสูงกว่าโค้งปกติ (ความโด่งส่วนใหญ่เป็นบวก) ทั้งนี้ ตัวแปรแฝงที่มีค่าความโด่งเกิน 1 ได้แก่ ความพึงพอใจในครอบครัว แสดงว่าบุคลากรมีความ พึงพอใจในครอบครัวอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

1.3 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรแฝงที่ใช้ในการศึกษาโมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิต พบว่า ตัวแปรโดยส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ยกเว้นตัวแปรความสุขในชีวิต (จิตลักษณะพอเพียง) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่า Bartlett's Test of Sphericity = 6892.588, df = 91, p = 0.000, ค่า KMO = .80 แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะนำไปวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ (Path Analysis)

2. การวิเคราะห์ตรวจสอบโมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสาย
 สนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ

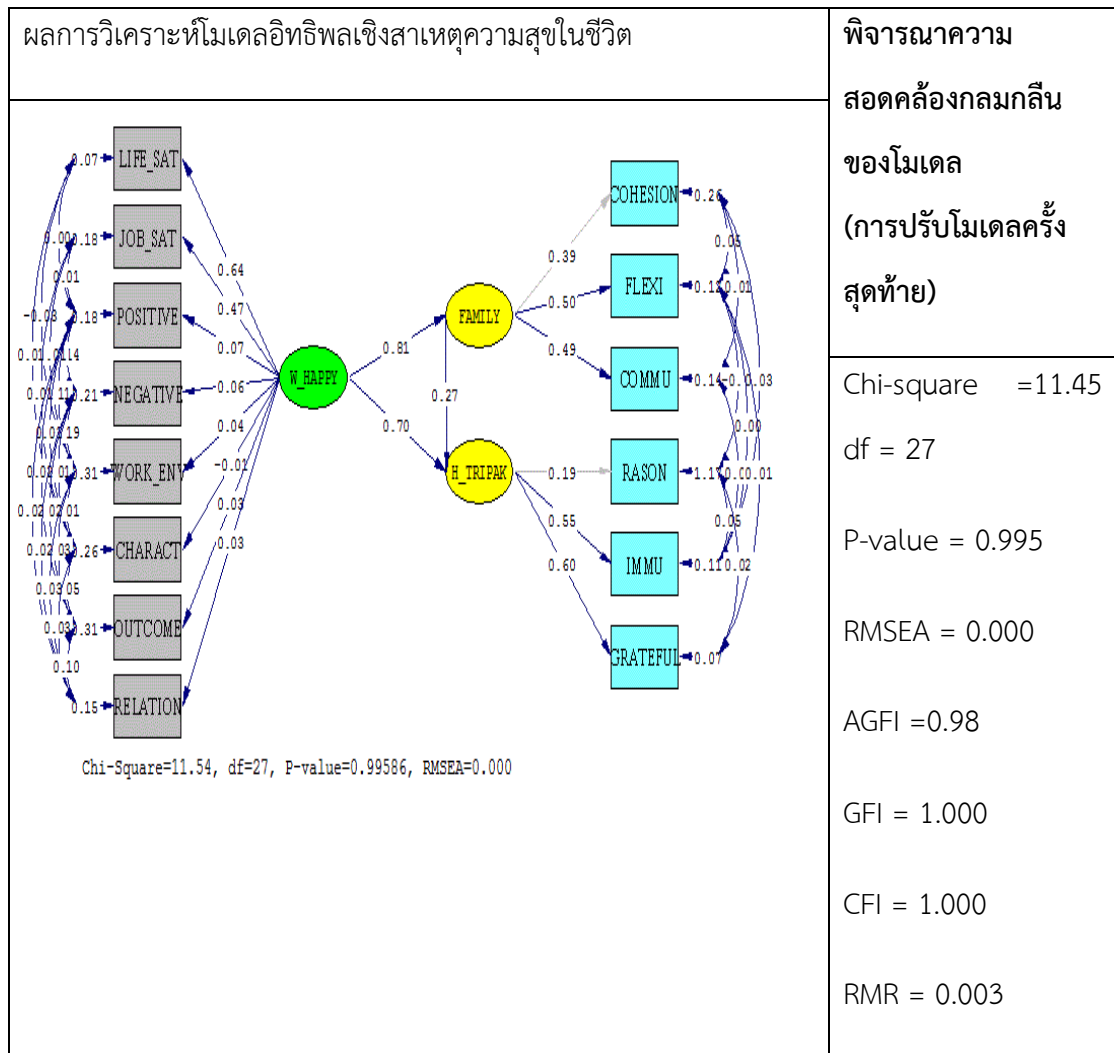
ภาพประกอบ 1 ผลการวิเคราะห์โมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิต

จากภาพประกอบ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล พบว่า
 พบว่าโมเดลสมมติฐานการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการปรับโมเดล
 (Model Modification) ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิต

จากภาพประกอบ 2 แสดงค่าพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนในการปรับโมเดลครั้งสุดท้าย พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จึงสามารถสรุปได้ว่าโมเดลตามสมมติฐานการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2.1 ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝงในโมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรในโมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปร

สังเกตได้ส่วนใหญ่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีตัวแปรสังเกตได้จำนวน 4 ตัวแปร มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ตัวแปรมิติสภาพแวดล้อมในงาน (WORK_ENV) มิติคุณลักษณะงาน (CHARAC) มิติผลลัพธ์ที่คาดหวังของงาน (OUTCOME) มิติความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (RELATION)

เมื่อพิจารณาในแต่ละตัวแปรแฝง พบว่าตัวแปรแฝงความสุขในการปฏิบัติงาน มีตัวแปรสังเกตได้ มิติความพึงพอใจในชีวิตที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงที่สุด (.92, $p < .01$) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ .85 ขณะที่ตัวแปรแฝงความพึงพอใจในครอบครัว มีตัวแปรสังเกตได้ มิติความสามารถในการปรับเปลี่ยนบทบาทในครอบครัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงที่สุด (.83, $p < .01$) และมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ .68 และตัวแปรแฝงความสุขในชีวิต (จิตลักษณะแบบพอเพียง) มีตัวแปรสังเกตได้ มิติการรับรู้คุณค่าความดีมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานสูงที่สุด (.92, $p < .01$) และมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ .84 ดังตาราง 1

ตาราง 1 เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบค่าความตรงของโมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิต

ตัวแปร	เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ				(R ²)
	b	B	SE	t	
ความสุขในการปฏิบัติงาน (W_HAPPY)					
ความพอใจในชีวิต (LIFE_SAT)	.64	.92	.02	34.97**	.85
ความพึงพอใจในงาน (JOB_SAT)	.47	.74	.02	26.27**	.55
ความรู้สึกลบ (NEGATIVE)	.07	.16	.02	4.07**	.03
ความอดทนต่อสถานการณ์	.06	.12	.02	3.60**	.01
ความรู้สึกลบ (NEGATIVE)					
สภาพแวดล้อมในงาน (WORK_ENV)	.04	.07	.02	1.89*	.01
คุณลักษณะงาน (CHARAC)	-.01	-.02	.02	-.47*	.00
ผลลัพธ์ที่คาดหวังของงาน (OUTCOME)	.03	.05	.02	1.56*	.00

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวแปร	เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ				(R ²)
	b	B	SE	t	
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (RELATION)	.03	.07	.01	2.20*	.01
ความพึงพอใจในครอบครัว (FAMILY)					
ความเป็นหนึ่งเดียวกัน (COHESION)	.39	.60	-	-	.36
ความสามารถในการปรับเปลี่ยนบทบาทในครอบครัว (FLEXI)	.50	.83	.03	18.25**	.68
การสื่อสารในครอบครัว (COMMU)	.49	.79	.03	16.66* *	.63
ความสุขในชีวิต จิตลักษณะแบบพอเพียง (H_TRIPAK)					
ความมีเหตุผล (RASON)	.19	.18	-	-	.03
การมีภูมิคุ้มกันตน (IMMU)	.55	.85	.11	5.05**	.73
การรับรู้คุณความดี (GRATEFUL)	.60	.92	.12	5.01**	.84

2.2 ผลการวิเคราะห์ขนาดของอิทธิพลโมเดลอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อความสุขในชีวิต (จิตลักษณะแบบพอเพียง) พบว่าตัวแปรความสุขในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ทางตรงต่อความพึงพอใจในครอบครัว โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงและค่าอิทธิพลรวม 0.81 และมีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความสุขในชีวิต (จิตลักษณะแบบพอเพียง) โดยมีอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.70 และมีค่าอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ 0.22 และมีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.92 ซึ่งความสุขในการปฏิบัติงานที่เป็นตัวแปรสาเหตุสามารถอธิบายความแปรปรวนของความพึงพอใจในครอบครัวและมีความสุขในชีวิต(จิตลักษณะแบบพอเพียง) ได้ร้อยละ 65 และร้อยละ 88 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรความพึงพอใจในครอบครัว พบว่า ความพึงพอใจในครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางตรงต่อความสุขในชีวิต (จิตลักษณะแบบพอเพียง) โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงและค่าอิทธิพลรวม เท่ากับ 0.27 ดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล

ตัวแปรสาเหตุ		ตัวแปรผล					
		FAMILY			H_TRIPAK		
		DE	IE	TE	DE	IE	TE
W_HAPPY	b	0.81**	-	0.81**	0.70**	0.22**	0.92**
	SE	0.05		0.05	0.15	0.07	0.19
	t	15.39		15.39	4.63	3.32	4.96
FAMILY	b	-	-	-	0.27**	-	0.27**
	SE				0.08		0.08
	t				3.22		3.22
สมการโครงสร้างของตัวแปร (R-SQUARE)		0.65			0.88		
Chi-Square goodness of fit = 11.54 df = 27 p = 0.9958 $\chi^2/df = 0.42$ RMSEA = 0.000 RMR = 0.003 GFI = 1.000 AGFI = 0.98							

DE = Direct Effect, IE = Indirect Effect, TE = Total Effect,

**p<.01, *p < .05

อภิปรายผลการวิจัย

ความสุขในการปฏิบัติงานมีอิทธิพลต่อความสุขในชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยส่งผ่านความพึงพอใจในครอบครัว กล่าวคือ ความสุขในการปฏิบัติงานและ ความพึงพอใจในครอบครัวล้วนมีความสัมพันธ์กันซึ่งกันต่อการเกิดความสุขในชีวิต เพราะทั้งงานและครอบครัว ต่างก็มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคลากร การทำงานเป็นที่มาของการมีรายได้ ความสำเร็จ ความมั่นคงและ

ความก้าวหน้าในชีวิต ในขณะที่ครอบครัวก็เป็นแหล่งให้ความรักและกำลังใจ อริสโตเติล กล่าวไว้ว่ามนุษย์ต้องการที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งวิถีแห่งการอยู่ร่วมกันนั้นย่อมต้องเคารพ ยอมรับ มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เฉกเช่นเดียวกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน บุคคลย่อมมีรูปแบบสังคมในการดำรงตน 2 รูปแบบ คือ การดำรงตนอยู่ในสังคมของการทำงานและครอบครัว ในวิถีการดำรงตนอยู่ในสังคมของการทำงานและครอบครัว ย่อมต้องมีการคิด การวางแผน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชีวิตการทำงาน พัฒนาชีวิตครอบครัว ซึ่งสิ่งหนึ่งที่สามารถกล่อมเกล้าให้วิถีการดำรงตนของบุคคลมีคุณภาพสู่การพัฒนาได้นั้นคือการมีจิตลักษณะพอเพียง การมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณความดี ซึ่งเมื่อก้าวถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างการมีความสุขในการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในครอบครัว และการมีความสุขในชีวิต (จิตลักษณะแบบพอเพียง) พบว่าในสังคมของการปฏิบัติงาน บุคคลที่ทำงานร่วมกันย่อมต้องสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันทั้งในเรื่องบทบาทหน้าที่ โดยธรรมชาติของคุณลักษณะงานของบุคลากรสายสนับสนุน ล้วนเป็นงานที่ต้องมีการจัดสรร การวางแผน คิดประสานงานอย่างเป็นระบบ หากบุคลากรขาดความรอบรู้ รอบคิด รอบคอบในการปฏิบัติงาน ย่อมส่งผลกระทบต่อผลการปฏิบัติงานของตน ให้เกิดความบกพร่องแล้วยังสามารถขยายผลกระทบไปสู่บุคคลรอบข้างทั้งเพื่อนร่วมงาน และบุคคลในครอบครัวได้อีกด้วย อีกทั้งยังเป็นผลกระทบต่อเชิงการปฏิบัติและอารมณ์ความรู้สึก การดำรงตนด้วยความมีเหตุผลจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ และขณะเดียวกันบุคลากรต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง เพื่อขจัดความรู้สึก พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจแสดงออกมาโดยการครองตนให้มีสติ หาวิธีการรับมือกับสภาวะปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม และนอกจากนี้ในการปฏิบัติงานร่วมกัน หรือการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ย่อมเกิดการเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้ บุคลากรเกิดความการรับรู้คุณความดีที่ได้รับจากบุคคลรอบข้าง นำไปสู่การจิตสำนึก ที่ต้องการตอบแทนคุณความดีที่บุคคลอื่นได้กระทำให้การช่วยเหลือกับตน จะเห็นได้ว่าวิถีแห่งการดำรงตนดังกล่าวจะก่อให้เกิดความสุขในการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในครอบครัว และนำมาซึ่งการเกิดความสุขในชีวิตอย่างแท้จริง ซึ่งในการศึกษา Diener (2003) ได้เสนอแนวคิดว่าการมีความสุขในชีวิตของบุคคลย่อมเกิดจากชีวิตของการทำงาน และชีวิตครอบครัว หากบุคคลสูญเสียงาน สูญเสียครอบครัว ย่อมส่งผลกระทบต่อความสุขในชีวิตของบุคคลลดลง ในขณะที่ Kinnunen, et al. (2003) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างงาน ครอบครัวและมีความสุขในชีวิตในประเทศ เนเธอร์แลนด์พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างงานและครอบครัวมีความสัมพันธ์ส่งผลต่อกันและกัน โดยเฉพาะความก้าวหน้าในงานและความก้าวหน้าใน

ครอบครัวจะมีความสัมพันธ์ต่อการเกิดความสุขในชีวิต ซึ่งสถานการณ์ความรู้สึกทางลบระหว่างงานกับครอบครัวส่งผลให้ความสุขในชีวิตลดลง เฉกเช่นเดียวกับการศึกษาในบริบทของสังคมไทย ที่ได้เสนอไว้ว่าการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขในชีวิตของ สามารถวัดได้จากองค์ประกอบด้านครอบครัวอบอุ่น การมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ คุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต ปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง (เพชรสุดา เพชรใส, 2551) และนอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาของ อารดา บุญเลิศ (2552), ปภาดา น้อยคำยาง,ชินกร น้อยคำยาง (2556), เกษมสิษฐ์ แก้วเกียรติคุณ (2551), สพลกิตต์ สังข์ทิพย์ และสุชาดา บวรกิติวงศ์ (2554) ที่สามารถชี้ชัดได้ว่านอกจากความสุขในการปฏิบัติงานมีอิทธิพลต่อความสุขในชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยส่งผ่านความพึงพอใจในครอบครัว ความสุขในการปฏิบัติงานยังมีอิทธิพลทางตรงต่อการเกิดความสุขในชีวิตอีกด้วย

ความพึงพอใจในครอบครัวมีอิทธิพลทางตรงต่อการเกิดความสุขในชีวิต การที่บุคลากรจะมีความสุขในชีวิตได้ย่อมต้องมีสถาบันครอบครัวเป็นองค์ประกอบ โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทยให้ความสำคัญกับครอบครัว ความพึงพอใจในครอบครัว (Family Satisfaction) จึงกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเกิดความสุขในชีวิตจากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดความสุข ความพึงพอใจในครอบครัวและมีความสุขในชีวิตจะเกิดจากความสามัคคีปรองดองของสมาชิกในครอบครัว (Ingersoll-Dayton et al, 2004) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Carkhuff and Berenson (1977) และ Lewis and Spaneir (1979) ที่เสนอแนวคิดว่าการที่บุคคลในครอบครัวปฏิบัติตามหน้าที่ตามบทบาทของตน มีการปรับตัวที่ดีต่อกัน การสื่อสารที่ดีต่อกัน ยอมรับ เข้าใจ เคารพ รับฟังความคิดเห็น เคารพสิทธิทางด้านความคิดและความรู้สึกซึ่งกันและกัน ย่อมทำให้บุคคลมีความพึงพอใจในครอบครัวและส่งผลต่อการมีความสุขในชีวิตในระดับสูง

จากการอภิปรายผลดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เกี่ยวโยงระหว่างความสุขในการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในครอบครัว ที่ส่งผลต่อการเกิดความสุขในชีวิต (จิตลักษณะแบบพอเพียง) ภายใต้อิทธิพล เหตุผล การมีภูมิคุ้มกันตน และการรับรู้คุณความดีของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางอันนำไปสู่การพัฒนา การวางแผน กำหนดแนวนโยบายในการส่งเสริมความสุขในการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในครอบครัวและความสุขในชีวิตให้แก่บุคลากรสายสนับสนุนได้ด้วยการ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร การแสดงถึงความก้าวหน้าในสายอาชีพ การให้โอกาสหรือความช่วยเหลือบุคลากรในด้านครอบครัว หรือเสริมสร้างความสัมพันธ์โดยการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างองค์กร บุคลากรและครอบครัวของบุคลากร เพื่อเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน มีความสุขในการปฏิบัติงานและมีความสุขในชีวิตมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

โมเดลการวิจัยนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุความสุขในชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนเท่านั้น จึงควรมีการวิจัยขยายผลในบุคลากรสายวิชาการ หรือเพื่อการขยายผลครั้งต่อไป อาจมีการศึกษาร่วมกับตัวแปรอื่น หรือการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพหุกลุ่ม (Multiple Group Analysis) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของความสุขในชีวิตกับกลุ่มตัวอย่างบุคลากรสายสนับสนุน ทั้ง 5 วิทยาเขตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกษมสิษฐ์ แก้วเกียรติคุณ. (2551). สมดุลชีวิตการทำงาน. วารสารทรัพยากรมนุษย์, 4(1), 36-45.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2551). การวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดทางจิตแบบพหุระดับในบริษัท **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ปภาดา น้อยคำยาง, และชินกร น้อยคำยาง. (2556). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อดัชนีความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.** (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พนิดาพร จงราเชนทร์. (2556). อิทธิพลของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อความพึงพอใจใน
 ครอบครัวยุคใหม่ที่มีการประเมินกันแท้ของตนเองเป็นตัวแปรส่งผ่าน : การเปรียบเทียบ
 โมเดลระหว่างวัยรุ่นตอนกลางและตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต,
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้. (2551). การปฏิบัติต่อหัวหน้า เพื่อนร่วมงาน ลูกน้อง และ
 เพื่อน. สืบค้นจาก <http://www.nesdb.go.th>.
- สพลกิตต์ สังข์ทิพย์, และสุชาดา บวรกิติวงศ์. (2554). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของ
 ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประยุกต์ใช้โมเดลสมการ
 โครงสร้าง. OJED, 6(1), 2563-2577.
- เพชรสุดา เพชรใส. (2551). การพัฒนาตัวชี้วัดความสุขแบบพอเพียงของคนในชุมชนจังหวัด
 ลพบุรี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อารดา บุญเลิศ. (2552). การวิเคราะห์องค์ประกอบของความสุขในการทำงานของบุคลากรสาย
 สนับสนุนมหาวิทยาลัยรามคำแหง. วิทยานิพนธ์ จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Carkhuff, R.R., & Berenson, B.C. (1977). *Beyond counseling and therapy (2nded.)*.
 New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Diener, E. (2003). *Assessing subjective well-being: Progress and opportunities*. *Social
 Indicators Research*, 31, 103-157.
- Hair, J.F., Blak, W.C., Barbin, B.J., & Anderson, R.E. (2010). *Multivariate data analysis*.
 New Jersey: Upper Sandle River, Prentice Hall.
- Ingersoll-Dayton et al. (2004). *Measuring psychological well-being: insights from Thai
 elders*. *The Gerontological Society of America*, 44, 596-604
- Kinnunen, et al. (2003). *Work-family Conflict and its relations to well-being: personality
 as a moderating factor*. *Personality and Individual Differences*, 35, 1669-1683.
- Lewis, R.A., & Spaneir G.B. (1979). *Theorizing about the quality and stability of
 marriage and Similar dyads*. *J Marriage and family*, 58, 8-1.

Olson, D. H. (2000). *Circumplex model of marital and family systems*. *Journal of family therapy*, 22(2), 144-167.

การวิเคราะห์ต้นทุนการจัดการของโรงเรียนภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยวิธี Stochastic Cost Frontier

Stochastic Cost Frontier Analysis of Public Schools under the Office of
the Basic Education Commission

ดลภาค ชัยบุตร

Dollapak Chaiyabutr

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพทางเทคนิคของต้นทุนที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนแต่ละประเภทในสังกัด สพฐ. ด้วยวิธีที่ใช้พารามิเตอร์ของแบบจำลอง Stochastic Cost Frontier โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจในปีการศึกษา 2554 ผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนขยายโอกาสมีการประหยัดต่อขนาด (economy of scale) สูงที่สุด กล่าวคือ ถ้ามีนักเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 โรงเรียนจะมีต้นทุนต่อหน่วยลดลงร้อยละ 0.534 ค่าประสิทธิภาพทางเทคนิคของต้นทุนต่อหน่วย เฉลี่ยเท่ากับ 92.22% โดยโรงเรียนมัธยมศึกษามีค่าคะแนนประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ยสูงที่สุด ส่วนโรงเรียนประถมศึกษามีค่าคะแนนประสิทธิภาพทางเทคนิคต่ำที่สุด

คำสำคัญ : ต้นทุนต่อหน่วย, ตัวแบบพรมแดนต้นทุนเชิงเส้นสุ่ม, ประสิทธิภาพทางเทคนิค, ความไม่มีประสิทธิภาพ

Abstract

The object of this study is to compare technical efficiency of cost structure of public school under the Office of the Basic Education Commission (OBEC). Using stochastic cost frontier model and survey data for public school in academic year 2011, I estimate cost frontiers for the schools. Estimated cost frontier shows that the extended schools have the opportunity to expand economies of scale as high as possible. That is, if a student has a one percent increase in school costs per unit decreased by 0.534 percent. Moreover, OBEC schools have technical efficiency of cost average 92.22 percent. The secondary school is the highest technical performance. In contradiction, the extended school is the lowest technical performance.

Keywords: Unit Cost, Stochastic Cost Frontier, Technical Efficiency, Inefficiency

บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า อันเนื่องมาจากการศึกษาถือเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยมีหลักฐานที่สนับสนุนแนวความคิดนี้มากมายไม่ว่าจะเป็นการศึกษาของ Nelson and Phelps (1966), Aghion and Howitt (1998), Cohen and Soto (2001), Krueger and Lindahl (2001) ต่างก็ให้ข้อสรุปว่า การลงทุนทางการศึกษาหรือการลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์จะทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเติบโตอย่างยั่งยืน ประโยชน์ของการลงทุนทางการศึกษาไม่เพียงแต่จะส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคมอีกด้วย โดยจากการศึกษาของ Lochner and Moretti (2001) ที่พบว่า หากคนในสังคมมีการศึกษาเพิ่มสูงขึ้นจะช่วยลดปัญหาการก่ออาชญากรรมลงได้ หรือจากการศึกษาของ Kenkel (1991), Lleras-Muney (2002), McMahon (2013) ที่พบว่า หากคนในสังคมมีการศึกษาดีขึ้น จะส่งผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในสังคมดีขึ้น คนในสังคมมีสุขภาพแข็งแรงเพิ่มขึ้น อัตราการสูบบุหรี่จะลดลง คนในสังคมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์น้อยลง ผู้คน

เอาใจใส่ในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองและคนรอบข้างมากขึ้น ส่งผลให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น

ประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในประเทศที่ภาครัฐเล็งเห็นความสำคัญในการลงทุนทางด้านการศึกษาดังจะเห็นได้จากหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) คือ การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาในแต่ละปีของรัฐบาลไทย คิดเป็นร้อยละ 20 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ หรือคิดเป็นร้อยละ 4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (ดูภาพที่ 1 ประกอบ) ซึ่งนับว่ามีสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง และงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษากว่าครึ่งใช้เพื่อการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียน (ดูภาพที่ 2 ประกอบ) โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการกำกับ ดูแล และรับผิดชอบในการจัดสรรงบประมาณดังกล่าวให้แก่สถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้บริหารจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กนักเรียนต่อไป จากงบประมาณที่จัดสรรให้เป็นจำนวนมากในแต่ละปี ย่อมเป็นที่คาดหวังเกี่ยวกับคุณภาพด้านการศึกษาและจะจัดการศึกษาอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ ต้นทุนที่ใช้ในการจัดการศึกษามีความเพียงพอและเหมาะสมเพียงไร

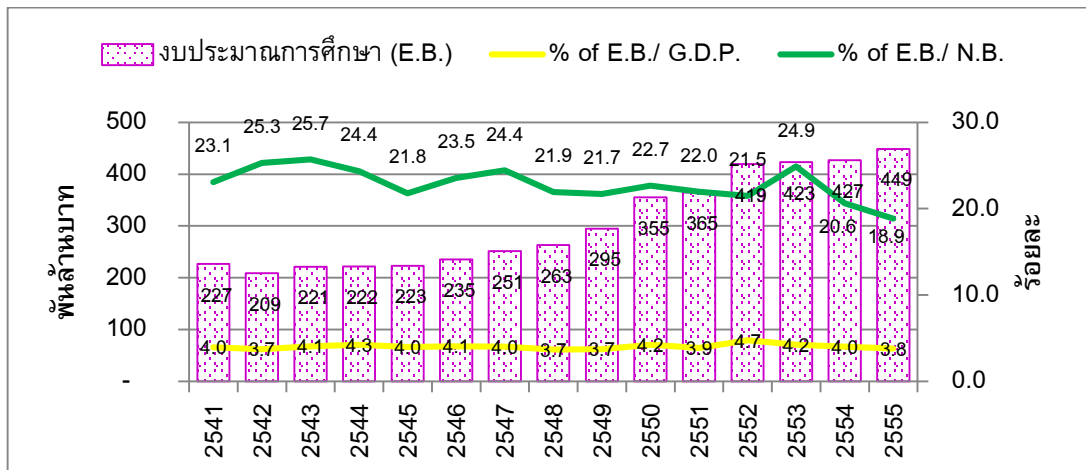
แนวคิดเกี่ยวกับการวัดประสิทธิภาพของต้นทุนทางด้านการศึกษามีการศึกษาอย่างแพร่หลาย โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ วิธีไม่ใช้พารามิเตอร์ (Non-Parametric Approach) และวิธีที่ใช้พารามิเตอร์ (Parametric Approach) โดยที่วิธีการวัดประสิทธิภาพที่ไม่ใช้พารามิเตอร์ หรือที่เรียกว่า Data Envelopment Analysis (DEA) เป็นวิธีการคำนวณที่ใช้หลักการทางคณิตศาสตร์ ที่เรียกว่า โปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) ซึ่งมีการพิจารณาทั้งในด้านปัจจัย (Input) และด้านผลผลิต (Output) และมีข้อสมมติเกี่ยวกับผลตอบแทนทั้งในรูปแบบ constant returns to scale (CRS) และ variable returns to scale (VRS) ถึงแม้ว่าในการวัดประสิทธิภาพด้านการใช้จ่ายด้านการศึกษาจะนิยมใช้วิธี Data Envelopment Analysis (DEA) กันอย่างแพร่หลาย ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนในหลายๆ ประเทศรวมถึงประเทศไทย อันเนื่องมาจากวิธี DEA ไม่มีข้อสมมติเกี่ยวกับการแจกแจงของข้อมูลและรูปแบบฟังก์ชัน แต่อย่างไรก็ตาม ในการวัดประสิทธิภาพด้วยวิธี DEA นั้นหากข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มีมากพอ และข้อมูลดังกล่าวมีลักษณะที่

มีความคลาดเคลื่อนจากการวัดที่สูง มีตัวแปรที่ไม่สามารถควบคุมได้อยู่หลายตัว ตลอดจนตัวแปรตามมีความแปรปรวนที่สูง การใช้วิธีการ DEA จะทำให้ผลที่ได้ไม่ถูกต้องเท่าที่ควร เนื่องจาก เส้นพรมแดนจะอยู่สูงกว่าปกติ และจะทำให้ดัชนีประสิทธิภาพที่ประเมินมานั้นมีค่าต่ำกว่าความเป็นจริง ส่วนวิธีการวัดประสิทธิภาพโดยใช้พารามิเตอร์หรือวิธี Stochastic Frontier Analysis (SFA) เป็นวิธีการคำนวณที่ใช้หลักการทางเศรษฐมิติ ซึ่งวิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์ (parametric) ที่ได้รับความนิยมและใช้อย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ได้แก่ วิธีการ Maximum Likelihood (ML) โดยในแบบจำลองพรมแดนเชิงเส้นสุ่ม (Stochastic Frontier) กำหนดให้ความไม่มีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคเป็นส่วนประกอบหนึ่งของค่าความคลาดเคลื่อน ดังนั้นบทความนี้จึงเลือกใช้วิธีการ SFA เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มีจำนวนมาก อีกทั้งยังสามารถหาความไม่มีประสิทธิภาพทางเทคนิคที่ได้จากส่วนผิดพลาด (error term) และยังสามารถทำการทดสอบสมมติฐานของค่าพารามิเตอร์ทางสถิติได้อีกด้วย

ภาพที่ 1

เปรียบเทียบงบประมาณด้านการศึกษากับงบประมาณแผ่นดิน และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ปีงบประมาณ 2541 – 2555

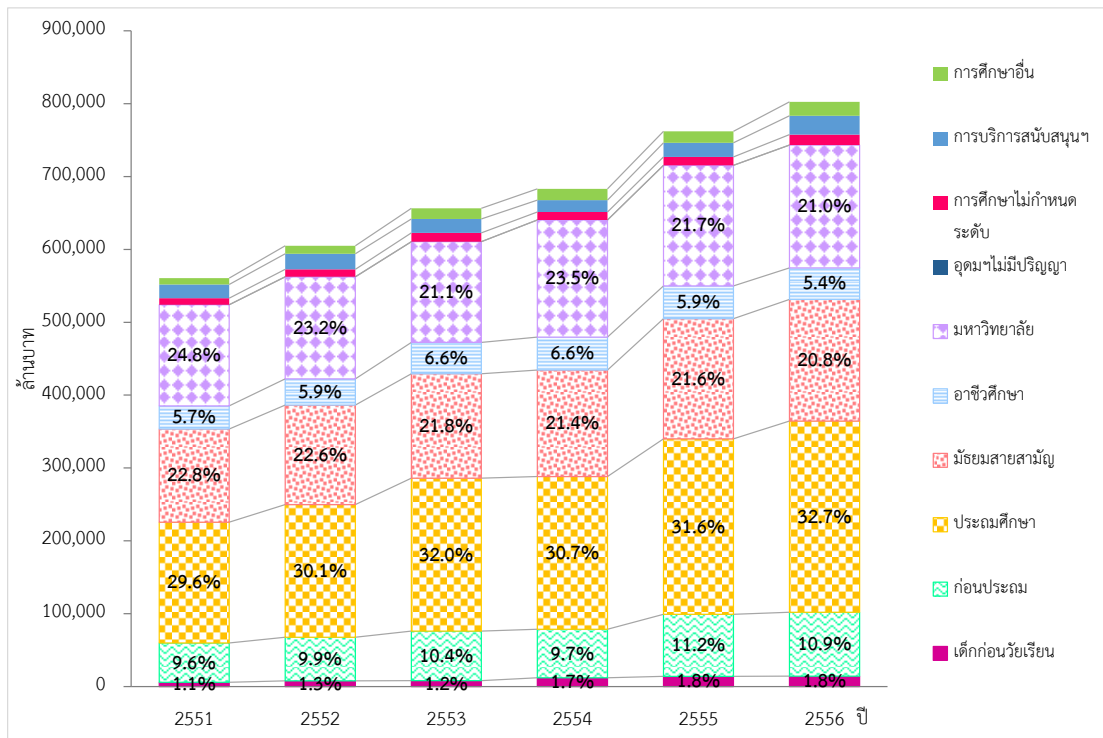
หมายเหตุ: ปีงบประมาณ 2553-2555 รวมงบไทยเข้มแข็ง (งบประมาณโดยสังเขป เป็นตัวเลขที่ปรับลดและปรับเพิ่มงบประมาณ ย้อนหลัง 1 ปี)

ที่มา: ชัยยุทธและคณะ (2557)

ภาพที่ 2

รายจ่ายด้านการศึกษารวมของประเทศไทย จำแนกตามระดับการศึกษา ปี พ.ศ. 2551 - 2556

- หมายเหตุ:
1. ระดับการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน หมายถึง เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ อบต.
 2. ข้อมูลปี 2551-2553 ประมาณการจากค่าเฉลี่ยของสัดส่วนปี 2554-2556

ที่มา : ชัยยุทธและคณะ (2558)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาโครงสร้างและแบบแผนการใช้งบประมาณในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนรัฐภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เพื่อให้เข้าใจโครงสร้างการใช้จ่ายของโรงเรียนแต่ละประเภท
2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อต้นทุนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัด สพฐ.
3. วัดประสิทธิภาพโดยเปรียบเทียบของต้นทุนของโรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบต้นทุนที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามระดับการศึกษา จากการประมาณการฟังก์ชันต้นทุนเชิงขอบที่สามารถสะท้อนความเป็นธรรมชาติ เท่าเทียมและมีประสิทธิภาพในการใช้จ่ายของโรงเรียนเพื่อให้ได้คุณภาพมาตรฐานตามเกณฑ์ สพฐ.
2. เป็นแนวทางในการวางนโยบายทางด้านการศึกษาที่เหมาะสมต่อไปในอนาคต

ระเบียบวิธีการวิจัย

แบบจำลองฟังก์ชันพรมแดนแห่งต้นทุน (Stochastic Cost Frontier)

ภายใต้ตัวแบบพรมแดนแห่งต้นทุนตามแนวคิดของ Battese and Coelli (1995) สมมติให้โรงเรียนแต่ละแห่งพยายามลดค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ซึ่งจะส่งผลให้การใช้จ่ายของโรงเรียนอยู่ภายใต้ความไม่มีประสิทธิภาพของระบบ ตัวแบบพรมแดนต้นทุนแสดงได้ดังสมการต่อไปนี้

$$\ln[C] = \ln[C(y, p)] + (v + u) \dots \dots \dots (1)$$

โดยที่

$\ln[C]$ คือ natural logarithm ของค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียน

y คือ ผลผลิตของโรงเรียน หรือจำนวนนักเรียนที่สำเร็จการศึกษา

p คือ ราคาปัจจัยการผลิต

v คือ ค่าความคลาดเคลื่อนแบบสุ่ม (random error) ที่มีความคลาดเคลื่อนแบบสองทาง (two-sided error term) ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก โดยสมมติให้ v มีการกระจายแบบอิสระและเป็นเอกลักษณ์ มีการแจกแจงแบบปกติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับศูนย์ มีความแปรปรวนคงที่ และเป็นอิสระกับ u กล่าวคือ $v \sim^{iid} N(0, \sigma_v^2)$

u คือ ความคลาดเคลื่อนแบบทางเดียว (one-sided error term) ที่เกิดจากปัจจัยภายใน ซึ่ง $u_i \geq 0$ ในที่นี้ใช้วัดความไม่มีประสิทธิภาพ

ในการประมาณการฟังก์ชันค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาจะใช้ระบบสมการดังสมการที่ (1) และสมการที่ (2) ดังนี้

$$u = \ddot{a}Z + w \dots\dots\dots(2)$$

โดยที่ \ddot{a} คือ เวกเตอร์แถวของพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณ

Z คือ ปัจจัยเฉพาะของโรงเรียนที่อธิบายประสิทธิภาพของโรงเรียน

$w \sim N(0, \sigma_u^2)$ คือ ความคลาดเคลื่อนเชิงสุ่มของความไม่มีประสิทธิภาพ

การวัดประสิทธิภาพของต้นทุนตามแนวคิดของ Kumbhakar and Lovell (2000) ในตัวแบบ stochastic frontier กำหนดให้ $CE_i = \exp(-u_i) \leq 1$ คือ สัดส่วนระหว่างต้นทุนที่ต่ำที่สุด (minimum cost) กับค่าใช้จ่ายที่สังเกตได้ (observed expenditure) ถ้า $CE_i = 1$ นั้นหมายความว่า ค่าใช้จ่ายที่สังเกตได้คือต้นทุนที่ต่ำที่สุด แสดงว่า การผลิตบริการทางการศึกษามีการใช้ต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

จากสมการที่ (1) และสมการที่ (2) ข้างต้นจะได้ค่าความแปรปรวนของพารามิเตอร์ที่เปลี่ยนรูปแล้วเท่ากับ $\sigma^2 = \sigma_v^2 + \sigma_u^2$ และ $\gamma = \sigma_u^2 / \sigma^2$ ค่า γ มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 ถ้าค่า γ มีค่าเท่ากับศูนย์แสดงว่า ความไม่มีประสิทธิภาพไม่มีอยู่ในแบบจำลอง ถ้าค่า γ ไม่เท่ากับศูนย์แสดงว่า ในแบบจำลองมีความไม่มีประสิทธิภาพเกิดขึ้น ดังนั้นในการทดสอบสมมติฐานทางสถิติว่าในแบบจำลองได้รับผลกระทบจากความไม่มีประสิทธิภาพหรือไม่ สมมติฐานที่ต้องการทดสอบ คือ $H_0 : \gamma = 0$ สามารถทดสอบโดยใช้ค่าสถิติ Generalized Likelihood-Ratio โดยที่

$$\lambda = -2[l(H_0) - l(H_1)] \dots\dots\dots(3)$$

เมื่อ $l(H_0)$ คือค่าของ Log-likelihood สำหรับแบบจำลองขอบเขตที่ค่าของพารามิเตอร์เป็นไปตามสมมติฐานหลัก (H_0) ส่วน $l(H_1)$ คือค่าของ Log-likelihood สำหรับแบบจำลองขอบเขตที่ค่าของพารามิเตอร์เป็นไปตามสมมติฐานรอง (H_1) ถ้าสมมติฐานหลักเป็นจริง λ มีการกระจายแบบ Chi-

Square (χ^2) ที่มี Degree of freedom เท่ากับผลต่างของจำนวนพารามิเตอร์ที่ประมาณค่าได้ ภายใต้สมมติฐานหลักและสมมติฐานรอง

แนวคิดของ cost frontier ที่สามารถเข้าใจง่ายสามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 3 เส้น C^f คือ ค่าใช้จ่ายที่บันทึกตรง (Deterministic Cost Frontier) และค่าใช้จ่ายที่มีความคลาดเคลื่อนอันเนื่องมาจากความไม่มีประสิทธิภาพ (u) และความคลาดเคลื่อนอื่น ๆ (v) โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้ กำหนดให้มีโรงเรียน 3 แห่ง คือ โรงเรียน i, j และ k ตามลำดับ ที่มีค่าใช้จ่ายต่อหน่วยที่แตกต่างกัน ในการบริการจัดการของโรงเรียน

พิจารณาโรงเรียน k พบว่า ต้นทุนของโรงเรียน k มีค่าสูงกว่าค่าต้นทุนที่พรมแดน (stochastic cost frontier) และสูงกว่าเส้นต้นทุนที่ต่ำที่สุด (deterministic cost frontier) แสดงให้เห็นว่าโรงเรียน k มีค่าใช้จ่ายที่สูงเกินไปในการผลิตบริการทางการศึกษาให้ได้มาตรฐาน ซึ่งเกิดจากความไม่มีประสิทธิภาพของต้นทุนและปัจจัยอื่น ๆ ($v_k > 0$) หรือก็คือ $\frac{C_k}{C_k^*} < \frac{C_k}{C^f}$

กรณีโรงเรียน i พบว่า stochastic cost frontier อยู่ใต้เส้นค่าใช้จ่ายเชิงกำหนด แสดงว่าความคลาดเคลื่อนเชิงสุ่มมีค่าน้อยกว่าศูนย์ ($v_i < 0$) (favorable) แต่ต้นทุนของโรงเรียนอยู่เหนือเส้น C^f แสดงว่า ความไม่มีประสิทธิภาพจะถูกชดเชยด้วย favorable condition ($u_i > v_i$) หรือก็คือ $\frac{C_i}{C_i^*} > \frac{C_i}{C^f}$

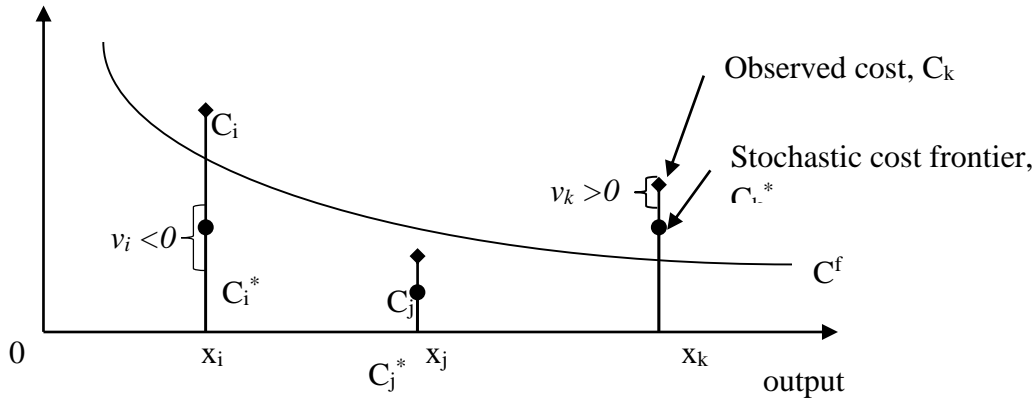
ส่วนโรงเรียน j จะมีลักษณะคล้ายโรงเรียน i คือ ขอบของต้นทุนเชิงเพนสุ่ม อยู่ใต้เส้นต้นทุนเชิงกำหนด ($v_j < 0$) หรือก็คือ $\frac{C_j}{C_j^*} > \frac{C_j}{C^f}$ แต่ต้นทุนของโรงเรียน j จะมีประสิทธิภาพมากกว่าโรงเรียน i เพราะต้นทุนของโรงเรียน (observed cost) อยู่ใต้เส้นต้นทุนเชิงกำหนด

ภาพที่ 3

Cost Frontier Illustration

Cost per unit

ที่มา: Anderson and Kabir (2000)

รูปแบบฟังก์ชันต้นทุนที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ต้องการศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่กำหนดผลการเรียนของนักเรียน ปัจจัยใดคือปัจจัยสำคัญของโครงสร้างต้นทุนทางการศึกษาของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ลักษณะข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบภาคตัดขวาง (cross-section data) รายโรงเรียนและกำหนดให้ฟังก์ชันต้นทุน (cost function) ในที่นี้อยู่ในรูปฟังก์ชัน Cobb-Douglas ตัวแปรที่ใช้ประกอบไปด้วย จำนวนนักเรียน เงินเดือนเฉลี่ยของครู ซึ่งในที่นี้จะใช้เป็นตัวแทนของ input price และผลลัพธ์ที่ต้องการคือจำนวนนักเรียนที่จบการศึกษา และปัจจัยด้านอื่นๆ ของโรงเรียนที่ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนแตกต่างกัน คือ ประสิทธิภาพของผู้บริหาร ประสิทธิภาพของครู และระยะทางระหว่างโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา สาเหตุที่ใช้ระยะทางเข้ามาพิจารณา เนื่องจากโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก และส่วนใหญ่ครูที่จบใหม่จะได้รับการบรรจุยังโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยของโรงเรียนเหล่านี้ต่ำกว่าโรงเรียนที่อยู่ในเมือง

อีกทั้งจากการศึกษาของ Gronberg, Jansen & Taylor (2011) พบว่าปัจจัยทางด้านสภาพทางภูมิศาสตร์ ซึ่งในที่นี้คือระยะทาง มีผลต่อต้นทุนในการจัดบริการทางการศึกษาของโรงเรียน ระบบสมการที่ใช้ คือ

$$\ln[tc_{i}] = \hat{a}_0 + \hat{a}_1 \ln[std_i] + \hat{a}_2 \ln[lpc_i] + \hat{a}_3 \ln[output_i] + \hat{a}_4 \ln[dis_i] + v_i + u_i \dots\dots\dots(4)$$

เมื่อ *std* คือ จำนวนนักเรียนของโรงเรียน *i* แทนขนาดของโรงเรียน

output คือ ผลผลิต ของโรงเรียน *i* (จำนวนนักเรียนที่จบการศึกษาหรือคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน)

lpc คือ เงินเดือนเฉลี่ยของครูผู้สอนต่อคนต่อปี

dis คือ ระยะทางจากโรงเรียนถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (กม.)

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลด้านปริมาณและด้านคุณภาพของโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานภายใต้สังกัด สพฐ. จากโครงการบัญชีรายจ่ายด้านการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เพื่อใช้ในการศึกษาด้านต้นทุนต่อหน่วย ข้อมูลที่ใช้ประกอบด้วย

1. ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายโรงเรียนรัฐภายใต้สังกัด สพฐ. จากการกรอกแบบสอบถามจำนวน 4,250 แห่งทั่วประเทศ ที่ครอบคลุมรายจ่ายของโรงเรียนทั้งที่ได้รับการอุดหนุน (เงินงบประมาณ) และที่ได้รับจากการระดมทรัพยากรภายนอก (เงินนอกงบประมาณ) ปีงบประมาณ 2554
2. ข้อมูลสภาพแวดล้อมของโรงเรียน (environment Information) เช่น ระยะทางระหว่างโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น
3. ผลการทดสอบมาตรฐานเฉลี่ยรายสถานศึกษา (ONET) ในปีการศึกษา 2554
4. ข้อมูลเงินเดือนเฉลี่ยของครู/บุคลากรทางการศึกษารายสถานศึกษา

ผล/สรุปผลการวิจัย

เมื่อได้กำหนดวิธีการศึกษาประสิทธิภาพของค่าใช้จ่ายของโรงเรียนในสังกัด สพฐ. ตามแบบจำลอง Stochastic Frontier แล้วในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงผลการศึกษา โดยเริ่มจาก (1) ข้อมูลตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา (2) ผลการประมาณการค่าพารามิเตอร์ และ (3) ค่าประสิทธิภาพตามแบบจำลอง Stochastic Frontier

(1) ข้อมูลตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ผลการศึกษาข้อมูลโรงเรียนในสังกัด สพฐ. จำนวน 4,249 แห่ง แบ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 3,675 แห่ง หรือร้อยละ 86.49 ของโรงเรียนตัวอย่าง เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 291 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 6.85 ของโรงเรียนตัวอย่าง และโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 283 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 6.66 ของโรงเรียนตัวอย่าง โรงเรียนประถมศึกษาภายใต้สังกัด สพฐ. ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน) คิดเป็นร้อยละ 51.97 ของโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด โรงเรียนมัธยมส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 501 – 1,499 คน) คิดเป็นร้อยละ 35.74 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งหมด ส่วนโรงเรียนขยายโอกาสส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 121 – 600 คน) คิดเป็นร้อยละ 85.87 ของโรงเรียนขยายโอกาสทั้งหมด (ดูตารางที่ 1 ประกอบ)

ตารางที่ 1

ร้อยละของโรงเรียนตัวอย่างในสังกัด สพฐ. จำแนกตามประเภทสถานศึกษา และขนาด

ประเภทโรงเรียน	ขนาดของโรงเรียน				จำนวนโรงเรียนทั้งหมด
	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ใหญ่พิเศษ	
ประถมศึกษา	51.97	44.46	2.99	0.57	3,675
มัธยมศึกษา	31.27	35.74	17.18	15.81	291
ขยายโอกาส	4.59	85.87	9.19	0.35	283

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางที่ 2

ร้อยละของโรงเรียนตัวอย่างในสังกัด สพฐ. จำแนกตามภูมิภาคและประเภทสถานศึกษา

ภูมิภาค	ประเภทโรงเรียน			
	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	ขยายโอกาส	จำนวนโรงเรียนรวม (แห่ง)
กรุงเทพมหานคร	12.00	38.00	50.00	150
กลาง	85.01	8.96	6.03	547
เหนือ	87.29	5.21	7.50	960
ตะวันออกเฉียงเหนือ	94.67	5.27	0.06	1,632
ใต้	78.16	4.73	17.10	1,035
จำนวนโรงเรียนรวม (แห่ง)	3,675	291	283	4,249

ที่มา: จากการคำนวณ

จากตารางที่ 2 เมื่อจำแนกโรงเรียนตามภูมิภาค พบว่า กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีจำนวนโรงเรียนขยายโอกาสสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด ในขณะที่ทุกภูมิภาคทั่วประเทศโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนประถมศึกษา รองลงมาคือ โรงเรียนขยายโอกาส

ตารางที่ 3

ข้อมูลสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ศึกษา จำแนกตามประเภทสถานศึกษา

ตัวแปร	โรงเรียนประถมศึกษา		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	สัมประสิทธิ์ ความ แปรปรวน (C.V)
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อนักเรียน (บาท/ปี)	38,321	15,482.15	0.404
จำนวนนักเรียน (คน)	176	234.20	1.328
เงินเดือนครูเฉลี่ยต่อคนต่อปี	445,296	145,030.00	0.326
ประสบการณ์เฉลี่ยของครู (ปี)	22	7.61	0.341
จำนวนนักเรียนที่จบการศึกษา	26	37.30	1.422
ประสบการณ์เฉลี่ยของผู้บริหารสถานศึกษา (ปี)	26	9.74	0.375
ระยะทางระหว่างโรงเรียนและสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา (กม.)	39	29.10	0.752

ตัวแปร	โรงเรียนมัธยมศึกษา		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	สัมประสิทธิ์ ความ แปรปรวน (C.V)
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อนักเรียน (บาท/ปี)	30,435	9,802.52	0.322
จำนวนนักเรียน (คน)	1,221	1,043.14	0.854
เงินเดือนครูเฉลี่ยต่อคนต่อปี	399,898	134,591.30	0.337
ประสบการณ์เฉลี่ยของครู (ปี)	19	6.58	0.353
จำนวนนักเรียนที่จบการศึกษา	383	348.04	0.909
ประสบการณ์เฉลี่ยของผู้บริหารสถานศึกษา (ปี)	27	6.66	0.245
ระยะทางระหว่างโรงเรียนและสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา (กม.)	57	46.41	0.810

ตัวแปร	โรงเรียนขยายโอกาส		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	สัมประสิทธิ์ ความแปรปรวน (C.V)
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อนักเรียน (บาท/ปี)	34,152	13,415.86	0.393
จำนวนนักเรียน (คน)	331	226.95	0.686
เงินเดือนครูเฉลี่ยต่อคนต่อปี	402,245	96,087.03	0.239
ประสบการณ์เฉลี่ยของครู (ปี)	21	6.41	0.306
จำนวนนักเรียนที่จบการศึกษา	59	42.85	0.727
ประสบการณ์เฉลี่ยของผู้บริหารสถานศึกษา (ปี)	29	6.50	0.221
ระยะทางระหว่างโรงเรียนและสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา (กม.)	42	31.71	0.755

ที่มา: จากการคำนวณ

จากตารางที่ 3 ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีค่าสูงที่สุดเมื่อเทียบกับโรงเรียนประเภทอื่น ๆ เฉลี่ยเท่ากับ 38,321 บาทต่อปี ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายต่อนักเรียนต่ำที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 30,435 บาทต่อปี ทั้งนี้สาเหตุเนื่องจาก โดยเฉลี่ยแล้วโรงเรียนประถมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนน้อยมาก เฉลี่ยเท่ากับ 176 คนต่อโรงเรียนเท่านั้น ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนเฉลี่ยต่อโรงเรียนเท่ากับ 1,221 คน ซึ่งมากกว่าโรงเรียนประถมถึง 7 เท่า ในขณะที่เงินเดือนเฉลี่ยของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาโดยเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาถึงร้อยละ

11

(2) ผลการประมาณการค่าพารามิเตอร์

ผลจากการประมาณค่าพารามิเตอร์ที่ได้จากตัวแบบ ในขั้นแรกจะทำการทดสอบสมมติฐานว่าแบบจำลองที่ใช้มีองค์ประกอบของความไม่มีประสิทธิภาพอยู่ในแบบจำลองด้วยหรือไม่ โดยสมมติฐานที่ต้องการทดสอบ คือ $H_0 : \gamma = 0$ (โดยที่ H_0 หมายถึง ข้อมูลที่ศึกษาไม่มีองค์ประกอบของความไม่มีประสิทธิภาพ) ผลที่ได้แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4

ค่าสถิติทดสอบสมมติฐานโดย Generalized Likelihood Ratio

กำหนด	z-test	ค่า p-value	ผลการทดสอบ
$H_0 : \gamma = 0$			
โรงเรียน ประถมศึกษา	-3.080	0.999	ไม่สามารถปฏิเสธ H_0 (ไม่มี Inefficiency Effects)
โรงเรียนขยาย โอกาส	0.179	0.429	ไม่สามารถปฏิเสธ H_0 (ไม่มี Inefficiency Effects)
โรงเรียนมัธยมศึกษา	-7.089	1.000	ไม่สามารถปฏิเสธ H_0 (ไม่มี Inefficiency Effects)

ที่มา: จากการคำนวณ

จากการทดสอบสมมติฐานดังแสดงในตารางที่ 4 พบว่า ค่า p-value ของโรงเรียนมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด 0.05 จึงไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลัก แสดงว่า มีหลักฐานเพียงพอที่จะกล่าวว่า แบบจำลองไม่มีองค์ประกอบของความไม่มีประสิทธิภาพ ขั้นต่อไป คือ การประมาณค่าสัมประสิทธิ์ในสมการ ด้วยวิธี Maximum Likelihood ได้ผลการประมาณค่าดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5

ผลการประมาณค่าแบบจำลองที่ (4) ด้วยวิธี Maximum Likelihood

ตัวแปร	โรงเรียนประถมศึกษา	โรงเรียนขยายโอกาส	โรงเรียนมัธยมศึกษา
	ค่าสัมประสิทธิ์ (t-statistics)	ค่าสัมประสิทธิ์ (t-statistics)	ค่าสัมประสิทธิ์ (t-statistics)
จำนวนนักเรียน	-0.271*** (-55.60)	-0.440*** (-19.05)	-0.223*** (-11.84)
เงินเดือนเฉลี่ยของครู	0.698*** (36.98)	0.681*** (11.85)	0.710*** (6.66)
outcome	0.092*** (4.18)	0.089 (1.29)	0.393* (2.25)
ระยะทางฯ	-0.034*** (-7.22)	-0.065*** (-5.44)	-0.041*** (-4.20)
ค่าคงที่	2.491*** (10.49)	3.877*** (4.95)	1.346 (0.96)
μ	-2.760*** (-794.65)	-45.21*** (-10.73)	-1.749*** (-832.38)
σ_u	-5.215*** (-59.53)	1.194*** (2.91)	-6.116*** (-60.63)

ตัวแปร	โรงเรียนประถมศึกษา	โรงเรียนขยายโอกาส	โรงเรียนมัธยมศึกษา
	ค่าสัมประสิทธิ์ (t-statistics)	ค่าสัมประสิทธิ์ (t-statistics)	ค่าสัมประสิทธิ์ (t-statistics)
σ_v	-3.007*** (-99.97)	-3.592*** (-16.34)	-3.534*** (-22.02)
Log likelihood	300.110	82.285	99.137

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95%, **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99%, ***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99.99%

ค่าในวงเล็บ คือ ค่าสถิติทดสอบ t-statistics

จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ตามแบบจำลอง พบว่า ปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกับค่าใช้จ่ายต่อหน่วย (ค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก) คือ เงินเดือนเฉลี่ยของครูผู้สอน และจำนวนนักเรียนที่จบการศึกษาในปีการศึกษานั้น ๆ ส่วนปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้ามกับค่าใช้จ่ายต่อหน่วย (ค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ) คือ จำนวนนักเรียนและระยะทางระหว่างโรงเรียนไปยังเขตพื้นที่การศึกษาที่ตนสังกัดอยู่ โดยพบว่า โรงเรียนขยายโอกาสมีการประหยัดต่อขนาด (economies of scale) สูงที่สุด คือ ถ้าจำนวนนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสเปลี่ยนแปลงไป 1% จะทำให้ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยของโรงเรียนเปลี่ยนแปลง 0.44% ส่วนโรงเรียนมัศึกษามีการประหยัดต่อขนาดน้อยที่สุด โดยพบว่าถ้านักเรียนเปลี่ยนแปลง 1% จะทำให้ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยของโรงเรียนเปลี่ยนแปลง 0.223% นอกจากนี้ ตัวแปรระยะทางระหว่างโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับค่าใช้จ่ายต่อหัวของโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากครูที่มีประสบการณ์ต่ำหรือครูที่จบใหม่จะถูกส่งไปบรรจุยังที่ห่างไกลส่งผลให้ค่าใช้จ่ายต่อหัวของโรงเรียนลดลง

(3) ค่าประสิทธิภาพของโรงเรียน

ในหัวข้อนี้จะทำการสรุปผลการศึกษาค่าประสิทธิภาพที่คำนวณได้ของแต่ละโรงเรียน ผลที่ได้แสดงดังตารางที่ 6 ประสิทธิภาพของต้นทุนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด สพฐ. เฉลี่ยเท่ากับ 99.34% แสดงว่า โรงเรียนมีระดับการใช้จ่ายต่อหน่วยเท่ากับ 99.34% เมื่อเทียบกับระดับของเส้นพรมแดน (Cost Frontier) นั้นหมายความว่า การใช้จ่ายของโรงเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพ 100%

โรงเรียนมัธยมศึกษามีค่าคะแนนประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ยสูงสุด 99.87% รองลงมาคือ โรงเรียนประถมศึกษามีค่าคะแนนประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ยเท่ากับ 99.80% ส่วนโรงเรียนขยายโอกาสมีค่าคะแนนประสิทธิภาพทางเทคนิคต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับโรงเรียนประเภทอื่น ๆ โดยมีค่าคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยเท่ากับ 93.03% จากภาพที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัศึกษามีค่าประสิทธิภาพทางเทคนิคเกือบ 100% มีเพียงโรงเรียนขยายโอกาสที่ประสิทธิภาพด้านต้นทุนของโรงเรียนแตกต่างกันตามขนาด โดยพบว่า โรงเรียนขยายโอกาสขนาดกลางมีค่าประสิทธิภาพของต้นทุนสูงกว่าโรงเรียนขยายโอกาสขนาดอื่นๆ ในขณะที่โรงเรียนขยายโอกาสขนาดใหญ่พิเศษมีค่าประสิทธิภาพของต้นทุนต่ำที่สุด

ตารางที่ 6

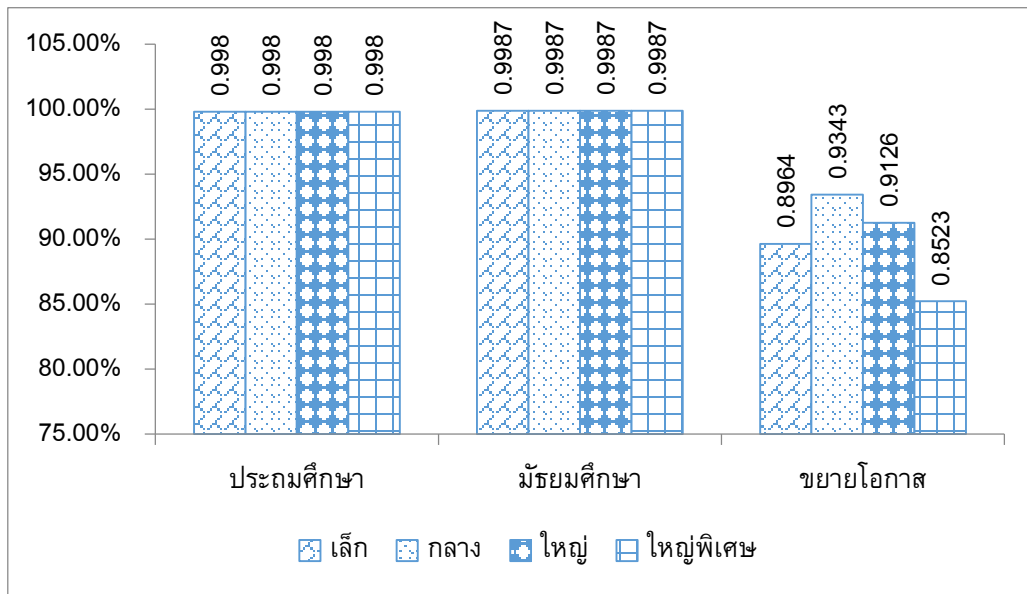
ค่าประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ยของโรงเรียนแต่ละประเภท

ประเภทโรงเรียน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ประถมศึกษา	0.9980	0.0000	0.9980	0.9981
มัธยมศึกษา	0.9987	0.0000	0.9987	0.9988
ขยายโอกาส	0.9303	0.0292	0.7654	0.9724
เฉลี่ย	0.9934	0.0188	0.7654	0.9988

ภาพที่ 4

ค่าประสิทธิภาพเฉลี่ยของโรงเรียนในสังกัด สพฐ. จำแนกตามประเภทและขนาด

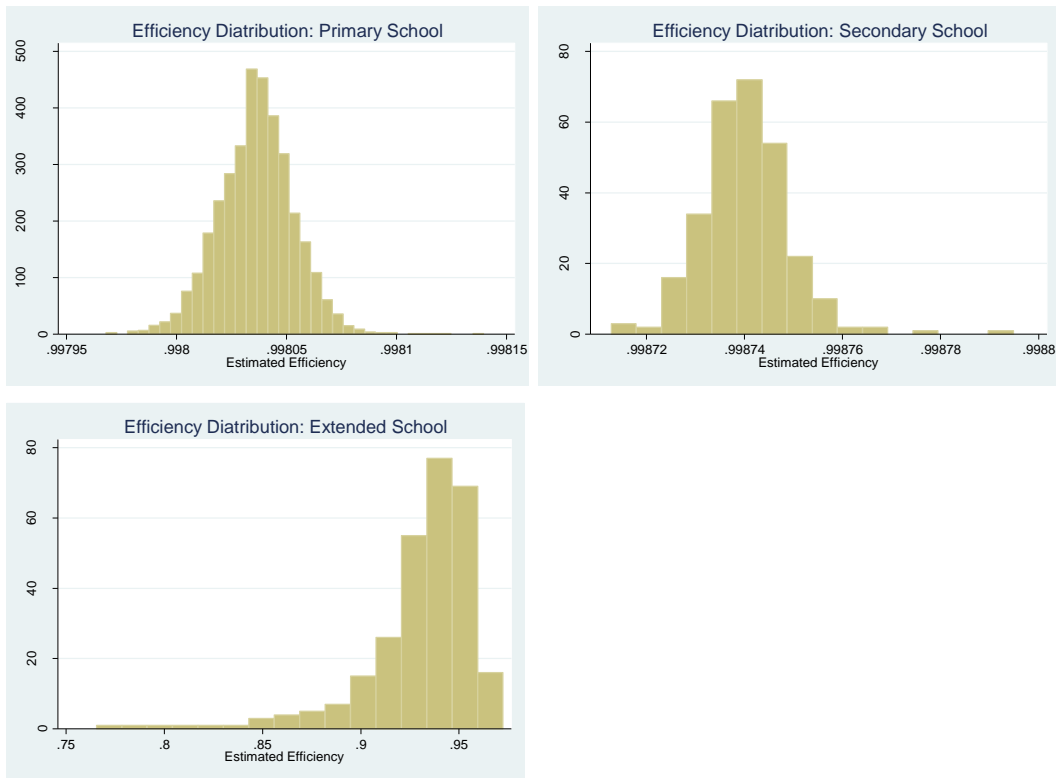
ที่มา: จากการคำนวณ

ภาพที่ 5

แสดงการกระจายของค่าประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัด สพฐ.

จำแนกตามประเภทสถานศึกษา

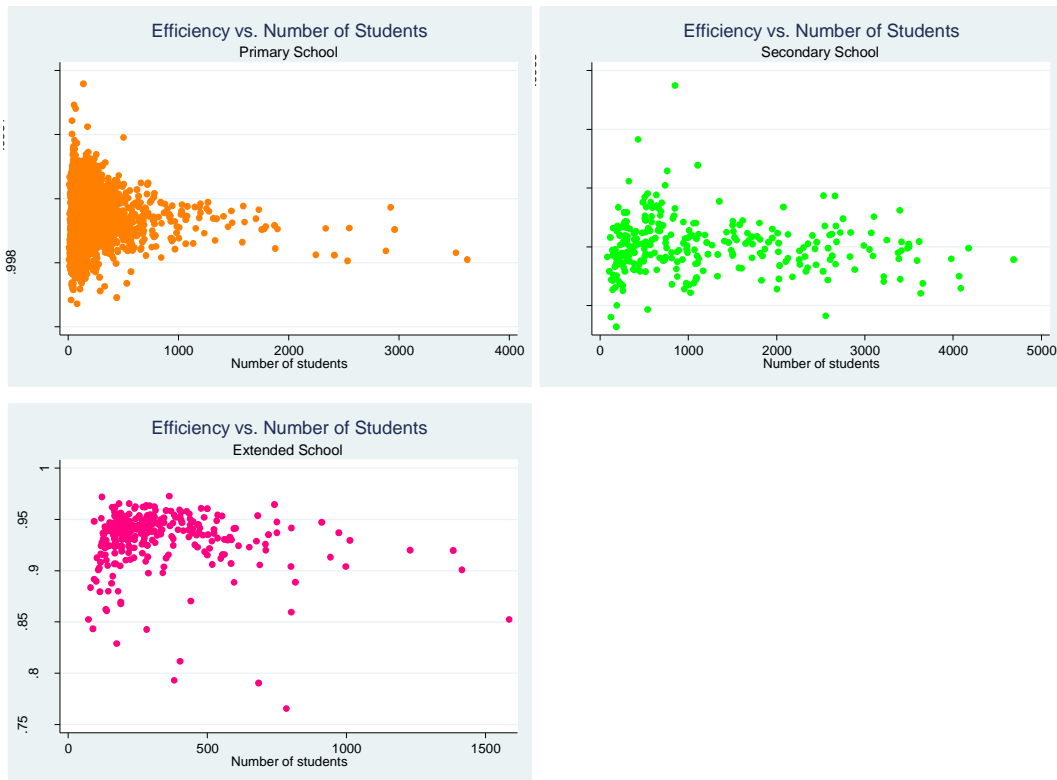
ที่มา: จากการคำนวณ

จากภาพที่ 5 แสดงแผนภาพการกระจายของค่าประสิทธิภาพทางเทคนิคของโรงเรียนจำแนกตามประเภท พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา ค่าประสิทธิภาพทางของต้นทุนมีการกระจายคล้ายการแจกแจงแบบปกติ ส่วนโรงเรียนขยายโอกาสมีการกระจายของค่าประสิทธิภาพของต้นทุนมีการแจกแจงแบบเบ้ซ้าย

ภาพที่ 6

แสดงการกระจายของค่าประสิทธิภาพของโรงเรียนในสังกัด สพฐ. เปรียบเทียบกับ
จำนวนนักเรียน จำแนกตามประเภทสถานศึกษา

ที่มา: จากการคำนวณ

อภิปรายผล

ในแต่ละปีรัฐบาลมีการอุดหนุนทางการศึกษาเป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่ใช้ไปในการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย สพฐ. คือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดสรรเงินงบประมาณให้แก่โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งโรงเรียนนำงบประมาณที่ได้ไปใช้จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนที่อยู่ในระบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งในการวัดความคุ้มค่าของต้นทุนทางการศึกษาของโรงเรียนสามารถวัดได้โดยการพิจารณาจากหลายตัวแปร เช่น คุณภาพสถานศึกษา คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จำนวนนักเรียนที่จบการศึกษา หรือจำนวนนักเรียนออกกลางคัน เป็นต้น นอกจากนี้ ประสิทธิภาพ

การใช้จ่ายของโรงเรียนก็ถือเป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน ดังนั้นในการศึกษาในครั้งนี้จึงได้ทำการศึกษาประสิทธิภาพของต้นทุนที่เหมาะสมของโรงเรียนเป็นสำคัญ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนที่เหมาะสมในการจัดการศึกษา และวัดประสิทธิภาพทางเทคนิคของต้นทุนของโรงเรียนในสังกัด สพฐ. ซึ่งความมีประสิทธิภาพทางเทคนิคสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายของโรงเรียน โดยมีเป้าหมายในการใช้ต้นทุนที่ต่ำที่สุดเพื่อจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน หรือการใช้ต้นทุนที่มีภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

งานศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาฟังก์ชันต้นทุนของโรงเรียนแบบพรมแดนเชิงเส้นสุ่ม (Stochastic Frontier) โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจรายรับ-รายจ่ายของโรงเรียนในสังกัด สพฐ. จำนวนทั้งสิ้น 4,249 แห่ง กระจายทุกภูมิภาค แบ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 3,575 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 291 แห่ง และโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 283 แห่ง

ผลจากการศึกษา พบว่า โรงเรียนในสังกัด สพฐ. มีประสิทธิภาพในการใช้จ่าย เฉลี่ยเท่ากับ 99.34% โรงเรียนมัศึกษามีค่าคะแนนประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ยสูงสุดที่ 99.87% รองลงมาคือ โรงเรียนประถมศึกษามีค่าคะแนนประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ยเท่ากับ 99.80% ส่วนโรงเรียนขยายโอกาสมีค่าคะแนนประสิทธิภาพทางเทคนิคต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับโรงเรียนประเภทอื่น ๆ โดยมีค่าคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยเท่ากับ 93.03%

ข้อจำกัดทางการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ไม่สามารถรวบรวมราคาของปัจจัยการผลิตได้ทั้งหมด ผู้วิจัยจึงศึกษาเฉพาะประสิทธิภาพทางเทคนิค (Technical Efficiency) ในการใช้จ่ายของโรงเรียน ซึ่งไม่ครอบคลุมถึงประสิทธิภาพในการจัดสรร (Allocative Efficiency) จึงไม่สามารถคำนวณประสิทธิภาพทางเศรษฐศาสตร์โดยรวมได้ เพื่อปรับปรุงการศึกษาในครั้งนี้ ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพในการจัดสรรเพิ่มเติม

2. ปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาใดที่สามารถระบุได้ว่าวิธีการใดที่ใช้วัดต้นทุนที่เหมาะสมที่สุด ดังนั้น ในการศึกษาเกี่ยวกับการวัดประสิทธิภาพทางด้านต้นทุน อาจมีการศึกษาด้วยวิธี Data

Envelopment Analysis (DEA) เปรียบเทียบกับวิธี Stochastic Frontier Analysis (SFA) อย่างไร
ก็ตาม ในการศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และลักษณะของข้อมูลที่ใช้ศึกษาเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ . (2559). โครงการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนา
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านงบประมาณการศึกษาในประเทศไทย : PETS.
องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย.

ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ และคณะ . (2558). โครงการบัญชีรายจ่ายด้านการศึกษาแห่งชาติ ระยะ
ที่ 3. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ และคณะ . (2557). โครงการบัญชีรายจ่ายด้านการศึกษาแห่งชาติ ระยะ
ที่ 2. สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.

ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ และคณะ . (2555). การพัฒนาสูตรการจัดสรรงบประมาณของสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียน
ระยะที่ 2. ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2556). การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา
ขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ.

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). การศึกษาต้นทุนมาตรฐานต่อหน่วย ระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สามัญศึกษา). สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ภาษาต่างประเทศ

Aghion, P., & Howitt, W. P. (1998). *Endogenous Growth Theory*. MIT Press.

Anderson, E. J., & Kabir, M. (2000). *Public Education Cost Frontier Model: Theory
and An Application*. Working Paper, University of Nebraska-Lincoln.

- Andor, M., & Hesse, F. (2011). **A Monte Carlo Simulation comparing DEA, SFA and two simple approaches to combine efficiency estimates.** CAWM Discussion Paper No. 51, University of Münster, September.
- Baker, B. D., Taylor, L. L., & Vedlitz, A. (2004). **Measuring educational adequacy in public schools. A Report Prepared for the Texas Legislature Joint Committee on Public School Finance.** The Texas School Finance Project.
- Battese, G. E., & Coelli, T. J. (1995). *A Model for Technical Inefficiency Effects in a Stochastic Frontier Production Function for Panel Data.* **Empirical Economics**, 20: 325-332.
- Cohen, D., & Soto, M. (2001). **Growth and human capital: good data, good results.** OECD Development Centre Working Papers, No. 179.
- Erkoc, T. E. (2012). *Estimation Methodology of Economic Efficiency: Stochastic Frontier Analysis vs Data Envelopment Analysis.* **International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences**, Vol. 1, No. 1.
- Farrell, M.J. (1957). *The measurement of productive efficiency.* **Journal of Royal Statistical Society**, 120(3), 253-281.
- Gronberg, J. T., & Jansen, W. D., & Taylor, L. L., (2011). *The Impact of Facilities on the Cost of Education.* **National Tax Journal**, 64(1), 193-218.
- Hadri, K. (1999). *Estimation of a Doubly Heteroscedastic Stochastic Frontier Cost Function.* **Journal of Business & Economic Statistics**, Vol.17, No. 3, 359-363.

- Hanushek, E. A., Woessmann, L., Strietholt, R., Bos, W., Gustafsson, J. E., & Monica Rosen, M. (2014). *Institutional Structures of the Education System and Student Achievement: A Review of Cross-country Economic Research. Educational Policy Evaluation through International Comparative Assessments*, Munster, Germany: Waxman, 145-175.
- Hjalmarsson, L., Kumbhakar, S. C., & Heshmati, A. (1996). DEA, DFA and SFA: A Comparison, *The Journal of Productivity Analysis*, 7, 303-327.
- Imazeki, J. & Reschovsky, A. (2005). *Assessing the use of econometric analysis in estimating the costs of meeting state education accountability standards: Lessons from Texas. Peabody Journal of Education* 80, 96-125.
- Karakaplan, U. M., & Kutlu, L. (2013). **Handling Endogeneity in Stochastic Frontier Analysis: A Solution to Endogenous Education Cost Frontier Models.** Working Paper.
- Alan B. Krueger, B. A., & Lindahl, M. (2001). *Education for Growth: Why and For Whom?* **Journal of Economic Literature**, Vol. 39, 1101–1136.
- Lee, J-Y (2005). *Comparing SFA and DEA methods on measuring production efficiency for forest and paper companies*, **Forest Products Journal**, 55 (7-8).
- Nelson, R. R., & Phelps, E. S. (1966). *Investment in Humans, Technological Diffusion, and Economic Growth. The American Economic Review*, Vol. 56, No. 1/2, 69-75.
- Odeck, J. (2007). *Measuring technical efficiency and productivity growth: a comparison of SFA and DEA in Norwegian grain production data*, **Applied Economics**, 39, 2617-2630.

Punyasavatsut, C., Mongkolsmai, D., Satsanguan, P., & Khoman, S. (2016). **Public Expenditure Tracking Survey (PETS) on the 15-Year Free Education Program : Kingdom of Thailand.** Final Report, UNICEF Thailand.

Punyasavatsut, C., Mongkolsmai, D., Satsanguan, P., & Khoman, S. (2005). **Technical Consultancy for the Country Development Partnership Program In Education-Component 1: School Finance Reform.** Final Report, World Bank.

Taptuk, E.E. (2013). **Estimating Economic Efficiencies of Public Sector Organisations with Stochastic Frontier Analysis: Evidence from Turkish Higher Education.** MPRA Paper No. 54101, posted 5. March 2014.

ความพึงพอใจของลูกค้าร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย

Customers' Satisfaction in Thai restaurants in Malaysia

ปาริชาติ เบ็ญญฤทธิ์
Parichard Benrit

บทคัดย่อ

ความพึงพอใจของผู้บริโภค (Customer satisfaction) มีความสำคัญต่อผู้ประกอบการซึ่งจะสามารถสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการประกอบการและความอยู่รอดอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหาร ท่ามกลางการแข่งขันของธุรกิจร้านอาหารที่มีความทวีรุนแรงมากยิ่งขึ้นในประเทศมาเลเซีย ทำให้ผู้ประกอบการร้านอาหารต้องกลับมาให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ดังนั้นการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการรับประทานอาหารที่ร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซียของลูกค้าชาวมาเลเซีย พร้อมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทางกายภาพของร้านอาหาร (Physical environment) และการรับรู้ถึงคุณค่า (Perceived value) ต่อความพึงพอใจของลูกค้า โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากลูกค้าร้านอาหารไทยจำนวน 313 คน ณ รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า ลูกค้ามาเลเซียมีความพึงพอใจในการรับประทานอาหารที่ร้านอาหารไทยอยู่ในระดับที่สูง ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของร้านอาหารและการรับรู้ถึงคุณค่า ทั้งสองปัจจัยมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของลูกค้า นอกจากนี้ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการร้านอาหารอีกด้วย

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของลูกค้า มาเลเซีย ร้านอาหารไทย

Abstract

Customer satisfaction plays a pivotal role in success of every business organization whether it is meant for a product or a service. Researchers in marketing generally agree that satisfaction is the fundamental elements in effective service management. Due to the increasing competition among restaurant business in Malaysia, there is a critical need to understand customers' satisfaction. Therefore, the aim of this research is to identify the level of customers' satisfaction in Thai restaurants in Malaysia. In addition, this research aims to investigate the relationship of perceived value and physical environment on customers' satisfaction. Data were collected from customers of Thai dining restaurant located Penang state in Malaysia via a self-administered questionnaire. A total of 313 completed questionnaires were used in the analysis. The findings of the study found that the level of customers' satisfaction in Thai restaurants in Malaysia is high. Also, the result of multiple regression analysis revealed that both perceived value and physical environment positive significantly influence customers' satisfaction. Perceived value was reported more importance than physical environment. This research concluded with further discussion findings and practical implications of the study as well as future research ideas.

Keywords : Customers' satisfaction, Thai restaurants, Malaysia

บทนำ

ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารที่อุดมสมบูรณ์ อีกทั้งอาหารไทยยังเป็นที่นิยมของต่างชาติ ซึ่งนอกจากความโดดเด่นด้านรสชาติแล้วอาหารไทยยังแสดงถึงความประณีตบรรจง รวมทั้งมีประโยชน์ต่อสุขภาพ เช่น ต้มยำกุ้ง แกงเขียวหวาน แกงเผ็ดเผ็ดอย่าง ต้มข่าไก่ ทอดมันปลากราย ไก่ทอดใบเตย ผัดไทยและยำต่างๆ ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นครัวของโลก (Kitchen of the World) โดยมุ่งดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีวัตถุประสงค์ให้อาหารไทยเป็นหนึ่งในอาหารที่ได้รับความนิยมไปทั่วโลกและตั้งเป้าหมายให้มีการขยายตัวของร้านอาหารไทยจำนวนมากซึ่งจะส่งผลดีต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยว การส่งออกสินค้าอาหารและสินค้าอื่นๆ ผลักดันให้วัตถุดิบในการปรุงอาหารของไทยตลอดจนเครื่องปรุงอื่นๆ สามารถส่งออกได้มากขึ้น สร้างงานสร้างอาชีพและสร้างรายได้

มาเลเซียเป็นประเทศคู่ค้าสำคัญของไทยในด้านอาหาร แม้มาเลเซียจะเป็นประเทศที่มีประชากรเพียง 30 ล้านคน แต่คนส่วนใหญ่มีรายได้สูงเมื่อเทียบกับประเทศในอาเซียน โดยเป็นรองเพียงสิงคโปร์และบรูไนเท่านั้น ดังนั้นตลาดอาหารในมาเลเซียจึงค่อนข้างมีศักยภาพ (สถาบันอาหารกระทรวงอุตสาหกรรม, 2556) โดยพื้นฐานชาวมาเลเซียรับประทานอาหาร 3 มื้อ และอาหารว่างมีอยู่เล็กน้อย ตลอดทั้งวัน ชาวมาเลเซียไม่ชอบทำอาหารรับประทานเองเนื่องจากเห็นว่ามีความยุ่งยาก จึงนิยมรับประทานอาหารนอกบ้าน สำหรับการปรุงรสชาติอาหารจะปรุงตามความชอบของแต่ละครอบครัวซึ่งมีวัฒนธรรมแตกต่างกันตามเชื้อชาติและศาสนา อาทิ ชาวมาเลเซียเชื้อสายจีนชอบรสจัดและทำอาหารจากการผัดเป็นหลัก ขณะที่ชาวมาเลเซียเชื้อสายอินเดียชอบปรุงรสจัดจ้านด้วยเครื่องเทศ (ฝ่ายวิจัยธุรกิจ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, 2554)

ร้านอาหารไทยมีอาหารให้เลือกหลายชนิดและหลายรสชาติ อีกทั้งจำนวนร้านอาหารไทยในมาเลเซียมีจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งร้านอาหารต้มยำ จากการให้ข้อมูลของนายกสมาคมผู้ประกอบการร้านต้มยำไทยในประเทศมาเลเซียเปิดเผยว่าสมาคมมีสมาชิกซึ่งเป็นผู้ประกอบการร้านอาหารต้มยำทั่วประเทศมาเลเซียกว่า 5,000 ร้าน ปัจจุบันมีคนไทยทำงานอยู่ในมาเลเซียทั้งสิ้นประมาณ 2.3 แสนคนอยู่ในสาขาต่างๆ เช่น ภาคก่อสร้าง พนักงานนวด คนงานทำสวน แต่อยู่ภาคบริการร้านอาหารไทยมากที่สุดประมาณ 1.5 แสนคน ซึ่งผู้ประกอบการและแรงงานส่วนใหญ่อยู่ภาคใต้โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา ปัตตานีและนราธิวาส) จำนวน 1.2 แสนคน (อับดุลรอฮา กามา, 2556) จะเห็นได้ว่าการประกอบธุรกิจร้านอาหารไทยในมาเลเซีย นอกจากจะสร้างงานและหารายได้กลับเข้ามาในประเทศแล้ว ยังจะช่วยให้เยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มี

อาชีพเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจในจังหวัดชายแดน ที่สำคัญสามารถลดปัญหาการติดยาเสพติดของคนในพื้นที่ได้ช่วยในกรณีนี้ เยาวชนมีงานทำกันมากขึ้น เพราะหากว่างงานกันมาก ๆ กลุ่มเยาวชนบางคนอาจถูกชักจูงไปกระทำในสิ่งที่มีผิดกฎหมายได้ และส่งผลให้เกิดปัญหาสังคม (สำนักงานแรงงานไทย ประเทศมาเลเซีย, 2556) แต่อย่างไรก็ตามร้านอาหารไทยในมาเลเซียก็ต้องเผชิญการแข่งขันที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีคู่แข่งจากร้านอาหารนานาชาติที่เปิดร้านอาหารในมาเลเซีย อาทิ ร้านอาหารตะวันตก อาหารบราซิล เกาหลี ญี่ปุ่น และอินโดนีเซีย ทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกร้านอาหารที่จะรับประทานได้มาก ดังนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค และปัจจัยที่ส่งผลต่อการความตั้งใจในการบริโภคอาหารที่ร้านอาหารไทยของชาวมาเลเซียในประเทศมาเลเซีย เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการร้านอาหารไทยในมาเลเซีย รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมกลุ่มดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ เพื่อให้บรรลุผลตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของนโยบายส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นครัวของโลกอีกทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมผู้ประกอบการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน AEC (ASEAN Economic Community) ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้ประกอบการต้องเผชิญกับการแข่งขันที่สูงขึ้นต่อไป

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร้านอาหารไทยกับพบว่า ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาในส่วนของทัศนคติของผู้ประกอบการ ตัวอย่างเช่น วรพจน์ ปานรอด, นานีมะ สามะ, นิมา ยีตะห์ จะปะเกีย, และฟาดีลี๊ะ มะห์ลี. (2557) ศึกษาธุรกิจร้านอาหารต้มยำในประเทศมาเลเซียของผู้ประกอบการตำบลบางเขา อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี รายงานว่าผู้ประกอบการจะเริ่มตั้งธุรกิจโดยการเช่าที่เพื่อเปิดร้านแต่บางรายมีการเช่าเฉพาะที่ดินเพียงอย่างเดียวและลงทุนสร้างร้านอาหารเอง มีบางผู้ประกอบการที่ซื้อที่ดินเป็นของตนเอง ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ใช้เงินทุนหมุนเวียนประมาณ 50,000 บาท เพื่อใช้จ่ายในการจัดหาจัดซื้อวัตถุดิบในการปรุงอาหาร ค่าจ้างแรงงาน ค่าเช่าที่ดินหรือค่าเช่าร้าน และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะมีรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายระหว่าง 20,000 - 100,000 บาท สำหรับลูกจ้างชาวไทยที่เข้ามาทำงานร้านอาหารไทยในมาเลเซียส่วนใหญ่มาจากการถูกชักชวนให้มาทำงานจากญาติพี่น้องในหมู่บ้านเดียวกัน การตั้งราคาอาหารจะคำนึงถึงทำเลที่ตั้งของร้านอาหารเป็นสำคัญ ช่วงเวลาในการเปิดและปิดร้านอาหารคือ 15.00 นาฬิกาถึง 04.00 นาฬิกา โดยจะมีลูกค้าเป็นจำนวนมากในช่วงเวลา 17.00 นาฬิกาจนถึง 24.00 นาฬิกา ส่วนลูกค้าของร้านอาหารส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการและคนทำงานทั่วไป

ทัศนีย์ ลิ้มสุวรรณ, อรสา ปานขาว, และวราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ. (2550) ศึกษาทัศนคติของผู้ประกอบการร้านอาหารต่อพฤติกรรมบริการโภชนาการไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านอาหารในแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 175 ราย ด้วยแบบสอบถาม พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกร้านอาหารด้วยตนเองและบริษัทนำเที่ยวเลือกให้ นักท่องเที่ยวนิยมอาหารตามสั่ง ชอบอาหารที่มีรสชาติไม่เผ็ด นิยมบรรยากาศการบริการโภชนาการแบบไทย ตามด้วยอัธยาศัยของคนไทย มาตรฐานการบริการ รสชาติ และความสามารถในการพูดภาษาต่างประเทศได้ของพนักงานบริการ นักท่องเที่ยวต่างชาติแต่ละภูมิภาคมีพฤติกรรมบริการโภชนาการบนโต๊ะอาหารแตกต่างกัน

ในขณะที่ Aishah et al. (2010) ศึกษาการยอมรับอาหารไทยและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริการโภชนาการของลูกค้าในประเทศมาเลเซีย โดยการสำรวจผู้ประกอบการร้านอาหารชาวมาเลเซียและลูกค้าชาวมาเลเซียในสามรัฐของประเทศมาเลเซียคือ รัฐเปอร์ลิส รัฐไทรบุรีและรัฐปีนัง ผลการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการร้านอาหารชาวมาเลเซียและลูกค้าชาวมาเลเซียมีความเห็นว่าการบริการไทยมีแนวโน้มจะเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในประเทศมาเลเซีย อาหารไทยเป็นทางเลือกหนึ่งของการบริการในชีวิตประจำวันและเป็นส่วนหนึ่งของการรับประทานอาหารเพื่อการพักผ่อน การค้นพบนี้เป็นที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ยอมรับว่าอาหารไทยเป็นที่นิยมในต่างประเทศกว่าอาหารมาเลเซีย ตัวบ่งชี้นี้มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าทำไม่อาหารมาเลเซียไม่ได้เป็นที่นิยม แม้มีรสชาติที่โดดเด่นและความหลากหลายของรสชาติ

จากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่าอาหารไทยนอกจากจะเป็นที่ชื่นชอบของชาวต่างประเทศที่มาเที่ยวในประเทศไทยแล้ว อาหารไทยยังได้รับความนิยมจากผู้บริโภคชาวต่างชาติในต่างประเทศอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาร้านอาหารไทยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาทางด้านผู้ประกอบการ ดังนั้นการศึกษานี้จึงให้ความสำคัญด้านผู้บริโภคมากกว่าศึกษาด้านผู้ประกอบการ โดยวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของลูกค้าชาวมาเลเซีย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Customer satisfaction) ประกอบด้วย การรับรู้คุณค่า (Perceived value) และสิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหาร (Physical environment)

ความพึงพอใจของผู้บริโภคและปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ หมายถึงการประเมินผลโดยรวมจากประสบการณ์ในการบริโภคสินค้าหรือบริการของลูกค้า ว่ามีความรู้สึกชอบและประทับใจที่เกิดขึ้นหลังจากได้รับประทานในร้านอาหาร

(Johnson, Anderson, & Fornell, 1995) ความพึงพอใจของลูกค้ามีบทบาทสำคัญในความสำเร็จของทุกองค์กรธุรกิจไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการ นักวิจัยในด้านการตลาดโดยทั่วไปยอมรับว่าความพึงพอใจเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการจัดการบริการที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลต่อความตั้งใจของลูกค้าอีกด้วย (Oliver, 1980) จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจร้านอาหาร พบว่าความพึงพอใจของลูกค้ามีบทบาทสำคัญในการบ่งชี้ความตั้งใจของลูกค้าและพฤติกรรมการกลับไปรับประทานอาหารที่ร้านอาหารซ้ำอีกหรือไม่ในอนาคต ตัวอย่างเช่น Canny (2013) รายงานว่าความพึงพอใจของลูกค้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความตั้งใจในการรับประทานอาหารเช้าของชาวอินโดนีเซียในร้านอาหารเมืองจาการ์ สอดคล้องกับ Liu and Jang (2009) และ Ryu et al. (2012) ได้ทำการศึกษาลูกค้าร้านอาหารจีนในประเทศสหรัฐอเมริกา ผลของงานวิจัยทั้งสองชิ้นนี้ได้สนับสนุนความสำคัญของการเชื่อมโยงโดยตรงระหว่างความพึงพอใจกับพฤติกรรมการความตั้งใจของลูกค้าในอนาคต

สำหรับปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ จากการทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยคุณลักษณะที่เป็นปัจจัยส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าร้านอาหาร จะปรากฏปัจจัยทั้งที่เป็นคุณลักษณะที่จับต้องได้ (Tangible) และ คุณลักษณะที่ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangible) (Canny, 2013; Liu & Jang, 2009; Ryu et al., 2012) คุณลักษณะที่จับต้องได้ เช่น ปัจจัยด้านคุณภาพของอาหารและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของร้านอาหาร ส่วนคุณลักษณะที่ไม่สามารถจับต้องได้ ได้แก่ ปัจจัยคุณภาพการบริการและการรับรู้ถึงคุณค่า จากการรายงานผลการศึกษาของร้านอาหารไทยในมาเลเซียเปิดเผยว่า คุณภาพของอาหารและคุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Benrit, 2015) ดังนั้นการศึกษานี้ให้ความสำคัญในการทำความเข้าใจทั้งที่เป็นคุณลักษณะที่จับต้องได้และคุณลักษณะที่ไม่สามารถจับต้องได้ โดยจะมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพของร้านอาหารและการรับรู้ถึงคุณค่าต่อความพึงพอใจของลูกค้า

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

การเพิ่มขึ้นของจำนวนร้านอาหารนำไปสู่การแข่งขันที่รุนแรงในธุรกิจการประกอบการร้านอาหาร ดังนั้น นอกจากคุณภาพอาหารและคุณภาพการบริการแล้ว สภาพแวดล้อมทางกายภาพของร้านอาหารก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค การจัดการหรือการตกแต่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพของร้านอาหาร ไม่เพียงแต่เพื่อให้ลูกค้ารายเก่ามีความพึง

พอใจ แต่ยังคงเป็นการดึงดูดลูกค้ารายใหม่ให้เข้ามารับประทานอาหารในร้านอีกด้วย เนื่องจากมีลูกค้าหลายรายที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของร้านอาหารมากกว่าปัจจัยด้านอาหาร ลูกค้าส่วนใหญ่ที่ออกมารับประทานอาหารนอกบ้านจะมีความคาดหวังว่า นอกจากการรับประทานอาหารแล้วเขายังต้องการประสบการณ์ที่น่าจดจำอื่นที่มีแตกต่างออกไปจากสิ่งที่พวกเขาได้รับในการรับประทานที่บ้าน ดังนั้นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งอาจรวมถึงการตกแต่งพื้นร้าน สี การออกแบบ เป็นหนึ่งในแรงบันดาลใจที่สำคัญในระหว่างการรับประทานอาหารของลูกค้า ประสบการณ์ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมการตอบสนองที่เป็นบวก เช่น ความพึงพอใจของลูกค้า จากการศึกษาของ Liu and Jang (2009) รายงานว่าการออกแบบและตกแต่งร้านอาหาร กลิ่นหอม มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจของลูกค้า สอดคล้องกับการศึกษาของ Ryu and Han (2010) ที่รายงานว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพของร้านอาหารที่ดีจะส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในการรับประทานที่ร้านอาหารในสหรัฐอเมริกา และผลการศึกษานี้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ Heung and Gu (2012) พบว่าร้านอาหารที่มีบรรยากาศดี มีการตกแต่งร้านสวยงาม การมองผ่านหน้าต่างของร้านแล้วพบกับวิวที่สวยงาม จะสร้างความพึงพอใจแก่ผู้บริโภคและส่งผลให้ผู้บริโภคต้องการกลับมารับประทานที่ร้านอีกในอนาคตดังนั้นการศึกษานี้จึงเสนอปัจจัยทางสภาพแวดล้อมกายภาพเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า

ความรู้ถึงคุณค่า

การรับรู้ของลูกค้าในคุณค่าของสินค้าและบริการที่ร้านค้าได้มอบให้ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจในระยะยาว (Raza, Siddiquei, Awan, & Bukhari, 2012). Oh (1999) รายงานการศึกษาของลูกค้าของโรมแรมหรูในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า ความรู้ถึงคุณค่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพอใจของลูกค้าสอดคล้องกับการศึกษาของลูกค้าของศูนย์กีฬาและการพักผ่อนในประเทศออสเตรเลียโดย Murray and Howat (2002) สำหรับในบริบทของร้านอาหาร Ryu et al. (2012) พบว่าความรู้ถึงคุณค่ามีความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความพอใจของลูกค้า จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษานี้จึงนำการรับรู้ของลูกค้าในคุณค่าของสินค้าและบริการที่ร้านค้าได้มอบให้มาใช้ศึกษาหาสัมพันธ์กับความพึงพอใจของลูกค้า ความรู้ถึงคุณค่าในการศึกษาจะประกอบด้วย: (1) ร้านอาหารนี้ให้สินค้าและบริการที่คุ้มค่าสมกับราคา (2) การมีประสบการณ์ในการรับประทานที่ร้านอาหารนี้คุ้มค่าเงิน (3) ร้านอาหารนี้ให้ความคุ้มค่าเมื่อเทียบกับร้านอาหารอื่น ๆ

แนวคิดเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภค

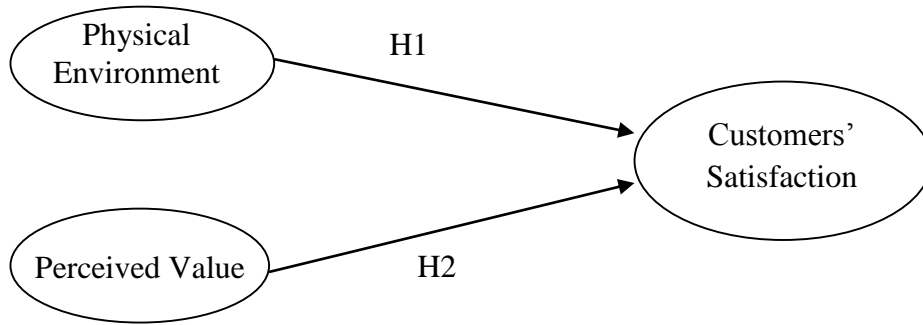
พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer behavior) หมายถึงพฤติกรรม การตัดสินใจและการกระทำของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการซื้อและการใช้สินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของตน สำหรับการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นการค้นหาหรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อและการบริโภคของผู้บริโภคทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มบุคคลหรือองค์กร เพื่อให้ทราบถึงลักษณะความต้องการและพฤติกรรม การซื้อ การบริโภค การเลือกบริการ แนวคิดหรือประสบการณ์ที่จะทำให้ผู้บริโภคพึงพอใจ (Armstrong & Kotlor, 2013)

นักการตลาดจำเป็นต้องศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคด้วยเหตุผลหลายประการ อาทิ 1) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดทางการตลาด (Marketing concept) คือการทำให้ลูกค้ามีความพึงพอใจ 2) พฤติกรรมของผู้บริโภคมีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ และมีผลทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จถ้ากลยุทธ์ทางการตลาดสามารถตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคได้ ด้วยเหตุนี้เราจึงจำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อจัดสิ่งกระตุ้นหรือกำหนดกลยุทธ์การตลาด (Marketing strategies) ที่สามารถตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคได้และเมื่อผู้บริโภคมีความพอใจ ก็จะส่งผลให้เกิดความตั้งใจที่จะมาใช้สินค้าและบริการดังกล่าวต่อไป (Armstrong & Kotlor, 2013)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดงานวิจัยถูกสร้างขึ้นโดยการเชื่อมโยงกับทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภคกล่าวคือ ผู้บริโภคมีความต้องการด้านอาหารดังนั้นพวกเขาจึงต้องหาสินค้าและบริการมาตอบสนองความต้องการดังกล่าว นักการตลาดจะให้ความสำคัญโดยจัดสิ่งกระตุ้นทางการตลาด (Marketing stimulus) ให้เหมาะสมเพื่อเป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่จะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกพอใจของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกร้านอาหาร

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

H1 สิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหาร (Physical Environment) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจ (Customers' Satisfaction) คุณภาพอาหาร

H2 การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจ (Customers' Satisfaction)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการจัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience sampling technique) ณ รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย โดยได้นำข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคมมาเลเซียมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมุติฐานตามหลักสถิติและแปลผลเพื่อให้เกิดความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและระดับการพึงพอใจของผู้ลูกค้าชาวมาเลเซีย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษา ผู้บริโภคอาหารไทยชาวมาเลเซียที่ร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย สำหรับการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างการศึกษานี้ใช้วิธีการกำหนดอัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างต่อจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปร โดย Hair, Black, Babin, and Anderson (2010) เสนอแนะว่า อัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างต่อจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปรอย่างน้อยที่สุด คือ 5 หน่วยตัวอย่างต่อพารามิเตอร์หรือตัวแปร แต่ถ้าจะให้เป็นการยอมรับมากขึ้นควรเก็บหน่วย

ตัวอย่างต่อจำนวนพารามิเตอร์ควรจะเป็น 10 ต่อ 1 จากจำนวนพารามิเตอร์หรือจำนวนตัวแปร การศึกษานี้มีพารามิเตอร์หรือตัวแปรรวมจำนวน 10 ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณคือ $10 \times 10 = 100$ โดยในการศึกษานี้ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 313 ซึ่งพิจารณาแล้วถือว่าเพียงพอและเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

เนื่องจากประชากรในการศึกษา ผู้บริโภคอาหารไทยที่ร้านอาหารไทยชาวมาเลเซียในประเทศมาเลเซีย ซึ่งไม่สามารถทราบขนาดและจำนวนที่แน่นอนของประชากร ดังนั้นการสุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้จะเป็นแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) การเลือกตัวอย่างโดยอาศัยการกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่สอดคล้องกับเรื่องที่จะศึกษาหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (Purposive Sampling) ได้แก่ผู้บริโภคอาหารไทยที่ร้านอาหารไทยของชาวมาเลเซียในประเทศมาเลเซีย ซึ่งวิธีการนี้มีข้อดี ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ตรงกับความต้องการหรือสอดคล้องกับประเด็นวิจัย

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย จะเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาเพื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างโดยจัดทำแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งข้อคำถามส่วนใหญ่มาจากการศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้องกับร้านอาหารโดยการแปลใช้วิธีการ Double translation คือให้คนหนึ่งแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเป็นภาษามลายู และให้อีกคนหนึ่งแปลกลับเป็นภาษาอังกฤษเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง แบบสอบถามในการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นเช่น เพศ อายุ สถานภาพการสมรส เชื้อชาติ การศึกษา รายได้ และคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารไทยของชาวมาเลเซีย ได้แก่คำถามในเรื่อง ความถี่ในการมาบริโภคอาหารที่ร้านอาหารไทย ผู้ที่มาบริโภคด้วย ค่าใช้จ่ายในการบริโภคในแต่ละครั้ง และอาหารไทยที่ชื่นชอบ ซึ่งมีลักษณะในส่วนที่ 1 จะเป็นคำถามปลายปิด (Close end question) ที่กำหนดคำตอบไว้ให้ผู้ตอบเลือกตอบ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อร้านอาหารไทยและปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า ได้แก่ สิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหารและการรับรู้คุณค่า โดยมีคำถามของความพึงพอใจจำนวนสามข้อ คำถามสิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหารจำนวนสี่ข้อ และคำถามของการรับรู้คุณค่าจำนวนสามข้อ ทั้งหมดเป็นคำถามแบบ Likert Scale

โดยให้ตอบตามระดับความคิดเห็นแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งเรียงจากเห็นด้วยอย่างยิ่ง (5) จนถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Opened end question) โดยผู้ตอบจะเขียนตอบตามความคิดเห็นของตนเอง

เพื่อให้แบบสอบถามมีคุณภาพ ผู้วิจัยจะทำการทดสอบคุณภาพของแบบสอบถามใน 2 ด้าน คือความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของแบบสอบถามโดยดำเนินการดังนี้

1. การหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมกรบริโภคพิจารณาตรวจสอบเนื้อหา โครงสร้างแบบสอบถาม

2. หลังจากเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 313 ชุด ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามดังกล่าวมาวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ (Reliability analysis) ในส่วนของปัจจัยการรับรู้คุณค่า สิ่งแวดล้อม ภายนอกของร้านอาหาร และการพึงพอใจของลูกค้า การทดสอบความเชื่อมั่นโดยวิธีของ Cronbach's Alpha โดยดูค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา(Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่าทุกตัวแปร มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาสูงกว่า .700 ซึ่งถือได้ว่าแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษามีความน่าเชื่อถือ กล่าวคือ ตัวแปรความพึงพอใจมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาสูงสุดคือ .897 ในขณะที่ตัวแปรสิ่งแวดล้อม ภายนอกของร้านอาหารและตัวแปรการรับรู้คุณค่ามีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากันคือ .813

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ผลการศึกษาโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลประกอบด้วย 1) สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าความถี่และร้อยละ สำหรับข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมของการบริโภคอาหารของกลุ่มตัวอย่างในแบบสอบถามส่วนที่ หนึ่ง 2) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (Y) หรือตัวแปรเกณฑ์ (Criterion variable) กับตัวแปรอิสระ (X) หรือตัวแปรทำนาย (Predictor variable) แบบสอบถามส่วนที่สอง ได้แก่การทดสอบว่าปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมภายนอกของร้านอาหาร จะสามารถมีอิทธิพลต่อปัจจัยการพึงพอใจของลูกค้าหรือไม่

การตรวจสอบเงื่อนไขตามข้อกำหนดเบื้องต้นในการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

(Multiple regression)

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) ขนาดกลุ่มตัวอย่างมีความสำคัญในการทดสอบเพื่ออ้างอิงไปยังกลุ่มประชากร Hair et al. (2010) กล่าวถึงกฎทั่วไปในการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณดังนี้ กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่ต้องการใช้สำหรับการศึกษาคือ 5 คูณด้วยจำนวนข้อคำถามที่ใช้ในการศึกษา และให้ตีขึ้นควรจะมี 10 คูณด้วยจำนวนข้อคำถามที่ใช้ในการศึกษา ในการศึกษาที่มีทั้งหมด 10 ข้อคำถามดังนั้นจำนวนของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่ต้องการใช้สำหรับการศึกษาคือ $5 \times 10 = 50$ และเมื่อนำไปคูณด้วย 10 จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างคือ $10 \times 10 = 100$ โดยในการศึกษานี้ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 313 ซึ่งพิจารณาแล้วถือว่าเหมาะสมสำหรับใช้ในการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ข้อมูลมีการกระจายปกติ (Normality) การพิจารณาข้อมูลมีการกระจายแบบปกติหรือไม่ในการศึกษานี้ใช้เทคนิคการประเมินจากสัมประสิทธิ์ของความเบ้ (Skewness) และความโด่ง (Kurtosis) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง -1.0 กับ 1.0 แสดงว่าข้อมูลในการศึกษานี้มีการกระจายแบบปกติ

ความสัมพันธ์ของตัวแปรเป็นเชิงเส้น (Linearity) วิธีหนึ่งที่จะพิจารณาว่าความสัมพันธ์เชิงเส้น (เส้นตรง) เกิดขึ้นระหว่างสองตัวแปรหรือไม่ในการศึกษานี้คือ การใช้แผนภาพกระจาย (Scatter plot) ที่ซึ่งคู่ลำดับถูกพล็อตเป็นจุดในแนวระนาบ โคออดิเนต (Coordinate plane) ตัวแปรอิสระ x เป็นมาตรวัดตามแกนนอน (Horizontal axis) และตัวแปรตาม y เป็นมาตรวัดตามแกนตั้ง (Vertical axis) Homoscedasticity มีค่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนคงที่

การศึกษานี้ใช้แผนภาพกระจาย Scatter plot ระหว่างค่า Regression Standardized Residual กับค่า Regression Standardized Predicted Value มีการกระจายของความคลาดเคลื่อนแบบไม่มีรูปแบบแสดงว่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนคงที่

ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity หรือความสัมพันธ์กันสูงระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน ซึ่งพบว่าค่า Variance inflation factor: VIF มีค่าต่ำกว่า 10 ในขณะที่ค่า Tolerance มีค่ามากกว่า 0.1 แสดงว่าการศึกษานี้ไม่เกิดปัญหาที่ว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันสูง

การตัดข้อมูลที่มีค่าผิดปกติ (Outliers) โดยมีตรวจสอบค่าคลาดเคลื่อนโดยค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการแจกแจงปกติจะมีค่าอยู่ระหว่าง -3 ถึง 3 แต่ถ้าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานใดมีค่ามากกว่า 3 หรือน้อยกว่า -3 เรียกว่าเป็นข้อมูลมีค่าผิดปกติ ดังนั้นจะข้อมูลดังกล่าวจะถูกตัดออก ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าไม่มีข้อมูลที่ผิดปกติที่ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการศึกษานี้

ผลการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐานของผู้บริโภคและพฤติกรรมผู้บริโภค

จากแบบสอบถามที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อการศึกษาทั้งหมด 313 ชุด พบว่าเป็นเพศหญิงร้อยละ 74.4 และเพศชายร้อยละ 25.2 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 ถึง 30 ปี จำนวนร้อยละ 65.5 รองลงมาคือ อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวนร้อยละ 26.2 ตามมาด้วยผู้บริโภคที่มีอายุระหว่าง 31 ถึง 40 ปี, ระหว่าง 41 ถึง 50 ปี และระหว่าง 51 ถึง 60 ปี โดยมีสัดส่วนร้อยละ 4.2, 3.5 และ 0.6 ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพโสดคิดเป็นร้อยละ 86.3 รองลงมามีสถานภาพสมรสร้อยละ 12.5 และอื่น ๆ อีกร้อยละ 1.3 สำหรับสัญชาติพบว่ามากกว่าครึ่งของผู้ตอบแบบสอบถามมีสัญชาติมาเลเซียร้อยละ 65 ตามด้วยจีนและอินเดียคิดเป็นร้อยละ 24.0 และ 7.7 ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 62.6 รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 70.9 มีรายได้ต่ำกว่า 1,500 ริงกิต รองลงมาคือระหว่าง 6,001 ถึง 7,500 ริงกิต และระหว่าง 1,501 ถึง 3,000 ริงกิต โดยมีสัดส่วนของรายได้ร้อยละ 12.8 และ 11.5 ของรายได้ทั้งหมดตามลำดับ

สำหรับพฤติกรรมการบริโภค แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มารับประทานอาหารที่ร้านอาหารไทยมากกว่า 1 ครั้งต่อเดือนโดยคิดเป็นร้อยละ 34.2 ตามด้วยประมาณเดือนละครั้ง และทุกๆ 3 เดือน คือร้อยละ 23.0 และ 18.8 ตามลำดับ ส่วนใหญ่จะมารับประทานอาหารที่ร้านอาหารไทยกับเพื่อน คนในครอบครัวและญาติ คือมีสัดส่วนร้อยละ 45.0, 32.3 และ 12.1 ตามลำดับ สำหรับค่าใช้จ่ายของอาหารที่ร้านอาหารไทยในแต่ละครั้งพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จำนวนร้อยละ 33.9 มีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 10 ถึง 19 ริงกิต ในขณะที่ร้อยละ 32.3 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีรายจ่ายต่ำกว่า 10 ริงกิต ตามด้วยรายจ่ายระหว่าง 20 ถึง 29 ริงกิต จำนวนร้อยละ 15.7 อาหารไทยที่ชื่นชอบเป็นอันดับแรกของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ต้มยำ รองลงมาคือข้าวผัดต่าง ๆ และแกงเขียวหวานโดยมีสัดส่วนร้อยละ 43.8, 19.5 และ 10.9 ตามลำดับ

ความพึงพอใจต่อร้านอาหารไทยของผู้บริโภคชาวมาเลเซีย

ผลการวิจัยรายงานว่าผู้บริโภคชาวมาเลเซียส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการร้านอาหารไทยโดยรวมอยู่ในระดับมาก (3.77 คะแนน) โดยมีประเด็นความพึงพอใจในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ การรับประทานในร้านอาหารแห่งนี้ทำให้ลูกค้าอารมณ์ดีโดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 3.80 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .688 ตามมาด้วยลูกค้ามีความพอใจมากกับประสบการณ์โดยรวมในการ

รับประทานอาหารที่ร้านนี้และลูกค้ามีความสุขมากในการที่ได้รับประทานอาหารในร้านนี้มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 3.78 และ 3.73 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .725 และ .751 ตามลำดับ

การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ชุดตัวแปรพยากรณ์หรือตัวแปรอิสระในการศึกษานี้ได้แก่ สิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหารและการรับรู้คุณค่า สามารถอธิบายหรือร่วมกันทำนายความแปรปรวนของตัวแปรตามคือความพึงพอใจได้ 54 เปอร์เซ็นต์ ($R^2 = .538$) ที่ $F \text{ Change} = 179.652$, $p < .001$ ซึ่งตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้ามากที่สุดคือ การรับรู้คุณค่า ($\beta = .485$, $p < .001$) ตามมาด้วยสิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหาร ($\beta = .353$, $p < .001$) ซึ่งมีรายละเอียดของความสัมพันธ์ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวแปร

	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	β	t-value	p-value	R^2
H1	สิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหาร	ความพึงพอใจ	.353	7.754	.001	.538
H2	การรับรู้คุณค่า	ความพึงพอใจ	.485	10.657	.001	

สิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของลูกค้า $\beta = .353$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99.00 กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหารดีก็จะทำให้ความพึงพอใจของลูกค้าสูงขึ้นด้วย ดังนั้นสมมติฐานข้อที่ 1 ได้รับการสนับสนุน โดยผลการศึกษาในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Heung and Gu (2012) และ Liu and Jang (2009) ที่รายงานว่า การออกแบบตกแต่งร้านอาหารและบรรยากาศที่ดีจะสร้างความพึงพอใจแก่ผู้บริโภค

การรับรู้คุณค่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจของลูกค้า $\beta = .485$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99.90 กล่าวคือ ถ้าการรับรู้ของลูกค้าในคุณค่าของสินค้าและบริการที่ร้านค้าได้มอบให้มีสูงก็จะทำให้ความพึงพอใจของลูกค้าสูงขึ้นด้วย ดังนั้น

สมมติฐานข้อที่ 2 ได้รับการสนับสนุน โดยผลการศึกษาในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับ Ryu et al. (2012) ที่รายงานว่าความรับรู้ถึงคุณค่ามีความสัมพันธ์ในเชิงอย่างมีนัยสำคัญกับความพอใจของลูกค้า การรับรู้ของลูกค้าในคุณค่าของสินค้าและบริการที่ร้านค้าได้มอบให้ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจในระยะยาว (Raza et al., 2012)

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่าผู้บริโภคชาวมาเลเซียมีความพึงพอใจในการบริโภคอาหารที่ร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซียในระดับที่มาก ถึงแม้ว่าในประเทศมาเลเซียมีอาหารนานาชาติที่เปิดขายเป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามอาหารไทยและร้านอาหารไทยก็เป็นที่ยอมรับนิยมของชาวมาเลเซีย ซึ่งถือได้ว่าเป็นโอกาสที่ดีของผู้ประกอบการร้านอาหารไทยที่จะเข้าไปแข่งขันในธุรกิจร้านอาหารในมาเลเซีย

นอกจากนี้ จากการศึกษาได้รายงานว่าทั้งสองปัจจัยคือการรับรู้คุณค่าและสิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหารมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจลูกค้า โดยการรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลมากกว่าสิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหาร ซึ่งมีข้อเสนอแนะให้ผู้ประกอบการได้วางแผนกลยุทธ์เกี่ยวกับปัจจัยดังกล่าวเพื่อเพิ่มระดับความพอใจของผู้บริโภคดีังต่อไปนี้

1. ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารควรให้ความสำคัญกับการรับรู้คุณค่าเนื่องจากพบว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคมากที่สุดผู้ประกอบการควรสร้างคุณค่าในสินค้าและบริการเพื่อให้ลูกค้าเกิดการรับรู้สิ่งดี ๆ ที่ทางร้านได้มอบให้ มีการพัฒนาอาหารไทยในร้านอาหารให้มีความหลากหลายและบริการให้ตรงกับความต้องการ มีการตั้งราคาที่เหมาะสมทำให้ลูกค้ารู้สึกว่าคุณค่าและบริการที่ได้รับคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป และดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับบริการที่รับประทานในร้านอาหารอื่น ๆ

2. นอกจากปัจจัยด้านการรับรู้ถึงคุณค่าที่ผู้ประกอบการร้านอาหารต้องตระหนักแล้ว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของร้านอาหารก็เป็นปัจจัยที่สำคัญเช่นกันที่จะสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารควรออกแบบร้านค้ามีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี การแต่งร้านค้าให้ลูกค้ารู้สึกได้สัมผัสกับความเป็นไทย การจัดร้านอาหารทำให้ลูกค้าเคลื่อนย้ายได้สะดวก มีการใช้ไฟสร้างบรรยากาศทำให้รู้สึกสบาย มีการเปิดเพลงที่เหมาะสม พร้อมทั้งการดูแลพื้นที่ในร้านอาหารให้มีความสะอาด ก็จะสามารถเพิ่มความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้เช่นกัน

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะงานวิจัยในอนาคต

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ถึงแม้ผู้วิจัยจะพยายามดำเนินการทำวิจัยให้ดีที่สุดตามระยะเวลาและภายใต้งบประมาณที่กำหนดก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดและข้อเสนอแนะที่อาจจะนำไปปรับปรุงสำหรับงานวิจัยที่ต้องการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในอนาคตดังนี้ ข้อจำกัดประการแรกคือ การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้คือ ลูกค้าร้านอาหารไทยในรัฐปีนัง ประเทศมาเลเซียซึ่งผลการศึกษาอาจจะใช้ได้หรืออาจจะใช้ไม่ได้กับทุกรัฐของประเทศมาเลเซีย ดังนั้นการศึกษาในอนาคต ควรจะมีการศึกษาในรัฐอื่นๆในประเทศมาเลเซีย ข้อจำกัดประการที่สองคือ การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาลูกค้าชาวมาเลเซียโดยภาพรวม แต่ในประเทศมาเลเซียจะประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติ เช่น มาเลย์จีน และอินเดีย ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจผู้บริโภคมาเลเซียให้ลึกยิ่งขึ้น ควรจะศึกษากลุ่มของลูกค้าชาวมาเลย์โดยจำแนกตามเชื้อชาติ ในการที่จะนำผลการวิจัยมากำหนดกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคแต่ละกลุ่มมากขึ้น ข้อจำกัดประการสุดท้ายคือ การศึกษาในครั้งนี้เลือกปัจจัยที่มีผลต่อเป็นปัจจัยส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของลูกค้าร้านอาหาร ได้แก่ สิ่งแวดล้อมกายภาพของร้านอาหาร (Physical environment) และการรับรู้ถึงคุณค่า (Perceived value) การศึกษาในครั้งต่อไป ควรจะเพิ่มตัวแปรตัวอื่น ๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าร้านอาหาร เพื่อเพิ่มระดับความพึงพอใจของลูกค้าให้สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ทัศนีย์ ลิ้มสุวรรณ, อรสา ปานขาว, และวราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ. (2550). *ทัศนะของผู้ประกอบการร้านอาหารต่อพฤติกรรมผู้บริโภคอาหารไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติ*. วารสารวิจัยรามคำแหง, 10(2), 9-20.
- ฝ่ายวิจัยธุรกิจ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (2554). *ตลาดอาหารในมาเลเซีย*. สืบค้นจาก <http://www.exim.go.th/doc/newsCenter/13382.pdf>
- วรพจน์ ปานรอด, นาอีมะ สามะ, นิมาอีเตห์ จะปะกียา, และฟาติมะ มะห์ลี. (2557). *การศึกษาธุรกิจร้านอาหารต้มยำในประเทศมาเลเซีย: กรณีศึกษาผู้ประกอบการ ตำบลบางเขา*

- อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี. ในการประชุม เวทีนำเสนอผลงานวิชาการวิจัยนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 5.
- สถาบันอาหาร. (2556). *ตีพิมพ์ร้านอาหารไทยในมาเลเซียประกาศศักดิ์ "Thai Halal Kitchen to the World"* ในงาน MIHAS 2013.
- สำนักงานแรงงานไทย ประเทศมาเลเซีย. กระทรวงแรงงาน. (2556). *การเยือนมาเลเซียของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง*. สืบค้นจาก <http://malaysia.mol.go.th/en/node/509>
- อัปดุลรอฮา กามา. (2556, 7-10 เมษายน). *ร้านอาหารไทยบูมสุดในมาเลย์. ฐานเศรษฐกิจ*, 33 (2,833). สืบค้นจาก http://www.thannews.th.com/index.php?option=com_content&view=article&id=177785:2013-04-05-15-06-13&catid=85:2009-02-08-11-22-45&Itemid=417
- Aishah, N., Zakaria, N., Zahari, M. S. M., Othman, Z., Noor, S. M., & Kutut, M. Z. (2010). *Thai Food in Malaysia: Diagnosing Restaurant Operators' and Patrons Acceptance Levels. International Journal of Business and Management*, 5(4), P142.
- Armstrong, G., & Kotlor, P. (Eds.). (2013). *Marketing an Introduction* (11 ed.). England: Pearson Education.
- Benrit, P. (2015). *Understanding the role of food quality and service quality on customer satisfaction in Thai dining restaurant in Malaysia. Proceedings of the 2nd International Conference on Innovation and Sustainability*, Thailand, Chiang Mai, Thailand.
- Canny, I. U. (2013). *The role of food quality, service quality, and physical environment on customer satisfaction and future behavioral intentions in casual dining restaurant. Konferensi Nasional Riset Manajemen VII*, Palembang.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010a). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Upper Saddle River: New Jersey: Prentice Hall.
- Heung, V. C., & Gu, T. (2012). *Influence of restaurant atmospherics on patron satisfaction and behavioral intentions. International Journal of Hospitality Management*, 31(4), 1167-1177.
- Johnson, M. D., Anderson, E. W., & Fornell, C. (1995). *Rational and adaptive performance expectations in a customer satisfaction framework. Journal of consumer research*, 695-707.

- Liu, Y., & Jang, S. S. (2009). *Perceptions of Chinese restaurants in the US: what affects customer satisfaction and behavioral intentions?* **International Journal of Hospitality Management**, 28(3), 338-348.
- Murray, D., & Howat, G. (2002). *The Relationships among Service Quality, Value, Satisfaction, and Future Intention of Customers at an Australian Sports and Leisure Centre.* **Sport Management Review**, 5, 25-43.
- Oh, H. (1999). *Service quality, customer satisfaction and customer value: A holistic perspective.* **International Journal of Hospitality Management**, 18, 67-82.
- Oliver, R. L. (1980). *A cognitive model of the antecedents and consequences of satisfaction decisions.* **Journal of Marketing Research**, 17(4), 460-469.
- Raza, M. A., Siddiquei, A. N., Awan, H. M., & Bukhari, K. (2012). *Relationship between service quality, perceived value, satisfaction and revisit intention in hotel industry.* **Interdisciplinary journal of contemporary research in business**, 4(8).
- Ryu, K., & Han, H. (2010). *Influence of the quality of food, service, and physical environment on customer satisfaction and behavioral intention in quick-casual restaurants: Moderating role of perceived price.* **Journal of Hospitality & Tourism Research**, 34(3), 310-329.
- Ryu, K., Lee, H.-R., & Kim, W. G. (2012). *The influence of the quality of the physical environment, food, and service on restaurant image, customer perceived value, customer satisfaction, and behavioral intentions.* **International Journal of Contemporary Hospitality Management**, 24(2), 200-223.

มุมมองสหวิทยาการเกี่ยวกับวิธีบูรณาการในการป้องกันมลภาวะทางแสง
ในชุมชนเมือง
Interdisciplinary Perspectives on Integrated Approach to Urban Light
Pollution Protection

ปีติเทพ อยู่ยูนยง
Pedithep Youyuenyong

บทคัดย่อ

มลภาวะทางแสงได้กลายมาเป็นปัญหาสำคัญสำหรับการวางผังเมืองและการพัฒนาเมือง ปัญหามลภาวะทางแสงไม่สามารถทำความเข้าใจได้ โดยอาศัยความรู้ด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น หากการพัฒนาความรู้และทักษะในการกำหนดขอบเขตของปัญหามลภาวะทางแสงเป็นการเฉพาะ จำต้องอาศัยมุมมองสหวิทยาการและวิธีการจากหลายศาสตร์ที่จะผสมผสานศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน ด้วยเหตุนี้ วิธีบูรณาการเพื่อลดมลภาวะทางแสงและประหยัดพลังงานโดยใช้กำหนดมาตรฐานการใช้แสงสว่างในพื้นที่ชุมชนเมืองที่เหมาะสมควรถูกกำหนดโดยหน่วยงานผังเมืองของรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันมลภาวะทางแสง วิธีการเชิงสหวิทยาการเพื่อลดและควบคุมมลภาวะทางแสงประกอบด้วยการบูรณาการหลายศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา สิ่งแวดล้อมและผังเมืองเข้าด้วยกัน รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์หลายศาสตร์อีกด้วย บทความนี้ประสงค์จะนำเสนอการอภิปรายเชิงวิจารณ์เกี่ยวกับปัญหามลภาวะทางแสงในชุมชนเมือง และวิเคราะห์มุมมองสหวิทยาการเกี่ยวกับวิธีบูรณาการในการป้องกันมลภาวะทางแสงในชุมชนเมือง

Abstract

Light pollution, described as artificial light that is allowed to illuminate or pollute areas not intended to be lit, has become an important aspect of both urban planning and development. Light pollution problems cannot be understood or addressed from any single discipline. To develop knowledge and skills in specific areas related to light pollution problems, various interdisciplinary perspectives and their approaches should be brought together. Therefore, an integrated approach to reduce light pollution and save energy by specifying appropriate urban lighting standards should be considered by planning authorities and other light pollution protection agencies. Interdisciplinary approaches for minimising or controlling light pollution consist of a wide range of disciplinary perspectives on environmental and planning problems, including the relations between the various disparate disciplines. This paper is intended to critically discuss the problems associated with urban light pollution and analyse interdisciplinary perspectives on an integrated approach to urban light pollution protection.

บทนำ

แสงประดิษฐ์ (artificial light) หรือแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคาร ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ผ่านการออกแบบหรือติดตั้งแหล่งกำเนิดแสงประเภทหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารในบริเวณพื้นที่ชุมชนเมืองหรือพื้นที่ใจกลางของเมือง นับตั้งแต่โทมัส อัลวา เอดิสัน (Thomas Alva Edison) ได้ประดิษฐ์หลอดไฟฟ้าขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี ค.ศ. 1879 (Insulander, 2012, 6) แสงประดิษฐ์จากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารก็ได้กลายมาเป็นสิ่งจำเป็นและอำนวยความสะดวกต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนเมือง ทำให้ประชาชนสามารถทำกิจกรรมในเวลากลางคืนโดยอาศัยประโยชน์จากแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟที่ช่วยยืดเวลาในการทำกิจกรรมในเวลากลางคืนเสมือนหนึ่งเป็นเวลากลางวัน

ดังนั้น การใช้งานแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคาร (outdoor lighting) ในพื้นที่ชุมชนเมืองจึงเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น จะเห็นได้จากการพัฒนาเมือง (urban development) ในพื้นที่ชุมชนเมืองในปัจจุบันย่อมมีความต้องการการติดตั้งหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟประเภทต่างๆ ที่เอื้อต่อการจัดทำบริการสาธารณะด้านต่างๆ ของรัฐที่จัดไว้ให้กับประชาชน ตัวอย่างเช่น การติดตั้งไฟส่องสว่างสาธารณะบนท้องถนน (street light) ที่หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดออกแบบหรือติดตั้ง ซึ่งไม่เพียงต่อจะอำนวยความสะดวกหรือช่วยให้ประชาชนสามารถเดินทางในเวลากลางคืนได้อย่างปลอดภัยจากอุบัติเหตุแล้ว การติดตั้งไฟส่องสว่างสาธารณะในพื้นที่ชุมชนเมืองหรือบริเวณสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอื่นๆ ย่อมทำให้ประชาชนสามารถทำกิจกรรมอื่นๆ ได้ในเวลากลางคืนเสมือนหนึ่งเป็นเวลากลางวันด้วย เป็นต้น

อย่างไรก็ดี แสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารที่มีการออกแบบ (design) หรือการใช้ (fixtures) ที่ไม่เหมาะสมต่อการใช้งานหรือใช้ประโยชน์แสงสว่างไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในบริเวณรอบๆ พื้นที่ที่มีการติดตั้งหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคาร รวมไปถึงการใช้งานแสงสว่างที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการการใช้แสงสว่างในแต่ละพื้นที่ ย่อมอาจกลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีการใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารเป็นจำนวนมาก (Institution of Lighting Engineers, 2000, 3) เช่น ในพื้นที่ชุมชนหรือพื้นที่หมู่บ้านบริเวณชานเมือง อาจต้องการการใช้งานแสงสว่างในระดับที่ต่ำหรือมีค่าความส่องสว่าง (illuminance) ที่มีหน่วยเป็นลักซ์ (lux) ในระดับที่ต่ำ (low district brightness areas) ในขณะที่พื้นที่ชุมชนเมืองหรือใจกลางเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น อาจมีความต้องการการใช้งานแสงประดิษฐ์จากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารในระดับที่สูงหรือมีค่าความส่องสว่างที่มีหน่วยเป็นลักซ์ในระดับสูง (high district brightness areas) เป็นต้น

แสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารที่เกิดจากการติดตั้งหรือออกแบบที่ไม่เหมาะสม อันอาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงปัจจัยอื่นๆ ที่เกิดมาจากการใช้งานแสงสว่างอันอาจสร้างผลกระทบในด้านลบต่อพลังงาน ย่อมอาจกลายเป็นมลภาวะ (pollution) ประเภทหนึ่ง กล่าวคือ แสงสว่างที่เป็นมลภาวะนั้น อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพ

สิ่งแวดล้อมหรืออาจก่อให้เกิดโทษภัยต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงแสงสว่างที่มีทิศทางส่องสว่างจนทำให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญต่อเพื่อนบ้านใกล้เคียง

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานหรือปฏิบัติงานด้านแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารในหลายประเทศ (Scottish Executive, 2007, 4) ได้พยายามอาศัยสหวิทยาการจากศาสตร์หลายแขนงผสมผสานกัน เพื่อร่วมมือหรือสร้างแนวทางที่เป็นมาตรฐานเฉพาะสำหรับการใช้งานแสงสว่างภายนอกอาคาร (standard practice for outdoor lighting) เพื่อกำหนดมาตรฐานความส่องสว่างของแสงขั้นต่ำ (minimum recommended illumination levels) ให้สอดคล้องกับการใช้งานแสงสว่างในแต่ละพื้นที่ ในขณะเดียวกัน การบูรณาการศาสตร์หรือสหวิทยาการต่างๆ ที่นำมาใช้สร้างแนวทางในการป้องกันแสงสว่างที่เป็นมลภาวะ ย่อมมีส่วนช่วยในการประสานระหว่างประโยชน์สาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม (public interest) กับความจำเป็นที่จะต้องมีการใช้งานแสงสว่างหรือไฟส่องสว่างประเภทต่างๆ จากภาครัฐและเอกชน (necessary lighting)

บทความนี้ประสงค์จะนำเสนอเกี่ยวกับปัญหามลภาวะทางแสงในชุมชนเมืองและวิเคราะห์มุมมองสหวิทยาการเกี่ยวกับวิธีบูรณาการการป้องกันมลภาวะทางแสงในชุมชนเมือง โดยมุ่งอภิปรายว่าศาสตร์ต่างๆ หรือวิทยาการต่างๆ ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์มีส่วนสำคัญต่อการป้องกันมลภาวะทางแสง (Waterton, Norton, & Morris, 2006, 278) อนึ่ง แม้ว่าบางสาขาวิชาจะมีลักษณะเฉพาะของตนเองหรือบางสาขาวิชาอาจมีความใกล้ชิดหรือมีประเด็นเหลื่อมซ้อนกันในบางสาขาวิชา แต่บางสาขาวิชาที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เช่น กฎหมาย เศรษฐศาสตร์และวิศวกรรมส่องสว่าง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม วิเคราะห์มุมมองสหวิทยาการเกี่ยวกับวิธีบูรณาการการป้องกันมลภาวะทางแสงย่อมอาจสร้างแนวทางในการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เพื่อต่อสู้กับปัญหามลภาวะทางแสงที่อาจกระทบต่อประชาชนในประเทศหรือประชาชนในท้องถิ่นได้

ภาพที่ 1 มลภาวะทางแสงในพื้นที่ชุมชนเมืองฮอนโนลูลู มลรัฐฮาวาย

ที่มา <http://www2.ifa.hawaii.edu/newsletters/article.cfm?a=301&n=1>

มลภาวะทางแสงและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในพื้นที่ชุมชนเมือง (urban settlement) เป็นเหตุให้มนุษย์จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยอื่นๆ เพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตอยู่รอดและประกอบกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ชุมชนเมือง (Aubrecht, Jaiteh & Sherbinin, 2010, 4) เพราะเหตุที่มนุษย์ได้บริโภคประกอบกิจกรรมต่างๆ พื้นที่ชุมชนเมืองนี้เอง จึงเป็นเหตุให้มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติมาสนองความต้องการในการดำรงชีพของตน หนึ่งในพลังงานไฟฟ้าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต โดยการใช้พลังงานไฟฟ้าแม้ว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรม กิจกรรมด้านการเกษตรและกิจกรรมการบริโภคของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม การใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมก็อาจทำให้ประเทศสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ อันเป็นต้นกำเนิดของพลังงานไฟฟ้าด้วย เช่น ถ่านลิกไนต์ ก๊าซธรรมชาติ และน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น

แสงประดิษฐ์หรือแสงสว่างที่เกิดจากการใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟประเภทต่างๆ ย่อมต้องอาศัยพลังงานไฟฟ้าเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ด้วยเหตุนี้การใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟที่อาศัยพลังงานไฟฟ้านอกจากจะเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์แล้ว หลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารที่มีเหมาะสมตามลักษณะของการใช้งานหรือได้รับการออกแบบระบบแสงสว่างอย่างเหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์และการใช้งานหลอดแสงสว่างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในทางตรงกันข้าม การใช้แสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟที่มีลักษณะที่ไม่เหมาะสม

(inappropriate) หรือไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (non-eco friendly) รวมไปถึงการใช้งานแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟในสถานที่ที่ไม่จำเป็นต้องการใช้งานแสงสว่าง (unnecessary) อาจทำให้เกิดการสิ้นเปลืองพลังงานไฟฟ้าโดยใช่เหตุ รวมไปถึงการใช้งานแสงสว่างที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่หรือสิ่งแวดล้อม อาจก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบทางแสง (Light Research Center, 2003, 3-4)

ภาพที่ 2 มลภาวะทางแสงประเภทต่างๆ และทิศทางของแสงสว่างที่อาจกลายเป็นมลภาวะที่ตามมา <http://www.britastro.org/dark-skies/pdfs/ile.pdf>

มลภาวะทางแสง (light pollution) ได้แก่ แสงสว่างหรือแสงประดิษฐ์จากการใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟที่มีลักษณะไม่เหมาะสมกับพื้นที่การใช้งานหรือไม่เป็นต่อสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการใช้งานแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟอันมีทิศทางการส่องของแสงไปยังพื้นที่ที่ไม่ต้องการใช้งานแสงสว่าง (light trespassing) อีกด้วย (Karol, Ng, Varlamova & Walls, 2010, 4) ทั้งนี้ มลภาวะทางแสงที่เป็นอันตรายต่อสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติในเวลากลางคืนหรืออาจก่อให้เกิดความรำคาญต่อการดำรงชีวิตตามปกติของมนุษย์ อาจจำแนกได้เป็น 3 ประเภทที่สำคัญด้วยกัน (Science and Technology Committee, 2003, 18-19) อันประกอบด้วย

1) แสงเรืองไปยังท้องฟ้า (sky glow) ได้แก่ แสงสีส้มที่เรืองขึ้นไปบนท้องฟ้าในบริเวณพื้นที่ชุมชนเมืองหรือพื้นที่ในกลางเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ซึ่งแสงสว่างที่มีทิศทางของแสงเรืองขึ้นไปบนท้องฟ้าผ่านชั้นบรรยากาศนี้บริเวณพื้นที่ชุมชนเมืองนี้เอง ย่อมก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติบนท้องฟ้าของนักดาราศาสตร์อาชีพหรือนักดาราศาสตร์สมัครเล่น เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะแสงเรืองไปยังท้องฟ้าได้บดบังทัศนียภาพบนชั้นบรรยากาศทำให้นักดาราศาสตร์หรือผู้ศึกษาปรากฏการณ์บนท้องฟ้าอื่นๆ ไม่สามารถมองเห็นดวงดาวได้ด้วยตาเปล่าในบริเวณพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีการใช้งานแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารเป็น

จำนวนมาก ซึ่งมลภาวะทางแสงประเภทนี้มักมีสาเหตุประการสำคัญมาจากการใช้งานไฟส่องสว่างสาธารณะหรือไฟถนนประเภทหลอดโซเดียมความดันสูง (high pressure sodium street lights) และหลอดโซเดียมความดันต่ำ (low pressure sodium street lights) ที่อาจให้แสงสว่างในเวลา กลางคืนเป็นสีส้ม อนึ่ง การขยายตัวของพื้นที่ชุมชนเมืองย่อมทำให้การใช้งานหรือติดตั้งไฟส่องสว่างสาธารณะหรือไฟถนนในบริเวณพื้นที่ชุมชนมีจำนวนมากขึ้น อันเป็นเหตุให้เกิดมลภาวะทางแสงเรื้อรังไปยั้งท้องฟ้าตามการกระจายตัวของพื้นที่ชุมชนเมืองในปัจจุบัน

2) แสงบาดตา (glare) ได้แก่ แสงสว่างที่มีทิศทางส่องเข้ามายังดวงตา จนเป็นเหตุให้สูญเสียความสามารถในการมองชั่วคราวหรืออาจกระทบต่อกลไกการทำงานในการมองเห็นของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น ลำแสงจากโคมไฟหน้ารถที่มีค่าสว่างเกินกว่ามาตรฐานที่กฎหมายกำหนดไว้ (over-powerful car headlights) เป็นต้น

3) การรุกล้ำของแสง (light trespass) ได้แก่ แสงสว่างอันมีทิศทางส่องไปรบกวนยังบริเวณอาคารหรือพื้นที่ของเพื่อนบ้านหรือบุคคลอื่นๆ จนก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญในการดำรงชีพหรือเป็นอุปสรรคในการใช้ทรัพย์สินอย่างปกติสุข ซึ่งในบางประเทศได้กำหนดมาตรการทางกฎหมาย เฉพาะที่กำหนดบทลงโทษต่อผู้ที่ก่อมลภาวะทางแสงจากการใช้งานแสงสว่างที่รบกวนไปยังอาคารหรือพื้นที่ของบุคคลอื่น

การจำแนกประเภทของมลภาวะทางแสงย่อมส่งผลต่อการนำศาสตร์ต่างๆ หรือวิทยาการสาขาต่างๆ (discipline) มาสร้างวิธีการหรือมาตรการในการป้องกันมลภาวะทางแสง เพื่อให้สามารถให้การใช้งานแสงสว่างในชีวิตประจำวันของมนุษย์ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด (minimise environmental impact) (Monrad, Benya, & Crawford, 2012, 2) เพราะศาสตร์หรือวิทยาการแขนงต่างๆ อาจทำให้ทราบถึงจุดแข็งหรือจุดอ่อนในการป้องกันมลภาวะทางแสงให้ครอบคลุมบริบทของมลภาวะทางแสงที่อาจเกิดขึ้นจากมลภาวะทางแสงประเภทต่างๆ ที่แตกต่างกัน ตามลักษณะเฉพาะของมลภาวะทางแสงประเภทที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนเมือง

นอกจากนี้ มลภาวะทางแสงยังอาจสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความสมดุลในระบบนิเวศได้เช่นเดียวกับมลภาวะประเภทอื่นๆ ตัวอย่างเช่น มลภาวะทางแสงอาจกระทบต่อการสืบพันธุ์ (reproduction) ของกบบางสายพันธุ์ได้ (Longcore & Rich, 2004, 191-198) ซึ่งจากการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ของ Rand et al. (1977) พบว่าแสงสว่างในเวลากลางคืนอาจส่งผลกระทบต่อ

พฤติกรรมการสืบพันธุ์ (reproduction) ของกบเพศเมียสายพันธุ์ *Physalaemus pustulosus* โดยแสงสว่างที่มีระดับที่สูงขึ้นอาจทำให้การจับคู่ผสมพันธุ์ลดลง นอกจากนี้ แสงประดิษฐ์จากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟอาจทำลายสมดุลระบบนิเวศ โดยอาจส่งผลกระทบต่อ การล่าเหยื่อ (predation) ของสัตว์ในระบบนิเวศ อาจทำให้สัตว์บางจำพวกสามารถใช้ประโยชน์จากแสงประดิษฐ์ในการล่าเหยื่อได้เพิ่มขึ้น ในขณะที่สัตว์บางจำพวกกลับตกเป็นเหยื่อให้ถูกล่า เป็นต้น

ภาพที่ 3 ความแตกต่างของพื้นที่เดียวกันระหว่างก่อนควบคุมมลภาวะทางแสงกับภายหลังจากควบคุมมลภาวะทางแสง
ที่มา <http://www.librapix.com/lightpollution/>

จากที่กล่าวมาในข้างต้นอาจเห็นได้ว่ามลภาวะทางแสงจากการใช้หลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟที่มีลักษณะที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อาจก่อให้เกิดผลร้ายต่อสิ่งแวดล้อมในเวลากลางคืนและผลกระทบต่อระบบนิเวศได้ ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการหลายสาขาวิชาหรือผู้ประกอบการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานแสงประดิษฐ์จากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคาร ได้พยายามแสวงหาแนวทางเพื่อควบคุมและป้องกันมลภาวะทางแสง ให้มลภาวะทางแสงส่งผลร้ายต่อประชาชนน้อยที่สุดและในขณะเดียวกันทำให้การใช้งานแสงสว่างในที่ต่างๆ เกิดความปลอดภัยต่อมนุษย์และระบบนิเวศอย่างสูงสุดด้วย ดังนั้น การบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เพื่อแสวงหาแนวทางป้องกันมลภาวะทางแสงย่อมมีความจำเป็นสำหรับการสร้างแนวทางในการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เพื่อต่อสู้กับปัญหามลภาวะทางแสงที่อาจกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในอนาคต

ภาพที่ 4 ไฟส่องสว่างสาธารณะหรือไฟถนนที่อาจก่อให้เกิดปัญหามลภาวะทางแสงในพื้นที่ชุมชนเมือง ท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ มาจัดการกับปัญหามลภาวะทางแสงในพื้นที่ชุมชนเมือง

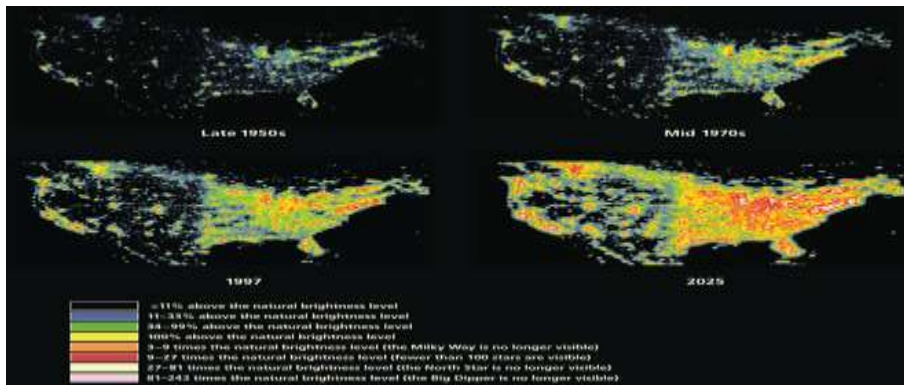
ที่มา <http://www.rbkc.gov.uk/environmentandtransport/transportandstreets/roadsandpavements/streetlighting.aspx>

สหวิทยาการกับมลภาวะทางแสง

สหวิทยาการ (Interdisciplinary) ได้แก่ การศึกษาศาสตร์ตั้งแต่สองศาสตร์ขึ้นไป เพื่อนำรวมหลักการและองค์ประกอบของศาสตร์ตั้งแต่สองศาสตร์เข้าด้วยกัน เพื่อนำมาแก้ปัญหาหรือแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ๆ อันนำมาซึ่งหลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ ที่สามารถตอบโจทย์ทางวิชาการหรือสามารถทดสอบสมมุติฐานทางการวิจัยได้ (Nissani, 1997, 201-216) สหวิทยาการจึงเป็นเครื่องมือทางวิชาการที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่สามารถนำสร้างบริบทของการศึกษาปัญหามลภาวะทางแสงหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการใช้แสงสว่างภายนอกอาคาร ผ่านบริบทต่างๆ ของแขนงวิชาหรือศาสตร์ต่างๆ เพราะการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ภายใต้อหวิทยาการย่อมนำมาซึ่งเทคนิคเฉพาะสำหรับการระงับภัยล่วงหน้าหรือการป้องกันมลภาวะทางแสง อันทำให้การใช้งานแสงสว่างหรือแสงประดิษฐ์จากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารมีความปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ อาจก่อให้เกิดความร่วมมือข้ามสาขาวิชาหรือข้ามศาสตร์แขนงต่างๆ อันนำมาซึ่งการสร้างมาตรการหรือวิธีการร่วมกันในการป้องกันหรือควบคุมผลกระทบจากมลภาวะทางแสงในอนาคต (Hammond & Winnett, 2006, 117-130) นอกจากนี้ การศึกษาสหวิทยาการเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหามลภาวะทางแสง (interactive Interdisciplinary) ทั้งในส่วนของสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกัน ย่อมอาจนำมาซึ่งการ

ระบุปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับมลภาวะทางแสงร่วมกัน (Tait & Lyall, 2007, 1-4) ตัวอย่างเช่น การจัดทำมาตรการทางกฎหมายควบคุมมลภาวะทางแสงที่นอกจากจะต้องอาศัยความรู้ทางนิติศาสตร์ในสาขากฎหมายสิ่งแวดล้อม (environmental law) อันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมศาสตร์ มากำหนดหลักเกณฑ์และบรรทัดฐานในการควบคุมมลภาวะทางแสงแล้ว ยังต้องอาศัยความรู้ทางวิศวกรรมส่องสว่าง (illuminating engineering) อันเป็นส่วนหนึ่งของวิศวกรรมศาสตร์ มากำหนดมาตรฐานการใช้แสงสว่างให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมือง มาบรรจุในหลักกฎหมาย เช่น การห้ามซื้อขายหรือติดตั้งหลอดไฟฟ้าภายนอกอาคารประเภทหลอดไอปรอท (mercury vapor lamp) เพราะหลอดไฟดังกล่าวมีคุณสมบัติที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ภาพที่ 3 การคาดการณ์ถึงปัญหามลภาวะทางแสงในสหรัฐอเมริกาที่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มและส่งผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมในอนาคต

ที่มา http://greatkids.outdoors.org/2012_03_01_archive.html

อนึ่ง ประเด็นศึกษาสหวิทยาการ (interdisciplinary subjects) ในแต่ละประเด็นนั้น อาจทำให้เรา able สามารถสังเคราะห์ข้อมูลจากศาสตร์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลปฐมภูมิหรือข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อนำมาซึ่งวิธีบูรณาการในการป้องกันมลภาวะทางแสง (Golding, 2009, 7-8) ตัวอย่างเช่น การบูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์ด้านการพัฒนาเมืองว่าด้วยเรื่องการวางผังเมืองและเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการบริโภคและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Rapoport, 2011, 15-19) ย่อมนำมาซึ่งการวิเคราะห์ปัญหามลภาวะทางแสงในพื้นที่ชุมชนเมือง โดยการพัฒนาเมือง (urbanisation) ทำให้มีการใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารในบริเวณพื้นที่ชุมชนเมือง ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดมลภาวะทางแสงประเภทต่างๆ แล้ว การใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟใน

บริเวณพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีจำนวนประชากรหนาแน่นย่อมสัมพันธ์กับการบริโภคพลังงาน (energy consumption) โดยยิ่งมีการใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟในบริเวณพื้นที่ชุมชนเมืองมากเท่าใด ผู้ใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟประเภทต่างๆ ที่ให้แสงสว่างในเวลากลางคืนก็ย่อมต้องใช้จ่ายค่าไฟมากเท่านั้น รวมไปถึงพื้นที่ชุมชนเมืองหรือพื้นที่ใจกลางเมืองย่อมมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) ด้วยเหตุนี้ อาคารพาณิชย์หรือร้านค้าต่างๆ ก็มักที่จะกำหนดวิธีการหรือหนทางที่จะจูงใจลูกค้าให้เข้ามาใช้บริการในสถานบริการของตนหรือเลือกซื้อสินค้าของตนผ่านการประดับไฟบริเวณอาคาร (decorative lights) หรือการติดตั้ง (advertising or display lights) เป็นต้น

ตารางที่ 1 ศาสตร์ที่อาจเกี่ยวข้องกับมลภาวะทางแสงและความสัมพันธ์ของศาสตร์กับมลภาวะทางแสง

ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมลภาวะทางแสง	ความสัมพันธ์ของศาสตร์กับมลภาวะทางแสง
1. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม (Environmental science)	วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมสามารถแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับมลภาวะทางแสงที่อาจกระทบต่อสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติหรือระบบนิเวศในเวลากลางคืน รวมไปถึงสามารถนำเอาหลักการทางวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีในการป้องกันหรือควบคุมมลภาวะทางแสงภายนอกอาคาร
2. วิศวกรรมส่องสว่าง (Illumination engineering)	วิศวกรรมส่องสว่างสามารถนำมาใช้กำหนดหลักเกณฑ์และบรรทัดฐานในการควบคุมแสงสว่างให้เหมาะสมกับการใช้งานในแต่ละพื้นที่ใช้สอยหรือเหมาะสมกับชนิดของงานที่ต้องใช้แสงสว่าง เทคนิคทางวิศวกรรมส่องสว่าง เช่น การนำเทคนิคทางวิศวกรรมส่องสว่างมา

	<p>กำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้ไฟส่องสว่างสาธารณะ ไม่ให้เกิดแสงรบกวนไปยังท้องฟ้า ที่ส่องขึ้นไปยังท้องฟ้าโดยเปล่าประโยชน์และสิ้นเปลืองพลังงาน (wasted light shining into the sky) เป็นต้น</p>
<p>3. สถาปัตยกรรมการส่องสว่าง (Architectural Lighting)</p>	<p>สถาปัตยกรรมการส่องสว่างสามารถนำเอาหลักเกณฑ์มาประยุกต์ใช้กับงานแสงสว่างทางสถาปัตยกรรม (architectural lighting) ที่ไม่เพียงเสริมคุณค่าทางสถาปัตยกรรมให้กับอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างในเวลากลางคืน หลักการทางสถาปัตยกรรมส่องสว่างที่ดียังอาจช่วยให้การใช้งานแสงสว่างภายนอกอาคารที่ประหยัดพลังงานและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น เช่น การใช้งานสีของแสงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเวลากลางคืน เป็นต้น</p>
<p>4. วิทยาศาสตร์พลังงาน (Energy science)</p>	<p>วิทยาศาสตร์พลังงานสามารถนำเอาหลักการและระเบียบที่เกี่ยวกับพลังงานไฟฟ้า มากำหนดการป้องกันมลภาวะทางแสง ในขณะเดียวกัน วิทยาศาสตร์พลังงานยังสามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับแนวทางการอนุรักษ์พลังงานไฟฟ้าแสงสว่าง ผ่านวิธีการรณรงค์หรือกำหนดมาตรการประหยัดพลังงานในแนวทางต่างๆ ตัวอย่างเช่น การเลือกใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างอย่างเหมาะสมกับลักษณะของงานและลดมลภาวะทางแสง เป็นต้น</p>

<p>5. นิติศาสตร์ (Law)</p>	<p>นิติศาสตร์ในสาขากฎหมายสิ่งแวดล้อมและกฎหมายพลังงานอาจถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมและป้องกันผลกระทบของมลภาวะทางแสงต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งในหลายประเทศได้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเฉพาะในการควบคุมหรือป้องกันปัญหามลภาวะทางแสงในท้องถิ่นและในระดับประเทศ ตัวอย่างเช่น รัฐบัญญัติควบคุมไฟโฆษณาภายนอกอาคารของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Outdoor Advertising Act and Regulations 2011) เป็นต้น</p>
<p>6. รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)</p>	<p>รัฐประศาสนศาสตร์สามารถใช้กำหนดนโยบายสาธารณะผ่านขั้นตอนตามวงจรนโยบายสาธารณะ (public policy cycle) เพื่อให้เกิดนโยบายและมาตรการของรัฐที่ใช้ควบคุมมลภาวะทางแสงไม่ให้มลภาวะทางแสงกระทบต่อสาธารณะชน ตัวอย่างเช่น ประเทศอังกฤษได้กำหนด นโยบายผังเมืองแห่งชาติ (National Planning Policy Framework 2012) ที่วางแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันมลภาวะทางแสงหน่วยงานราชการต่างๆ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับได้ทราบถึงแนวทางในการป้องกันมลภาวะทางแสงในทิศทางเดียวกัน</p>

7. เศรษฐศาสตร์ (Economics)	เศรษฐศาสตร์อาจถูกนำมาใช้ศึกษาถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมไปถึงการกำหนดเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ (economic instruments) มาใช้ควบคุมมลภาวะทางแสง เช่น หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle) เป็นต้น
8. ดาราศาสตร์ (Astronomy)	ดาราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหามลภาวะทางแสง เพราะมลภาวะทางแสงประเภทแสงเรืองไปย้งท้องฟ้าได้ส่งผลกระทบต่อการทำกิจกรรมดาราศาสตร์ประเภทการสังเกตดวงดาวหรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติด้วยตาเปล่าและประเภทการสังเกตปรากฏการณ์บนท้องฟ้าด้วยกล้องโทรทรรศน์ นักดาราศาสตร์เป็นกลุ่มแรกๆ ที่ออกมาเคลื่อนไหวต่อสู้กับมลภาวะทางแสงในช่วงปี 1970

วิธีการป้องกันมลภาวะทางแสงผ่านการมองสหวิทยาการ

การบูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาการผ่านมุมมองสหวิทยาการ (interdisciplinary perspective) ย่อมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการต่อสู้กับปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหามลภาวะทางแสงในปัจจุบัน การบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกันย่อมสามารถทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหามลภาวะทางแสง สามารถกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาของมลภาวะทางแสงและบริบทของปัญหาที่เกิดขึ้นกับหลักการของสาขาวิชาหรือศาสตร์ต่างๆ ที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหามลภาวะทางแสง รวมไปถึงการกำหนดวิธีการ

ใหม่ๆ (reframe) เพื่อจัดการกับปัญหาภาวะทางแสงในชุมชนเมือง (Donaldson, Heathwaite, Lane, Ward & Whatmore, 2005, 6) ตัวอย่างเช่น การบูรณาการระหว่างหลักวิชาวิศวกรรมส่องสว่างและสถาปัตยกรรมส่องสว่าง อาจทำให้เกิดการค้นพบนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สามารถนำมาใช้ป้องกันมลภาวะทางแสงได้ในอนาคต และการบูรณาการระหว่างหลักวิชานิติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ อาจทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับปัญหาภาวะทางแสงสามารถสร้างความรับรู้ทางจริยธรรม (ethical awareness) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานไฟส่องสว่างสาธารณะหรือการใช้แสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายในครัวเรือน เพื่อไม่ให้เกิดมลภาวะทางแสงจากการใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคาร เป็นต้น

นอกจากนี้ การบูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาการผ่านมุมมองสหวิทยาการยังอาจช่วยสร้างวิทยาการเฉพาะทางเพื่อต่อสู้กับปัญหาภาวะทางแสงในอนาคต ตัวอย่างเช่น การศึกษาข้ามศาสตร์ (trans-disciplinary) อาจนำมาซึ่งหลักคิดที่ใช้ร่วมกัน (shared conceptual aspects) ระหว่างวิทยาการที่นำมาใช้ศึกษาวิจัยในด้านมลภาวะทางแสงหรือปัญหาภาวะอื่นๆ ที่อาจกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ดี การบูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาการผ่านมุมมองสหวิทยาการจำต้องพึงระวังในเรื่องของการรับหลักเกณฑ์ (adoption) (Jones, 2009, 76-81) มาใช้ปรับใช้ร่วมกันในการศึกษาวิจัยระหว่างศาสตร์หรือวิทยาการต่างๆ ที่ข้ามสาขาวิชา เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการศึกษาวิจัยในแต่ละสาขาวิชาอาจมีวิธีวิจัย (methodology) ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งหากต้องการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาภาวะทางแสงโดยมีปริทัศน์ในการศึกษาตั้งแต่สองศาสตร์ขึ้นไป อาจทำให้เกิดความสับสนสำหรับผู้ที่ต้องการทำการวิจัยในการเลือกเครื่องมือวิจัยเกี่ยวกับปัญหาภาวะทางแสงนั้นๆ

ฉะนั้น การบูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาการผ่านมุมมองสหวิทยาการ ย่อมนำมาซึ่งประโยชน์ต่อการศึกษาปัญหาภาวะทางแสง ผลกระทบของมลภาวะทางแสงและแนวทางการป้องกันมลภาวะทางแสงในบริเวณพื้นที่ชุมชนเมือง อนึ่ง การนำสหวิทยาการหรือศาสตร์ตั้งแต่สองศาสตร์ขึ้นไปมาบูรณาการการศึกษาร่วมกันนั้น ย่อมอาจสร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี (well-managed environment) ในอนาคตได้ (Eeden & Nealer, 2011, 118-139) เพราะภายใต้หลักการหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับปัญหาภาวะทางแสง อาจต้องการศาสตร์ตั้งแต่สองศาสตร์ขึ้นไปมาร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจทำให้เกิดผลสะท้อนจากสหวิทยาการ (interdisciplinary

reflections) กล่าวคือ การบูรณาการการศึกษาศาสตร์ตั้งแต่สองศาสตร์ขึ้นไปเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะทางแสงอาจสร้างผลสะท้อนขึ้นมาจากการทดสอบสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเฉพาะทางแสง จนทำให้ได้มาซึ่งหลักเกณฑ์และวิธีการในการลดผลกระทบจากปัญหาเฉพาะทางแสงในพื้นที่ชุมชนเมืองให้กระทบต่อประชาชนในชุมชนเมืองและระบบนิเวศในชุมชนเมืองให้น้อยที่สุด (minimising environmental impact) ในทางเดียวกัน การบูรณาการการศึกษาศาสตร์ตั้งแต่สองศาสตร์ขึ้นไปเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะทางแสง ย่อมนำมาซึ่งแนวทางการควบคุมหรือป้องกันการกระทำที่ขาดความรับผิดชอบในการใช้งานแสงสว่างภายนอกอาคาร (irresponsible actions in outdoor lighting practice) จากภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจ และประชาชนทั่วไปที่ใช้งานแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารอันมีการติดตั้งที่ไม่เหมาะสมหรือมีลักษณะของการออกแบบที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการละเลยจากหน่วยงานภาครัฐในการศึกษาและกำหนดมาตรการป้องกันมลภาวะทางแสงในพื้นที่ชุมชนเมือง

บทสรุป

การบูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาการผ่านมุมมองสหวิทยาการ ย่อมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการต่อสู้กับปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาเฉพาะทางแสง ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาเฉพาะทางแสง สามารถกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาของมลภาวะทางแสงและบริบทของปัญหาที่เกิดขึ้นกับหลักการของสาขาวิชาหรือศาสตร์ต่างๆ ที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาเฉพาะทางแสงได้ นอกจากนี้ การบูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาการผ่านมุมมองสหวิทยาการยังอาจช่วยในการสร้างหรือพัฒนาแนวคิดที่สอดคล้องกับปัญหาเฉพาะทางแสงที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาเทคโนโลยีส่องสว่างอันอาจก่อให้เกิดปัญหามลภาวะทางแสงหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากมลภาวะทางแสงที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Aubrecht, C., Jaiteh, M. & Sherbinin, A. (2010). **Global assessment of light pollution: Impact on protected areas**. Vienna: Columbia University & Austrian Institute of Technology.
- Chettiparamb, A. (2007). **Interdisciplinary: A Literature Review**. Southampton: Interdisciplinary Teaching and Learning Group.
- Donaldson, A., Heathwaite, L., Lane, S., Ward, N. & Whatmore, S. (2005). **Holistic Approaches to Understanding Diffuse Land Management Issues: A Framework for Interdisciplinary Working**. Newcastle: University of Newcastle Centre for Rural Economy.
- Eeden, S. E. & Nealer, J. E.(2011). *Interdisciplinary reflections on the challenge of environmental management in dolomitic areas of South Africa*. **Administratio Publica**, 19 (3), 118-139.
- Golding, C. (2009). **Integrating the disciplines: Successful interdisciplinary subjects**. Melbourne: University of Melbourne Centre for the Study of Higher Education.
- Hammond, G. & Winnett, A. (2006). *Interdisciplinary perspectives on environmental appraisal and valuation techniques*. **Proceedings of the Institute of Civil Engineers - Waste and Resource Management**, 159 (3), 117-130.
- Institution of Lighting Engineers. (2000). **Guidance notes for the reduction of light pollution**. Rugby: Institution of Lighting Engineers.
- Insulander, M. A.(2012). **Light Pollution Consequences and Sustainable Lighting Design**. Uppsala: Swedish University of Agricultural Sciences.

- Jones, C. (2009). *Interdisciplinary Approach - Advantages, Disadvantages, and the Future Benefits of Interdisciplinary Studies*. ESSAI College of Du Page. 26 (7), 76-81.
- Karol, D., Ng, M., Varlamova, M. & Walls, G. (2010). **The effects of light pollution in Hong Kong**. Massachusetts: Worcester Polytechnic Institute.
- Light Research Center. (2003). **Implementation of decision - making tools that address light pollution for localities planning street lighting: Efficient street lighting and light pollution**. New York: Light Research Center.
- Longcore, T. & Rich, C. (2004). *Ecological Light Pollution*. **Frontiers in Ecology and the Environment**, 2(4), 191-198.
- Monrad, K. C., Benya, J. & Crawford, L. D. (2012). **Rosemont Copper Project Light Pollution Mitigation Recommendation Report**. Arizona: Monrad Engineering.
- Nissani, M. (1997). *Ten Cheers for Interdisciplinarity: The Case for Interdisciplinary Knowledge and Research*. **Social Science Journal**, 34 (2), 201-216.
- Rand, A. S., Bridarolli, M. E., Dries, L., & Ryan, M. J. (1997). *Light levels influence female choice in Tungara frogs: predation risk assessment?* **Copeia**, (2), 447-450.
- Rapoport, E. (2011). **Interdisciplinary Perspectives on Urban Metabolism: A review of the literature** UCL Environmental Institute Working Paper. London: University College London Development Planning Unit.
- Science and Technology Committee. (2003). **Light Pollution and Astronomy**. London: House of Commons.
- Scottish Executive. (2007). **Controlling light pollution and reducing lighting energy consumption**. Edinburgh: Scottish Executive.

Tait, J. & Lyall, C. (2007). *Short Guide to Developing Interdisciplinary Research Proposals*. Institute for the Study of Science Technology and Innovation **Briefing Note**, March (1), 1-4.

Waterton, R., Norton, L. & Morris, J. (2006). *Understanding Loweswater: Interdisciplinary Research in Practice*. **Journal of Agricultural Economics**, 52 (2), 277–293.

การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ จังหวัดสงขลา

Local Wisdom Management of Koh Yor Woven Fabric , Songkhla Province

พฐุทธิพิทย์ ภู่อัฒบถิม

Patootip Putabtim

บทคัดย่อ

ผ้าทอเกาะยอเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชนตำบลเกาะยอ อ.เมือง จังหวัดสงขลา ที่มีชื่อเสียงและคุณค่าทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานนับร้อยปี จึงควรมีการจัดการอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนเจ้าของภูมิปัญญา การศึกษาเรื่องการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นศึกษาถึงพัฒนาการของการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ โดยชุมชนของตำบลเกาะยอ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องที่สามารถให้ข้อมูล จากการศึกษาทำให้ทราบถึงปัญหา ข้อจำกัดและศักยภาพของชุมชน และผู้มีส่วนสนับสนุน จากภาคส่วนต่างๆในการจัดการที่ผ่านมา เพื่อที่จะนำมาประมวผลและวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาและการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอที่เหมาะสม ตรงกับความต้องการและศักยภาพของชุมชนอย่างแท้จริงและเกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ : การจัดการภูมิปัญญา, ผ้าทอเกาะยอ

Abstract

KohYor woven fabric is considered cultural heritage from the wisdom of communities in Koh Yor Subdistrict, Muang District, Songkhla Province. It comprises cultural value and has been famous for hundred years. So as to be beneficial for the locals and stakeholders, the management should be prepared. This study of management of Koh Yor woven fabric and local wisdom is a qualitative research which aims to assess the development of woven fabric and the management by the locals in Koh Yor Subdistrict since the old days. The study of academic papers, related researches, field observation, and interview with key informants were done. The problems, limitations, potential of the communities, and the supporters of the past management was found. The process and analysis can be concluded and prepared as recommendations for suitable management which truly meet the communities' needs, with potential, and finally lead to sustainable development.

Keywords : local wisdom management, Koh Yor woven fabric

บทนำ

ผ้าทอเกาะยอและภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอเกาะยอเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลเกาะยอ ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีประวัติศาสตร์และพัฒนาการมาอย่างยาวนานนับร้อยปี ดังนั้นภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สามารถเป็นฐานให้เศรษฐกิจของชุมชนเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตัวเองได้หากได้รับการพัฒนาและการจัดการอย่างเหมาะสม และตรงกับศักยภาพและความต้องการของชุมชน การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอของชุมชนตำบลเกาะยอที่ผ่านมานับแต่อดีตเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และควรศึกษาว่าชุมชนมีการจัดการและสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอมาอย่างยาวนานได้อย่างไร ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารหลักฐานทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีการศึกษางานที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลเกาะยออย่างจริงจัง งานศึกษาที่ผ่านมาจะเป็นการศึกษาถึงองค์ความรู้ด้านการทอผ้าและประวัติความเป็นมาของผ้าทอเกาะยอ (สุนันต์ จิตพิทักษ์, 2525) ลวดลายผ้าทอเกาะยอเพื่อทำเป็นฐานข้อมูลผ้าทอพื้นเมือง (พันธ์ยศ วรฐรวาวัตร์,

2551) คุณค่าของผ้าทอเกาะยอ (ชาญชัย ปาณุปกรณ์, 2547) การจัดการและการบริหารในการประกอบธุรกิจของกลุ่มอาชีพทอผ้าในตำบลเกาะยอเฉพาะกลุ่ม การศึกษาถึงโอกาสในการทำธุรกิจเกี่ยวกับผ้าทอเกาะยอว่าคุ้มค่าต่อผลตอบแทนหรือไม่ (ณัฐวณี ยมโชติ, 2547) งานวิจัยเหล่านี้ได้กล่าวถึงภาพรวมของปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยแต่ละคนได้ทำการศึกษา เช่นปัญหาด้านการสืบทอดภูมิปัญญา ปัญหาด้านความชำนาญในการสร้างลาย ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านเงินทุนหมุนเวียน ปัญหาการขาดแคลนแรงงานทอผ้า ปัญหาด้านวัตถุดิบราคาสูง เป็นต้น ผู้ศึกษาเล็งเห็นว่าการศึกษาด้านพัฒนาการจัดการของการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอที่ผ่านมาของชุมชนตำบลเกาะยอ จะเป็นการศึกษาถึงภาพรวมทั้งหมดเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงปัญหา ข้อจำกัดและศักยภาพของชุมชนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน และสามารถนำไปวิเคราะห์หาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของผู้คน ทำให้วิถีคิดและทัศนคติในการใช้ชีวิตของคนส่วนใหญ่เปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิม คนรุ่นใหม่เริ่มมองข้ามคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สืบทอดต่อกันมา แนวทางการสนับสนุนผลผลิตจากภูมิปัญญาของหน่วยงานราชการ มุ่งเน้นเพื่อการตอบสนองทางการค้าเป็นหลัก สิ่งเหล่านี้ล้วนกระทบต่อภูมิปัญญาที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น หากแต่ไม่มีการจัดการที่เหมาะสมก็อาจเป็นผลให้ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาค่อยๆ เลือนหายไปไม่ช้า

ภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลเกาะยอซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีสภาพพื้นที่เป็นเกาะที่ตั้งอยู่บริเวณกลางทะเลสาบสงขลาตอนล่าง ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองสงขลาไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ โดยทางทะเลประมาณ 6 กิโลเมตร และทางบก ประมาณ 15 กิโลเมตร ปัจจุบันใช้การสัญจรทางบก โดยมีสะพานติณสูลานนท์ช่วงที่ 1 เป็นตัวเชื่อมเส้นทางจากบ้านน้ำกระจ่ายฝั่งแผ่นดินใหญ่สู่ตอนใต้ของตัวเกาะยอ ตัดผ่านตัวเกาะ และเชื่อมต่อกับสะพานติณสูลานนท์ช่วงที่ 2 ไปสู่บ้านเขาเขียว อำเภอสิงหนคร เกาะยอมีเนื้อที่รวมพื้นน้ำทั้งหมด 17.95 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 11,220 ไร่ และมีเนื้อที่เฉพาะพื้นดิน 15 ตาราง

กิโลเมตรหรือ 9,375 ไร่ อยู่ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น ปกครองดูแลหมู่บ้านในตำบลเกาะยอทั้งหมด 9 หมู่บ้าน พื้นที่ในเกาะส่วนใหญ่ใช้สอยในด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ปลูกสวนผลไม้และปลูกยางพารา (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ, 2556)

ภาพที่ 1 แผนที่ตำบลเกาะยอ

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ

อาชีพหลักชาวเกาะยอจะเป็นในรูปแบบที่ผสมผสาน ได้แก่ การทำเกษตรกรรมคือการปลูกผลไม้พันธุ์พื้นถิ่น มี เงาะ ทุเรียน จำปาตะ ขนุน กระท้อนและฝรั่ง การทำประมงพื้นบ้าน (ชัยวุฒิ พิชยะกุล, 2549) นอกจากนี้ยังมี ผ้าทอเกาะยอ ซึ่งเป็นผ้าที่ชาวบ้านตำบลเกาะยอทอขึ้นใช้และจำหน่ายมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นหัตถกรรมในครัวเรือน ผ้าทอเกาะยอเป็นผ้าทอที่มีคุณค่าทั้งด้านการใช้สอย ด้านความงาม และมีประวัติศาสตร์มายาวนานนับร้อยปี ดังปรากฏในหลักฐานเอกสารจากพงศาวดารสงขลา (วิเชียรคีรี(ชม), พระยา, 2482, น.4) กล่าวถึงข้อพิพาทระหว่างเมืองสงขลา กับเมืองนครศรีธรรมราชในสมัยธนบุรี พ.ศ. 2320 เรื่องการเกณฑ์ช่างทอหูก (ทอผ้า) ผู้หญิงจากสงขลา ให้ไปทอผ้าที่เมืองนครศรีธรรมราช หลายสิบคน ทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนมาก หลวงสุวรรณคีรี(เหยียง) ผู้ว่าราชการเมืองสงขลา จึงเข้าไปเฝ้ากราบบังคมทูลพระกรุณา ขอให้สงขลาขึ้นตรงต่อกรุงธนบุรีแทนเมืองนครศรีธรรมราช จากเอกสารหลักฐานดังกล่าวทำ

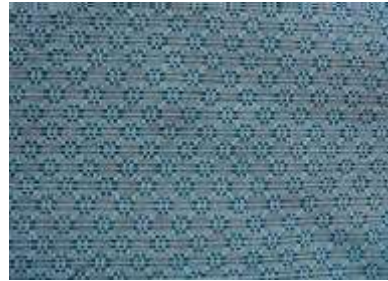
ให้ประมาณได้ว่าผ้าทอเกาะยอมีมานานนับร้อยปี นอกจากนี้ยังพบข้อสันนิษฐานว่าการทอผ้าที่เกาะยอมีมาตั้งแต่ครั้งที่มีคนอพยพเข้ามาอยู่บนเกาะในสมัยอยุธยาเป็นราชธานี และมีการสืบทอดต่อกันมา เนื่องจากผ้าทอมือภาคใต้เป็นผ้าที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน โดยเฉพาะเทคนิคเรื่องการทอยกดอกที่มีกันอยู่ทุกแหล่งทอผ้าในภาคใต้ ดังนั้นหัวเมืองใหญ่ ได้แก่ สงขลา นครศรีธรรมราช ไซยา คงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันมาแต่ครั้งอดีต ประกอบกับภูมิศาสตร์ที่เป็นเมืองท่าค้าขายติดทะเลจึงสันนิษฐานได้อีกประการหนึ่งว่า ผ้าทางภาคใต้น่าจะได้รับแบบอย่างการทอ มาจาก จีน อินเดีย และอาหรับ อีกด้วย (ชูดา จิตพิทักษ์ และ ทศนีย์ พิกุล, 2529)

ลักษณะเด่นของผ้าทอเกาะยอคือ ตัวผ้าจะมีลวดลายซึ่งฉูดเด่นออกมาจากส่วนที่เป็นพื้นผ้าหรือที่เรียกกันว่า “ผ้ายกดอก” ผ้าทอยกดอกของเกาะยอจะมีลวดลายและสีสันทึบสวยงามแตกต่างกันไปตามความชำนาญและการสร้างสรรค์ของช่างทอผ้าแต่ละคน

ในอดีตช่างทอผ้าสามารถเตรียมกระบวนการก่อนทำการทอผ้าได้ครบทุกขั้นตอน และทอผ้าโดยให้คุณค่างานฝีมือในเชิงช่างเป็นหลัก ช่างโดยส่วนใหญ่สามารถที่จะคิดประดิษฐ์ลวดลายโดยได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติรอบตัว ได้แก่ ดอกไม้ที่มีในท้องถิ่น ลายสานจากเครื่องจักสารหรือดัดแปลงจากลวดลายดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ (กริม สินธุรัตน์, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2556) ต่อมาเมื่อยุคสมัยเปลี่ยน การทอผ้ามุ่งเน้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดเป็นหลัก ทำให้รูปแบบการทอผ้าและทัศนคติของช่างทอผ้า มุ่งสู่การทอในเชิงปริมาณและเข้าสู่ลักษณะของการเป็นแรงงานทอผ้ามากกว่าการเป็นช่างฝีมือ กระบวนการขั้นตอนการเตรียมเพื่อทอผ้าถูกแยกส่วนออกจากกันและเกิดการว่าจ้างช่างที่ชำนาญซึ่งมีอยู่เพียงจำนวนน้อยในขณะนี้มาเตรียมการให้ในขั้นตอนที่ผู้ทอส่วนใหญ่ไม่สามารถทำได้ ทำให้ช่างทอส่วนใหญ่ในปัจจุบันขาดองค์ความรู้ในเรื่องของการทอผ้าครบทั้งกระบวนการ และสิ่งที่เป็นปัญหาที่ควรจะได้รับแก้ไขอย่างเร่งด่วนก็คือช่างทอส่วนใหญ่ไม่สามารถทำขั้นตอนการสร้างลวดลายหรือเก็บลายได้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการทำให้เกิดเป็นลวดลายที่ฉูดฉาดขึ้นมาจากเนื้อผ้าหรือที่เรียกว่าผ้ายกดอกนั่นเอง (อัมพร ศรประสิทธิ์ และ สุภาพร วุกถ้อง, 2548) ปัญหาเหล่านี้ยังคงเป็นปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือสนับสนุนมาตลอดระยะเวลาเกือบสิบปี นอกจากนี้ยังมีปัญหาการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ ที่ยังคงไม่ได้รับการแก้ไขเช่นกัน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้หาข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาผ้าทอเกาะยอที่ผ่านมา พร้อมทั้งลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ ก่อนที่จะทำการศึกษาวิจัยในหัวข้อการ

จัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ ผู้ศึกษาเล็งเห็นว่าแนวทางการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมสามารถเป็นแนวคิดที่จะช่วยให้ภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอสามารถดำรงอยู่คู่กับชุมชนตำบลเกาะยอ และยังเป็นกรอบเพื่อช่วยหาแนวทางในการพัฒนาและการจัดการ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อชุมชนและนำไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

ภาพที่ 2 ตัวอย่างลวดลายผ้าทอเกาะยอ

ที่มา: ผู้ศึกษานันทิกภาพ เมื่อ 25 พฤษภาคม 2556

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาถึงการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งทำการสำรวจข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนในพื้นที่ทำการศึกษา และแบบที่ไม่มีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้ศึกษาทำการศึกษารอบคลุมพื้นที่ที่มีการทอผ้าในบริเวณพื้นที่ตำบลเกาะยออำเภอเมืองจังหวัดสงขลา ได้แก่บริเวณชุมชน โดยเฉพาะหมู่บ้านที่มีการทอผ้าได้แก่ หมู่ 3 บ้านนอก ซึ่งเป็นที่ตั้งของกลุ่มราชวัตรแสงส่องหล้าที่ 1 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าเกาะยอ กลุ่มป้าลิ้มผ้าทอเกาะยอ หมู่

ที่ 4 บ้านสวนทุเรียน เป็นที่ตั้งของกลุ่มดอกพิกุล และหมู่ที่ 5 บ้านท่าไทร เป็นที่ตั้งของกลุ่มร่มไทร รวมทั้งสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมแวะซื้อผลิตภัณฑ์ของฝากจากเกาะยอ หน่วยงานราชการที่ให้การสนับสนุนผ้าทอเกาะยอ คือ อุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา สำนักพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลาและองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ รวมทั้งสถานศึกษาในพื้นที่เกาะยอ คือ โรงเรียนวัดท้ายยอ และโรงเรียนวัดแหลมพ้อ

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ได้แก่

1. ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลเกาะยอที่ประกอบอาชีพทอผ้าทั้ง 3 ประเภทได้แก่ประเภทผู้ทออิสระที่ไม่สังกัดกลุ่มอาชีพจำนวน 5 คน, สมาชิกกลุ่มอาชีพทอผ้าที่เป็นในลักษณะสมาชิกกลุ่มโดยสถานภาพและเป็นในลักษณะสมาชิกกลุ่มแบบรับจ้างทอ ซึ่งเลือกกลุ่มแบบเจาะจง มี 5 กลุ่ม คือ กลุ่มราชวดีแสงส่องหล้าที่ 1 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าเกาะยอ กลุ่มร่มไทร กลุ่มผ้าทอเกาะยอป่าลิ้ม และกลุ่มทอผ้าดอกพิกุล โดยการสัมภาษณ์ประธานของแต่ละกลุ่มรวม 5 คนและสมาชิกของแต่ละกลุ่มกลุ่มละ 1 คน

2. ช่างทอผ้าอาวุโสหรือปราชญ์ท้องถิ่นที่ทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนด้านภูมิปัญญาการทอผ้า ค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับผ้าทอเกาะยอ วิถีชีวิตของคนในชุมชน และกรรมวิธีการทอผ้าของเกาะยอแบบดั้งเดิม และพัฒนาการของผ้าทอเกาะยอตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จำนวน 2 คน

3. ผู้ประกอบการด้านธุรกิจผ้าทอเกาะยอหรือร้านค้าปลีกที่จำหน่ายผ้าทอเกาะยอเป็นจำนวน 2 รายในบริเวณตลาดเกาะยอ

4. เจ้าหน้าที่จากส่วนหน่วยงานราชการที่ส่งเสริมสนับสนุนธุรกิจผ้าทอเกาะยอ ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ, เจ้าหน้าที่จากพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา และเจ้าหน้าที่จากอุตสาหกรรมจังหวัดจำนวนแหล่งละ 1 คน รวม 3 คน (สุ่มโดยเจาะจง)

1.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาจะศึกษาถึงพัฒนาการของการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอเกาะยอในแต่ละยุคสมัย รวมถึงการสืบทอดภูมิปัญญาและแนวทางในการจัดการของชุมชนและของหน่วยงานราชการหรือองค์กรเอกชนที่มีส่วนสนับสนุนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. วิธีการวิจัย

2.1 ศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่ใช้ศึกษา เช่น หนังสือ วารสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ภาพถ่าย แผนที่ ฯลฯ โดยดำเนินการค้นคว้าจากห้องสมุดและจากฐานข้อมูลออนไลน์ด้วยการประเมินเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสังเคราะห์และสรุปเนื้อหา โดยศึกษาจากเอกสารชั้นต้น (Primary sources) และเอกสารชั้นรอง (Secondary sources) เพื่อใช้เป็นฐานในการศึกษาทำความเข้าใจและเพื่อทราบถึงข้อมูลที่มีผู้ทำการศึกษาวิจัยมาแล้ว รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยและศึกษาต่อในแง่มุมที่ต่างออกไปจากที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว

2.2 การสำรวจภาคสนาม

สำรวจชุมชนที่ยังคงมีการทอผ้า โดยจะมีการสำรวจชุมชนที่ประกอบอาชีพทอผ้าในปัจจุบัน ได้แก่ กลุ่มอาชีพทอผ้าจำนวน 5 กลุ่ม ที่ได้รับการส่งเสริมแบบเจาะจง ได้แก่กลุ่มราชวัดถ์แสงส่องหล้าที่ 1 กลุ่มแม่บ้านเกษตรทอผ้าเกาะยอ กลุ่มผ้าทอเกาะยอบ้านลิ้ม กลุ่มผ้าทอร่มไทร และกลุ่มดอกพิกุล รวมทั้งประเภทช่างทอผ้าอิสระที่ไม่สังกัดกลุ่มอาชีพ

สำรวจร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าผ้าทอเกาะยอ จำนวน 2 ร้านค้าในบริเวณตลาดเกาะยอ บริเวณหมู่ 3 บ้านนอก

สำรวจสถานศึกษาในพื้นที่เพื่อหาข้อมูลกับเยาวชนและอาจารย์ในพื้นที่ว่ามีการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาผ้าทอผ่านหลักสูตรท้องถิ่น หรือไม่ได้รับการสืบทอด และเยาวชนมีจิตสำนึกอย่างไรต่อภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ

2.3 การสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ตามกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ได้ระบุไว้ในขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ศึกษาตามข้างต้น

2.3.1 สัมภาษณ์เชิงลึก คำถามจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับพัฒนาการของการจัดการผ้าทอเกาะยอที่ผ่านมา การจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอเกาะยอตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิ

ปัญหาด้านการทอผ้าเกาะยอ วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าเกาะยอ ปัญหาของการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้า ปัญหามาวิเคราะหและรวบรวมเข้ากับข้อมูลจากแหล่งต่างๆ กลุ่มสัมภาษณ์จะเป็นคนในชุมชนทั่วไป ทั้งที่ประกอบอาชีพทอผ้า หรือเลิกประกอบอาชีพทอผ้าไปแล้ว ร้านค้าที่จำหน่ายผ้าทอ เยาวชนในชุมชน และกลุ่มผู้ใช้ผ้าทอเกาะยอ

2.3.2 สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ทำการศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์และรวบรวมเข้ากับข้อมูลจากแหล่งต่างๆ กลุ่มสัมภาษณ์จะเป็นคนในชุมชนทั่วไป ทั้งที่ประกอบอาชีพทอผ้า หรือเลิกประกอบอาชีพทอผ้าไปแล้ว ร้านค้าที่จำหน่ายผ้าทอ เยาวชนในชุมชน และกลุ่มผู้ใช้ผ้าทอเกาะยอ

2.4 การสังเกตการณ์ แบ่งออกเป็น

2.4.1 สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าไปเรียนรู้ขั้นตอนการทอผ้ากับชาวบ้านและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ทอผ้า โดยในระยะเวลาช่วงเวลาหาข้อมูล ผู้ศึกษาจะใช้เวลาส่วนมากอยู่ในกลุ่มทอผ้าที่เจาะจงจะศึกษาเพื่อสังเกตการณ์ และจดบันทึกข้อมูลที่ต้องการจากช่างทอผ้า และประธานกลุ่มทอผ้า

2.4.2 สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยจะสังเกตสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเกาะยอ ลักษณะทางกายภาพ ร้านค้าในบริเวณตลาดเกาะยอ

3. เครื่องมือการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์ ใช้สำหรับผู้ศึกษาในการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

3.2 เครื่องบันทึกเสียง ใช้สำหรับบันทึกเสียงในขณะที่ทำการสัมภาษณ์

3.3 กล้องถ่ายรูป สำหรับบันทึกภาพข้อมูลที่ทำการศึกษา

3.4 สมุดบันทึก สำหรับบันทึกข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

4. การรวบรวม วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูล

เพื่อให้ได้ความเที่ยงตรงในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลแบบหลากหลายวิธี เช่น การศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา การสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งศึกษาจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ในการนำมาวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจากเอกสารต่างๆ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม แล้วนำข้อมูลที่รับมาจัดบันทึกเป็นรายครั้ง นำมาแยกหมวดหมู่ ต่อจากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นจะกระทำไปพร้อมๆ กันตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย และหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล จากการถอดเทปการสัมภาษณ์ และภาพถ่ายในแต่ละครั้งมาทำการวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) จัดหมวดหมู่เปรียบเทียบข้อมูลตามแต่ละประเภทที่ตั้งไว้และตรวจสอบดูอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูลที่ได้มามีความครบถ้วนเพียงพอหรือไม่ และดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้กับปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาการทอผ้า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าเกาะยอลวดลายของผ้าทอเกาะยอ พัฒนาการของผ้าทอเกาะยอ ปัญหาในการจัดการและสืบทอดภูมิปัญญาเพื่อนำไปวิเคราะห์สรุปผล หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพัฒนาการการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอจากอดีตจนถึงปัจจุบัน พบการมีพัฒนาการของการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ สามารถแบ่งออกเป็นช่วงเวลาได้ดังนี้

1. การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในอดีตจนถึงสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา (อดีต-พ.ศ. 2488)

พบว่าภูมิปัญญาการทอผ้าเกาะยอในอดีต ใช้กึ่งมือหรือกึ่งพื้นบ้าน ภาษาถิ่นใต้เรียกว่า “โหก” เป็นเครื่องมือในการทอผ้า โดยใช้ไม้ไผ่มาทำเป็นโครงกึ่ง ปักเป็นเสา ใช้ตรน แทน กระสวย ใช้ไม้คลุ้ม มาทำเป็นฟันหวีหรือฟืม ใช้เส้นใยฝ้ายที่ปลูกเองมาเป็นวัตถุดิบ และย้อมผ้าโดยใช้สีจากธรรมชาติ เช่น สีแดง ได้จากรากยอและอิฐ สีทองอ่อนได้จากแกลง (มะพูด) สีเหลืองได้จากขมิ้นชัน แก่นเข (แกล) สีส้มได้จากสะตือและหมาก สีม่วงอ่อนได้จากลูกหว้าและเปลือกต้นมะม่วง สีครีมได้จากใบหู

กวาง สีเขียวได้จากเปลือกสมอ สีครามได้จากครามแล้วย้อมทับด้วยแกลงอีกที ในอดีตเกาะยอมีการปลูกครามเป็นจำนวนมาก สีน้ำตาลได้จากกาบของต้นตาล สีดำได้จากลูกมะเกลือ สีโคลนได้จากโคลนทะเล (กริม สินธุรัตน์, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2556; ชูดา จิตพิทักษ์ และ ทศนีย์ พิกุล, 2529, น. 2144; วิชัย มาระเสนา, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2556) มีการสืบทอดภูมิปัญญากันเฉพาะภายในครอบครัวและเครือญาติแบบรุ่นสู่รุ่น ชาวเกาะยอในยุคอดีต มักจะทอผ้าเป็นพื้นเรียบเพื่อนำมาใช้สอยและใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้ากับต่างถิ่น นอกจากนี้ยังทอเพื่อการค้ามาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 นั้นมีเอกสารหลักฐานหลายชิ้นที่แสดงถึงการค้าผ้าในจังหวัดสงขลา ว่าเป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นเองและส่งไปให้ยังส่วนกลางเป็นจำนวนมาก รวมทั้งส่งไปจำหน่ายตามหัวเมืองต่างๆ เช่น ไชยา ชุมพร พัทลุง นครศรีธรรมราช ปัตตานี และส่งไปยังหัวเมืองมลายูอีกหลายเมือง ได้แก่ ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู ตลอดจนถึงเกาะปีนัง และสิงคโปร์ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2550) นับได้ว่าชาวเกาะยอผลิตผ้าทอเพื่อการค้ามาอย่างยาวนาน

เกาะยอเป็นแหล่งผลิตผ้าทอส่งไปจำหน่ายในตัวเมืองสงขลาตลอดเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ทำให้กรมการเมืองสงขลาเห็นความสำคัญของการทอผ้า จึงได้ขอครูจีน 2 คน ซึ่งเป็นครูทอผ้าจากเชียงใหม่ คือนายพุดตัน และนายยี่ลุ่น มาทำการสอนการทอผ้าด้วยกี่กระตุกเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2482 (ชูดา จิตพิทักษ์ และ ทศนีย์ พิกุล, 2529, น. 2144) เพื่อต้องการเพิ่มผลผลิตให้เร็วขึ้นกว่าการทอผ้าด้วยกี่มือหรือที่พื้นบ้าน และสอดคล้องกับนโยบายรัฐนิยมของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ในขณะนั้น ที่ส่งเสริมให้คนไทยใช้ของที่ผลิตในประเทศไทย (รัชณี กัลยาณคุณาวุฒิ, 2538) จึงเป็นผลให้ชาวเกาะยอเริ่มเปลี่ยนจากการทอผ้าด้วยกี่มือหรือที่พื้นบ้านมาเป็นกี่กระตุก ที่พื้นบ้านค่อยๆ หายไปในที่สุด ระยะเวลาที่กี่กระตุกจึงกระจายไปทั่วทั้งเกาะยอ

การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในครั้งนี้เกิดขึ้นจากการสนับสนุนของหน่วยงานจากภาครัฐและชาวบ้านในชุมชนเกาะยอให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ภูมิปัญญาในการผลิตผ้าทอเกาะยอถูกเปลี่ยนรูปแบบจากเดิมที่เป็นที่มือหรือที่พื้นบ้านมาเป็นกี่กระตุก คนในชุมชนให้ความสนใจในการฝึกหัดและเรียนรู้จากการทอผ้าด้วยกี่กระตุก และพบว่าจากรายชื่อของผู้เรียนทอผ้า มีผู้ชายเข้ามารับการฝึกอบรมในการทอผ้าด้วยกี่กระตุกครั้งนี้ด้วย (อัมพร รอดเรืองศรี, 2525) การถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีการเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิมที่เคยส่งทอดความรู้กันภายในครอบครัว เปลี่ยนมาเป็นรูปแบบของการให้ความรู้แบบในชั้นเรียน หรือถ่ายทอดจากครูสู่นักเรียน ผลจากการฝึกอบรมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการผลิตโดยใช้กี่กระตุกประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ผู้ที่เข้าใจกระบวนการทอผ้าด้วยการใช้กี่กระตุกอย่างแตกฉานและสามารถพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาต่อไปได้ คือ นายยี่ แสงอรุณ ซึ่งเป็นครูของช่างทอผ้าอีกหลายคนในรุ่นถัดมา เมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้ในการทอผ้าแบบกี่กระตุกจนสามารถผลิตผ้าทอออกมาสู่ตลาดได้แล้ว ก็มีการตั้งโรงทอผ้าขึ้นเป็นแห่งแรกของเกาะยอที่บ้านนายยี่

แสงอรุณ ณ หมู่ 4 บ้านสวนทุเรียน (อรุณ จันท์เมือง, สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557) โดยมีนายทุนจากตัวเมืองสงขลา เป็นผู้ออกเงินทุนให้ ชาวบ้านที่สามารถทอผ้าได้จึงมาสมัครเป็นคณงานของนายยี่แสงอรุณ หนึ่งในจำนวนทั้งหมด ก็มี คุณตากริ้ม สินธุ์รัตน์ ปราชญ์ท้องถิ่นด้านการทอผ้าเกาะยอและครูภูมิปัญญาไทยสาขาสหกรรมและหัตถกรรม รุ่นที่ 4 มาสมัครเป็นคณงานในโรงทอผ้าของ นายยี่แสงอรุณ เพื่อที่จะนำความรู้ไปเปิดเป็นโรงทอผ้าของตนเอง หลังจากที่คุณตา กริ้ม สินธุ์รัตน์ได้เรียนรู้กระบวนการทอผ้าด้วยก็กระตุกอย่างแตกฉานเป็นระยะเวลา 1 ปี ก็ได้กลับไปเปิดโรงทอผ้าที่บ้านของตนเองและถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านในละแวกใกล้เคียง (กริ้ม สินธุ์รัตน์, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2556) นับจากนั้นภูมิปัญญาการทอผ้าด้วยก็กระตุกก็กระจายไปทั่วทั้งเกาะ ช่างทอผ้าชาวเกาะยอเริ่มเปลี่ยนรูปแบบจากการทอผ้าด้วยกึ่งมือ ซึ่งใช้เวลานานนับเดือนกว่าจะได้ผ้าทอเพียงหนึ่งผืนมาเป็นการทอผ้าด้วยก็กระตุก เนื่องจากสามารถทอได้จำนวนมากกว่า 1 ผืนต่อวัน

ปัญหาที่พบในยุคของการเปลี่ยนภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอเกาะยอ คือ ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ทอผ้าด้วยกึ่งมือกำลังจะสูญหายไป มีผลต่อความประณีตของลวดลายบนผืนผ้า ในยุคสมัยนั้นไม่ได้มีการคำนึงในเรื่องของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ ดังนั้นภูมิปัญญาการทอผ้าด้วยกึ่งมือที่เกาะยอก็เลือนหายไปตามกาลเวลา จนไม่มีหลงเหลืออีกในปัจจุบันนี้

ต่อมาเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาขึ้นในช่วงพ.ศ. 2484-2488 ชาวเกาะยอยังคงทอผ้าเพื่อการจำหน่าย จนกระทั่งวัตถุดิบในการผลิตขาดแคลน ประกอบกับผ้าจากต่างประเทศที่มีสีสันสวยงามและราคาถูกกว่า เข้ามาจำหน่าย ในที่สุดผ้าทอเกาะยอก็ซบเซาและถูกลืมไปกว่า 30 ปี (ชุตติพิทักษ์ และ ทศนีย์ พิกุล, 2529)

2.การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอโดยกระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอใน พ.ศ. 2516

การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในช่วงของการฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในปี พ.ศ.2516 เป็นการจัดการที่ได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เป็นการร่วมมือระหว่างชุมชนภาคเอกชน คือสมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ จังหวัดสงขลา และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิค ได้ส่งอาจารย์สำราญ ศรีพจนารถ มาสอนวิธีการย้อมสีเคมี ในระยะแรกของการฟื้นฟู ระยะต่อมากรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้ส่งเจ้าหน้าที่มาอบรมเพิ่มเติมในเรื่องการทอผ้าและย้อมสีเคมี คือ นายสนั่น บุญลา และนายเถี่ยมวรรณบวร มาทำการอบรมให้กับชาวตำบลเกาะยอ เป็นระยะเวลา 1 เดือน (อัมพร รอดเรืองศรี, 2525) การจัดการในครั้งนี้ภาคเอกชนเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการดำเนินการจัดการทั้งหมด โดยการสร้างความเข้าใจให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ ที่ได้

ถูกล้ม หายไปจากพื้นที่เกาะยอเป็นระยะเวลาหลายสิบปี ให้กลับคืนมาสู่ท้องถิ่นอีกครั้ง กระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาในครั้งนี้ เป็นการฟื้นองค์ความรู้ด้านการผลิตผ้าทอให้กลับคืนมาโดยอาศัยช่างทอผ้าชุดเก่าที่เคยเรียนรู้การทอผ้าด้วยกี่กระตุกในช่วงก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ กระบวนการฟื้นฟูในครั้งนี้ได้ใช้รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาแบบการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติการในเรื่องขององค์ความรู้ทั้งหมดในการทอผ้า ซึ่งได้รับความสนใจจากคนในชุมชนและประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี เนื่องจากตัวภูมิปัญญาที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นตัวเชื่อมที่ดีให้ชุมชนเกิดความเป็นกลุ่มก้อนและความสามัคคีในการรวมพลังกันรื้อฟื้นมรดกที่บรรพบุรุษได้มอบไว้ให้กลับคืนมา โดยชุมชนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของภูมิปัญญามีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาและรับสืบทอดภูมิปัญญา และองค์กรภายนอกที่เห็นในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบทบาทในการเผยแพร่และประสานงานต่างๆ เพื่อให้การฟื้นฟูผ้าทอเกาะยอในครั้งนี้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผลการจัดการในครั้งนี้ทำให้ผ้าทอเกาะยอกลับคืนสู่ท้องถิ่นอีกครั้ง การจัดการด้านการตลาดที่มีประสิทธิภาพของสมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ จังหวัดสงขลา ทำให้ผ้าทอเกาะยอกลับมาเป็นที่รู้จักในวงกว้าง และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาชีพที่มีทุนทางวัฒนธรรมเดิมเป็นตัวหนุนให้สินค้ามีมูลค่า ทั้งในด้านที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและทางด้านการใช้สอย ดังนั้นจึงเป็นผลทำให้ผ้าทอเกาะยอฟื้นกลับคืนมาในระยะเวลาอันรวดเร็ว และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีนับแต่นั้นมาจนถึงในปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการครั้งนี้จะเป็นปัญหาในระยะเริ่มต้นการฟื้นฟูได้แก่ปัญหาเรื่องการสร้างความเข้าใจในการฟื้นฟูภูมิปัญญา ปัญหาเรื่องการขาดแคลนอุปกรณ์เครื่องมือทอผ้า และวัตถุดิบในการทอผ้า ปัญหาเรื่องการขาดความรู้ในการทอผ้าและการย้อมสีเส้นใยอย่างถูกวิธี ปัญหาเรื่องความชำนาญในการทอผ้า (กรั๊ม สินธูรัตน์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2557) ต่อมาปัญหาเหล่านี้ได้รับการแก้ไขจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน ในส่วนของศักยภาพของชุมชนในการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอในครั้งนี้ คือ ชุมชนยังมีช่างทอผ้าอาวุโสที่สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาหลงเหลืออยู่ ผู้ที่สนใจเรียนรู้การทอผ้าเพื่อที่จะพัฒนาไปสู่อาชีพยังมีมากพอสมควร เนื่องจากชาวบ้านบางคนที่ไม่ได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงก็จะกลับมาสนใจการทอผ้า ในส่วนของศักยภาพของสมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ จังหวัดสงขลา ที่ให้การสนับสนุนหลักในครั้งนี้ก็คือ องค์กรมีความทุ่มเทและช่วยเหลือชุมชนในทุกขั้นตอนและมีศักยภาพในการเผยแพร่ และทำตลาดในรูปแบบที่สร้างสรรค์ โดยมีการจัดงาน “ราตรีเกาะยอ” ขึ้นที่โรงแรมสุ

คนธา อำเภอกาฬสินธุ์เพื่อแสดงแบบเสื้อผ้าที่ตัดเย็บจากผ้าทอเกาะยอ และสร้างค่านิยมในการใช้สินค้าจากภูมิปัญญา โดยการให้ผู้นำหรือผู้มีชื่อเสียงในสังคมเป็นต้นแบบในการใช้ผ้าทอมือจากเกาะยอ ทำให้ผ้าทอเกาะยอและภูมิปัญญาในการผลิตผ้าทอสามารถกลับคืนสู่ท้องถิ่นในระยะเวลาอันรวดเร็ว และเป็นอาชีพของชาวเกาะยอมาจนถึงปัจจุบัน (ชุตตา จิตพิทักษ์ และ ทศนีย์ พิกุล, 2529)

3. การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอโดยชุมชน (พ.ศ. 2524-ปัจจุบัน)

หลังจากที่การฟื้นฟูผ้าทอประสบผลสำเร็จ ชุมชนเกาะยอสามารถที่จะดูแลตนเองได้ ทางหน่วยงานจากภาครัฐและองค์กรเอกชนที่เคยให้การสนับสนุนก็ปล่อยให้ชุมชนดูแลกันเอง จากการศึกษาพบว่าการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอโดยชุมชนหลังจากนั้น เห็นชัดเจนในสองรูปแบบคือ

3.1 การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในรูปแบบสหกรณ์ทอผ้าเกาะยอ จำกัด

(พ.ศ. 2524-2527)

3.2 การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในรูปแบบกลุ่มอาชีพทอผ้า (พ.ศ. 2541-ปัจจุบัน)

3.1 การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในรูปแบบสหกรณ์ทอผ้าเกาะยอ จำกัด (พ.ศ. 2524-2527)

ในการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในรูปแบบของสหกรณ์นั้นเป็นการเริ่มต้นจากความคิดที่จะรวมตัวกัน โดยมีผู้นำชุมชนและผู้อาวุโสที่ชาวเกาะยอนับถือเป็นแกนนำในการเริ่มต้นวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งเป็นสหกรณ์ผ้าทอเกาะยอ จำกัดขึ้นมา ก็เพื่อที่จะส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกและเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ สร้างมาตรฐานในการผลิตและจำหน่ายผ้าทอเกาะยอ ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อลดต้นทุนในการซื้อวัตถุดิบในการผลิตเพื่อให้เกิดการส่งเสริมความรู้ในด้านวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์สามารถกู้ยืมเงินไปใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตผ้าทอและเพื่อช่วยเหลือและสงเคราะห์สมาชิกในยามต้องภัยพิบัติในการประกอบอาชีพ (สำนักงานทะเบียนสหกรณ์, 2524) ชุมชนได้ทำการจัดตั้งสหกรณ์ทอผ้าเกาะยอ จำกัดขึ้นซึ่งเป็นประเภทสหกรณ์บริการ (พ.ศ. 2524-2527) แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากปัญหาและปัจจัยในหลายๆด้าน ได้แก่ ชุมชนไม่มีความเข้าใจในรูปแบบการจัดการสหกรณ์ คณะกรรมการขาดความเข้าใจและขาดประสบการณ์ในการดำเนินการในรูปแบบสหกรณ์บริการทำให้บริหารจัดการ

จนเกิดภาวะขาดทุนและหนี้สูญ (จาโรจน์ เจริญกุล, สัมภาษณ์, 16 เมษายน 2557) ทั้งนี้หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งแล้ว นับว่าการจัดการในรูปแบบของสหกรณ์ เป็นเรื่องที่ดีและเกิดประโยชน์กับผู้ประกอบอาชีพทอผ้าเป็นอย่างมาก หากมีการจัดการอย่างเข้าใจ แต่ด้วยปัญหาของความไม่เข้าใจในการจัดการสหกรณ์ของคณะกรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ ทำให้สหกรณ์ทอผ้าเกาะยอจำกัด ต้องยุติการดำเนินการลงในพ.ศ. 2527 ช่างทอชาวเกาะยอก็กกลับไปใช้วิถีชีวิตในรูปแบบเดิม คือ ทอผ้าเพื่อจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการในตัวจังหวัดสงขลา และทอผ้าให้กับผู้ประกอบการในท้องถิ่น จนกระทั่งเข้าสู่ยุคของการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพทอผ้าในระยะต่อมา

3.2 การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในรูปแบบกลุ่มอาชีพทอผ้า (พ.ศ. 2541-ปัจจุบัน)

การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในรูปแบบกลุ่มอาชีพได้เริ่มขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงพ.ศ. 2541 ด้วยปัญหาที่เกิดจากยอดจำหน่ายของผ้าทอเกาะยอลดลงเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและมีผ้าทอจากโรงงานที่ลอกเลียนแบบผ้าทอเกาะยอเข้ามาจำหน่าย ทำให้ยอดจำหน่ายของผ้าทอมือเกาะยอลดลงอย่างมาก และเกิดผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพทอผ้า ช่างทอผ้าชาวเกาะยอจึงได้ร่วมกันคิดหาวิธีแก้ปัญหา โดยการขอคำแนะนำและความช่วยเหลือจากหน่วยงานจากภาครัฐ ซึ่งก็ได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากทางภาครัฐในขณะนั้น (วิชัย มาระเสนา, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2556) ประกอบกับในช่วงเวลานั้น รัฐบาลมีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในการเน้นพัฒนาคนเป็นหลัก และกระจายโอกาสการพัฒนาไปสู่ส่วนภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ดังนั้นในช่วงเวลาที่ชาวเกาะยอพร้อมที่จะร่วมกันแก้ปัญหาภาวะการซบเซาของผ้าทอเกาะยอเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ และทางหน่วยงานจากภาครัฐได้รับนโยบายจากส่วนกลางให้สนับสนุนชุมชน ทำให้การดำเนินการก่อตั้งกลุ่มอาชีพทอผ้าในระยะเริ่มต้นเป็นไปโดยราบรื่น การจัดการในครั้งนี้ถือว่าเป็นความร่วมมือกันจากหลายภาคส่วนอีกครั้งหนึ่งแต่อยู่ภายใต้การดำเนินงานโดยคนในชุมชน และการให้ความสำคัญของชุมชนเป็นหลักในการพัฒนา จนในที่สุดชุมชนเกาะยอก่อตั้งกลุ่มอาชีพทอผ้าได้ประสบผลสำเร็จเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2541 กลุ่มแรกที่ก่อตั้งคือกลุ่มราชวัตรต์แสงส่องหล้าที่ 1 ทางกลุ่มได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากหลายภาคส่วนได้แก่หน่วยงานจากทางภาครัฐที่ให้คำแนะนำและคอยเป็นที่ปรึกษาในการรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่ม ซึ่งได้แก่ศูนย์พัฒนาอาชีพจังหวัดสงขลา “ศรีเกียรติพัฒน์” สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ สภาวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา และชุมชนเกาะ

ยอ ต่อมาเมืองค์กรเอกชนเข้ามาให้การสนับสนุนด้านเงินทุน คือ ชมรมแสงส่องหล้า ในการต่อเติมสถานที่ของกลุ่มอาชีพ และใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อวัตถุดิบในระยะเริ่มก่อตั้งกลุ่มจนสามารถดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน (ฉัตรดาว มนัส, 2548) ต่อมามีกลุ่มอาชีพอีกหลายกลุ่มได้ก่อตั้งขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม การจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในรูปแบบของกลุ่มอาชีพของชาวบ้านตำบลเกาะยอมีความโดดเด่นตรงที่แต่ละกลุ่มอาชีพแยกกันบริหารจัดการไปในแบบเฉพาะตนและความถนัดของแต่ละกลุ่ม จึงทำให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้กลุ่มของตนมีจุดขายที่น่าสนใจและแตกต่างกันออกไป กลุ่มอาชีพทอผ้าในชุมชนตำบลเกาะยอมีทั้งหมด 5 กลุ่มอาชีพ นอกจากนั้นยังมีประเภทช่างทออิสระที่ไม่สังกัดกลุ่มอาชีพในพื้นที่อีกด้วย กลุ่มอาชีพทอผ้าในตำบลเกาะยอได้แก่กลุ่มราชวดีแสงส่องหล้าที่ 1 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าเกาะยอ กลุ่มผ้าทอร่มไทร กลุ่มผ้าทอเกาะยอป่าลิ้ม กลุ่มดอกพิกุล และประเภทผู้ทออิสระ

ผู้ศึกษาได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ประธานกลุ่ม และสมาชิกของแต่ละกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่มอาชีพ และผู้ทอประเภทอิสระ พบว่า มีปัญหาเหมือนกันในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ผลผลิตของทุกกลุ่มอาชีพทอผ้าและช่างทออิสระยังคงเป็นรูปแบบเดิมๆ ไม่สามารถเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ (วิชัย มาระเสนา, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2557)
2. หน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มอาชีพมีหลายหน่วยงานแต่มีความซ้ำซ้อนกันในการให้การช่วยเหลือสนับสนุน ทำให้การพัฒนาไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น (วิชัย มาระเสนา, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2557; เห็อง ไชยบุปผา, สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557)
3. ทุกกลุ่มอาชีพสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และให้ข้อมูลในเรื่องภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอได้ ทุกกลุ่ม แต่ยังขาดโครงการที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมหรือขาดการสนับสนุนจากทางภาครัฐในการให้ความรู้เรื่องของการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาและเงินทุนในการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้หรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชน (ยมนา สินธุ์รัตน์, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2556; วิชัย มาระเสนา, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2557; นายคำรพ เสาวคนธ์, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2558)

4. ปัญหาเรื่องการตลาดยังขาดความแน่นอนและยังอยู่ในระดับท้องถิ่น ไม่มีการขยายตลาดออกไปให้เป็นที่รู้จักมากกว่าที่เป็นอยู่ (พงศเพ็ญ ลิ้มเสรีตระกูล, สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2556)

5. ปัญหาเรื่องการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้ายังไม่มีความชัดเจน และไม่มีการวางแผนสำหรับในอนาคต (นพมาศ สาสนัย, สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2556; ยวงทอง มีชำนาญ, สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557; ลิ้ม สงเคราะห์, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557; สมหมาย พงศ์พฤกษ์, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557; เห็อง ไชยบุปผา, สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557)

6. ปัญหาเรื่องภูมิปัญญาด้านการเก็บลวดลายผ้า และภูมิปัญญาในกระบวนการผลิตผ้าทอเกาะยอครบทั้งกระบวนการทอผ้า ไม่ได้ได้รับความตระหนักว่ากำลังจะไม่มีการสืบทอด เนื่องจากปัจจุบันช่างทอผ้าแยกส่วนกันทำหน้าที่ ไม่สามารถเตรียมการในทุกขั้นตอนได้ จะเป็นลักษณะการว่าจ้างกันในแต่ละขั้นตอนโดยส่วนใหญ่ ทำให้ขาดความรู้และความชำนาญในขั้นตอนที่สำคัญก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนทอผ้า และอาจมีผลให้ภูมิปัญญาด้านการผลิตสูญหายไปได้ในอนาคตหรือถูกกลดทอนลงไป (นพมาศ สาสนัย, สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2556; อารณีย์ สาสนัย, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2559;)

7. ปัญหาเรื่องทัศนคติของเยาวชนในปัจจุบันที่มีต่ออาชีพทอผ้า ซึ่งไม่ได้รับการสนับสนุนให้เห็นถึงความสำคัญหรือคุณค่าทางภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมา(คณิต หนูเกียรติ, 8 เมษายน 2557; รัตนา มูลพิทักษ์, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2559; ละมัย สงเคราะห์, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2559)

8. ปัญหาเรื่องทัศนคติที่ค่านึงถึงกลไกของตลาดมากเกินไป จนทำให้ขาดการสร้างสรรค์และต่อยอดภูมิปัญญาเดิม และเป็นผลให้ภูมิปัญญาเดิมค่อยๆสูญหายไป (อารีย์ ไชยบุปผา, สัมภาษณ์ , 9 เมษายน 2557)

9. ปัญหาเรื่องขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนและเงินทุนสนับสนุนในการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ (วิชัย มาระเสนา, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2557)

และในขณะเดียวกัน จากการศึกษา ผู้ศึกษาพบว่า กลุ่มอาชีพและผู้ทออิสระในปัจจุบันมีศักยภาพในด้านต่างๆร่วมกัน ดังนี้

1. ชุมชนมีภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอเป็นทุนทางวัฒนธรรมและพร้อมที่จะสืบสาน (วิชัย มาระเสนา, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2557)
2. กลุ่มอาชีพและผู้ทออิสระมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบการจัดการเฉพาะของตน
3. กลุ่มอาชีพและผู้ทออิสระสามารถทำการตลาดในแบบเฉพาะกลุ่มของตน (ยมนา สินธุ์รัตน์, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2556)
4. กลุ่มทอผ้าทุกกลุ่มและผู้ทออิสระ สามารถให้ความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับการทอผ้าได้เป็นอย่างดี
5. กลุ่มอาชีพบางกลุ่ม เช่น กลุ่มราชวັถ์แสงส่องหล้าที่ 1 มีการเก็บบันทึกลวดลายผ้าทอดั้งเดิมอย่างเป็นระบบ สามารถนำมาต่อยอดและเพิ่มมูลค่าได้ (วิชัย มาระเสนา, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2556)
6. กลุ่มอาชีพบางกลุ่ม เช่น กลุ่มร่มไทรได้ร่วมมือกับกลุ่มป่าลิมในการผลิตผ้าทอเพื่อให้ทันกับความต้องการของตลาด (ยมนา สินธุ์รัตน์, สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2556)
7. แต่ละกลุ่มอาชีพและประเภทผู้ทออิสระ มีสมาชิกหรือช่างทอที่มีองค์ความรู้ด้านการทอผ้าครบทุกขั้นตอน สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้ (นิตย์ พงศ์พฤกษ์, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557)
8. ชุมชนมีความพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าให้กับเยาวชนที่สนใจ (นิตย์ พงศ์พฤกษ์, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557; วิชัย มาระเสนา, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2556)

นอกจากนี้ผู้ศึกษาพบว่าชุมชนเกาะยอยังมีข้อจำกัดในอีกหลายด้าน คือ

1. ขาดผู้นำในการรวมกลุ่มอาชีพทอผ้าและผู้ทออิสระ ในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กิจกรรมด้านการสืบสาน การตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นต้น

2. ช่างทอส่วนใหญ่มีความเคยชินกับการทอผ้าในรูปแบบที่เคยปฏิบัติกันมา และไม่ชอบอยู่ภายใต้กฎระเบียบ ทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนา (คณบดี สัมภาษณ์, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2556)

3. ช่างทอผ้าส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการทอผ้าเท่าที่ควร เนื่องจากมองว่าเป็นอาชีพเสริม ทำให้มีผลต่อการพัฒนา

4. ขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง (อัมพร ศรีประสิทธิ์, และสุภาพร วุกถ้อง, 2548; คณบดี สัมภาษณ์, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2556) เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะยอ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด เป็นต้น

5. ขาดเงินทุนหมุนเวียน (วิชัย มาระเสนา, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2556)

6. ช่างทอที่เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าและผู้ทออิสระมีข้อจำกัดด้านเวลาและความชำนาญในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ณภัทรสมนต์ เพชรจำรัส, อรวรรณ ศรีเกตุ, และ อุษา ยินเจริญ, สัมภาษณ์ 8 เมษายน 2557)

7. ช่างทออิสระไม่ได้รับโอกาสในการพัฒนาความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ ทำให้ขาดโอกาสที่จะต่อยอด (นพมาศ สาสนัย, สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2556)

8. จากสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ช่างทอผ้าต้องทอเพื่อสนองความต้องการของตลาด ทำให้ขาดการสร้างสรรค์งาน ส่งผลให้อัตลักษณ์ของผ้าทอหายไป (กรั้ม สินธุ์รัตน์, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2557; อุบลศรี อรรถพันธ์, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2557)

9. กลุ่มอาชีพทอผ้าบางกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มราชวรัตน์แสงส่องหล้าที่ 1 และกลุ่มร่มไทร มีความต้องการที่จะทำพืชรภัณฑ์ของกลุ่ม แต่ขาดเงินทุนและองค์ความรู้ (ยมนา สินธุ์รัตน์, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2556; วิชัย มาระเสนา, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2556)

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมด ทำให้ผู้ศึกษามองเห็นแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การเข้าใจถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเฉพาะของคนในพื้นที่ ทำให้สามารถเข้าใจถึงข้อจำกัดและโอกาสในการพัฒนาและจัดการกับภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอได้อย่างตรงประเด็น

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ ผู้ศึกษาเน้นการศึกษาไปที่พัฒนาการของการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน พบว่าการจัดการภูมิปัญญาที่ผ่านมามีทั้งที่ประสบความสำเร็จและที่ล้มเหลว และยังมีปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขหรืออาจแก้ไขไม่ตรงกับศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน ทำให้ปัญหาบางอย่างยังคงดำเนินมาจนถึงในปัจจุบัน จากงานวิจัยที่ผ่านมา ได้แก่งานวิจัยที่ศึกษาสถานภาพและสถานการณ์ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ ศึกษาโดยอัมพร ศรประสิทธิ์และสุภาพร วุกถ้อง ในปี พ.ศ. 2548 พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้น บางปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขมาจนปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาเรื่องขาดการจัดการในเรื่องของการสืบทอด ปัญหาเรื่องภูมิปัญญาในการสร้างลวดลายหรือเก็บลาย ที่มีจำนวนช่างทอผ้าเพียงไม่กี่คนที่สามารถดำเนินการในขั้นตอนนี้ได้ ซึ่งเป็นภาวะที่เสี่ยงต่อการสูญหายของภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในอนาคต ปัญหาด้านแรงงานทอผ้าที่มีจำนวนลดลง ปัญหาเรื่องรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีเพียงรูปแบบเดิมๆ ปัญหาในเรื่องของการสนับสนุนจากทางภาครัฐที่มีความซ้ำซ้อน และสนับสนุนชุมชนไม่ต่อเนื่องและจริงจัง เป็นต้น ประเด็นปัญหาเหล่านี้ยังมีอยู่ในงานวิจัยในระยะต่อมา ได้แก่วิทยานิพนธ์เรื่อง ผ้าทอเกาะยอ: แนวทางพัฒนาเครือข่ายเชิงพาณิชย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดสงขลาในปีพ.ศ. 2553 โดยเนติ ชูช่วยสุวรรณ ที่กล่าวถึงสภาพปัญหาของคนที่จะสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่ได้ให้ความสนใจในอาชีพทอผ้า และมีค่านิยมในการประกอบอาชีพอื่น และกล่าวถึงปัญหาการลดลงของช่างทอผ้า และปัญหาการขาดแคลนช่างทอที่จะมาทำในขั้นตอนการสร้างลายหรือเก็บลายจากการศึกษาโดยเฉพาะการสังเกตการณ์ และจากการสัมภาษณ์จากพื้นที่ตำบลเกาะยอ ผู้ศึกษาพบว่าปัญหาเหล่านี้ยังคงไม่ได้รับการแก้ไข เนื่องจากการสนับสนุนจากภาครัฐ มุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เช่น นโยบาย หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อการค้า ทำให้ปัญหาอื่นๆที่ควรเร่งในการแก้ไขไม่ได้รับการสนับสนุน ผู้ศึกษาได้รวบรวมปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขพร้อมทั้งนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ เพื่อประเมินข้อจำกัดและศักยภาพของกลุ่มอาชีพทอผ้า เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางการพัฒนาและการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ โดยการใช้กรอบแนวคิดของการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม (ธนิช เลิศชาญฤทธ์, 2554; สายันต์ ไพรัชชาญจิตร, 2547) และการพัฒนาที่ยั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาในเรื่องของการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นถึงการเข้าใจชุมชนและวัฒนธรรมของชุมชนต่อการจัดการภูมิปัญญา ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาถึงพัฒนาการของการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาทำการวิเคราะห์ ปัญหา ข้อจำกัด และศักยภาพของชุมชน ในการจัดการภูมิปัญญา จากการศึกษาทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจชุมชนมากขึ้น และนำไปสู่การหาแนวทางในการพัฒนาและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ การที่ผู้ศึกษาเน้นศึกษาในเรื่องของพัฒนาการของการจัดการนั้น ก็เพื่อที่จะดูว่า ข้อบกพร่องในการจัดการที่ผ่านมาคืออะไร อะไรคือการจัดการที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว สิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอให้เกิดความเหมาะสมและเกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

การเสนอแนะแนวทางจากการศึกษาการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอผู้ศึกษาได้ทำการแบ่งการเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วนคือ 1. การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและการจัดการเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลายาวนาน และ 2. การเสนอแนะแนวทางสำหรับการศึกษาหรือวิจัยในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนต่อไปในอนาคต ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและการจัดการเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลา

1.1 แนวทางพัฒนาและการจัดการภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอในเรื่องของการสืบสาน

เป็นปัญหาที่ควรมีการวางแผนและการจัดการอย่างเร่งด่วนจากทุกภาคส่วน ได้แก่ภาคชุมชนเจ้าของภูมิปัญญา ภาครัฐและภาคสถาบันการศึกษา ทุกภาคส่วนควรมีการจัดการร่วมกันและระดมวางแผนเพื่อที่จะหาแนวทางในการจัดการในเรื่องการสืบสานภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอให้เกิดเป็นรูปธรรม

1.2 แนวทางการพัฒนาและการจัดการในเรื่องการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อชุมชนหรือกลุ่มอาชีพทอผ้า

หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนในการสนับสนุนชุมชนควรมีการประสานงานกันหรือมีฐานข้อมูลสำหรับตรวจสอบว่าการพัฒนาหรือการสนับสนุนในแต่ละครั้งไม่ได้เกิดความซ้ำซ้อนกันในแต่ละหน่วยงาน หรือไม่เช่นนั้นควรมีหน่วยงานกลางในการประสานเพื่อให้การสนับสนุนของแต่ละหน่วยงานมีความหลากหลายและตรงต่อความต้องการของชุมชน

1.3 แนวทางการพัฒนาในการจัดการหลักสูตรท้องถิ่น

การจัดหลักสูตรท้องถิ่นเป็นความรับผิดชอบของสถานศึกษาในท้องถิ่น ผู้อำนวยการของสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของตน

1.4 แนวทางการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์

การแปรรูปผลิตภัณฑ์ควรเป็นการจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการและเกิดความต่อเนื่อง ควรมีการคัดเลือกผู้ที่เข้ารับการอบรมเพื่อให้การอบรมเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจอย่างแท้จริง ในกรณีที่มีการเชิญสมาชิกของกลุ่มอาชีพทอผ้าในเกาะยอเข้ารับการอบรม ควรมั่นใจว่าผู้ที่เข้ารับการอบรมมีความสนใจและมีเวลาว่างพอที่จะสามารถแปรรูปสินค้าได้ เนื่องจากช่างทอผ้าส่วนใหญ่ไม่มีเวลาพอที่จะมาทำการแปรรูป หรือไม่เช่นนั้นควรมีการตั้งกลุ่มอาชีพสำหรับการแปรรูปผ้าทอเกาะยอขึ้นภายในชุมชน

1.5 แนวทางการพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอหรือการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้หรือพิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นสามารถต่อยอดจากกลุ่มอาชีพต่างๆได้ เนื่องจากปกติผู้ที่สนใจ นักศึกษา หรือผู้ที่ทำวิจัยก็มาหาข้อมูลโดยตรงจากแต่ละกลุ่มอาชีพอยู่เสมอ ดังนั้น หากหน่วยงานภาครัฐและภาคการศึกษาสามารถที่จะสนับสนุนชุมชนทั้งในส่วนงบประมาณและองค์ความรู้ ก็จะเป็นการดีของชุมชนเจ้าของภูมิปัญญา ปัจจุบันเกาะยอมีพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอยู่ในบริเวณโรงเรียนวัดท้ายทอ จึงควรมีการสนับสนุนต่อยอด โดยการนำองค์ความรู้การจัดการพิพิธภัณฑ์มาใช้ในการจัดการ

1.6 แนวทางในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอให้กับช่างทอผ้า

ในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการทอผ้า ควรเป็นเรื่องของหลายภาคส่วน ในการเข้ามาสนับสนุน เนื่องจากต้องมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและใช้ระยะเวลาที่นานพอสมควร ในการฝึกอบรม ดังนั้นจึงควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการอบรมและงบประมาณเพื่อช่วย ผลิตเซรยรายได้ที่ขาดหายไปของช่างทอผ้าในช่วงเวลาที่ทำกรอบรม เพื่อเปิดโอกาสให้ช่างทอผ้าได้เข้า รับอบรมอย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องกังวลถึงการหาเลี้ยงชีพ

1.7 แนวทางในการพัฒนาเพื่อเพิ่มจำนวนแรงงานช่างทอผ้าและสร้างช่างทอผ้ารุ่นใหม่

ช่างทอผ้าเป็นแรงงานที่สำคัญ ในปัจจุบันคนที่ยึดอาชีพทอผ้ามีอายุมากขึ้นและคนรุ่นใหม่ก็ มีทัศนคติที่ไม่ดีต่ออาชีพทอผ้า เนื่องจากต้องใช้ความอดทนและใช้เวลาในการผลิต ดังนั้นการจัดการ ในการสร้างแรงจูงใจต่อคนรุ่นใหม่เพื่อที่จะให้กลับมาทำอาชีพทอผ้า จึงควรจะเป็นเรื่องของรายได้ที่ ควรจะสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ควรมีการพัฒนาผ้าทอไปในรูปแบบที่เน้นมูลค่ามากขึ้นเช่นการทอผ้าด้วย เส้นใยและสีจากธรรมชาติ การฟื้นฟูลวดลายโบราณที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ การนำนวัตกรรม ใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนา หรือการแปรรูปเพื่อให้ตอบโจทย์ต่อกระแสความนิยมของตลาด สิ่งเหล่านี้ จะทำให้มูลค่าของผ้าทอเกาะยอเพิ่มขึ้นและเป็นสิ่งดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้กลับมาประกอบอาชีพทอผ้า

1.8 แนวทางในการจัดการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอและพัฒนา งานวิจัย

ควรมีการวิจัยร่วมระหว่างช่างทอผ้าหรือผู้รู้เกี่ยวกับผ้าทอเกาะยอ กับนักวิชาการหรือ องค์กรที่สนับสนุนในเรื่องการวิจัย เช่นองค์ความรู้เรื่องลวดลายผ้าทอ สูตรลวดลายผ้าทอ ภูมิปัญญา การสร้างลายหรือการเก็บลาย เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นข้อจำกัดของนักวิชาการ การที่นักวิชาการและ ชุมชนเจ้าของภูมิปัญญาได้มีโอกาสทำงานวิจัยร่วมกัน จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะเกิดประโยชน์ทั้ง ต่อชุมชนเองและต่อวงการวิชาการ

ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษา ในอนาคตในการต่อยอดศึกษาเกี่ยวกับงานด้านภูมิปัญญาผ้า ทอเกาะยอนั้น ได้ประมวลจากการที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิ

ปัญญาผ้าทอเกาะยอที่ผ่านมา ผู้ศึกษามองเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่ควรทำการวิจัยเพิ่ม เช่น ควรมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ในขั้นตอนการสร้างลายหรือการเก็บลาย ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการผลิตผ้าทอเกาะยอและกำลังจะขาดแคลนช่างทอที่สามารถเข้าใจขั้นตอนนี้อย่างถ่องแท้และชำนาญ หรือการเก็บรวบรวมสูตรการทอผ้าเกาะยอที่เป็นลายดั้งเดิมและลวดลายใหม่ที่ประดิษฐ์ขึ้นในภายหลัง โดยในการวิจัยเกี่ยวกับลวดลายผ้าทอเกาะยอนี้ ควรให้ช่างทอและชุมชนที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัยคือควรจะเป็นในรูปแบบการทำวิจัยร่วมกับนักวิชาการ เนื่องจากองค์ความรู้ในด้านการทอผ้าและการคิดประดิษฐ์ลวดลายจะได้รับการถ่ายทอดได้อย่างชัดเจนก็จากช่างทอผ้าผู้ชำนาญเท่านั้น และอาจจะเป็นส่วนที่จำกัดสำหรับนักวิชาการที่ทำการศึกษา นอกจากนี้ยังควรมีประเด็นศึกษาในเรื่องของการจัดการเพื่อการสืบสานผ้าทอเกาะยอในอนาคตอีกด้วย เนื่องจากงานวิจัยเหล่านี้จะเป็นฐานให้เกิดการกระตุ้นต่อชุมชนและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมกันในการพัฒนาและเห็นความสำคัญของการสืบสานผ้าทอเกาะยอต่อไปในอนาคตอีกด้วย

รายการอ้างอิง

หนังสือ

- ชัยวุฒิ พิชะกุล. (2549). เกาะยอ : ภูมินิเวศวัฒนธรรม และพัฒนาการชุมชน. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- ชาญชัย ปาณูปกรณ์. (2547). ศึกษาผ้าทอเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- ชูดา จิตพิทักษ์, และทัศนีย์ พิกุล. (2529). *ผ้าทอเกาะยอ*. ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 5*
- ธนิช เลิศชาญฤทธ์. (2554). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มนุษยวิทยา สิรินคร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*(พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มูลนิธิ โกลคิมทอง.

รัชนี กัลยาณคุณวุฒิ. (2538). ผลงานทางวิชาการ : ลาเพิ่มพูนความรู้ เรื่องผ้าทอภาคใต้
 เสนอต่อคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. เอกสารไม่ตีพิมพ์.

วิเชียรคีรี(ชม ณ สงขลา), พระยา. (2482). พงศาวดารเมืองสงขลา. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณ-
 พิพรรฒธนากร.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2550). เกาะยอ. ใน สารานุกรม ผ้า เครื่องถักทอ (หน้า33). กรุงเทพฯ: เมือง
 โบราณ.

สายันต์ ไพเราะจตุร. (2547). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในงานพัฒนาชุมชน.กรุงเทพฯ:
 โครงการโบราณคดีชุมชน ภาควิชาพัฒนาชุมชน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

สำนักงานทะเบียนสหกรณ์. (2524). ข้อบังคับสหกรณ์ทอผ้าเกาะยอ จำกัด.

สุนันต์ จิตพิทักษ์. (2525). ผ้าทอเกาะยอ.สงขลามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ. (2556). แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2557-2559).

อัมพร รอดเรืองศรี. (2525). โฉมหน้าใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าทอเกาะยอ. อุตสาหกรรมสาร,25(11),
 12.

อัมพร ศรประสิทธิ์, และสุภาพร วุกถ้อง. (2548).การศึกษาสถานภาพและสถานการณ์
 ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้ (โครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมศิลปปะและวัฒนธรรม
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่ สัญญาเลขที่ PDG4850004). สงขลา:
 สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.)

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ฉัตรดาว มนัส. (2548).ผ้าพื้นเมืองเกาะยอ: กรณีศึกษากลุ่มราชวัดถ์แสงส่องหล้าที่1 ตำบลเกาะ
 ยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต สาขา
 คหกรรมศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ค้นเมื่อ 15
 กันยายน 2556, โครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย เว็บไซต์:
http://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

ณัฐวณิ ยมโชติ. (2547). ต้นทุนและผลตอบแทนของผ้าเกาะยอ (รายงาน
 การวิจัย).สงขลา:มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. ค้นเมื่อ 15 มีนาคม2556,จาก
<http://www.hu.ac.th/academic/article/Ac/Cost%20and%20return.html>

เนติ ชูช่วยสุวรรณ. (2553). ผ้าทอเกาะยอ: แนวทางพัฒนาเครือข่ายเชิงพาณิชย์โดยการมีส่วน
 ร่วมของชุมชน.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรม
 ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ค้นเมื่อ 15 มีนาคม2556, จาก โครงการเครือข่าย
 ห้องสมุดในประเทศไทยเว็บไซต์: http://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

พันธ์ยศ วรฐรวาวัตร์. (2551). การศึกษาลายผ้าทอเกาะยอเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลผ้าทอพื้นเมือง (รายงานการวิจัย). คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. ค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2556, จากโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย
เว็บไซต์:http://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

การสัมภาษณ์

กริรม สิ้นธุ์รัตน์. ประชาชนท้องถิ่นด้านการทอผ้าเกาะยอและครุภูมิปัญญาไทยสาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม รุ่นที่ 4. สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2556, 18 เมษายน 2557.

คณบดี สัมภาษณ์. หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมอุตสาหกรรม. สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2556.

คณิต หนูเกี้ยว. ช่างทอผ้าประเภทรับจ้างทอของกลุ่มราชวัดถ์แสงส่องหล้าที่ 1. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2557.

จาโรจน์ เจริญกุล. อดีตกรรมการสหกรณ์ผ้าทอเกาะยอ. สัมภาษณ์, 16 เมษายน 2557.

ณภัทรสนธ์ เพชรจำรัส. พัฒนาการพัฒนาชุมชนอำเภอ. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2557.

นพมาศ สาสนัย. ช่างทอผ้าอิสระ. สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2556.

นายคำรพ เสาวคนธ์. นายองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ. สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2558.

นิตย์ พงศ์พฤกษ์. นักวิชาการท้องถิ่นและที่ปรึกษากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าเกาะยอ. สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557.

พวงเพ็ญ ลิมเสวีตระกูล. ลูกสาวผู้สืบทอดกิจการร้านป่าลุ่มผ้าทอเกาะยอ. สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2556.

ยมนา สิ้นธุ์รัตน์. ประธานกลุ่มร่มไทร. สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2556, 29 สิงหาคม 2556.

ยวงทอง มีชำนาญ. ช่างทอผ้าประเภทผู้ทออิสระ. สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557.

รัตนา มุลพิทักษ์. ช่างทอผ้าอิสระ. สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2559.

ละมัย สงเคราะห์. ช่างทอผ้าอิสระ. สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2559.

ลิ้ม สงเคราะห์. ผู้ก่อตั้งกลุ่มป่าลี้ผ้าทอเกาะยอและผู้ประกอบการร้านป่าลี้ผ้าทอเกาะยอ.
สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557.

วิชัย มาระเสนา, ประธานกลุ่มราชวัตรแสงส่องหล้าที่ 1, สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2556,
22 พฤษภาคม 2556, 15 เมษายน 2557.

สมหมาย พงศ์พฤกษ์, ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าเกาะยอ. สัมภาษณ์, 3 เมษายน
2557.

เห็อง ไชยบุปผา, ที่ปรึกษากลุ่มดอกพิกุลและเจ้าของกิจการร้านป่าเหลืองผ้าทอเกาะยอ.
สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557.

อรวรรณ ศรีเกตุ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา.
สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2557.

อรุณ จันทร์เมือง, ลูกสะใภ้ นายยี แสงอรุณ. สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557.

อาภรณ์ สาสนัย, ช่างทอผ้าอิสระ. สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2559.

อารีย์ ไชยบุปผา, ประธานกลุ่มดอกพิกุล. สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557.

อุบลศรี อรรถพันธุ์, นักวิชาการสถาบันทักษิณคดีศึกษา. สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2557.

อุษา ยินเจริญ, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2557.

เอื้อน ขุนมี, ช่างทอผ้าอิสระ. สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2559.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
ที่เรียนโดยใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์

A STUDY OF SCIENCE LEARNING ACHIEVEMENT AND ATTITUDE OF GRADE 4
STUDENTS THROUGH INTERACTIVE MULTIMEDIA

รัตนาภรณ์ สีมาคำ¹ ผศ. ดร.สมชนก ภู่อำไพ²

Rattanaporn Seemakham, Asst.Prof.Somchanok Phuampai, Ed.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิชาวิทยาศาสตร์ที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ 2. ศึกษาเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ 3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศุภลักษณ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 ผู้วิจัยได้นำสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ไปตรวจสอบและประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏว่าด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีและด้านเทคโนโลยีการศึกษาอยู่ในระดับดี

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพืชกลุ่มทดลองหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน และมีประสิทธิภาพของสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เรื่องพืชสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2. คะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของกลุ่มทดลองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของกลุ่มทดลองหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมหลังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, เจตคติทางวิทยาศาสตร์, สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์

¹ นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

² อาจารย์ประจำ ภาควิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

The purpose of this study were 1. To study science learning achievement of students at grade 4 at a Interactive Multimedia. 2. To study scientific attitude Grade 4 student at a Interactive Multimedia. 3. To compare science learning achievement and scientific attitude of students at grade 4 between groups using Interactive Multimedia. The samples who studying in Grade 4 in the first semester of the academic year 2015 at Supaluck school, Suphanburi province. The researcher instrument were examination and evaluation by professionals. The results showed at a good level.

The findings revealed that 1) The science achievement in plant after learning higher than before learning. The effective index of Interactive Multimedia on the topic of plant was at the 0.05 level of significance. 2) The scientific attitude of experimental group after learning is higher than before learning at the 0.05 level of significance. 3) The science achievement and attitudes of science learning of the experiment group with high achievement after learning at the 0.05 level of significance.

Keywords : LEARNING ACHIEVEMENT, ATTITUDE IN SCIENCE SUBJECT, INTERACTIVE , MULTIMEDIA

1. บทนำ

การศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต ประเทศที่พัฒนาแล้วประชากรจะมีการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่สูง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศด้อยพัฒนา ในปัจจุบันจะเห็นว่า การศึกษาได้มีทิศทางที่เปลี่ยนไปเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนควรคำนึงถึงความสนใจ ความถนัดของผู้เรียนและความแตกต่างของผู้เรียน ผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถทางการเรียนแตกต่างกัน การเรียนในเนื้อหาเดียวกันโดยใช้วิธีการสอนเดียวกัน นักเรียนแต่ละคนอาจรับความรู้ไม่เท่ากัน ผู้เรียนแต่ละคนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มตามศักยภาพ จึงควรพัฒนาสื่อให้มีความหลากหลายและยืดหยุ่น เพื่อสนองตอบความแตกต่างของผู้เรียน และช่วยให้ผู้เรียนมี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น (ศรีธัญญา ผาเป้า, <http://thesis.swu.ac.th>, 18 มกราคม 2556)

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาประเทศ ดังแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549) โดยระบุไว้ในแนวนโยบาย 4: การพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันในระดับนานาชาติที่มีเป้าหมายให้คนไทยทุกคนมีความรู้ ความคิดและความใฝ่รู้ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควบคู่ไปกับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 29) วิทยาศาสตร์ มีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมยุคปัจจุบัน และอนาคต เพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนทุกคนทั้งในการดำรงชีวิตประจำวันและในงานอาชีพต่างๆ เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตและในการทำงานล้วนเป็นผลของความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่นๆ วิทยาศาสตร์ช่วยทำให้คิดได้รู้จักพัฒนาความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ มีทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ความสามารถ ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551: 1)

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ให้บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์และประสิทธิภาพในการเรียนรู้นั้น ผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ สิ่งสำคัญที่สุดสิ่งหนึ่งคือ เจตคติทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการแสดงออกในเชิงสนับสนุนที่อาจจะอยู่ในรูปของการพูด การเขียน หรือการแสดงท่าทีที่บ่งบอกถึงความตระหนักในคุณค่าของวิทยาศาสตร์ในด้านที่จะช่วยเพิ่มพูนความเข้าใจของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้นไป (กรกฎ วงศ์ไชยเสรี. 2550: 4) เทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทในสังคมเพื่ออำนวยความสะดวกในหลายๆ ด้าน และเป็นปัจจัยหนึ่งในการจัดการศึกษา การใช้คอมพิวเตอร์ร่วมกับโปรแกรมซอฟต์แวร์ในการสื่อความหมายโดยการผสมผสานสื่อหลายชนิด เช่น ข้อความ กราฟิก(Graphic) ภาพเคลื่อนไหว (Animation) เสียง (Sound) และวีดิทัศน์ (Video) เป็นต้น และถ้าผู้ใช้สามารถที่จะควบคุมสื่อให้นำเสนอออกตามต้องการได้จะเรียกว่า สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ (Interactive Multimedia) การสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ของผู้ใช้สามารถจะกระทำได้โดยผ่านทางคีย์บอร์ด (Keyboard) เมาส์ (Mouse) หรือตัวชี้ (Pointer) เป็นต้น การใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์จะช่วยให้ผู้ใช้สามารถเรียนรู้หรือกระทำกิจกรรม รวมทั้งดูสื่อต่างๆ ด้วยตนเองได้ สื่อ

ต่างๆ ที่นำมารวมไว้ เช่น ภาพ เสียง วิดีทัศน์ จะช่วยให้เกิดความหลากหลายในการใช้คอมพิวเตอร์ อันเป็นเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในแนวทางใหม่ที่ทำให้การใช้คอมพิวเตอร์น่าสนใจ และเร้าความสนใจ เพิ่มความสนุกสนานในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น (พัลลภ พิริยะสุรวงศ์, 2541: 9 – 10)

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ควรมีการจัดทำสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ เพราะสามารถเรียนรู้ได้สะดวก และสนุกสนาน มีตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรีประกอบ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน การเรียนรู้ผ่านสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ จะสามารถช่วยลดความแตกต่างระหว่างบุคคลได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นในการเรียนการสอนและนักเรียนยังสามารถเรียนรู้ได้หลายครั้ง จนเกิดความเข้าใจ และยังสามารถวัดความเข้าใจได้โดยการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้สร้างและพัฒนาสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เรื่องพืช วิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศุภลักษณ์ชั้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างสะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจวิทยาศาสตร์ ช่วยให้เกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องเรียนรู้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ต่อไป

2. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบทดลอง มีการแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มควบคุม จะมีการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เรื่องพืชโดยใช้วิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์และสื่อหนังสือ วิดีทัศน์ รูปภาพ 2. กลุ่มทดลองจะมีการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เรื่องพืชโดยใช้วิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์และสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เป็นสื่อเสริมเพื่อให้มีการเรียนรู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเก็บข้อมูลทั้งก่อนและหลังการทดลอง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศุภลักษณ์ อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรีสังกัดสำนักงานพื้นที่เขตการศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 5 ห้องเรียน ทั้งหมด 150 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศุภลักษณ์ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรีสังกัดสำนักงานพื้นที่เขตการศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 60 คนโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1) สุ่มห้องเรียน 2 ห้อง โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม ซึ่งมี 5 ห้อง ประกอบด้วยห้อง 1 และห้อง 2 เป็นห้องเรียน English Program, ห้อง 3 เป็นห้องเรียนปกติที่มีผลการเรียนระดับดี, ห้อง 4 และห้อง 5 เป็นห้องเรียนปกติที่มีผลการเรียนระดับพอใช้ 2 ห้อง จึงสุ่มห้องเรียนที่ 4 และห้องเรียนที่ 5

2) สุ่มห้องเรียนเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คนโดยการจับฉลาก กลุ่มทดลองใช้วิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์และสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เป็นสื่อเสริมและกลุ่มควบคุมใช้วิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์ หนังสือ วิดีทัศน์ และรูปภาพ

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยเป็นเนื้อหาจากหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง พืชชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 4 เรื่อง ดังนี้ เรื่องที่ 1 โครงสร้างของพืช เรื่องที่ 2 การเจริญเติบโตของพืช เรื่องที่ 3 การสังเคราะห์แสง เรื่องที่ 4 การตอบสนองของพืช

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1) ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และเจตคติทางวิทยาศาสตร์

5. ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 โดยใช้เวลาดทดลอง 21 ชั่วโมง เวลา 7 สัปดาห์ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม 2558

2. เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องพืชระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้แก่

1) แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์จำนวน 4 แผน 19 ชั่วโมง รวมทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนจำนวน 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 21 ชั่วโมง

2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 4 แผน 19 ชั่วโมง รวมทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 21 ชั่วโมง

2. แบบประเมินคุณภาพบทเรียนสื่อปฏิสัมพันธ์โดยผู้เชี่ยวชาญ

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ โดยแบ่งข้อสอบออกเป็น 4 เรื่อง เรื่องละ 20 ข้อ คะแนนสอบเต็ม 20 คะแนนเพื่อนำมาใช้เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วนำแบบทดสอบไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับตัวชี้วัด (Item-Objective Congruence Index: IOC) คำนวณได้ 0.96 ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.20-0.97 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.20-0.73 ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder-Richardson (ลิวัน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538: 197-200) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.874

4. แบบวัดเจตคติทางวิชาวิทยาศาสตร์ ของ นवलพรรณ นवलแสง (2534) มีข้อความที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อวิทยาศาสตร์ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 36 ข้อ สำหรับข้อที่ 3,5,8,11,13,21,22,27

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. ค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร KR 20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) (ลิวัน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2538: 197-200)

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right\}$$

กำหนดให้	r_{tt}	แทนความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	n	แทนจำนวนข้อของเครื่องมือวัด
	p	แทนสัดส่วนของผู้ตอบถูกในข้อข้อหนึ่ง

q แทนสัดส่วนของผู้ตอบผิดในข้อข้อหนึ่ง

S_t^2 แทนความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

2. ค่าความยากง่าย (p) และอำนาจจำแนก (r) โดยใช้เทคนิคอย่างง่าย (บุญเชิด ภิญโญ อนันต์พงษ์, 2545:179)

$$p = \frac{H+L}{N}$$

$$r = \frac{H-L}{N_H}$$

กำหนดให้	p	แทนค่าความยากง่ายของข้อสอบ
	r	แทนค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ
	H	แทนจำนวนคนในกลุ่มสูงที่ตอบถูก
	L	แทนจำนวนคนในกลุ่มต่ำที่ตอบถูก
	N	แทนจำนวนคนทั้งหมดในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ
	N_H	แทนจำนวนคนทั้งหมดในกลุ่มสูงหรือกลุ่มต่ำ

3. หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของคะแนนแบบทดสอบและแบบวัดเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ทั้งก่อนและหลังเรียน

ค่าเฉลี่ย $\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$

กำหนดให้	\bar{X}	แทนค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบ
	$\sum X$	แทนผลรวมของคะแนนสอบ
	N	แทนจำนวนคนทั้งหมด

ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

กำหนดให้ S.D. แทนความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่าง
 $\sum X$ แทนผลรวมของคะแนนสอบ
N แทนจำนวนคนทั้งหมด

4. การหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของผู้เชี่ยวชาญ โดยคำนวณจากสูตร (บุญเชิด ภิญโญอนันต์พงษ์, 2545:179)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

กำหนดให้ IOC แทนค่าดัชนีความสอดคล้อง
 $\sum R$ แทนผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ

5. การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน โดยใช้ t-test for Independent Samples การวิเคราะห์ค่า t-test Independent ของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนและหลังเรียนของนักเรียนแต่ละกลุ่มโดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540:162-164)

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{S_p^2 \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

กำหนดให้ t แทนความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง 2 กลุ่ม
 \bar{x}_1, \bar{x}_2 แทนค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1, 2
 S_p^2 แทนความแปรปรวนร่วม (Pooled Variance)
 n_1, n_2 แทนขนาดของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1, 2

6. ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) ตามแบบของครอนบาค (Cronbach) (ลิวน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538 : 200-202)

$$\alpha = \left[\frac{k}{k-1} \right] \left[1 - \frac{\bar{X} - (k-\bar{X})}{kS_t^2} \right]$$

กำหนดให้	α	แทนค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบ
	k	แทนจำนวนข้อของแบบสอบถาม
	\bar{X}	แทนค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
	S_t^2	แทนค่าความแปรปรวนของคะแนนรวม

7. หาประสิทธิภาพของสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ตามเกณฑ์ E_1/ E_2 ที่ตั้งไว้

E_1 แทนคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ที่ได้จากการทำแบบฝึกหัด

$$E_1 = \frac{\sum X_1}{N} \times 100$$

กำหนดให้	E_1	แทนประสิทธิภาพของกระบวนการ
	$\sum X_1$	แทนผลรวมของคะแนนสอบระหว่างเรียน
	N	แทนจำนวนผู้เรียน
	A	แทนคะแนนเต็มของแบบฝึกหัด

E_2 แทนคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ที่ได้จากการทดสอบหลังเรียน

$$E_2 = \frac{\sum X_2}{B} \times 100$$

กำหนดให้	E_2	แทนประสิทธิภาพของผลลัพธ์
	$\sum X_2$	แทนผลรวมของคะแนนสอบหลังเรียน

N แทนจำนวนผู้เรียน

B แทนคะแนนเต็มของแบบฝึกหัด

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์

ตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพืชของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกลุ่มทดลองทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน

เรื่อง	\bar{X}		S.D.		ผลต่าง ของ ค่าเฉลี่ย	คิดเป็น ร้อยละ	t-test
	ก่อน เรียน	หลัง เรียน	ก่อน เรียน	หลัง เรียน			
1.โครงสร้างของพืช	11.67	16.60	3.625	2.010	4.93	24.67	2.014
2.การเจริญเติบโตของพืช	14.91	17.97	3.216	1.520	3.06	15.28	2.020
3.การสร้างอาหารของพืช	16.07	18.40	2.527	1.102	2.33	11.67	2.021
4.การตอบสนองของพืช	15.02	17.90	3.189	1.863	2.88	14.39	2.012
รวม	57.67	70.87			13.20	66.00	

$p < 0.05$

จากตาราง 1 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์เรื่องพืชของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกลุ่มทดลองก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เรื่องพืชทุกเรื่องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลต่างของค่าเฉลี่ยเรื่องที่ 1 คือ 4.93 หรือร้อยละ 24.67 ผลต่างของค่าเฉลี่ยเรื่องที่ 2 คือ 3.06 หรือร้อยละ 15.28 ผลต่างของค่าเฉลี่ย เรื่องที่ 3 คือ 2.33 หรือร้อยละ 11.67 ผลต่างของค่าเฉลี่ยเรื่องที่ 4 คือ 2.88 หรือร้อยละ 14.39 ผลรวมเรื่องพืชมีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.20 หรือร้อยละ 66.00 จากการคำนวณค่า t ($t = 2.014, 2.020,$

2.021 และ 2.012) พบว่ามีค่าน้อยกว่าค่าวิกฤตที่กำหนดไว้ (t จากตารางที่ระดับ $\alpha 0.05$, $df = 29$, $t = 2.0452$) แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพืชของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกลุ่มทดลองเรื่องพืชหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพของสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เรื่องพืช

ประสิทธิภาพของสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ (กลุ่มตัวอย่าง 30 คน)		ดัชนี ประสิทธิผล
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1)	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2)	
72.08	88.58	1.23

$p < 0.05$

จากตารางที่ 2 ผลปรากฏว่า สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เรื่องพืชที่ผ่านการทดลองหาประสิทธิภาพร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบระหว่างเรียน (E1) มีค่าเท่ากับ 72.08 และร้อยละของค่าคะแนนเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบหลังเรียน (E2) มีค่าเท่ากับ 88.58 แสดงว่าสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เรื่องพืชที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 72.08/88.58 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ 70/70 ค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ 1.23 แสดงว่าสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เรื่องพืชมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ตอนที่ 2 การศึกษาเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์

ตารางที่ 3 เจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้สื่อมัลติมีเดีย
ปฏิสัมพันธ์

คะแนนการวัดเจตคติต่อการ เรียนวิชาวิทยาศาสตร์	\bar{X}	S.D.	ผลต่างของ ค่าเฉลี่ย	คิดเป็น ร้อยละ	t-test
ก่อนเรียน	3.493	0.619	0.740	14.80	2.004
หลังเรียน	4.233	0.503			

$p < 0.05$

จากตาราง 3 ผลคะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มทดลองที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ พบว่าก่อนเรียนได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.493 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.619 หลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.233 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.503 ผลต่างของค่าเฉลี่ย คือ 0.740 คะแนน หรือร้อยละ 14.8 จากการคำนวณพบว่าค่า t ที่คำนวณได้ ($t = 2.004$) มีค่าน้อยกว่าค่าวิกฤตที่กำหนด (t จากตารางที่ระดับ $\alpha 0.05$, $df = 29$, $t = 2.0452$) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองหลังเรียนมีคะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์ที่สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างกลุ่มที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์และไม่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

เรื่อง	\bar{X}		S.D.		ผลต่าง ของ ค่าเฉลี่ย	คิดเป็น ร้อยละ	t- test
	กลุ่ม ควบคุม	กลุ่ม ทดลอง	กลุ่ม ควบคุม	กลุ่ม ทดลอง			
โครงสร้างของ พีช	15.00	16.60	2.652	2.010	1.60	8.00	2.005
การ เจริญเติบโต ของพีช	16.93	17.97	2.532	1.520	1.04	5.17	2.012
การสร้าง อาหารของพีช	16.70	18.40	2.395	1.102	1.70	8.50	2.020
การ ตอบสนอง ของพีช	16.70	17.90	2.641	1.863	1.20	6.00	2.007

$p < 0.05$

หมายเหตุ คะแนนเต็ม 20 คะแนน

จากตารางที่ 4 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์เรื่องพีชของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกลุ่มควบคุมโดยไม่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์และกลุ่มทดลองโดยใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ กลุ่มละ 30 คน เรื่องโครงสร้างของพีชผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.60 หรือร้อยละ 8.00 เรื่องการเจริญเติบโตของพีช ผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.04 หรือ ร้อยละ 5.17 เรื่องการสร้างอาหารของพีชผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.70 หรือ ร้อยละ 8.50 และเรื่องการตอบสนองของพีชผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.20 หรือร้อยละ 6.00 จากการคำนวณพบว่าค่า t ที่คำนวณได้ ($t = 2.005, 2.012, 2.020$ และ 2.007) มีค่าน้อยกว่าค่าวิกฤตที่กำหนดไว้ (t จากตารางที่ระดับ $\alpha 0.05$, $df = 29$, $t = 2.0452$) แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์เรื่องพีชของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกลุ่มทดลองโดยใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์และกลุ่มควบคุมโดยไม่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองในภาพรวม

กลุ่มตัวอย่าง	\bar{X}	S.D.	ผลต่างของค่าเฉลี่ย	คิดเป็นร้อยละ	t-test
กลุ่มทดลอง	4.233	0.503	0.371	7.43	0.020
กลุ่มควบคุม	3.862	0.628			

$p < 0.05$

จากตารางที่ 5 คะแนนเฉลี่ยการวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองเรียนโดยใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ได้คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 4.233 กลุ่มควบคุม เรียนโดยไม่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ได้คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 3.862 ผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.371 คะแนน หรือร้อยละ 7.43 จากการคำนวณค่า t ($t = 0.020$) พบว่ามีค่าน้อยกว่าค่าวิกฤตที่กำหนด (t จากตารางที่ระดับ $\alpha 0.05$, $df = 29$, $t = 2.0452$) แสดงว่าคะแนนเจตคติทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่ากลุ่มทดลองที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์มีผลต่างของค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 13.20 หรือ ร้อยละ 66.00 แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพืชของกลุ่มทดลองหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน การหาประสิทธิภาพของสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เรื่องพืช โดยใช้สูตร E1/E2 มีค่าเท่ากับ 72.08/ 88.58 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 70/70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. เจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกลุ่มทดลองพบวก่อนเรียนและหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.493 และ 4.233 ตามลำดับ มีผลต่างของค่าเฉลี่ย 0.740

คะแนน หรือ ร้อยละ 14.8 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองหลังเรียนมีคะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์ที่สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่าเรื่องโครงสร้างของพืช การเจริญเติบโตของพืช การสร้างอาหารของพืชและเรื่องการตอบสนองของพืช มีผลต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.60 1.03 1.70 และ 1.20 ตามลำดับ ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเจตคติทางวิทยาศาสตร์กลุ่มทดลองเท่ากับ 4.233 กลุ่มควบคุมเท่ากับ 3.862 ผลต่างของค่าเฉลี่ย 0.372 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของกลุ่มทดลองพบว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ นางลักษณ์ แก้วทิพย์จักษ์ (2548 : 39) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ (ว 8) เรื่องโลกและการเปลี่ยนแปลงของโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ ที่ได้รับการสอนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ (ว 8) ของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสูงกว่าการสอนตามคู่มือครู นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จิการา (Gigara, 1989: 3236A) เรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมีจากการเรียนแบบปกติกับการเรียนด้วยสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ โดยกลุ่มหนึ่งเรียนโดยสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ และอีกกลุ่มหนึ่งเรียนตามโปรแกรมการเรียน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่เรียนโดยใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่าการเรียนตามโปรแกรมการเรียน

2. การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่องพืช สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นี้ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามหลักการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนดำเนินการสร้างแก้ไขปรับปรุงโดยคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและผู้เชี่ยวชาญด้านบทเรียนคอมพิวเตอร์

มัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์สำหรับเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาสื่อบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ ดังนี้

2.1. ด้านเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอเข้าสู่บทเรียน ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้การทดสอบความรู้เกี่ยวกับสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ เป็นการเชื่อมโยงไปสู่เนื้อหาและสามารถนำไปบูรณาการใช้ในชีวิตจริง มีภาพประกอบให้เห็นได้ชัดเจนและสื่อความหมายได้ตรงกับเนื้อหา เข้าใจง่าย เนื้อหาไม่ซับซ้อน สอดคล้องกับ ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2551: 66) กล่าวว่า การนำเข้าสู่บทเรียน ครูควรมีการเรียกความสนใจเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน นักเรียนพร้อมที่จะเรียนโดยการเลือกสิ่งเร้า เช่น รูปภาพ ภาพยนตร์ การใช้คำถามการสาธิต การบอกให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ การสอนด้วยการใช้คำถามหรือบรรยาย เพื่อทบทวนความรู้เดิม แล้วนำไปเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ให้มีความพร้อมก่อนเรียนต่อไป

ผู้วิจัยได้มีการประเมินประสิทธิภาพของสื่อและจัดทำคู่มือการใช้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและแก้ไขการออกแบบซึ่งมีความสำคัญมาก การออกแบบบทเรียนเป็นไปอย่างมีระบบ การประเมินนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องทำอยู่เป็นระยะๆระหว่างการผลิต ไม่ใช่หลังจากการผลิตโปรแกรมเสร็จแล้วเท่านั้น หลังจากการผลิตแล้วจึงควรที่จะมีการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและโดยผู้เรียนอีกครั้งเสียก่อน ผู้วิจัยได้มีการออกแบบการจัดทำเป็นหน่วยเล็กๆ มีเนื้อหาไม่มากเกินไปตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จนทำให้บทเรียนสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เรื่องพืช กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

3. เจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์มีคะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน สอดคล้องกับ สุขุมมาลย์ แสงกล้า (2551: 129) ที่พบว่า คะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการเรียนรู้แบบปกติ และคะแนนเจตคติต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การศึกษาเจตคติในการเรียนบทเรียนที่ใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ มีประเด็นการอภิปรายดังนี้ นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน มีความสนใจในบทเรียน ตั้งใจเรียน มีความสนุกสนานเมื่อได้เรียน

และชอบทำกิจกรรมในบทเรียนได้เรียนรู้จากสื่อในบทเรียนอย่างหลากหลาย มีทั้งรูปภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว สื่อที่มีสีสัน กิจกรรมขั้นตอนต่างๆ ในบทเรียนที่ซับซ้อนนักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างละเอียดและสามารถทบทวนได้เมื่อไม่เข้าใจ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกไม่เบื่อในการเรียน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของถนอมพร เลหาจรัสแสง (2541: 35) ได้กล่าวว่าคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นสื่อการเรียนการสอนทางคอมพิวเตอร์ นำเสนอเนื้อหาลักษณะของสื่อประสม ได้แก่ ข้อความ ภาพนิ่ง กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์และเสียง เป็นต้น ทำให้ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความต้องการที่จะเรียน การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองตามทฤษฎีของธอร์นไดค์ (Thorndike's Connected Theory) เมื่อบุคคลได้รับผลที่พึงพอใจย่อมอยากจะทำซ้ำต่อไปและถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจจะไม่อยากเรียนรู้ ดังนั้นการได้รับผลพึงพอใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ ดังกฎแห่งผลที่ได้รับ (Law of Effect) การให้ผลย้อนกลับทันที ผลย้อนกลับหรือการให้คำตอบนี้ ถือเป็น การเสริมแรงอย่างหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนสามารถตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเองได้ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนตามแนวคิดของสกินเนอร์ (Skinner) “การกระทำใดๆ ถ้าได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มให้เกิดการกระทำนั้น การกระทำใดที่ไม่มีการเสริมแรงย่อมมีแนวโน้มให้ความถี่ของการกระทำนั้นค่อยๆหายไปในที่สุด” (พรณี ชูชัย, 2545 : 158 – 159)

4. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่าเมื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองสูงขึ้นทำให้เจตคติทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้นตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของเตื่อนใจ ทองดี (2549) ที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่องบรรยากาศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มที่ได้รับการเรียนรู้แบบสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และคะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และคะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสอดคล้องกับกรกฎ วงศ์ไชยเสรี (2550) ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีระดับเจตคติต่อวิทยาศาสตร์สูง ระดับปานกลางและระดับต่ำที่เรียนด้วยสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เรื่องปรากฏการณ์ของโลกและเทคโนโลยีอวกาศ ที่จัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพบว่า นักเรียนที่มีระดับเจตคติ

ทางวิทยาศาสตร์สูงจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูง มีความตั้งใจในบทเรียนมากกว่านักเรียนที่ระดับ
เจตคติทางวิทยาศาสตร์ระดับปานกลางและระดับต่ำ ส่วนนักเรียนที่มีระดับเจตคติทางวิทยาศาสตร์
ปานกลางและระดับต่ำ มีความตั้งใจและเรียนรู้ในบทเรียนน้อยกว่ากลุ่มสูงตามลำดับ อาจเป็น
เพราะว่านักเรียนที่มีระดับเจตคติทางวิทยาศาสตร์สูง มีความรู้สึกชอบและมีประสบการณ์ในการ
เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ที่ดี เมื่อมีความพอใจที่จะเรียนรู้หรือทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์
แล้ว เมื่อถึงเวลาเรียนจึงมีความตั้งใจที่จะศึกษาและเรียนรู้ในบทเรียนใหม่ๆได้อย่างรวดเร็ว จึงส่งผล
ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นมากกว่านักเรียนที่มีระดับเจตคติทางวิทยาศาสตร์ปานกลางและ
ระดับต่ำ

จากผลการอภิปรายดังกล่าว สรุปได้ว่า การนำสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปใช้
ในกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องพีช สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถช่วยในการ
จัดการเรียนการสอนโดยในบทเรียนจะมีกิจกรรมให้ทำหลากหลายแบบ สามารถนำบทเรียนมาใช้ในการ
เรียนซ่อมเสริมหรือเสริมการเรียนรู้ให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้นโดยใช้ร่วมกับการทดลองทาง
วิทยาศาสตร์ นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียนปกติ และที่สำคัญเมื่อนักเรียนมีเจตคติต่อวิชาเรียนที่
ดีแล้วก็จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1. จากผลการวิจัยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้สื่อ
มัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ พบว่าหลังเรียน นักเรียนมีผลการเรียนที่ดีขึ้น เพราะกิจกรรมที่ออกแบบโดย
การใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ทำให้นักเรียนได้ฝึกคิด ฝึกทำงานเข้าใจได้ด้วยตัวเอง จึงควรมีการสร้าง
หรือพัฒนาการใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ช่วยสอนในวิชาอื่นๆ เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิชา
สังคมศาสตร์ วิชาศิลปะ ฯลฯ และนำไปใช้ในระดับชั้นอื่นๆ ด้วย

1.2. จากผลการวิจัย เจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียน
โดยการใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์พบว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ผ่านสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์แล้วนักเรียน
มีเจตคติทางวิทยาศาสตร์ที่ดีขึ้น เพราะนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและมีการเรียนรู้ซ้ำๆ ทำให้นักเรียน
เข้าใจเนื้อหามากขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น จึงมีผลต่อเจตคติทางวิทยาศาสตร์ที่ดี

ขึ้น ดังนั้นการใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนด้วย

1.3. การผลิตสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เป็นการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อใช้ถ่ายทอดเนื้อหาวิชาไปสู่ผู้เรียน จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความชำนาญในหลายด้าน เช่น ด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ด้านเนื้อหาวิชา ด้านเทคโนโลยีการศึกษา ผู้ที่จะผลิตและพัฒนาสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ควรพิจารณาถึงความพร้อม และความร่วมมือของบุคลากรในทุกๆ ด้าน เพื่อที่จะได้พัฒนาสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และเหมาะสมที่จะนำไปใช้งานจริงได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรทำการวิจัยโดยการจัดการเรียนรู้แบบทดลองกับตัวแปรอื่นมาร่วมวิเคราะห์ด้วย อาทิเช่น รูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ความคงทนในการเรียนรู้

2.2. ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยใช้เนื้อหาอื่นระดับชั้นอื่น เช่น พลังงานแสง เสียง เป็นต้นและมีการวิจัยและพัฒนา โดยมีการศึกษาติดตามผลระยะยาว เพื่อศึกษาว่าสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์ที่นักเรียนได้รับการพัฒนายังคงทนในระยะยาวนานเพียงใด และมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร

2.3. ควรมีการนำกราฟิกและข้อมูลร่วมสมัยไปใช้ร่วมกับวิธีสอนต่างๆ ทั้งนี้เพื่อยืนยันว่าการนำสื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์และข้อมูลร่วมสมัยไปใช้ร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติในการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

กรกฎ วงศ์ไชยเสรี. การเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนจากบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย ที่จัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักงาน, 2545.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. การออกแบบและพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์,มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.

เดือนใจ ทองดี. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบออนไลน์ (e- Learning)กับการเรียนรู้แบบปกติ. ฉะเชิงเทรา: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, 2549.

ถนอมพร เลหาจรัสแสง. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

นงลักษณ์ แก้วทิพย์รักษ์. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ว8 เรื่องโลก และการเปลี่ยนแปลงของโลกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ ที่ได้รับการสอนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับคู่มือครู. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2548.

นวลพรรณ นวลแสง. องค์ประกอบที่มีผลต่อเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต, สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2534.

บุญเชิด ภิญโญอนันต์พงษ์. การทดสอบแบบอิงเกณฑ์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2545.

- พรรณชูทัย. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เมธีทีปส์ จำกัด, 2545.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ:สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.
- พัลลภ พิริยะสุรวงศ์. มัลติมีเดียเพื่อการเรียนการสอน. วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา. 10(28): 9 – 12.
- ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ. เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาสน์, 2538.
- ศรัญญา ผาบัว. ผลการใช้เกมคอมพิวเตอร์เป็นสื่อเสริมวิชาวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางวิทยาศาสตร์ต่างกัน. [ออนไลน์]เข้าถึงได้จาก:http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Ed Tech/Sarunya_P.pdf, 18 มกราคม 2556.
- สุขุมมาลย์ แสงกล้า. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการคิดวิเคราะห์และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนวิทยาศาสตร์ระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แบบกระตือรือร้นกับแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- Gigara, J.M.A. *Computer of the Effects of Student Controlled CAI and computer Controlled CAI in a Remedial Program far Soluing Problems in Chemistry.* Dissertation Abstract International. 49 (8) (1989): 3236-B.

นิตยสารจีเอ็มกับวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม ในการประกอบสร้างความเป็นชาย
GM Magazine and Socio-Cultural Practice in the Construction of
Masculinity

วรพงศ์ ไชยฤกษ์
Wopapong Chairerk

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีอิทธิพลต่อการสื่อ
อุดมการณ์ความเป็นชายในนิตยสารจีเอ็ม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง
วาทกรรม ระบบปริชาน และสังคม ของ ฟาน เด็ค ร่วมกับแนวคิดเรื่องอุดมการณ์และเพศสภาพ
“ความเป็นชาย” ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทนิตยสารจีเอ็มกับบริบททางสังคมและ
วัฒนธรรม ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาคือ นิตยสารจีเอ็ม ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529 ถึงเดือน
ธันวาคม พ.ศ. 2556 จำนวน 168 ฉบับ ผลการวิเคราะห์พบว่า การสื่ออุดมการณ์ “ความเป็นชาย”
ของนิตยสาร GM มีผลมาจากวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ 1) ผลของการ
เปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมตั้งแต่เริ่มผลิตนิตยสารจีเอ็มจนถึงปัจจุบัน 2) อิทธิพลจากสื่อมวลชน
และสื่อโฆษณา 3) อิทธิพลจากวัฒนธรรมการบริโภคนิยม และ 4) อิทธิพลจากการปรับทัศนคติของผู้
ชายไทยในปัจจุบันต่อการเปิดใจรับ “ความเป็นชายสมัยใหม่”

คำสำคัญ: วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม, การประกอบสร้าง, ความเป็นชาย

Abstract

This article describes the results of an analysis of socio-cultural practice that influenced the conveyance of masculine Ideology in the GM Magazine. The relationship between van Dijk's socio-cognitive approach and the concept of ideology and masculinity were applied to explain the relationship between the context of GM Magazine and socio-cultural context. The data were retrieved from 168 issues of GM Magazines from February, 1986 to December 2013. The results revealed that the conveyance of masculine Ideology was influenced by 1) social changes from the time the magazine was first issued to present; 2) media and advertising media; 3) consumerism; and 4) current Thai male's changes of attitude towards an acceptance of modern masculinity.

Keywords : Socio-cultural Practice, Construction, Masculinity

ความเป็นมาของปัญหา

นับตั้งแต่เกิดกระแสการรณรงค์เรียกร้องสิทธิสตรีในปี 1970 เรื่องความเป็นเพศหรือเพศสภาพ (Gender) ได้ถูกยกขึ้นมาเป็นประเด็นทางสังคม อีกทั้งยังก่อให้เกิดการตื่นตัวในการศึกษาเรื่องสตรีอย่างจริงจัง มีผลทำให้การศึกษาเกี่ยวกับ “ผู้ชาย” ได้รับความสนใจตามมาด้วย จนกระทั่งทำให้เกิดการวิพากษ์แนวคิดในการศึกษาเรื่องความเป็นชาย (Masculinity) ตามแบบแนวคิดกระแสหลัก ซึ่งแต่เดิมรับรู้และเข้าใจว่าเป็นเรื่องธรรมชาติที่ถูกกำหนดสร้างจากลักษณะทางชีววิทยา (Biology) และเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดมีความคงทนถาวร เปลี่ยนมาเป็นการอธิบายว่า “ความเป็นชาย” เป็นสิ่งที่สร้างหรือกำหนดขึ้นจากสังคมและวัฒนธรรม (Socially Constructed) ด้วยการอธิบายผ่านภาษาและสัญลักษณ์ โดยสร้างขึ้นในรูปแบบของ “ชุดความคิด หรือ อุดมการณ์” มีความหลากหลายสามารถเลื่อนไหลไปตามบริบทของสังคมแต่ละสมัย

อุดมการณ์หรือชุดความคิดถูกสั่งสมมาเรื่อย ๆ จนเกิดเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคมในชุดของ “วาทกรรม” ซึ่งปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนในการประกอบสร้างวาทกรรม “ความเป็นชาย” และทำ

ให้อุดมการณ์ของความเป็นชายเปลี่ยนไปจากเดิม คือสื่อนิตยสารผู้ชายเพราะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีคุณสมบัติในการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายได้ดีมากประเภทหนึ่ง นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (2544, หน้า 11) ได้กล่าวถึงนิตยสารกับการสร้างความหมายของความเป็นชายไว้ว่า การนำเสนอความเป็นชายในนิตยสาร สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือการปรากฏขึ้นของผู้ชายที่เรียกว่า มีเสน่ห์ และมีรูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นของตัวเอง ซึ่งจะกลายเป็นความหมายที่ถูกตอกย้ำครั้งแล้วครั้งเล่าผ่านคอลัมน์ต่าง ๆ โดยนิตยสารพยายาม “คัด” และ “เลือก” ส่วนที่ดีของผู้ชายมารวมกันไม่ว่าจะเป็นรูปร่าง หน้าตา การงาน สุขภาพ และสุขภาพจิต รวมถึงการใช้ชีวิตของผู้ชาย ในที่สุดนิตยสารก็กลายเป็นแบบจำลองของผู้ชายที่สมบูรณ์แบบพร้อมที่สังคมไม่อาจมองข้าม นิตยสาร GM (Gentleman's Magazine) เป็นหนึ่งในนิตยสารผู้ชายที่เริ่มวางจำหน่ายมาตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน เป็นนิตยสารแนว Lifestyle ที่นำเสนอคำว่า มาดสุภาพบุรุษ ตามชื่อของนิตยสาร Gentleman's Magazine ซึ่งความหมายของคำว่าสุภาพบุรุษนี้ สามารถทำได้โดยการแต่งกายให้เหมาะสมกับโอกาส การใช้ น้ำหอมเพื่อสร้างเสน่ห์ และเสริมบุคลิกภาพ การดูแลสุขภาพ รวมไปถึงการประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นต้น (วรรณภรณ์ สุขมาก, 2547, หน้า 28) จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจ และเห็นความสำคัญของการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างความเป็นชายในนิตยสาร GM เพราะเห็นว่านิตยสาร GM เป็นนิตยสารผู้ชายที่มีประวัติยาวนานที่สุดในประเทศไทย มียอดขายสูงสุดด้วยยอดพิมพ์ 125,000 เล่ม และมีสมาชิกถึง 20,000 คน จึงทำให้ได้รับความนิยมตลอดระยะเวลา 28 ปีที่ผ่านมา (<http://www.gmgroun.in.th/gm-magazine/>, สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2557) นิตยสาร GM จึงมีความน่าสนใจในการนำมาศึกษาเรื่องเกี่ยวกับผู้ชาย เพราะเนื้อหาด้านความรู้ ข้อเท็จจริง หรือข้อคิดเห็นในนิตยสาร GM มีจุดมุ่งหมายโดยตรงเพื่อผู้ชายซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก และนิตยสาร GM ก็เป็นผลผลิตของสังคมที่สามารถแสดงให้เห็นการประกอบสร้าง “ความเป็นชาย” ผ่านนิตยสารได้ ดังคำกล่าวของ กิตติ กันภัย (2551, หน้า 119) ว่า หากต้องการทราบความคิดความเป็นชายของสังคมหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะชายชนชั้นกลาง นิตยสารผู้ชายอาจเป็นคำตอบหนึ่ง ที่จะบอกได้ว่าผู้ชายของสังคมนั้นมีความเป็นชายอย่างไร และถ้าอยากรู้เรื่องของสังคมใดหรือยุคไหนว่ามีวิถีชีวิตการดำรงอยู่ หรือมีแนวคิดอย่างไร ให้เปิดดูได้จากนิตยสารในสมัยนั้น ๆ ก็จะทราบเรื่องราว

ด้วยเหตุผลนี้ผู้วิจัยจึงเลือกวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างความเป็นชายในนิตยสาร GM โดยศึกษาวิเคราะห์ตามแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์

ระหว่างวาทกรรม ระบบปริชาน และสังคม (Socio-cognitive Approach) ซึ่งเสนอโดย ฟาน เด็ค (van Dijk, 2003, 2006) ประกอบกับแนวคิดเรื่องอุดมการณ์และเพศสภาพ “ความเป็นชาย” มาใช้เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทและบริบททางสังคมวัฒนธรรม เพราะตระหนักว่าการค้นหาอุดมการณ์ที่ซ่อนเร้นในนิตยสาร GM จะทำให้คนในสังคม โดยเฉพาะผู้ชายไทยตระหนักว่าความคิดหรือวิถีปฏิบัติของผู้ชายในสังคมมีอุดมการณ์ใดครอบงำอยู่ มีวัตถุประสงค์ใดในการผลิตอุดมการณ์นั้น ๆ และเพื่อให้เกิดประโยชน์กับใคร

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้าง “ความเป็นชาย” ในนิตยสาร GM

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยจะเติมเต็มองค์ความรู้เรื่องเพศสภาพความเป็นชาย ในประเด็นที่ว่า “ความเป็นชาย” ในสังคมไทย เป็นสิ่งที่เกิดจากการประกอบสร้างทางสังคม โดยมีวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญ

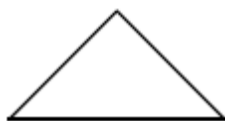
แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรม ระบบปริชาน และสังคม (Socio-cognitive Approach) ของ ฟาน เด็ค (van Dijk, 2003, 2006) ฟาน เด็ค ให้ความสำคัญกับมิติด้านปริชาน (Cognition) ที่เน้นว่าสังคมกับวาทกรรมมิได้สัมพันธ์กันโดยตรง แต่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปริชานซึ่งมีความซับซ้อน ดังนั้นในการศึกษาวาทกรรมจึงต้องพิจารณาสามเหลี่ยมความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรม- ปริชาน-สังคม (The discourse-cognition-society triangle) โดยคำอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคมของฟาน เด็ค จะเน้นที่บทบาทของวาทกรรมในการครอบงำความคิด กรอบแนวคิดที่ฟาน เด็ค เสนอ คือ Social Cognition Analysis ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับ

ความสัมพันธ์ของการครอบงำ 3 ด้าน ได้แก่ การครอบงำสังคม การครอบงำทางอุดมการณ์ และการครอบงำความคิด ดังภาพต่อไปนี้

Society manipulation การครอบงำทางสังคม

Discourse manipulation

Cognition manipulation

การครอบงำทางวาทกรรม

การครอบงำทางความคิด

ภาพ 1 สามเหลี่ยมความสัมพันธ์การครอบงำ

ระหว่างวาทกรรม – ประชาชน – สังคม

ที่มา: ฟาน เด็ค, 2006

ฟาน เด็ค กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า กลุ่มผู้ที่มีอิทธิพลในสังคมจะรักษาความเหนือกว่าของตน และควบคุมผู้อื่นในสังคมผ่านการครอบงำทางวาทกรรม โดยสร้างวาทกรรมที่แฝงอุดมการณ์หรือชุดความคิดบางอย่างที่เอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มของตน กลุ่มผู้มีสถานภาพเหนือกว่าสังคมมักจะเป็นผู้ที่สามารถเข้าถึง (Access) แหล่งทรัพยากรที่ได้รับการให้คุณค่าในสังคม อาทิ วาทกรรมทางการเมือง (Political Discourse) และวาทกรรมสื่อ (Media Discourse) การรักษาสภาพที่เหนือกว่าในสังคมทำได้โดยการควบคุมวาทกรรมเพื่อประกอบสร้างและสื่ออุดมการณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายตน (van Dijk, 2006) อุดมการณ์ที่สื่อและถ่ายทอดผ่าน วาทกรรมจะมีผลในการครอบงำความคิดหรือจิตใจของคนในสังคม และจะส่งผลให้คนในสังคมมีพฤติกรรมหรือกระทำการที่เป็นไปตามที่ผู้มีอิทธิพลปรารถนา ดังภาพต่อไปนี้

กลุ่มคนที่มีอิทธิพลในสังคม

การครอบงำทางวาทกรรม

การครอบงำความคิด/จิตใจ

การกระทำ

ภาพ 2 แนวคิดเรื่องการครอบงำ (Manipulation)

ที่มา: ฟาน เด็ค, 2006

ตั้งนัยบทบาทหน้าที่ของนักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ คือการวิเคราะห์ให้เห็นการสื่อ
อุดมการณ์ในวาทกรรมซึ่งอาจจะมีอิทธิพลในการครอบงำดังกล่าว เพื่อให้เกิดการรู้เท่าทันการ
ครอบงำสังคมผ่านวาทกรรม โดยมีภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งการครอบงำเป็นการใช้อำนาจในทาง
มิชอบเพื่อควบคุมความคิดหรือการกระทำของผู้อื่นโดยใช้ “วาทกรรม” เป็นเครื่องมือ ฟาน เด็ค
อธิบายเพิ่มเติมว่าบางครั้งการแยกว่าการกระทำใดเป็น “การครอบงำ” (Manipulation) การ
กระทำใดเป็น “การโน้มน้าวใจ” (Persuasion) นั้นกระทำได้ยาก อย่างไรก็ตามเขาได้พยายามให้
เกณฑ์ในการจำแนกไว้ว่าในการโน้มน้าวใจนั้น ผู้รับสารดูจะมีอิสระในการเลือกที่จะเชื่อหรือทำในสิ่ง
ที่ตนต้องการ ในขณะที่การครอบงำมุ่งที่จะทำให้ผู้รับสารยอมเชื่อตามโดยไม่มีบทบาทในการคิด
พิจารณา เมื่อเป็นเช่นนั้นผลเสียก็อาจเกิดขึ้นเมื่อผู้รับสารไม่รู้เท่าทันหรือไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายที่
แท้จริงของผู้ที่ต้องการครอบงำความคิด

กล่าวโดยสรุปว่าเกณฑ์สำคัญที่บ่งบอกว่า การนำเสนอความคิดผ่านวาทกรรมเป็นการ
ครอบงำ คือการที่ผู้รับสารถูกกระทำให้ไม่สามารถใช้ความคิดวิจารณ์ญาณได้อย่างเต็มที่ซึ่งส่งผล
กระทบต่อผลประโยชน์ของผู้รับสารและส่งผลดีต่อผู้ครอบงำความคิด กรอบแนวคิดเรื่อง
ความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรม ระบบปริชาน และสังคม ของ ฟาน เด็ค นั้น มุ่งอธิบายอิทธิพลของ
วาทกรรมในการสื่ออุดมการณ์เพื่อครอบงำความคิดหรือระบบปริชานของคนในสังคม
การครอบงำทางความคิดดังกล่าวจะนำไปสู่การควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ทำให้ผู้มีอำนาจ
กว่าคงความได้เปรียบในสังคมไว้ จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจะนำมาประยุกต์ใช้เพื่อประกอบ

การศึกษาและอภิปรายผลเกี่ยวกับภาคปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้าง “ความเป็นชาย” ที่ปรากฏในนิตยสาร GM

ขอบเขตด้านข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือ นิตยสาร GM เป็นนิตยสารผู้ชายซึ่งผลิตและจำหน่ายโดย บริษัท จีเอ็ม มัลติมีเดีย จำกัด (มหาชน) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 จนถึง พ.ศ.2556 รวม 28 ปี ผู้วิจัย คัดเลือกนิตยสาร GM ด้วยวิธีการเลือกแบบเดือนเว้นเดือน ได้ปีละ 6 ฉบับ รวมนิตยสารทั้งหมด 168 ฉบับ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างความเป็นชายใน นิตยสาร GM ผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์ด้วยบทสัมภาษณ์ในคอลัมน์ Cover Man ตั๋วบทโฆษณาสินค้าและบริการ และด้วยบทความแนะนำวิธีการ (How to)

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรม ระบบปริชาน และสังคม (Socio-cognitive Approach) ซึ่งเสนอโดย ฟาน เด็ค (van Dijk, 2003, 2006) ประกอบกับแนวคิดเรื่องอุดมการณ์และเพศสภาพ “ความเป็นชาย” มาใช้เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทและบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมของนิตยสาร GM พบอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการครอบงำทางวาทกรรมในการประกอบสร้าง “ความเป็นชาย” ในนิตยสาร GM 4 ประการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. อิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตั้งแต่เริ่มผลิตนิตยสาร GM

จากการศึกษาพบว่า นิตยสาร GM เลื่อนนำเสนอเฉพาะบางประเด็นของ “ความเป็นชาย” ที่อาจมีนัยยะของการชี้้นำให้เกิดภาพ “ความเป็นชาย” ในอุดมคติขึ้นในสังคม โดยภาพ “ความเป็นชาย” อาจเหมือนหรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมของช่วงเวลานั้นๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2529–2556 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

นิตยสาร GM ได้ใช้อำนาจในฐานะสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสารเพื่อผลประโยชน์แก่ผู้บริโภค โดยเนื้อหาของข่าวสารที่นิตยสารนำเสนอส่งผลต่ออุดมการณ์ “ความเป็นชาย” เพราะนิตยสาร GM นับได้ว่าเป็นกลุ่มผู้ที่มีอิทธิพลในสังคมจะรักษาความเหนือกว่าของตนและควบคุมผู้อื่นในสังคมผ่านการครอบงำทางวาทกรรม โดยการผลิตวาทกรรม “ความเป็นชาย” ที่แฝงชุดความคิดบางอย่างที่เอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มของตน แต่ในขณะเดียวกันก็ตอบสนองความต้องการกลุ่มผู้บริโภคโดยการขายสินค้าและบริการนั่นเอง จากการวิเคราะห์บริบททางสังคมวัฒนธรรมของสังคมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 - 2556 ที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างอุดมการณ์ “ความเป็นชาย” พบรายละเอียดต่อไปนี้

ก่อนปี พ.ศ.2528 นิตยสารผู้ชายในประเทศไทยยังจำกัดอยู่กับความสนใจเฉพาะทางของผู้ชาย นิตยสารที่มีจึงเป็นนิตยสารเฉพาะทาง เช่น นิตยสารกีฬา นิตยสารรถยนต์ นิตยสารเครื่องเสียง ความเป็นชายในยุคนี้ยังมีลักษณะความเป็นชายแบบเก่า (Traditional Male) คือ ความเป็นชายที่เน้นความเข้มแข็ง ด้านพลกำลังทางร่างกายและความก้าวร้าวรุนแรง ไม่แสดงอารมณ์อ่อนไหว หรือไม่แสดงอารมณ์ใด ๆ ออกมา ยกเว้นอารมณ์โกรธ ชอบการคบค้าสมาคมเฉพาะเพื่อนผู้ชายด้วยโดยสัมพันธ์กันในรูปแบบความเป็นผู้ชายแต่ไม่เน้นความใกล้ชิด มองเรื่องของการแต่งงานเป็นความจำเป็นไม่ใช่ความรัก หรือเรื่องโรแมนติก เน้นการครอบงำผู้หญิงและคิดว่าเซ็กส์เป็นสิ่งสำคัญ รวมถึงความคิดเรื่องมีสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงได้หลายคนเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และการมองหรือตัดสินผู้หญิงจากความคิดของผู้ชายทั่วไปแม้ว่าผู้หญิงดีหรือผู้หญิงเลว (Pleck, 1938, อ้างอิงใน กำจร หลุยยะพงศ์, 2539) ต่อมาปี พ.ศ.2529 – 2534 ประเทศไทยเริ่มได้รับกระแสนิยมจากต่างประเทศและต้นตอเรื่องการสนับสนุนสิทธิสตรีแต่ยังพบไม่มากนักจนกระทั่งปี พ.ศ.2535 ผู้วิจัยสังเกตจากเนื้อหาของนิตยสารพบว่า เรื่องนี้ได้ถูกพูดถึงมากขึ้นในนิตยสาร GM โดยปีที่มีการพูดถึงเรื่องนี้มากอย่างชัดเจน ได้แก่ พ.ศ.2535 ฉบับที่ 72 ปก นาฬิกาอติภักดิ์ แสงสนิท (เมษายน, 2535) และฉบับที่ 75 ปก สัญญา คุณากร (มิถุนายน, 2535) ประเด็นหลัก (Theme) ของคอลัมน์ Cover

Man คือเรื่องการสนับสนุนสิทธิสตรี อีก 2 ปี ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2537 กระแสเรื่องการสนับสนุนสิทธิสตรีก็ ยังอยู่ในความสนใจ ดังปรากฏในฉบับที่ 135 ปก ชีรพงศ์ เหลียวรักวงศ์ (ธันวาคม, 2537) กับประเด็นการทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกและการสนับสนุนสิทธิสตรี กำหนดประเด็นหลัก คือนายแบบโฆษณาเหล่านี้กับการ สนับสนุนสิทธิสตรี ต่อมาในปี พ.ศ.2544 ประเด็นเรื่องการสนับสนุนสิทธิสตรีได้ถูกนำมากล่าวถึงอีกครั้ง ดังปรากฏใน ฉบับที่ 247 ปก ชีรเดช วงศ์พัฑฒัน (กุมภาพันธ์, 2544) และ ฉบับที่ 250 ปก กฤษดา สุโกศล แคลปป์ (พฤษภาคม, 2544) นอกจากนี้ในปี พ.ศ.2547 และปี พ.ศ.2548 ประเด็นเรื่องการสนับสนุนสิทธิ สตรีก็ยังคงได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏ ในฉบับที่ 293 ปก ปราดา หยุ่น (สิงหาคม, 2547) และฉบับที่ 317 ปก กมล สุโกศล แคลปป์ (สิงหาคม, 2548) ซึ่งประเด็นเรื่องการสนับสนุนสิทธิสตรีนี้ว่ามีความ เกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้นของลักษณะ “ความเป็นชายแบบ New Male” หรือ ความเป็นชายแบบใหม่ ในประเทศไทย เนื่องจากลักษณะความเป็นชายแบบใหม่จะเน้นความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เริ่มมีอารมณ์อ่อนไหว และเปิดเผยได้กับผู้หญิง มีการคบค้าสมาคมกับเพื่อนผู้หญิง มีความสัมพันธ์กับ ผู้หญิงในฐานะของการช่วยสนับสนุน และจะแต่งงานก็ต้องด้วยความรักต่อกัน เน้นความเสมอภาคระหว่าง ชาย-หญิง มองเรื่องเซ็กส์ หรือเพศสัมพันธ์ของชายหญิง เป็นเรื่องที่เท่าเทียมกัน ผู้ชายไม่ได้มีสิทธิเรื่องเพศ มากกว่าผู้หญิง และเริ่มมองว่าผู้หญิงแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกัน

ด้านบริบทสภาพเศรษฐกิจของประเทศพบว่านิตยสาร GM ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้มาโดย ตลอด สาเหตุที่มีการกล่าวถึงบริบททางสังคมประเด็นนี้มากเนื่องจากมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับลักษณะ “ความเป็นชายแบบ New Male” ที่ให้ความสนใจกับเรื่องธุรกิจการทำงาน เน้นการประสบความสำเร็จใน ชีวิตด้านเศรษฐกิจจากความเฉลียวฉลาดและการแข่งขัน ซึ่งนิตยสาร GM ต้องการนำเสนอตนเองในด้านนี้ อย่างเด่นชัด จึงปรากฏประเด็นหลักในคอลัมน์ Cover Man เกือบทุกปี ดังปรากฏในฉบับต่อไปนี้ ได้แก่ ฉบับที่ 22 ปก จอร์น ยัง (กุมภาพันธ์, 2531) กับประเด็นการทำงานในตลาดหุ้นและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ฉบับที่ 30 ปก ประภัสร์ หนูนักดี (ตุลาคม, 2531) ประเด็นการทำงานเป็นผู้ช่วยรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจ กับสภาพเศรษฐกิจไทย ฉบับที่ 36 ปก ภากร กสิโสภา (เมษายน, 2532) ประเด็นการเติบโตของธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ฉบับที่ 40 ปก สุนทร เอื้อประยูรวงศ์ (สิงหาคม, 2532) ประเด็น เศรษฐกิจไทยและการเติบโตของตลาดหลักทรัพย์ ฉบับที่ 46 ปก คชา อัศวรักษ์ (กุมภาพันธ์, 2533) ประเด็นการศึกษาต่อต่างประเทศกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทย ฉบับที่ 62 ปก วิแมน บุญยะรัตเวช (มิถุนายน, 2534) ประเด็นนักการเงินกับสภาพเศรษฐกิจไทย ฉบับที่ 103 ปก สันติสุข พรหมศิริ (สิงหาคม, 2536) ประเด็นวงการหนังไทยที่ซบเซากับสภาพเศรษฐกิจไทย ฉบับที่ 155 ปก ดนุชา วีระพงษ์ (ตุลาคม,

2538) ประเด็นสภาพเศรษฐกิจไทยกับการเติบโตของตลาดหลักทรัพย์ และยังมีอีกหลายฉบับที่ได้นำประเด็นด้านบริบทสภาพเศรษฐกิจของประเทศมาเป็นประเด็นหลักในคอลัมน์ Cover Man หลังจากนั้นช่วงปีที่บริบทนี้ถูกกล่าวถึงมากอีกช่วง คือ พ.ศ.2539 – 2547 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนหน้าและหลังจากเหตุการณ์วิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ในประเทศไทย และแพร่ลามออกไปทั่วโลก ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่าวิกฤติเศรษฐกิจครั้งนี้ เป็นผลมาจากการที่ไทยไม่สามารถรับมือกับการไหลบ่าของกระแสโลกได้ ซึ่งสถานการณ์โลกเรียกวิกฤตการณ์เศรษฐกิจนี้ว่า “วิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง” โดยมีจุดเริ่มต้นที่ประเทศไทย และแพร่ขยายไปทั่วโลกในระยะเวลานับรวดเร็ว ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาด้านการลงทุนและการติดตามสถานการณ์ ทางเศรษฐกิจได้รับความสนใจจากผู้อ่านนิตยสาร GM เป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าวิกฤตการณ์ดังกล่าวจะส่งผลให้ตลาดนิตยสารในประเทศไทยชะลอตัวตามสภาพเศรษฐกิจ จนทำให้นิตยสารบางฉบับต้องปิดตัวลงในช่วงนี้ แต่ด้วยเนื้อหาของนิตยสาร GM ที่มีคอลัมน์ที่กล่าวถึงเรื่องเศรษฐกิจอยู่แล้วจึงทำให้นิตยสาร GM ยังคงได้รับความนิยมในช่วงเวลาดังกล่าว ดังปรากฏในฉบับที่ 167 ปก ปองชัย มาลากุล ณ อยุธยา (เมษายน, 2539), ฉบับที่ 207 ปก ณชนก รัตนทวารส (ธันวาคม, 2540) ฉบับที่ 229 ปก ชีรภัทร์ สัจจกุล (สิงหาคม, 2542), ฉบับที่ 259 ปก ชีรภัทร์ สัจจกุล (กุมภาพันธ์, 2545) และฉบับที่ 284 ปก สันต์ ภิรมย์ภักดี (มีนาคม, 2547) เป็นต้น

ส่วนบริบททางสังคมของประเทศ พบว่า นิตยสาร GM ได้นำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2532 ซึ่งเป็นช่วงปีที่กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเมืองไทย กำลังได้รับความนิยม จากการฆ่าตัวตายของ คุณสืบ นาคะเสถียร ส่งผลให้สื่อมวลชนทั้งในประเทศและต่างประเทศเริ่มตื่นตัวในการนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมถึงนิตยสาร GM ด้วยเช่นกันและส่งผลให้กระแสของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมถูกกล่าวถึง มาเรื่อยๆ โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2538, 2543, 2545, 2546 และ 2547 ดังปรากฏในฉบับต่อไปนี้ ฉบับที่ 147 ปก นิโน้ เดชะเทศน์ (มิถุนายน, 2538), ฉบับที่ 243 ปก รวิชญ์ เทิดวงส์ (ตุลาคม, 2543), ฉบับที่ 267 ปก ปวริศร์ มงคลพิสิฐ (ตุลาคม, 2545), ฉบับที่ 272 ปก และตะวัน แซ่ตั้ง (มีนาคม, 2546) และฉบับที่ 267 ปก ปวริศร์ มงคลพิสิฐ (ตุลาคม, 2545) ที่มีการกำหนดประเด็นหลักในคอลัมน์ Cover Man เรื่องปัญหาสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การเติบโตของ ธุรกิจท่องเที่ยว และการทำงานศิลปะ จิตรกรรมที่ใสในสิ่งแวดล้อม

บริบททางสังคมอีกหนึ่งประเด็นที่นิตยสาร GM ให้ความสนใจ ได้แก่ เรื่อง การเมือง ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาสงคราม ความรุนแรงและการก่อการร้าย ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า มีการกล่าวถึงประเด็นนี้มาก ในปี พ.ศ.2530, 2536, 2538, 2539, 2541 และ 2542 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์สงครามอ่าวเปอร์เซียครั้งแรก ดังปรากฏในฉบับต่อไปนี้ ฉบับที่ 16 ปก ฉิรุท บุษุมี่ (สิงหาคม, 2530) ประเด็นหลักในคอลัมน์ Cover Man เรื่องการทำงานเป็นนักวิชาการกับเหตุการณ์ 14 ตุลา และในปีเดียวกัน ฉบับที่ 20 ปก พ.ต.อ.เสรี เตมีเยส (ธันวาคม, 2530) ประเด็นบทบาทการเป็นตำรวจมือปราบ ฉบับที่ 91 ปก ร.อ.ศิวา ทิวารี (กุมภาพันธ์, 2536) ประเด็นการฝึกทหารอากาศกับปัญหาสงคราม และในปีเดียวกัน ฉบับที่ 111 ปก วสุ แสงสิงแก้ว (ธันวาคม, 2536) ประเด็นการตื่นตัวของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2538-2539 มีการกล่าวถึงประเด็นนี้อีกครั้งในฉบับที่ 151 ปก ดร. กันตธีร์ ศุภมงคล (สิงหาคม, 2538) โดยกำหนดประเด็นหลักในคอลัมน์ Cover Man เรื่อง สส.หน้าใหม่ของพรรคพลังธรรม และ พ.ศ.2539 ฉบับที่ 175 ปก พ.ต.ต.รักจิตต์ หม่อมมงคล (สิงหาคม, 2539) โดยกำหนดประเด็นหลักเรื่องการทำงานเป็นบอดีการ์ดนักการเมือง ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2541-2542 ปัญหา ยาเสพติด กำลังได้รับความสนใจในสังคมไทย นิตยสาร GM จึงได้นำเอาประเด็นนี้มาเป็นประเด็นหลัก (Theme) ในคอลัมน์ Cover Man ดังปรากฏในฉบับที่ 217 ปก นิธิ สมุทรโคจร (สิงหาคม, 2541) ในประเด็นปัญหา ยาเสพติดในวงการบันเทิง และฉบับที่ 229 ปก ฉิรภัทร์ สัจจุล (สิงหาคม, 2542) ในประเด็นปัญหา ยาเสพติดในประเทศไทย นอกจากนี้มีการกล่าวถึงในประเด็นการเมืองและปัญหาสงครามอีกครั้งในปี พ.ศ.2547 ในฉบับที่ 293 ปก ปราบดา หยุ่น (สิงหาคม, 2547) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สถานการณ์ก่อการร้ายที่กำลังคุกรุ่นอยู่ในตอนนั้น หลังจากเหตุการณ์ก่อการร้ายครั้งใหญ่ในสหรัฐอเมริกา และเป็นช่วงที่เกิดสงครามอ่าวเปอร์เซียครั้งที่ 2

สภาวะโลกาภิวัตน์ เป็นบริบททางสังคมอีกประเด็นที่นิตยสาร GM ให้ความสำคัญรองจากเรื่องสภาพเศรษฐกิจ โดยปีที่เริ่มมีการพูดถึงเรื่องนี้มากขึ้น คือปี พ.ศ.2532 – 2537 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่แนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ เริ่มต้นแพร่กระจายเข้ามาในสังคมไทย เห็นได้จากการให้ความสนใจกับเรื่องการค้าเสรีโลกไร้พรมแดน และเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต อีคอมเมิร์ซ ดังปรากฏในฉบับที่ 34 ปก พิมล ศรีวิกรณ์ (กุมภาพันธ์, 2532), ฉบับที่ 48 ปก ไมเคิล มาร์คาร์ (เมษายน, 2533), ฉบับที่ 70 ปก พิชัย กิจเจริญพร (กุมภาพันธ์, 2535) ฉบับที่ 111 ปก วสุ แสงสิงแก้ว (ธันวาคม, 2536) และฉบับที่ 127 ปก แพททริก ซาซารี วูฟส์ (สิงหาคม, 2537) เป็นต้น

ต่อมาปี พ.ศ.2542 กระแสการสนับสนุนความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยเริ่มได้รับความสนใจอาจจะเกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้นของลักษณะ “ความเป็นชายแบบเมโทรเซ็กส์ชวล”(Metrosexual) ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากปี พ.ศ.2542 มาจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ “ความเป็นชายแบบเมโทรเซ็กส์ชวล” เป็นลักษณะของความเป็นชายแบบหลังสมัยใหม่ ได้แพร่ขยายเข้ามาในประเทศไทย ส่งผลให้นักวิชาการทางสังคมต้นตอที่จะศึกษา “ความเป็นชาย” ดังกล่าวจากเนื้อหาในนิตยสาร โดยในช่วงนั้น นิตยสาร Image เป็นนิตยสารฉบับแรกที่นำเสนอเนื้อหาของความเป็นชายหลังสมัยใหม่และเริ่มใช้คำเรียกความเป็นชายแบบนี้ว่า “Metrosexual” แต่จากการศึกษาพบว่า บริบททางสังคมในประเด็นนี้ก็ปรากฏในนิตยสาร GM ให้เห็นได้ชัดและสม่ำเสมอมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 เช่นกัน และเริ่มมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นมาเรื่อยๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมา จนส่งผลสืบเนื่องไปถึงการตื่นตัวเรื่องสุขภาพ การเลือกรับประทานอาหาร และการออกกำลังกาย ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่ากระแสการตื่นตัวเรื่องสุขภาพ เป็นกระแสที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากการตื่นตัวต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ ในขณะที่เรื่องสิ่งแวดล้อมค่อยๆ จางหายไป แต่เรื่องสุขภาพยังคงถูกพูดถึงอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับการเกิดขึ้นของลักษณะ “ความเป็นชายแบบเมโทรเซ็กส์ชวล” ซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นชายที่ใส่ใจต่อสุขภาพทั้งภายในและภายนอก จนกระทั่งปี พ.ศ.2548 นิตยสาร GM ฉลองครบรอบ 20 ปี พร้อมกับการประกาศว่าเป็นนิตยสารผู้ชายที่มีผู้อ่านมากที่สุดในประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันกับการใช้คำว่า “เมโทรเซ็กส์ชวล” อย่างแพร่หลายในสังคมไทย จนกลายเป็นคำติดหูของความเป็นชายอีกประเภทซึ่งความเป็นชายแบบ “เมโทรเซ็กส์ชวล” นี้หมายถึงผู้ชายที่มีรูปแบบการใช้ชีวิตในแบบคนในสังคมเมือง มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ข่าวสารทั่วโลก ใส่ใจเรื่องแฟชั่นและเทคโนโลยีที่ล้ำยุค โดยเฉพาะอย่างยิ่งขึ้นชอบการแต่งเนื้อแต่งตัว พิถีพิถันกับการดูแลตัวเอง ว่าจะเป็นเรื่องผิวพรรณหรือรูปร่าง จนกระทั่งทำให้สังคมส่วนหนึ่งมองความสำอางละเอียดอ่อนของผู้ชายที่มีความเป็นชายแบบ “เมโทรเซ็กส์ชวล” ว่าเป็นเกย์ (Gay) แต่ในความเป็นจริงผู้ชายแบบนี้ไม่ใช่เกย์และยังคงสนใจในคนเพศตรงข้ามเหมือนผู้ชายทั่วไปในสังคม ตัวอย่างนิตยสาร GM ที่มีประเด็นหลักในคอลัมน์ Cover Man เกี่ยวกับความเป็นชายแบบ “เมโทรเซ็กส์ชวล” เช่น ฉบับที่ 236 ปก ยุทธ ทองเจริญ (มีนาคม, 2543) กับประเด็นดาราละครตัวล่ำบึกที่มีความตื่นตัวเรื่องสุขภาพ นอกจากนี้ยังปรากฏในฉบับที่ 240 ปก พีท ทองเจือ (กรกฎาคม, 2543) และ ฉบับ 251 ปก ปีเตอร์ ฐนสตรระ (มิถุนายน, 2544) ที่กำหนดประเด็นหลักในคอลัมน์ Cover Man เรื่องกีฬาและการดูแลสุขภาพตัวเอง รวมถึงฉบับที่ 280 ปก ชาคริต แย้มนาม (พฤศจิกายน, 2546) ฉบับที่ 325 ปก ปกรณ์ ลัม (ธันวาคม, 2548) และฉบับที่ 379 ปก ณวัฒน์ กุล

รัตนรักษ์ (กุมภาพันธ์, 2553) ที่กำหนดประเด็นหลักในคอลัมน์ Cover Man เรื่องพระเอกสุภาพบุรุษกับการดูแลตัวเอง

นอกจากการตื่นตัวในการดูแลใจเรื่องสุขภาพแล้ว ความเป็นชายแบบ “เมโทรเซ็กซ์ชวล” ยังส่งผลให้เกิดการเติบโตอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต และคอมพิวเตอร์ในประเทศไทยด้วย เพราะลักษณะเฉพาะตัวอีกประการของความเป็นชายแบบ “เมโทรเซ็กซ์ชวล” คือการสนใจและติดตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ส่งผลให้นิตยสาร GM ต้องปรับเปลี่ยนและเพิ่มเนื้อหาสาระด้านนี้ให้มากขึ้น เพื่อรองรับการเจริญเติบโตและความต้องการให้ผู้บริโภคนิตยสารได้รับข่าวสารที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังที่ปรากฏในฉบับที่ 243 ปก รัชญ์ เทิดวงส์ (ตุลาคม, 2543) ฉบับที่ 254 ปก วงคำเกิง วงษ์สุวรรณ (กันยายน, 2544) ฉบับที่ 262 ปก ภัทรพล ศิลปาจารย์ (พฤษภาคม, 2545) และฉบับที่ 279 ปก อธิป นานา (ตุลาคม, 2546) เป็นต้น

กระแสเรื่องความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง และได้รับความสนใจสูงสุดใน ปี พ.ศ. 2550 ที่ประเทศไทยเกิดกระแสแห่งยุคของข้อมูลข่าวสารสื่อใหม่ (New Media) ที่เป็นการหลอมรวมเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน อย่างเช่น สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่สามารถทำให้การติดต่อสื่อสารของคนในโลกนี้สะดวกรวดเร็วมากขึ้น เกิดโปรแกรมที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันมากมาย เช่น เอ็มเอสเอ็น (MSN) ไฮไฟฟ์ (Hi5) กูเกิล (Google) ยูทูบ (Youtube) เฟซบุ๊ก (Facebook) วอทส์แอฟ (WhatsApp) สไกป์ (Skype) ไลน์ (Line) ทวิตเตอร์ (Twitter) รวมถึงบล็อก (Bloggng) ต่างๆ ที่ได้เข้ามามีบทบาทต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ซึ่งนับว่าเป็นการตอบสนองความต้องการของความเป็นชายแบบ “เมโทรเซ็กซ์ชวล” ได้เป็นอย่างดี ด้วยสาเหตุของยุคแห่งข้อมูลข่าวสารสื่อใหม่ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารของคนในโลกสะดวกและรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์สำคัญๆ ในปัจจุบัน นิตยสาร GM ก็ตื่นตัวในประเด็นเหล่านี้เช่นกัน ดังปรากฏในฉบับที่ 375 ปก ภาชิต อภิญาวาท (ตุลาคม, 2552) ฉบับที่ 383 ปก ม.ร.ว. เฉลิมชาติรี ยุคล (มิถุนายน, 2553) ฉบับที่ 387 ปก ณเดชน์ กุ๊กมียะ (ตุลาคม, 2553) ฉบับที่ 407 ปก ปพนธ์ รัตนชัยกานนท์ (มิถุนายน, 2555) ฉบับที่ 409 ปก พ.อ.ดร.เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ (สิงหาคม, 2555) และ ฉบับที่ 415 ปก สุรบถ หลีกภัย (กุมภาพันธ์, 2556) เป็นต้น โดยได้กำหนดประเด็นหลัก (Theme) ในคอลัมน์ Cover Man เรื่องเกี่ยวกับสังคมไทยกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดในเรื่องอิทธิพลของความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสื่อสารคือในปี พ.ศ. 2556 ผู้ชายไทยได้รับกระแสความเป็นชายแบบใหม่ผ่านทางเว็บไซต์เทเลก

กราฟ ของประเทศอังกฤษ หลังจากทางเว็บไซต์เผยแพร่ข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับนิยามใหม่ของผู้ชายที่ชอบดูแลรูปลักษณ์ตัวเองมากๆ ว่าเป็นผู้ชายแบบ “สปอร์โนเซ็กส์ชวล” (Spornosexual) (The Telegraph, 2014) ซึ่งเป็นศัพท์ที่ถูกบัญญัติเข้ามาแทนที่คำว่า “เมโทรเซ็กส์ชวล” และคนที่คิดนิยามนี้ก็คือ มาร์ค ซิมป์สัน (Mark Simpson) ผู้ที่บัญญัติศัพท์คำว่า “เมโทรเซ็กส์ชวล” ขึ้นมาเมื่อ 20 ปีที่แล้ว มาร์ค อธิบายว่าผู้ชายแนวสปอร์โนเซ็กส์ชวลคือ ผู้ชายที่หลงใหลในเรื่องของเพศมาก หลงใหลในรูปลักษณ์ของตัวเอง ชอบออกกำลังกาย เล่นกีฬา ดูแลรูปร่างให้ดูฟิตอยู่เสมอ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานั้นเป็นมากกว่าผู้ชายแบบเมโทรเซ็กส์ชวล ซึ่งความเป็นชายแบบ “สปอร์โนเซ็กส์ชวล” เป็นคำที่มาจากการผสมผสานของคำว่า Sport+Porn+Sexual นับว่าเป็นนิยามใหม่ของกลุ่มผู้ชายที่หลงใหลในรูปร่าง มีลักษณะภายนอกแฉก นึกกีฬา ชอบกีฬา ชอบออกกำลังกาย ชอบเข้าฟิตเนส มีกล้ามเนื้อแน่นๆ เป็นลอนๆ (Sixpack) ชอบโชว์หุ่น นอกจากนี้มักจะมีรอยสักและหลงใหลในรอยสักบนเรือนร่างของตนเองอีกด้วย ซึ่งเนื้อหาเรื่องความเป็นชายแบบ “สปอร์โนเซ็กส์ชวล” ก็ปรากฏในนิตยสาร GM ในฉบับที่ 416 ปก ศุภวัฒน์ คณารส (มีนาคม, 2556) และฉบับที่ 417 อองตวน ปินโต (เมษายน, 2556)

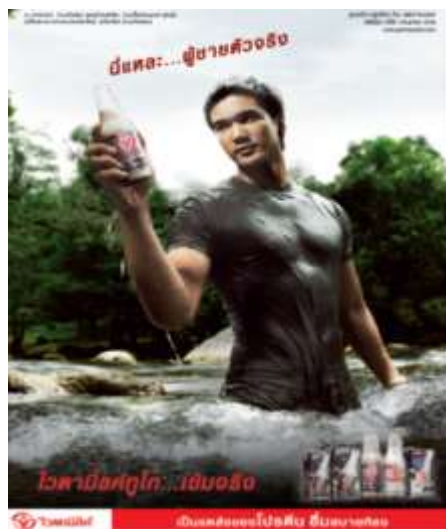
2. อิทธิพลของสื่อมวลชนและสื่อโฆษณา

จากการศึกษาพบว่านิตยสาร GM เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่กำลังกลายเป็นสถาบันที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อค่านิยมและแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้ชายไทยชนชั้นกลางในสังคมเมืองผ่านการมีสัมพันธภาพสองทางกับสังคม โดยสัมพันธภาพแรก คือ การสะท้อนภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในสังคมด้วยการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงต่างๆ ส่วนสัมพันธภาพที่สอง คือ การสร้างภาพแห่งความเป็นจริงของสังคมขึ้นมาจากทำให้ความหมายใหม่ของ “ความเป็นชาย” ด้วยการเลือกที่จะนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบใดให้กับผู้ชายไทยชนชั้นกลางในสังคมเมือง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า การที่สื่อมวลชนอย่างนิตยสาร GM มีอำนาจหน้าที่ในการเลือกที่จะนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบใดให้กับผู้ชายไทยชนชั้นกลางในสังคมเมือง อาจส่งผลให้เกิดการบิดเบือนความหมายของความเป็นจริงที่อยู่ในสังคมได้ เช่น การที่นิตยสาร GM มักเลือกนำเสนอเฉพาะภาพผู้ชายที่รูปร่างดีเกินจริงหรือคนที่ดูดีเท่านั้น โดยมักจะไม่นำเสนอผู้ชายผอมบางรูปร่างไม่สมส่วน หรือผู้ชายที่สีกผิวไม่สม่ำเสมอปรากฏในนิตยสาร GM ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมของผู้อ่านนั่นเอง แสดงให้เห็นว่าบางครั้งสื่อมวลชนอย่างนิตยสาร GM อาจบิดเบือนมาตรฐานของสังคมและเป็นตัวแทนที่ไม่ถูกต้องในการเสนอภาพผู้ชายธรรมดาซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในสังคม อย่างไรก็ตามข้อ

ขัดแย้งที่ในความเป็นจริงแสดงให้เห็นว่า จากการยกระดับมาตรฐานผู้ขายธรรมดาของสังคมทำให้ผู้ขายที่ปรากฏในสื่อกลายเป็นตัวแบบที่เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ขายธรรมดา พยายามมุ่งมั่นพัฒนาตนเองเพื่อให้ตัวเองมีรูปร่างสมส่วนหรือดูดีได้เหมือนกับตัวแบบที่ปรากฏในนิตยสาร GM ในขณะเดียวกันอิทธิพลของสื่อโฆษณาที่มีบทบาทต่อการนำเสนอภาพความเป็นชายเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอผ่านภาษาในโฆษณา และปกนิตยสาร GM โดยพบว่า สื่อโฆษณาทำหน้าที่ธำรงรักษาและถ่ายทอด “ความเป็นชาย” ผ่านการเลือกนำเสนอภาพ “ความเป็นชาย” ที่มีอยู่ในสังคม หรือสร้างภาพ “ความเป็นชาย” ขึ้นใหม่ควบคู่กับการนำเสนอสินค้า โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นการบริโภคในกลุ่มผู้ชายไทยชนชั้นกลางในสังคมเมือง ที่เรียกได้ว่าเป็นกลุ่มผู้ซื้อรายใหญ่ที่มีรายได้สูง “โฆษณา” จึงเป็นทั้งเครื่องมือในการขายและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ในการเผยแพร่ข้อมูลจากการที่โฆษณานำเสนอสินค้า ผ่านการสร้างความหมายให้กับสินค้าในแบบแผนที่สอดคล้องกับเป้าหมาย และคุณค่าที่ผู้บริโภคในสังคมรับรู้ สามารถแสดงตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ภาพจากโฆษณาเครื่องดื่มไวตามิ้ลค์ โดยตัวแบบที่ปรากฏในโฆษณาคือ ผู้ชายรูปร่างดี มีมัดกล้ามเนื้อที่ชัดเจน สวยงาม และมีข้อความว่า “นี่แหละ...ผู้ชายตัวจริง” เป็นการกล่าวอ้างและตอกย้ำว่าผู้ชายรูปร่างดี มีมัดกล้ามเนื้อที่ชัดเจน และสวยงาม เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ชายและเป็น การช่วยเสริมให้เป็นผู้ชายตัวจริงมากขึ้น

ภาพ 3 ตัวอย่างแสดงถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนและสื่อโฆษณา

ที่มา: นิตยสาร GM ฉบับที่ 366 ปีที่ 24, มิถุนายน 2552

ตัวอย่างที่ 2 โฆษณา Manchester ผู้สร้างงานโฆษณามีการเชื่อมโยงภาพลักษณ์นายแบบกับผลิตภัณฑ์ในโฆษณาโดยการนำเสนอภาพลักษณ์ “ความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จในชีวิต” ด้วยการเน้นเพียงรูปลักษณะภายนอกของผู้นำเสนอสินค้าในอิริยาบถต่างๆ เพื่อกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและเกิดความพึงพอใจในตัวผลิตภัณฑ์ และมีสโลแกนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษว่า “The perfect success ความสำเร็จที่ลงตัว” นอกจากนี้ยังมีข้อความสนับสนุนว่า “ ความสำเร็จ ไม่มีสูตรตายตัวเพียงแค่ทำให้มันลงตัว ” จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าโฆษณาจะเน้นอารมณ์ให้ผู้ชายรู้สึกอยากมี ”คุณลักษณะที่พึงประสงค์” ของ “ความเป็นชาย” และมุ่งกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชายเพื่อให้อยากซื้อสินค้าและบริการนั้นๆ

ภาพ 4 ตัวอย่างแสดงถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนและสื่อโฆษณา

ที่มา:นิตยสาร GM ฉบับที่ 409 ปีที่ 27, สิงหาคม 2555

จากตัวอย่างข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าโฆษณากลายเป็นกลไกในการสร้างให้เกิดความต้องการมากกว่าเพียงเติมเต็มความต้องการให้กับผู้บริโภค และยังส่งผลต่อภาพที่สื่อสารออกมาจากโฆษณาว่ามีบทบาทอย่างมากต่อแนวคิด ทศนคติ และพฤติกรรมของคนในสังคม นอกจากนี้โฆษณายังเชื่อมสินค้าเข้ากับวิถีชีวิตของสังคมและวัฒนธรรม ในทางกลับกันวัฒนธรรมก็สามารถถูกสะท้อนออกมาได้จากการโฆษณา ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า โฆษณาที่ปรากฏในนิตยสาร GM มีส่วนในการกำหนดสร้าง “ความเป็นชาย” ด้วยการที่นักโฆษณายามมองหาว่าอะไรคือสิ่งที่ผู้ชาย โดยเฉพาะผู้ชายไทยชนชั้นกลางในสังคมเมืองต้องการ จากนั้นจึงสร้างภาพลักษณ์เหล่านั้นให้เกิดขึ้นในจิตใจของผู้ชาย

เหล่านั้น ด้วยการเชื่อมโยงสินค้าเข้ากับคุณค่าที่ผู้ชายเหล่านั้นต้องการผ่านการสื่อสารว่าหากผู้ชายเหล่านั้นบริโภคสินค้านั้นแล้วจะได้รับความสุข ความสำเร็จ สุขภาพดี และภาพลักษณ์ที่ดี เป็นต้น

3. อิทธิพลจากวัฒนธรรมการบริโภคนิยม

จากการศึกษา พบว่า “ความเป็นชาย” ที่ปรากฏในนิตยสาร GM “การบริโภคนิยม” เป็นประเด็นหนึ่งที่มีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ เนื่องจากในปัจจุบัน “การบริโภค” ได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิต การแสดงออก การเสริมสร้าง และธำรงรักษาไว้ซึ่ง “ความเป็นชาย” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของการบริโภคที่มีต่อความเป็นเพศผ่านการให้ความหมายของ คำว่า “เพศสภาพ” (Gender) เป็นแนวคิดทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติความเชื่อและพฤติกรรมที่แต่ละคนเรียนรู้จากสังคม โดยลักษณะพื้นฐานของ “ความเป็นชาย” และกิจกรรมการบริโภค ยังสอดคล้องกับแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและ “ความเป็นชาย” เนื่องจากในปัจจุบันผู้ชายไทยชนชั้นกลางในสังคมเมืองแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของตนเองผ่านการบริโภคมามากขึ้น โดยจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ “ความเป็นชาย” ในปัจจุบันที่หันมาให้ความสนใจในเรื่องของ แฟชั่นเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย รวมถึงความสวย ความงาม ของรูปลักษณ์ภายนอกมากยิ่งขึ้น จากเดิมที่เชื่อว่าการบริโภคสินค้าเพื่อเรื่อร่างกายและความงามเป็นพฤติกรรม การบริโภคที่จำกัดอยู่ในผู้หญิงเท่านั้น แต่ในปัจจุบันผู้ชายเองได้กลายเป็นผู้บริโภคสินค้าดังกล่าวด้วยเช่นกัน ทั้งยังเป็นการบริโภคที่มีจุดประสงค์เพื่อแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของปัจเจกบุคคลอีกด้วย

ตัวอย่างข้างต้นสามารถสรุปได้ว่านิตยสาร GM มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของผู้ชายไทยชนชั้นกลางในสังคมเมือง ซึ่งแต่เดิมความสนใจเหล่านี้จำกัดอยู่เพียงในหมู่ผู้หญิง แต่จากอิทธิพลของค่านิยมการบริโภคนิยมมีส่วนในการสร้างมาตรฐานความดึงดูดและ กระตุ้นความหลงใหลในรูปร่างลักษณะภายนอกที่เป็นเสมือนทุนของผู้ชายแต่ละบุคคล ในการสร้าง ความได้เปรียบทางการแข่งขันให้ผู้ชายคนหนึ่งรู้สึกเหนือกว่าผู้ชายคนอื่นๆ ในสังคม เมื่อประกอบกับอิทธิพลของโฆษณาที่กระตุ้นให้ผู้บริโภคหันมาใช้สินค้าเพื่อความสวยงามและสนใจในแฟชั่นเพิ่มขึ้น ส่งผลให้วัฒนธรรม “ความเป็นหญิง” ถ่างทอดสู่ผู้ชายมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้ชายจึงเข้าไปมีส่วนร่วมในบทบาทเดิมที่จำกัดเฉพาะในหมู่ผู้หญิงมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความใส่ใจในภาพลักษณ์ ทำท่าง รูปร่างหน้าตา หรือแม้กระทั่งส่วนต่างๆ ของร่างกาย สังเกตได้จากการเติบโตอย่างรวดเร็วของสินค้าเพื่อความงามและแฟชั่นสำหรับผู้ชาย ส่งผลต่อ “ความเป็นชาย” รูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น ในสังคม จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการบริโภคนิยมที่ปรากฏในนิตยสาร GM ที่มีต่อการ

แสดงออกถึง “ความเป็นชาย” ในรูปแบบที่แตกต่างกัน สังเกตได้จากบทบาทของการบริโภคที่มีต่อ ปรากฏการณ์ของผู้ชายยุคหลังสมัยใหม่ที่ปรากฏในนิตยสาร GM ตัวอย่างเช่น การที่ผู้ชายหันมาบริโภค สินค้าแฟชั่นเพื่อให้ตนเองเป็นคนทันสมัย ดูดี หรือการบริโภคสินค้าประเภทความสวยความงาม สำหรับผู้ชาย เช่น น้ำหอม ครีมกันแดด ลิปมัน ครีมบำรุงผิว ฯลฯ ทำให้ผู้ชายไทยชนชั้นกลางใน สังคมเมืองที่บริโภคนิตยสาร GM หันมาดูแลตนเองและบริโภคสินค้าเพื่อร่างกายและความสวยความ งามมากขึ้น เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้กับตนเอง โดยสินค้าเหล่านี้ก็ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นสินค้าเฉพาะ สำหรับผู้หญิงแต่อย่างใด สิ่งเหล่านี้เป็นที่มาของ “ความเป็นผู้ชายแบบเมโทรเซ็กส์ชวล” ที่สามารถ พบเห็นได้มากขึ้นในสังคมเมืองปัจจุบัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5 บทความเชิงโฆษณาในตัวอย่างด้านล่างนี้เป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพล ของวัฒนธรรมการบริโภคนิยม โดยตัวบทใช้สโลแกน “สร้างเสน่ห์หนุ่มหน้าใส มัดใจสาว” โดย ผลิตภัณฑ์สก็อตคอลลาเจน-เอ็มวีริ ซิงค์ ซึ่งนำเสนอข้อมูลความรู้ในหัวข้อ “How to attract at first sight” ข้อมูลในบทความนี้มีลักษณะเหมือนบทความให้ความรู้ทั่วไป ไม่มีส่วนใดเป็นการโฆษณา สินค้า ไม่มี การกล่าวถึงสินค้าหรือชื่อสินค้า อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาองค์ประกอบส่วนโฆษณา สินค้าที่อยู่ด้านล่าง จะเห็นว่าข้อมูลความรู้ในบทความนั้นสัมพันธ์กับสินค้าที่นำเสนอในโฆษณาอย่าง มาก กล่าวคือ ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นใจในการสร้างเสน่ห์ในการมัดใจสาวทั้งภายในและ ภายนอกของหนุ่มๆ เป็นเหตุจูงใจสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านอาจจะเลือกหันมาดื่มผลิตภัณฑ์สก็อต คอลลา เจน-เอ็มวีริ ซิงค์ ที่นำเสนอในโฆษณา เพราะผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นเครื่องดื่ม คอลลาเจนสำหรับ ผู้ชาย ประกอบด้วยคอลลาเจนเปปไทด์ อุดมด้วยซิงค์และวิตามิน ดังตัวอย่างภาพที่ 5

ภาพ 5 ตัวอย่างแสดงอิทธิพลจากวัฒนธรรมการบริโภคนิยม

ที่มา: นิตยสาร GM ฉบับที่ 366 ปีที่ 25, พฤศจิกายน 2553

ตัวอย่างที่ 6 ตัวอย่างการเลือกใช้กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ในการโฆษณา ใครว่าผู้ชายดิ่งหน้าไม่ได้ ดิ่งหน้ายุคใหม่ ไม่มีแผลหน้าหุ ไม่กวนใจคุณผู้ชายอีกต่อไป (ฉบับที่ 418 ปีที่ 28, ตุลาคม 2556)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้ผลิตโฆษณามีจุดประสงค์เพื่อบอกหรือต่อย้ำผู้ชาย โดยตั้งคำถามเพื่อให้ผู้ชายได้พิจารณาตัวเอง การตั้งคำถามเพื่อเปลี่ยนทัศนคติของผู้ชาย เรื่องของการทำศัลยกรรมอย่าง การดิ่งหน้าว่าไม่ใช่เรื่องของผู้หญิงเท่านั้น ผู้ชายยุคใหม่ก็สามารถทำได้ เป็นลักษณะการยอณามให้ผู้ชาย อุกคิต ถึงเรื่องการดูแลตัวเองตั้งแต่หัวจรดเท้าว่าเป็นสิ่งที่ผู้ชายควรกระทำ เพื่อให้ตัวเองเป็นผู้ชายในแบบ ที่ผู้ชายทั่วไปพึงประสงค์ ลักษณะคำถามดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในเรื่องของการถ่ายทอด อุดมการณ์หรือชุดความคิด “ความเป็นชาย” ชุดหนึ่งคือ “ความเป็นชายแบบเมโทรเซ็กส์ชวล” หรือความเป็นชายที่ต้องการให้ตัวเองดูดีอยู่เสมอ เพราะผู้ชายกลุ่มนี้คิดว่าผู้หญิงชอบผู้ชายที่ดูดีตั้งแต่หัวจรดเท้า นั้นเอง ซึ่งชุดความคิดนี้ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการบริโภคนิยม ในประเด็นที่ว่า “ความเป็นชายแบบ เมโทรเซ็กส์ชวลไม่ได้เกิดขึ้นมาเองโดยธรรมชาติแต่อย่างใด หากแต่เป็นกระบวนการของลัทธิทุน นิยม (Capitalism) และบริโภคนิยม (Consumerism) ที่ต้องการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ ความหมาย และอัตลักษณ์ของความเป็นชายแบบเดิมที่อัตรากาการ “บริโภคนิยม” ทำให้หันมาบริโภคนิยมมากขึ้น สิ่งหนึ่งที่จะทำให้ผู้ชายบริโภคนิยมมากขึ้นก็คือ การ “ปั้นหิ้ว” หรือ “การครอบงำ”(Manipulate) ผู้ชายว่า หน้าตา และผิวพรรณไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น แต่มันสำคัญสำหรับผู้ชายด้วย และการปั้นหิ้ว

ครั้งนี้ก็ได้ทำให้ผู้ชายจำนวนมากหัวนัว และไม่มั่นใจกับภาพลักษณ์ที่ตัวเองเป็นอยู่” (วุฒิชัย ฤกษ์ประกรกิจ, 2547, หน้า 33)

4. อิทธิพลจากการปรับทัศนคติของผู้ชายไทยในปัจจุบันต่อการเปิดใจรับ “ความเป็นชายสมัยใหม่” (Modern Male)

หากพิจารณาอุดมการณ์ “ความเป็นชาย” ที่ตัวบทนิเทศสาร GM สื่อไปยังผู้อ่านจะเห็นว่า อุดมการณ์ความเป็นชายเหล่านั้นประกอบด้วยความคิดที่พยายามสื่อให้เห็นถึงภาพ และความหมายของ “ความเป็นชาย” ในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่ออุดมการณ์ “ความเป็นชายที่พึงประสงค์” ซึ่งกล่าวถึงลักษณะต่างๆ ของความเป็นชาย ทั้งด้านการกระทำ การใช้วจา รวมถึงความคิดและสติปัญญาว่าลักษณะใดเป็นลักษณะที่มีคุณค่าควรประพฤติและปฏิบัติ และลักษณะใดเป็นลักษณะที่ไม่มีคุณค่า ไม่ควรประพฤติและปฏิบัติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะของอุดมการณ์ “ความเป็นชายที่พึงประสงค์” ของสังคมไทย ที่ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการปรับทัศนคติในการเปิดใจรับ “ความเป็นชายสมัยใหม่” (Modern Male) ของผู้ชายไทยในปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

“ความเป็นชายสมัยใหม่” ที่นำเสนอในนิเทศสาร GM แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของอุดมการณ์ “ความเป็นชาย” ได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ถ้าย้อนกลับไปทศวรรษที่ 60 ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมทำให้การสร้างหรือต่อยอดมาตรฐานทางสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ได้ลดน้อยลง ตัวอย่างของความเปลี่ยนแปลงนั้น เช่น สภาพครอบครัวที่กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขนาดเล็กลง สถาบันครอบครัวคลอนแคลน พ่อแม่ลูกไม่ได้อยู่กันพร้อมหน้า เด็กรุ่นใหม่เติบโตขึ้นโดยมีเพียงแม่เป็นคนเลี้ยงดู อัตราการหย่าร้างสูงขึ้น ผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้น เป็นต้น ส่งผลให้ลักษณะ “ความเป็นชายแบบเดิม” (Traditional Male) กลายมาเป็น “ความเป็นชายสมัยใหม่” (Modern Male) และสาเหตุอีกประการอาจจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิสตรีในยุคทศวรรษที่ 70 โดยลักษณะเด่นของ “ความเป็นชายสมัยใหม่” ที่ถูกนำเสนอผ่านนิเทศสาร GM คือ ภาพความเป็นชายที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการทำงาน อาชีพ และการประสบความสำเร็จในชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ชายไทย ชั้นกลางในสังคมเมืองที่มีการศึกษาสูง ฐานะดี จะเริ่มใส่ใจเรื่องการวางตัว และมารยาทการเข้าสังคม ขอบความสำเร็จที่ได้มาจากการแข่งขันทางธุรกิจ นอกจากนี้ยังมีความละเอียดอ่อนใส่ใจความรู้สึกของผู้หญิง แต่จิตใจยังคงแข็งแกร่ง มีความ

อดทน อดกลั้น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ลักษณะ “ความเป็นชายสมัยใหม่” นี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการนำเสนออุดมการณ์ “ความเป็นชาย” ของนิตยสาร GM ซึ่งแสดงให้เห็นได้ชัดในตัวบทโฆษณาสินค้าและบริการ และตัวบทบทความแนะนำวิธีการ (How to) ต่างๆ ที่ปรากฏในนิตยสาร GM ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาที่แนะนำว่าผู้ชายสมัยใหม่ควรจะทำตัวอย่างไร แต่งตัวอย่างไร ใช้ชีวิตอย่างไร แสดงท่าทีหรือมีมารยาทอย่างไรจึงจะเหมาะสม

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การปรับทัศนคติของผู้ชายไทยในปัจจุบันต่อการเปิดใจรับ “ความเป็นชายสมัยใหม่” อาจจะเนื่องจากสังคมไทยสมัยใหม่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในแทบทุกด้าน จนดูราวกับโครงสร้างทางสังคมเรื่องความเป็นเพศในแบบที่คนไทยคุ้นเคยกำลังจะหายไป ยกตัวอย่างเช่น ลักษณะความเป็นชายหรือหญิงของคนในสังคม โดยในสมัยก่อนหน้านี้ที่พรหมแดนหรือเส้นแบ่งในเรื่องความงามระหว่างชายหญิงยังคงมีให้เห็นอย่างเด่นชัด แต่ในสังคมไทยในปัจจุบันพรหมแดนหรือเส้นแบ่งดังกล่าวเริ่มที่จะเลือนลางหรืออาจกำลังจะหายไปแม้ว่าในช่วงหลังของยุคความเป็นชายแบบเก๋าผู้ชายเริ่มมีการดูแลร่างกายมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังไม่มากถึงกับการใช้เครื่องสำอางเพื่อบำรุงผิว หรือใช้แต่งหน้า แต่สังคมไทยในปัจจุบัน พรหมแดนหรือเส้นแบ่งดังกล่าวเริ่มที่จะเลือนลางหรืออาจกำลังจะหายไป อย่างไรก็ตามในมุมมองของผู้วิจัยเห็นว่า พรหมแดนหรือเส้นแบ่งระหว่างความเป็นชายและความเป็นหญิงที่วันนี้ไม่ได้หายไป แต่อาจกำลังถูกให้ความหมายใหม่หรือสร้างความหมายใหม่ซึ่งเป็นความหมายที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ สั้นไหล ไม่มีที่สิ้นสุด ดังจะเห็นได้จากความหมายและรูปแบบที่หลากหลายของความเป็นชายที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมอีกว่า ส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของการให้ความหมายของความเป็นชายไทยในปัจจุบัน คือ การที่ผู้ชายไทยในปัจจุบันเปิดใจยอมรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ จาก “สื่อ” มากขึ้น โดยในช่วงเวลาที่ผ่านมามีเห็นผู้ชายหลายแบบหลายสไตล์ เห็น “ความเป็นชาย” ที่เต็มไปด้วยความหลากหลายได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะพบว่าผู้ชายในสังคมมีหลายรูปแบบภาพ “ความเป็นชายสมัยใหม่” ไม่ใช่ภาพเดียวหรือสองภาพในแบบที่ตายตัวและสามารถคาดเดาได้อีกต่อไป ดังนั้นในสภาพสังคมตามแบบแนวคิดของสังคมสมัยใหม่ “ความเป็นชาย” จึงไม่ใช่สิ่งตายตัวและเป็นภาพที่ต่อเนื่อง แต่เป็นสิ่งที่สามารถถูกสร้าง กำหนด หรือให้ความหมายที่ไม่เคยมีความสมบูรณ์แบบในแบบหนึ่งแบบเดียว หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า “ความเป็นชาย” ในรูปแบบเดิมที่ผ่านมามีเคยเชื่อกันว่าเป็นภาพที่หยุดนิ่ง ตายตัวกำลังถูกแทนที่ด้วย “ความเป็นชายสมัยใหม่” ที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย มีการเปลี่ยนแปลง ต่อเติม เสริมแต่งอยู่ตลอดเวลา ไม่สมบูรณ์ ไม่มีที่สิ้นสุด โดยจุด

เปลี่ยนของ “ความเป็นชายสมัยใหม่” เริ่มต้นขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2542 ที่นิตยสารได้นำเสนอภาพของผู้ชายในด้านที่ไม่เคยนำเสนอมาก่อนในสังคมไทย โดยการนำเสนอภาพผู้ชายกับการใช้เครื่องสำอาง แพนชั่นสำหรับผู้ชาย คอลัมน์ ต่างๆ เกี่ยวกับการดูแลบุคลิกภาพ และร่างกายของผู้ชายในด้านความสวยความงาม ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของนิตยสาร GM ในการกล้าที่จะนำเสนอภาพผู้ชายกับการใช้เครื่องสำอางและแพนชั่นที่มีความหลากหลายและหวือหวามากขึ้นเช่นกัน

หากพิจารณาถึงสาเหตุหรือความเป็นมาของ “ความเป็นชายสมัยใหม่” ที่นิตยสาร GM พยายามสร้าง (Constructed) และนำเสนอพบว่า เนื่องจากนิตยสาร GM ต้องการให้คนทั่วไปในสังคมรับรู้ผู้ชายที่นิตยสาร GM สร้างขึ้นมานั้นมีตัวตนอยู่จริงโดยการเลือกที่จะสะท้อนภาพผู้ชายออกมาสู่สาธารณชน เพื่อตอกย้ำว่าผู้ชายในแบบที่นิตยสาร GM สร้างขึ้นและนำเสนอต่อสังคมนั้นได้กลายเป็นภาพของผู้ชายที่มีจริงในสังคมทั่วไป ส่งผลให้ในท้ายที่สุดความเป็นชายในแบบที่นิตยสาร GM สร้างขึ้นมากมีชีวิตในสังคมและอาจพบเจอผู้ชายได้เป็น 10 แบบ หรือมากกว่านั้น หรืออาจจะเห็นความเป็นชายในทุกแบบทุกสไตล์มากมายในสังคมแห่งความหลากหลายนี้ ทำให้ภาพ “ความเป็นชายสมัยใหม่” นี้ไม่ใช่ภาพที่ตายตัวอีกต่อไป แม้แต่ผู้ชายคนเดียวกันก็อาจมีความเป็นชายหลายด้าน หลายมุมอยู่ภายในคนเดียวกัน สอดคล้องกับที่ โยธิน สวัสดิ์โยธิน (2551) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นชายในปัจจุบันว่า ในยุคหลังได้เกิดมีความหมายใหม่ของความเป็นชายมากมาย ยกตัวอย่างเช่น ผู้ชายประเภทรักสวยรักงามหรือที่เรียกว่า “เมโทรเซ็กส์ชวล” ที่กลายเป็นวิถีการใช้ชีวิตของผู้ชายในเมืองใหญ่ทั่วโลก ดังที่เราจะเห็นภาพหุ่นอินเทรนด์ใส่เสื้อเข้ารูป พร้อมกระเป๋าสะพาย รองเท้า เข้าชุด เดินไปเดินมาตามถนนพลุกพล่านกลายเป็นภาพที่คุ้นหูคุ้นตา ต่างไปจากสมัยก่อนที่มักมองว่าผู้ชายที่สนใจสุขภาพเข้าร้านเสริมความงามเพื่อเสริมหล่อจะเป็นเกย์

กล่าวโดยสรุป “ความเป็นชาย” เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดสร้างจากสังคม ส่งผลให้บทบาททางเพศมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามบริบทของสังคมวัฒนธรรมและเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป และยังสรุปได้อีกว่าแต่เดิมการศึกษาเรื่อง “ความเป็นชาย” ถูกมองข้ามเนื่องจากการมุ่งศึกษาเรื่องการนำเสนอภาพ “ความเป็นหญิง” แต่อย่างไรก็ตาม “ความเป็นชาย” ก็เป็นเรื่องที่มีความหลากหลาย และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามพฤติกรรมการบริโภคและการชดเชยของสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สถาบันสื่อมวลชน” ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันที่มีส่วนสำคัญในการสร้าง “ความเป็นชาย” ให้กับสังคม ตลอดจนมีบทบาททั้งในการ “สร้าง” และ “สะท้อน” ภาพ “ความเป็นชาย”

ออกมาให้สังคมได้รับรู้ และจากการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นว่านิตยสาร GM เป็นส่วนหนึ่งในการชี้้นำให้เกิดภาพ “ความเป็นชาย” ในอุดมคติขึ้น โดยการเลือกนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ชายไทย จนทำให้ผู้ชายเชื่อและปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อขังหรือคำถามใดๆ ผ่านวาทกรรมสื่อ (Media Discourse)

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ “ความเป็นชาย” กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่สื่อผ่านตัวบทนิตยสาร GM มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้คือ ประเด็นที่พบว่าอุดมการณ์ต่างๆ ที่ตัวบทนิตยสาร GM สื่อไปยังผู้อ่านผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลายนั้นมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับบริบทที่รายล้อมตัวบทนิตยสาร GM กล่าวคือ เนื่องจากนิตยสาร GM เป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นในบริบทสังคมไทย ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมตั้งแต่เริ่มผลิตนิตยสาร GM จนถึงปัจจุบัน รวมถึงอิทธิพลของสื่อมวลชน อิทธิพลจากการปรับทัศนคติของผู้ชายไทยในปัจจุบันต่อการเปิดใจรับ “ความเป็นชายสมัยใหม่” (Modern Male) ตลอดจนค่านิยมของการบริโภคนิยมของคนในสังคม สามารถเข้าไปมีอิทธิพลต่อการสื่ออุดมการณ์ “ความเป็นชาย” ภายในตัวบทนิตยสาร GM

ผู้วิจัยตั้งสังเกตว่านิตยสาร GM เป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นเพื่อเป็นคู่มือในการเปิดมิติการบริโภคแก่ผู้ชายไทยชนชั้นกลางในสังคมเมืองของประเทศไทย เนื่องจากนิตยสาร GM เป็นสื่อรับใช้เพื่อตอบสนองความต้องการต่างๆ ของผู้ชาย กลุ่มเป้าหมายหลักที่เข้าถึงคือกลุ่มผู้ชายไทยชนชั้นกลางในสังคมเมือง อุดมการณ์ต่างๆ ในตัวบทนิตยสารจึงสามารถแพร่กระจายไปสู่สังคมได้ในวงกว้าง ขณะเดียวกัน เมื่อกลุ่มผู้ชายไทยชนชั้นกลางในสังคมเมืองซึ่งเป็นผู้บริโภคหลักได้รับสารและยอมรับโดยการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพราะเชื่อว่าสารต่างๆ ในนิตยสาร GM เป็นความรู้ และ ความจริงที่ถูกต้องเหมาะสม อุดมการณ์เหล่านั้นจึงมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของผู้ชายทั้งในด้านความคิดเกี่ยวกับการนิยามความหมายของ “ความเป็นชาย” ในสังคมไทย และภาพแทนความเป็นชายในอุดมคติของสังคมไทยของผู้อ่านด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสตีเฟน (Stephen, 2008) ที่กล่าวว่าบทบาททางเพศ (Gender) นั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นด้วยกระบวนการ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) การเรียนรู้จากกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคมนั้นจะก่อให้เกิด “ความ

สำนึกทางเพศ” (Gender Awareness) ซึ่งช่วยต่อยอดอุดมการณ์ทางเพศ (Gender Ideology) ที่เป็นเสมือนสามัญสำนึกให้คนในสังคมปฏิบัติตามแบบอย่าง หรือบทบาทที่ถูกต้องตามเพศของตน (Gender Role) ซึ่งถูกค่านิยมกำหนดไว้ สังคมจะค่อยๆ หล่อหลอมแบบอย่างพฤติกรรม (Models of Behavior) ให้เหมาะสมกับเพศของพวกเขา ผ่านสถาบันต่างๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา รวมไปถึงสถาบันสื่อสารมวลชนด้วย โดยที่แบบอย่างของพฤติกรรมนี้จะเป็นเสมือนกลไกในการกำหนดบทบาทที่แตกต่างกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้าง “ความเป็นชาย” ในสื่อประเภทอื่นๆ อาทิ วรรณกรรม วรรณคดี แบบเรียน นิทาน หนังสืออ่านนอเวลา ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ มิวสิควิดีโอ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กำจร หลุยยะพงศ์. (2539). การวิเคราะห์เนื้อหาการนำเสนอภาพของความเป็นชายในโฆษณา **เบียร์สิงห์**. วิทยานิพนธ์ นศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- กิตติ กันภัย. (2551). **จิตวิทยาการสื่อสาร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2544). “**ผู้ชายมีสไตล์: วาทกรรมจากเสื้อผ้าและเรือนร่าง**”. **จูลสารไทยคดีศึกษา**. 16 (3), 8-13.
- วรรณภรณ์ สุขมาก. (2547). **นิตยสารผู้ชายกับกระบวนการสร้างความเป็นชายแบบ “เมโทรเซ็กซ์ชวล”**. วิทยานิพนธ์ นศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- วุฒิชัย กฤษณะประกรกิจ. (2547). **ฝ่าโลกผู้ชายเจ้าสำอาง**. **GM**, 18 (283), กุมภาพันธ์ 2547.
- โยธิน สวัสดิ์โยธิน. (2551). **การสร้างภาพความเป็นชายแบบ “เมโทรเซ็กซ์ชวล” ในภาพยนตร์** วิทยานิพนธ์ นศ.ม., มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร.

Stephen, J.H. (2008). *But we're men Aren't we! : Living History as a Site of masculine Identity Construction*. In **Men and Masculinities**. Pp 460-483. London: Sage.

Van Dijk, T.A. (2003). *Critical discourse analysis*. In D.Schiffrin (ed.), **The Handbook of Discourse Analysis**, pp. 352-356. Malden, MA: Blackwell.

Van Dijk, T.A. (2006). *Discourse and Manipulation*. In **Discourse and Society**, pp 359-383. 17(2)

บทบาทของหน่วยงานภาครัฐกับการส่งเสริมการลงทุน
ของผู้ประกอบการไทยในเมียนมาร์
Role of Government Agencies for Investment Promotion
of Thai Entrepreneurs in Myanmar

วิฑวัส นิไทรโยค

Wittawat Nisaiyoke

บทคัดย่อ

ในบทความนี้เป็นการนำเสนอในหัวข้อบทบาทของหน่วยงานภาครัฐกับการส่งเสริมการลงทุนของผู้ประกอบการไทยในเมียนมาร์ มีประเด็นที่นำเสนอแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ การศึกษาบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและมาตรการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศของไทยเทียบกับมาเลเซีย สิงคโปร์ และจีน อีกด้านหนึ่งได้แก่การศึกษาบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและมาตรการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมาร์เทียบกับไทย โดยมีผลการศึกษารูปได้ว่าบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและมาตรการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศของไทยโดยเปรียบเทียบแล้วดีกว่ามาเลเซีย สิงคโปร์ และจีน และบทบาทหน้าที่และมาตรการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมาร์โดยเปรียบเทียบแล้วดีกว่าไทย

คำสำคัญ : หน่วยงานภาครัฐ, มาตรการ, การส่งเสริมการลงทุน, กฎหมาย

Abstract

This article is about the role of government agencies for investment promotion of Thai entrepreneurs in Myanmar. The issue is divided into two parts: the role of the Thai government agencies and measures for outward investment promotion, compared with those of Malaysia, Singapore and China. The other part is about the role of Burmese government agencies and measures for inward investment promotion, compared with those of Thailand. The conclusion of this study showed

that the role of the Thai government agencies and measures for outward investment promotion are worse than those of Malaysia, Singapore and China. And the role of Burmese government agencies and measures for inward investment promotion are worse than those of Thailand.

Keywords : Government agencies, Measures, Investment promotion, Laws

บทนำ

เศรษฐกิจของประเทศไทยถูกขับเคลื่อนด้วยกลไกหลักคือการส่งออกเป็นระยะเวลานาน แต่ในช่วงหลายปีหลังพบว่า การส่งออกของประเทศประสบปัญหา เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจโลกโดยรวม ภาวะเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าที่สำคัญ รวมถึงปัญหาภายในประเทศ ส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยมีการขยายตัวอยู่ในอัตราที่ต่ำ หน่วยงานภาครัฐของไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินการปรับตัวเพื่อให้เศรษฐกิจกลับมาเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยหนึ่งในแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวได้แก่การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการออกไปลงทุนในต่างประเทศ

ผู้ประกอบการไทยเริ่มมีการออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1950 แต่การลงทุนยังมีมูลค่าไม่สูงมากเนื่องจากขาดความเข้าใจต่อการประกอบธุรกิจในต่างประเทศ และมีข้อจำกัดต่อนำเงินออกไปลงทุนในต่างประเทศอยู่หลายประการ อย่างไรก็ตามการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของผู้ประกอบการไทยเริ่มมีการขยายตัวตามลำดับเนื่องจากในปัจจุบันมีการผ่อนคลายเกณฑ์การเคลื่อนย้ายเงินทุน รวมถึงบริษัทต่างๆ มีความแข็งแกร่งและมีศักยภาพที่จะออกไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น³

แม้ว่าในปี ค.ศ. 2014 ไทยมีมูลค่าของเงินทุนที่ออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจำนวน 7,692 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และมีมูลค่าสะสมของเงินที่ออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศสูงถึง 65,769 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แต่เมื่อนำมูลค่าดังกล่าวมาคิดเป็นสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) พบว่ามีสัดส่วนเพียงร้อยละ 17.6 ซึ่งเมื่อเทียบสัดส่วนดังกล่าวกับสิงคโปร์และมาเลเซียแล้ว พบว่าตัวเลขของไทยมีสัดส่วนน้อยกว่าค่อนข้างมาก โดยทั้งสองประเทศมีสัดส่วนการลงทุนอยู่ที่ร้อยละ 187.1 และ 41.5 ตามลำดับ⁴ ตัวเลขดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าการออกไปลงทุนของไทยในต่างประเทศยังมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจน้อยกว่าเมื่อเทียบกับสิงคโปร์และมาเลเซีย

³ Wee KH, Outward foreign direct investment by enterprises from Thailand, 2007, 90-99.

⁴ UNCTAD, World Investment Report 2015.

เมื่อพิจารณาประเทศเป้าหมายของการออกไปลงทุนของผู้ประกอบการไทย จากข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทยพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะในกลุ่ม CLMV⁵ ซึ่งเมียนมาร์เป็นประเทศในกลุ่ม CLMV ที่ไทยออกไปลงทุนมากที่สุด⁶ อีกทั้งไทยยังเป็นนักลงทุนรายใหญ่เป็นอันดับสามของเมียนมาร์รองจากประเทศจีนและสิงคโปร์⁷ แต่อย่างไรก็ตามการลงทุนของไทยในเมียนมาร์เริ่มมีแนวโน้มที่จะต้องเผชิญกับคู่แข่งมากขึ้นเนื่องจากว่าเมียนมาร์กำลังทำการปฏิรูปประเทศให้มีความเป็นสากล ประกอบกับเป็นประเทศที่มีจุดแข็งหลายประการ เช่น มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีตลาดขนาดใหญ่ มีต้นทุนแรงงานถูก และมีสิทธิพิเศษทางภาษี ซึ่งต่างก็เป็นปัจจัยดึงดูดให้นักลงทุนชาติรายใหม่ให้เข้าไปลงทุนในเมียนมาร์มากยิ่งขึ้น ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐของไทยจึงจำเป็นต้องมีมาตรการต่างๆ ออกมาช่วยเหลือผู้ประกอบการของไทยให้สามารถแข่งขันกับนักลงทุนชาติรายใหม่ที่จะเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์ได้

ในขณะเดียวกันการเกิดขึ้นของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ได้ทำให้การค้าและการลงทุนภายในภูมิภาคมีความเป็นเสรีมากขึ้น และเป็นผลทำให้มีกฎระเบียบใหม่เกิดขึ้นตามมา โดยเฉพาะในด้านการลงทุนซึ่งมีความตกลงด้านการลงทุนอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement: ACIA)⁸ เป็นกฎหมายหลัก และเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น กฎระเบียบภายในและการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐของเมียนมาร์จึงต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับกรอบ ACIA ซึ่งการปรับปรุงกฎหมายการลงทุนของเมียนมาร์นั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่นักลงทุนต่างชาติจะต้องศึกษาและติดตามเพื่อให้การเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์สามารถทำได้โดยไม่อุปสรรค

เพื่อให้การเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์ของผู้ประกอบการไทยมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมากขึ้น จึงเกิดคำถามว่า หน่วยงานภาครัฐและมาตรการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศของไทย จะต้องมีการปรับปรุงอย่างไรบ้าง และหน่วยงานภาครัฐและกฎหมายการลงทุนของเมียนมาร์เป็น

⁵ CLMV ประกอบด้วยประเทศกัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม

⁶ ธนาคารแห่งประเทศไทย, ยอดคงค้างเงินลงทุนของไทยในต่างประเทศ จำแนกตามประเทศ (ดอลลาร์สหรัฐ), เมษายน 2015.

⁷ Directorate of Investment and Company Administration, Yearly approved amount of foreign investment July Myanmar, July 2015.

⁸ ACIA เป็นการผนวกรวมกันระหว่างกรอบความตกลงเขตการลงทุนอาเซียน (Framework Agreement on ASEAN Investment Area: AIA) และความตกลงส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Guarantee Agreement: IGA) เพื่อให้เป็นความตกลงที่มีความครอบคลุมทั้งการเปิดเสรีการลงทุน และการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนอยู่ในฉบับเดียว มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2012 ที่ผ่านมา

อุปสรรคต่อการลงทุนอย่างไร ซึ่งการปรับปรุงบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและมาตรการของไทย โดยศึกษาบทบาทของหน่วยงานและมาตรการของประเทศที่ประสบความสำเร็จเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง รวมทั้งการศึกษารายละเอียดกฎหมายและมาตรการการลงทุนของเมียนมาร์และการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่ยังเป็นอุปสรรค พร้อมทั้งผลักดันเมียนมาร์ให้ปรับปรุงในประเด็นต่างๆ เพื่อดึงดูดการลงทุนมากขึ้น จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและเป็นสาระสำคัญที่จะนำมาวิเคราะห์ต่อไป

งานศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้อง

ในอดีตมีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการลงทุนของไทยในต่างประเทศอยู่หลายท่าน เช่น สันติ ทองแก้ว (2552) ที่กล่าวว่า การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทยยังต่ำเมื่อเทียบกับประเทศสิงคโปร์และมาเลเซีย และประเทศไทยยังมีปัจจัยผลักดันให้ออกไปลงทุนในระดับที่น้อยกว่าทั้งสองประเทศ ปัจจัยผลักดัน เช่น นโยบายของภาครัฐ การแข่งขันภายในประเทศ ตลาดในประเทศมีขนาดจำกัด เป็นต้น ทางด้าน ปฐมาภรณ์ นิธิชัย (2554) ได้กล่าวว่า การออกไปลงทุนของผู้ประกอบการที่เป็นบริษัทจดทะเบียนของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2549-2553 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงต่ำกว่ามูลค่าการลงทุนของประเทศในส่วนใหญ่ในเอเชีย สาเหตุสำคัญที่ทำให้การลงทุนอยู่ในระดับต่ำเนื่องมากจากการขาดความรู้ความเข้าใจในประเทศเป้าหมายที่จะไปลงทุน การขาดตัวกลางในการเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการชาวต่างชาติโดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภาครัฐ และกฎเกณฑ์ด้านภาษีของไทยไม่เอื้อต่อการลงทุนในต่างประเทศโดยเฉพาะการเก็บภาษีซ้อน เช่นเดียวกับ นันทพร พงศ์พัฒนานนท์ และชิตชนก อันโนนจารย์ (2555) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจในการลงทุนในต่างประเทศของผู้ประกอบการไทยมีเป้าหมายหลักคือการแสวงหาตลาดใหม่ การแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ และการแสวงหาประสิทธิภาพการผลิต แต่ผู้ประกอบการ SMEs มีข้อจำกัดหลายประการ จึงไม่ค่อยออกไปลงทุน ผู้ประกอบการที่ออกไปลงทุนส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ และ สาวิตรี กรศรี (2557) พบว่า การส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศของไทยยังขาดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนและขาดความต่อเนื่อง รวมถึงยังไม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การส่งเสริมการลงทุนของประเทศที่จะเข้าไปลงทุน ในขณะที่เดียวกันหน่วยงานของไทยยังขาดการทำงานเชิงรุก เช่น การลงพื้นที่ ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และความร่วมมือแลกเปลี่ยนข้อมูลกับภาคเอกชนอยู่ในระดับต่ำ

จากการศึกษางานในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของไทยในต่างประเทศ พบว่า มีผลการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐของไทยยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะผลักดันให้นักลงทุนรายใหม่ออกไปลงทุนยังต่างประเทศได้ อย่างไรก็ตาม งานศึกษาในอดีตเป็นการศึกษาในภาพกว้างในลักษณะเชิงนโยบาย ไม่ได้ระบุถึงแนวทางการปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งบทความฉบับนี้จะมีผลการศึกษาในเชิงลึกมากขึ้นและจะนำเสนอในหัวข้อผลการศึกษาต่อไป

ในส่วนของการศึกษาเกี่ยวกับการเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์นั้น ได้มีผู้ศึกษาเอาไว้ในประเด็นต่างๆ อย่างน่าสนใจ เช่น Kudo และ Mieno (2007) ที่กล่าวว่า การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศของเมียนมาร์ตั้งแต่ปี 2000 มีพัฒนาการที่ต่อเนื่อง ในส่วนของการเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศนั้น พบว่าเมียนมาร์เป็นแหล่งรองรับการลงทุนในอุตสาหกรรมการขุดเจาะก๊าซธรรมชาติที่สำคัญของภูมิภาค และยังมีการสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งไทย อินเดีย และจีน อย่างต่อเนื่อง แต่เมียนมาร์ยังคงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกลไกในประเทศให้มีความเป็นสากลมากขึ้นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคตต่อไป ทางด้าน Khine (2008) พบว่าเมียนมาร์จำเป็นต้องเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อลดช่องว่างของการพัฒนาระหว่างตนเองกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ให้น้อยลง โดยมีนักลงทุนจากอาเซียนเป็นผู้ลงทุนหลัก และไทยเป็นประเทศอันดับหนึ่งที่จะเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์ อุตสาหกรรมที่มีการลงทุนมากที่สุดในเมียนมาร์ ได้แก่ กลุ่มพลังงาน ก๊าซ และน้ำมัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 65 ของการลงทุนทั้งหมด ซึ่งในอนาคตพบว่าเมียนมาร์ยังมีศักยภาพที่จะเปิดรับการลงทุนได้อีกในหลายอุตสาหกรรม นักลงทุนอาเซียนจะมีบทบาทหลักเช่นเดียวกับในอดีต ในขณะเดียวกันนักลงทุนจากประเทศญี่ปุ่น อินเดีย จีน ฮังกง และเกาหลีใต้ ก็จะมามีบทบาทเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามเมียนมาร์จำเป็นต้องลดความเข้มงวดของนโยบายรวมถึงเปิดเสรีการลงทุนให้มากขึ้นเพื่อเปิดรับโอกาสที่กำลังจะเข้ามาในอนาคต นอกจากนี้ Ramirez และ Tretter (2013) ได้กล่าวว่า ในภูมิภาคอาเซียนมีแนวโน้มที่จะมีเงินลงทุนจากต่างประเทศไหลเข้าเป็นจำนวนมาก ซึ่งเมียนมาร์ถือเป็นหนึ่งประเทศที่มีศักยภาพรองรับเงินทุนดังกล่าว เพราะมีตลาดแรงงานขนาดใหญ่ เหมาะแก่การเป็นฐานการผลิต อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีอีกหลายปัจจัยที่จำเป็นต้องปรับปรุงเพื่อให้รองรับการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่ต้องปรับปรุงมีทั้งปัจจัยทางการเมือง และเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ พัฒนากลไกของสถาบันให้มีความทันสมัยมากขึ้น มีการสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนเกี่ยวกับการป้องกันภัยธรรมชาติ การสร้างเสถียรภาพ

ในอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การสร้างบรรยากาศทางธุรกิจให้มีความเป็นเสรีมากขึ้น เช่น การสร้างบรรยากาศทางการค้าและการลงทุนเสรี การใช้จ่ายของรัฐบาลโดยปราศจากอิทธิพลจากกองทัพ เป็นต้น รวมถึงการปรับปรุงกฎหมายการลงทุน ซึ่งกฎหมายต้องมีสภาพบังคับที่มีความโปร่งใสและคงเส้นคงวา แม้จะมีการปรับปรุงมาแล้วบ้างแต่อย่างไรก็ตามต้องมีการติดตามผลของการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอย่างใกล้ชิด

จากการศึกษางานในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์ พบว่า มีผลการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การปรับปรุงบรรยากาศการลงทุนของเมียนมาร์ให้ดีขึ้นจะช่วยให้เมียนมาร์สามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้มากขึ้น แต่ยังไม่มีการระบุกรอบแนวทางในการปรับปรุงที่ชัดเจน ซึ่งบทความฉบับนี้จะมีผลการศึกษาในเชิงลึกมากขึ้นและจะนำเสนอในหัวข้อผลการศึกษาต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้วิเคราะห์

สำหรับการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ มาตรการส่งเสริมการลงทุน และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดการลงทุนโดยตรงนั้น มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ดังนี้

OLI Paradigm: เป็นทฤษฎีการส่งเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่กำหนดการลงทุนในต่างประเทศ โดยอธิบายสาเหตุของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศว่าไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงเหตุผลที่ผู้ประกอบการมีความได้เปรียบในปัจจัยบางประการ แต่การที่จะตัดสินใจลงทุนโดยตรงในต่างประเทศนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ พร้อมกัน แบ่งออกได้เป็น 3 ประการ ได้แก่ ความได้เปรียบในการเป็นเจ้าของสินทรัพย์บางอย่าง (Ownership) ความได้เปรียบที่เกิดจากแหล่งที่ตั้ง (Location) และความได้เปรียบในการทำให้เป็นประโยชน์แก่องค์กรด้วยตนเอง (Internalization) ซึ่งบทความฉบับนี้จะใช้แนวคิด OLI Paradigm มาวิเคราะห์การเข้าไปลงทุนในต่างประเทศของผู้ประกอบการไทยว่ามี การคำนึงถึงความได้เปรียบของตนเองในด้านใดบ้าง และเมื่อเทียบกับประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และจีนแล้ว มีความได้เปรียบที่นำมาใช้แตกต่างกันอย่างไร

Drivers to Internationalization: เป็นแนวคิดขององค์การการค้าโลก ที่กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อการขยายธุรกิจไปยังต่างประเทศเกิดจากแรงส่งทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ แรงผลักดันจากประเทศต้นทาง (Push factors) และแรงดึงดูดจากประเทศปลายทาง (Pull factors) ซึ่งบทความฉบับนี้จะใช้

แนวคิด Drivers to Internationalization มาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ นโยบาย ส่งเสริมการลงทุน มาตรการส่งเสริมการลงทุน และกฎหมายที่เกี่ยวข้องการลงทุน ซึ่งเป็นปัจจัยที่อยู่ ทั้งทางด้านแรงผลักดันจากประเทศต้นทาง และแรงดึงดูดจากประเทศปลายทาง ว่ามีรูปแบบและ วิธีการดำเนินการแตกต่างกันในแต่ละประเทศกันอย่างไร

หลักทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน: ประกอบด้วย หลักการ เคารพสิทธิที่ได้มาโดยชอบธรรม หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง หลักการปฏิบัติ เยี่ยงคนชาติ หลักการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม หลักมาตรฐานขั้นต่ำตามกฎหมายระหว่าง ประเทศ หลักต่างตอบแทน หลักการโอนเงินทุนและผลตอบแทนออกนอกประเทศ หลักการเวนคืน กิจการ หลักการให้ความคุ้มครองทางการทูต และหลักในการระงับข้อพิพาท ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน โดยจะใช้หลักต่างๆ มาเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบความ ครบถ้วนสมบูรณ์ของกฎหมายภายในของเมียนมาร์เทียบกับกฎหมายของไทย

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ของการศึกษาคำนี้จะถูกแบ่งออกได้เป็น 2 ด้าน ได้แก่ ผลการศึกษาปัจจัย ผลักดันให้ออกไปลงทุนยังต่างประเทศโดยให้ความสำคัญกับบทบาทและมาตรการส่งเสริมการลงทุน ของหน่วยงานภาครัฐของไทย ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ซึ่งเป็น ประเทศที่มีสัดส่วนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงกว่าของไทย และ วิเคราะห์เปรียบเทียบกับจีนซึ่งเป็นประเทศที่มีมูลค่าการลงทุนในเมียนมาร์สูงที่สุด และผลการศึกษา ปัจจัยดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมาร์โดยให้ความสำคัญกับบทบาทหน่วยงานภาครัฐ มาตรการส่งเสริมการลงทุน และกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน เปรียบเทียบกับไทยซึ่งเป็น ประเทศที่เริ่มมีการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเป็นลำดับแรกในภูมิภาคอาเซียน โดยมีรูปแบบ การวิเคราะห์ในลักษณะของการบรรยายเปรียบเทียบเชิงพรรณนาตามแนวคิดทฤษฎีทาง เศรษฐศาสตร์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนระหว่างประเทศข้างต้น

1. ปัจจัยผลักดันให้ออกไปลงทุนยังต่างประเทศของไทย

การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศผ่าน การกำหนดนโยบายและการออกมาตรการสนับสนุนต่างๆ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะมีส่วนในการ

ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการสามารถออกไปลงทุนยังต่างประเทศได้ ประเทศที่หน่วยงานภาครัฐมีการดำเนินงานที่ตอบสนองกับความต้องการของผู้ประกอบการและมีมาตรการส่งเสริมการลงทุนที่สนับสนุนมากกว่าย่อมมีส่วนทำให้การออกไปลงทุนยังต่างประเทศมีมูลค่าสูงยิ่งขึ้น ซึ่งในบทความฉบับนี้มีการศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ รูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ นโยบายส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ มุมมองการเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์ และมาตรการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศในด้านต่างๆ โดยในแต่ละประเด็นจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบกับกันระหว่างปัจจัยผลักดันของไทยกับมาเลเซีย สิงคโปร์ และจีน มีผลการศึกษาในแต่ละประเด็น ดังนี้

จากการศึกษารูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐของไทยกับประเทศต่างๆ พบว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันหลายประการ เมื่อพิจารณาจากภารกิจที่ได้รับมอบหมายของหน่วยงานแต่ละประเทศนั้น พบว่าหน่วยงานของไทย คือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI) และหน่วยงานของมาเลเซีย (Malaysian Industrial Development Authority: MIDA) จะเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในขณะที่หน่วยงานของสิงคโปร์ (International Enterprise: IE) และหน่วยงานของจีน (Department of Outward Investment and Economic Cooperation: DOEIC) จะทำหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศโดยตรง ทำให้มีการควบคุมดูแลและมุ่งเน้นในภารกิจที่ส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศได้ชัดเจนมากกว่า

เมื่อพิจารณาอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐแต่ละประเทศที่มีระบุเอาไว้ในกฎหมายนั้น พบว่า BOI ไม่มีการระบุอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศอย่างชัดเจน มีเพียงการระบุเอาไว้ว่าปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการหรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย⁹ ในขณะที่ MIDA มีการระบุเอาไว้ชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการช่วยเหลือทางเทคโนโลยีและหาช่องทางในการออกไปลงทุนยังต่างประเทศ¹⁰ ด้าน IE มีการระบุเอาไว้ชัดเจนในประเด็นของการจัดโปรแกรมเพื่อขยายธุรกิจ在不同ประเทศ การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงธุรกิจในประเทศกับต่างประเทศ และการเข้าร่วมงานแสดงสินค้า在不同ประเทศ¹¹ ในขณะที่อำนาจหน้าที่ของ DOEIC มีการระบุเอาไว้ชัดเจนในการวิจัย พัฒนา หาความร่วมมือ在不同ประเทศ ร่างกฎหมายส่งเสริมการลงทุน在不同ประเทศ

⁹ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520, มาตรา 13.

¹⁰ MALAYSIAN INDUSTRIAL DEVELOPMENT AUTHORITY (INCORPORATION) ACT 1965, Section 6.

¹¹ INTERNATIONAL ENTERPRISE SINGAPORE BOARD ACT. Section 5.

ควบคุม ประเมินผลบริษัทที่ออกไปลงทุนยังต่างประเทศ และจัดทำแผนกลยุทธ์การส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ¹²

เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการดำเนินนโยบายส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ พบว่า โดยเปรียบเทียบแล้วหน่วยงานของไทยมีการดำเนินนโยบายที่เข้มข้นน้อยกว่า เนื่องจากเป็นเพียงการให้องค์ความรู้ ข้อมูล คำปรึกษา การพาออกไปหาแหล่งการลงทุนและจับคู่ธุรกิจ ซึ่งพบว่าวิธีการดำเนินการดังกล่าวไม่ตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการได้มากเท่าที่ควร อีกทั้งมีความซ้ำซ้อนกับรูปแบบการดำเนินงานของเอกชนซึ่งมีการรวมกลุ่มกันเพื่อนำผู้ประกอบการออกไปหาแหล่งการลงทุนด้วยตนเอง และข้อมูลที่ภาครัฐให้การสนับสนุนนั้นเป็นข้อมูลทั่วไปที่สามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูลต่างๆ อยู่แล้ว ในขณะที่หน่วยงานของประเทศอื่นๆ เมื่อเปรียบเทียบกับของไทยแล้วมีรูปแบบการดำเนินงานที่หลากหลายและสามารถจูงใจให้ผู้ประกอบการออกไปลงทุนได้มากกว่า เช่น ประเทศจีนมีการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและด้านเทคโนโลยี สิงคโปร์มีการให้ความช่วยเหลือโดยการสร้างนิคมอุตสาหกรรมในประเทศที่จะเข้าไปลงทุน และมาเลเซียมีการตั้งกองทุนสนับสนุนการออกไปลงทุนในต่างประเทศของผู้ประกอบการ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงมุมมองของการเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์ จะพบว่าถึงแม้ไทยจะมีความได้เปรียบในด้านทำเลที่ตั้งและความสัมพันธ์ที่มีความใกล้ชิดกับเมียนมาร์ แต่การเข้าไปลงทุนนั้นมียุทธศาสตร์ที่ไม่ต่างจากประเทศอื่นๆ มากนักซึ่งทำให้ความได้เปรียบด้านดังกล่าวหมดไป กล่าวคือการเข้าไปลงทุนของไทยนั้นคำนึงถึงการตอบสนองความต้องการของตลาดในเมียนมาร์และใช้จุดเด่นของเมียนมาร์เป็นการกำหนดอุตสาหกรรมที่เข้าไปลงทุนซึ่งเป็นสิ่งที่นักลงทุนต่างชาติทั่วไปคำนึงถึงอยู่แล้ว ต่างจากประเทศสิงคโปร์และจีนที่อาศัยความได้เปรียบของตนเองที่มีเหนือกว่าประเทศอื่นเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์ โดยจีนอาศัยความได้เปรียบของตนเองที่มีประชากรและเงินลงทุนมหาศาลทำให้สามารถเข้าไปลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ เช่น การสร้างโรงไฟฟ้า เขื่อน ทางรถไฟ เป็นต้น ในขณะที่สิงคโปร์มีความได้เปรียบด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยีทำให้สามารถเข้าไปลงทุนในอุตสาหกรรมที่นักลงทุนชาติอื่นๆ ไม่มีความถนัดในเมียนมาร์ได้ เช่น การวางผังเมือง การบริการทางการเงิน ท่าเรือ เป็นต้น ส่วนนักลงทุนจากไทยและมาเลเซียนั้นมักจะเข้าไปลงทุนในอุตสาหกรรมที่มีความซ้ำซ้อนกับนักลงทุนชาติอื่นๆ เช่น สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม อาหารสำเร็จรูป เป็นต้น

ขณะที่มาตรการของรัฐต่อการสนับสนุนการลงทุนในต่างประเทศของไทยเมื่อเทียบกับมาตรการของประเทศอื่นๆ พบว่ามีมาตรการที่ด้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ ทั้งมาตรการด้านการเงิน มาตรการด้านภาษี และมาตรการอื่นๆ เมื่อพิจารณาในแต่ละมาตรการ พบว่าไทยมีมาตรการทางการเงินที่ด้อยกว่าเนื่องจากไม่มีการสนับสนุนในรูปแบบของเงินให้เปล่า และไม่มีการตั้งกองทุน

¹² Functions of Department of Outward Investment and Economic Cooperation.

ช่วยเหลือเหมือนกับประเทศอื่น การให้สินเชื่อและการรับประกันความเสี่ยงก็เป็นการสนับสนุนที่ไม่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่มีรูปแบบของการให้บริการที่มากกว่า ในส่วนของมาตรการด้านภาษีนั้น มาตรการของไทยถือว่าเทียบเท่ากับประเทศจีนแต่ด้อยกว่ามาเลเซียและสิงคโปร์โดยเปรียบเทียบเนื่องจากว่าไม่มีการยกเว้นการเก็บภาษีจากกำไรจากหุ้น รายได้ค่าเช่า และเงินได้จากดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ ถึงแม้ว่าเงินได้จากสาขาและเงินปันผลที่เกิดขึ้นในต่างประเทศจะสามารถยกเว้นภาษีได้ แต่มีเงื่อนไขว่าต้องไม่เกินจำนวนภาษีที่ต้องเสียภาษีในประเทศ ซึ่งสร้างความยุ่งยากในการคำนวณและการขอคืนภาษี ต่างจากมาตรการภาษีของมาเลเซียและสิงคโปร์ที่ยกเว้นเก็บภาษีจากเงินได้ในต่างประเทศและค่าใช้จ่ายในการลงทุนยังสามารถนำมาลดหย่อนภาษีเพิ่มเติมได้ ส่วนมาตรการอื่นๆ นั้น มาตรการของไทยยังคงด้อยกว่าประเทศอื่นๆ โดยเปรียบเทียบเช่นกันเนื่องจากว่ามาตรการของไทยไม่มีความแตกต่างกับประเทศอื่นคือเป็นการสนับสนุนข้อมูลและอำนวยความสะดวกเท่านั้น ในขณะที่ประเทศอื่นมีมาตรการเพิ่มเติมที่เป็นเชิงรุกมากกว่า เช่น การเข้าไปสร้างนิคมอุตสาหกรรมในประเทศผู้รับทุน การสร้างองค์การความร่วมมือในประเทศผู้รับทุน และการตรวจสอบติดตามการออกไปลงทุนของผู้ประกอบการ เป็นต้น จากการเปรียบเทียบมาตรการของไทยกับประเทศอื่นแล้วจึงถือว่ามาตรการของไทยด้อยกว่ามาตรการของทั้งสามประเทศในทุกด้าน สามารถสรุปความแตกต่างของมาตรการในแต่ละด้านที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศของแต่ละประเทศ รายละเอียดในตารางที่ 1 สรุปการเปรียบเทียบมาตรการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ

ตารางที่ 1

สรุปการเปรียบเทียบมาตรการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ

มาตรการ	ไทย	มาเลเซีย	สิงคโปร์	จีน
การช่วยเหลือด้านเงินทุนในรูปแบบสินเชื่อ	มี	มี	มี	มี
การช่วยเหลือด้านเงินทุนในรูปแบบเงินให้เปล่า	ไม่มี	มี	มี	มี
การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือนักลงทุน	ไม่มี	มี	มี	มี
การรับประกันความเสี่ยงทางการเมือง	มี	มี	มี	ไม่มี
การรับประกันความเสี่ยงให้กับผู้ว่าจ้างในต่างประเทศ	มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
การรับประกันความเสี่ยงกรณีลูกค้าผิดชำระหนี้	ไม่มี	มี	มี	ไม่มี
การยกเว้นภาษีเงินได้และเงินปันผล	มีเงื่อนไข	มี	มี	มีเงื่อนไข
การยกเว้นภาษีกำไรจากหุ้น ค่าเช่า และดอกเบี้ย	ไม่มี	มี	มี	ไม่มี

การนำค่าใช้จ่ายในการลงทุนมาหักภาษีได้	ไม่มี	มี	มี	ไม่มี
การจัดทำอนุสัญญาว่าด้วยการเว้นการเก็บภาษีซ้อน	มี	มี	มี	มี
การจัดทำความตกลงการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน	มี	มี	มี	มี
การให้ข้อมูล คำปรึกษา สัมมนา แก้ปัญหาการลงทุน	มี	มี	มี	มี
การพานักลงทุนออกไปศึกษาลู่ทางการลงทุน	มี	มี	มี	มี
การจัดตั้งองค์การความร่วมมือในประเทศผู้รับทุน	ไม่มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
การสร้างนิคมอุตสาหกรรมในต่างประเทศ	ไม่มี	มี	มี	มี
การตรวจสอบและติดตามบริษัทที่ลงทุนในต่างประเทศ	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	มี

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

จากการวิเคราะห์ทั้งหมด โดยสรุปแล้วพบว่าไทยมีปัจจัยผลักดันให้ออกไปลงทุนยังต่างประเทศน้อยกว่าในทุกด้านเมื่อเทียบกับมาเลเซีย สิงคโปร์ และจีน เมื่อพิจารณาจากรูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ มุมมองต่อการเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์ นโยบายส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ มาตรการการเงิน มาตรการภาษี และมาตรการอื่นๆ

2. ปัจจัยดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมาร์

ถึงแม้ว่าเมียนมาร์จะมีความโดดเด่นด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การมีสิทธิพิเศษทางภาษี การมีตลาดที่มีอัตราการขยายตัวสูง การมีต้นทุนแรงงานราคาถูก รวมถึงกำลังพลรูปประเทศเพื่อให้มีความเป็นสากล ซึ่งต่างก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดการลงทุนให้เข้ามาในประเทศได้เป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีปัจจัยอื่นๆ ที่อาจเป็นอุปสรรคต่อนักลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน และเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐรวมถึงกฎหมายภายในของเมียนมาร์นั้นจำเป็นต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับการเข้ามาลงทุนของต่างชาติให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งในบทความฉบับนี้มีการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ รูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ นโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ และ

กฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนตามกรอบความตกลงด้านการลงทุนอาเซียน (ACIA) โดยในแต่ละประเด็นจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบกันระหว่างปัจจัยดึงดูดของเมียนมาร์กับไทย มีผลการศึกษาในแต่ละประเด็น ดังนี้

การเปรียบเทียบหน่วยงานส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ พบว่า เมียนมาร์มีหน่วยงานที่เรียกว่า Directorate of Investment and Company Administration (DICA) เป็นหน่วยงานหลัก แต่หน่วยงานนี้ถูกจัดตั้งขึ้นได้ไม่นานเนื่องจากว่าเมียนมาร์เพิ่งเริ่มเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจโดยใช้กลไกตลาดมากขึ้น โดยจัดตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1998 และมีการแบ่งหน่วยงานภายในออกเป็น 7 ฝ่าย ทำหน้าที่ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศในด้านต่างๆ ได้แก่ การศึกษาสู่ทางการลงทุน การบริการข้อมูล การจดทะเบียน การอนุมัติโครงการลงทุน การกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎหมาย การระงับข้อพิพาท การให้คำปรึกษาด้านกฎหมายการลงทุน งานธุรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน และงานธุรการทั่วไปของสำนักงาน นอกจากนี้ยังมีฝ่ายที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อดูแลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นการเฉพาะ

เมื่อเทียบกับการดำเนินงานของ BOI แล้วพบว่า DICA มีการดำเนินงานครอบคลุมมิติการลงทุนน้อยกว่าของ BOI ที่เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งเร็วกว่าโดยจัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1965 มีการแบ่งหน่วยงานภายในออกเป็น 10 ฝ่าย ทำหน้าที่ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศในด้านต่างๆ คล้ายคลึงกับ DICA แต่มีภารกิจที่ชัดเจนและมีรายละเอียดเชิงลึกมากกว่า กล่าวคือ มีการศึกษาสู่ทางการลงทุน การให้บริการข้อมูลที่แบ่งออกเป็นแต่ละอุตสาหกรรม รวมถึงแบ่งออกเป็นแต่ละประเทศ ในขณะที่เดียวกันยังมีฝ่ายที่มีภารกิจเกี่ยวกับการวางแผนและการกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมการลงทุน การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการลงทุน นอกจากนี้มีสำนักงานประจำภูมิภาค รวมทั้งสำนักงานในต่างประเทศเพื่อดูแลภารกิจเฉพาะในแต่ละพื้นที่ ทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลรวมทั้งให้บริการด้านการส่งเสริมการลงทุนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า DICA

เมื่อพิจารณาจากนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ พบว่าเมียนมาร์ได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อคาดหวังให้เป็นกลไกหลักที่จะพัฒนาประเทศให้ก้าวไปสู่ในระดับภูมิภาค อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเป้าหมายของนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมาร์แล้ว พบว่าเป็นนโยบายที่มีแนวทางไม่ชัดเจนเพราะได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการเข้ามาลงทุนโดยนักลงทุนต่างชาติที่จะให้การส่งเสริมเอาไว้หลายประการและไม่ได้จัดลำดับความสำคัญของการดำเนินงาน ทำให้เมื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่จะบรรลุเป้าหมายของนโยบายนั้นเป็นไปได้ค่อนข้างยากที่จะประสบความสำเร็จในระยะเวลาเดียวกัน ซึ่งนโยบายส่งเสริมการลงทุนของเมียนมาร์นั้น จะเน้นการลงทุนที่สามารถสร้างงานให้กับคนในชาติ เพิ่มการส่งออกและลดการนำเข้า โดยอุตสาหกรรมที่เข้ามาลงทุนนั้นจะต้องเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพื่อสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศ มีการรักษาและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีการใช้

เทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของคนในประเทศได้ มีอุตสาหกรรมที่ให้การส่งเสริมอยู่ในภาคธนาคาร บริการทางการเงิน พลังงาน และอุตสาหกรรมการผลิต¹³

เมื่อเปรียบเทียบนโยบายส่งเสริมการลงทุนของไทย จะพบว่ามีความแตกต่างกันในหลายประการ กล่าวคือ นโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศของไทยนั้นจะมีเป้าหมายที่ชัดเจนกว่า โดยกำหนดเอาไว้สองประเด็นหลัก คือการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ ซึ่งการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจนั้นจะให้การส่งเสริมการลงทุนกับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ให้มีโอกาสได้รับการส่งเสริมการลงทุนมากขึ้น ในขณะที่การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศนั้น จะเป็นการเน้นส่งเสริมการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา ส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการลงทุนที่มีความเชื่อมโยงกันในลักษณะของเครือข่ายการผลิตโดยการรวมกลุ่มอุตสาหกรรม การลงทุนในบริเวณเขตเศรษฐกิจพิเศษ ชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน และชายแดนภาคใต้ และการส่งเสริมการลงทุนของผู้ประกอบการไทยในต่างประเทศ¹⁴

ในส่วนของกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนนั้น เมียนมาร์มีการใช้กฎหมายการลงทุนที่เป็นกฎหมายหลักอยู่ 3 ฉบับ ได้แก่ กฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ปี 2012 คำสั่งของคณะกรรมการการลงทุน หมายเลข 1/2013 และ 11/2013 ในขณะเดียวกันภูมิภาคอาเซียนได้มีการใช้กรอบความตกลงด้านการลงทุนอาเซียน (ACIA) เพื่อมุ่งหวังให้เกิดการขยายตัวของการลงทุนในภูมิภาคอาเซียนมากขึ้น อย่างไรก็ตามในภาพรวมแล้วกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของเมียนมาร์ยังคงมีจุดด้อยอยู่หลายประการ ประกอบกับการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐของประเทศเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ ACIA นั้น ยังทำได้ไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับหน่วยงานของไทย ทั้งนี้ มีกฎหมายของเมียนมาร์และกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในแต่ละประเด็นตามกรอบ ACIA ดังตารางที่ 2 กฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนตามกรอบ ACIA

¹³ Foreign Investment Law 2012, Chapter IV.

¹⁴ ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ที่ 2/2557, ข้อ 4

ตารางที่ 2

กฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนตามกรอบ ACIA

สาระสำคัญของ ACIA	กฎหมายของเมียนมาร์	กฎหมายของไทย
การเปิดเสรีการลงทุน	กฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ ปี 2012 คำสั่งคณะกรรมการการลงทุน หมายเลข 1/2013	พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจ ของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542
การอำนวยความสะดวก ด้านการลงทุน	กฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ ปี 2012 คำสั่งคณะกรรมการการลงทุน หมายเลข 11/2013	ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมการลงทุน ฉบับที่ 1/2553
การคุ้มครองการลงทุน	กฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ ปี 2012	พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520
การส่งเสริมการลงทุน	กฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ ปี 2012	ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการ ลงทุน ที่ 2/2557

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

เมื่อพิจารณากฎหมายในด้านการเปิดเสรีการลงทุน จะพบว่าแม้กฎหมายของเมียนมาร์จะ
ระบุนิยามของนักลงทุนต่างชาติเอาไว้กว้างกว่านิยามตามกฎหมายของไทย ซึ่งทำให้การเข้ามาลงทุน
ของชาวต่างชาติในเมียนมาร์ทำได้สะดวกกว่า แต่เมื่อพิจารณาจากประเด็นอื่นๆ คือ พิจารณาสาขาที่
ACIA กำหนดให้เปิดเสรีกับนักลงทุนอาเซียน 5 สาขา ได้แก่ เกษตร ประมง ป่าไม้ เหมืองแร่ และการ
ผลิต รวมถึงบริการที่เกี่ยวข้อง ควบคู่ไปกับสัดส่วนของการลงทุนในภูมิภาคอาเซียนโดยนักลงทุนของ
อาเซียน¹⁵ พบว่าเมียนมาร์มีการเปิดเสรีในสาขาธุรกิจที่มีความสำคัญโดยเปรียบเทียบแล้วด้อยกว่า
ของไทย เช่นเดียวกับเมื่อพิจารณาจากกฎหมายภายใน ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะ 5 สาขาข้างต้น
เท่านั้น พบว่าเมียนมาร์มีการเปิดเสรีน้อยกว่าไทยโดยเปรียบเทียบ สังเกตได้จากมีการกำหนดเงื่อนไข
การลงทุนที่ต้องใช้วัตถุดิบในประเทศ การกำหนดสาขาที่ห้ามนักลงทุนต่างชาติ และการกำหนดสาขา

¹⁵ จากรายงาน ASEAN INVESTMENT REPORT 2015 พบว่า การผลิตเป็นสาขาที่นักลงทุนอาเซียน
ลงทุนในภูมิภาคอาเซียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30 ของการลงทุนทั้งหมด

ที่มีเงื่อนไขให้ดำเนินการในจำนวนที่มากกว่าของไทยทั้งในธุรกิจสาขาภาคบริการและภาคการผลิต โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3 เปรียบเทียบมาตรการการเปิดเสรีการลงทุน

ตารางที่ 3
เปรียบเทียบมาตรการการเปิดเสรีการลงทุน

ประเด็น	เมียนมาร์	ไทย
นิยามของคำว่าคนต่างชาติ	กำหนดนิยามของนิติบุคคลต่างชาติค่อนข้างกว้าง	กำหนดนิยามของนิติบุคคลต่างชาติที่สะท้อนความเป็นเจ้าของและเจ้าของเงินทุน
ข้อสงวนตาม ACIA	ห้ามต่างชาติลงทุนในสาขาธุรกิจการผลิตซึ่งเป็นภาคมีความสำคัญมากที่สุดตามบริบทของการลงทุนโดยนักลงทุนอาเซียน	มีการอนุญาตให้เข้ามาลงทุนในภาคการผลิตได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด
สาขาที่ห้ามต่างชาติลงทุนและลงทุนได้ภายใต้เงื่อนไขตามกฎหมายภายใน	เงื่อนไขของการลงทุนในภาคบริการและภาคการผลิตยังมีอยู่ค่อนข้างมาก	ปิดกั้นการลงทุนในภาคบริการแต่ค่อนข้างเปิดรับการลงทุนในภาคการผลิต
การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (NT)	มี	มี
การปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN)	มี	มี
การตั้งเงื่อนไขการลงทุน (PPR)	มี	ไม่มี
การตั้งผู้จัดการอาวุโสและผู้บริการ (SMBD)	มี	มี

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

ในประเด็นการอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน เมื่อพิจารณาจากกฎหมายภายในที่ระบุระยะเวลาในการขออนุมัติการส่งเสริมการลงทุน พบว่าเมียนมาร์มีระยะเวลาการดำเนินการที่นานกว่าของไทย และเมื่อพิจารณาจากสาระสำคัญของการอำนวยความสะดวกด้านการลงทุนตาม ACIA จะพบว่าเมียนมาร์มีการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐน้อยกว่าการดำเนินงานของไทยโดย

เปรียบเทียบกับเช่นกัน โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4 เปรียบเทียบมาตรการการอำนวยความสะดวกด้าน การลงทุน

ตารางที่ 4

เปรียบเทียบมาตรการการอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน

ประเด็น	เมียนมาร์	ไทย
ระยะเวลาในการอนุมัติการลงทุน	105 วัน	57-107 วัน
การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการลงทุน	มี	มี
การจัดกิจกรรมเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการลงทุน	ไม่ชัดเจน	มี
การจัดตั้งศูนย์บริการจุดเดียวแบบเบ็ดเสร็จ	มี	มี
การจัดทำฐานข้อมูลของอาเซียน	ไม่ชัดเจน	มี เน้นฐานข้อมูลในประเทศ
การบริการให้คำปรึกษากลุ่มธุรกิจในประเทศ	ไม่ชัดเจน	มี
การบริการให้คำปรึกษากับประเทศสมาชิก	ไม่ชัดเจน	มี

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

เช่นเดียวกับประเด็นการส่งเสริมการลงทุน เมื่อพิจารณาจากกฎหมายภายในที่ระบุสิทธิประโยชน์ที่ให้การสนับสนุนแก่นักลงทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศ พบว่าสิทธิประโยชน์ของทั้งสองประเทศมีความโดดเด่นแตกต่างกัน ซึ่งสิทธิประโยชน์ของไทยนั้นมีระยะเวลาการยกเว้นการเก็บภาษีเงินได้และมีการหักค่าใช้จ่ายสำหรับลดหย่อนภาษีมากกว่า ในขณะที่เมียนมาร์มีการยกเว้นการเก็บภาษีที่หลากหลายกว่า การยกเว้นอากรทั้งขาเข้าและภาษีการค้าสำหรับสินค้าส่งออกที่โดดเด่นกว่า แต่เมื่อพิจารณาจากสาระสำคัญของการส่งเสริมการลงทุนตาม ACIA จะพบว่าเมียนมาร์มีการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐดีกว่าการดำเนินงานของไทยโดยเปรียบเทียบ โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5 เปรียบเทียบสิทธิประโยชน์ทางภาษีของเมียนมาร์และไทย และ ตารางที่ 6 เปรียบเทียบมาตรการการส่งเสริมการลงทุน

ตารางที่ 5

เปรียบเทียบสิทธิประโยชน์ทางภาษีของเมียนมาร์และไทย

สิทธิประโยชน์	เมียนมาร์	ไทย
การยกเว้นภาษีเงินได้	<ul style="list-style-type: none"> - ยกเว้นภาษีเงินได้ 5 ปี - ยกเว้นภาษีเงินได้จากกำไรสะสมที่นำกลับมาลงทุนใหม่อีกครั้ง 1 ปี - ยกเว้นภาษีเงินได้ของกำไรจากการส่งออกร้อยละ 50 - เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในอัตราเท่ากับคนเมียนมาร์ 	- ยกเว้นภาษีเงินได้ 3-8 ปี (ขึ้นอยู่กับประเภทของกิจการ รูปแบบการดำเนินการและสถานที่)
การยกเว้นภาษีการค้า	- การผลิตเพื่อการส่งออกได้รับยกเว้นภาษีการค้า	-
การยกเว้นอากรขาเข้า	<ul style="list-style-type: none"> - ยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างในช่วงก่อสร้างโครงการ - ยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบในการผลิตเชิงพาณิชย์ 3 ปี - ยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักรและอุปกรณ์ 5 ปี - ยกเว้นภาษีภายในแก่อุปกรณ์หรือเครื่องจักรที่นำเข้า 	<ul style="list-style-type: none"> - ยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักร - ยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบหรือวัสดุจำเป็น สำหรับส่วนที่ผลิตเพื่อการส่งออกเป็นระยะเวลา 1 ปี
สิทธิในการหักลดหย่อนภาษี	- ค่าใช้จ่ายในการทำวิจัยและพัฒนา ค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์ นำมาหักลดหย่อนภาษีได้	- ค่าขนส่ง ค่าไฟฟ้า ค่าประปา ค่าเสื่อมราคา และค่าติดตั้งหรือก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก นำมาหักลดหย่อนภาษีได้

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 6

เปรียบเทียบมาตรการการส่งเสริมการลงทุน

ประเด็น	เมียนมาร์	ไทย
การให้สิทธิประโยชน์	มีการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ภาษีการค้า อากรขาเข้า ภาษีภายใน เครื่องจักรและอุปกรณ์ และ สิทธิในการหักลดหย่อนภาษี	มีการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล อากรขาเข้า และสิทธิในการหักลดหย่อนภาษี
การให้ความสำคัญกับการเติบโตของผู้ประกอบการในอาเซียน	ไม่มี	ไม่มี
การขยายเครือข่ายเชื่อมโยงอุตสาหกรรมระหว่างผู้ประกอบการอาเซียน	ไม่มี	มี แต่เน้นส่งเสริมให้กับผู้ประกอบการในประเทศ
การพัฒนาเครือข่ายการผลิตของกลุ่มอุตสาหกรรมในภูมิภาค	ไม่มี	มี แต่เน้นส่งเสริมให้กับผู้ประกอบการในประเทศ
การจัดสัมมนาเผยแพร่ข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับการลงทุน	มี	มี
การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการลงทุนระหว่างประเทศสมาชิก	ไม่มี	ไม่มี

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

ในขณะที่การคุ้มครองการลงทุนถือเป็นประเด็นเดียวในสาระสำคัญของ ACIA ที่กฎหมายภายในของเมียนมาร์มีความโดดเด่นกว่าของไทยโดยเปรียบเทียบ พิจารณาจากเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมกว่า โดยที่กฎหมายภายในของไทยมีการระบุขอบเขตของการคุ้มครองการเวนคืนที่ชัดเจนกว่ากฎหมายของเมียนมาร์ ในขณะที่ประเด็นการโอนเงินโดยเสรี และการระงับข้อพิพาทนั้น กฎหมายภายในของเมียนมาร์มีการระบุเอาไว้ซึ่งอำนวยความสะดวกและครอบคลุมมากกว่ากฎหมายของไทย โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 7 เปรียบเทียบมาตรการการคุ้มครองการลงทุน

ตารางที่ 7

เปรียบเทียบมาตรการการคุ้มครองการลงทุน

ประเด็น	เมียนมาร์	ไทย
การชดเชยค่าเสียหายในกรณีเกิดความรุนแรง	ไม่มี	ไม่มี
การโอนโดยเสรี	มี	มี
การคุ้มครองการเวนคืนและการชดเชย	มีเฉพาะการคุ้มครองการเวนคืน	มีเฉพาะการคุ้มครองการเวนคืน
กรณีเกิดข้อพิพาท	มี	ไม่มี
ภาคีในอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทด้านการลงทุน	New York Convention on the Recognition of Enforcement of Foreign Arbitral Awards 1958 แต่ยังไม่เป็นภาคีโดยสมบูรณ์	International Center for Settlement of Investment Disputes (ICSID) แต่ยังไม่เป็นภาคีโดยสมบูรณ์

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

จากการวิเคราะห์ทั้งหมด โดยสรุปแล้วจะพบว่าเมียนมาร์มีแรงดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศที่ด้อยกว่าไทยโดยเปรียบเทียบ เมื่อพิจารณาจากการดำเนินงานของหน่วยงานของภาครัฐ การมีนโยบายที่ดึงดูดการลงทุน การมีกฎหมายที่มีความเป็นเสรี การอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนต่างชาติ และมาตรการส่งเสริมการลงทุน ยกเว้นด้านการคุ้มครองการลงทุนที่มีความโดดเด่นกว่าของไทย

สรุป

ถึงแม้ว่าในเมียนมาร์จะมีผู้ประกอบการจากต่างชาติเข้าไปลงทุนเป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการไทยยังมีโอกาสที่จะเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์ได้เช่นกัน ทั้งนี้ การเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์ของผู้ประกอบการไทยจะประสบความสำเร็จได้นั้น บทความนี้ได้นำเสนอให้เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐของไทยจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงบทบาทหน้าที่ด้านการส่งเสริมการลงทุนใน

ต่างประเทศ โดยมีอำนาจหน้าที่ที่มากกว่าการอำนวยความสะดวกและการสนับสนุนข้อมูล เพื่อเป็นการตอบสนองได้ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการมากขึ้น เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยี การจัดทำหลักสูตรพัฒนาศักยภาพนักลงทุน การวิจัยและพัฒนา เป็นต้น ในขณะเดียวกัน จำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงมาตรการด้านต่างๆ ในการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศให้มีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น โดยอาศัยมาตรการของมาเลเซีย สิงคโปร์ และจีน เป็นแนวทางในการปรับปรุง เช่น การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือในรูปแบบเงินให้เปล่า การหักภาษีจากค่าใช้จ่ายในการเริ่มลงทุน การเข้าไปลงทุนนำร่องโดยรัฐบาลไทย เป็นต้น

ในส่วนของงานดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและกฎหมายการลงทุนของเมียนมาร์นั้น ภาครัฐและเอกชนของไทยควรจะต้องมีการผลักดันให้รัฐบาลของเมียนมาร์ทำการปรับปรุงกฎหมายและการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนให้มีความเป็นเสรีและอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนมากขึ้นโดยใช้แนวทางตามกฎหมายและมาตรการของไทย เช่น การเสนอให้มีการเปิดเสรีสาขาการผลิตซึ่งเป็นสาขาที่มีความสำคัญต่อภูมิภาคอาเซียนให้มากขึ้น การเสนอให้มีการปรับปรุงกระบวนการขออนุมัติการลงทุนให้เร็วขึ้น การเสนอให้มีการประชาสัมพันธ์ด้านการลงทุนให้มากขึ้น การเสนอให้มีการกำหนดระยะเวลาการยกเว้นภาษีให้นานขึ้น การกำหนดหลักเกณฑ์การชดเชยค่าเสียหายกรณีเกิดความรุนแรงหรือเกิดการเวนคืนการลงทุนเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุน เป็นต้น

ทั้งนี้ หากหน่วยงานภาครัฐของไทยมีการปรับปรุงมาตรการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศให้ดีขึ้น และกฎหมายของเมียนมาร์มีความผ่อนคลายมากขึ้น ย่อมมีส่วนสำคัญที่จะทำให้การเข้าไปลงทุนของผู้ประกอบการไทยในเมียนมาร์มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

หนังสือ

บริษัท ดี แอดไวเซอร์ จำกัด [ม.ป.ป.] รายงานฉบับสมบูรณ์ (Full Report) โครงการจ้างที่ปรึกษา
เพื่อจัดทำกลยุทธ์การส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ. [ม.ป.ท.]
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (2556). คู่มือประกอบธุรกิจสาธารณรัฐแห่งสหภาพ
เมียนมาร์. [ม.ป.ท.]

วิทยานิพนธ์

สาวิตรี กรศรี (2557). การศึกษาการออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย: บทเรียน
ประสบการณ์ และบทบาทของภาครัฐ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับจีน (วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

กฎหมายไทย

ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ที่ 2/2557
พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542
พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520
ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ฉบับที่ 1/2553

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

คณะกรรมการการเศรษฐกิจ การพาณิชย์ และอุตสาหกรรม วุฒิสภา. (2013). รายงานการพิจารณา
การศึกษา เรื่อง แนวทางการส่งเสริมธุรกิจไทยออกไปลงทุนในต่างประเทศ.
[http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/comm/68/2557/Report.Song
SermTurakitThai.56.PDF](http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/comm/68/2557/Report.SongSermTurakitThai.56.PDF)
จักรทิพย์ บุญประกายแก้ว และ กรกรณ์ย์ ชีวะตระกูลพงษ์. (2557). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการวิจัยที่กำหนดเงินลงทุนทางตรงระหว่างประเทศขาออก: กรณีศึกษา
เปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศสิงคโปร์และมาเลเซีย.
http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG5610007

นันทพร พงศ์พัฒนานนท์ และชิตชนก อ้นโนนจารย์. (2555). การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ
ของไทย: อุปสรรคที่รอกการแก้ไข.

https://www.bot.or.th/Thai/FinancialMarkets/ThaiDirectInvestment/Documents/FAQ_TDI_No70.pdf

ปฐมาภรณ์ นิธิชัย. (2554). การลงทุนทางตรงในต่างประเทศของบริษัทจดทะเบียนไทย:
สถานะปัจจุบันและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.

https://www.set.or.th/setresearch/files/cmresearch/2012.02_CMRI_Research_Paper.pdf

สันติ ท่องแก้ว. (2552). ปัจจัยหลักและตั้ง การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของ สิงคโปร์
มาเลเซีย ไทย ในกัมพูชา ลาว และเวียดนาม. http://utcc2.utcc.ac.th/academicweek_proceeding/2553/economic/sunti.pdf

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. รายงานประจำปี 2557.

http://www.boi.go.th/upload/content/Book%20BOI%202014%20final_73352.pdf

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. (2557). การศึกษาวิจัยและพัฒนามาตรการด้าน
การเงินการคลัง เพื่อสนับสนุนธุรกิจไทยในการลงทุนทางตรงในประเทศเมียนมาร์.

http://www.fpo.go.th/e_research/ebook/pdf_file/1418792105.pdf

อิสร์กุล อุณหเกตุ. (2557). บทวิเคราะห์พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.
2542. <http://tdri.or.th/wp-content/uploads/2014/11/TDRI-Report-october-web-preview.pdf>

ภาษาต่างประเทศ

Books

Dunning, John H. (1991). **International Production and the Multinational Enterprise**. London: Addison Wesley Publishing Company.

Rudolf Dolzer and Christoph Schreuer. (2012). **Principle of International Investment Law**. New York: Oxford University Press Inc.

Laws

ASEAN Comprehensive Investment Agreement

INTERNATIONAL ENTERPRISE SINGAPORE BOARD ACT

MALAYSIAN INDUSTRIAL DEVELOPMENT AUTHORITY (INCORPORATION) ACT 1965

MIC Notification No.1/2013

MIC Notification No.11/2013

Myanmar Foreign Investment Law 2012

Electronic media

Directorate of Investment and Company Administration. **Yearly approved amount of foreign investment July Myanmar.** <http://www.dica.gov.mm/sites/dica.gov.mm/files/document-files/072015bycountry.pdf>

Malaysia External Trade Development Corporation. **SEIZING OPPORTUNITIES IN MYANMAR.** http://www.miti.gov.my/aec2015/resources/AEC%20Open%20Day%20For%20SMEs/Panel_Discussion_I-Doing_business_in_Myanmar.pdf

Miguel D. Ramirez and Blake Tretter. (2013). **The effect of Myanmar's foreign investment policies on FDI inflows: An analysis of panel data across ASEAN member countries.** <http://internet2.trincoll.edu/repec/WorkingPapers2013/WP13-12.pdf> 6-2-2015

Tan Soon Kim, Edwin Neo and Jesse Satria Oeni, (2012). **Myanmar: Opportunities in Asia's Last Frontier Economy.** <http://www.iesingapore.gov.sg/~media/IE%20Singapore/Files/Publications/IE%20Insights/Vol%202%20Myanmar%20Opportunities%20in%20Asias%20Last%20Frontier%20Economy%20Jul%2012.pdf>

Thandar Khine. (2008). **Foreign Direct Investment Relations between Myanmar and ASEAN.** <http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Dp/pdf/149.pdf>

The ASEAN Secretariat. **ASEAN Investment Report 2015.**

http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/unctad_asean_air2015d1.pdf

Toshihiro Kudo. **China's Policy toward Myanmar: Challenges and Prospects.**

http://www.ide.go.jp/English/Research/Region/Asia/pdf/201209_kudo.pdf

Toshihiro Kudo and Fumiharu Mieno. (2007). **Trade, Foreign Investment and**

Myanmar's Economic Development during the Transition to an Open

Economy. <http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Dp/pdf/116.pdf>

UNCTAD. **World Investment Report 2006.** <http://unctad.org/ec/Docs/wir>

2006_en.pdf.

UNCTAD. **World Investment Report 2015.** <http://unctad.org/en/PublicationsLibrary>

/wir2015_overview_en.pdf

WEE KH. (2007). **outward foreign direct investment by enterprises from Thailand.**

http://unctad.org/en/docs/iteiit20071a4_en.pdf

สวยสั่งได้ : ความงามแบบเกาหลี
Korea Beauty , You Can order

วิชาษา เทียมลม
Visakha Tiemlom

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาปรากฏการณ์ “ความงามแบบสาวเกาหลี” ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย กลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเกาหลีด้วยอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Culture Industry) จนกลายเป็น กระแสเกาหลีฟีเวอร์ (Korea Wave) ในประเทศไทย และกรณีศึกษาจากบันทึกประสบการณ์การทำศัลยกรรมของผู้หญิงไทยที่เดินทางไปศัลยกรรมที่ประเทศเกาหลี เพื่อศึกษาประสบการณ์ก่อนทำศัลยกรรม และประสบการณ์หลังจากตัดสินใจทำศัลยกรรม นำไปสู่การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ “ความงามแบบสาวเกาหลี” ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาร่างกายทางมานุษยวิทยา

คำสำคัญ : ความงามแบบสาวเกาหลี, ศัลยกรรมความงาม, กระแสเกาหลีฟีเวอร์

Abstract

The article aims to study “Korea Beauty” Phenomenon in Thai society, economic development strategies of Korea with Culture Industry, Korea Wave in Thailand and Case Study of a Thai woman from before and after cosmetic surgeries experience in Korea. The article ‘s analysis was based upon anthropological study of the body.

Keywords : Korea Beauty, Cosmetic Surgery , Korea Wave

บทนำ

ประวัติความเป็นมา ความเป็นชาติ การสร้างชาติของประเทศเกาหลี

ประวัติศาสตร์ชาติเกาหลีไม่ได้สวยงามเหมือนประเทศไทย แผ่นดินเกาหลีผ่านความทุกข์ บอบช้ำอย่างแสนสาหัส ย้อนไปในอดีตเมื่อ 57 ปีก่อนคริสตกาล ถึง ค.ศ. 668 เกาหลีปกครองด้วย 3 อาณาจักรคือ คือ โคกูเรีย (Koguryo) เป็กเช (Paekche) และซิลลา (Shilla) ซึ่งปกครองทั้ง คาบสมุทรเกาหลีและพื้นที่ส่วนใหญ่ในแมนจูเรีย ต่อมาในปี ค.ศ. 676 อาณาจักรซิลลาได้รวม คาบสมุทรทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกันเป็นครั้งแรกและได้สถาปนาอาณาจักรใหม่ชื่อว่าอาณาจักรโค เรียว อาณาจักรโคเรีย (Koryo, ค.ศ. 918-1392) ชื่อ “เกาหลี” (Korea) มีที่มาจาก “Koryo” นั้นเอง (oceansmile.com) ในปี ค.ศ. 1231-1392 ประเทศเกาหลีถูกยึดครองโดยชาวมองโกล ตกเป็น เมืองขึ้นญี่ปุ่นถึง 35 ปี (ค.ศ. 1910-1946) ซึ่งได้ล้มล้างระบบกษัตริย์ และพยายามสลายวัฒนธรรม เกาหลี ต่อมาเกิดสงครามเกาหลี (ค.ศ. 1950-1953) จนกลายเป็น 2 ประเทศคือ เกาหลีเหนือ (โชซอน) และเกาหลีใต้ (แตฮัน) ทำให้ประเทศเกาหลีได้เผชิญกับปัญหา รุมเร้า ได้แก่ ภัยจากประเทศ คอมมิวนิสต์จากจีนและโซเวียต คู่แข่งทางเศรษฐกิจอย่างญี่ปุ่นและศัตรูที่เคยพยายามกลืนกินชาติ พันธุ์เกาหลี รวมถึงความแตกแยกกับเกาหลีเหนือ ปัญหาต่างๆ เป็นแรงผลักดันให้ประชาชนเกาหลี เกิดอุดมการณ์ชาตินิยมอย่างเข้มแข็ง เป็นแรงขับเคลื่อนให้ประชาชนในสังคมเกาหลีใต้เป็นสังคม แห่งการต่อสู้เพื่อพัฒนาตนเอง จนกลายเป็นประเทศที่มีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจมากที่สุดหนึ่งใน เอเชีย (เศรษฐกิจพิเศษ กระจ่างวงศ์, 24 มกราคม 2552) ไม่เพียงแต่การพัฒนา ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมเท่านั้น แต่ยังเร่งพัฒนาโครงสร้างและสถาบันทางวัฒนธรรม เนื่องจากรัฐบาล เกาหลีใต้ตระหนักในความสำคัญของการเผยแพร่วัฒนธรรมโดยใช้กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้ สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือ

องค์การวัฒนธรรมและสื่อกาฬเกาหลี Korea Culture and Content Agency – KOCCA และ กลยุทธ์ในการส่งเสริมสินค้าทางวัฒนธรรมของเกาหลีใต้

รัฐบาลเกาหลีใต้พัฒนาและสนับสนุนนโยบายด้านวัฒนธรรม มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 ล่าสุด กระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว (Ministry of Culture and Tourism) เป็นหน่วยงานหลัก ทำหน้าที่ผลักดันนโยบายและส่งเสริมงานด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว เน้นการผลักดันกระบวน ทัศน์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ให้คงอยู่อย่างมั่นคงในกระแสโลกาภิวัตน์ รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ตระหนักถึง

ประโยชน์ในการพัฒนาให้วัฒนธรรมเกาหลีกลายเป็นสินค้าที่สร้างรายได้ให้กับประเทศจึงจัดตั้งองค์การวัฒนธรรมและสภารัตถะเกาหลี (Korea Culture and Content Agency – KOCCA) ในปี พ.ศ. 2541 เพื่อพัฒนากลยุทธ์การถ่ายทอดเนื้อหาสาระความเป็นเกาหลี (Korea Content) ภารกิจหลักของ KOCCA คือ สนับสนุนและส่งเสริมให้นำเนื้อหาสาระความเป็นชาติเกาหลี หรือ Korea Content สอดแทรกลงไปนสือบันเทิงทุกประเภท ได้แก่ ภาพยนตร์ เกม ศิลปะ ดนตรี และ แอนิเมชัน เพื่อเป็นจุดแข็งในการเผยแพร่ไปยังต่างประเทศเพื่อนำรายได้เข้าประเทศ และมีเป้าหมายเน้นการจรรโลงสังคม โดยเฉพาะภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ ในขณะที่ภาพยนตร์และละครของประเทศพัฒนาแล้วจำนวนมากเน้นการลงทุนทางเทคนิค ความลึกลับซับซ้อนของเนื้อเรื่องที่ชวนให้ตีความ และความตื่นเต้นเร้าใจ แต่ภาพยนตร์เกาหลีสมัยใหม่กลับเน้นเรื่องราวของชีวิต การต่อสู้เพื่อความถูกต้องและจริยธรรม มีการถ่ายทอดความความสัมพันธ์อันดีที่เหมาะสมระหว่างคนในสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดตะวันออกที่ได้รับอิทธิพลมาจากขงจื้อ เช่น ในภาพยนตร์เรื่องสะดุดรักที่ปักใจ (Full House) เป็นภาพยนตร์ที่ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมในทางสร้างสรรค์ จะเห็นได้ว่า รัฐบาลเกาหลีพยายามทำให้วัฒนธรรมเกาหลีได้รับการยอมรับในสังคมต่างประเทศ เป็นตัวเลือกใหม่ของการบริโภควัฒนธรรมภายนอกผ่านกลยุทธ์การสื่อสาร เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวและการส่งออกไปขายนำรายได้เข้าประเทศ (เศรษฐพันธ์ กระจ่างวงศ์, 24 มกราคม 2552) จากงานศึกษาของ ทยากร แซ่แต้ (2551) พบว่าภาพยนตร์เรื่องสะดุดรักที่ปักใจ (Full House) , รักนี้ชั่ววินรันตร์ (Autumn in My Heart) และแดจังกึม จอมนางแห่งวังหลวง (Dae Jung Kum Jewel in the Palace) มีการนำเสนอเนื้อหาของละครที่สร้างประโยชน์ทางธุรกิจ ได้แก่ ธุรกิจอาหาร ท่องเที่ยว ความบันเทิง สินค้าอุปโภคบริโภค การรักษาโรค นอกจากนี้ KOCCA ได้สร้าง Learning Center และสนับสนุนเทคโนโลยีระหว่างความรู้จากมหาวิทยาลัยที่มีคณะหรือภาควิชาด้านวัฒนธรรมไปสู่ผู้ประกอบการ และยังทำหน้าที่หลักในการส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมไปสู่ตลาดต่างประเทศอย่างเป็นระบบ โดยจัดตั้งสาขาในต่างประเทศ ได้แก่ ลอสแอนเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา, ลอนดอน ประเทศอังกฤษ, โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น และปักกิ่ง ประเทศจีน (จุฑาทอง จารุมลิต, 2549)

กระแสเกาหลีฟีเวอร์

กระแสเกาหลีฟีเวอร์ หรือ คลื่นเกาหลี (The Korean Wave หรือ K-Wave) มาจากภาษาเกาหลีที่เรียกว่า ฮัลยู (Hallyu) เกิดจากที่รัฐบาลเกาหลีสนับสนุนการประชาสัมพันธ์คลื่น

เกาหลี (Hallyu) อย่างจริงจังให้ไปในทิศทางเดียวกันในทุกๆ ด้าน (สุริศา ประชาบาล, 2550) กระแสความนิยมเกาหลีค่อยๆ เข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 เป็นความนิยมในวัฒนธรรมร่วมสมัย ได้แก่ ละครเกาหลี ภาพยนตร์เกาหลี ดาราเกาหลี นักร้องเกาหลี การใช้สิ่งของต่างๆ ที่ผลิตจากประเทศเกาหลี ฯลฯ (สุภภัทร ทองเจริญ , 2557) และ ในปี ค.ศ. 1998 หรือ พ.ศ. 2541 หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจได้ 1 ปี กระทรวงวัฒนธรรมของเกาหลีได้จัดทำนโยบายและแผนปฏิบัติการ 5 ปี และแผน 10 ปี (Korea 2010 : Culture, Creativity and Content) สนับสนุนงบประมาณจำนวนมากเพื่อส่งเสริมให้ภาครัฐและเอกชนลงทุนจัดการศึกษาด้านอุตสาหกรรมวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเกาหลี พลิกโฉมทุนวัฒนธรรมเอเชีย ที่เรียกกันว่า คลื่นวัฒนธรรมป๊อปเกาหลี (The Korean Wave) (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2549)

ปรากฏการณ์กระแสความนิยมเกาหลีในประเทศไทยเริ่มปรากฏชัดเจนเมื่อมีการนำละครชุด (ซีรี่ส์) มาแพร่ภาพในประเทศไทย คือเรื่อง เกาหลีเรื่องรักนี้ชั่วนิรันดร์ (Autumn in my heart) ตามด้วยกระแสต่อเนื่องจากละครชุดอีกหลายเรื่อง เช่น รักในสายลมหนาว (Winter Love Song), สะดุดรักที่พักใจ (Full House), เจ้าหญิงรุ่มรวยกับเจ้าชายเย็นชา (Princess Hours), รักรุ่มรวยของเจ้าชายกาแฟ (Coffee Prince) ซึ่งล้วนเป็นละครที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในหลายประเทศ นอกจากนี้ ละครชุด แดจังกึม จอมนางแห่งวังหลวง (Jewel in the Palace) ยิ่งทำให้กระแสความนิยมเกาหลีร้อนแรงมากขึ้น เนื่องจากการสอดแทรกเนื้อหาทางประเพณีและวัฒนธรรมเกาหลี นอกจากละครชุด (ซีรี่ส์) ที่ได้รับความนิยมแล้ว ภาพยนตร์จากเกาหลี ยิ่งย้ำกระแสความนิยมเกาหลีให้มากขึ้น ได้แก่ ยายตัวร้ายกับนายเจ๋มเจ๋ม (My Sassy Girl) หรือ ลิขิตรักข้ามเวลา (Il mare) ส่งผลให้นักแสดงเกาหลีจึงกลายเป็นที่รู้จักในหมู่แฟนละครชุดและภาพยนตร์เกาหลี อีกทั้งเพลงประกอบละครหรือภาพยนตร์ก็กลายเป็นที่นิยมอย่างล้นหลามเช่นเดียวกัน นอกเหนือไปจากความนิยมในละครชุด ภาพยนตร์ หรือ ตัวนักแสดงแล้ว ความนิยมในกระแสเกาหลียังขยายไปถึงศิลปินนักร้องเกาหลีทั้งหลายมากมายจนทำให้เกิดความคลั่งไคล้ต่อกระแสเกาหลีฟีเวอร์ไปทั่วสังคมไทย ซึ่งความนิยมดังกล่าวเริ่มจาก ศิลปินเดี่ยว เช่น เรน (Rain) เซเวน (SE7EN) จนต่อเนื่องไปถึงศิลปินกลุ่มชายและหญิง เช่น ทงบังชินกิ (Dong Bang Shin Ki) ซุปเปอร์จูเนียร์ (Super Junior) เกิร์ลเจเนอเรชัน (Girls' Generation) วันเดอร์เกิร์ล (Wonder Girls) ทูเอนนี่วัน (2NE1) เป็นต้น เราจะสังเกตเห็นความคลั่งไคล้ในตัวศิลปินเกาหลีที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก จากจำนวนการจัดแสดงคอนเสิร์ต นักร้องเกาหลีและจำนวนรอบของคอนเสิร์ต รวมไปถึงราคาบัตรคอนเสิร์ตที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ตามความนิยมในตัวศิลปิน นอกจากนี้ กระแสเกาหลีฟีเวอร์ยังส่งผลให้รายการวาไรตี้เกาหลีเป็นที่นิยมมากขึ้น

ดังจะเห็นได้จากสื่อโทรทัศน์ไทยได้นำรายการ วาไรตี้เกาหลี เกมโชว์มากมายมานำเสนอ เป็นต้น (ต้องชนก สนแสวงผล, 2554) ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของบุศยรินทร์ สัจจะวรรณ (2555) ที่พบว่าละครโทรทัศน์ชุดแดจังกึมส่งผลต่อทัศนคติของผู้ชม ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีและความชื่นชมต่อประเทศเกาหลี ในด้านอาหาร และการท่องเที่ยว ทำให้เกิดกระแสนิยมเป็นอย่างมาก ส่งผลต่อกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวประเทศเกาหลีมีการเจริญเติบโต เกิดทัวร์ตามรอยละครแดจังกึม ธุรกิจร้านอาหารเกาหลีเป็นที่นิยม เนื่องจากผู้ชมละครอยากลองรับประทานอาหารเกาหลีแบบในละคร และงานวิจัยของ สะริลา ป็องพิมพ์ (2551) ยังพบว่า ผู้รับสารจากภาพยนตร์ซีรีส์เกาหลีเรื่อง “แดจังกึม” หรือกลุ่มแฟนคลับ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20-35 ปี เกิดการคล้อยตามไปกับตัวละครเสมือนว่าตนเองได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งกับตัวละครที่ตัวเองชื่นชอบ ได้สังเกตการณ์อย่างใกล้ชิด และเกิดพฤติกรรมการรับรู้เลียนแบบตัวละครที่เป็นนางเอก เช่น การฝึกปรุงอาหารเกาหลีที่บ้าน หรือคลังคลังการรับประทานอาหารเกาหลี และพบว่า ผู้รับสารจากภาพยนตร์ซีรีส์เกาหลีเรื่อง “แดจังกึม” รับวัฒนธรรมเกาหลีผ่านสื่อภาพยนตร์ และเลียนแบบวัฒนธรรมเกาหลีมากขึ้น เป็นไปในแนวทางเดียวกับงานวิจัยของ อลิสา วิทวัสกุล (2549) พบว่า ภาพยนตร์ซีรีส์เกาหลีเรื่อง “แดจังกึม” มีอิทธิพลต่อการประชาสัมพันธ์ประเทศไทยอย่างมาก เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมทางอ้อมสู่สมาชิกในสังคม

ในประเทศไทย กระแสเกาหลีฟีเวอร์ ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และพบได้ในวัฒนธรรมชีวิตประจำวัน ได้แก่ อาหาร ภาษา เครื่องแต่งกาย ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ เกมโชว์ วารตี้ เพลง สิ่งสำคัญคือ ละครโทรทัศน์ของประเทศเกาหลีได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ไว้ในละครโทรทัศน์ (อลิสา วิทวัสกุล, 2549) ละครเกาหลีสามารถครองใจผู้ชมในประเทศไทยอย่างล้นหลามและรวดเร็ว ความต่างทางวัฒนธรรมไม่ได้เป็นอุปสรรคในการรับชม แต่ผู้ชมกลับให้ความสนใจ และง่ายต่อการทำความเข้าใจ เนื่องจากละครเกาหลีแสดงออกถึงความเป็นเอเชีย เมื่อละครได้รับความนิยมจากผู้ชม ผู้ชมจะเกิดการเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมจากประเทศเกาหลี (ดุริยางค์คมขำ, 2553)

ศัลยกรรมความงามแบบเกาหลี

กระแสเกาหลีนำมาสู่ ละครเกาหลี นักร้องเกาหลี อาหารเกาหลี เครื่องสำอางเกาหลี และหนึ่งในอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเกาหลีที่ส่งผ่านมากคือ การทำศัลยกรรมความงามแบบเกาหลี จะเห็นได้ว่าผู้หญิงในสังคมไทยรับกระแสความงามแบบเกาหลีที่ถูกส่งผ่านศิลปิน ดารา นักร้องเกาหลี ทำให้การทำศัลยกรรมความงามแบบเกาหลีได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก การที่โลกเข้าสู่ยุคหมู่บ้าน

โลก (Global Village) การสื่อสารที่รวดเร็วของอินเทอร์เน็ต สังคมออนไลน์ส่งผลให้เห็นตัวอย่าง ก่อน (Before) และหลัง (After) ของผู้ทำศัลยกรรมในสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อซีรีย์ภาพยนตร์จาก ประเทศเกาหลี สื่อดารานักร้องเกาหลี สื่อสังคมออนไลน์หรือ Website ที่ผู้หญิงหน้าตาธรรมดาๆ สามารถเปลี่ยนเป็นคนสวยได้ เกิดกระแสนิยมการทำศัลยกรรมแบบเกาหลี ส่งผลให้ค่านิยมและ ทักษะคติเปลี่ยนไป ทำให้ความสวยแบบเกาหลีเป็นความสวยที่ตรึงอยู่ในใจผู้หญิงและอยากที่จะสวย แบบนั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ต้องชนก สนแสวงผล (2554) ที่พบว่า วัฒนธรรมการ บริโภคความงามทางร่างกายของสตรีไทยในกระแสความนิยมเกาหลีที่ยังพบอยู่ต่อเนื่อง เกิดจาก ความรวดเร็วของการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่ออินเทอร์เน็ต ที่ทำให้ผู้บริโภคคล้อยตามอย่างไม ่รู้ตัว ก่อให้เกิดให้กระแสความนิยมเกาหลียังคงแข็งแรงมากพอที่จะส่งต่อไปให้ทั้งทุนขนาดเล็กหรือ ขนาดใหญ่แสวงหาผลประโยชน์ที่อาจเกิดจากกระแสความนิยมนี้ต่อไป และจากการศึกษาของ ยุภาพร ขจรโกศล (2556) พบว่า การเปิดรับนิตยสารแฟชั่นและบันเทิงไทยส่งผลต่อวัยรุ่นสตรีไทย รับรู้ผลด้านบวกที่ตัวแบบได้รับจากการทำศัลยกรรมเสริมความงาม และการรับรู้ผลด้านบวกนี้ ก็ ส่งผลต่อทัศนคติต่อการทำศัลยกรรมเสริมความงามของวัยรุ่นสตรีไทย

ภาพตัวแทนความงามของสาวเกาหลีคือ รูปลักษณ์ความงามภายนอกที่ซึ่มซบและได้รับ อิทธิพลจากกระแสความนิยมเกาหลี จากงานวิจัยของ ปรัชญาพร ทองเกลี้ยง (2553) พบว่า วัยรุ่น ไทยรับรู้ความสวยแบบเกาหลี ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ สายแบริ้ว ตาโต ผิวขาว และดูเป็นธรรมชาติ โดยวัยรุ่นมีการเลียนแบบพฤติกรรมภาพลักษณ์ ได้แก่ หน้าตา รูปร่าง และการแต่งกายของดารา นักร้อง นักแสดง นางแบบเกาหลี ด้วยการแต่งหน้า แต่งกาย และการทำศัลยกรรม โดยเฉพาะจาก ซีรีย์เกาหลีที่ทำให้วัยรุ่นอยากสวยแบบเกาหลี จากข้อสังเกต คนเกาหลีที่ยังไม่ได้ทำศัลยกรรม ส่วนมากมีตาเล็กชั้นเดียว รูปหน้าใหญ่ การทำศัลยกรรมเกิดเป็นรูปแบบใหม่ในการสร้างใบหน้าให้ดู สวยเป็นธรรมชาติ โดยมี 3 องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญคือ ตาสองชั้น จมูก และรูปหน้า V-Line (MGR Online, 18 กรกฎาคม 2555) นิยามความงามของสาวเกาหลีนั้นมีลักษณะคล้ายๆ กันคือ ผิวขาว จมูกเรียวเล็ก ตากลมโตสองชั้น ใบหน้าที่เล็กและคางที่มีลักษณะเป็นตัว V หรือที่เรียกกัน ว่า V-Shape (BusinessInsider, 2559) การทำ V-Shape สำหรับผู้ที่มีโครงหน้าใหญ่ คือการ ศัลยกรรมกระดูกบริเวณกรามและคาง เพื่อให้หน้าเรียวเล็กลง และแก้ไขใบหน้าที่ไม่สมมาตรกัน สัดส่วนของใบหน้าด้านกว้างที่ได้รูปคือ 13 : 10 : 7 คือบริเวณความกว้างช่วง โหนกแก้ม กราม และคาง ที่ได้สัดส่วน (โรงพยาบาลไอดี, 13 พฤษภาคม 2559)

ภาพ : รูปใบหน้าแบบเกาหลี "แท้" ที่รายการทางสถานีโทรทัศน์ทาง SBS จำลองขึ้นมาว่าสาวเกาหลีส่วนใหญ่ควรมีใบหน้าแบบนี้

ที่มา : <http://www.manager.co.th/Entertainment/ViewNews.aspx?NewsID=9550000087109>

ดวงตาแบบเกาหลีเป็นดวงตาที่กลมโต ชั้นตาไม่กว้างมาก โดยแพทย์จะเย็บเปลือกตาให้ดูโตเป็นรูปอัลมอลด์ จมูกมีสันที่ไม่สูงมาก ปลายจมูกงอนนิดๆ ใบหน้า V-Line ถือเป็นอุดมคติความงามแบบสาวเกาหลี เพราะธรรมชาติคนเกาหลีมีรูปหน้าที่กว้างและกลม การทำศัลยกรรมผ่าตัดกรามและโหนกแก้มจึงเป็นเรื่องจำเป็นและเป็นที่ยอมรับมาก จากบทสัมภาษณ์คุณหมอซออินซู (Korean kori , 27 กุมภาพันธ์ 2558) ศัลยแพทย์ที่คลินิกศัลยกรรมที่ชื่อว่า Designer Plastic Surgery ในกรุงโซล มีความเห็นว่า คนเกาหลีมีใบหน้าที่เหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ เพราะคนเกาหลีสืบเชื้อสายต้นกำเนิดมาจากชาวมองโกลเหมือนกันหมดแทบ 100% ซึ่งต่างจากคนไทยที่มีบรรพบุรุษหลายเชื้อสายผสมกัน ทำให้คนไทยมีหน้าตาที่หลากหลาย

ภาพ : "ปาร์คมินยอง" กับลือคหน้ายอดนิยมของสาวเกาหลี

ที่มา : <http://www.manager.co.th/Entertainment/ViewNews.aspx?NewsID=9550000087109>

ผู้หญิงมีความเชื่อว่า ความงามของผู้หญิงคือ ร่างในอุดมคติ สามารถจัดการได้ และเป็นโครงการที่สร้างอย่างไม่มีวันเสร็จสิ้น (ณัฐธิดา เมล์ทาง, 2555) ผู้หญิงจึงเลือกที่จะลงมือปฏิบัติการแปลงโฉมตัวเอง ความงามแบบเกาหลีเป็นรูปแบบความงามแบบเอเชีย ที่ไม่จำเป็นต้องมีจมูกโด่งแบบชาวตะวันตก ซึ่งความงามแบบเกาหลีเป็นความงามแบบธรรมชาติ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ ปรัชญาพร ทองเกลี้ยง (2553) ที่พบว่า ความงามแบบเกาหลี ในทัศนะของวัยรุ่นไทยคือ ความงามที่ดูเป็นธรรมชาติ “ความงามแบบสาวเกาหลี” จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความงามของผู้หญิงในยุคปัจจุบัน สังคมไทยจึงเกิดปรากฏการณ์ที่ผู้หญิงอยากสวยแบบสาวเกาหลี ส่งผลให้ผู้หญิงจำนวนมากลงทุนเปลี่ยนแปลงตัวเอง เพื่อให้สวยตามแบบฉบับ “ความงามแบบสาวเกาหลี”

ทำไมปรากฏการณ์ “ความงามแบบสาวเกาหลี” จึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจศึกษา เหตุผลเพราะว่า ผู้หญิงเกาหลีที่ผ่านการทำศัลยกรรมออกมาแล้ว หน้าเหมือนกันราวกับเป็นฝาแฝด ยกตัวอย่างเช่น นางงามเกาหลี 2013 ที่สร้างความฮือฮาไปทั่วโลก เนื่องจากนางงามทั้ง 20 คนนั้นมิใช่หน้าทีคล้ายกัน และ นางงามเกาหลี 2012 ที่ออกมายอมรับว่าตัวเองผ่านการทำศัลยกรรม จนโดนตั้งฉายาว่า “มิสพลาสติก 2012” (ASTV ผู้จัดการออนไลน์, 29 เมษายน 2556) นั้นหมายถึง การทำศัลยกรรมทำให้ทุกคนออกมาหน้าตาคล้ายกัน แสดงให้เห็นว่า ความงามแบบเกาหลีเป็นมายาคติที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากบริบททางสังคมที่มีการส่งผ่านวัฒนธรรมเกาหลี ทำให้เกิด

ความชื่นชอบความเป็นเกาหลี ที่ทำให้ผู้ชมติดตามใจคลั่งไคล้ในความเป็นเกาหลี โดยมีสื่อมวลชน เป็นปัจจัยสำคัญ อาทิเช่น ภาพยนตร์ซีรีส์ ดารา นักร้อง เป็นต้น

แนวคิดเรือนร่างในทางมานุษยวิทยา

Maliowski (1929) ได้ศึกษาเพศสภาวะผ่านร่างกาย ใน *The Sexual Life of Savages in North – western Melanesia* พบว่า สถาบันทางวัฒนธรรมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการทางสรีระวิทยาและจิตวิทยาของมนุษย์ ได้แก่ ด้านโภชนาการ การสืบพันธุ์ ความสุขสบายทางร่างกาย ความปลอดภัย การพักผ่อน เป็นต้น (Synnott and Howes, 1992) และงานของ Halliburton (2002) เรื่อง *Rethinking Anthropological Studies of the Body* ได้กล่าวถึงบุคคลที่เริ่มศึกษาเกี่ยวกับร่างกายทางมานุษยวิทยา คือ Marcel Mauss (1950) ใน *Techniques of the Body* ว่าร่างกายมนุษย์คือเครื่องมือสำคัญที่เป็นสัญลักษณ์ทางธรรมชาติขั้นพื้นฐาน เพราะร่างกายมนุษย์แต่ละสังคมถูกหล่อหลอมจากวัฒนธรรมที่ต่างกัน และงานของ Margaret Mead กล่าวว่า มนุษย์เรียนรู้เทคนิคและวิธีการใช้ร่างกายผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่าน ความเชื่อ วัฒนธรรม จารีตประเพณีของมนุษย์ และให้ความสำคัญกับเพศสภาพ อายุ หรือความงาม ที่ถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมมากกว่าชีววิทยา ยังมีงานของ Synnott (1993) ใน *The Body Social Symbolism, Self and Society* ในเรื่อง *Beauty and the Face* กล่าวว่า ใบหน้าคือสัญลักษณ์สำคัญของบุคคล เป็นเอกลักษณ์ และบุคคลใช้ใบหน้าผ่านการสื่อสารด้วยอวจนภาษา ใบหน้าเป็นตัวกำหนดที่สำคัญในการรับรู้ความงามหรือความไม่งาม และการรับรู้เหล่านี้หมายถึงความภาคภูมิใจในตนเองและโอกาสในชีวิต

งานศึกษาในประเทศไทย มีงานของ ปรีติตา เถลิ้มเผ่า กอนันตกุล (2541) ได้กล่าวถึงนักคิดกับการมองร่างกายในหลายๆ มิติ อาทิเช่น รูโดฟสกี (Rudofsky) มองว่า ร่างกายเป็น “วัตถุดิบ” ของ “ผลงานสร้างสรรค์ของมนุษย์” ในสังคมยุคก่อนประวัติศาสตร์ดั้งเดิม การตัดแปรงร่างกายให้กลายเป็นร่างที่สังคมยอมรับ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) มองว่า ชนชั้นสูงและชนชั้นกลางใช้ร่างกายเป็นทุนเพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาผลประโยชน์ทางชนชั้น แมรี่ ดักลาส (Mary Douglas) มองว่า ร่างกายเป็นสัญลักษณ์ในการทำความเข้าใจโครงสร้างและระเบียบสังคม โดยแนวคิดเหล่านี้อยู่บนเงื่อนไขทางสังคม การเมือง วัฒนธรรม และช่วงเวลา เป็นการใช้อาภกรรมแต่ละชุดมาวางบนสังคมวัฒนธรรม เพื่อควบคุมร่างกายของแต่ละคนซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุด

นอกจากนี้ ปริตตา ได้กล่าวว่า ปัจจุบันในสังคมตะวันตก มีแนวโน้มที่จะมองร่างกายในฐานะหน่วย (Entity) ซึ่งอยู่ในกระบวนการของการกำลังกลายเป็นบางสิ่งบางอย่าง (The Process of Becoming) หรือเป็นโครงการ (Project) ที่เรียกว่า The Body Project คือร่างกายที่สร้างมาสำเร็จเรียบร้อย แต่ต้องเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และกำลังเปลี่ยนไปเป็นสิ่งอื่นอย่างไม่มีความจบสิ้น เพื่อให้ร่างกายบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเป็นการสื่อถึงอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตน (Identity) ของปัจเจกชน มนุษย์จึงต้องสร้างร่างกายให้เป็นทุน ด้วยการจัดการ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ดูแลรักษา หันมาใส่ใจสุขภาพ ร่างกายถูกสร้างขึ้นมาจากด้วยความหมายวัฒนธรรม ด้วยการจัดการ ควบคุม จำกัด สร้างกฎเกณฑ์ หรือปกปิดบางด้านของร่างกาย

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาร่างกายทางมานุษยวิทยา ที่แตกต่างหลากหลาย แสดงถึงการครอบงำทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และช่วงเวลา สะท้อนถึงผู้หญิงไทยในการใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือในการแสดงอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตน (Identity) ด้วยการใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ของเกาหลี ในยุคที่กระแสคลื่นเกาหลีมีอิทธิพลต่อค่านิยมความงามแบบสาวเกาหลี

การค้นหาคำตอบในเรื่องร่างกาย สามารถวิเคราะห์ได้ในมิติกระบวนการทางการแพทย์ การศัลยกรรมที่ก้าวหน้ามากขึ้นทำให้เกิดปฏิบัติการกับร่างกายเสมือนโครงการ (The Body Project) ที่ต้องปรับปรุง พัฒนา เปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีความจบสิ้น ที่ผู้หญิงเลือกการทำศัลยกรรมในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวเอง เพื่อให้ร่างกายบรรลุความงามตามเป้าหมายที่วางไว้ เป้าหมายของความงามแบบเกาหลีจึงถูกสร้างขึ้นด้วยระบบความหมายทางวัฒนธรรมที่ส่งผ่านสื่อมวลชนมายังผู้หญิงไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกกรณีศึกษาของคุณปาล์มผู้หญิงไทยที่เดินทางไปทำศัลยกรรมที่ประเทศเกาหลี เนื่องจากเป็นกรณีศึกษาที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างได้ เพราะเป็นกรณีศึกษาที่มีรายละเอียดของกระบวนการทางการแพทย์ที่ชัดเจน และเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างในการเปลี่ยนแปลงร่างกาย กรณีตัวอย่างของผู้ทำศัลยกรรมรูปหน้า V-Line ซึ่งเป็นการศัลยกรรมที่ใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ของเกาหลีที่มีลักษณะเด่นของความงามแบบเกาหลี

กรณีศึกษาของคุณปาล์มเป็นการศึกษาถึงการปฏิบัติการในกระบวนการทางการแพทย์เกาหลีที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในการเปลี่ยนแปลงร่างกายตามเป้าหมายที่คุณปาล์มวางไว้ (The Body Project) และเพื่อวิเคราะห์ถึงความหมายทางวัฒนธรรมที่ส่งผ่านสื่อมวลชนว่าผู้หญิง

ไทยรับรู้ความหมายความงามแบบเกาหลีอย่างไร แล้วผู้หญิงที่ทำศัลยกรรมแบบเกาหลีได้สื่อถึง
อัตลักษณ์ ความเป็นตัวตน (Identity) ของตัวเองอย่างไร

กรณีศึกษา : กระบวนการศัลยกรรมของผู้หญิงไทยที่ประเทศเกาหลี

ประสบการณ์การทำศัลยกรรมที่ประเทศเกาหลี ศึกษาจาก Review ศัลยกรรม ของคุณ
ปาล์ม เมื่อ 13 พฤษภาคม 2558 (Missbabycurlly, 13 พฤษภาคม 2558) เพื่อเสนอภาพ
กระบวนการศัลยกรรม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลาคือ

1. ประสบการณ์ก่อนทำศัลยกรรม ได้แก่ เป้าหมายในการทำศัลยกรรม, ความกังวลต่อ
ร่างกายเดิม, และเหตุผลที่ตัดสินใจทำศัลยกรรมที่เกาหลี

2. ประสบการณ์หลังจากตัดสินใจศัลยกรรม จะทำศัลยกรรมที่ไหนกับหมอคนไหน เลือก
เทคนิคแบบไหน การประเมินผลที่เกิดจากการผ่าตัด

1. ประสบการณ์ก่อนทำศัลยกรรม ได้แก่ เป้าหมายในการทำศัลยกรรม, ความกังวลต่อร่างกาย
เดิม, และเหตุผลที่ตัดสินใจทำศัลยกรรมที่เกาหลี

เป้าหมายของการทำศัลยกรรมครั้งนี้ คือ ปรับรูปหน้า V-Line โหนกแก้ม เหนียง ลดแก้ม
เนื่องจาก คุณปาล์มเห็นว่า โคนงหน้ามีปัญหา ได้แก่ ฟันเหยิน คางสั้น แก้มเยอะ หน้าไม่เท่ากัน และ
กล้ามเนื้อกรามจากการนอนกัดฟัน ประสบการณ์ศัลยกรรมก่อนไปทำศัลยกรรมที่เกาหลี คือ โคนง
หน้า (ผ่าตัดเล็ก และ Botox) ตัดฟัน 3 รอบ รวมระยะเวลาตัดฟัน 12 ปี ทำจมูก แบบซิลิโคน 8 ปี
ปากบนบาง 2 ปี Botox 2 ปี เมโสแฟต 2 ปี ทำหน้าอก 10 เดือน

ภาพ : คุณปาล์มก่อนศัลยกรรม

เหตุผลที่ตัดสินใจไปทำที่เกาหลี

เมื่อ 2 ปีที่แล้ว คุณปาล์มอยากทำคางเพราะอยากทำให้หน้ายาวหน้าเรียว ศึกษาใน Website <http://dodeden.com> และได้ทำศัลยกรรมปากกับหมอต่านหนึ่งในประเทศไทย คุณหมอบอกไม่ควรทำคาง เหตุผลคือคางเป็นคนละก้อนกับแก้ม หมอแนะนำให้ฉีด Botox กับเมโสแพต เพื่อลดแก้มพอฉีดเมโสแพต แล้วแก้มจะบวมมากและยุบลงเป็นการสลายไขมัน แต่ข้อเสียคือเจ็บมากและต้องทำต่อเนื่อง คุณปาล์มได้ซื้อคอสแต่ทำไม่หมด เพราะไม่ค่อยชอบ จึงค้นหาข้อมูลใหม่ เจอคนหน้าคล้ายๆ กันไปทำอีกคลินิก เมื่อพบคุณหมอจึงบอกว่าอยากทำคาง แต่คุณหมอตบว่าไม่ควรทำเหมือนหมอคคนแรก ให้ฉีด Botox ดีกว่า จึงฉีด Botox 1 ชุดของอังกฤษ หลายเดือนผ่านไปแก้มลดลง แต่ผ่านไป 7-8 เดือนก็กลับมาเป็นแบบเดิม อาจเพราะคุณปาล์มนอนกััดฟัน กลับมาทบทวนตัวเองพบว่า ไม่ชอบอะไรที่ฉีด ไม่ได้กลัวเข็ม แต่กลัวผลข้างเคียงและสิ้นเปลืองและเห็นผลไม่ชัดเจน และต้องฉีด Botox ทุก 6 เดือน ฉีดหนึ่งครั้งราคา 15,000 บาท จึงตัดสินใจเลิกฉีด Botox ต่อมาดูรายการ Let Me In เกิดแรงบัลดาลใจ เพราะกรณีของผู้หญิงนี้

รูป : Before – After ในรายการ ที่ทำให้คุณปาล์มเกิดแรงบันดาลใจทำศัลยกรรมที่เกาหลี

จึงค้นข้อมูลการทำศัลยกรรมเกาหลี เจอแต่แบบหน้ายาว ทำขากรรไกร และราคาแพง เงิน
เก็บยังไม่พอ จึงหาข้อมูลเพิ่มเติมพบว่าในประเทศไทยมีหมอท่านหนึ่ง ทำ V-Line แบบไม่แพง ดูรีวิวลแล้ว
ดูดี แต่อ่านรีวิวลแล้วมีความกังวล เนื่องจากหมอวางยาสลบนาน ต้องไปรอที่คลินิกแบบอดอาหาร
หลายวัน เวลาไม่แน่นอนแต่ต้องอดทนรอ คุณปาล์มจึงตัดสินใจเก็บเงินต่อและตัดสินใจทำศัลยกรรม
ที่เกาหลี เพราะกลัวอันตราย เนื่องจากเลือดจางเม็ดเลือดแดงไม่สมบูรณ์ และอีกเหตุผลคือ เวลา
ผ่าตัดไม่ชัดเจนทำให้แพนคุณปาล์มลำบากในการล้างมาดูแลหลังผ่าตัด

จากการศึกษาประสบการณ์คุณปาล์มก่อนทำศัลยกรรม พบว่าคุณปาล์มมีเป้าหมายในการ
เปลี่ยนแปลงร่างกาย (The Body Project) คือรูปหน้า V-Line ด้วยการทำศัลยกรรมจากแพทย์ที่
ประเทศเกาหลี เนื่องจาก แพทย์ในประเทศไทยมีเทคโนโลยีที่เห็นผลไม่ชัดเจน เนื่องจากแพทย์ 2
ท่านแนะนำให้คุณปาล์มฉีด Botox แต่เมื่อเวลาผ่าน 7-8 เดือน รูปหน้าที่แก้มเยอะกลับมาเป็น
เหมือนเดิม อีกเหตุผลคือ คุณปาล์มกลัวผลกระทบข้างเคียงและสิ้นเปลือง เนื่องจากต้องฉีด Botox
ทุก 6 เดือน สรุปได้ว่า ความกังวลต่อรูปหน้าที่แก้มเยอะของคุณปาล์มที่ตัดสินใจเดินทางไป
ศัลยกรรมที่ประเทศเกาหลี เหตุผลเนื่องจากแพทย์ที่ประเทศไทยไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการ
ของคุณปาล์มได้ เนื่องจากเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ไม่ทันสมัย และสิ้นเปลือง

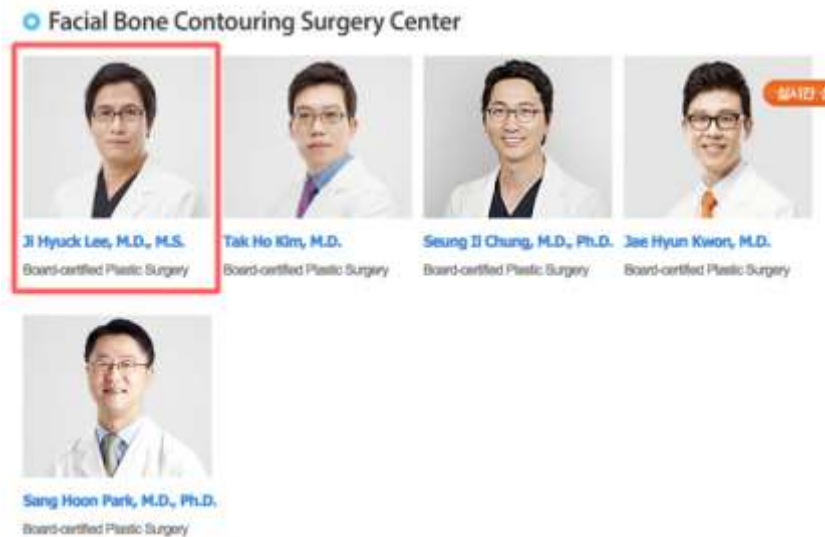
2. ประสบการณ์หลังจากตัดสินใจศัลยกรรม จะทำศัลยกรรมที่ไหนกับหมอคนไหน เลือกเทคนิคแบบไหน การประเมินผลที่เกิดจากการผ่าตัด

คุณปาล์มติดต่อโรงพยาบาล ID ในเกาหลี โทรศัพท์ติดต่อจากหมายเลขโทรศัพท์ใน Facebook ของโรงพยาบาล ID โรงพยาบาลให้คุณปาล์มส่งรูปด้านหน้าตรง 45 องศา และด้านข้าง (ไม่มีเครื่องสำอาง) แล้วโรงพยาบาลจะถามว่าคุณปาล์มไม่ชอบส่วนไหน และจะตอบกลับมาว่าสามารถทำศัลยกรรมอะไรบ้าง ตอนที่ปรึกษาคุณปาล์มคิดว่าจะทำ V-Line, V3 Lifting โหนกแก้ม แต่ขอปรึกษาแพทย์ก่อน ต่อมาโรงพยาบาลจะถามว่าอยากทำศัลยกรรมกับแพทย์คนไหน คนไข้สามารถเลือกได้ ปกติแพทย์โครงหน้าของโรงพยาบาล ID ที่เห็นในรายการ Let Me In บ่อยๆ คือคุณหมอ Dr. Park Sanghoon แต่คุณปาล์มชอบกรณีคนไข้ชาวจีนของคุณหมอ Dr. Lee Ji Hyuk เพราะชอบผลงานที่ผ่านมา คุณหมอ Lee มีชื่อเสียงมากที่เกาหลีและจีน ทำงานที่โรงพยาบาล ID มานาน แต่คนไทยอาจจะไม่ค่อยรู้จัก ค่าใช้จ่ายคุณหมอทุกคนเท่ากัน คนไข้สามารถเลือกคนไหนก็ได้

ภาพ : คนไข้ชาวจีนของคุณหมอ Dr. Lee Ji Hyuk

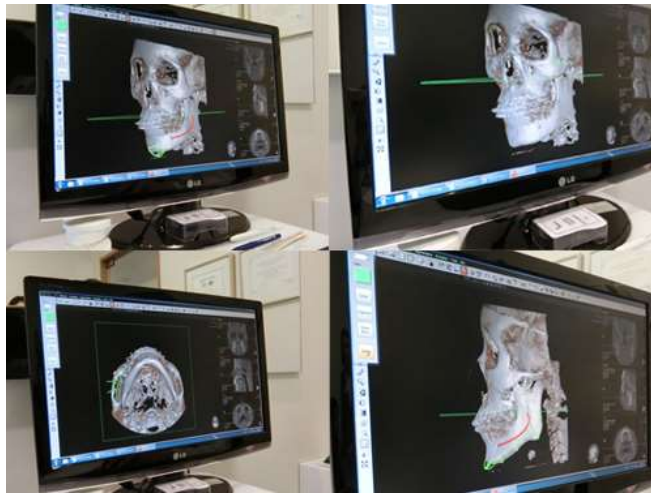

ภาพ : คุณหมอ Dr. Lee Ji Hyuk

การจองคิวของโรงพยาบาล ID ต้องโอนเงินก่อนถึงจะทราบวันปรึกษาและวันผ่าตัด เมื่อโอนเงินแล้วเจ้าหน้าที่จะติดต่อกลับมา เพื่อบันทึกวันปรึกษา ค่าใช้จ่ายในการนัดวันปรึกษา 1 ล้านวอน พอได้วันนัดจึงจองตั๋วเครื่องบินและโรงแรม จะให้เจ้าหน้าที่จองให้หรือคนไข้จะจองโรงแรมเองก็ได้ คุณปาล์ม เดินทางด้วยสายการบิน T'way และกลับสายการบิน Jeju เนื่องจากราคาถูก เวลาเหมาะสม คือ ถึงเช้า กลับดึก การศัลยกรรมทำโครงหน้าต้องอยู่เกาหลีอย่างน้อย 14 วันหลังผ่าตัด คุณปาล์มอยู่ 16 วัน มีรถมารับที่สนามบิน ประหยัดได้ 80,000 วอน รถรับ-ส่งโรงแรม โรงพยาบาล ประมาณ 3 ครั้ง ขั้นตอนในการปรึกษาวันแรกค่อนข้างละเอียด ใช้เวลาเกือบทั้งวัน และผ่าตัดในวันรุ่งขึ้น มีล่ามเข้ามาแนะนำตัว ช่วยกรอกแบบฟอร์มของโรงพยาบาล ได้แก่ อายุ ประวัติแพ้ยา เคยผ่าตัดอะไรมาบ้าง ต้องการทำอะไร ไม่ชอบส่วนไหน ต่อด้วยการทำ CT Scan ในหลายๆมุม และแบบหมุนรอบเจาะเลือด ถ่ายรูป 4 มุม เป็นรูปก่อนทำ ขั้นตอนต่อมาคือ ปรึกษากับผู้ช่วยคุณหมอ ผู้ช่วยคุณหมอจะถามว่าไม่ชอบตรงไหน อยากทำอะไร แล้วผู้ช่วยคุณหมอจะแนะนำว่าควรทำอะไรบ้าง ต่อมาก็พบคุณหมอ Dr. Lee Ji-Hyuk คุณหมอก็จะบอกว่าทำอะไรได้บ้างใกล้เคียงกับคุณผู้ช่วยหมอ คุณหมอจะเปิด CT Scan กะโหลกก่อนหน้าแล้วประเมิน

ภาพ : รูป CT Scan กะโหลก

สรุป คุณหมอ Dr. Lee Ji-Hyuk ทำสอยให้ดังนี้ ทำโหนกแก้ม หน้าไม่เท่ากันข้างหนึ่งทำได้เล็ก ลงได้ 4 mm อีกข้าง 6 mm และทำ V-line ปรับกรอบรูปหน้าตัดตั้งแต่กรอบใบหูลงมา มุมกรามตัด ได้ถึง 14mm กับ 11 mm คุณหมอแจ้งว่าโดยรวมหน้าจะดูเล็กลงจากด้านหน้าข้างละ 6 mm ตัดแต่ง กระดูกคางให้เล็กลงและยื่นออกมาด้านหน้า เหมือนเสริมคางด้วยกระดูกตัวเอง ที่โรงพยาบาล ID อ้างว่าโรงพยาบาลเป็นผู้คิดค้น V-line และเป็นผู้เชี่ยวชาญ อันดับ 1 เรื่องโครงหน้าของเกาหลี

ขั้นตอนถัดมามีคุณหมอ คือ Dr. Seo Young Tae ทำ V3 Lifting เข้ามาให้คำปรึกษา เป็น หมอที่โรงพยาบาลจัดมาให้ V3 Lifting ปกติจะทำสำหรับคนที่อายุมาก แต่ปัญหาของคุณปาล์มคือ เนื้อแก้มเยอะจนห้อย เหมือนคนอายุ 40 ปี คุณหมอเข้ามาอธิบายเช่นเดียวกับคุณหมอ Lee ว่ามีแพล ตรงไหนบ้างจะดึงกระชับตรงไหนบ้าง V3 Lifting คือการเจาะรูเล็กๆ ด้านล่างตรงคาง ใช้เข็มเลเซอร์ เข้าไปละลายไขมันแล้วทำให้กล้ามเนื้ออ่อนแรง แล้วร้อยไหม ดึงส่วนที่หย่อน เหมาะกับคนอายุมาก คนแก้มเยอะ แก้มย้อย คนที่ผ่าตัด V-line ออกมาก จะทำให้กระชับขึ้นการทำ V3 Lifting สำหรับ หน้าคุณปาล์มอยู่ได้ 2 ปีกว่า ถ้าดูแลดีก็ยืดเวลาไปอีก ถ้าไขมันกลับมากองที่หน้าหลัง2ปีต้องทำใหม่

เมื่อปรึกษากับแพทย์จนครบแล้ว คุณหมอผู้ช่วยจะเข้ามาถามและสรุปว่าคุณปาล์มทำ 3 อย่างคือ โหนกแก้ม ,V-line และ V3Lifting คุณหมอผู้ช่วยแจ้งว่า ต้องพักฟื้น 2 สัปดาห์ที่นี้ก่อนกลับ

ไทยจะมีเอกสารมาให้อ่านและเซ็นรับทราบ เรื่องวางยา และผลข้างเคียงต่างๆ การทำ V-line อาจทำให้ผิวหนังหย่อนคล้อยในบางคนที่ตัดเยอะแต่สำหรับปาล์ม ทำ V3 Lifting ร่วมด้วยจึงไม่มีปัญหาหย่อนคล้อย คุณหมอจะพยายามแก้ไขโครงหน้าออกมาให้เท่ากันมากที่สุด และมีแผลเป็นในช่องปาก

วันผ่าตัด คุณหมอ Lee เข้ามาสรุปว่า คุณปาล์มอยากได้โครงหน้าทรงไหน คุณปาล์มเลือกเอาแบบคางเล็กแหลมเท่าที่จะเป็นไปได้ หลังจากออกจากห้องผ่าตัดแล้ว คุณปาล์มมีอาการหนาวสั่น พยายามใช้ผ้าห่มไฟฟ้ามาวางทับตัว ไม่เกิน 5 นาทีจึงหายหนาว เสาหน้าเกลือมีเครื่องให้ยาแก้ปวดตัวเองแบบกดปุ่ม คุณปาล์มไม่เจ็บปวดจึงไม่ได้กดยาแก้ปวดให้ตัวเอง ช่วงนี้คือช่วงดูอาการแบบเข้มงวด ภายใน 6 ชั่วโมงที่ออกจากห้องดูอาการ ห้ามนอนมีป้ายมาติดที่เสาน้ำเกลือว่านอนได้เวลากี่โมง คุณปาล์มทรมาณมากเพราะง่วงมาก แต่ไม่ได้เจ็บปวด พยายามหายใจลึกๆ ทางปากให้แก๊ส ยาสลบออกให้หมด ไม่มีอาการอาเจียน แต่มีคนคอยปลุก ห้ามหลับ ในห้องมีจอคอมพิวเตอร์ให้เปิดซีรี่ย์ดู เพื่อไม่ให้หลับ

ภาพ : รูปคุณปาล์มหลังผ่าตัด

พอผ่านการทรมานร่างกายจากการห้ามนอน วันต่อมาพบว่า ปากบวมมาก ไม่สามารถควบคุมการไหลของน้ำลายได้ วันแรกหลังการผ่าตัด หมอพอใจผลการผ่าตัด คุณหมอใช้เครื่องมือฉายแสงที่หน้า เพื่อลดบวม และทำ CT Scan เมื่อเสร็จเรียบร้อย ขั้นตอนถัดมาคือซั้อยา และดูแลตัวเอง เช่น ห้ามกินของแข็ง ผัด เค็ม มัน เพราะแผลผ่าตัดในปากจำนวนมาก แต่คุณปาล์มไม่รู้สึกรู้ว่า มีแผลไม่ปวดแสบร้อนใดๆ ต้องบ้วนน้ำยาฆ่าเชื้อ ทุก 2 ชั่วโมง เป็นอันเสร็จสิ้น

ภาพ : รูปคุณปาล์ม Before – After การทำศัลยกรรมที่ประเทศเกาหลี

กรณีศึกษาของคุณปาล์มเป็นการศึกษาถึงกระบวนการปฏิบัติการทางการแพทย์ของการศัลยกรรมที่ประเทศเกาหลีของคุณปาล์มได้แก่ การปรับเปลี่ยนรูปหน้าด้วย 3 วิธีคือ โหนกแก้ม, V-Line และ V3 Lifting โดยใช้เทคนิคทางการแพทย์ที่ทันสมัย โดยมีขั้นตอนการปรึกษาที่ละเอียด ใช้เวลานาน และมีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละเทคนิค มีผู้ช่วยแพทย์ให้คำแนะนำ แผลที่เกิดในช่องปากทำให้ไม่มีร่องรอยของการผ่าตัด และคนไข้ไม่รู้สึกรู้สึกเจ็บปวด หลังผ่าตัดมีการติดตามอย่างเข้มงวด แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของวงการศัลยกรรมเกาหลีที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปหน้าคุณปาล์มตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ (The Body Project) ให้สวยอย่างธรรมชาติ เพราะไม่มีร่องรอยจากแผลผ่าตัด คุณปาล์มรับรู้รูปหน้า V-Line ผ่านรายการ Let Me In โดยศึกษาจากผลงานการผ่าตัดรูปหน้า V-Line จากคนไข้ที่มีปัญหาแก้มเยอะแบบคุณปาล์ม ด้วยความเชื่อที่ว่าความงามแบบเกาหลีคือรูปหน้าที่เรียวเล็กแบบ V-Line การมีรูปหน้าที่เรียวเล็กเป็นการสื่อถึงอัตลักษณ์ความงามแบบเกาหลีที่ดูอ่อนวัย รูปหน้าที่มีแก้มแสดงถึงความชรา

การวิเคราะห์ปรากฏการณ์การทำศัลยกรรมแบบสาวเกาหลีของผู้หญิงไทยด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาร่างกายทางมานุษยวิทยา

ความงามแบบสาวเกาหลี เป็นความงามที่ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นประดิษฐ์กรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Constructed) ผู้เขียนจึงวิเคราะห์ปรากฏการณ์ “ความงามแบบสาวเกาหลี” ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาร่างกายทางมานุษยวิทยา

“ความงามแบบสาวเกาหลี” เป็นกระบวนการในการสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรม ที่ผู้หญิงสร้างขึ้นจากการทำศัลยกรรม เป็นความงามพิมพ์นิยมในยุคกระแสเกาหลีพีเวอร์ ที่ประเทศเกาหลี ส่งวัฒนธรรมผ่านสื่อมวลชนมายังสังคมไทย ได้แก่ ผิวขาว ตากลมโต จมูกโด่งไม่มาก รูปหน้า V-Line รูปร่างผอมสูง ผ่านดารา นักร้อง นักแสดง ซึ่งสะท้อนถึงวิถีคิดของผู้หญิงที่มองว่า ร่างกายอยู่ในกระบวนการที่กำลังกลายเป็นบางสิ่งบางอย่าง (The Process of Becoming) หรือที่เรียกว่า The Body Project ผู้หญิงจึงจัดการ ปรับเปลี่ยนร่างกายตลอดเวลา ด้วยการทำศัลยกรรมด้วยความเชื่อ ค่านิยม ที่มากับอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเกาหลีที่ส่งผ่านมาประเทศไทย เพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์ความงามแบบที่ผู้หญิงตั้งไว้

จากการศึกษา ผู้หญิงเห็นว่าความสวยเป็นสิ่งที่สามารถสร้างขึ้นได้ ผู้หญิงรับรู้ถึงความงามแบบเกาหลีเป็นความงามที่สามารถสั่งได้ จัดการได้ ด้วยการทำศัลยกรรมและเทคโนโลยีทางการแพทย์ เป็นสิ่งที่เงินสามารถซื้อได้ เมื่อธรรมชาติไม่ได้ให้ความงามในแบบที่เธอต้องการ ผู้หญิงจึงมองว่าความงามนั้น สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ เพื่อนำไปสู่อำนาจของผู้หญิงในมิติอื่นๆ

บทสรุป

คำตอบเรื่องร่างกายจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาร่างกายทางมานุษยวิทยา ครอบงำด้วยวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และช่วงเวลา สะท้อนถึงมนุษย์ในการใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือในการแสดงอัตลักษณ์ การศัลยกรรมที่ก้าวหน้ามากขึ้นทำให้เกิดปฏิบัติการกับร่างกายเสมือนโครงการ (The Body Project) ที่ต้องปรับปรุง พัฒนา เปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีวันจบสิ้น เพื่อให้ร่างกายบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เป้าหมายของร่างกายจึงถูกสร้างขึ้นด้วยระบบความหมายทางวัฒนธรรม สังคม การเมือง และช่วงเวลา

เป้าหมายของร่างกายในกระบวนการศัลยกรรมความงามแบบเกาหลีจึงถูกสร้างขึ้นด้วยระบบความหมายทางวัฒนธรรม เป็นความหมายที่สังคมให้กับร่างกาย คือความงามตามแบบพิมพ์นิยมที่สังคมกำหนด นั่นได้แก่ ความงามที่มีลักษณะตากลมโต จมูกโด่งไม่มากนัก รูปหน้า V-Line ดูเป็นธรรมชาติ เป็นอัตลักษณ์ที่ผู้หญิงต้องการและสามารถสั่งได้ว่าต้องการหน้าตาแบบไหนตามความ

ต้องการของตนเอง เป็นความงามที่จัดการได้ สิ่งได้ด้วยทุนที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบทำศัลยกรรมจากแพทย์ที่ประเทศเกาหลี ส่วนในด้านสังคม ความหมายของความงามแบบเกาหลี มีนัยยะเพื่อปกป้องฐานะทางสังคมได้ เพื่อแสดงอัตลักษณ์ทางสังคม บ่งบอกถึงการเข้าเป็นคนในกลุ่ม กลุ่มของคนงามตามแบบเกาหลี ในด้านการเมือง ร่างกายเป็นศูนย์กลางของการแสดงอำนาจในการควบคุมผ่านกลไกของรัฐ ได้แก่ สถาบันแพทย์ คลินิก โรงพยาบาลศัลยกรรมของประเทศเกาหลี ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเกาหลี เพื่อส่งเสริมร่างกายในแบบที่การพัฒนาโครงการ (The Body Project) ที่ต้องเปลี่ยนแปลง พัฒนา เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการผลิตของประเทศ

สุดท้าย ความงามแบบสาวเกาหลี ความสวยที่สั่งได้ ผู้หญิงกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงร่างกายอย่างไม่มีวันจบสิ้น (The Process of Becoming) ด้วยกระบวนการทางการแพทย์สมัยใหม่ เข้ามามีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงร่างกาย ที่มาพร้อมกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรม เป็นตัวกระตุ้นความเป็นมาตรฐาน ความเป็นสากล ด้วยอุดมคติความงามแบบสาวเกาหลีให้กับผู้หญิงไทย ภายใต้พลวัตของการสื่อสาร ผู้หญิงจะเลือกแสดงอัตลักษณ์ของตัวเองตามความงามทางการตลาด หรือจะต่อต้านขัดขืน หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับผู้หญิงเป็นผู้ตัดสินใจในการสร้างเรือนร่างของตัวเอง ดังที่ Susan Bordo กล่าวว่า “ร่างกายของคุณเป็นร่างกายที่คุณสืบทอดมา แต่คุณต้องตัดสินใจว่าจะทำอะไรกับมัน” (Bordo, 1993: 249)

เอกสารอ้างอิง

จุฑาทอง จารุมิลินท. (2549). *การพัฒนาเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ : From nobody to a world leader.* (วารสาร). กรุงเทพฯ : สรรพากรสารสิน 53,9 (ก.ย. 2549). 69-76.

ศุริยงศ์ คมขำ. (2553). *การผลิต การเผยแพร่และการบริโภคละครซีรีส์เกาหลี*
กรณีศึกษา : เรื่องแดจังกึมและเจ้าหญิงวุ่นวายกับเจ้าชายเย็นชา. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สาขาวิชา
สื่อสารมวลชน.

- ต้องชนก สนแสงผล. (2554). **วัฒนธรรมการบริโภคความงามของสตรีไทยใน กระแสความนิยมเกาหลี**. วิจัยนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง.
- ทยากร แซ่แต้. (2551). **มายาคติทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในละครเกาหลีและการสร้างประโยชน์ทางธุรกิจ**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชานิเทศศาสตร์ธุรกิจ.
- ณัฐธิดา เมล์ทาง. (2555). **มายาคติความงามในโฆษณาเครื่องสำอางค์บนเว็บไซต์ทางโทรทัศน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะวารสารศาสตร์และ สื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน.
- บุศยรินทร์ สัจจะวรรณ. (2555). **ภาพลักษณ์วัฒนธรรมเกาหลีผ่านละครโทรทัศน์ชุดแดจังกึม**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน.
- ปรีตตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล. (2541). **เผยแพร่-ปรากฏ : ทดลองมองร่างกายในศาสนาปรัชญา การเมือง ประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ปรัชญาพร ทองเกลี้ยง. (2553). **การศึกษาการรับรู้และการยอมรับรูปแบบ “ความสวยแบบเกาหลี” ของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร**. รายงานโครงการเฉพาะบุคคล, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาวิชาการบริหาร สื่อสารมวลชน.
- ยุภาพร ขจรโกศล. (2556). **การนำเสนอตัวแบบด้านบวกของการทำศัลยกรรมเสริมความงามในนิตยสารแฟชั่นและบันเทิงไทยและการตอบสนองของวัยรุ่นสตรีไทย**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, บัณฑิตวิทยาลัย.
- สระริลา ป้องพิมพ์. (2551). **การถ่ายทอดวัฒนธรรมเกาหลีผ่านภาพยนตร์ซีรีส์ กรณีศึกษา : เรื่อง “แดจังกึม” จอมนางแห่งวังหลวง**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชานิเทศศาสตร์ธุรกิจ.

สุริศา ประชาบาล. 2550. **กระบวนการจัดทำแผนการประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์ไปบริษัทข้ามชาติเกาหลีในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน.

อลิสา วิทวัสกุล. (2549). **การประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีผ่านละครโทรทัศน์แดจังกึมจอมนางแห่งวังหลวง.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2549). **คลื่นวัฒนธรรมป๊อปเกาหลี Korea wave : โฉมหน้าทุนวัฒนธรรมเอเชีย** (จุลสาร). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Bordo, Susan. (1993). **Material girl : The Effacement of Postmodern Culture.** Berkley : University of Calofornia Press.

Halliburton, Murphy. (2002). *Rethinking Anthropological Studies of the Body: Manas and Bodham in Kerala.* **American Anthropologist** 104(4) : 1123-1134.

Synnott, Anthony. (1993). **The Body Social : Symbolism, Self and Society.** Newyork : Routledge.

Synnott, Anthony and David Howes. (1992). *From Measurement to Meaning : Anthropologies of the Body.* **Anthropos** 87: 147-166.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

โรงพยาบาลไอดี <http://www.wonderful.in.th/v-line-id-hospital/>. สืบค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2559

เศรษฐพันธ์ กระจ่างวงศ์ http://esarnkurdhod.blogspot.com/2009/01/blog-post_2919.htm. สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2559

สุวภัทร ทองเจริญ http://screamink.blogspot.com/2014/03/hallyu-hallyu-1990-1_6.html. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2559

ASTV ผู้จัดการออนไลน์. <http://www.manager.co.th/Entertainment/ViewNews.aspx?NewsID=9560000051349>. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2559

BusinessInsider. <http://www.meekhao.com/news/korea-surgery>. สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2559

Korean kori <http://www.dek-d.com/studyabroad/36587/>. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2559

Missbabycurlly <http://www.dodeden.com/forum/threads/5254/> สืบค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2559

MGR Online, <http://www.manager.co.th/Entertainment/ViewNews.aspx?NewsID=9550000087109>. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2555

oceansmile <http://www.oceansmile.com/Korea/HistoryKorea.htm> สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2559

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนหมู่บ้านอาฮาสอง
แควพัฒนา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย¹⁶

Cultural Ecology and Community Resource Management in
Songkhwaepattana village, Maeyao Municipality Chiangrai province

ศศิพัชร์ เมฆรา

Sasiphat Mekara

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต
อัตลักษณ์ทางภูมิปัญญา และนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรง
และสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและ เสนอแนวทางดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่
เหมาะสมกับชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อาฮาบ้านสองแควพัฒนา เทศบาลตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงราย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้นำศาสนาและประชาชนชาวบ้าน
ในบ้านสองแควพัฒนา จำนวน 20 คน จาก การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม
และไม่มีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า บ้านสองแควพัฒนาเป็นหมู่บ้านที่พึ่งพิงวิถีชีวิตกับความหลากหลาย
ทางชีวภาพของป่า ชีวิตและประกอบอาชีพหลักที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทรัพยากรที่อยู่ใกล้กับชุมชน
มีอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ของ 3 มิติ คือ คนกับคน คนกับ
ทรัพยากรทางธรรมชาติและคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ โดยแสดงให้เห็นต่อการประกอบพิธีกรรมใน
รอบปีของชาวอาฮานั้น มีอัตลักษณ์ทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม นอกจากนี้รูปแบบและกิจกรรมใน
พื้นที่ป่าของชุมชนบ้านสองแควพัฒนานั้นได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลแม่ยาวในด้านของ
กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยพิธีที่โดดเด่นคือ “ซึ่งซูโละ” เป็นรูปแบบการช่วยกันอนุรักษ์
พื้นที่ป่าชุมชน มีการปลูกป่าทดแทนและทุกคนในหมู่ได้เข้าร่วมในพิธีกรรมนี้ โดยไม่มีข้อขัดแย้ง

¹⁶ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการวิจัย การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์อา
ฮาบ้านสองแคว เทศบาลตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เพื่อการดำรง และสืบทอด
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัย จากสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงราย 2558

ทางด้านศาสนา และมีพิธีการไหว้ต้นน้ำและ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า “อิซอลดูคู” เป็นการเข้าไปทำ ความสะอาดบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์และการขอขมาโดยผู้นำทางศาสนา ซึ่งเป็นประเพณีที่ยังมีการอนุรักษ์ไว้ อย่างเหนียวแน่น แม้ว่า หลายครัวเรือนจะมีการเปลี่ยนศาสนาเป็นศาสนาคริสต์แล้วก็ตาม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อา ข่าบ้านสองแควพัฒนา ได้แก่ การเปลี่ยนการนับถือผีเป็นการนับถือศาสนาคริสต์แทน เนื่องจากความ ซับซ้อนและความหลากหลายของพิธีกรรม บวกกับสภาพเศรษฐกิจของปัจจุบันที่ไม่เอื้อต่อการ ดำรงชีวิต การพัฒนาของภาครัฐ ในการดำเนินนโยบายที่ไม่สอดคล้องในการดำรงอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของชุมชน ทำให้ชุมชนต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมให้เอื้อกับการ ดำเนินกิจกรรมของภาครัฐ แต่ละเลยความเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ความเจริญ ของสังคมเมือง เยาวชนถูกผลักดันออกนอกชุมชนเข้าสู่สังคมเมือง จึงทำให้ขาดการดำรงและสืบทอด อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า การทำความเข้าใจสถานการณ์ของชุมชนโดยให้คน ชุมชนวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง ผ่านกลไกของเทศบาลตำบลแม่ยาว และมี การเข้ามาดูแลของกลุ่มระชาคมในพื้นที่ จึงจะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนบ้านสองแคว พัฒนาได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : นิเวศวิทยาวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรป่าไม้ ชาติพันธุ์อาข่า
และบ้านสองแควพัฒนา

Abstract

This research aimed to study community history, way of life, identity of wisdoms, and cultural ecology for analyzing factors which influenced living and inheriting of culture, and drawing suggested conservation of the cultural identity of the Akha ethnic group in Songkhwaepattana Village, Maeyao Municipality, Chiang Rai Province. The research was conducted by using the qualitative research method. The data was collected by structural interviews of religious leader, guru, and people living in Songkhwaepattana Village for totally 20 key informants, participatory and non-participatory observation, and group discussions.

The findings of the study revealed that Songkaewpattana Village's livelihood depended on the biological diversity of the forest. Their main occupations related to

the resources nearby. Their identity of wisdoms involved with three aspects which were human and human, human and natural resources, and human and supernatural things, obviously seen by annual rite. In regard to the identity of cultural ecology, there were some conservation activities supported by the government of the Maeyao Community. During “Sung-Shu-Lo”, the main activity of the village, the people reforest together regardless of religion. Moreover, there was “I-sol-Du-Du”, the upstream spirit and the holy water well worship; it was for cleaning the holy water well and the religious leader to request for apologies. This rite continues to be carried out, even though some community members were Christian.

Factors influenced living and inheriting of culture were changes from supernatural believed to Christianity, and also complexity and diversity of the rites. Moreover, economic force that was not allowed them to live, development of the government sector was not concordant with living of community cultural identity and pushed the community to adjust their social structure and culture with activities of the government sector rather than kept their original cultural roots. In addition, urbanization was attracting youths out of the community, so that cultural identity of the Akha ethnic group was less living and inheriting. Understanding of community situation by people living in the community and the government sector would be an appropriated approach for solving the community challenges.

Keywords : cultural ecology, Community Resource Management, Akha ethnic group and, Songkhwaepattana village.

1. บทนำ

การจัดการทรัพยากรและการดำรงอยู่ในสถานะที่โลกปัจจุบันเรียกกันว่าโลกาภิวัตน์ นั้น เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถปฏิเสธปรากฏการณ์ทางสังคมเหล่านี้ได้ เนื่องจากในโลกแห่งพลวัตนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งการปรับตัวของกลุ่มคนหรือชุมชนเพื่อให้เกิดการอยู่รอด ดังคำกล่าวที่ว่า สิ่งมีชีวิตที่แข็งแรงที่สุดจะเป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่รอด แต่ในโลกของกระแสโลกาภิวัตน์ ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่เป็นพลวัต ดังนั้นอาจจะต้องกล่าวได้ว่าผู้ที่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงได้ต่างหากที่จะเป็นผู้ที่อยู่รอด

กระแสโลกาภิวัตน์นั้นได้เข้ามาอยู่ในทุกระบวนการในการดำรงชีวิตประจำวันของผู้คนและได้มีการก่อตัวมาในรูปแบบของสิ่งที่เรามักตีความหมายว่าเป็นการพัฒนา ในทุกพื้นที่ หมู่บ้าน ชุมชนได้ตกอยู่ภายใต้วาทกรรมดังกล่าว เนื่องจากลักษณะทั่วไปของทุกคนที่ต้องการการพัฒนา แต่อย่างไรก็ตามจารีตประเพณียังเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องได้รับการอนุรักษ์และปลูกฝัง เพื่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนตนเอง ดังนั้นจึงมีการจัดการวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรในรูปแบบแนวคิดด้วยนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเกิดขึ้นเพื่อทำให้การพัฒนาดำรงอยู่คู่กับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง ซึ่งเป็นการใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อกลางในการจัดการกิจกรรมหรือทรัพยากรในชุมชน โดยเฉพาะชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ถือได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเองที่ค่อนข้างชัดเจน แต่ในบางครั้งก็ถูกตีความหมายไปถึงความล้าหลังทั้งที่จริงแล้ว สิ่งนี้คือภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมและสืบทอดมายังรุ่นสู่รุ่น จากงานวิจัยของ ทิพวรรณ อินันนทานนท์ (2557) ได้ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมชนเผ่าอาข่ากับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ พบว่า การตั้งชุมชนของอาข่าการนำเอาหลักความเชื่อตามธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวข้องในด้านของสถานที่การตั้งชุมชน การสร้างบ้านที่อยู่อาศัย รวมทั้งวิถีชีวิตที่ในปัจจุบันได้มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในพื้นที่จังหวัดเชียงรายเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีความโดดเด่นในด้านกลุ่มชาติพันธุ์เนื่องจากมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยและยังได้นำเอาจุดนี้มาปรับเป็นจุดแข็งในการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม แต่บางพื้นที่ยังมีรูปแบบการอนุรักษ์และปรับตัวให้มีความผสมกลมกลืนกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่จำนวนมากและมีความสำคัญกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ซึ่งวัฒนธรรมของคนอาข่าทำให้พวกเขาเองชีวิตของคนในเผ่าเป็นการต่อเนื่องกัน เด็กเกิดมาเป็นประกันว่าเผ่าจะไม่สูญพันธุ์ พอโตขึ้นกลายเป็นผู้สร้างเผ่า

และเป็นผู้รักษา “วิถีชีวิตอาข่า” ในที่สุดก็ถึงแก่ความตายและกลายเป็นวิญญาณบรรพบุรุษคอยปกป้องลูกหลานต่อไป กฎต่าง ๆ เหล่านี้ครอบคลุมทุกคนในเผ่า ตั้งแต่ต้นนอนจวบจนเข้าอนรวมทั้งเกิดจนตาย ถือเป็นแนวทางสอนและแนะนำทุกคนในเรื่องของกฎหมายของเผ่า ประเพณี ศาสนา ยา และการรักษาโรค กสิกรรม สถาปัตยกรรม การตีเหล็กและการทำของเครื่องใช้เครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำเพราะพวกเขาไม่มีตัวหนังสือใช้ แม้จะไม่ได้มีการบันทึกประวัติศาสตร์เป็นลายลักษณ์อักษร แต่กลุ่มอาข่าต่างมีตำนาน สุภาษิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีกรรมมากมาย ที่ทำให้หลายรุ่นในเผ่าพันธุ์และชาวซึ่งในความเป็นอาข่าของตน เขาสามารถสืบสาวรายงานบรรพบุรุษฝ่ายบิดาขึ้นไปได้ถึงตัว “ต้นตระกูล” และรู้สึกว่ามันเหล่านั้น ก่อกำเนิดชีวิตเขามา และประทานวิชาความรู้ ในการเลี้ยงชีวิตมาโดยตลอด เพราะเหตุที่มองตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของเชื้อสายซึ่งร้อยมายาวนักหนา (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ,2556)

ในพื้นที่อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เป็นหมู่บ้านบริวารที่อยู่ในความปกครองของบ้านห้วยขมนอก หมู่ที่ 10 เทศบาลตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนชาวอาข่าที่ยังคงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในการนับถือศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีในเทศบาลตำบลแม่ยาว ด้วยระยะทางที่ห่างจากบ้านหลัก(ห้วยขมนอก) ประมาณ เกือบ 5 กิโลเมตร ทั้งยังคงพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติในระดับสูงและมีการอนุรักษ์รวมทั้งมีการรักษาวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ประเพณีบูชาผีต้นน้ำ ผีป่าและผีบ้าน ด้วยการใช้ภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ การดำรงชีวิตและถือแบบแผนการดำเนินชีวิตของอาข่า (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ,2556)

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการศึกษาเพื่อการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแคว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาภูมิปัญญาของชุมชน โดยเฉพาะในยุคที่กระแสโลกาภิวัตน์กำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เพื่อประกอบใช้ในการพัฒนาที่ยั่งยืนและเกิดประโยชน์กับคนในชุมชนได้หลากหลายและครอบคลุมต่อไป

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญา และรูปแบบการจัดการทรัพยากรในแนวทางของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ของชาวอาข่าบ้านสองแควพัฒนาว่ามีลักษณะอย่างไร นอกจากนี้ ฐานข้อมูลด้านภูมิปัญญาต่างๆจะมีการดำรงและสืบทอดอย่างไรในอนาคต เพื่อเป็นไปตามทิศทางและเป้าหมายที่ผู้คนส่วนใหญ่จะได้รับประโยชน์

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการดำเนินชีวิตอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญา และนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
3. เสนอแนะแนวทางดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เทศบาลตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

3. วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ชุมชนหมู่บ้านอาข่าสองแควพัฒนา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายเป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรที่ศึกษาได้แก่

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชน (Key Information) เช่น ผู้นำชุมชน/ครู บุคลากรทางการศึกษา/ผู้นำศาสนาและประชาชนในบ้านสองแควพัฒนาทั้งหมด ซึ่งมีเพียง 42 หลังคาเรือน รวมทั้งยังสอบถามถึงบุคลากรภายนอกชุมชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน เช่น อาสาสมัครสุขภาพ แพทย์พยาบาล นักพัฒนา และนักวัฒนธรรม

3.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย มีทั้งข้อมูลที่ได้จากการ 2 แหล่งคือ

การค้นคว้าเอกสารทั้งที่เป็นรูปเล่มและเอกสารสื่อออนไลน์ งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ และข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่จากกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

3.3 เครื่องมือที่ใช้วิจัยได้แก่

แนวประเด็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interviews) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observer) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observer) รวมทั้งกระบวนการสนทนากลุ่ม

4. ผลการศึกษา

4.1 การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการดำเนินชีวิตอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญา และ นิเวศวิทยาวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา

อู้อั้ล่าอาข่า หรืออาข่า เป็นกลุ่มอาข่าที่เข้ามาประเทศไทยเป็นกลุ่มแรก โดยเข้ามาบริเวณทางภาคเหนือของประเทศไทย เช่น พื้นที่ดอยตุง อำเภอแม่ฟ้าหลวง ถือเป็นอาข่าที่มีจำนวนมากที่สุดในจังหวัดเชียงราย และกระจายไปสู่จังหวัดอื่นๆใกล้เคียง เช่นเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า หมู่บ้านอู้อั้ล่าอาข่า ซึ่งเป็นที่รู้จักและแพร่หลาย สาเหตุที่ต้องเรียกกลุ่มนี้ว่า อู้อั้ หมายถึง หมวกหัวแหลม สามารถแยกคำได้คือ อู้อั้ ย่อมาจากคำว่า อู้อั้ หมายถึงหัว อั้ หมายถึงกลมแหลมสูง เป็นการตั้งชื่อกลุ่มตามลักษณะการใส่หมวก ซึ่งกลุ่มนี้จัดเป็นกลุ่มที่เด่นที่สุดในการใส่หมวกอาข่า

ประชากรอู้อั้ล่าอาข่า ถือเป็นกลุ่มอาข่าที่มีประชากรมากที่สุดในประเทศไทย และมีจำนวนประชากรราวประมาณ 32,500 คน กระจายอยู่ 5 จังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ และตาก ด้านศาสนาและความเชื่อ ของอู้อั้ล่าอาข่า ส่วนมากยังคงนับถือประเพณีดั้งเดิมอยู่ ด้วยการกราบเช่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษและบางส่วนได้หันไปนับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม นอกจากนี้ หมู่บ้านอาข่าอู้อั้ล่าที่มีประชากรมากที่สุดคือบ้านแสนเจริญเก่า ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ด้านภาษาพูดที่กลุ่มอู้อั้ล่าใช้ ถือเป็นภาษาที่มาตรฐานและเป็นกลางในการสื่อสารกันกับอาข่า ประเภทอื่นๆ ทั่วไป

ในพื้นที่หมู่บ้านสองแควพัฒนาเป็นพื้นที่หมู่บ้านอาข่า เป็นอาข่าที่เรียกตัวเองว่า อู้อั้ล่าอาข่า บ้านสองแควเป็นบ้านบริวารของหมู่บ้านห้วยขมนอก ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นอีกหมู่บ้านที่ได้รับผลจากระบบทุนนิยม การเข้ามาของความเจริญ การเข้ามาของกลุ่มนักพัฒนาที่เข้ามาปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชนบ้านสองแคว โดยกลุ่มนามสกุล อามอ เขอมี เป็นตระกูลใหม่ เป็นกลุ่มเครือญาติใหญ่ โดยต้องมีการสืบสายตระกูล (อาเซอะ เซอหมื่น, 2558)

หมู่บ้านเดิมเป็นชาวบ้านเรียกกันว่า หมู่บ้านอาโยะ โดยจะมีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ประมาณ 4-5 กิโลเมตรเป็นพื้นที่หมู่บ้านเก่า ชื่อหมู่บ้านอาโยะโดยย้ายลงมาประมาณ 10 ปี เหตุผลเนื่องจากการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ โดยที่เดิมเป็นที่ กะเหรี่ยง ห้วยขมนอก มีการซื้อที่ดิน 160,000 บาท จ้างตัดถนน 40,000 บาท โดยเป็นการเก็บและจัดสรรเป็น ล็อค ๆ สำหรับที่สร้างบ้านและที่ดินทำกินมีการจัดสรรเอง เก็บเฉลี่ย แต่ละบ้านได้ ที่ตามงบประมาณ และมีการแบ่งจัดสรรโดยใช้วิธีจับฉลาก (อาเซอะ เซอหมื่น, 2558: สัมภาษณ์)

รูปแบบของการจัดการทรัพยากรในหมู่บ้านในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2548-2558) เป็นลักษณะการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการและมีกิจกรรมการฟื้นฟูป่าให้เป็นไปตามธรรมชาติ ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา มีกิจกรรมการเกษตรในลักษณะการทำไร่เลื่อนลอยคือ ย้ายที่ไปเรื่อยๆ หลังจากที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์หรือมีวัชพืชเกิดขึ้น ส่งผลให้มีการทำลายป่า เพื่อการเพาะปลูกที่เน้นปริมาณมากขึ้นทุกปี(พืชเชิงเดี่ยว) หลังจากนั้น ชาวบ้านจึงเกิดความตระหนักและปรับเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรด้วยการเน้นการเกษตรแบบถาวรมากขึ้น นอกจากนี้ การเข้ามาจัดการของกรมป่าไม้ในด้านของการจัดการแบ่งเขตพื้นที่ป่า ได้กำหนดรูปแบบเขตป่าใช้สอยและป่าอนุรักษ์โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้ดูแล ทั้งนี้ในการบริหารจัดการในกลุ่มของชาวบ้านไม่ได้มีการจัดตั้งกฎเกณฑ์เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ลักษณะของการใช้พื้นที่ป่าไม้ จะใช้เพื่อการสร้างบ้านหรือที่อยู่อาศัยไม่ได้หรือการใช้ไม้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ลักษณะ การจัดการพื้นที่หรือทรัพยากรในอดีตจะเชื่อมโยงกันกับลักษณะทางพิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม ดังนี้

“ประตูหมู่บ้าน” ในหมู่บ้านอาข่าก่อนเข้าหมู่บ้านจะมีประตูหมู่บ้านอยู่ที่หัวบ้านและท้ายความเชื่อเกี่ยวกับประตูหมู่บ้านคือการเป็นสัญลักษณ์การป้องกันสิ่งชั่วร้าย ไม่ให้เข้ามารุกรานหมู่บ้าน บริเวณประตูหมู่บ้านจะมีตุ๊กตาเพศหญิงเพศชาย ทำหน้าที่จะคอยป้องกันผู้ที่เข้ามารุกรานบริเวณโดยรอบประตูหมู่บ้าน ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และคนอาข่าจะอบรมสั่งสอนต่อกันถึงข้อห้ามต่อประตูหมู่บ้าน เช่น เข้าไปแตะต้อง บุกรุก หรือ ตัดต้นไม้ ยกเว้นในวันซ่อมแซมประตูหมู่บ้านซึ่งจะมีเพียงปีละครั้งเท่านั้น

ภาพที่1 ประตูผีหน้าหมู่บ้าน

ที่มา: ข้อมูลภาคสนาม 21 ตุลาคม 2557

“ศาลพระภูมิ” เชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นอยู่อาศัยของเทพเจ้า เจ้าเมือง เจ้าที่ แต่ละปีจะมีการเซ่นไหว้เพื่อขอให้ผลผลิตทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์ ผู้ใดลบหลู่ รบกวน หรือตัดต้นไม้บริเวณศาลพระภูมิ จะต้องทำการขอขมาลาโทษ ชาวอาข่าได้รับการสั่งสอนต่อกันมาว่า จะต้องไม่ไป แตะต้อง บุกรุก ตัดต้นไม้ เพราะกลัวว่าเทพเจ้าต่างๆ จะมาทำร้าย ป่าโดยรอบศาลพระภูมิจึงไม่ค่อยมีใครไปรบกวน

“บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์” หมู่บ้านชาวอาข่าจะเลือกสร้างบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณพื้นที่มีน้ำซึม น้ำซับ หรือเป็นต้นกำเนิดของน้ำ โดยมีความเชื่อว่าบริเวณที่เป็นต้นกำเนิดของน้ำเป็นที่สิงสถิตของเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงกำหนดข้อห้ามไม่ให้สร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้เพราะจะไปทำความสกปรกบริเวณต้นน้ำ เนื่องจากจะส่งผลต่อผู้คนทางปลายน้ำเพราะมีคนใช้น้ำทั้งในรูปของการบริโภคและอุปโภค หากฝืนความเชื่อจะกลายเป็นบาปและเกิดการเจ็บป่วย ดังนั้น บริเวณบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์จึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ชาวอาข่ามักไม่เข้าไปรบกวน นอกจากนี้ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่กล่าวมาข้างต้น ได้มีคำสอนที่สืบทอดต่อๆ กันมาคือ ข้อห้ามลบหลู่ด้วยการตัดต้นไม้อย่างเด็ดขาด

ภาพที่ 2 บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

ที่มา: ข้อมูลภาคสนาม 21 ตุลาคม 2557

“ป่าช้า” บริเวณที่ตั้งป่าช้าของหมู่บ้านชาวอาข่าต้องมีต้นไม้ล้อมรอบ เมื่ออยู่ที่หมู่บ้านจะต้องมองไม่เห็นเพราะเชื่อว่าหากมองเห็นจะเกิดความไม่สงบสุขหรือเกิดอาเพศต่าง ๆ นานา ป่าช้าของหมู่บ้านจึงต้องเป็นป่าดิบที่มีป่าไม้ขึ้นอย่างหนาแน่น ป่าช้าไม่สามารถกำหนดขอบเขตได้เพราะเชื่อว่าเมื่อกำหนดเขตไว้คนตายก็ตายลง ตามขอบเขตที่กำหนดบวกกับการฝังศพของชาวอาข่าจะฝังทับกันไม่ได้ ทำให้บริเวณป่าช้าเป็นผืนป่าที่ขยายตัวออกไปเรื่อยๆ ตอบสนองต่อการอนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่ป่าธรรมชาติได้เป็นอย่างดี

ลักษณะทางนิเวศวัฒนธรรมหรือรูปแบบการนำเอาแนวคิดทางด้านวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการรูปแบบและกิจกรรมในพื้นที่ป่าของชุมชนบ้านสองแควพัฒนานั้นได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลแม่ยาวในด้านของกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยพิธีที่โดดเด่นคือ “ชิงซูโละ” เป็นรูปแบบการช่วยกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน มีการปลูกป่าทดแทน และทุกคนในหมู่บ้านได้เข้าร่วมในพิธีกรรมนี้ โดยไม่มีข้อขัดแย้งทางด้านศาสนา และมีพิธีการไหว้ต้นน้ำและ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า “อิซอลดุดู” เป็นการเข้าไปทำความสะอาดบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์และการขอขมาโดยผู้นำทางศาสนา ซึ่งเป็นประเพณีที่ยังมีการอนุรักษ์ไว้อย่างเหนียวแน่น ถึงแม้ว่า หลายครัวเรือนจะมีการเปลี่ยนศาสนาให้เป็นศาสนาคริสต์ แล้วก็ตาม

กลุ่มผู้นำในการจัดการทรัพยากรและการอยู่ร่วมกันกับพื้นที่ป่านั้น เป็นลักษณะกลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ผู้ที่จะมีสิทธิ์ในการตัดสินใจในรูปแบบการจัดการทรัพยากรคือ ผู้นำพิธีในหมู่บ้าน และในปัจจุบันได้มีรูปแบบการรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มในการจัดการทรัพยากร และเมื่อมีประเด็นในการตัดสินใจเกิดขึ้นในพื้นที่จะใช้ระบบประชาธิปไตยโดยรับฟังเสียงข้างมากเป็นหลัก

ปัจจัยหลักเกิดจากปัญหาทางด้านทรัพยากรที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมามีการใช้น้ำโดยขาดการอนุรักษ์ รวมทั้งทรัพยากรป่าไม้ที่มีจำนวนลดลง การขาดคุณภาพของทรัพยากรดิน เนื่องจากชาวบ้านมีการทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่ จึงทำให้เกิดการตระหนักในด้านการต้องเข้ามาจัดการทรัพยากรให้มิใช่ อย่างพอเพียง โดยการจัดการทรัพยากรปัจจุบันป่าไม้ ที่มีการนำหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ โดยมีการแบ่งเขตป่าเป็น 2 พื้นที่ ได้แก่ เขตห้ามใช้ประกอบด้วย เขตป่าพิธี เขตบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เขตศาลพระภูมิ และ เขตประตูลูกบ้าน นอกจากนี้เขตเหล่านี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ จะเข้าไปใช้ประโยชน์ในลักษณะของการหาของป่าแล้วมีผู้เข้ามารับซื้อจากในเมืองเพื่อนำไปจำหน่าย จะเห็นได้ว่าปัจจุบันได้มีรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เปลี่ยนไป โดยปัจจัยหลักมาจากรูปแบบการนับถือศาสนาที่เปลี่ยนไป และได้เพิ่มกิจกรรมในการปลูกป่าทดแทนขึ้น ในช่วงวันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ และในช่วงเดือนเมษายน เพื่อเป็นการปลูกป่าทดแทนในส่วนที่ได้ใช้ไป เพื่ออนุรักษ์ให้ป่ามีความยั่งยืนต่อไป

การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าจากผู้ให้ข้อมูล พบว่า ลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าจะเป็นลักษณะการเข้าป่าเพื่อหาของป่ารอบๆหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่ จะเป็นลักษณะการไป- กลับและถ้าหากต้องมีการค้างแรมต้องพกอุปกรณ์ในการเดินป่าไปด้วย โดยมักจะเป็นการนอนพักใต้ต้นไม้ แต่ในพื้นที่ของป่าพิธีกรรมจะไม่เข้าไปใช้พื้นที่เหล่านั้นเด็ดขาด

“เวลาไปเดินป่าเราก็ไปตามที่กำหนดด้วยหัวใจ ไม่ได้มีการตั้งหลักเกณฑ์อะไรในการเดินป่า เราเดินป่าเพราะหาของป่าไปในทิศทางใด เราไม่หลงเพราะเราใช้ทิศที่กำหนดจากหัวใจ”

นายอ้นเน๊ะ เซอมีเอ ,2558: สัมภาษณ์

ลักษณะของพื้นที่ป่าและความหมายมีดังนี้

ทิศ	ชื่อป่า	ความหมาย/การใช้ประโยชน์	สถานะ
เหนือ	ผามูเซอ	พื้นที่ติดกับบ้านลาหู่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน	ป่าใช้สอย
ตะวันออก	แมฮากอนจอ	เป็นพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านนิยมไป เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์	ป่าใช้สอย
ตะวันตก เฉียงเหนือ	ยามากอนจอ	แปลว่าดอยช้างเป็นพื้นที่ที่ติดกับพื้นที่ดอยช้าง	ป่าใช้สอย
ตะวันตก เฉียงใต้	มียาล่อป่า	พื้นที่ติดต่อกับป่าแม่ยาว	ป่าใช้สอย
ใต้	หลอดคะนะ	แปลว่าห้วยน้อย	ป่าอนุรักษ์ ป่าพิธีกรรม

ที่มา: การเก็บข้อมูลภาคสนามนายอันเน๊ะ เซอมีเอ ,2558: สัมภาษณ์

ปัจจุบันการจัดการทรัพยากรในหมู่บ้านสองแควพัฒนาเริ่มมีองค์กรต่างๆ เข้ามาพัฒนารวมถึงการจัดทำให้มีการใช้พลังงานน้ำในการสร้างพลังงานไฟฟ้าในหมู่บ้าน ได้แก่ โครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำชุมชน บ้านสองแควพัฒนา (ห้วยขมนอก) หมู่ 10 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเกิดจากแผนพัฒนาพลังงานทดแทนของประเทศที่ได้กำหนดเป้าหมาย การผลิตไฟฟ้าจากพลังน้ำไว้ซึ่งกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการจัดหาและพัฒนาพลังงานทดแทนโดยหน่วยงานของรัฐหรือชุมชนในพื้นที่ร้องขอ โดยจะมีการสำรวจศักยภาพเบื้องต้น เป็นไปโดยความเหมาะสมของชุมชน ซึ่งโครงการนี้กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน ได้เป็นผู้ดำเนินการบริหารงานโครงการในด้านการจัดการก่อสร้างฝาย ระบบส่งน้ำ อาคารโรงไฟฟ้าและสายส่งไฟฟ้า รวมทั้งการจัดซื้อเครื่องกังหันน้ำ ซึ่งลักษณะของฝายเป็นชนิดฝายน้ำล้นคอนกรีตเสริมเหล็ก จากการทำเข้ามาพัฒนาโครงการนี้ในพื้นที่ชุมชนได้มีไฟฟ้าใช้เพิ่มมากขึ้น และในขณะเดียวกันการต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในด้านของเครื่องใช้ไฟฟ้าก็

เพิ่มมากขึ้น และได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น และในบางครัวเรือนได้มีเพียงคนแก่ที่ยังดำรงชีวิตในลักษณะวิถีปกติ ส่วนคนหนุ่มสาวก็ได้มีการย้ายที่อยู่ลงไปอยู่อาศัยในเมืองจะมีการเข้ามาในหมู่บ้านในช่วงที่มีงานหรือกิจกรรมของหมู่บ้าน

4.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาถึงอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ด้านศิลปะการแสดง ด้านอาหารและด้านนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา พบว่ามีปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ดังนี้

1. การเปลี่ยนการนับถือผีเป็นการนับถือศาสนาคริสต์แทน

ชุมชนอาข่าบ้านสองแควพัฒนาอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านความเชื่อ จากการนับถือผีแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมมาเป็นการนับถือศาสนาคริสต์ เนื่องจากความซับซ้อนและความหลากหลายของพิธีกรรม บวกกับสภาพเศรษฐกิจของปัจจุบันที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิต เพราะการนับถือดั้งเดิมจะต้องเคร่งครัดในการ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จะขาดหรือผิดพลาดในขั้นตอนการประกอบพิธีไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันต้องใช้สัตว์ต่างๆ ในการทำพิธีเช่น ไก่เป็นจำนวนมาก เป็นเหตุทำให้ชาวบ้านต้องทิ้งความเชื่อการนับถือผีดั้งเดิม แล้วหันไปนับถือศาสนาคริสต์แทน

จากการศึกษาพบว่าในช่วงที่คณะผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจข้อมูลเบื้องต้น โดยเฉพาะข้อมูลด้านบริบทชุมชนนั้น ครัวเรือนของชุมชนทั้ง 42 ครัวเรือน มีผู้นับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่ แต่ยังคงเหลือผู้นับถือศาสนาดั้งเดิมคือนับถือผีอยู่ 7 หลังคาเรือน โดยพบว่าทั้ง 7 ครัวเรือนนั้นเป็นเครือญาติกันและเนื่องด้วยมีผู้นำในการประกอบพิธีกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในการประกอบพิธีกรรมดั้งเดิม จึงยังคงยึดมั่นในความเชื่อดั้งเดิมอยู่ ซึ่งยังคงปฏิบัติตามพิธีกรรมในรอบชีวิตทุกอย่างเหมือนสังคมดั้งเดิม แต่อย่างไรก็ตามจากการสังเกตพบที่มีความขัดแย้งในแง่การดำเนินกิจกรรมของชุมชน ซึ่งมีกิจกรรมที่สอดคล้องกับการจัดชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและ Home Stay ซึ่งต้องแสดงประเพณีและพิธีกรรมผ่านการละเล่นและดนตรีของคนทั้งชุมชน แต่ผู้ที่เข้าร่วมส่วนใหญ่ผู้นับถือศาสนาคริสต์จึงเป็นการนำเสนอการแสดงที่ไม่สอดคล้องกับวิถีดั้งเดิมอย่างแท้จริง อีกทั้งผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลกับคณะผู้วิจัย มีเพียงกลุ่มแกนนำ และตัวแทนผู้ประกอบพิธีกรรมดั้งเดิม ซึ่งคือกลุ่มของชาวบ้าน 7 ครัวเรือนดังกล่าวเท่านั้นเป็นส่วนใหญ่ จากการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ด้านอาหารจะพบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเปลี่ยนความเชื่ออย่างชัดเจน กล่าวคือ พิธีกรรมศาสนาดั้งเดิมมีรายละเอียดของการดำเนินการทางพิธีกรรมมาก ได้แก่ การเสียค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัตถุดิบประกอบพิธีกรรม เช่น หมู ไก่ เหล้า น้ำชา ไข่ เป็นต้น ซึ่งในแต่

ละพิธีกรรมคนที่มีฐานะทางการเงินจะใช้หมูในการประกอบพิธีกรรม แต่สำหรับคนที่ฐานะทางการเงินไม่เอื้ออำนวยก็จะใช้หมูในการประกอบพิธี

แต่ภายหลังเมื่อเข้าไปเก็บข้อมูลในครั้งสุดท้าย พบว่าทั้ง 7 หลังคาเรือนเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์แล้ว เนื่องจากทนการกดดันจากชุมชนไม่ได้ อีกทั้งภาระในดำเนินชีวิตไม่สอดคล้องกับกิจกรรมในชุมชน เช่น การออกไปทำงานนอกบ้าน หรือการออกไปเรียนหนังสือนอกชุมชน

2. การพัฒนาของภาครัฐ

การพัฒนาของภาครัฐในการดำเนินนโยบายที่ไม่สอดคล้องในการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้ชุมชนต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมให้เอื้อกับการดำเนินกิจกรรมของภาครัฐ แต่ละเลยความเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมเดิมของตนเอง

ด้วยสภาพชุมชนเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและอยู่ห่างจากบ้านหลักคือบ้านห้วยขมนอก หมู่ 10 ประมาณ 5 กิโลเมตร จึงเอื้อให้วิถีชีวิตดั้งเดิมสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ และชุมชนเองก็ได้ส่งเสริมอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต แต่เมื่อเทศบาลตำบลแม่ยาวมีนโยบายในการสร้างอาชีพและช่วยเหลือชุมชนโดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายในการจัดตั้งชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวของภาครัฐขึ้น โดยทางเทศบาลเองได้เข้ามาประสาน จัดข้อมูลเบื้องต้นและจัดทำสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ต้องการเดินป่าเพื่อชมความหลากหลายทางชีวภาพหรือนักท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะ จะเห็นได้ว่าการจัดสร้างศาลากลางบ้าน การจัดทำข้อมูลของชุมชนนำเสนอนักท่องเที่ยวและการดำเนินกิจกรรมที่เป็นขั้นตอน แต่อย่างไรก็ตามจะพบว่าการดำเนินกิจกรรมสร้างดังกล่าว ชุมชนเองยังไม่พร้อมในการตั้งรับ สืบเนื่องจากการแสดงและการต้อนรับที่ยังไม่มีการจัดสรรหน้าตัวอย่างลงตัว อีกทั้งการกระจายผู้พักอาศัยตามบ้านที่เข้าร่วมการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เอง ยังไม่มีกฎเกณฑ์อย่างแท้จริง และเมื่ออ่านข้อมูลที่นำเสนอนักท่องเที่ยวในศาลากลางบ้านพบว่า ข้อมูลบางเรื่องชุมชนไม่ได้ปฏิบัติตามแล้วหรือเลิกปฏิบัติเพราะไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาปัจจุบันคือศาสนาคริสต์แล้ว จึงเป็นข้อมูลในอดีตที่นักท่องเที่ยวเองคาดหวังจะได้ชมหรือได้รับการบอกเล่า

จึงกล่าวได้ว่าการดำเนินการของภาครัฐที่เน้นนโยบายในการดำเนินการพัฒนาชุมชน โดยขาดการศึกษาชุมชนอย่างรอบด้านนั้นอาจทำให้ชุมชนอ่อนแอและเป็นฝ่ายตั้งรับเพียงเท่านั้น

3. ความเจริญของสังคมเมือง

ปัจจุบันชาวอำเภอสองแควพัฒนาได้ส่งบุตรหลานไปศึกษาในตัวเมือง โดยเป็นโรงเรียนกึ่งนอน ไปเข้าห้องพักหรืออาศัยอยู่กับญาติพี่น้องในเมืองเชียงราย จึงทำให้ขาดการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อำเภอ

การที่เด็กวัยรุ่นชาวอาข่ามีความคิดที่จะออกจากหมู่บ้านไปศึกษาเล่าเรียน และหางานทำในตัวเมืองเชียงราย ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง การได้ทำงานในตัวเมืองเชียงรายอาจช่วยให้ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นหน้าเป็นตาทางสังคม พ่อแม่ อีกทั้งผู้ใหญ่ในหมู่บ้านจึงสนับสนุนให้เด็กออกไปสู่โลกภายนอกมากขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ลดทอนความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเด็กได้เห็นโลกภายนอกที่มีทั้งความสะดวกสบาย และความศิวิไลซ์ ทำให้พวกเขาไม่คิดหวนกลับมาเยี่ยมบ้านเกิด ทำไร่นาทำสวนเหมือนดังเช่นปู่ย่าตายายเคยทำ ดังนั้น วิธีดั้งเดิม ความเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชนในหมู่บ้านจึงค่อยๆ เลือนราง สูญหายไป เช่นกรณีผู้นำพิธีกรรม นายอาดู เฒอหมี อายุ 56 ปี ผู้นำพิธีกรรมได้ให้ข้อมูลว่าปัจจุบัน ไม่มีผู้สืบทอดองค์ความรู้ด้านการประกอบพิธีกรรมแล้ว เพราะคนไม่ค่อยให้ความสนใจ รายละเอียดในการจัดทำพิธีกรรมต่างๆ ก็มีความละเอียด อีกทั้งลูกหลานก็ออกไปนอกชุมชนจึงขาดการสืบทอดทุกเรื่อง จึงขาดผู้สืบทอดในเรื่อง บทคาถาในการดำเนินพิธีกรรม หรือขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม ส่วนชาวบ้านทั่วไปพบการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพ เนื่องจากภาวะค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและการดำรงชีพเพิ่มมากขึ้น ลำพังการประกอบอาชีพเพียงการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ เช่นการเก็บหาของป่าขายจึงไม่เพียงพอในการดำรงชีพ ชาวบ้านจึงมีการหางานทำนอกหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะงานรับจ้างรายวันในเขตตัวเมืองเชียงราย

4.3 แนวทางดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เทศบาลตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่หมู่บ้านสองแควพัฒนา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายพบว่า ในประเด็นของแนวทางดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนาจะเห็นได้ว่า ในด้านการปรับตัวของวิถีชุมชนกับทรัพยากรในชุมชน จะเห็นได้ว่าได้มีการนำเอาหลักความเชื่อตามธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง ในส่วนของสถานที่ในการตั้งชุมชน มักจะอยู่ห่างจากแม่น้ำ หนองน้ำ หรือ พื้นราบ แต่ในพื้นที่บ้านสองแควพัฒนาจะมีการสร้างบ้านที่ปักในลักษณะยกพื้นใต้ถุนสูง และไม่มีหน้าต่าง ซึ่งในการโยกย้ายกลุ่มหมู่บ้านลงมาจากพื้นที่อาศัยเดิมด้วยเหตุผลทางด้านของแหล่งน้ำ โดยในการดำเนินวิถีชีวิตมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมมากกว่าอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน และในปัจจุบันชาวอาข่าได้รับอิทธิพลจากรูปแบบการพัฒนาและนโยบายของรัฐ ได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ และป่า และได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการเกษตรแบบไร้เงื่อนไข ให้เป็นลักษณะของไร่นาหมุนเวียนเพื่อให้เป็นไปตามหลักของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ในปัจจุบันชาวบ้านได้มีการหันไปนับถือศาสนาคริสต์ เนื่องจากพิธีกรรมดั้งเดิมมีความสลับซับซ้อน รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต ในขณะที่เดียวกันต้องใช้สัตว์จำนวนมาก ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ชาวอาข่าในหมู่บ้านสองแควพัฒนา ละทิ้งความเชื่อเดิมๆ แต่ในบางพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติก็ ยังมีการรวมตัวกันในการจัดทำกิจกรรมดังกล่าว เช่นความเชื่อเกี่ยวกับบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะมีพิธีกรรมในการขอขมาซึ่งจะเป็นแหล่งน้ำที่เป็นรูปแบบการอนุรักษ์แหล่งน้ำ โดยจะไม่ทำเอาแหล่งน้ำในบริเวณนี้ไปใช้ประโยชน์ แต่จากการที่รัฐนำเอานโยบายการพัฒนาต่างๆ เข้ามาในพื้นที่ โดยมักจะเน้นถึงความสำคัญจากการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ในครัวเรือน โดยมุ่งหวังรายได้จากการท่องเที่ยว และการแพร่กระจายและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากภายนอกเกิดขึ้น ดังนั้นจึงได้สรุปข้อเสนอแนะแนวทางในการดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนไว้ดังนี้

1. การจัดทำแหล่งเรียนรู้ประวัติและข้อมูลวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวม สะสมและถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มเยาวชนในชุมชนบางส่วนพบว่า วันจันทร์ถึงวันศุกร์จะไปนอนที่โรงเรียนในตัวเมืองเชียงราย แต่ในวันเสาร์และอาทิตย์จะเดินทางกลับมาในชุมชน ดังนั้นการจัดทำแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมของชุมชน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลอย่างเข้มข้น

2. ชุมชนควรร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำหลักสูตรที่เสริมสร้างและฝึกอบรมเยาวชนในด้านวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นการดำรงและสืบทอด อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

3. จัดทำสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า โดยเป็นช่องทางหรือเป็นสื่อกลางในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงการนัดหมายจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนาและยังเป็นการเผยแพร่กิจกรรมให้ประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมรับรู้รับฟังและแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4. เสริมสร้างทักษะการวิจัยให้กับเยาวชน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนและสร้างความเข้าใจกับปรากฏการณ์ดังกล่าว เพื่อตั้งรับหรือจัดการปัญหาเชิงรุกได้ทันทั่วทั้ง

5. สรุปผลของการวิจัย

จากการศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า บ้านสองแควพัฒนา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า มีอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ของ 3 มิติ คือ คนกับคน คนกับทรัพยากรทางธรรมชาติและคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนหรือสังคมในที่นี้คือศิลปะและนันทนาการ จารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและภาษาวรรณกรรม ที่ปรากฏในชุมชนของชาวบ้านอาข่าบ้านสองแควพัฒนา ซึ่งสะท้อนในกิจกรรมประเพณีในรอบปีของชุมชน นอกจากนี้ในศาลากลางบ้านจะมีการติดป้ายกฎหมายห้ามของเผ่าอาข่า ที่ประกาศให้ผู้เข้าไปในหมู่บ้านพึงตระหนักในความสัมพันธ์ระหว่างคนที่สำคัญและต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม ในที่นี้ ในรูปแบบการจัดการ ปัจจัย 4 และการจัดการทางสังคมอาข่าบ้านสองแควพัฒนา พบว่า การพึ่งพิงกับทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ทำให้มีการตั้งกฎเกณฑ์ในชุมชนเพื่อจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้สมดุล โดยแบ่งพื้นที่ของป่าเป็น 2 ประเภท คือ พื้นที่ใช้สอยคือสามารถเก็บหาของป่าและใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ โดยไม่มีกฎเกณฑ์ใด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้เป็นแหล่งทำกินและหาของป่ามาขายเป็นอาชีพหลักของชุมชน และพื้นที่ของพิธีกรรมต่างๆ เป็นเขตป่าสงวนที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าได้

สุดท้ายด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายของคนอาข่าสองแควพัฒนาสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยคนอาข่าบ้านสองแควพัฒนาในอดีตนับถือผี แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ว่า ไม่มีงบประมาณในการจัดหาทรัพยากรในการเลี้ยงผีหรือประกอบพิธีกรรมที่มากมายในรอบปี ซึ่งต้องเสียเงินซื้อ หมู ไก่ เหล้า และฯลฯ การนับถือศาสนาคริสต์จึงทำให้ชาวบ้านไม่ต้องเสียเงินในการประกอบพิธีกรรมแต่อย่างใด

ในปัจจุบันความเป็นอยู่ของประชากรมีความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับกาลเวลา ซึ่งเรา ไม่สามารถปฏิเสธความสมัยใหม่ที่แตกต่างจากสมัยโบราณ ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็น ด้านชีวิต ความเป็นอยู่ ฯลฯ โดยจะเห็นได้ว่าทุกวันนี้ยังมีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งสิ่งที่ควรรู้เกี่ยวกับความเป็นสมัยใหม่ คือ พลังของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบวิถีคิด ทำให้มนุษย์ในโลกสมัยใหม่นี้เกิดความคิดชุดใหม่ขึ้น ในการมองชีวิตและ มองโลกใบนี้ไปในทางที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดลักษณะรูปแบบ ทำลายวิถีชีวิตชุมชนแบบยอมรับกรรมสิทธิ์ร่วมในเรื่องป่าไม้ ที่ทำกิน ทรัพยากรต่าง ๆ และการอยู่แบบถ้อยทีถ้อย

อาศัย ไปเป็นวิถีชีวิตแบบการแย่งชิงทรัพยากรไปเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน เพื่อแสวงหากำไรสูงสุด และการบริโภคสูงสุด การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในสังคมเกษตรแบบดั้งเดิมมีการสูญหายไป กลุ่มคนที่เป็นกำลังของหมู่บ้านมีการโยกย้ายไปในเมือง เพื่อให้โอกาสตนเองได้เข้าถึงสิ่งที่เรียกว่าการพัฒนา ในหมู่บ้านคงเหลือเพียงเด็ก และคนชรา และรูปแบบการจัดการทางด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่เริ่มมีการปรับเปลี่ยน โดยเฉพาะรูปแบบของการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อในชุมชน

6.การอภิปรายผล

จากการศึกษาสามารถวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ดังนี้

ประเด็นของการนับถือศาสนาที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดโดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนไปสู่การนับถือศาสนาคริสต์และได้ละทิ้งการนับถือศาสนาเดิมในหมู่บ้าน ทำให้รูปแบบพิธีกรรมเริ่มจางหายไป นอกจากนี้ อาจไม่มีผู้ที่จะสืบทอดหากไม่มีผู้เก็บข้อมูล รูปแบบวัฒนธรรมและกิจกรรมของท้องถิ่นดั้งเดิมเอาไว้ ซึ่งจากการลงพื้นที่หมู่บ้านสองแควพัฒนาจะเห็นได้ถึงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวโดยเฉพาะรูปแบบศาสนาที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดโดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนไปสู่การนับถือศาสนาคริสต์ และได้ละทิ้งการนับถือศาสนาเดิมในหมู่บ้าน ทำให้รูปแบบพิธีกรรมเริ่มจางหายไป สอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (cultural ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทาง สังคมวัฒนธรรมนอกจากนี้ Julian Stewar (อ้างใน จุฑาพรรณ(จามจุรี) ผดุงชีวิต,2551) ได้อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิตโครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นเงื่อนไข ทั้งนี้ จะเห็นได้จาก ทฤษฎีที่เป็นแนวคิดของ Julian Stuart และ Leslie White ที่เสนอมุมมองทางทฤษฎีว่า วัฒนธรรมคือเป็นเรื่องของการปรับตัว (Adjustment or Adaptation) ต่อปัญหาเกี่ยวกับการดิ้นรนเพื่อจะมีชีวิตอยู่ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงหรือ Change จึงเป็นเรื่องธรรมชาติ และเป็นส่วนหนึ่งของวิวัฒนาการสังคม

ประเด็นในด้านของการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ มีการจัดแบ่งพื้นที่อย่างชัดเจนและได้มีการอพยพลงมาจากเขตที่เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ได้มีการจัดโซนเป็นโซนอนุรักษ์นั้น สอดคล้องกับแนวคิดหลักของ Gramsci (1989 อ้างใน จุฑาพรรณ (จามจุรี) ผดุงชีวิต), 2551) ได้อธิบายเรื่องอิทธิพลการครอบงำ (Hegemony) ซึ่งเขาเองให้คำจำกัดความไว้ว่าเป็นเรื่องของ “ภาวะผู้นำทางศีลธรรมจรรยาและสติปัญญา” (Intellectual and moral leadership) ดังที่ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า ชนชั้นผู้นำหรือชนชั้นผู้ปกครองในสังคมและนิเวศแบบทุนนิยมจะใช้อิทธิพลครอบงำทั้งในด้านการสร้างกระแส ค่านิยม ความคิดต่าง ๆ ในสังคม ทั้งในด้านจริยธรรมและด้านความคิด สติปัญญาหรือพุทธิปัญญา เพื่อให้ง่ายต่อการชักจูงให้สมาชิกสังคมกลุ่มกลางและล่างนั้นเห็นดีเห็นงามและยินยอมที่จะปฏิบัติตามกฎที่วางไว้ ซึ่งก็จะแตกต่างกันไปในรายละเอียดในสังคมที่มีนิเวศแตกต่างกันไป และมีปรากฏการณ์ที่เป็นไปตามที่งานวิจัยของอัญชลี หาญฤทธิ์ (2552) ศึกษาเรื่อง สิทธิชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กับการใช้อำนาจผ่านเส้นแผนที่ กล่าวถึงคำว่า นิเวศวิทยา ที่พบว่า เป็นคำศัพท์อีกคำหนึ่งที่ถูกสร้างเป็นวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้กฎเกณฑ์สากล รวมทั้งในประเทศไทยที่ได้นำเสนอแนวคิดในการอนุรักษ์มาใช้ในการจัดการเขตป่าอนุรักษ์ โดยการเก็บผืนป่าไว้ให้เป็นพื้นที่ปราศจากมนุษย์ ชุมชนในผืนที่ป่าถูกมองว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมของธรรมชาติ วิถีชีวิตของชุมชน ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีความผูกพันระหว่างวิถีชีวิตและทรัพยากรป่าไม้ที่เคยมีอยู่ดั้งเดิม จนทำให้ชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านสองแควพัฒนาต้องมีการอพยพลงมาจากพื้นที่อยู่อาศัยเดิมและมีการจัดแบ่งเขตพื้นที่อย่างชัดเจน

ประเด็นของการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการทรัพยากร จะเห็นได้ชัดจากโครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำชุมชน บ้านสองแควพัฒนา ซึ่งเป็นโครงการที่มาจากนโยบายของรัฐบาลในการต้องการนำเอาสิ่งที่ถูกนิยามว่าเป็นการพัฒนาเข้ามาในพื้นที่หมู่บ้าน ซึ่งเป็นโครงการที่ไม่ได้มาจากความต้องการของชาวบ้าน แต่สอดคล้องกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องทางอ้อมกับประเด็นเรื่องของลักษณะความเป็นวิภาชวิธีของวัฒนธรรมจะขอเสนอแนวคิดของ Ralph Linton (1943 อ้างใน จุฑาพรรณ (จามจุรี) ผดุงชีวิต), 2551) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมในแง่ของอำนาจเชิงอนุमान (Referential) ที่มีประโยชน์ในเรื่องของการพิจารณาถึงระดับแห่งวิภาชวิธีของการตีความรู้สึกของคนในวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งที่มีต่อวัฒนธรรมของตนและเปรียบเทียบกับความรู้สึกที่มีต่อวัฒนธรรมอื่น กล่าวคือ การที่เราจะประเมินวัฒนธรรมใดนั้นเราก็ควรจะต้องสำรวจตรวจตราหาจุดยืนด้านของพลังอำนาจของวัฒนธรรมนั้นๆ ในเชิงเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอื่นๆ ในประเภทที่ 3

คือ วัฒนธรรมที่มีพลังอำนาจอ่อน แต่มีความรู้สึกที่ วัฒนธรรมของตนมีคุณค่าสูงกว่า (Inferior – superior) เช่น วัฒนธรรมโลกที่สามที่อาจรู้สึกที่ ตนเองมีความเข้มแข็งทางด้านจิตวิญญาณของ สังคมมากกว่าวัฒนธรรมหลักบางวัฒนธรรมที่เน้นการบูชาวัตถุมากกว่าจิตใจ ตรงนี้ลักษณะวิภาษวิธี จะเกิดในระดับภายใน (Internal Dialectics) เช่นกัน

ปรากฏการณ์นี้จะเห็นได้ว่า “ความรู้” และ “อำนาจ” ถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญที่จะ นำเอาตัวอุดมการณ์เข้าสู่กระบวนการทางเศรษฐกิจได้และทำให้เกิดความเหมาะสมและมีความชอบ ธรรมต่อการควบคุมจัดการให้สังคมเป็นไปตามที่เจตจำนงของอุดมการณ์ต้องการความสำคัญ ประการต่อมาของความรู้คือ ตัวความรู้ที่อยู่ภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยมปรากฏในรูปของศาสตร์สาขา ต่างๆ ซึ่งทำให้คนจำนวนมากยอมรับอำนาจของความรู้ภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยมได้อย่างง่ายดาย สังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมเมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมสมัยใหม่หรือสังคมอุตสาหกรรม สังคม เกษตรกรรมจะเริ่มรับแนวคิดและเริ่มปรับปรุงพัฒนาส่วนต่างๆ เพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้ มีนักทฤษฎีหลายท่านที่มีแนวคิดที่ว่าเหตุที่สังคมเกษตรกรรมพัฒนาไปสู่สังคมสมัยใหม่นั้น เกิดจากคนในสังคมเกษตรกรรม ส่งผลให้มีกระบวนการสร้างสังคมสมัยใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทางวัตถุ มีความสะดวกสบายและร่ำรวยกว่ามาก

เมื่อมีความพยายามจะปรับเปลี่ยนและพัฒนาสังคมไปสู่สังคมสมัยใหม่ จุดเริ่มต้นอยู่ที่ การรับเทคโนโลยี เช่น การรับเครื่องจักรกลสมัยใหม่เข้ามาก่อน หลังจากนั้นรูปแบบการทำงานจะมี การปรับตัวตามให้สอดคล้องกับการผลิตแบบใหม่ ซึ่งย่อมกระทบต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตด้าน ต่างๆที่สัมพันธ์กับรูปแบบการผลิตของสังคมในด้านรูปแบบการทำงาน อาทิเช่น การมีกะทำงานใน โรงงานอุตสาหกรรมที่เครื่องจักรไม่สามารถหยุดพักเครื่องได้ การกำหนดเวลาเข้าทำงานและเลิกงาน ที่ตายตัว การคำนวณค่าตอบแทนที่สามารถสร้างกำไรสูงสุดแก่เจ้าของโรงงานและลูกจ้างยอมรับได้ ซึ่ง รูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนไปนี้ย่อมกระทบต่อรูปแบบครอบครัวด้วย จะเห็นได้จากบริบทของพื้นที่ ศึกษาและการสัมภาษณ์ในทุกวันนี้การหาของป่ากลายเป็นกิจกรรมของคนสูงอายุและคนหนุ่มสาว ส่วนใหญ่จะมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงการทำงานโดยลงไปทำงานในเมืองเชียงราย

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน.(2551).**หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
ธรรมสภา.
- จุฑาพรรณ (จามจุรี) ผดุงชีวิต.(2551).**วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2 .
กรุงเทพมหานคร:แอดทีฟ ปริ้นส์ จำกัด.
- ดี.อี.จี.ฮอลล์.(2549). **ชนชาติเขมรและสมัยพระนครในประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ :
สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร**. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิพวรรณ อินันทนานนท์ (2557) **“วัฒนธรรมชนเผ่าอาข่ากับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์”วารสาร
ศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ม.ค.-มิ.ย. 2557
หน้า 80-99**
- นียบรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ.(2550).**มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ธนา
เพรส.
- ปวีณา ทองบุญยัง (2556). **“รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ชุมชนบ้าน
บาก ตำบลบ้านบาก อำเภอคอนสาร จังหวัดมุกดาหาร”**. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิง
พื้นที่ ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 มีนาคม-เมษายน 2556
- มูลนิธิกระเจ๊กเงา.(2556).**พิพิธภัณฑ์ชาวเขา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://www.hilltribe.org/thai/>,สืบค้นวันที่ 22 ธันวาคม 2557
- ยศ สันตสมบัติ และคณะผู้วิจัย. (2547). **นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ ทรัพยากรชีวภาพและสิทธิชุมชน**.
เชียงใหม่: บริษัทวิทอินดีไซด์ จำกัด.
- สมชาย นิลอาธิ (2554).**ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม**. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา:www.huso.buu.ac.th/cai/sociology/research2/group3/steward.html.
2554, สืบค้น 14 มีนาคม 2558
- อัญชลี หาญฤทธิ์. (2552). **“สิทธิชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กับการใช้อำนาจผ่านเส้นแผนที่” ชาติพันธุ์
สัมพันธ์ลุ่มน้ำโขง:มองพลวัตรผ่านมุมวิชาการท้องถิ่น, บรรณาธิการ โดย มาชะ ชิต-
ตะสังฆะ และชาญคณิต อารณ์ หน้า 61-71. เชียงใหม่ สันติภาพแพ็คพริ้นส์,**

สัมภาษณ์

นิธิกร เฉอหมื่น.(2558) กรรมการดูแลป่าชุมชน สัมภาษณ์ 6 กรกฎาคม 2558.

ประสิทธิ์ อามอ. (2558) รองประธานกรรมการหมู่บ้าน สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2558.

สัน เฉอหมื่น. (2558) กรรมการดูแลป่าชุมชน สัมภาษณ์ 6 กรกฎาคม 2558.

ชลธิชา อำนาจสกุล. (2557, 2558) ประธานกลุ่มเยาวชนหมู่บ้าน สัมภาษณ์ 22 ตุลาคม 2557,

อาเซาะ เฉอหมื่น. (2557,2558) ผู้ใหญ่บ้าน สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2558.

นายอันเน๊ะ เซอมีอ (2557) กรรมการดูแลป่าชุมชน สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2558.

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
Cultural Landscape Analysis along Thetsaban 1 Road, Khlung
Subdistrict, Khlung District, Chanthaburi Province

สุนิสา ประดับปราช
Sunisa Pradubrat

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” (Cultural Landscape) เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และความ เป็นมาของชุมชน และหาแนวทางเหมาะสมสำหรับการพัฒนา และบริหารจัดการอย่างถูกต้อง ไม่ทำลายคุณค่าความสำคัญของประวัติศาสตร์ และเอกลักษณ์ของเมืองให้สูญหายไปตามกระแสการ พัฒนาที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ผลการศึกษาพบว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของถนนเทศบาลสาย 1 ตำบล ขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบเมือง ที่มีองค์ประกอบทางกายภาพที่โดดเด่น ได้แก่ บ้านเก่า และเรือนแถวค้าขายที่มีรูปแบบดั้งเดิมเป็นจำนวนมาก มีองค์ประกอบทาง วัฒนธรรม คือ วัดวันยาวบอน ขลุงมูลนิธิ และศาลเจ้าหลักเมืองขลุง ที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียง จึง สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ดั้งเดิมของพื้นที่ที่เป็นย่านชุมชนเก่าด้านการค้า ที่มีความหลากหลายทาง วัฒนธรรม ควรรักษาคุณค่าโดยรวมของเอกลักษณ์ดังกล่าวไว้ (คำสำคัญ: ภูมิทัศน์วัฒนธรรม)

Abstract

The aim of studying cultural landscape is to ensure that all stakeholders have realized the importance of the area is which in linked to lifestyles, history, and community. So as to find out solutions, it is important to manage everything properly while the identity is not distorted. It was found from the study that Thetsaban 1 road of Khlung district, Chanthaburi Province comprises a community of cultural landscapes. Physical components are outstanding including old houses and traditional styles of row houses which can be maintained. Cultural components are, for example, Wat Wanyaobon, Khlung Foundation, and the city Pillar Shrine. They reflect the unique

heritage of the town of old commercial district with cultural diversity. Thus, overall value should be preserved. (Key word : Cultural Landscape)

คำนำ

จากการศึกษาประวัติของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ต่างๆ พบว่ามีลักษณะของการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละภูมิภาค เมื่อเวลาผ่านไปเป็นระยะเวลาอันยาวนาน รวมทั้งมีการพัฒนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน เนื่องจากเกิดการขยายตัวจากชุมชนเล็กๆ และกลายเป็นหมู่บ้านต่างๆ เริ่มเจริญเติบโตเข้าสู่ความเป็นเมือง พื้นที่ของชุมชนได้รับการปรับปรุง พัฒนา เปลี่ยนแปลง ทั้งสิ่งปลูกสร้างต่างๆ เส้นทางคมนาคม จากแต่เดิมการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจะพึ่งพาสภาพธรรมชาติเป็นหลัก อาศัยแม่น้ำ คู คลอง เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลัก ต่อมาเมื่อมีการสร้าง หรือตัดถนนใช้เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลัก จึงเกิดการย้ายถิ่นฐานมาอาศัยอยู่ตามเส้นทางคมนาคมหลักดังกล่าวแทน ชุมชนมีการสร้างบ้านเรือนเพื่อค้าขายขึ้นตรงบริเวณดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีการสร้างเรือนแถวค้าขายของพ่อค้าแม่ค้าคู่กับตลาดสดด้วย (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2551, น.64) สภาพเรือนแถวค้าขายที่มีอายุการก่อสร้างมากกว่า 30 ปี จะเป็นทั้งแบบชั้นเดียว และสองชั้น ส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบตกแต่งที่ประณีตบรรจง เช่น ช่องลมมีฉลุ ปลาย และระเบียงมีลวดลายตกแต่งสวยงาม (อรศิริ ปาณินท์ และสมคิด จิระทัศนกุล, 2544, น. 3) บ่งบอกความเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของแต่ละถิ่นควรค่าแก่การศึกษา

การศึกษาภาพรวมของชุมชน ในส่วนที่เป็นพัฒนาการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ด้านกายภาพกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของถิ่นนั้น ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ของพื้นที่ ทั้งสิ่งแวดล้อมและการดำเนินไปของกิจกรรมต่างๆ ผ่านกาลเวลา สามารถสื่อให้เห็นถึงเหตุการณ์ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี คุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมจะประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ที่รวมตัวกัน ทั้งทางด้านกายภาพ และไม่ใช่มิติกายภาพ ตั้งแต่ผู้คนในชุมชน กิจกรรม ประเพณีวัฒนธรรม การดำรงชีพ อาคารบ้านเรือน ตลาด วัด ต้นไม้ พืชพรรณต่างๆ แม่น้ำ ลำคลอง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สิ่งก่อสร้างอื่นๆ ของเมือง ประกอบกัน

ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน สภาพการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ย่านชุมชนบริเวณถนนเก่าแก่สายสำคัญต่างๆ ได้ประสบกับปัญหาจากการถูกพัฒนาเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง ให้กลายเป็นย่านธุรกิจสมัยใหม่จนลืมความเป็นของดั้งเดิมไปเกือบทุกแห่ง มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบอาคารร้านค้าที่เป็นเรือนแถวให้เป็นตึกสมัยใหม่ รวมทั้งมีการติดตั้งป้ายโฆษณาต่างๆ ที่เป็นการทำลายภูมิทัศน์

วัฒนธรรม หรือความเป็นเอกลักษณ์เดิมของเมืองเหล่านั้น ทำให้ย่านชุมชนดั้งเดิมเสื่อมสภาพ และบางแห่งกำลังสูญสลาย ย่านชุมชนดั้งเดิมที่มีพัฒนาการเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมือง มีความสำคัญเพราะนอกจากเป็นย่านที่อยู่อาศัยแล้ว ยังเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ทำให้เมืองแต่ละเมืองมีเอกลักษณ์แตกต่างกันไป

ตำบลขลุง ตั้งอยู่ในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเมื่อเมืองขลุงได้เข้าสู่การพัฒนาเป็นเทศบาลเมือง เนื่องจากมีจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่หนาแน่น มีแห่งหนึ่งที่น่าสนใจ คือ บริเวณถนนเทศบาลสาย 1 ซึ่งถือได้ว่าเป็นถนนสายหลักที่มีความสำคัญของเทศบาลเมืองขลุง โดยมีสภาพบ่งบอกว่าน่าจะเป็นย่านชุมชนเก่าที่มีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาจากในอดีต เนื่องจากยังคงรักษาสภาพแวดล้อมของความเป็นย่านเก่าที่เป็นการค้า เพราะมีลักษณะโดดเด่นของสถาปัตยกรรมประเภทเรือนแถวไม้ หรือห้องแถวค้าขายที่กระจุกตัวอยู่ทั้งสองฝั่งถนน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนยังคงความเรียบง่าย เมื่อได้พิจารณาถึงศักยภาพในการพัฒนาในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นเทศบาลเมือง บริเวณถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี อาจมีความเสี่ยงที่จะถูกคุกคามโดยการขยายตัวของความเป็นเมืองด้วยเช่นกัน ซึ่งหากมีการพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน การขยายถนน การรื้อถอนบ้านเก่าเรือนแถวค้าขายเก่าเพื่อปรับเปลี่ยนเป็นร้านค้าตามแบบสมัยใหม่ การขาดการดูแลรักษาอย่างถูกต้องเหมาะสม หรือขาดความเอาใจใส่เนื่องจากเปลี่ยนแปลงถ่ายโอนความเป็นเจ้าของบ้านมาเป็นการเช่าอาศัย หรือแม้แต่ขาดการดูแลรักษาเนื่องจากสภาพดินฟ้าอากาศที่ทำให้สภาพบ้านเรือนผุพังไปตามกาลเวลา ดังนั้น จึงเห็นควรที่จะได้มีการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ดังกล่าวอย่างละเอียด เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่และความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต รวมทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมา ที่มีความสำคัญต่อชุมชน เพื่อให้หาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาและบริหารจัดการอย่างถูกต้อง ไม่เป็นการทำลายคุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์ความเป็นมาให้ด้อยค่า หรือต้องสูญหายไปตามกาลเวลา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) การสอบถามข้อมูลพื้นฐานชุมชน การสังเกต หรือร่วมประชุมกลุ่มย่อย พร้อมทั้งเป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลที่ได้นำไปปรับใช้เป็นแนวทางการพัฒนาต่อไป

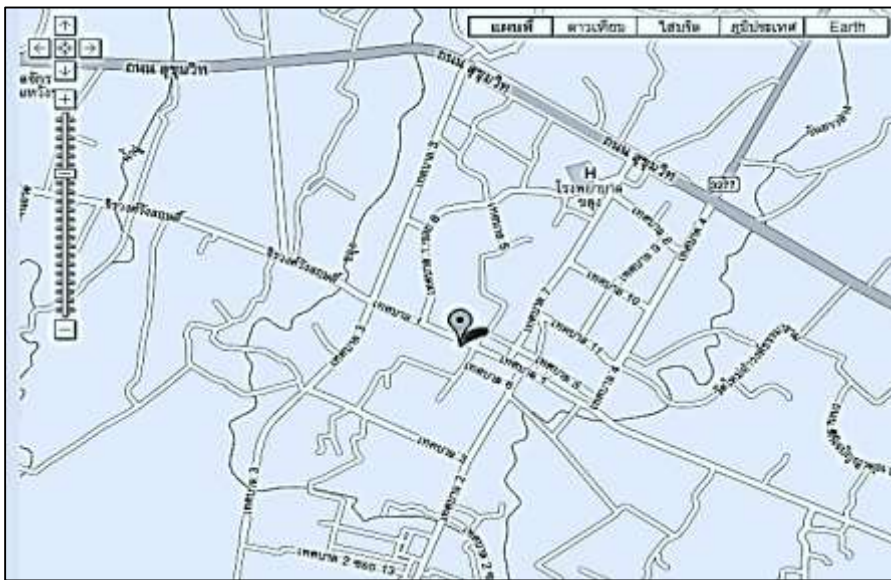

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมทั้งสำรวจรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน องค์ประกอบต่างๆ ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีความสำคัญของเมืองชลุ่ง ในบริเวณถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลชลุ่ง อำเภอชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี และหาแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เหมาะสมในย่านถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลชลุ่ง อำเภอชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี สำหรับการใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาต่อไป

2. ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ดำเนินการศึกษาบริเวณถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลชลุ่ง อำเภอชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี ทั้งสองฝั่งถนนเทศบาลสาย 1 เริ่มตั้งแต่ต้นสายจากบริเวณแยกศาลหลักเมืองชลุ่ง ถนนเทศบาลสาย 4 มาจนถึงสี่แยกตัดถนนเทศบาลสาย 3 ระยะทางประมาณ 950 เมตร

ภาพที่ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลชลุ่ง อำเภอชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี
ที่มา : ปรับปรุงจากแผนที่สำนักงานเทศบาลเมืองชลุ่ง, สำนักงานเทศบาลเมืองชลุ่ง แผนที่. ค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2556, จาก เว็บไซต์: <http://www.khlungcity.go.th/>

3. ประชากรที่ศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

3.1 ประชากรที่ทำการศึกษา ได้แก่ ดำเนินการสำรวจในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เป้าหมายที่ครอบคลุมทุกภาคส่วน ประกอบด้วย หน่วยงานส่วนราชการ ร้านค้า เจ้าของบ้าน และเรือนแถวค้าขายที่อยู่สองฝั่งถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลชลุ่ง อำเภอชลุ่ง จังหวัดจันทบุรี และประชาชนทั่วไป นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม หรือทรัพยากรวัฒนธรรม

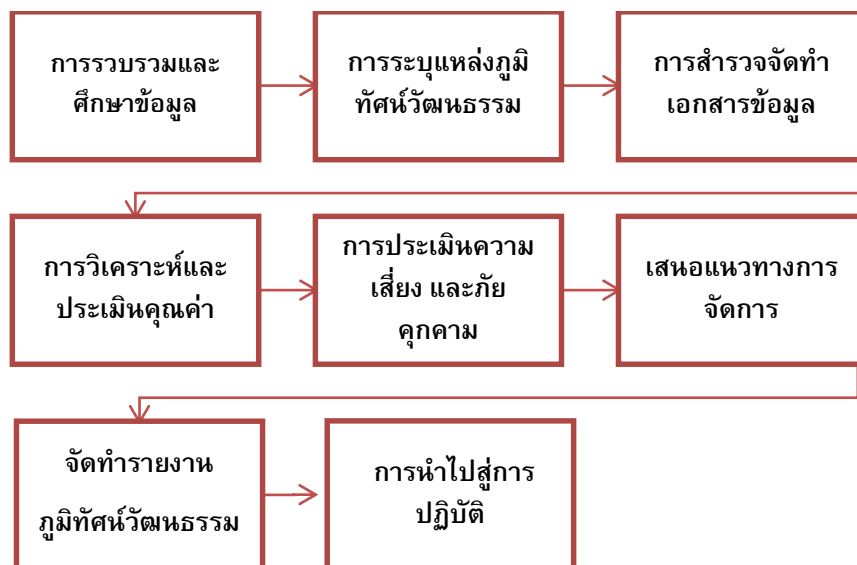

3.2 ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

ประเภทข้อมูล : การรวบรวมข้อมูลจะเป็นสองส่วน คือ ข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการสำรวจองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ในทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจและสังคม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ส่วนข้อมูลที่สองคือข้อมูลทุติยภูมิได้มาจากการสังเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์ เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย แผนที่ ภาพถ่ายเก่า

การวิเคราะห์ข้อมูล : ตรวจสอบข้อมูล จะต้องตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล วิเคราะห์โดยการจำแนก และจัดระบบข้อมูล จากนั้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูล แล้วถึงประเมินคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และวิเคราะห์ความเสี่ยงและภัยคุกคาม และจัดทำรายงานภูมิทัศน์วัฒนธรรมพร้อมกับจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

สรุปขั้นตอนการดำเนินงานในภาพรวมของการวิจัยภูมิทัศน์วัฒนธรรม ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

แสดงรายละเอียดของเครื่องมือสำหรับการวิจัย ดังตารางที่ปรากฏ ดังนี้

รายละเอียด	รูปแบบ/จำนวน	เครื่องมือ
การเก็บข้อมูลภูมิทัศน์วัฒนธรรม	แบบสำรวจ 54 ชุด	<ul style="list-style-type: none"> ● แบบสำรวจ ● ภาพถ่ายประกอบ
การสัมภาษณ์	ไม่มีแบบ	<ul style="list-style-type: none"> ● บันทึกลเสียง ● จดบันทึก
การวิเคราะห์ผล	เชิงคุณภาพ	<ul style="list-style-type: none"> ● วิเคราะห์จากแบบสำรวจเบื้องต้น ● วิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ การสังเกต
การประเมินคุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรม	ใช้เกณฑ์ประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> ● เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนเก่า
การประเมินความเสี่ยงและภัยคุกคาม	วิเคราะห์จากข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> ● SWOT ของเทศบาลเมืองขลุง ● จากผลการประเมินจากแบบสำรวจ ● จากการสอบถาม สัมภาษณ์

ภาพที่ 3 ตารางแสดงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผลการศึกษา

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

แนวคิดการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม หรือ “Cultural landscape” เริ่มมาจากในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ในแวดวงวิชาการ โดยศาสตราจารย์คาร์ล ออร์ตวิน ซอเออร์ (Carl Ortwin Sauer) นักภูมิศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California, Berkeley) เป็นผู้ริเริ่มในการนำคำว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมมาใช้กันจนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง (Wikipedia, Carl O. Sauer, 2556, ออนไลน์) โดยได้ให้คำจำกัดความของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการทำภูมิทัศน์ทางธรรมชาติให้เกิดเป็นรูปเป็นร่างด้วยกลุ่มทางวัฒนธรรม โดยมีวัฒนธรรมเป็นผู้กระทำ พื้นที่ธรรมชาติเป็นตัวกลาง และผลลัพธ์ก็คือภูมิทัศน์วัฒนธรรม นอกจากนี้ในระดับสากล “Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention” (“แนวทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก”) ขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้มีนิยามไว้ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นทรัพย์สินทางวัฒนธรรมและเป็นตัวแทนของการผสมผสานกันระหว่างผลงานที่เกิดขึ้น

ตามธรรมชาติและผลงานจากมนุษย์ ตามที่ได้กำหนดไว้ใน มาตรา 1 ของอนุสัญญาฯ นี้ ทั้งนี้ ภูมิภาคนี้ วัฒนธรรมเป็นการแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานในช่วงเวลาที่ผ่านมา ภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพ และ/หรือโอกาสที่เกิดขึ้นอันสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อม ตามธรรมชาติ และแรงผลักดันภายในและภายนอกทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ตามมา (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556, น. 4) ปัจจุบัน แนวความคิดเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้แพร่หลายอย่างมากในระยะหลายปีที่ผ่านมา หลายหน่วยงาน เริ่มมีการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2549 สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ได้ดำเนินโครงการสำรวจภูมิทัศน์วัฒนธรรม และจัดการ ประชุมเชิงปฏิบัติการแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่นำร่อง 12 จังหวัด อีกทั้งคณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรก็ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องแนวทางการจัดการภูมิทัศน์ วัฒนธรรม โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ดำเนินโครงการ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานของภาครัฐได้ตระหนักถึงคุณค่าในทรัพยากร ทางวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของแผ่นดิน ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมท้องถิ่นตน ก่อให้เกิดการร่วมมือในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ปรับปรุง และ พัฒนาพื้นที่

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ให้นิยามสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม ว่า “สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (Cultural Environment)” หมายถึง สิ่งแวดล้อมและ บรรยากาศที่อยู่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่อง และมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและ ทางอ้อม ศิลปกรรมในที่นี้คือ สิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน และได้รับการ ยกย่องว่ามีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี เทคโนโลยี ได้แก่ พระราชวัง วัด ศาลา ศาสนสถาน ศาล อนุสาวรีย์ ป้อม คูเมือง กำแพงเมือง อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม สะพาน ท่าเรือ และ แหล่งชุมชนโบราณ นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ยังหมายถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่สะท้อนถึง คุณลักษณะสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม บอกเล่าเรื่องราวพัฒนาการของสังคมและมนุษย์ ผ่านประวัติศาสตร์อันเป็นผลและเกี่ยวเนื่องจากวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่า (การให้ ความหมาย) ของสังคม จากนิยามดังกล่าว จึงได้จัดทำโครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่าขึ้น เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางรักษา ฟื้นฟูเอกลักษณ์ ส่งเสริม คุณภาพชีวิต และสนับสนุนประชาชนในบริเวณย่านชุมชนเก่าให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่ง ศิลปกรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเชิงวัฒนธรรมควบคู่กันไปกับการอยู่อาศัยได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555, น.14-15)

ทั้งนี้ในการศึกษาวิจัยภูมิทัศน์วัฒนธรรมถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลขลุ้ง อำเภอลำดวน จังหวัด จันทบุรี ในครั้งนี้ จะใช้หลักการประเมินคุณค่า และเสนอแนวทางการจัดการ ตามคู่มือจากโครงการ จัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่าเป็นแนวคิดหลัก

จากการสำรวจในพื้นที่พบว่า การใช้แบบสำรวจเพื่อสำรวจองค์ประกอบทางกายภาพต่างๆ ยังไม่มีข้อมูลรายละเอียดให้มองเห็นภาพได้อย่างชัดเจน เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นถนนเส้นเดียว มีระยะทางเพียง 950 เมตร ข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่มีเพียงส่วนหนึ่ง ไม่มีรายละเอียด เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของพื้นที่เมืองขลุ้งอย่างชัดเจน รวมทั้งเอกสารข้อมูลต่างๆ อาทิ หนังสือ บทความ งานวิจัยต่างๆ ยังไม่แสดงให้เห็นชัดเจนเพียงพอ ดังนั้น จึงต้องอาศัยวิธีการสืบค้น ข้อมูลด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือประวัติศาสตร์บอกเล่า จากผู้คนที่อยู่ในบริเวณถนน เทศบาลสาย 1 และที่อื่นๆ ประกอบกัน โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ประจำถิ่นหรือผู้เฒ่าผู้แก่ ที่อายุ ประมาณ 60 ปีขึ้นไป ผู้นำชุมชน ชาวบ้านทั่วไป

1. ผลการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม

ได้ทำการสำรวจองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ถึงคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่ทางกายภาพ และวิถีชีวิตวัฒนธรรม ที่แสดงออกให้เห็นเป็น เอกลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐานและยังคงอยู่ แบ่งออกตามประเภท ขององค์ประกอบต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบด้านกายภาพของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

1.1 องค์ประกอบของสถานที่สำคัญทางด้านการปกครอง

ประกอบด้วย ที่ว่าการอำเภอลำดวน และสถานีตำรวจภูธรอำเภอลำดวน การที่สถานที่ สำคัญๆ ตั้งอยู่รวมกันในบริเวณถนนเส้นนี้ เกิดเป็นลักษณะเด่นทางด้านภูมิทัศน์ของพื้นที่ ในด้านการ เป็นศูนย์รวมสถานปกครองที่สำคัญของเมืองขลุ้ง เนื่องจากถนนเทศบาลสาย 1 เป็นถนนสำคัญของการก่อสร้างตลาดแห่งแรก จึงมีการก่อสร้างสถานที่ค้าขาย การตั้งหลักแหล่งของผู้คน รวมทั้ง การ ก่อสร้างสถานที่สำคัญๆ ทางการปกครอง เพื่อเกิดความสะดวกในการเดินทาง การติดต่อ ประสานงานต่างๆ ด้วย

ภาพที่ 4 ที่ว่าการอำเภอขลุง และสถานีตำรวจภูธรอำเภอขลุง ตั้งอยู่ติดกันบริเวณถนนเทศบาลสาย 1
ที่มา : ภาพจากผู้วิจัย ถ่ายเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2556

1.2 องค์ประกอบสำคัญทางศาสนา

วัดวันยาวบน เป็นศาสนสถานที่สำคัญของชุมชนที่นับถือพุทธศาสนา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เปิดสอนปี พ.ศ. 2504 ปัจจุบันนี้ มีกิจกรรมสวดมนต์ฟังธรรมทุกเย็นวันพุธ ในช่วงเวลา 19.00 - 21.00 น. วันสำคัญของพุทธศาสนิกชนในบริเวณนี้ ได้แก่ วันเข้าพรรษา ซึ่งชาวบ้านจะมีความศรัทธามาก จะมารวมตัวกันในวันสำคัญนี้ที่วัดวันยาวบนเป็นประจำทุกปี ที่วัดแห่งนี้มีโบราณวัตถุที่ขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากรแล้ว ได้แก่ ธรรมมาสน์ชนิดลงรักปิดทอง เป็นศิลปะรัตนโกสินทร์ สูง 520 เซนติเมตร กว้าง 170 เซนติเมตร บันไดยาว 120 เซนติเมตร กว้าง 52 เซนติเมตร

ภาพที่ 5 วัดวันยาวบนและธรรมมาสน์ ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุโดยกรมศิลปากรแล้ว และได้รับการดูแลเป็นอย่างดี ตั้งอยู่บนศาลาการเปรียญของวัดวันยาวบน
ที่มา : ภาพจากผู้วิจัย ถ่ายเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2556 และ วันที่ 12 มีนาคม 2558

ขลุ้งมูลนิธิ (ฟ่งไต้ยี่เซียวเกาะ) ตั้งอยู่ที่เลขที่ 69 ถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลขลุ้ง อำเภอลำลูกขัน จังหวัดจันทบุรี ตั้งขึ้น ในปี พ.ศ. 2500 โดยพ่อค้าไทยและจีนในพื้นที่ได้ประชุมกันและมีมติให้ไปอัญเชิญท่านสุตโฉวโจ้วไปยี่จุนเซ็นสุตที่ (เซียวฟ่งไต้เซียงฮงตั้ง) จากตำบลหนองกะขะ อำเภอบางหลวง จังหวัดชลบุรี มาประกอบพิธีล้างปาชาและชุดศพไร้ญาติ เมื่อประกอบพิธีล้างปาชาเสร็จเรียบร้อยแล้ว พ่อค้าประชาชนจึงได้ขอจากท่านสุตโฉวโจ้ว เพื่อขอตั้งกระถางรูปทอง พร้อมหล่อรูปองค์ท่านไว้ให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวขอพรจากประชาชนโดยทั่วไปให้แคล้วคลาดปลอดภัย และเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวของประชาชนโดยทั่วไป และทางขลุ้งมูลนิธิ ยังมีหน่วยกุ๊ซีฟที่ช่วยเหลือประชาชนในการนำส่งผู้ป่วย ผู้บาดเจ็บ จากอุบัติเหตุต่าง ๆ นำส่งโรงพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า ตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบอัคคีภัย อุทกภัย ตลอดจนผู้ประสบภัยอันตรายต่างๆ (ขลุ้งมูลนิธิ ฟ่งไต้ยี่เซียวเกาะ, 2556, ออนไลน์)

ภาพที่ 6 ขลุ้งมูลนิธิ และองค์สุตโฉวโจ้วที่ประชาชนทั้งในพื้นที่และที่อื่นๆ ให้ความเคารพกราบไหว้ขอพรกันตลอดปี

ที่มา : ภาพจากผู้วิจัย ถ่ายเมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2558

ศาลหลักเมืองขลุ้ง (เจิง หวง กู๋ เหมี่ยว) เป็นทรงเก้งจีน ภายในมีศาลหลักเมืองตั้งอยู่ 2 หลัก มีประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองขลุ้ง มีอักษรจีนกำกับว่า กง เซิง หวู ซื่อ - คนชื่อสัตย์ และมีสัญลักษณ์ศาสนาเต๋าอยู่ด้านหลัง ภายในศาลเจ้ามีจิตรกรรมศาสนาเต๋า และวรรณกรรมศาสนาพุทธ นิกายมหายาน และวรรณกรรมเสียดก๊กมีอักษรจีนกำกับอยู่ ในปี พ.ศ. 2507 นายธำรง ถึงสุข ซึ่งเป็นนายอำเภอลำลูกขัน และร้อยตำรวจเอกเชวง ศรีทอง หัวหน้าสถานีตำรวจขลุ้ง พร้อมพ่อค้าประชาชน ได้ประชุมร่วมกัน ได้มีมติไปอัญเชิญท่านสุตโฉวโจ้วจากขลุ้งมูลนิธิมาประทับทรงเพื่อหาพื้นที่ที่เป็นสิริมงคลสำหรับสร้างศาลหลักเมืองขึ้น ซึ่งได้แก่พื้นที่ในปัจจุบันนี้ ครั้งแรกทำการก่อสร้างเป็นอาคารไม้ 1 หลัง ต่อมาใน พ.ศ. 2515 คณะกรรมการเห็นว่าศาลเจ้าได้ทรุดโทรมลงมากจึงได้รื้อถอนแล้วสร้างหลังใหม่ซึ่งเป็นอาคารคอนกรีตหลังปัจจุบันนี้ ซึ่งศาลหลักเมืองขลุ้งแห่งนี้ เป็นศาลที่

ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองขลุงมายาวนาน มีพ่อค้าประชาชน มากกราบไหว้ขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ (สำนักงานเทศบาลเมืองขลุง. ศาสนาและวัฒนธรรมชาวพุทธ, 2556, ออนไลน์)

ภาพที่ 7 ศาลเจ้าหลักเมืองขลุงและบริเวณภายใน
ที่มา : ภาพจากผู้วิจัย ถ่ายเมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2558

1.3 องค์ประกอบสำคัญทางด้านสถาปัตยกรรมทางการค้า

จากการสำรวจองค์ประกอบสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลขลุง นี้ พบว่า องค์ประกอบหลัก หรือลักษณะเด่นของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ได้แก่ อาคารหรือบ้านเรือนเก่าแก่ ลักษณะเป็นเรือนไม้ค้ำขาย เป็นองค์ประกอบหลัก เนื่องจากมีจำนวนมากที่สุดตลอดสองฟาก โดยพบว่า ยังคงมีสภาพเป็นบ้านเรือน อาคารร้านค้าเก่า ที่ยังคงรักษาสภาพเดิมไว้เป็นจำนวนมาก จึงทำให้เป็นลักษณะเด่นทางด้านมุมมองของชุมชน ที่บ่งบอกถึงความเป็นย่านชุมชนเก่าทางการค้า ซึ่งมีลักษณะสำคัญๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นอาคารเก่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ มีคุณค่าในความเป็นของดั้งเดิม โดยลักษณะการก่อสร้างที่มีเอกลักษณ์ของพื้นถิ่น เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่และวิถีชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ลักษณะของสถาปัตยกรรมเรือนค้ำขายในพื้นที่ถนนเทศบาลสาย 1 ส่วนใหญ่จะเป็นเรือนแถวไม้สองชั้น มีการออกแบบที่ลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็นชั้นล่างเป็นที่สำหรับค้ำขาย ชั้นบนจะเป็นที่อยู่อาศัย บริเวณครัวและพื้นที่ใช้สอยอยู่ด้านหลัง มีพื้นที่เปิดโล่งอยู่ระหว่างกลาง มีชายคาที่ยื่นออกมาเพื่อป้องกันแสงแดด และมีช่องระบายอากาศ ราวระเบียงบางหลังจะมีลวดลายฉลุสวยงาม หลังคามีความลาดชัน มีหลายรูปทรง เรือนแถวไม้บางหลังยังคงรูปแบบของวัสดุผนังหลังคาเป็นแบบเดิม ได้แก่ กระเบื้องว่าว หรือปูพื้นด้วยกระเบื้องแบบโบราณ แต่ก็มีอาคารบางหลังที่มีการปรับเปลี่ยนวัสดุประกอบอาคาร ตามสภาพของยุคสมัย

ภาพที่ 8 ตัวอย่างอาคาร บ้านเรือน หรือร้านค้าเก่าแก่ ที่แสดงให้เห็นลักษณะเด่นทางภูมิทัศน์ของ
 ชุมชนย่านการค้าเก่าของถนนเทศบาลสาย 1
 ที่มา : ภาพจากผู้วิจัย ถ่ายเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2556 และวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2558

1.4 องค์ประกอบทางธรรมชาติ

เป็นองค์ประกอบสำคัญของภูมิทัศน์ และทัศนียภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของเมือง มีส่วนช่วยส่งเสริมบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุมชน และบริเวณโดยรอบ เช่น พืชพันธุ์พื้นถิ่น และระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งในพื้นที่ถนนเทศบาลสาย 1 ถึงแม้จะเป็นลักษณะชุมชนเมืองแล้ว แต่ยังคงมีต้นไม้ใหญ่ได้แก่ต้นไทร อายุมากกว่า 100 ปี ตั้งอยู่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอขลุ้ง และวัดวันยาวบน ที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์สำคัญของความเชื่อความศรัทธาดั้งเดิมของชาวขลุ้ง ซึ่งเชื่อว่าจะปกป้องรักษาคุ้มครองชุมชนให้คงอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข

ภาพที่ 9 ต้นไม้ใหญ่บริเวณหน้าว่าการอำเภอขลุง ซึ่งเป็นภูมิสัญลักษณ์ทางธรรมชาติที่ยังปรากฏอยู่
ทุกวันนี้ ประมาณการอายุมากกว่า 100 ปี
ที่มา : ภาพจากผู้วิจัย ถ่ายเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2556

2. องค์ประกอบด้านสังคม และวัฒนธรรม

เป็นคุณสมบัติด้านวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ด้านกายภาพ แสดงออกในเชิงกิจกรรม และการใช้สถานที่ และอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนในย่านนั้นๆ เช่น ความเชื่อ วิถีชีวิต ภาษา อาหาร เป็นต้น ซึ่งพบว่าชุมชนที่อยู่ในเมืองขลุง ประกอบด้วยหลากหลายเชื้อชาติ ทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่สำคัญได้แก่ วัฒนธรรมไทย จีน และญวน เนื่องจากเมืองต่าง ๆ ทางแถบชายฝั่งทะเลตะวันออก อยู่ในเส้นทางการค้าทางทะเลระหว่างไทยและจีนมาแต่โบราณ จึงมีชุมชนของชาวจีนอยู่ในบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก จะมีศาลเจ้าเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ส่วนชนชาติญวนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจันทบุรีตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งอพยพหนีภัยการบีบคั้นทางศาสนาในญวน เข้ามาอยู่ในจันทบุรีหลายสิบปี ในปี พ.ศ.2254 (สมัยพระเจ้าท้ายสระ) ได้กล่าวถึงว่าในขณะนั้น จันทบุรีมีคาทอลิกชาวญวนจำนวนประมาณ 130 คน จากนั้นชุมชนชาวญวนคริสต์ได้ขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ โดยมีโบสถ์เป็นศูนย์กลางและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ต่อมาเมื่อชุมชนญวนแถบริมแม่น้ำจันทบุรีไม่สามารถขยายเขตออกไปได้อีกจึงได้แยกไปตั้งในถิ่นอื่น เช่น อำเภอขลุง อำเภอท่าใหม่ และบ้านท่าฉลอม (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี, 2558, ออนไลน์) ซึ่งในอำเภอขลุง ชาวญวนจะมีการตั้งรกรากบริเวณถนนเทศบาลสาย 2 หรือบ้านล่าง ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดพระฤทธิไถแห่งพระเยซูเจ้า แต่บริเวณถนนเทศบาลสาย 1 จะเป็นที่ตั้งของสิ่งปลูกสร้างที่เป็นตัวแทน หรือเป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อของวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายจีน เนื่องจากเป็นที่ตั้งของโรงเจขลุง และขลุงมูลนิธิ รวมทั้งตัวแทนของวัฒนธรรมชาวไทยที่นับถือพุทธศาสนา ได้แก่ วัดวันยาวบน

ดังนั้น คำกล่าวที่ว่า “เมืองสองศาสนา สามวัฒนธรรม” จึงทำให้มองเห็นภาพของความหลากหลายของเชื้อชาติและวัฒนธรรม ของเมืองขลุง ได้เป็นอย่างดี

3. องค์ประกอบด้านประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนบริเวณถนนเทศบาลสาย 1 แห่งนี้ จากวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือประวัติศาสตร์บอกเล่าโดยคนเก่าแก่ในพื้นที่ พบว่า เดิมจะมีการสัญจรไปมาอาศัยทางน้ำเป็นหลัก ปกติเรือจะจอดที่ด้านขลุ้ง มีคนที่ขลุ้งไปซื้อของจากกรุงเทพฯ ที่ท่าราชวงศ์มาขาย แถวตรอกนาวาวิถีเรือใหญ่เข้ามาบริเวณนี้ได้ สมัยนี้เรือเข้ามาไม่ได้ คลองเวฬุตันเงินหมด รวมทั้งมีการบุกรุกที่ริมคลองกันมาก ตั้งแต่มีการตัดถนนสุขุมวิทเป็นต้นมา การสัญจรต่างๆ เปลี่ยนเป็นทางถนนเป็นหลัก (จิรภรณ์ บัวเพื่อน, 2558, สัมภาษณ์) ส่วนถนนเทศบาลสาย 1 เดิมเป็นทางเกวียนโบราณ เดินทางใช้เวลานานมาก ต่อมามีการทำถนนและสร้างตลาดขึ้นแห่งแรกที่ถนนสาย 1 นี้ ทำให้เกิดเป็นบ้านเรือน เรือนแถวค้าขายบริเวณโดยรอบตลาด ปัจจุบันตลาดถูกรื้อไปแล้ว เนื่องจากมีสภาพทรุดโทรม รวมทั้งได้มีการสร้างตลาดสดแห่งใหม่ขึ้นบริเวณถนนเทศบาลสาย 4 ทำให้มีการเคลื่อนย้ายศูนย์กลางค้าขายไปบริเวณตลาดสดแห่งใหม่แทน ส่วนถนนเทศบาลสาย 1 บ้านเรือนค้าขายเก่าดั้งเดิมยังคงแสดงให้เห็นในปัจจุบันแต่การค้าขายจะไม่คึกคักแบบเดิม

2. การประเมินคุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การประเมินคุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลขลุ้ง อำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี ในที่นี้จะใช้ “เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า” มาจากการศึกษาของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากย่านชุมชนเก่าจะมีความหมายลักษณะเดียวกันกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ “ย่านชุมชนเก่า” หมายถึง พื้นที่ทางกายภาพที่แสดงออกถึงลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน/ก่อกำเนิดที่แตกต่างกันตามบริบทแวดล้อม ทั้งที่เป็นเมืองหรือในพื้นที่ชนบท มีพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน/ก่อกำเนิดที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประจักษ์ได้จากทั้งสภาพทางกายภาพที่โดดเด่น เช่น โครงสร้างของชุมชน ลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรม และภูมิทัศน์แวดล้อม และสภาพทางสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี และกิจกรรมของชุมชน ประกอบควบคู่กันอย่างเหมาะสม ภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง (Built Environment) และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Natural Environment) เกณฑ์การประเมินคุณค่า ประกอบด้วยเกณฑ์ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณค่าความสำคัญและกายภาพของความเป็นย่านชุมชนเก่า มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า และด้านมาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า รวมตัวชี้วัดทั้งหมด 25 ตัวชี้วัด

ดัชนี/ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนเก่า	
	มี	ไม่มี
1. มาตรฐานด้านคุณค่าความสำคัญและกายภาพของความเป็นย่านชุมชนเก่า		
ด้านคุณค่าความสำคัญและองค์ประกอบทางกายภาพ		
1) คุณค่าความสำคัญ (Significance) และบูรณภาพ (Integrity) ของย่านชุมชนเก่า	✓	
2) ลักษณะเด่นทางโครงสร้างชุมชน (Developed Structure) ของย่านชุมชนเก่า	✓	
3) องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม	✓	
4) เทคนิคและวัสดุในการก่อสร้าง	✓	
5) องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางภูมิทัศน์	✓	
6) องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางภูมิสัญลักษณ์ (Landmark)	✓	
7) องค์ประกอบและลักษณะเด่นด้านมุมมอง	✓	
2. มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า		
2.1 ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต		
1) องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางกิจกรรมทางวัฒนธรรม (Intangible aspects)	✓	
2) สถานที่ในการดำรงกิจกรรมทางวัฒนธรรม	✓	
3) ผู้สืบทอดกิจกรรมทางวัฒนธรรม	✓	
4) ความหมายและความทรงจำของย่านชุมชนเก่า	✓	
5) กิจกรรมที่สนับสนุนชีวิตประจำวัน	✓	
6) การใช้พื้นที่สาธารณะ (Public space)	✓	
7) วิถีชีวิตและกิจกรรมในย่านชุมชนเก่า	✓	
2.2 ด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก		
1) ประโยชน์ใช้สอย (Functions) ของย่านชุมชนเก่าต่อเมือง	✓	
2) ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยรอบ	✓	
3. มาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า		

ดัชนี/ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนเก่า	
	มี	ไม่มี
3.1 ด้านความพร้อมของท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู		
1) การจัดทำแผนของท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู	✓	
2) แผนงานทางด้านประเพณีวัฒนธรรม	✓	
3) แผนพัฒนาเมือง/ท้องถิ่น	✓	
4) แผนการป้องกันความเสี่ยง/ภัยพิบัติ	✓	
5) การจัดทำข้อมูลของย่านชุมชนเก่า	✓	
3.2 ด้านการมีส่วนร่วม		
1) การจัดตั้งองค์กรชุมชน	✓	
2) การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม	✓	
3) การสร้างความตระหนักรู้ (Awareness raising activities)	✓	
4) การนำข้อเสนอของชุมชนไปใช้ในการวางแผนท้องถิ่น	✓	

ภาพที่ 10 ภาพตารางสรุปการประเมินคุณค่าตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มา : ดัดแปลงจาก คู่มือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2555). สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การอภิปรายผล

จากการประเมินคุณค่า ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมประเภทย่านชุมชนเก่า พบว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลขลุง อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีองค์ประกอบผ่านเกณฑ์มาตรฐานทั้ง 3 ด้าน ทั้ง 25 ตัวชี้วัด ซึ่งสรุปได้ว่า บริเวณดังกล่าว มีคุณค่าและศักยภาพในความเป็นย่านชุมชนเก่าในระดับสูง นอกจากนี้จะมีคุณค่าทางกายภาพ ด้านคุณภาพของภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทย่านชุมชนเก่าทางการค้าเก่าแล้ว ยังมีคุณค่าในเชิงของศักยภาพของท้องถิ่น และชุมชนในการบริหารจัดการด้วย ซึ่งลักษณะโดดเด่นขององค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม ทำให้มองเห็นภาพได้ว่าเป็นย่านชุมชนเก่าการค้า ซึ่งเป็นย่านชุมชนที่มีกิจกรรมหรือเคยมีกิจกรรมด้านการค้าเป็นหลัก มีลักษณะความเป็นย่านตลาดของเมือง หรือของชุมชนในละแวก อาจประกอบไป

ด้วยพื้นที่ค้าขายรวม เช่น ตลาดสด และส่วนที่เป็นสถาปัตยกรรมประเภทเรือนแถวหรือห้องแถว
ค้าขาย

เมื่อได้นำผลจากการสำรวจ การประเมินคุณค่า และข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์ นำมาสรุป
ประเด็นปัญหาความเสี่ยงและภัยคุกคาม และศักยภาพการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์พื้นที่
ดังกล่าว สรุปได้ดังนี้

1. ความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อองค์ประกอบทางกายภาพ

ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงและแนวโน้มที่จะมีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบอาคาร บ้านเรือน
เก่าเนื่องจากสภาพในปัจจุบันที่ขาดการดูแล ซ่อมแซมทำให้ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา เนื่องจากขาด
แคลนงบประมาณในการซ่อมแซม ในกรณีที่เป็นบ้านเรือนที่เป็นการเช่าสำหรับค้าขาย รวมทั้งการ
ซ่อมแซม ไม่สามารถหาช่างฝีมือดั้งเดิมของท้องถิ่นได้ ทำให้มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป
จากเดิม ทำให้เอกลักษณ์ของรูปแบบร้านค้าขายดั้งเดิมพื้นถิ่นเริ่มขาดหายไปเรื่อยๆ

2. ความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อคุณค่าความสำคัญ

แนวโน้มของการพัฒนาที่จะลดทอนคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรม พิจารณาในประเด็นที่
เมืองขลุง มีทำเลที่ตั้งอยู่ริมถนนสุขุมวิท (ทางหลวงหมายเลข 3) เป็นถนนสายตะวันออกเชื่อมโยงไปสู่
ประเทศกลุ่มอาเซียน ซึ่งถือว่าเป็นถนนสายเศรษฐกิจของภาคตะวันออก และมีการคมนาคมที่
สะดวกสบาย การพัฒนาต่างๆ เช่น การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมและ
ทั่วถึง เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมถนน
เทศบาลสาย 1 ด้วย รวมทั้ง การกำหนดให้เมืองขลุง หรือ อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เป็นเมืองลำดับ
3 ของฝั่งตะวันออก เนื่องจากเป็นอำเภอขนาดใหญ่ (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2551) มีการ
กำหนดผังนโยบายการพัฒนาเมือง ได้แก่ จัดวางระบบชุมชนเมืองตามศักยภาพและบทบาทหน้าที่
เพื่อให้การพัฒนาระบบเมืองเป็นไปอย่างเกื้อกูลกัน และสอดคล้องกับการพัฒนาระบบโครงสร้าง
พื้นฐาน แนวคิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โดยกำหนดการพัฒนาพื้นที่เมืองชายแดน ได้แก่ สระแก้ว
จันทบุรี ตราด เป็นเมืองการค้าชายแดน และสู่ประตูอินโดจีน จึงมีนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว
โดยพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล บนฐานทรัพยากรด้านต่างๆ
และสิ่งแวดล้อม พัฒนาเมืองที่มีศักยภาพ ให้มีการจัดการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
สถาปัตยกรรม และสภาพภูมิทัศน์เมือง ซึ่งทางหน่วยงานต่างๆ ได้นำมาประกอบการจัดทำผังเมือง
รวมด้วย ซึ่งอาจจะมีผลกระทบในทางบวก อาทิ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน การสร้างงาน
สร้างอาชีพ ทั้งนี้ การพัฒนาส่งเสริมต่างๆ ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ไม่ให้ส่งผลต่อการสูญเสีย
คุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของย่านชุมชนเก่าที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของท้องถิ่นไป

3. ความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ

ได้แก่ความเสี่ยงต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิต พบว่า ยังไม่มีความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบมากนัก เนื่องจากเมืองขลุ้งมีการผสมผสานวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และการตั้งถิ่นฐาน แสดงออกให้เห็นว่า เป็นเมืองสองศาสนา สามวัฒนธรรม ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ วัฒนธรรมชาวไทย ชาวญวน และชาวจีน ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐาน ตามการรวมตัวกันของชุมชน โดยกลุ่มชาวญวน จะตั้งถิ่นฐานอยู่โดยรอบศาสนสถานของตนเองศรัทธา ได้แก่ ศาสนาคริสต์ ซึ่งศาสนสถานคือ วัดพระธาตุยั้งแห่งพระเยซูเจ้า ซึ่งตั้งอยู่บริเวณถนนเทศบาลสาย 2 ส่วนคนไทยและคนจีน จะตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่บริเวณถนนเทศบาลสาย 1 ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดวันยาวบน ขลุ้งมูลนิธิ โรงเจขลุ้ง และศาลหลักเมืองขลุ้ง ทำให้ลักษณะทางกายภาพ หรือที่แสดงให้เห็นเป็นหลักฐานได้ชัดเจน ส่งผลให้มองเห็นภาพรวมของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนในเมืองขลุ้งได้ และท้องถิ่นเองก็ให้การสนับสนุน และมุ่งส่งเสริมให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมประเพณีสงกรานต์สองศาสนา สามวัฒนธรรมของเมืองขลุ้งในทุกปี โดยประเพณีดังกล่าวเป็นการนำเอาวัฒนธรรม ความเชื่อ ทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ วัฒนธรรมชาวไทย ชาวญวน และชาวจีน มาอนุรักษ์ และสืบทอดความเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของเมืองขลุ้งเพื่อให้อคงไว้ ผ่านกระบวนการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์ รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนวัฒนธรรมจีนก็จะมี การสืบสานประเพณีถือศีลกินเจที่โรงเจขลุ้ง หรือที่ขลุ้งมูลนิธิ ซึ่งจัดงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่ในทุกๆ ปี ส่วนทางชาวไทยพุทธ จะมีกิจกรรมทางศาสนาที่วัดวันยาวบน มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีกิจกรรมสวดมนต์ฟังธรรมทุกเย็นวันพุธ ในช่วงเย็น เป็นต้น (เทศบาลเมืองขลุ้ง, 2557)

หากจะเกิดแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อภารกิจดำรงอยู่ของกิจกรรมทางวัฒนธรรม น่าจะเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ในด้านวัฒนธรรม ประเพณี ท้องถิ่นและชุมชนได้มีการฟื้นฟูภาษาญวนที่เสี่ยงต่อการหายไป นำมาใช้เป็นบทสวดในโบสถ์คริสต์ มีการฟื้นฟูประเพณีชักพระบาทในเทศกาลสงกรานต์ มีการจัดทำโครงการท่องเที่ยววิถีถิ่นญวน เป็นต้น แต่ก็ยังไม่มีการจัดทำเป็นฐานข้อมูลสำหรับนำมาใช้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การรวบรวมฐานข้อมูลบ้าน อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ถึงแม้จะมีการจัดทำบ้างแล้ว เช่น โครงการจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในชุมชนเมืองขลุ้งจังหวัดจันทบุรี โดย นราธิป ทับทัน จากสาขาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตอุเทนถวาย ในปี 2555 - 2556 (นราธิป ทับทัน, 2557, ออนไลน์) โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่าในภาคกลางและภาคตะวันออก ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (สำนักงาน

นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) แต่ยังไม่ได้มีการถ่ายทอดให้แก่ท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน โครงการต่างๆ อย่างจริงจัง

4. ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องในด้านการบริหารจัดการ

พบว่า ยังไม่อยู่ในชั้นที่มีความเสี่ยงมากนัก เนื่องจากหน่วยงานท้องถิ่น ได้มีการจัดประชุม หรือทำประชาคมกับตัวแทนจากชุมชนทั้ง 11 ชุมชนเป็นประจำทุกปี เพื่อนำข้อมูลความต้องการจาก ชุมชนในพื้นที่มาประกอบการจัดทำแผนพัฒนาของท้องถิ่น (บุรินทร์ ธนอุดมมาน และพัชรี พันธุ์วนิช , 2558, สัมภาษณ์) ถึงแม้ยุทธศาสตร์การพัฒนาของเทศบาล รวมทั้งแผนพัฒนาสามปี จะไม่มี กิจกรรมหรือแผนงานโครงการเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมโดยตรง แต่ก็มีส่วน เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนด้วย ในด้านกฎหมาย มาตรการที่ เกี่ยวข้องในเชิงกฎหมาย กฎ ระเบียบ สรุปลงได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้อง คือ การจัดทำผังเมืองรวมเมืองขลุง ระยะที่ 2 แต่ยังไม่ได้มีการประกาศใช้ และมีเทศบัญญัติเมืองขลุง เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่เขตเทศบาลเมืองขลุง อำเภอ ขลุง จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2555 กล่าวได้ว่า เป็นการควบคุมไม่ให้มีสิ่งปลูกสร้างที่แปลกปลอม และเป็นอันตรายต่อสภาพพื้นที่ในย่านชุมชนพื้นที่เทศบาลสาย 1 ได้ในระดับหนึ่ง

แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

จากสรุปภาพรวมที่ผ่านมา เมื่อได้ผลการเก็บข้อมูลด้านต่างๆ ผลการประเมินคุณค่า และ การวิเคราะห์ประเด็นความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การศึกษาและการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ สำหรับเป็นฐานข้อมูล ประกอบการจัดทำนโยบาย การพัฒนาต่างๆ ทั้งของท้องถิ่น ของชุมชน ด้วยการบูรณาการ ดำเนินการร่วมกัน การเก็บข้อมูลด้านต่างๆ หรือการจัดทำรายชื่อแหล่งทรัพยากร จะทำให้สามารถ ระบุถึงชนิด ประเภท ของทรัพยากรต่างๆ ทำให้มีฐานข้อมูลที่ถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบ นำมาใช้ ประกอบการตัดสินใจในการจัดทำแผนงาน โครงการต่างๆ ได้ ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์ของฐานข้อมูลมากยิ่งขึ้นต่อไปในภายหน้า รวมทั้งนำข้อมูลจาก สถาบัน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่ได้มีการดำเนินการแล้วในพื้นที่ถนนเทศบาลสาย 1 แห่งนี้ มาประกอบ กันด้วย

2. การดูแลรักษา รวมถึงการรักษาให้คงสภาพด้วย ในพื้นที่ถนนเทศบาลสาย 1 ควรรักษา สภาพของสถาปัตยกรรมสำคัญในพื้นที่ อาคาร บ้านเรือน เรือนไม้ค้าขายแบบเก่าไม่ให้เกิดการ เสื่อมสภาพ หมั่นดูแล สรรวจตรวจสอบโครงสร้าง บำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ ไม่ให้มีการผุพัง เช่น

รักษาเนื้อไม้ ดูแลเรื่องปลวกทำลายไม้ นอกจากจะเป็นการรักษาสภาพให้มีความสมบูรณ์แล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงแข็งแรงให้บ้านเรือน จะเป็นการสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้อยู่อาศัยด้วย

3. การอนุรักษ์ซ่อมแซม เพื่อให้สถาปัตยกรรม บ้านเรือน เรือนไม้ค้าขายแบบเก่า และภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิม กลับมามีคุณค่าและรูปทรงเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต เป็นการรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่และชุมชนไว้ด้วย ควรมีการดูแลรักษาซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ตามแบบฉบับดั้งเดิมมากที่สุด และให้มีลักษณะกลมกลืนกับสภาพโดยรวมในพื้นที่ไม่แปลกแยกออกไป เพื่อรักษาคุณค่าเอกลักษณ์โดยรวมไว้ ถึงแม้จะหาช่างฝีมือจากท้องถิ่นได้ยาก แต่เจ้าของบ้านหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง อาจมีการประสานขอความร่วมมือจากช่างฝีมือที่มีองค์ความรู้ในการรักษาคุณค่าของบ้านเรือนเก่า จากแหล่งอื่นๆ มาช่วยได้ ส่วนเจ้าของบ้าน อาคารที่มีงบประมาณสามารถทำการสร้างขึ้นมาในรูปแบบเดิมที่ได้มีการบันทึกรูปแบบ ลักษณะต่างๆ ไว้แล้ว เป็นต้น

4. แนวทางการฟื้นฟู ซึ่งเป็นการทำให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และมรดกทางสถาปัตยกรรมที่มีอยู่เดิมแต่ได้ซบเซาไปนั้นกลับขึ้นมามีชีวิตใหม่ การฟื้นฟูเป็นการส่งเสริมให้กิจกรรมแบบดั้งเดิมของพื้นที่กลับมาดำเนินการต่อไป ในยุคสมัยแรกเริ่มมีการตัดถนนใหม่ บริเวณแห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งตลาดแห่งแรกของเทศบาล มีการค้าขายที่เจริญรุ่งเรือง จึงมีการสร้างบ้านในลักษณะเรือนแถวไม้เพื่อประกอบการค้าขาย รายล้อมตลาดตลอดบริเวณสองฝั่งถนน เมื่อมีการย้ายตลาดของเทศบาลไปอยู่ถนนเทศบาลสาย 4 ทำให้พื้นที่แห่งนี้มีความซบเซาลงไป ตลาดเก่าถูกรื้อ อาคารร้านค้าบางแห่งปรับสภาพเป็นเพียงที่อยู่อาศัยเท่านั้น ร้านค้าขายลดลงไปตามลำดับ ดังนั้น หากมีการฟื้นฟูเรื่องการค้าขายขึ้นมาใหม่ในบริเวณนี้ จะทำให้บรรยากาศเดิมๆ กลับมามีชีวิตชีวาได้อีกครั้ง จากการสัมภาษณ์ผู้คน ร้านค้าต่างๆ ในบริเวณนี้ (ชุมชนและร้านค้า, 2556-2558, สัมภาษณ์) ต่างก็มุ่งหวังให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดทำเป็นถนนคนเดิน หรือถนนสายวัฒนธรรมขึ้น เป็นการสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้ ในการดำเนินการต่างๆ หรือการปรับเปลี่ยนรูปแบบใช้สอยของบ้านเรือน หรืออาคาร ต้องคำนึงถึงคุณค่าด้านต่างๆ และความพร้อมของสถานที่ ผู้คน ด้วย เพราะกิจกรรมใหม่บางประเภทอาจส่งผลกระทบต่อคุณค่าด้านต่างๆ ได้หากไม่มีการระมัดระวัง

5. การจัดทำแผนเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

ในขั้นตอนแรกของการจัดทำแผนเพื่อการอนุรักษ์ พัฒนา จะต้องมีการจัดเก็บข้อมูลองค์ประกอบต่างๆ ของย่านชุมชนเก่าให้ครบถ้วน โดยระบุอาคาร สถานที่ และองค์ประกอบที่สำคัญในย่านชุมชนเก่า ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ชุมชนกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์คุณค่าความสำคัญของย่านชุมชนเก่าวิเคราะห์ปัญหาและภัยคุกคามในย่านชุมชนเก่าจากสภาพและสถานการณ์ปัจจุบันเมื่อดำเนินการแล้วจะกำหนดพื้นที่ย่านชุมชนเก่า เพื่อจัดทำแนวทางสำหรับการอนุรักษ์ และพัฒนา อาทิ การใช้วัสดุ สี ที่กลมกลืนสอดคล้องกับภาพรวมของ

ย่านเก่า การกำหนดความสูงของอาคาร การกำหนดรูปแบบป้ายการควบคุมความหนาแน่นของอาคาร ระยะร่น ฯลฯ ซึ่งการจัดทำเป็นแผนงาน โครงการ กำหนดองค์กร หน่วยงานที่รับผิดชอบ และงบประมาณโดยแผนงาน โครงการดังกล่าวจะต้องผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระบุและจัดการทรัพยากรภายในชุมชนเอง รวมทั้งร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอน เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยหนึ่งของการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน หมายถึงการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล เอกชน องค์กร ชุมชน และประชาชน ซึ่งเป็นการร่วมมือกันในระดับชั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินการอนุรักษ์ ตั้งแต่การร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมกำหนดทิศทางในการดำเนินการในภาพหน้าร่วมกัน ทั้งนี้จะต้องมีการกำหนดแผนการติดตามและประเมินผลด้วย เพื่อจะได้นำผลของการติดตามและประเมินมาปรับปรุง แก้ไข พัฒนาให้ดีขึ้นในการดำเนินการต่อไป

6. การจัดทำแผนเพื่อป้องกันภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นต่อย่านชุมชนเก่า

ควรจะมีมาตรการสำหรับการดูแลเป็นพิเศษเพื่อไม่ให้เกิดภัยที่อาจคุกคามต่อย่านชุมชนเก่า โดยเฉพาะภัยจากไฟไหม้ และน้ำท่วม เนื่องจากบ้าน อาคาร เรือนไม้ค้ำขาย มีความเสี่ยงมากหากเกิดเพลิงไหม้ เพราะวัสดุเป็นไม้ สามารถเป็นเชื้อเพลิงได้เป็นอย่างดี หากเกิดภัยดังกล่าวจะเกิดการสูญเสียทั้งทรัพย์สินและคุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน หรือในกรณีของน้ำท่วม ซึ่งอาจจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้ หากองค์ประกอบต่างๆ ของบ้านเรือนที่ทำด้วยไม้ ถูกน้ำท่วมได้รับความเสียหายก็อาจจะซ่อมแซม ฟื้นฟู ให้กลับมาคงสภาพเดิมได้ยาก จึงควรให้ความสำคัญต่อการป้องกันภัยดังกล่าว อาจจัดทำแผนงาน โครงการ เพื่อการป้องกันการเกิดภัยพิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยการให้ความรู้แก่ชุมชนในการเฝ้าระวัง การเพิ่มจุดติดตั้งถังดับเพลิงในชุมชนให้มากขึ้น

7. การใช้มาตรการ กฎ ระเบียบต่างๆ ในการควบคุมและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมในย่านชุมชนเก่า เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับย่านชุมชนเก่าในทุกพื้นที่ โดยในการกำหนดมาตรการอาจดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งแต่ละพื้นที่อาจมีความจำเป็นและเหตุผลไม่เหมือนกัน เช่น อาจใช้กฎหมายท้องถิ่นที่ออกตามอำนาจของพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ทั้งนี้ ในการกำหนดมาตรการดังกล่าวควรเป็นมาตรการควบคุมการพัฒนาที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งเป็นการส่งเสริมคุณภาพของสิ่งแวดล้อมกายภาพของชุมชน เช่น การกำหนดความสูง ความหนาแน่น รูปแบบอาคาร การใช้วัสดุ หรือแม้แต่การใช้ประโยชน์ในอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่ไม่ใช่มรดกทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งอาจอยู่ในรูปของกฎหมายท้องถิ่น หรือข้อบังคับของจังหวัด หรือในรูปแบบอื่นๆ โดยในเทศบาลเมืองชลบุรี ก็มีการใช้เทศบัญญัติเทศบาลเมืองชลบุรี เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ในท้องที่เขตเทศบาลเมืองชลบุรี อำเภอชลบุรี จังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2555 ขึ้น มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนพิเศษ 26ง ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 แล้ว(เทศบัญญัติเทศบาลเมืองชลบุรี, 2556, ออนไลน์) รวมทั้งอยู่ในระหว่างการจัดทำผัง

เมืองรวมเมืองขลุงด้วย มาตรการเหล่านี้จะช่วยควบคุมและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ ในพื้นที่ได้ในระดับหนึ่ง

8. การรื้อฟื้นเพื่อนำขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมมาใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนา ย่านชุมชนเก่า เพื่อส่งเสริมคุณค่าและเอกลักษณ์ของย่านชุมชนเก่าได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ประเพณีต่างๆ ควรมีวัตถุประสงค์ของการนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่น ไม่ใช่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ในการท่องเที่ยวเป็นหลักเนื่องจากอาจจะทำให้เกิดการแข่งขัน และมุ่งเน้นที่รายได้ ทำให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างชุมชน หรือหน่วยงานด้วยตนเองได้ สำหรับในเมืองขลุง จะมีความหลากหลายทาง วัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น จึงควรมีการอนุรักษ์ พื้นฟูให้คงอยู่กับชุมชนไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

9. การใช้มาตรการแรงจูงใจต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรมของย่านชุมชนเก่า ควรมีการสร้างมาตรการหรือแรงจูงใจให้ทุกภาคส่วน ทั้งส่วนราชการ ชุมชน ประชาชน ภาคเอกชน องค์กรอิสระ เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มาตรการแรงจูงใจมี หลายรูปแบบ ตั้งแต่การกำหนดเรื่องการลดหย่อนภาษีต่างๆ สำหรับเจ้าของอาคาร บ้านเรือน การตั้ง กองทุนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม บ้านเก่า อาคารเก่า หรือที่นิยมใช้กันมากคือการมอบรางวัล อนุรักษ์ดีเด่นด้วยการคัดเลือกอาคารที่มีคุณค่าเพื่อเสนอแนวทางตัวอย่างในการอนุรักษ์และฟื้นฟู รูปแบบทางสถาปัตยกรรม จะเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เจ้าของบ้าน อาคารให้เกิดความ ภาคภูมิใจในคุณค่าของบ้าน อาคารของตนเอง รวมทั้งสร้างเสริมคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมใน ชุมชนอย่างเป็นองค์รวมด้วย

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

จากข้อเสนอแนะและแนวทางต่างๆ ที่ได้เสนอไปในข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ท้องถิ่นและชุมชน ในพื้นที่เทศบาลเมืองขลุง อาจนำไปประยุกต์ใช้ได้ในพื้นที่ หรือมีการปรับปรุง เพิ่มเติมประเด็นต่างๆ ให้สมบูรณ์ และมีความเหมาะสมกับสภาพในปัจจุบันของพื้นที่ และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ เปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมชัดเจน มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และเกิดประโยชน์ อย่างสูงสุดต่อชุมชนและท้องถิ่น ทั้งนี้ การดำเนินงานเพื่อการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในระยะที่ ผ่านมาทั้งหมด ได้มีนักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิหลากหลายสาขาและหน่วยงาน ได้ให้ข้อสังเกตและ ข้อคิดเห็นประกอบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง และที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นข้อคิดที่สำคัญอย่างมากต่อการ ดำเนินงานจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ได้แก่ ข้อควรระวังสำหรับการดำเนินงานทั้งหลายที่ควรคำนึงถึง การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทั้งมรดกทางรูปธรรม นามธรรม สภาพแวดล้อมทั้งธรรมชาติ

และวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างลึกซึ้ง เพื่อไม่ให้คุณค่าต่างๆ สูญเสียไปจนไม่สามารถนำกลับคืนมาสู่ชุมชนได้ รวมทั้งการจัดการต่างๆ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ และมีความเหมาะสมต่อศักยภาพของชุมชน ท้องถิ่น เน้นหลักการพึ่งพาตนเองได้ และเป็นการดำเนินงานโดยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ร่วมกับประชาชน ชุมชนในพื้นที่ ด้วยกระบวนการจัดการแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยมีจุดมุ่งหมายสำหรับการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ สร้างความเข้มแข็งและผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม (อาจารย์ประสงค์ เอี่ยมอนันต์, 2559, สัมภาษณ์) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การดำเนินการจัดการใดๆ สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งก็คือ หน่วยงานที่มีหน้าที่จะต้องดำเนินการจัดทำแผนการจัดการ เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน เพราะการมีแผน จะทำให้สามารถกำหนดทิศทาง กำหนดเป้าหมาย ได้อย่างชัดเจน และสามารถดำเนินการปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้ การจัดทำแผนงานต่างๆ จะต้องดำเนินการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยงานและชุมชน ประชาชนในพื้นที่ทุกระดับ เพื่อป้องกันข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ คำนึงถึงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่เป็นสำคัญด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับกรวิจัยต่อไป

จากกระบวนการดำเนินการต่างๆ ที่ผู้วิจัย ได้ดำเนินการไปแล้วนั้น มีความเห็นว่ายังมีส่วนที่บกพร่องอยู่อีกมาก ได้แก่ การเก็บข้อมูลพื้นฐานขององค์ประกอบทางด้านกายภาพ ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ถนนเทศบาลสาย 1 ตำบลขลุ้ง อำเภอลำทะลุ จังหวัดจันทบุรี ยังไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนมากและลึกซึ้งเพียงพอ โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับบ้าน อาคาร เรือนไม้ค้ำขายเก่า ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของพื้นที่ ยังไม่ได้ระบุถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ชัดเจน และข้อมูลการถือครองอาคาร ข้อมูลความสำคัญทางเชิงช่าง เชิงสถาปัตยกรรม เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่ององค์ความรู้ และความเชี่ยวชาญทางด้านต่างๆ เหล่านี้ จึงเห็นควรให้ผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญทางด้านศาสตร์ต่างๆ รวมทั้งผู้รู้ของท้องถิ่น ได้ดำเนินการในส่วนต่างๆ เหล่านี้เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด ทั้งนี้ควรมีการนำข้อมูลจากการศึกษา สํารวจ ของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่ดำเนินการไปแล้ว ในพื้นที่แห่งนี้ มาบูรณาการข้อมูลร่วมกัน สำหรับจัดทำเป็นฐานข้อมูลที่เป็นระบบ และส่งมอบให้แก่ท้องถิ่นและชุมชน ประกอบการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าแห่งนี้ ให้มีความเป็นรูปธรรมชัดเจน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, และคณะ

สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2549). **แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

กรมโยธาธิการและผังเมือง, **ผังภาคตะวันออก ปี พ.ศ. 2600**. กรุงเทพฯ.

เกรียงไกร เกิดศิริ. (2551). **ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: อูษาคเนย์

เทศบาลเมืองชลบุรี. (2557). **รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2557**.

ธนิก เลิศชาญฤทธิ. (2544). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ศูนย์

มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

วิชัย เทียนน้อย. (2520). **ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา.

สุวิมล ตีรกานนท์. (2549). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ**

(พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555) **รายงานฉบับ**

สมบูรณ์ โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่าในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ: บริษัทพรอพเพอร์ตี้พรินท์ จำกัด.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555) **คู่มือการ**

อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า ในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก.

กรุงเทพฯ: กรม.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556) **ชุดความรู้**

ด้านการอนุรักษ์ คุ่มครองแหล่งมรดกโลก เล่มที่ 3 การเตรียมการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลก. กรุงเทพฯ: บริษัท โมโนกราฟ สตูดิโอ จำกัด.

อรศิริ ปาณินท์, และสมคิด จิระทัศน์กุล. (2544). **เรือนค้าขายพื้นถิ่นในชุมชนเมืองในชุดโครงการ**

ความหลากหลายของวัฒนธรรมภาคกลาง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ เจ. พรินต์ 94.

จาก Web site

ขลุ้งมูนินิ ฟังไต้ยี่เซียวกะ. ประวัติความเป็นมาขลุ้งมูนินิ. คั่นเมื่อ 23 พฤศจิกายน

2556, จาก เว็บไซต์: khlungmooniti.org/about/ประวัติความเป็นมา/...

เทศบาลเมืองขลุ้ง. คั่นเมื่อ 23 สิงหาคม 2556, จากเว็บไซต์:

<http://download.asa.or.th/03media/04law/cpa/mb/mb55-ctb-03.pdf>

นราธิป ทับทัน. การจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในชุมชนเมืองขลุ้ง

จังหวัดจันทบุรี วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ Vol 16, NO 1 (2557), จาก เว็บไซต์:

<http://www.tci-thaijo.org/index.php/jica/article/view/30523>.

สำนักงานเทศบาลเมืองขลุ้ง. แผนที่. คั่นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2556, จาก เว็บไซต์:

<http://www.khlungcity.go.th/>

สำนักงานเทศบาลเมืองขลุ้ง. ศาสนาและวัฒนธรรมชาวพุทธ. คั่นเมื่อ 23 พฤศจิกายน

2556, จาก เว็บไซต์: <http://www.khlungcity.go.th/images/stories/pic/picpic/watpuutt.pdf>

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี. วิถีชีวิตชาวจันท. กลุ่มชนชาติต่างๆ ของจันทบุรี

คั่นเมื่อ 12 กันยายน 2558, จาก สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี เว็บไซต์:

http://province.mculture.go.th/chanthaburi/life1.html#life_chan1

Wikipedia the free encyclopedia. Carl O. Sauer. คั่นเมื่อ 17 มิถุนายน 2556, จาก

website: https://en.wikipedia.org/wiki/Carl_O._Sauer

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

อาจารย์ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. ผู้ทรงคุณวุฒิในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2559

เทศบาล

บุรินทร์ ธนอุดมมาน. นายกเทศมนตรีเมืองขลุ้ง. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2558

พัชรี พันธุนิซ. รองนายกเทศมนตรีเมืองขลุ้ง. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2558

ชุมชน ร้านค้า

จิรภรณ์ บัวเฟื่อน. อายุ 85 ปี จากตรอกนาวาวีถี. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2558

ปฐมรัตน์. เจ้าของบ้านธนาภรณ์ เลขที่ 220 – 222. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2558

ภัสภุมิ. เจ้าของร้านก๋วยเตี๋ยวหลังบ้าน เลขที่ 122-124. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2558

วิบูลย์ พงษ์พานิช. เจ้าของร้าน หมอวียง เลขที่ 251-253. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2558

สุภัทร และสุนีย์ เจริญผล. เจ้าของร้านประสิทธิ์โฮสเทล เลขที่ 77-79. สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2556

การศึกษาและพัฒนาร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE)
เพื่อส่งเสริมสินค้าแฟชั่นสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
THE STUDY AND DEVELOPMENT OF POP UP STORE TO PROMOTE
FASHION PRODUCT FOR SMEs.

สุรีย์ เจริญสุข
SURI CHAROENSOOK

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการออกแบบร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้ 1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับร้านค้าชั่วคราว 2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบร้านค้าตรงตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ 4. สรุปผลหลักการออกแบบร้านค้าชั่วคราว

ผลการวิจัยพบว่า การออกแบบร้านค้าชั่วคราวมีหลักการออกแบบได้แก่ 1.ออกแบบให้สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ 2. คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย 3. ควบคุมงบประมาณในการออกแบบ 4. สร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวเพื่อสร้างจุดสนใจให้ลูกค้า 5. เลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมเหมาะสมแก่การใช้งานแบบถอดประกอบ 6. ออกแบบโดยรองรับบุคลิกภาพของบุคคลทั้งพนักงานและลูกค้าเพื่อความสะดวกสบายแก่การใช้งาน และ 7. สร้างสุนทรียภาพความงามให้เหมาะสม

จากข้อมูลการศึกษาวิจัยข้างต้น ทำให้ทราบถึงองค์ความรู้และขั้นตอนการออกแบบร้านค้าชั่วคราวที่มีความสำคัญสำหรับการออกแบบ ซึ่งนักออกแบบและผู้ประกอบการควรคำนึงถึงและให้ความสำคัญกับการออกแบบ ทั้งยังช่วยทำให้แบรนด์มีสีสัน มีชีวิตชีวา ขณะเดียวกันก็สามารถดึงดูดลูกค้ากลุ่มใหม่ให้ลองเข้ามาสัมผัสแบรนด์ และช่วยกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อที่ง่ายขึ้น

Abstract

The purpose of this research is to study the principles of pop up store design which can be divided as follows; 1. Study and gather basic information about pop up store 2. Create research tools 3. Interview the experts of designing in accordance with researcher's criteria. 4. Summarize the principles of pop up store

The results of research; 1. The design has to be consistent with products 2. Usage - focused 3. Budget controlled 4. Uniqueness oriented to attract customers'

attention 5. Well selected materials kit 6. Be compatible with characteristics of both staff and customers in order to facilitate them and 7. Build proper esthetic atmosphere.

From the study above, conceptual framework and steps of pop up store design are essential that designers and business owners should realize and be aware of. Moreover, these are not only able to freshen up and make the store lively but also attract new customers to discover the store and arouse them to make the buying decision easily.

คำนำ

ท่ามกลางกระแสการเมืองที่ร้อนแรงในขณะนี้ ส่งผลกระทบกับธุรกิจหลากหลายประเภท ธุรกิจแฟชั่นแม้จะเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่ได้รับผลกระทบ แต่กระนั้นธุรกิจนี้ก็ไม่เคยหยุดนิ่ง จากภาพรวมของธุรกิจแฟชั่นของประเทศไทยเมื่อปีที่ผ่านมา ถือว่ามีการเติบโตอย่างต่อเนื่องด้วยกลุ่มเป้าหมายแต่ละแบรนด์อยู่ที่วัยทำงาน ที่มีจำนวนมากและมีอำนาจในการใช้จ่ายสูง ทำให้แฟชั่นไทยได้รับความนิยมมาก ประกอบกับคนไทยเปลี่ยนจากการนิยมแบรนด์ต่างประเทศ หันมาสวมใส่เสื้อผ้าแบรนด์ไทยมากขึ้น ทำให้ตลาดแฟชั่นไทยเติบโตแบบก้าวกระโดดอย่างต่อเนื่อง ขณะนี้อาจมีมุมมองที่ว่าเสื้อผ้าแฟชั่นไม่ใช่ธุรกิจที่มีความสำคัญมากเท่าไรกับชีวิต แต่ขณะเดียวกันก็เป็นธุรกิจที่มีมูลค่ามหาศาล ซึ่งในปีที่ผ่านมาตลาดเครื่องนุ่งห่มมีมูลค่าสูงถึง 86,000 ล้านบาท ตลาดแฟชั่น ณ ปัจจุบันนอกจากจะมีการแข่งขันชิงตลาดกันเองแล้ว ยังต้องทำการแข่งขันกับแบรนด์ต่างชาติที่ตบเท้าเข้ามาช่วงชิงตลาดในไทย ขณะที่แบรนด์ต่างชาติมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทั้งเงินทุน พนักงานมืออาชีพ และระบบการจัดการที่เป็นระบบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ทุกแบรนด์ต้องมีการตื่นตัว ท่ามกลางกระแสการแข่งขันที่สูงทั้งในและต่างประเทศ ทุกแบรนด์ต้องมีการวางแผน ทั้งในช่วงขาขึ้นและขาลงของตลาด

ทั้งนี้เพื่อรองรับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น ดีไซน์เนอร์ไทยต้องมองภาพรวมของธุรกิจมากขึ้น งานออกแบบไม่ใช่เพียงธุรกิจห้องเสื้อ แต่ต้องลงทุนสร้างตลาดทั้งในและต่างประเทศ และต้องมีการบริหารจัดการในด้านต่างๆ เช่น การผลิต การตลาด และการประชาสัมพันธ์ ในขณะที่ปัจจุบันตลาดต่างประเทศไม่ได้เป็นที่นิยม เหมือนเมื่อ 10 ปีก่อน แม้แนวโน้มเศรษฐกิจของอเมริกาหรือยุโรปจะดีขึ้น แต่ตอนนี้ตลาดที่มีกำลังซื้อได้ย้ายมาทางเอเชียเป็นส่วนใหญ่

ประเทศไทยแม้จะมีความโดดเด่นในด้านการรับจ้างผลิตมากกว่าการออกแบบ ซึ่งประเทศไทยมีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม ที่จะก้าวขึ้นเป็นผู้นำของอาเซียน จากปีที่ผ่านมา มูลค่าตลาดของการส่งออกการผลิตเครื่องนุ่งห่ม (OEM) มีมูลค่าสูงถึง 83,000 ล้านบาท โดยคิดเป็นสัดส่วนการ

รับจ้างผลิตร้อยละ 90 แต่มีแนวโน้มลดลง และร้อยละ 10 จะเป็นแบรนด์เสื้อผ้าที่ออกแบบโดยคนไทย ซึ่งตลาดนี้มีแนวโน้มการเจริญเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้านั้น เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ในขณะที่แบรนด์แฟชั่นไทยจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และตอบโจทย์กลุ่มลูกค้าคนไทยได้ และทำให้เกิดความได้เปรียบในสากล เพราะในปัจจุบัน แฟชั่นไทยมีภาพลักษณ์ที่ชัดเจน ซึ่งถ้าแบรนด์ไทยมีความแข็งแกร่งจะสามารถสร้างกระแส เทรนด์ไทยได้ เหมือนกับที่ยุโรป อเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลี ฯลฯ ที่ได้รับความนิยมไปทั่วโลก

ร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE) มีจุดกำเนิดในยุค 90's ที่ประเทศญี่ปุ่น นำประเด็นเรื่องการจัดสถานที่หรือช่องทางการจำหน่ายสินค้า มาพัฒนารูปแบบใหม่ให้น่าสนใจ เพื่อสนับสนุนด้านการขายและการเผยแพร่ภาพลักษณ์ของแบรนด์สินค้า ร้านค้าชั่วคราวจะมีคอนเซ็ปต์หลัก คือ เป็นร้านจำหน่ายสินค้าที่เปิดบริการในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ไม่เป็นการถาวร อาจเริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาสั้นๆ เพียง 1 วัน หรือไม่กี่ชั่วโมง ไปจนถึงระยะเวลาหลายเดือน จุดเด่นอีกประการหนึ่งของ ร้านค้าชั่วคราวคือ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวในเรื่องสถานที่ สามารถเลือกติดตั้งในสถานที่ที่สะดวก ปรับรูปแบบตามขนาดพื้นที่ที่จำกัด

กระแสการตั้งร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE) ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก และในช่วงระยะเวลาต่อมากระแสความแรงจึงแพร่หลายไปทางฝั่งอเมริกา และยุโรป สำหรับในประเทศไทยนั้นร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE) ได้เข้ามาสร้างสีสันในวงการแฟชั่นระยะ 3-5 ปีที่ผ่านมา โดยร้านที่มีความน่าสนใจอาทิร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE) ของ PLAY BOX ของ Club21 คุณกานู อิงคะวัต จาก Greyhound ให้ความเห็นว่า “POP-UP เป็นปรากฏการณ์ที่มาแรงมากทั่วโลกในช่วงนี้ เปิดการใช้เวลาช่วงสั้นๆ จัดกิจกรรม และการตกแต่งด้วยคอนเซ็ปต์เข้ากับแบรนด์ เลือกสถานที่แปลกใหม่ ไม่ตายตัว สามารถย้ายไปตามสถานที่ต่างๆ ในช่วงเวลาสั้นๆ ทำให้แบรนด์มีสีสัน มีชีวิตชีวา สนุกสนาน ลงทุนไม่มาก ขณะเดียวกันก็ดึงดูดกลุ่มลูกค้าหน้าใหม่ให้ลองเข้ามาสัมผัสกับแบรนด์ ด้วยเงื่อนไขของเวลาที่จำกัด ซึ่งหากเป็นสินค้าแฟชั่นก็จะพ่วงเข้ากับ Limited Collection ด้วย จะดึงดูดความสนใจได้มาก เพราะกระตุ้นให้คนเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าใหม่นี้ได้มากกว่าช่องทางปกติ” นอกจากนี้ POP-UP ยังสามารถตอบโจทย์การตลาดในเรื่องของการลงทุนอีกด้วย ทำให้นอกจากจะเป็นสีสันของแบรนด์ใหญ่แล้ว ยังเป็นโอกาสของแบรนด์เกิดใหม่ทุนน้อย เพราะสามารถสร้าง Buzz Marketing ได้รุนแรง และเป็นการลดต้นทุนในการเข้าพื้นที่ด้วยสัญญาณระยะยาวซึ่งมีราคาสูงได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญยังขายได้ราคาแพงด้วย

ในภาคการผลิต ธุรกิจแฟชั่นเครื่องนุ่งห่มเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศเป็นอันดับต้นๆ ประกอบกับ อัตลักษณ์ความเป็นไทยที่ถ่ายทอดออกมาอย่างเด่นชัดในผลงานผลิตภัณฑ์ต่างๆ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแฟชั่นของไทยติด 1 ใน 10 ของโลก และอยู่ในระดับแถวหน้าของอาเซียน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาและพัฒนาร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE) เพื่อส่งเสริมสินค้าแฟชั่นสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และการเจริญเติบโตของธุรกิจแฟชั่นเครื่องนุ่งห่ม รวมไปถึงการสร้างสิ่งกระตุ้นความสนใจแก่กลุ่มลูกค้า ให้สามารถตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในเรื่องคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตในด้านธุรกิจและเศรษฐกิจของประเทศ

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ต้องการตามวัตถุประสงค์งานวิจัย คือ เพื่อศึกษาโครงสร้างหลักการออกแบบร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับร้านค้าชั่วคราว โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบร้านค้าชั่วคราว

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับร้านค้าชั่วคราว สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบร้านค้าตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลหลักการออกแบบร้านค้าชั่วคราว

ขั้นตอนที่ 5 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับธุรกิจสินค้าแฟชั่นขนาดกลางและขนาดย่อม

ขั้นตอนที่ 6 นำข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับธุรกิจสินค้าแฟชั่นขนาดกลางและขนาดย่อม สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 7 ผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าแฟชั่นขนาดกลางและขนาดย่อม กรอกแบบสอบถามความคิดเห็น ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ จำนวน 30 ราย

**สรุปแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ POP UP STORE : หลักการออกแบบร้านค้าชั่วคราว
สำหรับผู้ที่มีความสนใจ
(ผู้มีประสบการณ์ด้านการออกแบบร้านค้า)**

ความหมายของ POP UP STORE คือ จุดขึ้นพื้นที่ทันใด ณ ขณะหนึ่ง การสร้างร้านที่สามารถเคลื่อนย้ายไปได้ทุกที่ และสามารถสร้างได้ทุกที่ ไม่ว่าพื้นที่นั้นจะเป็นพื้นที่ปิดหรือพื้นที่เปิด หรือจะเป็นพื้นที่ที่มีผนังกับ หรือไม่มีผนังก็ได้

ข้อจำกัดของคำว่า POP UP STORE คือ ร้านที่ไม่ใช่ร้านประจำ สามารถเคลื่อนย้ายได้ เฟอร์นิเจอร์ที่จำเป็นต้องเป็นแบบที่ง่าย ๆ สามารถถอดประกอบได้ มีน้ำหนักเบา ยกเว้น มีความต้องการที่จะสร้างจุดสนใจแก่ผู้พบเห็น ก็สามารถทำได้ แต่รูปแบบต้องเคลื่อนย้ายง่าย

การออกแบบ POP UP STORE สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ สินค้า ขายใคร ที่ไหน สถานที่ที่จะตั้ง ก่อนที่จะทำการออกแบบต้องทำการศึกษาข้อมูลจำพวกนี้ก่อน เพื่อใช้เป็นประโยชน์สำหรับการออกแบบ โดยสิ่งเหล่านี้จะสามารถบอกเราได้ว่าตำแหน่งไหนควรว่าสิ่งใดเพื่อให้ดึงดูดสายตาแก่ผู้พบเห็น การสร้างจุดเด่น หรือการทำเฟอร์นิเจอร์ที่มีเอกลักษณ์ หรือรูปร่างที่ดูแปลกตา ให้ดูโดดเด่นเพื่อให้ผู้คนที่พบเห็นเกิดความสนใจใน POP UP STORE ของเขา ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีแบรนด์หลายๆแบรนด์ที่มีการออกแบบเพื่อสร้าง

สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการออกแบบ POP UP STORE คือ ประเภทของสินค้า เนื่องจากสินค้าแต่ละประเภทมีลักษณะการใช้งานและวิธีการขายที่ไม่เหมือนกัน รวมไปถึงวัสดุที่จะใช้จะต้องเป็นวัสดุที่เบา และสามารถขนย้ายง่าย เพื่อรองรับการขนย้ายและการประกอบที่ง่ายและรวดเร็ว รวมไปถึงแสงสว่างภายในร้านที่จะช่วยเพิ่มอารมณ์และความรู้สึกของการออกแบบไปถึงลูกค้า

ขนาดของการสร้างเฟอร์นิเจอร์สำหรับ POP UP STORE จะมีหลักการและวิธีการเหมือนกันเฟอร์นิเจอร์ที่อยู่ในศูนย์การค้า คือ การผลิตเพื่อการเคลื่อนย้ายที่สะดวก แต่ก็ยังไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดขนาดที่ตายตัว

ความแตกต่างของ POP UP STORE กับ STORE

STORE คือ ร้านที่เป็นพื้นที่ประจำ มีพื้น ผนัง สามารถทำงานโครงสร้าง งาน BUILT-IN ได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงน้ำหนัก การขนย้าย และถอดประกอบเฟอร์นิเจอร์

POP UP STORE คือ ร้านที่สามารถขึ้นที่ไหนก็ได้ โดยยังต้องคำนึงถึงการผลิตที่การถอดประกอบ และการเคลื่อนย้ายที่ง่าย และสะดวก

ข้อดีของ POP UP STORE คือ สามารถนำไปสร้างหรือเกิดขึ้นที่ไหนก็ได้ สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ง่ายกว่าร้านค้าทั่วไป สามารถทำโปรโมชั่นประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดลูกค้าให้เข้ามาหาได้ง่ายกว่า STORE นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มยอดขายจาก POP UP STORE ได้อีกด้วย แต่การทำ POP UP STORE ไม่ใช่แค่ทำขึ้นมาเพื่อขายเท่านั้น แต่ยังสามารถเกิดขึ้นได้เพราะการ

POP UP STORE สำหรับด้านการขาย ต้องคำนึงถึง การสร้างพื้นที่สำหรับขายสินค้า พื้นที่การจัดเก็บสินค้า หากพื้นที่ในการทำ POP UP STORE ยังเหลือ ควรจะเพื่อพื้นที่สำหรับบริการลูกค้าเพิ่มเข้าไป อาทิเช่น POP UP STORE สำหรับขายเสื้อผ้าก็ต้องมีห้องลอง, POP UP STORE สำหรับขายเครื่องประดับ ก็ต้องมีจุดลองเครื่องประดับ เป็นต้น

ภาพที่ 1 สรุปแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบร้านค้าชั่วคราว

ตารางที่ 1 แบบสอบถามผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าแฟชั่น ที่มีต่อร้านค้า
ชั่วคราว

ลักษณะพฤติกรรมและความคิดเห็น	ความถี่	ร้อยละ
1. ประเภทธุรกิจสินค้าแฟชั่น		
เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	14	47
เครื่องประดับ	8	27
รองเท้า	3	10
กระเป๋า	5	17
อื่นๆ...	0	0
รวม	30	100
2. ธุรกิจสินค้าแฟชั่นของท่านเคยออกร้านค้าชั่วคราว		
เคย	30	100
ไม่เคย	0	0
รวม	30	100
3. ธุรกิจสินค้าแฟชั่นของท่านเคยออกร้านค้าชั่วคราวประเภทใด		
ตลาด	19	63
ห้างสรรพสินค้า / ศูนย์การค้า	4	13
งานแสดงสินค้า	7	23
อื่นๆ...	0	0
รวม	30	100
4. พื้นที่ที่ธุรกิจสินค้าแฟชั่นของท่านเคยออกร้านค้าชั่วคราว มีขนาดพื้นที่เท่าใด		

ขนาดพื้นที่ 2x2 เมตร (4 ตร.ม.)	19	63
ขนาดพื้นที่ 3x2 เมตร (6 ตร.ม.)	4	13
ขนาดพื้นที่ 3x3 เมตร (9 ตร.ม.)	7	23
อื่นๆ...	0	0
รวม	30	100
5. พื้นที่ที่ธุรกิจสินค้าแฟชั่นของท่านเคยออกร้านค้าชั่วคราว มีข้อกำหนดส่วนสูงของเฟอร์นิเจอร์เท่าใด		
ขนาดส่วนสูง 1.50 เมตร	19	63
ขนาดส่วนสูง 1.80 เมตร	4	13
ขนาดส่วนสูง 2.00 เมตร	7	23
อื่นๆ...	0	0
รวม	30	100
6. ช่วงเวลาในการดำเนินการออกร้านค้าชั่วคราว คือ เวลาใด		
เวลา 10.00 – 22.00 น. (12 ชั่วโมง)	4	13
เวลา 12.00 – 24.00 น. (12 ชั่วโมง)	8	27
เวลา 16.00 – 24.00 น. (8 ชั่วโมง)	11	37
อื่นๆ... 10.00 – 20.00 น. (10 ชั่วโมง)	7	23
รวม	30	100
7. ธุรกิจสินค้าแฟชั่นของท่าน ใช้ระยะเวลาในการออกร้านค้าชั่วคราว ครั้งละประมาณกี่วัน		
ระยะเวลา 1 วัน	0	0
ระยะเวลา 7 วัน	17	57
ระยะเวลา 30 วัน	0	0

อื่นๆ... ระยะเวลา 3 - 5 วัน	13	43
รวม	30	100
8. ท่านมีงบประมาณในการจัดซื้อและผลิตเฟอร์นิเจอร์ สำหรับการออกร้านค้าชั่วคราวเท่าใด		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	13	43
10,000 – 20,000 บาท	14	47
20,000 – 30,000 บาท	3	10
มากกว่า 30,000 บาท	0	0
รวม	30	100
9. ส่วนใดของการตกแต่งร้านค้าชั่วคราว ที่ทำให้ลูกค้า สามารถจดจำจุดเด่นและเอกลักษณ์ของร้านของท่านได้		
ป้ายชื่อร้าน	12	40
บรรยากาศการตกแต่งภายในร้าน	5	17
บริเวณส่วนจัดแสดงสินค้า เช่น ชั้นวางสินค้า	13	43
บริเวณป้ายโปสเตอร์ส่งเสริมการขาย หรือพื้นที่จัด แสดงสินค้าลดราคา	0	0
อื่นๆ...	0	0
รวม	30	100
รวม	30	100
11. ส่วนใดของการตกแต่งร้านค้าชั่วคราว ที่ท่านคิดว่า มีความสำคัญและควรได้รับการปรับปรุงมากที่สุด		
ป้ายชื่อร้าน	6	20

บรรยากาศการตกแต่งภายในร้าน	9	30
บริเวณส่วนจัดแสดงสินค้า เช่น ชั้นวางสินค้า	15	50
บริเวณป้ายโปสเตอร์ส่งเสริมการขาย หรือพื้นที่จัดแสดงสินค้าลดราคา	0	0
อื่นๆ...	0	0
รวม	30	100
12. หากมีการตกแต่งร้านค้าชั่วคราวขึ้นใหม่ รูปแบบ (Style) การตกแต่งร้านค้าชั่วคราวรูปแบบใดที่ท่านคิดว่าลูกค้าสามารถจดจำได้ง่าย ดึงดูดความสนใจและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้สามารถแข่งขันกับร้านค้าชั่วคราวที่มีอยู่ในปัจจุบันได้		
รูปแบบใกล้เคียงกับร้านค้าชั่วคราวที่มีอยู่ในปัจจุบัน	0	0
รูปแบบแปลกใหม่ไม่ซ้ำกับรูปแบบร้านค้าชั่วคราวที่มีอยู่ในปัจจุบัน	7	23
รูปแบบทันสมัย	12	40
รูปแบบมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	9	30
ไม่จำกัดรูปแบบ รูปแบบใดก็ได้	2	7
อื่นๆ...	0	0
รวม	30	100

ลักษณะพฤติกรรมและความคิดเห็น	ความถี่	ร้อยละ
13. ส่วนบริการใดที่ท่านไม่มีให้บริการในพื้นที่ร้านค้าชั่วคราวของท่าน และท่านคิดว่าควรมี		
พื้นที่สำหรับนั่งรอ	8	27
พื้นที่บริการสำหรับรับฝากสินค้า	7	23
พื้นที่สำหรับลองสินค้า	13	43
จุดบริการน้ำดื่ม	2	7
อื่นๆ...	0	0
รวม	30	100
สีน้ำเงิน	5	17
สีม่วง	0	0
สีดำ	6	20
สีเทา	4	13
สีขาว	16	20
รวม	30	100

ขั้นตอนที่ 8 สรุปผลการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ประกอบการสินค้าแฟชั่นสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สำหรับพัฒนาร้านค้าชั่วคราว

จากตารางที่ 1 พบว่าผลการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าแฟชั่นขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้งหมด 30 ราย มีลักษณะพฤติกรรมและความคิดเห็นเกี่ยวกับร้านค้าชั่วคราวพอสรุปได้ ดังนี้

ประเภทธุรกิจสินค้าแฟชั่นส่วนใหญ่ คือ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม คิดเป็นร้อยละ 47 กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 เคยออกร้านค้าชั่วคราว คิดเป็นร้อยละ 63 ขนาดพื้นที่สำหรับร้านค้าชั่วคราว คือ ขนาด 2x2 เมตร (4 ตร.ม.) คิดเป็นร้อยละ 63 ขนาดส่วนสูงของเพอร์นิเจอร์ส่วนมากอยู่ที่ 1.50 เมตร คิดเป็นร้อยละ 63 ช่วงเวลาในการดำเนินการจำหน่ายสินค้าร้านค้าชั่วคราว คือเวลา 16.00 – 24.00 น. (8 ชั่วโมง) คิดเป็นร้อยละ 37 ระยะเวลาในการออกร้านค้าชั่วคราว ส่วนมากจำนวน 7 วัน คิดเป็นร้อยละ 57 ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีงบประมาณใน

การผลิตเฟอร์นิเจอร์สำหรับออกร้านค้าชั่วคราว ประมาณ 10,000 – 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47 บริเวณส่วนจัดแสดงสินค้า เช่น ชั้นวางสินค้า เป็นสิ่งที่ทำให้ลูกค้าสามารถจดจำจุดเด่นและเอกลักษณ์ของร้านได้ คิดเป็นร้อยละ 43 บริเวณป้ายโปสเตอร์ส่งเสริมการขาย หรือพื้นที่จัดแสดงสินค้าลดราคา ของการตกแต่งร้านค้าชั่วคราว ที่ทำให้ลูกค้าสามารถทราบได้ว่าเป็นร้านค้าชั่วคราว คิดเป็นร้อยละ 57 ส่วนจัดแสดงสินค้า เช่น ชั้นวางสินค้า มีความสำคัญและควรได้รับการปรับปรุงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 รูปแบบของการตกแต่งร้านค้าชั่วคราวแบบใหม่ ที่ลูกค้าสามารถจดจำได้ง่าย ดึงดูดความสนใจและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้สามารถแข่งขันกับร้านค้าชั่วคราวที่มีอยู่ในปัจจุบันได้ คือ รูปแบบที่ทันสมัย คิดเป็นร้อยละ 40 พื้นที่บริการที่ควรมีเพื่อให้บริการในการลูกค้าในร้านค้าชั่วคราว ส่วนใหญ่คือ พื้นที่สำหรับลองสินค้า คิดเป็นร้อยละ 43 สีที่ใช้เพื่อการออกแบบตกแต่งร้านค้าชั่วคราวลูกค้าสามารถจดจำได้ง่าย เห็นชัดเจน ดึงดูดความสนใจ และสร้างความแตกต่างจากร้านค้าชั่วคราวที่มีอยู่ในปัจจุบัน คือ สีแดง คิดเป็นร้อยละ 30

ขั้นตอนที่ 9 ร่างแบบร้านค้าชั่วคราวสำหรับธุรกิจสินค้าแฟชั่น จำนวน 3 แบบ และนำเสนอแก่ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบร้านค้า และธุรกิจสินค้าแฟชั่น เพื่อนำมาปรับปรุงและแก้ไขร้านค้าชั่วคราวให้เหมาะสมแก่การส่งเสริมธุรกิจสินค้าแฟชั่นต่อไป

ภาพที่ 1 แบบร่างร้านค้าชั่วคราวสำหรับธุรกิจสินค้าแฟชั่น 1

ภาพที่ 2 แบบร่างร้านค้าชั่วคราวสำหรับธุรกิจสินค้าแฟชั่น 2

ภาพที่ 3 แบบร่างร้านค้าชั่วคราวสำหรับธุรกิจสินค้าแฟชั่น 3

ผล

โดยสรุป จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องการพัฒนาการออกแบบร้านค้าชั่วคราว ได้แก่

1. ต้องทราบถึงประเภทของผลิตภัณฑ์ที่จะนำมาจำหน่าย เนื่องจากผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทมีหลักการใช้งานและวิธีการจัดจำหน่ายที่แตกต่างกันไป

2. ออกแบบโดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย เนื่องจากพื้นที่การจัดแสดงร้านค้าชั่วคราวต้องใช้งบประมาณมากในการเช่าเพื่อจัดแสดง ดังนั้นการออกแบบร้านค้าชั่วคราวจึงต้องสามารถใช้ประโยชน์ของพื้นที่ให้ได้มากที่สุด

3. การบริหารงบประมาณในการสร้างร้านค้าชั่วคราว ควรให้อยู่ในกรอบที่สามารถควบคุมได้ ซึ่งหมายถึงการกำหนดและวางแผนงานของรายละเอียดวัสดุ เฟอร์นิเจอร์ รวมถึงของตกแต่งต่างๆ เพื่อป้องกันไม่ให้งบประมาณการทำร้านบานปลายจนไม่สามารถควบคุมได้

4. สร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้ร้านค้า แม้หลักการทั่วไปของการออกแบบร้านค้าทุกร้านจะใช้เหมือนกัน แต่การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละร้านนั้น ผู้ประกอบการและนักออกแบบต้องคิดสิ่งที่จะเป็นจุดขายให้แก่ร้านของตนเอง อาจจะเป็นชื่อร้าน หรือโลโก้ที่มีลักษณะโดดเด่นไม่เหมือนใคร

5. วัสดุที่เลือกใช้ต้องเหมาะสม คือ แข็งแรง ทนทาน น้ำหนักเบา และสามารถขนย้ายได้ง่าย เพื่อรองรับการขนย้าย และติดตั้งที่ง่าย และรวดเร็ว

6. ออกแบบเพื่อรองรับบุคลิกภาพของผู้ใช้งานทั้งพนักงาน และลูกค้า เพื่อความคล่องตัวในการใช้งาน

7. การออกแบบที่ดีต้องเกิดสุนทรียภาพความงาม เนื่องจากถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ร้านน่าจดจำ ส่วนรูปแบบของร้านนั้นต้องขึ้นอยู่กับรสนิยมการออกแบบของแต่ละบุคคล

โดยสรุป จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องธุรกิจสินค้าแฟชั่นขนาดกลางและขนาดย่อม

ที่มีต่อร้านค้าชั่วคราวได้แก่

1. บริเวณป้ายโปสเตอร์ส่งเสริมการขาย หรือพื้นที่จัดแสดงสินค้าลดราคา ของการตกแต่งร้านค้าชั่วคราว เป็นสิ่งที่ทำให้ลูกค้าสามารถทราบได้ว่าเป็นร้านค้าชั่วคราว
2. รูปแบบของการตกแต่งร้านค้าชั่วคราวแบบใหม่ ต้องมีความดึงดูดความสนใจแก่ลูกค้าสามารถจดจำได้ง่าย
3. รูปแบบของร้านค้าต้องมีความน่าสนใจและสร้างภาพลักษณ์ที่ดี
4. มีพื้นที่สำหรับลองสินค้าบริการ เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายแก่ลูกค้า
5. สีที่ใช้ในการออกแบบตกแต่งร้านค้าชั่วคราว ลูกค้าต้องสามารถจดจำได้ง่าย
6. เห็นชัดเจน ดึงดูดความสนใจ และสร้างความแตกต่างจากร้านค้าชั่วคราวที่มีอยู่ใน

ปัจจุบัน

7. โครงสร้างมีน้ำหนักเบา สามารถขนย้ายได้สะดวก
8. มีพื้นที่สำรองการเก็บสินค้า ปริมาณเหมาะสมกับการจำหน่ายสินค้า
9. ออกแบบเฟอร์นิเจอร์ให้สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ที่จัดจำหน่าย
10. จัดสร้างร้านค้าชั่วคราวในงบประมาณที่เหมาะสม
11. ออกแบบร้านค้าชั่วคราวโดยรองรับบุคลิกภาพของบุคคลทั้งพนักงานและลูกค้า เพื่อความสะดวกสบายในการใช้งาน

สรุป

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ว่า เพื่อศึกษาและพัฒนาร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE) ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบร้านค้าชั่วคราวตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ได้กำหนดหลักการในการออกแบบร้านค้าชั่วคราว ได้ผลดังนี้ 1. ออกแบบให้สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ 2. คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย 3. ควบคุมงบประมาณในการออกแบบ 4. สร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวเพื่อสร้างจุดสนใจให้ลูกค้า 5. เลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมเหมาะแก่การใช้งานแบบถอดประกอบ 6. ออกแบบโดยรองรับบุคลิกภาพของบุคคลทั้งพนักงานและลูกค้าเพื่อความสะดวกสบายแก่การใช้งาน และ 7. สร้างสุนทรียภาพความงามให้เหมาะสม

ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะมีในบางหลักการของการออกแบบมีความสอดคล้องกับหลักการออกแบบร้านค้าทั่วไป (SHOP) อาทิเช่น ออกแบบโดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย สร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว ออกแบบเฟอร์นิเจอร์เพื่อรองรับบุคลิกภาพเพื่อสะดวกแก่การใช้งาน และสุนทรียภาพความงาม แต่สิ่งที่มีความโดดเด่นของร้านค้าชั่วคราว (POP UP STORE) คือ สร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวเพื่อสร้างจุดสนใจ การควบคุมงบประมาณในการออกแบบ การออกแบบที่คำนึงถึงการเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมเหมาะแก่การใช้งานแบบถอดประกอบ เนื่องจากร้านค้าชั่วคราวนั้น จะมี

แนวคิดหลัก คือ เป็นร้านจำหน่ายสินค้าที่เปิดบริการในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ไม่เป็นการถาวร อาจเริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาสั้นๆ เพียง 1 วัน หรือไม่ก็ชั่วโมง ไปจนถึงระยะเวลาหลายเดือน จุดเด่นอีกประการหนึ่งของ ร้านค้าชั่วคราวคือ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวในเรื่องสถานที่ สามารถเลือกติดตั้งในสถานที่ที่สะดวก ปรับรูปแบบตามขนาดพื้นที่ที่จำกัด ใช้เวลาช่วงสั้นๆ จัดกิจกรรม และการตกแต่งด้วยแนวทางเข้ากับแบรนด์ ทำให้แบรนด์มีสีสัน มีชีวิตชีวา ขณะเดียวกันก็ดึงดูดกลุ่มลูกค้าใหม่ให้ลองเข้ามาสัมผัสกับแบรนด์ ด้วยเงื่อนไขของเวลาที่จำกัด กระตุ้นให้คนเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าใหม่นี้ได้มากกว่าช่องทางปกติ

นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ว่า การส่งเสริมสินค้าแฟชั่นสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า ประกอบการธุรกิจสินค้าแฟชั่นขนาดกลางและขนาดย่อม ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ได้กำหนดหลักการออกแบบร้านค้าชั่วคราวสำหรับธุรกิจสินค้าแฟชั่นขนาดกลางและขนาดย่อม ที่มีต่อร้านค้าชั่วคราว ได้ผลดังนี้ 1. บริเวณป้ายโปสเตอร์ส่งเสริมการขาย หรือพื้นที่จัดแสดงสินค้าลดราคา ของการตกแต่งร้านค้าชั่วคราว เป็นสิ่งที่ทำให้ลูกค้าสามารถทราบได้ว่าเป็นร้านค้าชั่วคราว 2. รูปแบบของการตกแต่งร้านค้าชั่วคราวแบบใหม่ ต้องมีความดึงดูดความสนใจแก่ลูกค้าสามารถจดจำได้ง่าย 3. รูปแบบของร้านค้าต้องมีความน่าสนใจและสร้างภาพลักษณ์ที่ดี 4. มีพื้นที่สำหรับลองสินค้าบริการ เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายแก่ลูกค้า 5. สีที่ใช้ในการออกแบบตกแต่งร้านค้าชั่วคราว ลูกค้าต้องสามารถจดจำได้ง่าย 6. เห็นชัดเจน ดึงดูดความสนใจ และสร้างความแตกต่างจากร้านค้าชั่วคราวที่มีอยู่ในปัจจุบัน 7. โครงสร้างมีน้ำหนักเบาสามารถขนย้ายได้สะดวก 8. มีพื้นที่สำรองการเก็บสินค้า ปริมาณเหมาะสมกับการจำหน่ายสินค้า 9. ออกแบบเฟอร์นิเจอร์ให้สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ที่จัดจำหน่าย 10. จัดสร้างร้านค้าชั่วคราวในงบประมาณที่เหมาะสม 11. ออกแบบร้านค้าชั่วคราวโดยรองรับบุคลิกภาพของบุคคลทั้งพนักงานและลูกค้า เพื่อความสะดวกสบายในการใช้งาน

โดยผลวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้การออกแบบการออกแบบร้านค้าชั่วคราวกับผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ ได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการวิจัยต่อไปเพื่อหาหลักการส่งเสริมสินค้าแฟชั่นสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อเป็นข้อมูลในการประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการออกแบบในการสร้างสรรค์ร้านค้าชั่วคราวเพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์แฟชั่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พลพัฒน์ อัสวประภา. (2557). **ASAVA** หวังดันแฟชั่นไทย สว่นกระแสเศรษฐกิจ. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2558. จาก <http://www.gotomanager.com/content/asava>
- Celeb Online. (2555). **Pop up Store**. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2558. จาก <http://www.celeb-online.net>
- ภาณุ อิงคะวัต. (2553). **POP-UP เทรนด์กระตุ้นแบรนด์**. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2558. จาก <http://www.positioningmag.com>
- อาจารย์เอกพงษ์ ตรีตรง. (2552). **SHOPS DESIGN แต่งร้านให้ได้ล้าน เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์ อินเตอร์เนชั่นแนล.
- อาจารย์เอกพงษ์ ตรีตรง. (2550). **SHOPS DESIGN แต่งร้านให้ได้ล้าน เล่ม 3**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์ อินเตอร์เนชั่นแนล.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.). (2557). **สสว. คาดการณ์ปี 2557 SMEs เติบโต4.3-4.7**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2558, จาก www.sme.go.th/Lists/EditorInput/DispForm.aspx?ID=2235
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.). (2557, พฤศจิกายน). **Marketing Market-Think แนวทางการส่งเสริมกลุ่มธุรกิจ SMEs ที่มีการเติบโตสูงของประเทศ ไทย**. 11(97): 58. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2558, จาก <http://www.sme.go.th/th/index.php/knowledge-center/mnu-magazine>
- กลุ่มบริหารการเสี่ยาธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก. (2558, พฤศจิกายน). เกี่ยวกับธุรกิจ/รูปแบบธุรกิจSMEs. สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2558, จาก <http://www.rd.go.th/publish/38056.0.html>
- ดร.อนุชิต ศิริกิต. (2548, พฤศจิกายน). Management Corner. **การตลาดกับสุนทรียภาพ and Aesthetics**. สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2558, จาก <http://www.nationejobs.com/content/manage/concept>
- เบอร์นาร์ด สมิตต์; และ อเล็กซ์ ไชมอนสัน. (2556). **สุนทรียภาพทางการตลาด**. แปลโดย ม.ร.ว.รมณีย์ ฉัตร แก้วกริยา. กรุงเทพฯ: A.R. Business press.

กลไกการช่วยเหลือเด็กและหญิงจากการค้ามนุษย์ กรณีศึกษา จังหวัดปัตตานี

The Mechanism to Protect the Trafficked Children and Woman Case Study of Pattani Province

อมรพรรณ วงษ์เพชร
Amonpan Wongpet

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง กลไกการช่วยเหลือเด็กและหญิงจากการค้ามนุษย์ กรณีศึกษา จังหวัดปัตตานีมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทราบถึงสถานการณ์ปัญหาการค้ามนุษย์เด็กและหญิงในพื้นที่จังหวัดปัตตานี 2) เพื่อศึกษากลไกช่วยเหลือเด็กและผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี 3) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทางในการพัฒนากลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และ 4) เพื่อเสนอแนะนโยบายต่อกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการขับเคลื่อนงานช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เด็กและหญิง

กลุ่มประชากรในการศึกษาได้แก่ เจ้าของสถานประกอบกิจการ เช่น ร้านอาหารและร้านค้าโอเคะ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 142 สถานประกอบการ ผลการศึกษา พบว่า (1) ระดับความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบกิจการต่อสถานการณ์การค้ามนุษย์ส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 49.0 ของกลุ่มประชากรทั้งหมด (2) มุมมองผู้ประกอบกิจการต่อแรงงานข้ามชาติต่อการจัดสวัสดิการแรงงาน โดยภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) (3) การมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.53$) และ(4) การศึกษาปัญหาอุปสรรค ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อจากขบวนการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยภาพรวมการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.66$)

ประชากรกลุ่มตัวอย่างยังร่วมกันคิดเพื่อเสนอแนะรัฐบาลหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรพิจารณาและดำเนินการแก้ไขในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. รัฐบาลควรจัดระบบการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบลูกจ้าง และจัดให้มีการอบรมกฎหมายเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ แก่ผู้ประกอบกิจการ มีการวางข้อตกลงร่วมกันก่อนเปิดกิจการ และการให้ความร่วมมือเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบการดำเนินกิจการ

2. รัฐบาลควรติดตาม ช่วยเหลือเยียวยา และคุ้มครองกลุ่มเด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ หลังจากส่งกลับประเทศภูมิลำเนา ทั้งนี้เพื่อป้องกันการกลับสู่วงจรการค้ามนุษย์ซ้ำอีก
3. ส่งเสริมโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา และแหล่งข้อมูลความรู้เรื่องการ ค้ามนุษย์และผลกระทบจากการค้ามนุษย์ที่เกิดขึ้นกับเด็ก ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ
4. รัฐบาลควรสร้างความตระหนักกับประชาชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ เพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

Abstract

This study is "The Mechanism to Protect the Trafficked Children and Woman Case Study of Pattani Province". The objectives of study were 1) to study the situation of the trafficked children and women in Pattani, 2) to study the mechanism to protect the trafficked children and women in Pattani, 3) to analyze the problem and the purpose to solving of the mechanism to protect the trafficked children and women in Pattani, and 4) to suggest the policy to improve the mechanism to protect the trafficked children and women to Ministry of Social Development and Human Security to drive the mechanism system to protect the trafficked children and women.

The sample consisted of 142 entertainment places in Pattani province such as the entertainment restaurants, Karaoke shop, pub, etc. The study finding were as follows; (1) 49.0 percentile of the respondents had the knowledge on the mechanism to protect the trafficked children and women, (2) the respondents were of the opinion that the welfare for the migrant workers of state had enough to help them to help themselves ($\bar{X} = 3.80$), (3) the respondents complained that they had participated to prevent and protect the trafficked children and women in Pattani on the middle level ($\bar{X} = 3.53$), (4) the respondents were of the opinion that the mechanism to protect the trafficked children and women could solve the troubles of the trafficked children and women on the middle level ($\bar{X} = 2.66$).

Respondents had suggestions on how the interaction between the public and government officials could be improved, and the help provided could become more effective. Some of the suggestions were as follows:

- 1) Government officials should be strong regulations in force and government officials should have the power to enforce the necessary laws and regulations to prevent and protect the trafficked children and women;
- 2) Government officials should observe and follow the solving problems of the trafficked children and women after repatriated them back to country;
- 3) Government officials should support the migrant worker to develop themselves by education system for building opportunity them on working; and
- 4) Government officials should interact with the people and build them to recognizing the problem of the trafficked children and women.

บทนำ

สถานการณ์การค้ามนุษย์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในปี 2558 สหรัฐอเมริกาได้รายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ (TIP Report 2015) ระบุว่าประเทศไทยเป็นประเทศต้นทาง ปลายทาง และทางผ่านสำหรับผู้ชาย ผู้หญิง และเด็กที่เป็นเป้าหมายของการบังคับใช้แรงงาน และการค้ามนุษย์เพื่อการค้าประเวณี ส่วนมากมาจากประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา นอกจากนี้ยังเชื่อว่า แรงงานข้ามชาติเหล่านี้บางส่วนถูกบังคับ ชูเชื้อ หรือหลอกลวง ให้เข้าสู่กระบวนการค้าแรงงาน หรือการค้าแรงงานทางเพศ รายงานระบุว่าผู้หญิงและเด็กจากประเทศไทย ลาว เวียดนาม และพม่าตกเป็นเป้าหมายของการค้ามนุษย์ทางเพศในประเทศไทย อีกทั้งประเทศไทยยังเป็นประเทศทางผ่านของเหยื่อจากประเทศจีน เวียดนาม บังกลาเทศ และพม่าเพื่อการค้ามนุษย์ทางเพศ หรือแรงงานบังคับในประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ รัสเซีย เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา และประเทศในยุโรปตะวันตก

สำหรับสถานการณ์การค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีนั้นมีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากพื้นที่จังหวัดปัตตานีมีภูมิประเทศติดกับทะเลอ่าวไทยมีท่าเทียบเรือและอุตสาหกรรมประมงขนาดใหญ่ ส่งผลให้มีแรงงานในกลุ่มภาคประมงและแรงงานภาคบริการจำนวนมากและมีการแข่งขันภาคเศรษฐกิจสูง โดยเฉพาะแรงงานภาคประมงและแรงงานภาคบริการจะเป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบ ได้รับค่าตอบแทนเป็นรายวัน ไม่มีสวัสดิการ และมีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์สูง เนื่องจากสถานประกอบการบางแห่งยังไม่ดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมาย มีการจ้างงานผิดกฎหมาย มีการเอาเปรียบในเรื่องค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม นายจ้างบางรายทำให้เป็นหนี้ผูกพัน มีการบังคับให้ทำงานล่วงเวลา ขาดอิสรภาพในการดำเนินชีวิต และไม่มีวันพักผ่อนที่เพียงพอ ส่งผลให้แรงงานกลุ่มนี้อยู่ในสภาวะไร้อำนาจและถูกนำตัวไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ จากสถิติผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เข้าสู่กระบวนการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2555-

2558 พบว่า มีผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในรูปแบบแรงงานทาสในเรือประมงมากที่สุดจำนวน 14 คน รองลงมาเป็นรูปแบบการบังคับค้าประเวณี มีจำนวน 6 คน (ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์จังหวัดปัตตานี, 2558: 9) ส่วนการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ตั้งแต่ปี 2556-2558 พบการดำเนินคดีทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 จำนวนคดีค้ามนุษย์ทั้งสิ้น 15 คดี คือ ปี พ.ศ. 2556 จำนวน 2 คดี ปี พ.ศ. 2557 จำนวน 3 คดี และปี พ.ศ. 2558 จำนวน 10 คดี มีผู้เสียหายที่เข้าข่ายการค้ามนุษย์และได้รับความช่วยเหลือแล้วทั้งสิ้น 41 คน เป็นชาวไทยจำนวน 20 คน ชาวต่างชาติจำนวน 21 คน ซึ่งขณะนี้จำนวนผู้เสียหายทั้ง 41 คนได้เข้าสู่กระบวนการคุ้มครองและถูกส่งตัวกลับประเทศภูมิลำเนาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และยังพบว่ามีกรณีแสวงหาประโยชน์ 2 รูปแบบ คือ การบังคับค้าประเวณีเด็ก และแรงงานทาสในเรือประมง (ศูนย์พิทักษ์เด็ก สตรี ครอบครัว และป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ สถานีตำรวจภูธรจังหวัดปัตตานี, 19)

ผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์จังหวัดปัตตานีในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 จะเห็นได้ว่าจังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความเสี่ยงด้านการค้ามนุษย์ จึงจำเป็นต้องมีการเฝ้าระวังปัญหาการค้ามนุษย์ในทุกๆ ด้านเพิ่มมากขึ้น เพื่อป้องกันมิให้สถานการณ์ด้านการค้ามนุษย์ในจังหวัดทวีความรุนแรง (หน่วยงานป้องกันแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่ ๘ จังหวัด ภาคใต้ฝั่งตะวันออก พ.ศ. 2550, 2558) จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การค้ามนุษย์และรูปแบบของการแสวงหาประโยชน์ระดับพื้นที่ของจังหวัดปัตตานี นอกจากนี้ผู้วิจัยมีความต้องการศึกษากระบวนการจัดการปัญหาการค้ามนุษย์จากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำนโยบายการค้ามนุษย์มาสู่การปฏิบัติตามบทบาทภารกิจของหน่วยงาน เพื่อทราบถึงปัญหาหรือข้อจำกัดของกระบวนการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ของแต่ละหน่วยงานและระหว่างหน่วยงานที่ร่วมกันทำงานในพื้นที่ ตลอดจนพิจารณาการศึกษาที่ค้นพบมาพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงสถานการณ์ปัญหาการค้ามนุษย์เด็กและหญิงในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษากลไกช่วยเหลือเด็กและผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทางในการพัฒนากลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
4. เพื่อเสนอแนะนโยบายต่อกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการขับเคลื่อนงานช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เด็กและหญิง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกลุ่มประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ เจ้าของสถานประกอบการ เช่น ร้านอาหารและร้านค้าโอเค โดยเลือกใช้การสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane (อ้างในพันธรัตน์ศรีกรวดโคกสูง) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 142 คน โดยแบ่งแยกตามอำเภอ และการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามประเมินค่าเพื่อทดสอบความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และการสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติ และความคิดเห็นต่อหน่วยงานภาครัฐที่ปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean: \bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพ, ระดับการศึกษา, ประเภทสถานประกอบการ, ระยะเวลาในการประกอบกิจการ, ลูกจ้างในสถานประกอบการ (ชาวไทย), ลูกจ้างในสถานประกอบการ (ชาวต่างชาติ), อำเภอที่ตั้งสถานประกอบการ, ประเภทของการจดทะเบียนสถานประกอบการ ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประชากร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 66.9 ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 36 ปี ถึง 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.5 ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 56.6 ของประชากรทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 29.0 ของประชากรทั้งหมด

จำนวนร้อยละของประชากรจำแนกตาม ประเภทสถานประกอบการ, ระยะเวลาในการประกอบกิจการ, ลูกจ้างในสถานประกอบการ (ชาวไทย), ลูกจ้างในสถานประกอบการ (ชาวต่างชาติ), อำเภอที่ตั้งสถานประกอบการ, ประเภทของการจดทะเบียนสถานประกอบการ ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประชากร พบว่าส่วนใหญ่ของสถานประกอบการเป็นประเภทร้านอาหาร คิดเป็นร้อยละ 40 ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการประกอบกิจการ ต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.8 ของประชากรทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีลูกจ้างในสถานประกอบการ (ชาวไทย) คิดเป็นร้อยละ 56.6 ของประชากรทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีลูกจ้างในสถานประกอบการ (ชาวต่างชาติ) คิดเป็นร้อยละ 93.8

ของประชากรทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตั้งสถานประกอบการในอำเภอเมืองปัตตานี คิดเป็นร้อยละ 79.3 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาในอำเภอโคกโพธิ์ คิดเป็นร้อยละ 13.1 ของประชากรทั้งหมด สถานประกอบการส่วนใหญ่จดทะเบียนสถานประกอบการ คิดเป็นร้อยละ 80.7 ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่ของประเภทสถานประกอบการที่จดทะเบียน มีใบอนุญาตสถานบริการ คิดเป็นร้อยละ 78.6 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาไม่มีใบอนุญาตคาราโอเกะ คิดเป็นร้อยละ 54.5 ของประชากรทั้งหมด

ส่วนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสถานการณ์การค้ามนุษย์

การศึกษาความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสถานการณ์ การค้ามนุษย์ ประกอบด้วย ข้อมูลระดับการตอบคำถามความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการต่อกฎหมาย การค้ามนุษย์และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการต่อรูปแบบการนำเด็กและผู้หญิง มาแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบในประเทศไทย และความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการต่อผลการรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ (TIP Report 2015) และข้อมูลระดับความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการต่อสถานการณ์การค้ามนุษย์ ผู้ศึกษาได้ใช้ข้อคำถามในการทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดปัตตานี พบว่า ระดับการตอบคำถามความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสถานการณ์การค้ามนุษย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่มีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การค้ามนุษย์ เนื่องจากผู้ประกอบการตอบคำถามได้ถูกต้อง ($\bar{X} = 1.26$) แต่เมื่อพิจารณาความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสถานการณ์การค้ามนุษย์ในแต่ละประเด็นคำถาม พบว่า ในประเด็นบางคำถามเกี่ยวกับ ประเด็นหญิงสมัครใจทำงานค้าประเวณีไม่ถือเป็นการค้ามนุษย์, การให้เงินแก่ผู้ปกครองเพื่อแลกกับความยินยอมให้เด็กมาทำงานในร้านคาราโอเกะที่มีการแอบแฝงค้าประเวณีไม่ถือเป็นการค้ามนุษย์เพราะผู้ปกครองยินยอม, เด็กอายุ 17 ปีขอสมัครเข้าทำงานในสถานบริการที่มีการแอบแฝงค้าประเวณีเพื่อหารายได้ส่งให้กับบุตรไม่ถือว่าการค้ามนุษย์เพราะบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสแล้ว, และจากการจัดลำดับสถานการณ์การค้ามนุษย์ (TIP Report 2015) ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อยอดการส่งออกสินค้าอาหารทะเลไปยังสหรัฐแต่อย่างใด แสดงว่ายังมีความเข้าใจที่ถูกต้องในบางประเด็นที่เกี่ยวกับสถานการณ์การค้ามนุษย์ ($\bar{X} = 1.55$, $\bar{X} = 1.76$, $\bar{X} = 1.76$ และ $\bar{X} = 1.58$ ตามลำดับ)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ระดับความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการต่อสถานการณ์การค้ามนุษย์ของประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่อาศัยในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีความรู้ความเข้าใจระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 49.0 ของกลุ่มประชากรทั้งหมด รัฐบาลหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วน

ส่วนที่ 3 มุมมองผู้ประกอบการต่อแรงงานข้ามชาติต่อการจัดสวัสดิการแรงงาน

การศึกษามุมมองผู้ประกอบการต่อแรงงานข้ามชาติต่อการจัดสวัสดิการแรงงานในจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย การเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อแรงงานข้ามชาติ และการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติ พบว่า มุมมองผู้ประกอบการต่อแรงงานข้ามชาติต่อการจัดสวัสดิการแรงงาน โดยภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อแรงงานข้ามชาติต่อการจัดสวัสดิการแรงงานในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในประเด็นแรงงานข้ามชาติมีสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับแรงงานไทย, นายจ้างปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติด้วยความเคารพ ให้เกียรติ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน, นายจ้างมีการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติด้วยความเอาใจใส่ ไม่บังคับ ชัดขวาง กีดกันอิสระในการคิด และกระทำ, นายจ้างจัดให้มีวันหยุดพักผ่อนประจำปี วันหยุดตามประเพณี วันหยุดประจำปี และวันลาเพื่อประโยชน์ของลูกจ้าง, นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างชายและหญิงเท่าเทียมกัน เว้นแต่ลักษณะหรือสภาพของงานไม่อาจปฏิบัติเช่นนั้นได้, นายจ้างขอความยินยอมจากลูกจ้างทุกครั้ง หากต้องการให้ทำงานล่วงเวลาในวันทำงานหรือวันหยุด และให้ทำงานล่วงเวลาเท่าที่จำเป็น, ลูกจ้างทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้าง เท่าเทียมกัน และยุติธรรม โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ และนายจ้างทำบัตรประกันสุขภาพรายปีให้กับลูกจ้างที่เป็นแรงงานข้ามชาติ พบว่า มุมมองของผู้ประกอบการต่อแรงงานข้ามชาติต่อการจัดสวัสดิการแรงงาน ในประเด็นทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85, \bar{X} = 3.75, \bar{X} = 3.81, \bar{X} = 3.88, \bar{X} = 3.90, \bar{X} = 3.72, \bar{X} = 3.94$ และ $\bar{X} = 3.53$ ตามลำดับ)

ส่วนที่ 4 ปัญหาอุปสรรค/ข้อจำกัด ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อจากขบวนการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

การศึกษาปัญหาอุปสรรค/ข้อจำกัด ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อจากขบวนการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย ปัญหาอุปสรรค/ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานค้ามนุษย์ และปัญหาอุปสรรค/ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากตัวผู้ประกอบการ พบว่า ปัญหาอุปสรรค/ข้อจำกัด ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อจากขบวนการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยภาพรวมการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.66$) เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อปัญหาอุปสรรค/ข้อจำกัด ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อจากขบวนการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในประเด็นเจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส มีคุณธรรมและแสดงออกอย่างเหมาะสม, ท่านเคยศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์, ท่านได้รับข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการค้ามนุษย์จากการฟังวิทยุท้องถิ่น, ท่านได้รับความรู้เรื่องการค้ามนุษย์จากการรณรงค์ออกหน่วยบริการเคลื่อนที่ของหน่วยงานรัฐ, ท่านเห็นการเดินรณรงค์ให้ความรู้เรื่องการค้ามนุษย์ในชุมชน, ท่านทราบช่องทางในการแจ้ง

เบาแสบให้ควมช่วยเหลือผู้เสียหอยจากการค้ำมนุษย์, ท่านสะดวกในการแจ้งเบาะแสบผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองจังหวัด, ท่านสะดวกในการแจ้งเบาะแสบผ่านสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.), ท่านสะดวกในการแจ้งเบาะแสบผ่านสำนักงานจัดหางานจังหวัด, ท่านสะดวกในการแจ้งเบาะแสบผ่านสำนักงานสวัสดิการคุ้มครองแรงงานจังหวัด, ท่านสะดวกในการแจ้งเบาะแสบผ่านสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด, ท่านสะดวกในการแจ้งเบาะแสบผ่านโรงพยาบาล และท่านสะดวกในการแจ้งเบาะแสบผ่านศูนย์พิทักษ์เด็กสตรีและปราบปรามการค้ามนุษย์จังหวัด พบว่า ผู้ประกอบกิจการส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อปัญหาอุปสรรค/ข้อจำกัด ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อจากขบวนการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีในประเด็นนี้ว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26, \bar{X} = 3.06, \bar{X} = 2.91, \bar{X} = 2.80, \bar{X} = 2.65, \bar{X} = 2.77, \bar{X} = 2.85, \bar{X} = 3.73, \bar{X} = 2.70, \bar{X} = 2.93, \bar{X} = 2.68, \bar{X} = 2.74$ และ $\bar{X} = 2.73$ ตามลำดับ)และในประเด็นเจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติต่อลูกจ้างที่เป็นแรงงานข้ามชาติด้วยความตระหนักเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีอย่างเท่าเทียมกัน, ลูกจ้างที่เป็นแรงงานข้ามชาติสามารถเข้ารับบริการหน่วยงานภาครัฐได้สะดวกและบริการที่มีมาตรฐาน, การรับแจ้งเหตุการเข้าช่วยเหลือการคุ้มครองสวัสดิภาพและการส่งกลับภูมิลำเนาหน่วยงานรัฐอำนวยความสะดวกและดำเนินการอย่างรวดเร็ว, เจ้าหน้าที่รัฐตระหนักในหน้าที่ของตนเองปฏิบัติงานตามขั้นตอนอย่างเคร่งครัดและละเอียดรอบคอบ, เจ้าหน้าที่มีองค์ความรู้ด้านกฎหมายและสามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างถูกต้องตามหลักกฎหมาย, ท่านเคยเห็นการรณรงค์ให้ความรู้เรื่องการค้ามนุษย์จากสื่อสิ่งพิมพ์ และท่านสะดวกในการแจ้งเบาะแสบผ่านสถานีตำรวจภูธรในพื้นที่ พบว่า ผู้ประกอบกิจการมีความคิดเห็นต่อปัญหาอุปสรรค/ข้อจำกัด ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อจากขบวนการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีในประเด็นนี้ว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71, \bar{X} = 3.61, \bar{X} = 3.49, \bar{X} = 3.42, \bar{X} = 3.43, \bar{X} = 3.60$ และ $\bar{X} = 3.4$ ตามลำดับ)

ส่วนที่ 5 การมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีประกอบด้วย แนวทางการปฏิบัติต่อลูกจ้างอย่างเหมาะสม และการแจ้งเบาะแสบการค้ามนุษย์ต่อเจ้าหน้าที่พบว่า ความคิดเห็นของผู้ประกอบการต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีโดยภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.53$) เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นส่วนใหญ่ของผู้ประกอบการต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในประเด็นท่านปฏิบัติต่อลูกจ้างชาวต่างชาติเช่นเดียวกับลูกจ้างชาวไทย, ท่านไม่รับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี เข้าทำงาน, ท่านจัดให้ลูกจ้างสามารถหยุดพักผ่อนและทำงานล่วงเวลาเท่าที่จำเป็น, ท่านได้นำตัวแรงงานต่างชาติไปขึ้นทะเบียนแรงงาน

ก่อนเข้าทำงาน, ท่านจะดำเนินการแจ้งเบาะแสให้หน่วยงานทราบเมื่อพบการค้ำมนุษย์, ท่านใช้วิธีการแจ้งเบาะแสด้านโทรศัพท์, ท่านใช้วิธีการแจ้งเบาะแสดังกล่าวโดยการส่ง E-mail, พบว่า ผู้ประกอบกิจการมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในประเด็นนี้ว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, $\bar{X} = 4.11$, $\bar{X} = 4.05$, $\bar{X} = 3.84$, $\bar{X} = 3.94$, $\bar{X} = 4.01$ และ $\bar{X} = 2.01$ ตามลำดับ) และในประเด็นท่านใช้วิธีการแจ้งเบาะแสด้านเจ้าหน้าที่รัฐ, ท่านใช้วิธีการแจ้งเบาะแสด้านอาสาสมัครในพื้นที่ และท่านประสานความร่วมมือระหว่างสถานประกอบกิจการเพื่อเฝ้าระวังปัญหาการค้ำมนุษย์ พบว่า ผู้ประกอบกิจการมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในประเด็นนี้ว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$, $\bar{X} = 2.83$ และ $\bar{X} = 3.25$ ตามลำดับ)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือเด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อจากการค้ำมนุษย์

1.1 การปกป้องคุ้มครองเหยื่อจากการค้ำมนุษย์และกลุ่มเสี่ยง

เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับแจ้งเหตุ ควรลงมาตรวจสอบและให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายโดยเร่งด่วนและปฏิบัติต่อผู้เสียหายด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีอย่างเท่าเทียมกัน และในระหว่างการคุ้มครองควรจัดชุดเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยให้กับผู้เสียหายด้วย เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดใช้อิทธิพลข่มขู่หรือคุกคามผู้เสียหายให้เกิดความกลัว และภายหลังการดำเนินการทางกฎหมายเสร็จควรส่งผู้เสียหายกลับภูมิลำเนาโดยเร็ว และเพื่อเป็นการป้องกันไม่เด็กและผู้หญิงตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ำมนุษย์ ควรจัดอบรมให้กับกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ลงทะเบียนแล้ว ให้มีความรู้เรื่องสิทธิของลูกจ้างและสิทธิตามกฎหมายของประเทศไทย มีการประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ทราบถึงช่องทางขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และความรู้เกี่ยวกับกลุ่มเสี่ยงต่อสถานการณ์การค้ำมนุษย์ในระดับชุมชน

1.2 วิธีปฏิบัติในการตรวจสอบสถานประกอบกิจการ

เจ้าหน้าที่ของรัฐควรตรวจสอบแหล่งข่าวค้ำมนุษย์ให้ชัดเจนก่อนลงตรวจสอบ การออกตรวจควรตรวจสอบสถานประกอบกิจการให้ทั่วทุกพื้นที่ เช่น การตรวจจับ การดูแลรักษาความปลอดภัย การให้คำแนะนำที่ดีกับลูกจ้างและ ผู้ประกอบกิจการ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐควรจะต้องแสดงเจตนาอันบริสุทธิ์ก่อนตรวจค้น เช่น แสดงบัตรอย่างชัดเจน อธิบายขั้นตอนก่อนตรวจค้นและหลังตรวจค้นให้ผู้ประกอบกิจการเข้าใจ เมื่อเข้าตรวจภายในสถานประกอบกิจการควรเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบให้ละเอียดรอบคอบ

1.3 เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและผู้ประกอบการ

ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ผู้ประกอบการได้รับทราบถึงกฎหมายการค้ามนุษย์ และประสานความร่วมมือในการแจ้งเบาะแสการค้ามนุษย์

2. ข้อเสนอแนะต่อจังหวัดปัตตานีเพื่อกำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์

2.1 ข้อเสนอแนะต่อผู้ประกอบการร้านอาหารและคาราโอเกะ

การแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ จะต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนและ ผู้ประกอบการกิจการร่วมกันเฝ้าระวังปัญหาและแจ้งเบาะแสให้เจ้าหน้าที่รัฐได้รับทราบโดยเร็ว ซึ่งประชาชนและผู้ประกอบการเองจะต้องตระหนักรู้เรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์การค้ามนุษย์ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาการค้ามนุษย์และบทลงโทษของผู้กระทำความผิด โดยหน่วยงานของรัฐควรจัดอบรมให้ความรู้ อบรมคัดต่อต้านการค้ามนุษย์ให้กับประชาชนและกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อบังคับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมาเป็นกลไกสำคัญในการทำงานป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ระดับพื้นที่ ขณะเดียวกับผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามกฎหมายด้วยความเอาใจใส่ ไม่บังคับ หรือกีดกันอิสระในการคิด ไม่จ้างแรงงานผิดกฎหมาย โดยเฉพาะกลุ่มลูกจ้างนอกระบบควรมีการลงทะเบียนลูกจ้างร้านคาราโอเกะ/ร้านอาหารในเวลากลางคืน เพื่ออำนวยความสะดวกตรวจสอบ และป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ที่จ้างแรงงาน กล่าวได้ว่าปัญหาการค้ามนุษย์เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ประกอบการ และประชาชนต้องร่วมมือกันแก้ไข

2.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ

ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ในทุกระดับ โดยเฉพาะเรื่องการตระหนักเห็นคุณค่าในตนเอง เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เรื่องบทบาทหญิงชาย และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเริ่มจากการปลูกฝังในครอบครัว ชุมชน โรงเรียนมีการประกาศเจตนารมณ์ต่อต้านการค้ามนุษย์อย่างชัดเจนระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนทำร่วมกัน มีเวทีให้ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการในจังหวัดปัตตานีมีการวางมาตรการออกตรวจสถานประกอบการกลุ่มเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การบูรณาการงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนมีชุดปฏิบัติงานร่วมกัน มีการทำงานที่โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1 ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงาน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)

3.1.1. การเตรียมความพร้อมและการเสริมสร้างทักษะแรงงาน

ปัญหาการค้ำมนุษย์ควรแก้ไขปัญหาที่ประเทศต้นทาง ควรมีการเตรียมความพร้อมแรงงานให้ถูกต้องในเรื่องทักษะและเอกสารเดินทางให้ถูกต้องก่อนส่งคนสู่ตลาดแรงงาน

3.1.2. มาตรการในการเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยง

ปัญหาการค้ำมนุษย์แก่เด็กและหญิงกลุ่มเสี่ยงให้ได้รับการช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ เช่น การอบรมให้ความรู้ ฝึกทักษะอาชีพ และหาตลาดแรงงานให้กับเด็กและหญิงกลุ่มเสี่ยงได้มีงานทำ

3.1.3 ด้านการคุ้มครองช่วยเหลือ

ควรปรับแก้กฎหมายเพิ่มบทลงโทษกับผู้กระทำความผิดฐาน ค้ำมนุษย์ ตลอดจนปรับแก้กฎหมายให้การคุ้มครองผู้แจ้ง มีการสร้างความเข้าใจกับประชาชนเรื่องการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย เช่น ไม่ถูกฟ้องร้อง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนมีมาตรการเยียวยารองรับหากได้รับความสูญเสียอันเป็นผลมาจากการแจ้งเหตุ

3.2 ข้อเสนอแนะในการกำหนดนโยบาย

3.2.1 รัฐบาลควรมีนโยบายเสริมสร้างความตระหนักรู้แก่ภาคประชาชนต่อความร้ายแรงต่อปัญหาการค้ำมนุษย์เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายั่งยืน

3.2.2 รัฐบาลควรจัดสวัสดิการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบลูกจ้าง จัดอบรมกฎหมายเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์แก่ผู้ประกอบการ เพื่อวางข้อตกลงร่วมกันก่อนเปิดกิจการ และการขอความร่วมมือในการตรวจสอบการดำเนินกิจการ

3.2.3 เพิ่มมาตรการควบคุมการบังคับใช้กฎหมายและดำเนินการอย่างจริงจังกับเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนวางมาตรการควบคุมการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ นักการเมืองท้องถิ่น

3.2.4 รัฐบาลควรมีกลไกการติดตามเหยื่อที่ถูกส่งกลับ โดยการสร้างความร่วมมือองค์กรภายในประเทศต้นทางเพื่อป้องกันการกลับคืนสู่วงจรค้ำมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2551). **บันทึกข้อตกลงภายในประเทศและระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2557). **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542**. เอกสารวิชาการ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). **การมอบนโยบายและแนวทางปฏิบัติราชการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). **แผนปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์แห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : กองต่อต้านการค้ามนุษย์.
- กุลพล พลวัน. (2547). **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก**. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน. (2544). **กลไกคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิฟรีดริคเฮแบร์ท.
- คณะกรรมการการต่างประเทศ. (2558). **รายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ (TIP Report) ประจำปี 2558 ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา**. กรุงเทพฯ : สถาบันตีปัญหายุติแห่งชาติ.
- ปราณี ไตสุวรรณ. (2548). **บทบาทขององค์กรต่อการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2547). **ประวัติความเป็นมาของการค้ามนุษย์และสถานการณ์การค้ามนุษย์ในประเทศไทย**. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการค้ามนุษย์.
- พันธมิตรทั่วโลกด้านการค้าหญิง. (2543). **การค้าหญิง จากแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนสู่การปฏิบัติ**. แปลโดย มูลนิธิเพื่อนหญิง. กรุงเทพฯ : ผู้หญิง.
- พิศณุ พูนเพชรพันธ์. (2550). **การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการดำเนินคดีทางปกครอง**. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มูลนิธิเพื่อยุติการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก. (2555). **อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก**. เชียงราย : มูลนิธิเพื่อยุติการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก.
- รัชนีพร สุจริตภักดีกุล. (2552). **แนวทางการพัฒนาวิธีการประสานงานการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์**. สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วิลาวัลย์ ลิ้มปนะวรรณกุล. (2547). **กระบวนการเข้าสู่การตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ของหญิงและเด็ก : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านเกร็ดตระการ**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์ชัย อัครินอานนท์. (2547). **บทบาทของอัยการจังหวัดในการคุ้มครองเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์**. ม.ป.ท.. เอกสารอัดสำเนา.
- ศิริพร สโครบานค. (2548). **การค้ามนุษย์ แนวคิด กลไก และประเด็นท้าทาย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิผู้หญิง.
- ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์จังหวัดปัตตานี. (2558). **รายงานผลการดำเนินงานคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จังหวัดปัตตานี**. ปัตตานี : สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปัตตานี.
- ศูนย์พิทักษ์เด็ก สตรี ครอบครัว และป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์. (2558). **รายงานผลการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี**. ตำรวจภูธรจังหวัดปัตตานี.
- สถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพ(ชาย)จังหวัดสงขลา. (2557). **พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551ระเบียบและประกาศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง**. กรุงเทพฯ : สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2555). **สิทธิมนุษยชนสตรี**. กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา. (2555). **พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544**. กรุงเทพฯ : กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.
- สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก. (2551). **อนุสัญญาและพิธีสารเกี่ยวกับการค้ามนุษย์**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก. (2558). **พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539**. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท..
- สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก. (2552). **ข้อมูลพื้นฐานการให้ความช่วยเหลือชาวพม่าที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์หรือประสบความเดือดร้อน**. (อัดสำเนา).
- สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก. (2553). **ร่างการขออนุญาตให้คนต่างด้าวบางจำพวกอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษสำหรับผู้เสียหายจากกระทำผิดฐานค้ามนุษย์**. (อัดสำเนา).

- สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก. (2556). **คู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : กิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสาคร. (2554). **ยุทธศาสตร์นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของไทย.** [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.samutsakhon.m-society.go.th/postt10.html>. (9 ตุลาคม 2558).
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). **การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ : วาระแห่งชาติ.** เอกสารวิชาการ กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์. (2558). **วาระเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์.** [ระบบออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.nocht.m-society.go.th/human-traffic/mechanisms/index.php?cateid=4> (13 ตุลาคม 2558).
- สำนักแรงงานจังหวัดปัตตานี. (2558). **รายงานสถานการณ์แรงงานจังหวัดปัตตานี ไตรมาสที่ 2 ปี 2558 (เดือนเมษายน-มิถุนายน 2558).** ปัตตานี : กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศ สำนักแรงงานจังหวัดปัตตานี.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี. (2558). **ข้อมูลผู้ประกอบการตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ประเภทคาราโอเกะ.** เอกสารวิชาการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี.
- สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2550). **พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541.** เอกสารวิชาการ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดปัตตานี.
- รุ่งนภา เทพภาพ. (2550). **ปัญหาการค้ามนุษย์ในสังคมไทย : สถานภาพองค์ความรู้.** กองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2550.
- วิลาวัลย์ ลิมนะวรรณกุล. (2547). **กระบวนการเข้าสู่การตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ของหญิงและเด็ก : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านเกร็ดตระการ.** วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรุณ รักธรรม. (2536). **ทฤษฎีองค์การ: ในประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา.** เล่มที่ 1 หน่วยที่ 2 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อารีญา ศรีคำภา. (2553). **แนวทางการพัฒนาขั้นตอนการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551**. สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อีเลนส์ เพียสัน. (2546). **การค้ามนุษย์ สิทธิมนุษยชน กับนิยามใหม่ของการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อ**. กรุงเทพฯ : ตาลาถ ศรีเอททราเวล เอเจนซี.

Creswell, John W. (2002). **Research Design Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches**, 2nd ed. Los Angeles : SAGE.

Robbins, S.P. (1990), **Organization Theory: Structure, Design, and Applications**, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Scott, W.R. (1990). "Technology and Structure: An Organizational-Level Perspective" in P.S. Goodman, L.S. Sproull, and Associates. (eds.) **Technology and Organization**. San Francisco: Jossey-Bass.

สาเหตุการย้ายถิ่นของมุสลิมวัยแรงงานในพื้นที่ชายแดนใต้

The Cause of Migration among Working Age Muslims in the Southern Border

อัญญาณ์ สมุทส์เสนีโต

Anlaya Smuseneto

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุการย้ายถิ่นของมุสลิมวัยแรงงานระหว่างเพศชายและเพศหญิงในพื้นที่ชายแดนใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ในการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามสัมภาษณ์ผู้ย้ายถิ่น 187 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกจำนวน 20 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนาให้เห็นถึงสาเหตุการตัดสินใจย้ายถิ่นระหว่างชายและหญิงไม่ได้มีความแตกต่างกัน โดยเหตุผลในการย้ายถิ่นคำนึงถึงถึงปลายทางมากกว่าถิ่นต้นทาง เพื่อหางานทำที่มีรายได้ดีกว่า ไปอาศัยอยู่กับครอบครัวหรือเครือญาติ และเหตุผลหนึ่งที่น่าสนใจมากคือ ได้รับการศึกษาในประเทศไทยแต่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ และต้องการใช้ภาษาที่ตนถนัด ในการย้ายถิ่นไม่ได้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ แต่เป็นโอกาสในการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ชายแดนใต้

คำสำคัญ : การย้ายถิ่น ประชากรมุสลิมวัยแรงงาน พื้นที่ชายแดนใต้

Abstract

This mixed method research aimed to study the cause of migration among working age Muslims between male and female in the southern border, such as Pattani, Yala, and Narathiwat. The quantitative data were collected using a questionnaire for 187 current migrations. The qualitative data were collected using in-depth interviews on 20 workers and analyzed using logical reasoning in comparing with concepts, theories and research with contexts. The results found that the causes of migration between female and male was not different. They concerned the cause of destination area in the highest proportion, following the cause of original area, and else. This results were harmonized to the in depth interviews, that is, female and male have the same reasons of migration. They wanted to find a job, which has more earn income, lived with their relatives or family members.

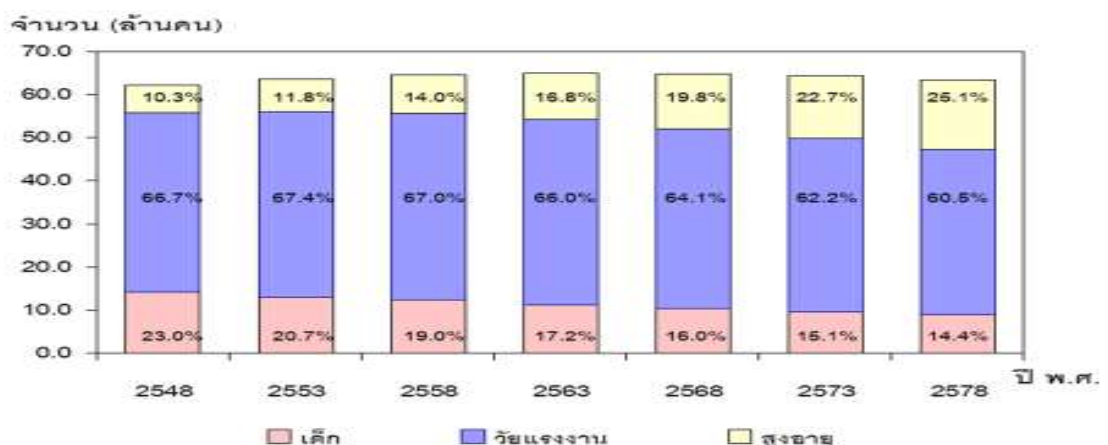
Interestingly, they received education in Thailand, but they couldn't work there and they wanted to use local Malay, their native tongue. This migration was not involved with the unrest situation in the southern border, the results were to open up more opportunities for their livelihood.

Keywords : Migration, Working Age Muslims, southern Border

คำนำ

เนื่องด้วยการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างทางประชากรในประเทศไทยจากประชากรวัยเยาว์เข้าสู่ประชากรสูงวัยได้ผ่านมาระยะหนึ่งแล้ว ผลจากการเปลี่ยนโครงสร้างประชากรดังกล่าวนี้พัชราวลัย วงศ์บุญสิน (2552) อ้างถึงผลการคาดประมาณประชากรในการศึกษาของ เกื้อ วงศ์บุญสิน (2546) ที่อธิบายโอกาสทองในช่วงการปันผลทางประชากร (demography dividend) หมายถึงการได้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากรของประเทศ ทำให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น เมื่อมีสัดส่วนของประชากรที่เป็นวัยแรงงาน (อายุ 15-60 ปี) สูงขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์ และปราโมทย์ ประสาทกุล (2548) อธิบายแผนภาพ 1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2553 -2563 จะมีประชากรวัยแรงงานในสัดส่วนสูงสุด ทว่าผลตอบแทนจากการปันผลทางประชากรนั้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางประชากรเกิดขึ้น หากประเทศนั้นจะต้องมีนโยบายและการปฏิบัติที่เหมาะสมด้วย เพื่อหาประโยชน์ นอกจากนี้ เกื้อ (2546) กล่าวถึงการเกิดขึ้นของการปันผลทางประชากรลำดับได้ดังนี้ เมื่ออัตราเจริญพันธุ์รวมยอด (total fertility rate) ลดลง ก็จะทำให้สัดส่วนของประชากรวัยแรงงานเพิ่มขึ้น

แผนภาพ 1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรในประเทศไทย

ที่มา: <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/ConferenceII/Article/Article02.htm>

ปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์ และปราโมทย์ ประสาทกุล. ประชากรไทยในอนาคต

ซึ่งเป็นกำรเพิ่มขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น หลังจากนั้นสัดส่วนของประชากรวัยแรงงานจะลดลง และทำให้สัดส่วนของประชากรวัยฟุ้งฟิงหรืออัตราส่วนการฟุ้งฟิง (ประชากรวัยเด็ก อายุต่ำกว่า 15 ปี บวกด้วยประชากรสูงวัย อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และหารด้วยจำนวนประชากรอายุ 15-59 ปี หลังจากนั้นคูณด้วย 100) ลดลง หากประเทศมีนโยบายที่เหมาะสม เมื่อสัดส่วนของประชากรวัยแรงงานเพิ่มขึ้นย่อมหมายถึงการออมของประเทศเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีรายได้เพิ่มขึ้นเพราะสัดส่วนผู้อยู่ในวัยทำงานสูง มีการลงทุนเพิ่มขึ้น และเมื่อพ่อแม่มีลูกน้อยลง คุณภาพของแรงงานก็สูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผลิตภาพ (productivity) ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างความกินดีอยู่ดีของสังคมเพิ่มขึ้น

ในกรณีประเทศไทย จากแผนภาพดังกล่าวสะท้อนว่าผลจากการมีนโยบายประชากรอย่างเป็นทางการในปีพ.ศ. 2513 ทำให้มีการดำเนินงานด้านวางแผนครอบครัวอย่างต่อเนื่องและได้ผล กอปรกับต้นทุนของการมีลูกสูงขึ้นมาก อัตราเจริญพันธุ์รวมยอด้จึงลดลงจาก 6.3 คน ในช่วงปี พ.ศ. 2507-2508 เป็น 1.62 คน ในช่วงปีพ.ศ. 2557-2558 การลดลงของอัตราการเกิดอย่างมากและรวดเร็วเช่นนี้ทำให้สัดส่วนของประชากรวัยแรงงานเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยเริ่มจากร้อยละ 55.6 ในปีพ.ศ. 2523 เป็นร้อยละ 66.7 ในปี พ.ศ.2548 และ 66.7 ในปีพ.ศ. 2553 หลังจากนั้นจะค่อย ๆ ลดลงเรื่อย ๆ จนเหลือเพียงร้อยละ 60.5 ในปีพ.ศ. 2578 มีนัยยะว่าโอกาสสำหรับการหาประโยชน์จากการปันผลจะมีต่อไปอีกระยะหนึ่ง หากภาครัฐมีนโยบายที่เหมาะสมเพื่อหาประโยชน์อย่างเต็มที่จากการปันผลทางประชากร โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนคือการเพิ่มผลิตภาพของแรงงานซึ่งมีส่วนสำคัญในการเพิ่มรายได้ที่แท้จริงหรือผลผลิตต่อหัวต่อปีของประชากร อันเป็นตัวชี้วัดความกินดีอยู่ดีของประชาชน หากประเทศไม่สามารถหาโอกาสจากการปันผลครั้งนี้ได้โอกาสที่ดีก็จะแปรสภาพเป็นสถานการณ์คุกคาม กล่าวคือ เมื่อสัดส่วนแรงงาน (ไม่มีคุณภาพสูง) ลดลงต่ำ สัดส่วนประชากรสูงอายุเริ่มเพิ่มมากขึ้น (อัตราเจริญพันธุ์รวมยอด้ก็จะไม่เพิ่มขึ้น เพราะคนจำกัดการมีบุตร) ก็ทำให้อัตราการฟุ้งฟิงสูงขึ้น วัยแรงงานก็ต้องทำงานเลี้ยงผู้สูงอายุและเด็กในสังคมหนักขึ้น การเสียโอกาสในการเพิ่มผลิตภาพของแรงงานในขณะที่มีสัดส่วนแรงงานสูง จึงมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมเป็นเวลายาวนาน เพราะเมื่อผลิตภาพต่ำก็ยอมนำไปสู่อายุขัยที่ต่ำ การออมที่ต่ำและการลงทุนที่ต่ำตามไปด้วย ก่อให้เกิดศักยภาพในการผลิตของเศรษฐกิจที่ต่ำ

จากสถานการณ์ดังกล่าว พบว่า ประชากรวัยแรงงานถือเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นหากประชากรวัยแรงงานที่อยู่ในช่วงของการปันผลทางประชากรครั้งนี้ได้เคลื่อนย้ายเพื่อไปทำงาน รวมถึงการเคลื่อนย้ายถาวร สิ่งที่จะเกิดขึ้นคือประเทศไทยมีโอกาสขาดกำลังสำคัญในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนใต้ที่พบว่าจากการสำรวจทางประชากรศาสตร์ที่ผ่านมาหลาย ๆ หน่วยงานเคยรายงานไปแล้วนั้นว่า อัตราเจริญพันธุ์รวมยอด้ของประเทศลดลงเหลือประมาณ 1.62 ในขณะที่พื้นที่ชายแดนใต้ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส กลับเป็นพื้นที่ที่มีอัตราเจริญพันธุ์สูงกว่ระดับทดแทน ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าในพื้นที่ชายแดนใต้ยังคงมีการผลิตประชากรวัยเด็กและประชากรวัยแรงงานอย่างต่อเนื่อง จึงถือเป็นกลไกสำคัญ

ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในช่วงการปันผลทางประชากรได้ในระดับหนึ่ง แต่ทว่าปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นพบว่า ประชากรวัยแรงงานในพื้นที่ดังกล่าว โดยเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามได้มีการย้ายถิ่นไปยังประเทศมาเลเซียในสัดส่วนที่สูงทุก ๆ ปี ไม่ว่าจะเป็นการไปทำงานชั่วคราวหรือการทำงานถาวรอย่างถูกกฎหมาย เนื่องจากประชากรในพื้นที่ชายแดนใต้ไม่ต้องกังวลในเรื่องการสื่อสารเพราะมีภาษาและวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน และประกอบกับถ้าพิจารณาตามสภาพภูมิศาสตร์ก็ถือว่าเป็นพื้นที่ชายแดนใต้เป็นพื้นที่ชายขอบของประเทศไทย โอกาสที่ประชากรในพื้นที่ดังกล่าวมีการเคลื่อนย้ายไปยังประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศมาเลเซียในสัดส่วนค่อนข้างสูง สอดคล้องกับการศึกษาของคำนวน นวลสนอง นิสากร กล้าณรงค์ และมุฮัมมัด สาแลบิง (2552) ให้ข้อมูลว่า การย้ายถิ่นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เข้าไปในประเทศมาเลเซีย เป็นการย้ายถิ่นที่มีการปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องและเป็นเวลานาน เนื่องจากมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านพื้นที่ ความสัมพันธ์ของประชาชนทั้งทางประวัติศาสตร์ สังคม และการเมืองที่มีมาเป็นเวลานานจนถึงปัจจุบัน และในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา การย้ายถิ่นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยที่เข้าไปในประเทศมาเลเซียถือได้ว่าเป็นจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะค่านิยมที่เชื่อว่าการเข้าไปทำงานในมาเลเซีย จะทำให้มีรายได้มากขึ้นและสามารถเข้ากันได้กับวัฒนธรรมในมาเลเซีย นอกจากนี้อาจจะมีเหตุผลที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวเคลื่อนย้ายเข้าสู่ประเทศมาเลเซียด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ และสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สอดคล้องกับการศึกษาของสุภางค์ จันทวานิช (2544) พบว่า การย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียเกิดจากเหตุผลความจำเป็นทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

ตามแนวคิดทฤษฎีการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (international migration) นั้น พ็ชราวลัย วงศ์บุญสิน (2552) ให้นิยามถึงการย้ายถิ่นระหว่างประเทศว่าเป็นการเคลื่อนย้ายของประชากรเป็นจำนวนมาก ที่มีการข้ามพรมแดนจากประเทศที่ตนอาศัยอยู่ไปยังประเทศอื่น เพื่อการดำรงชีวิตเป็นระยะเวลายาวนานต่อเนื่อง เพื่อกระทำกิจกรรมที่ได้รับค่าตอบแทน โดยปกติหลักการสากลจะมีการกำหนดไว้ว่าการดำรงชีวิตในอีกที่หนึ่งเป็นเวลา 1 ปี นับเป็นการย้ายถิ่น อย่างไรก็ตามผู้ย้ายถิ่นสามารถกลายเป็นผู้ตั้งถิ่นฐานได้ เมื่อมีการตัดสินใจปักหลักชีวิตในประเทศที่เข้าไปประกอบอาชีพและดำรงชีวิตที่นั่นเป็นส่วนใหญ่

นอกจากนี้กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกอธิบายว่า มนุษย์มีการตัดสินใจย้ายถิ่นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ผู้ย้ายถิ่นจึงเป็นผู้ย้ายถิ่นเชิงเศรษฐกิจ (economic migrant) หรือเป็นแรงงาน (labor) ปัจจัยดึงดูด (push factor) สำคัญที่ทำให้มนุษย์เกิดการย้ายถิ่น ได้แก่ ค่าจ้าง (wage) ที่สูงขึ้น และโอกาสการได้งานทำ (employment) กล่าวคือ มนุษย์จะย้ายถิ่นจากประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจน้อยกว่า ซึ่งการเลือกเดินทางไปประเทศใดประเทศหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ของประเทศต้นทางและ GNP ของประเทศผู้รับแรงงานอีกด้วย ในด้านตัวแปรที่มีผลต่อการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานในต่างประเทศยังได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

และประเภทของงานที่สามารถทำได้ (เจริญชัย ยศบรรดาศักดิ์, 2542) อย่างไรก็ตาม ในแนวคิดคัดสรรของการย้ายถิ่น (migration selectivity) ในการทำความเข้าใจลักษณะของผู้ย้ายถิ่นที่เลือกจุดหมายปลายทางเป็นกระบวนการคัดสรร ผู้ที่ตัดสินใจย้ายถิ่นไม่ได้เป็นตัวแทนของประชากรในพื้นที่ที่เขาเหล่านั้นจากมา แต่มีลักษณะเฉพาะที่ต่างออกไปจากผู้ไม่ย้ายถิ่น (Kanbur, R & Rapoport, H. 2003)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นของประชากรมุสลิมวัยแรงงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของการย้ายถิ่นในประชากรวัยแรงงานระหว่างเพศชายและเพศหญิงมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างหรือไม่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการผลิตประชากรวัยเด็กนั้นให้ความสำคัญแก่เพศหญิง ถ้าเพศหญิงจำนวนมากมีการเคลื่อนย้ายแรงงานในพื้นที่ปลายทางมากอาจจะทำให้พื้นที่ต้นทางมีโอกาสลดลงในสัดส่วนประชากรวัยเด็ก ดังนั้นในการศึกษานี้จึงสนใจสาเหตุการย้ายถิ่นระหว่างเพศหญิงและเพศชาย เพื่อหาแนวทางรักษาประชากรวัยแรงงานในพื้นที่เพื่อการขยายโอกาสในการปันผลทางประชากรที่กำลังจะลดลงในระยะเวลาอันนี้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าทางเศรษฐกิจในประเทศให้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาสาเหตุการย้ายถิ่นของมุสลิมวัยแรงงานระหว่างเพศชายและเพศหญิงในพื้นที่ชายแดนใต้

ขอบเขตของการศึกษา

ดำเนินการศึกษาในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยสัมภาษณ์ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งชายและหญิง ที่ย้ายถิ่นไปมาเลเซีย ตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป เฉพาะกลุ่มชาวไทยมุสลิม

บทความนี้ เริ่มต้นด้วยการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยที่เข้าไปในประเทศมาเลเซีย เพื่อให้เกิดความรู้เข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่และการดำรงชีวิตของกลุ่มคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย จึงได้กำหนดวิธีดำเนินการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็นคือ แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเสนอผลการศึกษาค้นคว้า โดยมีรายละเอียด ดังนี้

วิธีการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ

งานวิจัยแบบผสม (mixed method research) เพื่อศึกษาสาเหตุการย้ายถิ่นของประชากรมุสลิมวัยแรงงานระหว่างเพศหญิงและเพศชาย โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนเชิงปริมาณก่อนเพื่อสำรวจประชากรมุสลิมวัยแรงงานที่ย้ายถิ่นไปทำงานในประเทศมาเลเซีย เก็บข้อมูลในช่วงเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงหยุดพักงานในประเทศมาเลเซียเพื่อให้มุสลิมถือศีลอด ดังนั้นมุสลิมไทยก็จะกลับมาพักอาศัยอยู่ในถิ่นต้นทางหรือมาพักอาศัยในถิ่นบ้านเกิด และเมื่อวิเคราะห์ด้วยกระบวนการเชิงปริมาณเสร็จจึงนำผลจากสถิติที่มีผลชัดเจนนั้น ๆ วิเคราะห์และอธิบายสาเหตุการย้ายถิ่นเชิงคุณภาพต่อไป เพื่อให้เกิดความชัดเจนของผลการวิจัย อีกทั้งตรวจสอบประเด็นการวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ของข้อมูลมากขึ้น โดยการวิจัยเชิงปริมาณครอบคลุม 1,101 ครั้วเรือน มีสมาชิกครั้วเรือนที่เป็นผู้ย้ายถิ่นจำนวนทั้งสิ้น 187 คน เป็นผู้ที่ย้ายถิ่นถาวร และย้ายถิ่นชั่วคราวไปทำงานในประเทศมาเลเซีย กรณีย้ายถิ่นชั่วคราวคือ ผู้ที่ยังไม่ได้รับเอกสารสัญญาจ้าง (work permit) ก็จะไปออกหนังสือผ่านแดน (border pass) ตรงชายแดนไทย-มาเลเซีย ที่ด่านสะเดา หรือ ด่านโก-ลก นราธิวาส แล้วแต่สะดวกว่าอยู่ในประเทศมาเลเซียในรัฐใด ซึ่งมีอายุ 30 วัน หลังจากนั้น ถ้ายังคงต้องการทำงานในประเทศมาเลเซียก็ต้องมาออกหนังสือผ่านแดน หรือ border pass อีก 30 วัน

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสอบถามเพื่อศึกษาและทำความเข้าใจว่า ความยากลำบากอันเกิดจากสถานการณ์ความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงทั้งในเชิงสังคมและเศรษฐกิจอย่างไร โดยเฉพาะผลกระทบด้านการย้ายถิ่นเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชาย โดยใช้ข้อคำถามแบบนามมาตรา

เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่ในการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 1 เดือน จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามกลับมาวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลทางสถิติของประชากรที่ศึกษา นำค่าที่ได้ไปใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความครบถ้วนแล้วนำไปลงรหัส และประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) หาค่าร้อยละ (percentage) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของประชากรศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากผลการวิจัยเชิงปริมาณทำให้ทราบสาเหตุ และการตัดสินใจย้ายถิ่นไปทำงานในประเทศมาเลเซีย จึงนำผลจากการวิเคราะห์กำหนดผู้ให้ข้อมูล 20 คน แบ่งเป็นเพศหญิง และเพศชาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้วย วิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาสร้างข้อสรุปและบรรยายผลการศึกษา เพื่อสะท้อนเหตุผลและการตัดสินใจ ย้ายถิ่น ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้หลักตรรกะเทียบเคียงแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ควบคู่บริบท

ผลการศึกษา

บทความนี้นำเสนอผลการศึกษาในสองประเด็นหลัก ประเด็นแรกคือ ลักษณะของผู้ย้ายถิ่น โดยครอบคลุมลักษณะทางประชากรและสังคม คือ เพศ อายุ การศึกษาสายสามัญ การศึกษาศาสนา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และสถานะสุขภาพ และประเด็นที่สอง เปรียบเทียบเหตุผลของย้ายถิ่นระหว่างเพศชายและเพศหญิง

ลักษณะทั่วไปของผู้ย้ายถิ่น

การศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ย้ายถิ่นเพศชายมีส่วนในการย้ายถิ่นมากกว่าผู้ย้ายถิ่นเพศหญิง (ร้อยละ 56 เปรียบเทียบกับร้อยละ 44) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพศชายเป็นเพศที่มีความกล้าเผชิญและรับผิดชอบต่อครอบครัว ในขณะที่เพศหญิงอาจจะมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจย้ายถิ่นหลายประการเช่น คำนึงถึงความเสี่ยงและความปลอดภัย ความผูกพันในครอบครัว และยิ่งถ้าเป็นผู้มีครอบครัวแล้วจะต้องขอความเห็นจากสามีและครอบครัวเป็นลำดับสำคัญ สำหรับอายุของผู้ย้ายถิ่นพบว่า เกือบครึ่ง (ร้อยละ 42.78) อยู่ในวัยหลังสำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ผู้ย้ายถิ่นอายุ 25 - 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.50 เป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น และอายุมากกว่า 35 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 18.72 เป็นวัยที่ต้องการความมั่นคงในชีวิตเนื่องด้วยความรับผิดชอบในครัวเรือน อายุเฉลี่ยของผู้ย้ายถิ่น 24.5 ปีอายุน้อยสุดที่พบคือ 14 ปี และอายุสูงสุดที่พบคือ 69 ปี ในประเด็นระดับการศึกษาของผู้ย้ายถิ่นเนื่องด้วยพื้นที่ชายแดนใต้มีระบบการศึกษาทั้งสายสามัญและสายศาสนา ผู้วิจัยสนใจสำรวจผู้ย้ายถิ่นทั้งที่มีการศึกษาทั้งสายสามัญและสายศาสนา พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ศึกษาในสายสามัญจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา/ต่ำกว่าประถมศึกษาในสัดส่วนสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 39 รองลงมามีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา ร้อยละ 32.73 และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 28.34

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากร

ลักษณะของผู้ย้ายถิ่น	ร้อยละ	จำนวน
เพศ		
ชาย	56.15	105
หญิง	43.85	82
อายุ		
ต่ำกว่า 26 ปี	42.78	80
25 - 35 ปี	38.50	72
มากกว่า 35 ปีขึ้นไป	18.72	35
ระดับการศึกษาสามัญ		
ประถมศึกษาและต่ำกว่า	38.50	72
มัธยมศึกษา	28.34	53
สูงกว่ามัธยมศึกษา	32.73	61
ลักษณะของผู้ย้ายถิ่น		
ระดับการศึกษาศาสนา		
ไม่ได้เรียน/ ไม่ได้เรียนในระบบ	7.49	14
ก่อนประถม/ ประถมศึกษา	18.72	35
มัธยมต้น	22.46	42
มัธยมปลายหรือสูงกว่า	39.57	74
เรียนระบบโรงเรียนปอเนาะ	11.23	21
สถานภาพสมรส		
โสด	38.50	72
สมรส	55.61	104
หม้าย	2.67	5
หย่า/ แยก	3.21	6
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
ต่ำกว่า 5 คน	37.69	70
5 - 10 คน	59.85	112

มากกว่า 10 คน	2.45	5
สุขภาพ (ประเมินด้วยตนเอง)		
ดีมาก	19.25	36
ดี	75.40	141
ปานกลาง	4.81	9
แย่	0.53	1
จำนวนผู้ย้ายถิ่น	100.00	187

สำหรับความรู้ในศาสนาอิสลามที่ปัจจุบันมุสลิมสามารถเรียนควบคู่ไปกับการศึกษาสายสามัญพบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือสูงกว่าคิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาเป็นผู้จบการศึกษาสายศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 22.46 ก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาเป็นร้อยละ 18.72 และในระบบโรงเรียนปอเนาะที่ไม่สามารถระบุระดับชั้นได้ หรือเรียนศาสนาในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่เป็นทางการ เช่น เรียนกับครูที่มีสยิด ร้อยละ 11.23 อย่างไรก็ตามพบว่ามิผู้ไม่เรียนศาสนาคิดเป็นร้อยละ 7.49

สถานภาพสมรสก็มีส่วนสำคัญต่อการย้ายถิ่นถือเป็นปัจจัยหลักต่อการผลักดันหรือดึงดูดในการเคลื่อนย้าย จากข้อมูลจากการสำรวจพบว่าผู้ย้ายถิ่นที่มีสถานภาพสมรสมีการย้ายถิ่นในสัดส่วนสูงสุด ร้อยละ 55.61 รองลงมาเป็นโสด ร้อยละ 38.50 และในสัดส่วนค่อนข้างน้อยพบว่า เป็นผู้ที่มีสถานภาพสมรสหย่า/ แยก คิดเป็นร้อยละ 3.21 และเป็นหม้ายคิดเป็นร้อยละ 2.67 ตามลำดับสำหรับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่าผู้ย้ายถิ่นที่มีสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 5 -10 คน ในสัดส่วนสูงสุด ร้อยละ 60 รองลงมาเป็นผู้ย้ายถิ่นที่มีสมาชิกในครัวเรือนต่ำกว่า 5 คน ร้อยละ 37.69 และเป็นผู้ย้ายถิ่นที่มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 10 คนในสัดส่วนต่ำสุดคิดเป็น ร้อยละ 2.45

สถานการณ์สุขภาพที่ประเมินด้วยตนเองแสดงให้เห็นว่า ผู้ย้ายถิ่นมีสถานภาพทางสุขภาพอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 75 รองลงมาดีสุขภาพดีมาก คิดเป็นร้อยละ 19.25 มีสุขภาพระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 4.81 และสุขภาพแย่คิดเป็นร้อยละ 0.53

เหตุผลของการย้ายถิ่น

เมื่อสอบถามถึงสาเหตุในการตัดสินใจย้ายถิ่นพบว่า ผู้ย้ายถิ่นคำนึงเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับถิ่นที่อยู่ปลายทางในสัดส่วนสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 76.54 รองลงมาคือ เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับถิ่นที่อยู่ต้นทางคิดเป็นร้อยละ 13.90 และร้อยละ 9.63 เป็นเหตุผลอื่น ๆ

ตาราง 2 ร้อยละของเหตุผลในการตัดสินใจย้ายถิ่น

ลักษณะการย้ายถิ่น	ภาพรวม	เพศ	
		ผู้ชาย	ผู้หญิง
จำนวนแต่ละลักษณะ	187	105	82
รวมแต่ละลักษณะ (ร้อยละ)	100.0	100.0	100.0
สาเหตุของการตัดสินใจย้ายถิ่น*			
คำนึงถึงถิ่นที่อยู่ปลายทาง	76.47	73.33	80.49
คำนึงถึงถิ่นที่อยู่ต้นทาง	13.90	14.29	13.41
เหตุผลอื่น ๆ	9.63	12.38	6.10

ตาราง 2 ร้อยละของเหตุผลในการตัดสินใจย้ายถิ่น

ลักษณะการย้ายถิ่น	ภาพรวม	เพศ	
		ผู้ชาย	ผู้หญิง
เหตุผลที่ไปทำงานที่อยู่ปัจจุบัน (ประเทศมาเลเซีย)*			
เหตุผลถิ่นปลายทางมีงานทำที่มีรายได้ดีกว่า	67.54	69.24	65.85
เหตุผลมีครอบครัวหรือเครือญาติอยู่ ณ ถิ่นปลายทาง	14.37	12.52	16.21
เหตุผลได้รับการศึกษาในประเทศไทยแต่ไม่มีงานทำ	9.35	10.13	8.57
เหตุผลการใช้ภาษามลายู	7.38	8.06	6.69
เหตุผลอื่น ๆ	1.36	0.05	2.68

หมายเหตุ* หมายถึง การทดสอบด้วยสถิติ Chi^2 มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

เมื่อจำแนกตามเพศพบว่า เหตุผลในการตัดสินใจย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่ชายแดนใต้เข้าสู่ประเทศมาเลเซียให้เหตุผลในการคำนึงถึงถิ่นที่อยู่ปลายทางเป็นลำดับแรกทั้งในเพศชายและเพศหญิง โดยเพศหญิงมีสัดส่วนสูงกว่าเพศชาย (ร้อยละ 73.33 เปรียบเทียบกับร้อยละ 80.49 ตามลำดับ) โดยให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ค่าตอบแทนที่ดี” (สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2558) รองลงมาเป็นการคำนึงถึงถิ่นที่อยู่ต้นทาง เช่น ความกังวลใจในสภาพภาคหน้าในชีวิตของตนเอง ความกังวลห่วงครอบครัว เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 14.29 ในเพศชาย และร้อยละ 13.41 ในเพศหญิง สำหรับเหตุผลอื่น ๆ เพศชายให้เหตุผลอื่น ๆ ในสัดส่วนสูงกว่าเพศหญิง (ร้อยละ 12.38 เปรียบเทียบกับร้อยละ 6.10) โดยระบุว่า “ไม่ได้คิดอะไรมาก ถ้าอยู่ไม่ได้ก็ค่อยกลับมา” (สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2558)

เหตุผลในการย้ายถิ่นปลายทางประเทศมาเลเซีย

มีงานทำที่มีรายได้ดีกว่า

สำหรับเหตุผลที่ไปทำงานที่อยู่ปัจจุบัน (ประเทศมาเลเซีย) ที่ต้องย้ายไปเพราะถิ่นปลายทางที่ผู้ย้ายถิ่นอยู่ในปัจจุบันนั้น มีงานที่มีรายได้ดีกว่าถิ่นต้นทาง คิดเป็นร้อยละ 67.54 เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า เพศชายเห็นด้วยกับเหตุผลที่ว่า เมื่อย้ายถิ่นแล้วมีงานมีรายได้ดีกว่าถิ่นต้นทางคิดเป็นร้อยละ 69.24 ในขณะที่เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 65.85 สะท้อนให้เห็นแรงดึงดูดจากปลายทางทำให้ผู้ย้ายถิ่นมีการเคลื่อนย้ายออกไปจากถิ่นฐานเดิม คือการมีรายได้ที่ดีกว่าเมื่อเคลื่อนย้ายแล้ว สอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก นายมะแซ (นามสมมติ) อายุ 19 ปี ประกอบอาชีพรับจ้าง พบว่าสาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่น กล่าวว่า เนื่องจากการอยู่บ้าน เลยตัดสินใจไปทำงานที่มาเลเซียไปแล้วก็สามารถหารายได้ให้กับตนเองได้ รายได้ดีกว่ารับจ้างในประเทศไทย ดีกว่าแถวบ้าน สามารถซื้อสิ่งของที่ตนต้องการได้ โดยไม่ต้องขอจากบิดามารดา ก็เป็นเส้นทางหนึ่งที่สามารถหาเงินเลี้ยงชีพตนเองได้ ซึ่งจะดีกว่าการอยู่บ้านเฉยๆ โดยไม่ได้ทำอะไร และสิ่งสำคัญที่ตัดสินใจไปทำงานคือ มีความต้องการที่จะซื้อรถยนต์ไซค์คันใหม่ ไม่ต้องการรบกวนจากครอบครัว จึงต้องการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย

“เพราะเบื่ออยู่บ้าน ถ้าไปทำงานมาเลย์ก็มีรายได้บ้าง แล้วรายได้ที่ได้อะยะกว่าแค่เป็นคนเก็บจาน เงินก็ได้คืนละเป็นพันแล้ว”

“ต้องการรถยนต์ไซค์อีกเครื่อง ไม่อยากขอจากครอบครัว แถมดีกว่าทำงานในไทย รับจ้างคนก็ไม่ดูถูก คิดว่าไปทำมาเลย์เพราะรายได้ดีกว่าไง”

(สัมภาษณ์วันที่ 15 กรกฎาคม 2558)

ในการสัมภาษณ์ผู้หญิงไปทำงานมาเลเซีย กล่าวว่า มีความแตกต่างกัน โดยเด็กวัยรุ่นชายที่ย้ายถิ่นไปทำงานมาเลเซีย นั้น เพราะต้องการสิ่งของ ซึ่งบิดามารดาไม่สามารถซื้อให้ได้ เช่น รถมอเตอร์ไซค์ ก็เลยต้องไปทำงานเพื่อหารายได้มาซื้อเอง ส่วนผู้หญิงซึ่งเป็นแม่หม้ายต้องเดินทางไปทำงานมาเลเซีย ก็เนื่องมาจากหางานแถวบ้านไม่ค่อยสะดวก เพราะขาดสามี จะกรีดยางก็ไม่มีสวนเป็นของตนเอง ถ้าไปทำงานมาเลเซียก็จะช่วยให้มีรายได้ และสามารถส่งเสียลูกเรียนหนังสือได้อีก

“ส่วนใหญ่ก็เพราะอยากได้ของ เช่น รถมอเตอร์ไซค์อะไรพวกนี้นะคะที่เด็กผู้ชายเขาอยากได้กัน เพราะขอจากพ่อแม่ พ่อแม่ก็ไม่มีให้ ก็ต้องไปทำงานหาเงินซื้อเอง”

“.....ก็เช่น แม่หม้าย จะทำงานแถวบ้านก็ลำบากเพราะว่าไม่มีผู้ชายไง จะกรีดยางก็ไม่มีสวน ได้วันละประมาณ 300 บาท ก็แทบไม่ต้องใช้จ่ายอะไร กินข้าวกินอะไรก็กินกันภายในร้านนั่นเลย ทำให้ก็พอมีเหลือเก็บกลับมาส่งลูกเรียน มีรายได้เยอะกว่าอยู่เมืองไทย”

(สัมภาษณ์วันที่ 6 มิถุนายน 2558)

ในกลุ่มผู้ชายจากครัวเรือนที่มีเฉพาะผู้ชายไปทำงานที่มาเลเซียกล่าวว่า เหมือนกันทั้งชาย และหญิง เพราะมีจุดประสงค์ที่ต้องการซื้อเสื้อผ้าเครื่องใช้ส่วนตัว และโทรศัพท์

“มันเหมือนกันครับ ไปนี่ก็เพราะ อยากได้เสื้อผ้าใหม่ อยากได้โทรศัพท์ใหม่ๆ คิดว่า รายได้มันสูงกว่าเห็น ๆ เลย”

“ผู้หญิงก็มี ผู้ชายก็มี (หัวเราะ) เหมือนกันหรือทั้งผู้หญิงและผู้ชาย คือ อยากมี เงินเยอะ ๆ รายได้ดีกว่าทำงานในไทย”

(สัมภาษณ์วันที่ 20 กันยายน 2558)

เหตุผลมีครอบครัวหรือเครือญาติอยู่ ณ ถิ่นปลายทาง

สำหรับเหตุผลการย้ายถิ่นเพราะมีครอบครัวหรือเครือญาติอยู่ที่นั่นเหตุผลมีสัดส่วนรองลงมา จากเหตุผลแรก (มีงานทำที่มีรายได้ดีกว่า) คิดเป็นร้อยละ 14.37 เมื่อจำแนกตามเพศพบว่า ผู้หญิงให้ เหตุผลดังกล่าวในสัดส่วนสูงกว่าเพศชาย (ร้อยละ 16.21 เปรียบเทียบกับร้อยละ 12.52) สอดคล้อง กับคำสัมภาษณ์ดังนี้

นางมีเราะห์ (นามสมมติ) อายุ 45 ปี กล่าวว่า เนื่องจากปู่และย่าของตนเป็นคนมาเลเซีย ทำให้ตนเองต้องการที่จะย้ายไปและสามารถย้ายถิ่นพร้อมครอบครัวก็ไปทำงานที่มาเลเซียด้วย

“ปู่ ย่า เป็นคนที่นี่ มาอยู่ที่นี่ก็เพราะ ปู่ ย่า”

“ถ้าไม่ใช่เพราะว่า ปู่ ย่า ก็คงไม่มาอยู่ที่นี่”

(สัมภาษณ์วันที่ 20 มิถุนายน 2558)

เหตุผลได้รับการศึกษาในประเทศไทยแต่ไม่มีงานทำ

ผู้ย้ายถิ่นให้เหตุผลในการย้ายถิ่นที่เกี่ยวข้องกับถิ่นที่อยู่เดิมไม่มีงานทำนั้น คิดเป็นร้อยละ 9.35 เมื่อจำแนกตามเพศพบว่า เพศชายให้เหตุผลดังกล่าวในสัดส่วนสูงกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 10.13 เปรียบเทียบกับร้อยละ 8.57 สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้หญิงจากครัวเรือนที่มี เฉพาะผู้ชายไปทำงานมาเลเซีย กลุ่มควนลาแม่ม จ.ปัตตานี ให้ข้อมูลว่า ไม่ได้ระบุแยกว่าสาเหตุที่เพศ หญิงและเพศชายย้ายถิ่นไปเพราะอะไร แต่กล่าวว่า การที่คนย้ายถิ่นไปมาเลเซีย ไม่ได้มีความ เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความไม่สงบ เนื่องจากคนในชุมชนได้ไปมาเลเซียกันมานานแล้ว ตั้งแต่สมัย บรรพบุรุษ แต่สาเหตุที่ไปเพราะไปหางานทำ ต่างจากคนที่เรียนหนังสือสูง ๆ มักจะไม่มีปัญหาในส่วน นี้ นอกจากนี้สาเหตุที่ย้ายถิ่นก็เนื่องมาจากมีญาติพี่น้องอยู่มาเลเซียแล้ว โตขึ้นไม่รู้ว่าจะไปไหน ก็เลย ตัดสินใจไปมาเลเซีย

“ไม่มี ที่ไปเพราะจะไปทำงานทำ เรียนจบมา ทำงานในประเทศไทยไม่ได้ งานในเมืองไทยเน้นแต่คนได้ภาษาอังกฤษ”

“คนบ้านเราไปทำงานที่มาก่อนที่จะมีเหตุการณ์น่านแล้ว ตั้งแต่สมัยรุ่นตา รุ่นแต่ก่อน ไม่เกี่ยวกับ แต่ที่ไปนี้ ทำงานในไทย ลำบาก เน้นภาษาอังกฤษอย่างเดียว เราไม่ได้”

“น่านแล้วที่คนบ้านเราไปมาเลยก็แนะนำกัน จบในไทย ทำงานในไทย ไม่มีใครเอาหรอก”

“ถ้าที่บ้านเราไม่ได้เกี่ยวกับเหตุการณ์”

“คนที่เรียนสูงไม่เป็นไร อยู่บ้านเงินเดือนเยอะ”

“ไม่เป็นแหละ เพราะมีเงินเดือน”

“เหมือนเรา ผู้ใหญ่อยู่ที่นั่นอยู่แล้ว พอเราโตไม่รู้จะไปไหนก็ไปมาเลยด้วย”

(วันที่ 18 สิงหาคม 2558)

กลุ่มผู้ชายจากครัวเรือนที่มีทั้งหญิงและชายทำงานที่มาเลเซียกล่าวว่า ทั้งหญิงและชายมีสาเหตุการย้ายที่เหมือนกัน ไม่ใช่ว่าผู้หญิงคิดอีกแบบหนึ่ง และผู้ชายคิดอีกแบบหนึ่ง แต่ทุกคนจะคิดเหมือนกันคือ ต้องการที่จะมีงานทำ และหารายได้

“เหมือนกัน อยากทำงาน อยากมีเงินแค่นั้น”

“ไม่ใช่ว่าผู้หญิงทำงานแล้วคิดแบบนี้ ผู้ชายคิดอีกแบบหนึ่ง คือทุกคนคิดเหมือนกัน”

(วันที่ 10 กรกฎาคม 2558)

เหตุผลการสื่อสารใช้ภาษามลายู

อย่างไรก็ตาม มีผู้ย้ายถิ่นให้เหตุผลในการย้ายถิ่นเพราะการสื่อสารใช้ภาษามลายูคิดเป็นร้อยละ 7.38 เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ชายให้เหตุผลดังกล่าวในสัดส่วนสูงกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 8.06 เปรียบเทียบกับร้อยละ 6.69 สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ โดยนางซีตีรอกีเยาะ (นามสมมติ) อายุ 43 ปี กล่าวว่า เหตุผลของการย้ายถิ่นไปทำงานมาเลเซีย อาจจะเป็นเพราะสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว อีกอย่างตนก็ไม่ได้รับการศึกษา ถ้าไปกรุงเทพฯก็กลัวว่าจะโดนหลอก ซึ่งตนก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าเป็นเพราะอะไร แต่เกิดจากความรู้สึกกลัวที่จะไปกรุงเทพฯมากกว่ามาเลเซีย และมองว่าการไปมาเลเซียจะดีกว่า โดยเฉพาะภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร การไปมาเลเซียอาจทำให้การสื่อสารเป็นที่เข้าใจกัน ก็เลยตัดสินใจไปทำงานมาเลเซีย

“ไม่รู้ ก็ความเป็นอยู่ตอนนี้”

“เราไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่รู้สิ ไป บางกอก กลัวคนอื่นหลอก ที่มาเลเค้าพูดภาษาเดียวกับเรา ก็ไม่รู้เหมือนกันเป็นความรู้สึกกลัวที่ไปบางกอกมากกว่ามาเล”

(สัมภาษณ์วันที่ 29 สิงหาคม 2557)

เหตุผลอื่น ๆ

เหตุผลสุดท้ายที่ผู้ย้ายถิ่นให้เหตุผลในการย้ายถิ่นไปประเทศมาเลเซียด้วยเหตุผลอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 1.36 จำแนกตามเพศ พบว่าเพศหญิงให้เหตุผลดังกล่าวในสัดส่วนสูงกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 2.68 เปรียบเทียบกับร้อยละ 0.05 สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ นางสาวสีตริกกีเยาะ (นามสมมติ) อายุ 28 ปี กล่าวว่า “คิดว่าตนไม่มีความเหมาะสมที่จะใช้ชีวิตอยู่ที่กรุงเทพฯ เนื่องจากตนเป็นคนที่มีลักษณะนิสัยชอบใช้ชีวิตแบบชนบ คือ เป็นมุสลิมที่เคร่งครัด ถ้าไม่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมดั้งเดิม ก็ไม่สามารถที่จะใช้ชีวิตอยู่ได้ แต่สำหรับที่มาเลเซียไม่เป็นไร เนื่องจากมีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ไม่ต้องปรับตัวอะไรมาก ทั้งชีวิต ทั้งอาหารการกิน และมาเลย์ก็ดีกับคนมุสลิมเรามาก ไม่เหมือนในไทย”

(สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤศจิกายน 2558)

นอกจากนี้มีความคิดเห็นเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เปื่อด้วย แล้วยก็ผมคิดว่าคนอย่างผมไม่เหมาะที่จะอยู่กรุงเทพฯ นิสัยของเราจะอยู่กรุงเทพฯ ไม่ได้”

“แต่ก่อนผมเป็นคนเสเพลเหมือนกัน แต่ก่อนอยู่กรุงเทพฯ ถ้าไม่มีเงินอยู่ไม่ได้”

“ที่นี่ไม่เป็นไร ด้วยความที่เราทำงานอยู่ด้วย อยู่กรุงเทพฯ แต่ก่อนทำงานอยู่ที่ซีคอน ทำงานได้ไม่นานก็ออก ตอนเรียนปีหนึ่งต้องไปเรียนที่สมุทรปราการเพราะเขตอยู่ที่สมุทรปราการตอนผมเรียนอยู่ปีหนึ่ง อยู่ได้หนึ่งปีก็กลับมาอยู่บ้าน ไม่ทันด้วย แล้วเราเองจะคุมตัวเองไม่ค่อยได้ด้วย”

(สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤศจิกายน 2558)

เมื่อผู้วิจัยสอบถามว่า คิดอย่างไรกับการเดินทางไปทำงานในเมืองหลวงอย่างกรุงเทพฯ หรือจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศ ผู้ให้ข้อมูลหลาย ๆ คน ตอบในลักษณะคล้าย ๆ กันว่า “การไปอยู่กรุงเทพฯ เป็นเรื่องห่างไกลจากความคิดของตนเอง เพราะไม่รู้จักใคร และคิดว่าอย่างไรก็ไม่มีความหวังที่จะเดินทางไปกรุงเทพฯ อย่างแน่นอน”

(สัมภาษณ์วันที่ 10 ตุลาคม 2558)

และมีข้อความอื่น ๆ จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“.....โอ้ยยย ไม่เอาหรอก กรุงเทพเธอ ไม่รู้จักใคร น่ากลัว ไม่คุ้นเคย รู้สึกเราเหมือนตัวประหลาด คนมาคุยก็ระวัง เกร็ง มันรู้สึกได้ ขนาดไปเที่ยวในจังหวัดอื่น ๆ เห็นเราคลุมผม ยังมอง จนเราคิดว่าเราผิดปกติหรือนั่นเลยบอกว่า จังหวัดอื่น ๆ ยิ่งยากเข้าไปใหญ่ นอกจากเราไม่คุ้นเคยแล้ว อาหารการกินก็หายาก ลำบาก ไม่มีที่ละหมาดด้วย หายากอาหารฮาลาล ไปมาเล่นนะแหละ ดีแล้ว”

(สัมภาษณ์วันที่ 10 ตุลาคม 2558)

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การย้ายถิ่นเป็นสาเหตุหลักของความเชื่อในการสร้างการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพ โดยมีแรงผลักดันหลายด้าน เช่น ความยากจน การว่างงานและการแสวงหางานทำเพื่อรายได้ที่ดีกว่า ซึ่งการย้ายถิ่นอาจเป็นการย้ายถิ่นแบบชั่วคราวเพื่อหางานทำตามฤดูกาล หรือย้ายถิ่นแบบถาวร อย่างไรก็ตาม สาเหตุของการตัดสินใจในการย้ายถิ่นระหว่างชายและหญิงมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลของการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สาเหตุของการตัดสินใจย้ายถิ่นระหว่างชายและหญิงไม่ได้มีความแตกต่างกัน เนื่องจากชายและหญิงให้เห็นผลไปในทางทิศเดียวกันว่า เป็นเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับถิ่นที่อยู่ปลายทางประกอบไปด้วยการหางานทำที่มีรายได้ดีกว่าถิ่นต้นทาง การไปอาศัยอยู่กับเครือญาติหรือครอบครัว การได้รับการศึกษาในประเทศไทยแต่ไม่สามารถหางานทำได้ การทำงานหารรายได้ ค่าขาย ทำงานและหาประสบการณ์ เปิดร้านอาหารที่มาเลเซีย ไปทำงานกับสามี และรายได้ที่ดีกว่าในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน รองลงมา เป็นเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับถิ่นที่อยู่ต้นทางประกอบไปด้วย ที่บ้านหางานยาก ไม่มีงานให้ทำ เศรษฐกิจไม่ค่อยดี และไม่มีงาน ในสัดส่วนที่ใกล้เคียง และเหตุผลสุดท้ายคือ เหตุผลทางด้านอื่น ๆ ที่ประกอบไปด้วย แต่งงานกับคนในพื้นที่นั้น ๆ ตามเพื่อน ไปอาศัยอยู่กับครอบครัว รับราชการครู ไปเป็นพลทหาร และเหตุผลทางด้านความปลอดภัย โดยกลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วงอายุ ต่ำกว่า 26 ปี ระดับการศึกษาสามัญอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา ระดับการศึกษาศาสนา มัธยมศึกษาตอนปลาย สถานภาพสมรส มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระหว่าง 5-10 คน และมีสถานภาพทางสุขภาพที่อยู่ในระดับดี นอกจากนี้ยังพบว่า มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านอื่น ๆ ได้แก่ ระดับการศึกษาของแรงงานที่เดินทางไปทำงานต่างประเทศจะมีการศึกษาไม่เกิน ป.4 ซึ่งมีแนวโน้มตัดสินใจไปทำงานมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีการศึกษาสูง รวมทั้งประสบการณ์ในการฝึกอบรมฝีมือแรงงานอิทธิพลต่อการตัดสินใจโดยผู้ที่เคยเข้ารับและผ่านการฝึกอบรมฝีมือมาก่อนมีแนวโน้มตัดสินใจไปทำงานมากกว่าผู้ที่ไม่เคยฝึกอบรม

จากการสัมภาษณ์ ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นของชายและหญิง ส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการที่จะหารายได้ หางานทำ ในพื้นที่หางานทำยาก สถานภาพทางครอบครัว ไปอาศัยอยู่กับครอบครัว ได้รับการศึกษาน้อย การใช้ภาษา และสภาพแวดล้อม ทำให้ทั้งชายและหญิงมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้หลายคนต้องตัดสินใจย้ายถิ่น อาจจะด้วยความจำเป็นหรือตัดสินใจเองก็ตามแต่มีเหตุผลที่เหมือนกันไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง ซึ่งเป็นเหตุผลเพื่อการหางานทำที่มีรายได้ที่สูงกว่าเดิม แต่มีจุดประสงค์ในการใช้เงินที่ต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นการซื้อเครื่องใช้ส่วนตัว เพื่อส่งเสียเลี้ยงดูครอบครัว นอกจากนี้เหตุการณ์ความไม่สงบไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจย้ายถิ่นระหว่างชายและหญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้

เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว หนึ่งในนั้นคือ ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งหากพื้นที่ใดมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ดี ก็จะทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อเข้ามาหางานทำหรือเข้ามาในพื้นที่ ๆ มีการเติบโตหรือทันสมัยมากกว่าพื้นที่เดิมที่ตนอาศัยอยู่ เช่น บุคคลจากพื้นที่ชนบทอพยพเข้ามาในเขตเมือง หรือบุคคลจากประเทศหนึ่งเข้ามาอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งการย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่อื่น ๆ นั้น นอกจากจะทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เช่น การจ้างงาน การจับจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้นแล้ว ยังอาจก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาด้วยเช่นกัน เช่น ปัญหาทางด้านสังคม ปัญหาด้านอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพราะฉะนั้นสาเหตุหลักๆของการย้ายถิ่นฐานนั้น มักจะเป็นการเข้ามาหางาน เนื่องจากการที่ระบบทุนนิยม ทำให้เกิดการก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจ้างงานและการเติบโตอย่างรวดเร็วของชุมชนเมือง จึงทำให้บุคคลจากชนบทมักย้ายถิ่นเข้ามาหางานในเมือง หรือพื้นที่ใดที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจมากกว่า แต่การเข้ามาทำงานดังกล่าวอาจจะไม่มีกฎหมายที่คอยคุ้มครองหรือกฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถใช้บังคับได้อย่างเต็มที่ และอาจทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นกับบุคคลนั้น ๆ ได้ เช่นเดียวกันกับกลุ่มชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่ใช้เพียงพาสปอร์ต เพื่อเป็นใบผ่านแดนระหว่างประเทศ โดยไม่ได้มีใบอนุญาตในการทำงาน เพราะฉะนั้นกลุ่มคนดังกล่าวอาจจะไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

ประเด็นดังกล่าว ผู้ย้ายถิ่นมุสลิมวัยแรงงานยังให้ความเห็นว่าน่าจะปลอดภัยกว่าการเดินทางไปทำงานในกรุงเทพฯ เพราะไม่รู้จักใคร และรู้สึกว่าเป็นบุคคลแปลกแยก อย่างไรก็ตาม นอกจากการย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นของประชากรมุสลิมวัยแรงงานเพื่อแสวงหางานทำหรือรายได้ รวมถึงค่าจ้างที่สูงขึ้น ความคาดหวังทางเศรษฐกิจที่คิดว่าประเทศต้นทางอย่างประเทศไทยไม่สามารถตอบสนองโจทย์การมีชีวิตของตนเองได้ มีประเด็นหนึ่งก็อาจจะเป็นเรื่องของวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ดังนั้นประชากรมุสลิมวัยแรงงานจึงมีแนวโน้มการย้ายถิ่นโดยคำนึงถึงเหตุผลปลายทางเป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้เมื่อพิจารณาถึงโอกาสทองในช่วงการปันผลทางประชากรในประเทศไทย ซึ่งพัชราวลัย วงศ์บุญสิน (2552) ให้ความเห็นสอดคล้องกับเกื้อ วงศ์บุญสิน (2546) ดังนี้ ถ้าหากประชากรวัย

แรงงานมีการเคลื่อนย้ายไปทำงานต่างประเทศในสัดส่วนเพิ่มขึ้น และถ้าเป็นการย้ายถิ่นถาวรด้วย แล้วนั้น โอกาสของการเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วงขาขึ้นที่มีจำนวนประชากรวัยแรงงานในสัดส่วนสูง เช่นนี้ อาจจะทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ได้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบกับแรงงานที่มีอยู่ในเมืองไทยก็เป็นแรงงานไร้ฝีมือ คาดว่าแม้ประเทศไทยจะมีโอกาสทองในการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ก็อาจจะไม่บรรลุในการใช้โอกาสดังกล่าวให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลของการศึกษาพบว่า สาเหตุของการย้ายถิ่นระหว่างชายและหญิงมุสลิมไม่ได้มีความแตกต่างกัน เพราะฉะนั้นควรให้มีการกระตุ้นศักยภาพด้านทักษะฝีมือแก่ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งเพศชายและหญิง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานให้มากขึ้น รวมถึงควรมีนโยบายหรือมาตรการใด ๆ ที่ทำให้ประชากรมุสลิมวัยแรงงานในพื้นที่ชายแดนใต้ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งในฐานะพลเมืองของประเทศไทย มีสิทธิและสามารถทำประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสาเหตุของการย้ายถิ่น ในแต่ละจังหวัดว่ามีความเหมือนกันหรือแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจในระดับเบื้องต้น และนำไปสู่ในระดับกว้าง และเพิ่มประเด็นการศึกษากลไกสนับสนุนที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นมุสลิมจากสามจังหวัดชายแดนใต้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในถิ่นต้นทาง เพื่อหลีกเลี่ยงการเคลื่อนย้ายไปทำงานต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย

เอกสารอ้างอิง

- คำนวน นवलสนอง นิสากร กล้าณรงค์ และมูหำหมัด สาแลบิง. (2552). *พัฒนาการและแนวโน้มการย้ายถิ่นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปในประเทศมาเลเซีย*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 3(2):77-95.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน (2546). *การปันผลทางประชากรอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรของไทย*. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอกสารหมายเลข 295 พฤษภาคม.
- ปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์ และปราโมทย์ ประสาทกุล. (2548). *ประเทศไทยในอนาคต*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

พัชรราวลัย วงศ์บุญสิน.(2552).การย้ายถิ่น: ทฤษฎีและความเป็นไปในเอเชีย.

กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์.

สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2544). ตลาดแรงงานในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียง

เฉียงใต้กับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยในปลายทศวรรษที่ 90: รายงานผล

สังเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kanbur, R., & Rapoport, H. (2003). **Migration selectivity and the evolution of spatial inequality.** Classification JEL:F22, J24, O15. Retrieved May 23, 2016, from <http://www.biu.ac.il/soc/ec/wp/4-04/4-04.pdf>.

การบริหารที่สนับสนุนการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยเอกชนขนาดกลางในเขตกทม.

Management Practices that Support Electronic Media for Student
Information Literacy in Medium-Sized Private Universities in Bangkok

อารีย์ เพชรทวน, สมยศ อวเกียรติ, เซ็น แก้วยศ

Aree Pethuan, Somyos Avakiat, Sen keoyote

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารที่สนับสนุนการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบคือ การบริหารจัดการ การจัดสรรงบประมาณ การจัดทรัพยากรสารสนเทศ การจัดบุคลากร โครงสร้างองค์กร การกำหนดกลยุทธ์ การควบคุม และการสนับสนุน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษามีค่าเฉลี่ย 3.39 ความสามารถระดับปานกลาง ส่วนการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีความเหมาะสมและความเพียงพออยู่ในระดับมาก คือ ด้านโครงสร้างองค์กร มีค่าเฉลี่ย 3.90 ด้านการกำหนดกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ย 3.84 และด้านการสนับสนุนมีค่าเฉลี่ย 3.68 ตามลำดับ เกี่ยวกับคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาพบว่าตัวแปรด้านการนำไปใช้มีค่าเฉลี่ย 3.60 มีระดับความคิดเห็นมาก ตัวแปรด้านการตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการ มีค่าเฉลี่ย 3.46 อยู่ระดับปานกลาง ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 3.33 อยู่ระดับปานกลาง เป็นความสามารถเข้าถึงสารสนเทศของนักศึกษา ตามลำดับ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่าด้านการควบคุมของการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สามารถทำนายการรู้สารสนเทศของนักศึกษาได้ถึง 29.6 % ($R^2_{adj} = .296$) แสดงว่าด้านการควบคุมส่งผลต่อคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น .566 ด้านการควบคุมมีความสัมพันธ์ส่งผลทางบวกต่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษาโดยมีค่า ($\beta = .566$) และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่าด้านการสนับสนุนการบริการส่งผลทางบวกต่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษาในด้านการตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการ โดยมีค่า ($\beta = .632$)

ด้านการสนับสนุนมีความสัมพันธ์สามารถทำนายการรู้สารสนเทศของนักศึกษาในด้านการตระหนักรู้ และขอบเขตความต้องการได้ถึง 37.8 % ($R^2_{adj} = .378$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การรู้สารสนเทศ, การจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์

Abstract

The purpose of this study was to ascertain the effects of management practices that support electronic media on student information literacy. Eight components constitute managerial functions, namely, administration, budgeting, resources, staffing, organizational structure, strategies, controlling, and support. Findings on management practices showed a gross mean of 3.60, indicating a high level of management performances. The managerial functions that were highly rated included organizational structure (mean = 3.90), strategies (mean = 3.84), support (mean = 3.68), and staffing (mean = 3.61), whereas administrative, budgeting, controlling, and resources functions were moderately rated (with a mean of 3.48, 3.47, 3.47, and 3.34, respectively). Findings on the student information literacy attributes showed a gross mean of 3.39, indicating a moderate level of information literacy. Only one information literacy competency was rated high, that is, usage of information (mean = 3.60). The remaining competencies were rated moderately : awareness and definition of needs (mean = 3.46), evaluation (mean = 3.33), ethical and legal considerations (mean = 3.30), and access (mean = 3.26). Regression analyses showed the resources, controlling, and supporting functions as having significant influences on student information literacy competence at a .01 level. Similarly, the organizational structure and strategies functions had significant effects at a .05 level. Through step-wise regress analysis, the controlling function was derived as the single predictor of student information literacy scores ($R^2_{adj} = .296$; Beta = .566). Further regression

analysis showed that the supporting function could be used as a predictor of awareness and definition of needs (with $R^2_{adj} = .378$ and Beta = .632).

Keywords : Information Literacy, Electronic Media Management

1. คำนำ

สภาพการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศแต่ก่อนยังไม่มีคนเข้าถึงมากนักเพราะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังไม่มี ความเจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ทำให้การเข้าถึงสารสนเทศล่าช้า ต้องใช้เวลามาก ได้ข้อมูลจำกัดอาจมีสาเหตุมาจากมีฐานข้อมูลน้อย บางที่ไม่พบข้อมูลตามที่ต้องการหรือหาข้อมูลได้ยากไม่ตรงตามวัตถุประสงค์สำหรับผู้สืบค้นสารสนเทศจากแหล่งข้อมูลต่างๆ และขณะสืบค้นอาจมี ปัญหาในเรื่องอื่นๆอีกมาก ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว สภาพการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต้องมีความเหมาะสมกับแต่ละยุคสมัย ตามความเจริญก้าวหน้าของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แต่ปัจจุบันสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีบทบาทที่สำคัญและมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีความสัมพันธ์ มีอิทธิพลที่มีการส่งผลกระทบต่อทุกคนที่จะต้องแสวงหาความรู้ในการเข้าถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ รวมทั้งการรู้สารสนเทศต่างๆอีกด้วย ทำให้เกิดความ สะดวกในการสืบค้น การเข้าถึงข้อมูลได้ตรงความต้องการ อย่างสะดวก รวดเร็วและเข้าถึงได้ง่าย ฐานข้อมูลไม่จำกัด เป็นจำนวนมากมายมหาศาล นอกจากนี้ยังไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องมี หน่วยสนับสนุนที่จะก่อให้เกิดสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศที่ทันสมัย ทางด้านอุปกรณ์ต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ ฐานข้อมูล การเงิน บุคลากร เป็นต้น ถ้าขาดการสนับสนุน ดังกล่าวแล้ว อาจก่อให้เกิดปัญหาการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศหรืออื่นๆ ซึ่งอาจ ตามมาก็ย่อมได้ ดังนั้นการบริหารที่สนับสนุนการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของ นักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเอกชนขนาดกลาง จะต้องมีการเกื้อกูลกันกับการจัดสื่อ อิเล็กทรอนิกส์เพื่อประคับประคองการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการบริหารที่ สนับสนุนการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษาใน ระดับมหาวิทยาลัยเอกชนเพื่อเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ต่อไป

คุณลักษณะการรู้สารสนเทศ

ในการศึกษาคุณลักษณะการรู้สารสนเทศในระดับอุดมศึกษามีหน่วยงานมาตรฐานการรู้สารสนเทศจากภูมิภาคต่างๆ ที่ได้กำหนดมาตรฐานการรู้สารสนเทศ (Information Literacy Standards) ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานในการพัฒนาการจัดการด้านการรู้สารสนเทศ มาตรฐานการรู้สารสนเทศดังกล่าวนี้จะเป็นแนวทางสำหรับการประเมินนักศึกษาว่ามีความสามารถในการรู้สารสนเทศระดับใดสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและการวิจัยแห่งสหรัฐอเมริกา (ACRL, 2000; สุจิน บุตรดีสุวรรณ, 2550) ได้กำหนดมาตรฐานความสามารถในการรู้สารสนเทศของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา 5 มาตรฐาน พร้อมตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อรับรองว่านักศึกษาและบัณฑิตที่จบจากสถาบันการศึกษาเป็นผู้รู้สารสนเทศ มาตรฐานดังกล่าวประกอบด้วย 5 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 นักศึกษาสามารถกำหนดลักษณะและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างชัดเจน

มาตรฐานที่ 2 นักศึกษาสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

มาตรฐานที่ 3 นักศึกษาสามารถประเมินสารสนเทศและแหล่งที่ผลิตสารสนเทศได้อย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งสามารถบูรณาการสารสนเทศที่คัดเลือกแล้วเข้ากับระบบฐานความรู้และค่านิยมของตนเองได้

มาตรฐานที่ 4 นักศึกษาในฐานะบุคคลและสมาชิกของกลุ่มต่างๆสามารถใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

มาตรฐานที่ 5 นักศึกษามีความเข้าใจด้านเศรษฐกิจกฎหมาย และสังคมที่แวดล้อม ด้วยสารสนเทศ รวมถึงผลที่เกิดขึ้นจากการใช้และเข้าถึงอย่างถูกต้องทางจริยธรรมและข้อกำหนด

อนึ่งในการพัฒนาจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเอกชนที่มีขนาดกลาง ซึ่งมีพัฒนาการก้าวหน้าภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลกระทบต่อนักศึกษาความสำเร็จเบื้องต้นของการพัฒนาอาจวัดได้จากความเพียงพอของงบประมาณตลอดจนความเหมาะสมและทันสมัยของทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่ อาจสะท้อนให้เห็นได้จากคุณลักษณะและพฤติกรรมภาคปฏิบัติ

ของนักศึกษาหรือคุณลักษณะการรู้สารสนเทศที่วัดได้จากตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบมาตรฐานการรู้สารสนเทศข้างต้น

การบริหารที่สนับสนุนการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ในการบริหารจัดการระดับองค์กรของมหาวิทยาลัยเอกชน รัฐยอมให้ความเป็นอิสระแก่สถาบันภายใต้เงื่อนไขธรรมาภิบาล องค์ประกอบและสไตล์ของการบริหารแต่ละแห่งย่อมแตกต่างกันไป เป็นการยากที่จะเหมารวมว่ามหาวิทยาลัยเอกชนทุกแห่งมีนโยบายเน้นการส่งเสริมการพัฒนาการรู้สารสนเทศของนักศึกษาทุกคน ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยในการบริหารจัดการระดับองค์กรที่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบด้านต่างๆ (เซอร์โต, พัทนี นนทศักดิ์ : 2552 ; อำนาจ ธีระวนิช, 2547) เช่น การบริหารจัดการ การจัดสรรงบประมาณ การจัดทรัพยากรสารสนเทศ การจัดบุคลากร โครงสร้างองค์กร การกำหนดกลยุทธ์ การควบคุม และการสนับสนุนบริการ เป็นต้น และได้เลือกองค์ประกอบสำคัญ 8 ประการเพื่อการวิจัย ดังนี้

1. การบริหารจัดการ (Administrative function) หมายถึง การกำหนดนโยบายตามเป้าหมายและสนับสนุนวางแผนการดำเนินงานในการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อการรู้สารสนเทศ
2. การจัดสรรงบประมาณ (Budgeting function) หมายถึง การสนับสนุนงบประมาณสำหรับโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ เครื่องมืออุปกรณ์ ทั้งด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ในการพัฒนาการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์
3. การจัดทรัพยากรสารสนเทศ (Resources function) หมายถึง การให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ระบบการจัดเก็บ เผยแพร่และให้บริการ และการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ของสื่ออิเล็กทรอนิกส์
4. การจัดบุคลากร (Staffing function) หมายถึง การจัดให้มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถรับผิดชอบงาน มีการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรนั้นๆ ในการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์

5. โครงสร้างองค์กร (Organizational structure) หมายถึง การจัดให้มีหน่วยงานที่ชัดเจน พร้อมทั้งอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนลักษณะการบริหารงานในการพัฒนา

6. การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy function) หมายถึง การวางกลยุทธ์ในการผลิต การรวบรวม การจัดเก็บ การเผยแพร่และการให้บริการการเรียนรู้กลยุทธ์สนับสนุนการดำเนินงานด้านการพัฒนาการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และกลยุทธ์ความร่วมมือพัฒนาการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์กับหน่วยงานภายนอก

7. การควบคุม (Control function) กระบวนการกำหนดนโยบายและแผน การคัดเลือก และมอบอำนาจหน้าที่ให้ผู้รับผิดชอบ ตลอดจนการติดตามผลและตรวจสอบคุณภาพการปฏิบัติงาน ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

8. การสนับสนุนบริการ(Supportive function) หมายถึง การตอบสนองความต้องการ ด้านเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศ ระบบการติดต่อสื่อสาร และการฝึกอบรมการรู้สารสนเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัย เอกชนขนาดกลางในเขตกรุงเทพมหานครที่มีบทบาทสนับสนุนการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ตลอดจนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการพัฒนาการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในแต่ละด้านว่าส่งผลต่อ คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาหรือไม่อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผน การจัดการ การ กำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาและคุณภาพของบัณฑิตให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้สารสนเทศต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารที่สนับสนุนการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของ นักศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนขนาดกลางในเขตกรุงเทพมหานคร

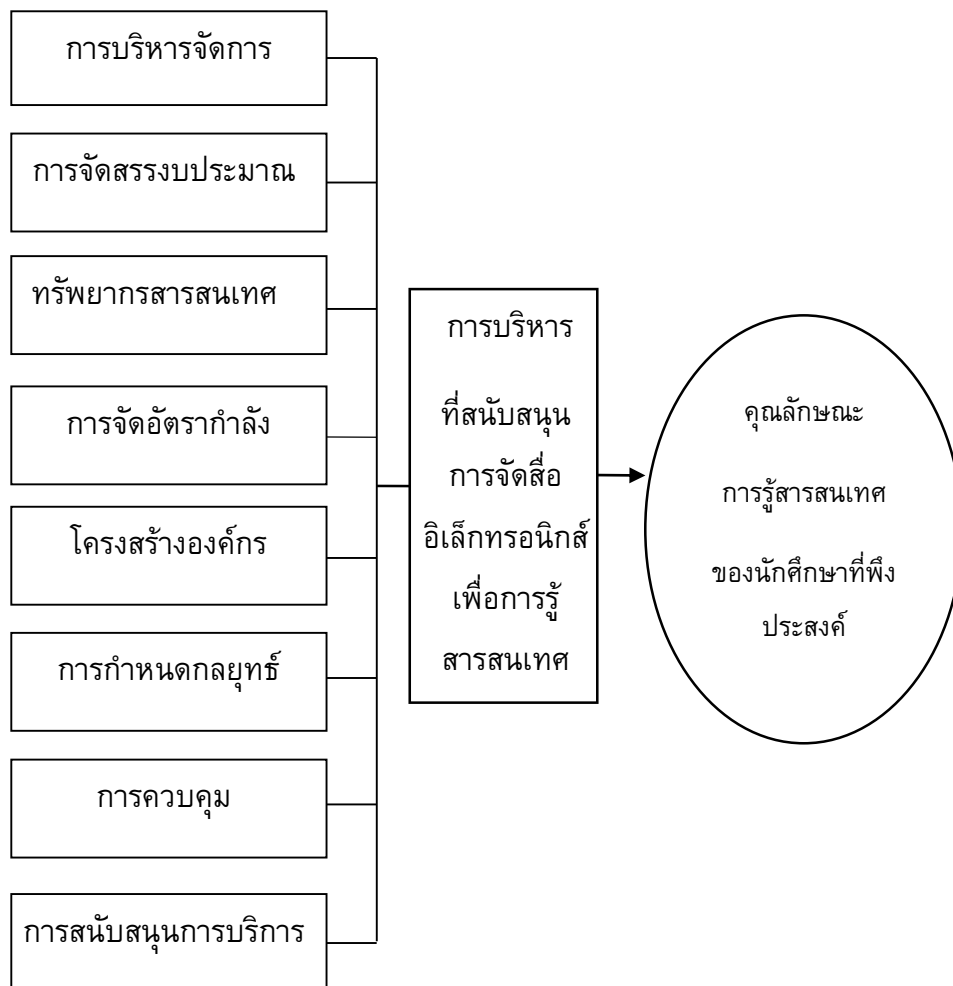
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์การบริหารที่สนับสนุนการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีอิทธิพลต่อ คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนขนาดกลางในเขตกรุงเทพมหานคร

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

สภาพการพัฒนาการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษา มีองค์ประกอบ 8 ด้าน คือ การบริหารจัดการ การจัดสรรงบประมาณ การจัดทรัพยากร-สารสนเทศ การจัดบุคลากร โครงสร้างองค์กร การกำหนดกลยุทธ์ การควบคุม และการสนับสนุนบริการ การพัฒนาการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในระดับสถาบันย่อมมีอิทธิพลส่งผลต่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษา เป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศ 5 ประการ ได้แก่ การตระหนักรู้และการกำหนดขอบเขตความต้องการ การเข้าถึงการประเมินผล การนำไปใช้ และการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและข้อกฎหมาย ทั้งนี้ทุกตัวประกอบกำลังมีความสำคัญแตกต่างกันไป ดังที่แสดงไว้ในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างมหาวิทยาลัยเอกชนขนาดกลางในเขตกรุงเทพมหานคร ได้สร้างแบบสอบถามขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนในคณะบริหารธุรกิจ โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษา

โครงสร้างแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) 5 ระดับตามวิธีการของไลเคิร์ท (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2548) ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความเหมาะสมและความเพียงพอของปัจจัยการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้เกณฑ์คะแนนดังนี้ (สราวุธ พรทิพย์ และนลิน เพียรทอง, 2554)

มากที่สุด	คะแนนเป็น 5
มาก	คะแนนเป็น 4
ปานกลาง	คะแนนเป็น 3
น้อย	คะแนนเป็น 2
น้อยที่สุด	คะแนนเป็น 1

ตอนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา การจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษา

แบบสอบถามชุดนี้ได้ผ่านการตรวจสอบของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเที่ยงตรง 0.94

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติคำนวณค่าต่างๆในงานวิจัย สถิติที่ใช้ได้แก่ สถิติพื้นฐานหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติการหาคุณภาพความเสถียรภาพของเครื่องมือวิจัยโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) และสถิติเทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ Multiple Regression Analysis (MRA) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2548; สราวุธ พรทิพย์ และนลิน เพียรทอง, 2554; ประยูรศรี บุตรแสนคม, 2555)

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การบริหารที่สนับสนุนการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 8 ด้านได้แก่ การบริหารจัดการ การจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรสารสนเทศ การจัดอัตรากำลัง โครงสร้างองค์กร การกำหนดกลยุทธ์ การควบคุม และการสนับสนุนการบริการ ซึ่งคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาเป็นที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศ ผลจากงานวิจัยดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหาร

ที่สนับสนุนการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์

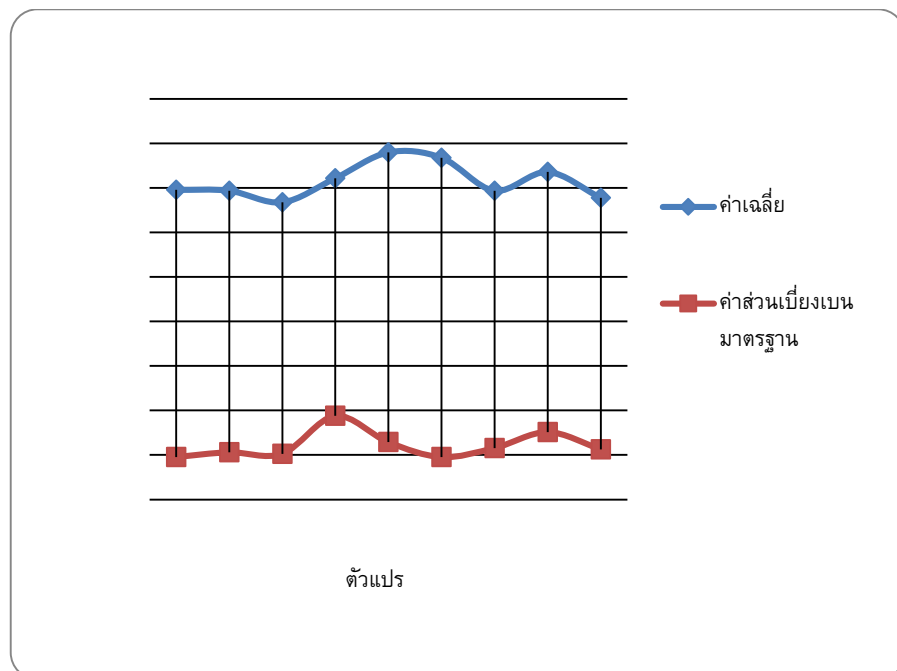
ความสัมพันธ์ค่าเฉลี่ยรวม กับค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน			
ตัวแปร	Mean	SD	ความหมาย
คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา(Y)	3.39	.564	ปานกลาง
การบริหารจัดการ (x_1)	3.48	.477	ปานกลาง
การจัดสรรงบประมาณ (x_2)	3.47	.530	ปานกลาง
ทรัพยากรสารสนเทศ (x_3)	3.34	.514	ปานกลาง
การจัดอัตรากำลัง (x_4)	3.61	.939	มาก
โครงสร้างองค์กร (x_5)	3.90	.644	มาก
การกำหนดกลยุทธ์ (x_6)	3.84	.477	มาก
การควบคุม (x_7)	3.47	.578	ปานกลาง
การสนับสนุนการบริการ (x_8)	3.68	.757	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าตัวแปรด้านโครงสร้างองค์กร มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.90 มีระดับความคิดเห็นมาก อันดับที่สอง คือ ตัวแปรด้านการกำหนดกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.84 มีระดับ

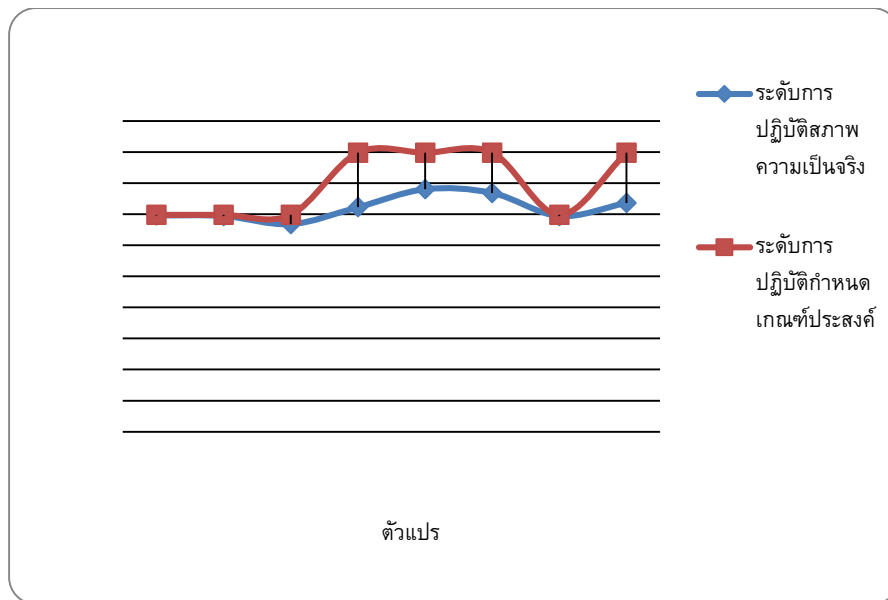
ความคิดเห็นมาก อันดับที่สามคือ ด้านการสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.68 มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านการจัดอัตรากำลัง มีค่าเฉลี่ยรวม 3.61 อยู่ในระดับมาก ด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยรวม 3.48 อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดสรรงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยรวม 3.47 อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการควบคุม มีค่าเฉลี่ยรวม 3.47 อยู่ในระดับปานกลาง ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยรวม 3.34 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกลยุทธ์การจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศ และยังพบว่าตัวแปรเอาพุทคือ คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.39 อยู่ในระดับปานกลาง เพื่อเป็นการมองเห็นภาพได้ง่ายขึ้น สามารถสร้างเป็นกราฟของความสัมพันธ์ค่าเฉลี่ยกับค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังภาพประกอบ 2 สำหรับการเปรียบเทียบการปฏิบัติสภาพความเป็นจริงกับการปฏิบัติกำหนดเกณฑ์ประสงค์ ดังภาพประกอบ 3 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 ความสัมพันธ์ค่าเฉลี่ยกับค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารที่สนับสนุนการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ภาพประกอบ 3 เปรียบเทียบการปฏิบัติสภาพความเป็นจริงกับการปฏิบัติ

กำหนดเกณฑ์ประสงค์

การบริหารที่สนับสนุนการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษาชั้นเป็นตัวแปรทำให้เกิดคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการ การเข้าถึง การประเมินผล การนำไปใช้ และการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและข้อกำหนด ซึ่งคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาเป็นที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศ ผลจากงานวิจัยดังตารางต่อไปนี้

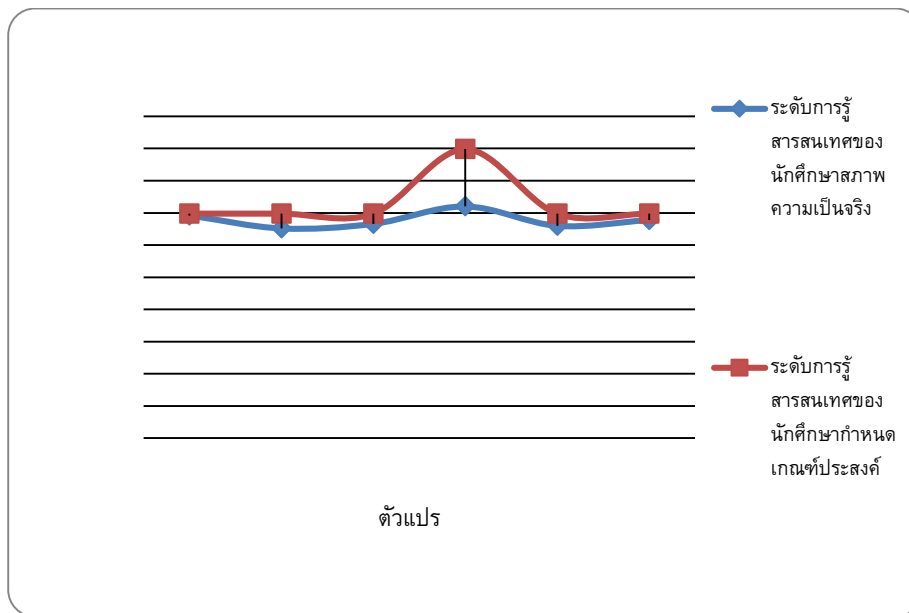
ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ค่าเฉลี่ยกับค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของ
นักศึกษา

ความสัมพันธ์ค่าเฉลี่ย กับค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน			
ตัวแปร	mean	SD	ความหมาย
คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา (Y)	3.39	.564	ปานกลาง
การตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการ (y ₁)	3.46	.937	ปานกลาง
การเข้าถึง (y ₂)	3.26	.827	ปานกลาง
การประเมินผล (y ₃)	3.33	.844	ปานกลาง
การนำไปใช้ (y ₄)	3.60	.621	มาก
การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและข้อกำหนด (y ₅)	3.30	.876	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่าด้านการนำไปใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 มีระดับความคิดเห็นมาก อันดับที่สอง คือ ตัวแปรด้านการตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 มีระดับความคิดเห็นปานกลาง อันดับที่สามคือ ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและข้อกำหนด มีค่าเฉลี่ย 3.30 อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเข้าถึง มีค่าเฉลี่ย 3.26 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาเป็นที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศ และยังพบว่า คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.39 อยู่ในระดับปานกลางเพื่อเป็นการมองเห็นภาพได้ง่ายขึ้น สามารถสร้างเป็นกราฟ สำหรับการเปรียบเทียบระดับความสามารถการรู้สารสนเทศของนักศึกษาสภาพความเป็นจริงกับระดับความสามารถการรู้สารสนเทศของนักศึกษากำหนดเกณฑ์ประสงค์ดังภาพประกอบ 3 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 เปรียบเทียบระดับความสามารถการรู้สารสนเทศของนักศึกษาสภาพความเป็นจริง
กับความสามารถการรู้สารสนเทศกำหนดเกณฑ์ประสงค์

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบริหารที่สนับสนุนการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์กับ
คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา

	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	Y
mean	3.48	3.47	3.34	3.61	3.90	3.84	3.47	3.68	3.39
SD.	.477	.530	.514	.939	.644	.477	.578	.757	.564
Correlation	.089	.149	.476	.303	.415	.363	.566	.495	1
Sig.1-tailed	.319	.216	.004	.052	.011	.024	.001	.003	

จากตารางที่ 3 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีขนาดตั้งแต่ .089 ถึง .566 ส่วนด้านการ
ควบคุม มีความสัมพันธ์กับการรู้สารสนเทศของนักศึกษาสูงถึง .566

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (MRA)

ตัวแปร	B	β	t	P
ค่าคงที่ (Constant)	1.472		2.749	.010
ด้านการควบคุม	.552	.566	3.635	.001

$$R = .566 \quad R^2 = .321 \quad R^2_{adj} = .296$$

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ตัวแปร ด้านการควบคุมสามารถทำนาย คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาได้ถึง 29.6 % ($R^2_{adj} = .296$) ซึ่งเป็นตัวแปรที่สามารถทำนายความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษา จึงนำตัวแปรที่มีอิทธิพลมาสร้างสมการทำนายได้ ทั้งนี้สามารถเขียนสมการถดถอยในรูปของคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ (สราวุธ พรทิพย์ และนลิน เพียรทอง, 2554; ประยูรศรี บุตรแสนคม, 2555) ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 1.472 + 0.552 (\text{การควบคุม}) \quad (1)$$

$$Z = 0.566 (\text{การควบคุม}) \quad (2)$$

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอินพุตกับการตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการ

	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	y ₁
mean	3.48	3.47	3.34	3.61	3.90	3.84	3.47	3.68	3.46
SD.	.477	.530	.514	.939	.644	.477	.578	.757	.937
Correlation	.063	.276	.538	.318	.518	.296	.444	.632	1
Sig.1-tailed	.370	.070	.001	.043	.002	.056	.007	.000	

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีขนาดตั้งแต่ .063 ถึง .632 ส่วนด้านการสนับสนุนการบริการ มีความสัมพันธ์กับการตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการ สูงถึง .632

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณโดยที่ใช้ ตัวแปรด้านการตระหนักรู้และ ขอบเขตความต้องการ เป็นตัวถูกทำนาย

ตัวแปร	B	β	t	P
ค่าคงที่(Constant)	.582		.854	.400
ด้านการสนับสนุน	.782	.632	4.319	.000

$$R=.632 \quad R^2 = .400 \quad R^2_{adj} = .378$$

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 พบว่า ตัวแปร ด้านการสนับสนุนสามารถทำนาย คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาด้านการตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการได้ถึง 37.8 % ($R^2_{adj} = .378$) ซึ่งเป็นตัวแปรที่สามารถทำนายความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ด้านการตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการ จึงนำตัวแปรที่มีอิทธิพลมาสร้างสมการทำนายได้ ทั้งนี้สามารถเขียนสมการถดถอยในรูปของคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 0.582 + 0.782 (\text{การสนับสนุน}) \quad (3)$$

$$Z = 0.632 (\text{การสนับสนุน}) \quad (4)$$

6. สรุปผลและอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณโดยใช้ตัวแปรด้านการควบคุมเป็นตัวแปรทำนาย ส่วนตัวแปรถูกทำนาย คือ คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาซึ่งใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (MRA) แล้วผลออกมาเห็นว่าตัวแปรด้านการควบคุมสามารถทำนายคุณลักษณะการรู้

สารสนเทศของนักศึกษาได้ถึง 29.6 % ($R^2_{adj} = .296$) นั้นแสดงว่า ตัวแปรด้านการควบคุมส่งผลต่อคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .566 โดยที่ตัวแปรด้านการควบคุมมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ดังนั้นตัวแปรด้านการควบคุมมีความสามารถในการทำนายการรู้สารสนเทศของนักศึกษาได้ถึง 29.6 % อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศ ผลจากงานวิจัยพบว่า คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.39 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .564 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสามารถ การรู้สารสนเทศอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านโครงสร้างองค์กร มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.90 ด้านการกำหนดกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.84 และ ด้านการสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.68 ตามลำดับ นั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความเหมาะสม และความเพียงพอของปัจจัยการพัฒนาการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์อยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์ด้านการตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการ พบว่าตัวแปรด้านการสนับสนุนสามารถทำนาย คุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาด้านการตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการได้ถึง 37.8 % ($R^2_{adj} = .378$) ซึ่งเป็นตัวแปรที่สามารถทำนายความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษา ด้านการตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาพบว่าตัวแปรด้านการนำไปใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 มีระดับความคิดเห็นมาก ตัวแปรด้านการตระหนักรู้และขอบเขตความต้องการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 มีระดับความคิดเห็นปานกลาง ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง นั้นเป็นความสามารถในการเข้าถึงเกณฑ์การรู้สารสนเทศของนักศึกษา ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวิจัยมีตัวแปรด้านโครงสร้างองค์กรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด(3.90) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี แสดงให้เห็นว่าการจัดโครงสร้างองค์กร มหาวิทยาลัยเอกชนขนาดกลาง มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงาน รวมทั้งแสดงขอบข่ายและหน้าที่ของฝ่ายงานต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน มีการกระจายอำนาจหน้าที่และมอบหมายงานให้กับบุคลากรตามความรู้และความสามารถ มีการจัดส่วนงานที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานด้านการรู้สารสนเทศของนักศึกษา;ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการปฏิบัติ

ในกรอบ 7-S (อำนาจ ธีระวนิช, 2547) ส่วนด้านการกำหนดกลยุทธ์มีค่าเฉลี่ย(3.84) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี แสดงว่ามีระดับปฏิบัติในการกำหนดกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ นโยบาย และเป้าหมายอย่างชัดเจน มีแนวปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัย เอกชนขนาดกลางในเขตกรุงเทพมหานครที่มีบทบาทสนับสนุนการรู้สารสนเทศของนักศึกษาและมีหน้าที่สนับสนุนการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการพัฒนาการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในแต่ละด้านที่ส่งผลต่อคุณลักษณะการรู้สารสนเทศของนักศึกษา อันจะเป็นฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผน การจัดการ การกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศของนักศึกษาและคุณภาพของบัณฑิตให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้สืบไป
2. ควรศึกษาวิจัยมหาวิทยาลัยนอกเขตกรุงเทพมหานครว่ามีการสนับสนุนการจัดการจัดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้สารสนเทศของนักศึกษา
3. ควรเปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ ที่มีขนาดเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- ชุตินา สัจจามันท์. (2544). “การรู้สารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของคนไทยและสังคมไทย.” วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช. 14(3) : หน้า 50-63.
- ชุตินา สัจจามันท์. (2556). การรู้สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ Information and Media Literacy. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เซอร์โรต,ชามูแอล ซี. แพลและเรียบเรียง พัทนี นนทศักดิ์ และคณะ (2552). การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2548). การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. กรุงเทพฯ : บิซิเนสอาร์ แอนด์ดี.

ประยูรศรี บุตรแสนคม. (2555). การคัดเลือกตัวแปรพยากรณ์เข้าในสมการถดถอยพหุคูณ. สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2559 จาก <https://edu.msu.ac.th/jem/home/>

สรารุจ พรทิพย์ และนลิน เพียรทอง. (2554). ความสัมพันธ์ของปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จของการประยุกต์ใช้ระบบบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2559 จาก <http://www.eg.mahidol.ac.th/dept/egie/images/IE-Network-Archives/2011/PDF/10.OIE/OIE69.pdf>

สัจจารี ศิริชัย. (2552). การพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2558 จาก <http://tdc.thailis.or.th/>

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2558 จาก <http://www.mua.go.th>

สำนักสถิติแห่งชาติ. 2552. เครื่องชี้การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทย พ.ศ. 2552. สำนักสถิติพยากรณ์. สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2559 จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/>

สุจิน บุตรดีสุวรรณ. (2550). การรู้สารสนเทศ (Information Literacy). วารสารห้องสมุด. ปีที่ 51, ฉ.2 ฉบับพิเศษ. หน้า 73-80.

อุมาพร เทียมทัต. (2550). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนรู้กับปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สืบค้นเมื่อ 31 มีนาคม 2559 จาก <http://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option>

- อารีย์ เพชรหวน. (2558). **แนวทางการพัฒนาการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนขนาดกลางในเขตกรุงเทพมหานคร. โครงร่างวิทยานิพนธ์ สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.**
- อารีย์ เพชรหวน. (2559). **การพัฒนาการจัดการสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการรู้สารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนขนาดกลางในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน เอกสาร การประชุมวิชาการระดับชาติด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบสารสนเทศ ประยุทธิ์ ครั้งที่10 (ACTIS) มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.**
- อำนาจ อีระวนิช. (2547). **การจัดการ(Modern Management).** กรุงเทพฯ:ซีวี แอนการพิมพ์.
- ACRL. (2000). **Information Literacy Competency Standards for Higher Education.**
Retrieved June 12, 2016, from
<http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency>
- ACRL. (2007). **Information Literacy Competency Standards for Higher Education.**
Chicago Association of College and Research Libraries
- Choo, Chun Wei. (2002). *Information management for the intelligent : The art of scanning the environment.* 3rd ed. Medford, NJ: Information Today

การจัดการตลาดน้ำบางคล้ากับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

The Management of Bangkla Floating Market and Sustainable Tourism

อำพวัน เอ็มบัณฑิต

Ampawan Aimbantit

บทคัดย่อ

ตลาดน้ำบางคล้าอยู่ในอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นตลาดน้ำที่สร้างขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. 2550 บทความนี้มุ่งศึกษาพัฒนาการของตลาดน้ำบางคล้าและการจัดการตลาดน้ำบางคล้าที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ.2550-2559 เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการตลาดน้ำบางคล้า ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารของเทศบาลตำบลบางคล้า ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวเน้นการลงพื้นที่สำรวจ การสังเกตการณ์ การใช้ภาพถ่ายต่างๆ แผนที่ นอกจากนี้ยังได้ใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการนำมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจด้านการจัดการตลาดน้ำบางคล้าให้มากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาพบว่าการจัดการตลาดน้ำบางคล้าที่ผ่านมาในมุมมองของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการจัดการในด้านต่างๆ ที่ผ่านมานี้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน เพื่อหาแนวทางการจัดการตลาดน้ำบางคล้าที่เหมาะสมและนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการ, ตลาดน้ำบางคล้า, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract

Bangkla Floating Market is located at Bangkla District, Chachoengsao province. Bangkla Floating Market was built in 2007. This study reveals that to study the development of Bangkla Floating Market since 2007-2016 and search a suitable management. This study use about in-depth interviews the executives of the Municipality of Bangkla, merchant and tourists. The survey focused on the areas, the observations and Using the photos, the map also used data from the questionnaire of travelers and merchants to analyzed the data for understanding in the management of Bangkla Floating Market. The study was found that the management from the tourists and the traders are moderate. The management will have a suitable participation from everyone and sustainable tourism development of this area.

Keywords : The Management, Bangkla Floating Market, Sustainable Tourism

บทนำ

ตลาดน้ำบางคล้า นับเป็นตลาดน้ำที่สร้างขึ้นใหม่ โดยเทศบาลตำบลบางคล้า ในสมัยของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบางคล้าคือ นายศุภชัย วีระสมบัติ ตลาดน้ำบางคล้า สร้างขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและเน้นด้านเศรษฐกิจของชุมชน มีการขายสินค้าประเภทต่างๆ ภายในตลาดน้ำหลายประเภท เช่น สินค้าประเภทอาหารและเครื่องดื่ม สินค้าโอท็อป สินค้าประเภทเกษตรกรรมและสินค้าที่เป็นของที่ระลึกทั่วไป ซึ่งทำให้เห็นถึงความหลากหลายของประเภทสินค้าต่างๆ รวมไปถึงการจัดการพื้นที่ในการขายสินค้าให้มีความเหมาะสมกับสินค้า การควบคุมราคาสินค้าและการควบคุมคุณภาพของอาหารซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ของทางเทศบาล ควบคุมดูแล

ภาพที่ 1 แผนที่บริเวณชุมชนเทศบาลตำบลบางคล้าและตลาดน้ำบางคล้า

ที่มา: ปรับปรุงจากเมตามิเดีย เทคโนโลยี, แผนที่ตลาดน้ำบางคล้า, เข้าถึงเมื่อ 18 สิงหาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://map.longdo.com>

พัฒนาการของตลาดบางคล้าสามารถแบ่งตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงการบริหารซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการจัดการภายในตลาดน้ำ ได้ทั้งหมด 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่หนึ่งในช่วงปี พ.ศ.2550-2554 เป็นระยะที่เทศบาลตำบลบางคล้าได้สร้างตลาดน้ำบางคล้าขึ้นจำนวน 3 แพร และต่อมาขยายเป็น 9 แพร ส่วนการจัดการตลาดน้ำให้เป็นหน้าที่ของชมรมผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้า และอาหารตลาดน้ำบางคล้า ซึ่งชมรมฯ จะนำเงินที่เหลือจากการบริหารจัดการภายในตลาดน้ำ เข้าบัญชีธนาคาร โดยมีเจ้าหน้าที่ของชมรมฯ 2 คนและเจ้าหน้าที่จากเทศบาล 1 คน ทำหน้าที่ในการเบิกจ่ายเงิน เพื่อนำมาบริหารตลาดน้ำในด้านต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นช่วงที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลตลาด

น้ำอย่างจริงจัง แต่ในระยะนี้เทศบาลตำบลบางคล้ายังไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องมากนัก ทำให้การจัดการภายในตลาดน้ำบางคล้า ยังขาดเรื่องการออกกฎระเบียบข้อบังคับ การจัดการพื้นที่ การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อย่างเป็นระบบ ระยะที่สองคือในช่วง พ.ศ.2555-2556 เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนนายกเทศมนตรีที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาใหม่ คือ นายวิสูตร ศรีสุนทร ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้บริหาร มีการยุบชมรมผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าและอาหารตลาดน้ำบางคล้า และให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาลบางคล้ามาดูแลจัดการ รวมถึงมีการร่างระเบียบเทศบาลตำบลบางคล้าว่าด้วยข้อบังคับชมรมผู้ประกอบการตลาดน้ำบางคล้า พ.ศ. 2556 ในการจัดเก็บค่าเช่าแพให้เป็นระเบียบมากขึ้น และเทศบาลเป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่ายต่างๆ ของตลาดน้ำ เช่น การจ้างผู้รับเหมาประมุลงานรายปีด้านความสะอาดและการจัดเก็บขยะภายในตลาดน้ำบางคล้า เป็นต้น ระยะที่สามคือใน พ.ศ.2556-2559 เป็นระยะที่เทศบาลบางคล้ายังเป็นผู้ดูแลตลาดน้ำบางคล้าเช่นเดิม แต่อุญญาตให้มีการจัดตั้งชมรมผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าและอาหารตลาดน้ำบางคล้าขึ้นอีกครั้ง เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลตลาดน้ำ โดยเทศบาลได้มีความเห็นในการเลือกประธานชมรมฯ 1 คน ซึ่งพิจารณาจากผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ คือ นางบุญมี ศรีสุข รองประธานหอการค้าจังหวัดฉะเชิงเทรา รองประธานชมรมฯ 1 คน และกรรมการประจำทั้งหมด 9 แพๆ ละ 2 คน รวมทั้งหมด 20 คน ในการดูแลตลาดน้ำเกี่ยวกับปัญหาของผู้ประกอบการ ข้อร้องเรียนของนักท่องเที่ยว การประสานงานระหว่างเทศบาลตำบลบางคล้าและผู้ประกอบการ เพื่อให้เกิดความราบรื่นในการบริหารจัดการมากขึ้น

ภาพที่ 2 พื้นที่การปรับปรุงภูมิทัศน์ พ.ศ. 2556 ภาพที่ 3 พื้นที่หน้าตลาดน้ำบางคล้าในปัจจุบัน

จากพัฒนาการของตลาดน้ำบางคล้าที่แบ่งออกเป็น 3 ระยะ โดยแบ่งตามการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารของตลาดน้ำ ส่งผลกระทบต่อการจัดการตลาดน้ำบางคล้าเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรจะมีการศึกษาพัฒนาการและการจัดการตลาดน้ำบางคล้าที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2559 เพื่อให้ทราบถึงปัญหาด้านการจัดการจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายแล้วนำมาพัฒนาปรับปรุงตลาดน้ำเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการตลาดน้ำบางคล้าให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

ความสำคัญของปัญหา

ในอดีตผู้คนมีวิถีการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย มีรูปแบบการดำรงชีวิตของแต่ละชุมชนเป็นลักษณะของการพึ่งพาตนเอง (ปิยะพร กัญชนะ, 2537, น. 5) เมื่อมีการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น จึงต้องมีการหาเลี้ยงชีพด้วยการทำอาชีพต่างๆ รวมถึงการนำผลิตผลที่ตนเองมีอยู่มาแลกเปลี่ยนค้าขายกันในชุมชน ถ้าชุมชนใดมีการสัญจรทางบกจะมี “ตลาดบก” ซึ่งปรากฏหลักฐานในสมัยสุโขทัย คือ ตลาดปสาน (เกียรติ จิวะกุลและคณะ, 2525, น. 3) และถ้าชุมชนใดใช้การสัญจรทางน้ำจะมี “ตลาดน้ำ” เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนค้าขายสินค้าจากภายในและภายนอกชุมชน รูปแบบของตลาดจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยต่างๆ ทั้งทำเลที่ตั้ง รูปแบบของสินค้า เวลา ลักษณะของอาชีพ การคมนาคมมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงของตลาดในแต่ละยุคสมัย จนกระทั่งตลาดน้ำเริ่มเข้าสู่ช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการคมนาคมจากทางน้ำมาเป็นทางบก มีการสร้างทางหลวง ตั้งแต่ช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประมาณปี พ.ศ. 2476 (ราตรี โตเพ่งพัฒน์, 2543, น. 36) ทำให้ “ตลาดน้ำ” ที่เคยรุ่งเรืองในอดีตได้ซบเซาลงไป จนกระทั่งปี พ.ศ.2530 กรุงเทพมหานครได้มีแนวคิดในการสร้างตลาดน้ำที่แท้จริงขึ้นมาใหม่เพื่อแทนตลาดน้ำวัดไทรที่เสื่อมโทรมไป (อุดม เขยกิจวงศ์, 2552, น. 47) ตลาดน้ำมีทั้งที่เป็นตลาดเก่าร้อยปีและตลาดน้ำที่สร้างขึ้นใหม่ ของหน่วยงานภาครัฐ และตลาดน้ำของเอกชน เช่น ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำคลองลัดมะยม ตลาดน้ำอัมพวา เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบเช่นเดียวกับในอำเภอบางคล้าเมื่อประมาณ พ.ศ. 2504-2514 (อเนก เทพสุภรณ์กุล, 2544) ทำให้ตลาดน้ำที่เคยเป็นศูนย์กลางด้านการค้าขายสำหรับแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของแต่ละชุมชนได้ล่มสลายไป จากที่เคยใช้เส้นทาง

คมนาคมทางน้ำเปลี่ยนเป็นทางบกแทน ตลาดน้ำจึงค่อยๆ หมดความสำคัญไป แต่ในปัจจุบันได้มีการฟื้นฟูตลาดน้ำต่างๆ ให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง และในบางที่ยังมีการสร้างตลาดน้ำขึ้นใหม่เพื่อเป็นการรองรับด้านการท่องเที่ยวที่ว่ต่อชุมชนมากขึ้นทั่วทุกภาคของประเทศไทย ซึ่งในการสร้างตลาดน้ำแห่งใหม่เพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยวว่ นั้น ต้องมีการวางแผนเพื่อจัดการในด้านต่างๆ การพัฒนารูปแบบสินค้าสิ่งอำนวยความสะดวกภายในตลาดน้ำ การใช้พื้นที่บริเวณตลาดน้ำให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเป็นสิ่งจูงใจหรือช่วยสร้างอัตลักษณ์ความโดดเด่นของตลาดน้ำในแต่ละแห่งให้มีความน่าสนใจ เทศบาลตำบลบางคล้าจึงได้สร้างตลาดน้ำบางคล้าขึ้นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทั้งพื้นที่ในจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดใกล้เคียง

ดังนั้น ผู้ศึกษาคิดว่าตลาดน้ำบางคล้าเป็นตัวอย่างของตลาดน้ำรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น เพื่อตอบรับกระแสของการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนตลาดน้ำบางคล้าจึงควรมีการจัดการภายในตลาดน้ำที่ดีและเป็นแนวทางการจัดการให้ตลาดน้ำบางคล้าสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการแข่งขันทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ต่อไปได้ในอนาคต

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม มีจุดเริ่มต้นจากการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น การอนุรักษ์แหล่งน้ำ การอนุรักษ์ป่าไม้ ต่อมานักโบราณคดีเห็นว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมถูกทำลายมากขึ้นจากสาเหตุต่างๆ ทั้งจากธรรมชาติและจากกระทำของมนุษย์ จนทำให้ในอนาคตทรัพยากรวัฒนธรรมอาจจะลดน้อยลงหรือแม้กระทั่งสูญหายไปอย่างถาวร ไม่หลงเหลือให้คนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์อีกต่อไป ดังนั้น จึงควรมีการจัดการที่ดี ก่อนที่จะสายเกินไป (ธนิก เลิศชาญฤทธิ, 2554, น. 12) ซึ่งทรัพยากรวัฒนธรรมมีความหมายกว้างที่ครอบคลุมทั้งสิ่งที่จับต้องได้และนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม ภาษา เป็นต้น ทั้งนี้ทรัพยากรวัฒนธรรมยังมีความหมายที่ครอบคลุมถึงส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมทั้งหมดในสังคมมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจัดการให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละชุมชน แต่ละสังคม แต่ละยุคสมัยได้และทรัพยากรวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบันประกอบด้วยสิ่งที่เป็นมรดกตกทอดมาจากอดีตและสิ่งที่ยังมีการสร้างสรรค์

คัดแปลงขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้สอยให้เกิดประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนและสังคม (สายันต์ ไพเราะภูจิตร, 2550, น. 14) การจัดการจึงนับเป็นกระบวนการประสานบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย เป็นที่ทราบกันดีว่าทรัพยากรคือต้นทุนการผลิต การบริหารทรัพยากรจึงต้องดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผนและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสังคมวัฒนธรรม (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2547, น. 125) ดังนั้น ตลาดน้ำบางคล้าจึงนับว่าเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนที่มีคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ จึงควรได้รับการจัดการที่ดี เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุดกับชุมชน

แนวคิดด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการจัดประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development) หรือที่เรียกว่า การประชุม Earth Summit ขึ้นที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ที่ประเทศบราซิลเมื่อปี พ.ศ. 2535 หรือที่เรียกว่า Rio Summit (ปริญญาริโอ) และได้ร่วมลงนามรับรองเอกสาร 5 ฉบับ ซึ่งมี แผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) เป็นแผนแม่บทของโลกในการดำเนินงานที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม(บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น.11) การท่องเที่ยวจะต้องมุ่งสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอันจะเอื้อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยให้การท่องเที่ยวทุกประเภทมุ่งหารายได้ทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงหมายถึงการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาทรัพยากรของอนุชนรุ่นหลังด้วย (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552, น. 27) สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาในมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดประโยชน์กับส่วนรวมอย่างคุ้มค่าและยาวนานที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีการดูแลด้านสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่หรือเสื่อมสภาพให้น้อยที่สุดเช่นกัน

ขอบเขตพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

พื้นที่ของตลาดน้ำบางคล้าจำนวน 9 แพร เป็นลักษณะโปะะเทียบเรือและสะพานปรับระดับเวลาน้ำขึ้นลง ยื่นลงไปใแม่น้ำบางปะกง อยู่บริเวณที่ว่าการอำเภอบางคล้าและพื้นที่โดยรอบที่ใช้ในการจอดรถ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ห้องน้ำ บริเวณด้านหน้าตลาดน้ำที่มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ ซึ่งพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในบริเวณหน่วยงานราชการ เช่น ที่ว่าการอำเภอบางคล้า สถานีตำรวจภูธรอำเภอบางคล้า เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Research) เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของชุมชนบางคล้า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำบางคล้าและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการของตลาดน้ำจากที่ต่างๆ

2. การลงสำรวจพื้นที่ (Field Research) ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่สำรวจตลาดน้ำบางคล้าในช่วงปี พ.ศ.2556-2559 โดยใช้ข้อมูลจากภาพถ่าย แผนที่ และการเดินเท้าสำรวจพื้นที่โดยรอบตลาดน้ำ ทำให้พบว่าพื้นที่บริเวณโดยรอบตลาดน้ำเป็นพื้นที่ของหน่วยงานราชการ เช่น ที่ว่าการอำเภอบางคล้า สถานีตำรวจภูธรอำเภอบางคล้า เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) ได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบางคล้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 7 ราย เจ้าหน้าที่จากกรมเจ้าท่าในการดูแลกิจกรรมในการล่องเรือรอบเกาะลัด จำนวน 1 ราย ผู้บริหารชมรมผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าและอาหารตลาดน้ำบางคล้า จำนวน 3 ราย ผู้ประกอบการจำนวน 20 ราย และนักท่องเที่ยวจำนวน 20 ราย

4. การสำรวจแบบสอบถาม (Questionnaire Survey) ประกอบด้วยแบบสอบถามจำนวน 4 ตอนคือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ เป็นต้น ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดฉะเชิงเทรา และตลาดน้ำบางคล้า สิ่งจูงใจในการท่องเที่ยวต่างๆ ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการจัดการตลาดน้ำบางคล้า เช่น การเข้าถึง ป้ายบอกทาง การจัดการพื้นที่ สินค้า ราคาสินค้า กิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยใช้รูปแบบมาตรประเมินค่าตามแบบลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับคือ 5 4 3 2 1 มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวจำนวน 100 ราย และผู้ประกอบการจำนวน 100 ราย ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับจุดเด่นและจุดด้อยของตลาดน้ำบางคล้า เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี

5. การสังเกตการณ์ (Observation) เช่น การสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของตลาดน้ำและพื้นที่บริเวณโดยรอบสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชน ปฏิบัติการของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมตลาดน้ำบางคล้าและการสังเกตการณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องภายในตลาดน้ำบางคล้า เช่น น้ำเสียง ท่าทางและปฏิกริยาต่างๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ต้องอาศัยการศึกษาจากแหล่งข้อมูลเบื้องต้น เช่น หนังสือวารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ต่างๆ เกี่ยวกับตลาดน้ำในประเทศไทย แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การจัดการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น ด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้จะต้องมีการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการดูแลตลาดน้ำ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งมองว่าตลาดน้ำบางคล้าเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ของชุมชนทางการท่องเที่ยว ทำให้เป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอก และที่สำคัญต้องศึกษาเกี่ยวกับบริบททางสภาพแวดล้อม ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมทั่วไปของพื้นที่ การดำรงชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้จะต้องอาศัยการลงพื้นที่จริงในการสำรวจ และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพแล้ว

ผู้ศึกษายังได้วิเคราะห์ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการรวม 200 ราย เพื่อสอบถามข้อมูลทั่วไปของตลาดน้ำ การจัดการพื้นที่ สินค้า กิจกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ด้วย

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องการจัดการตลาดน้ำบางคล้าได้ใช้ทฤษฎีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อวางแผนดำเนินการในลักษณะที่เป็นกระบวนการและขั้นตอน (ธนิช เลิศชาญฤทธิ์, 2554, น.64) ดังนี้ 1. การประเมินความสำคัญ คือ จากการสังเกตการณ์ การลงพื้นที่สำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการใช้แบบสอบถาม ทำให้พบว่าตลาดน้ำบางคล้ามีความสำคัญในการเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดอาชีพและรายได้เสริมจากการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว 2. การวางแผนการจัดการ คือ การนำผลจากการศึกษามาปรับปรุง พัฒนา เสนอแนะกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องว่าควรมีการดำเนินการพัฒนาอย่างไรเพื่อหาแนวทางในการจัดการตลาดน้ำบางคล้าที่เหมาะสมและนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ 3. การกำหนดรายการการจัดการ คือ การพิจารณาจากองค์ประกอบด้านการจัดการภายในตลาดน้ำบางคล้า องค์ประกอบภายนอกทางด้านกายภาพต่างๆ ซึ่งสามารถกำหนดรายการการจัดการ ได้ดังนี้ 1. ด้านพื้นที่ 2. ด้านสินค้า 3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

จากการศึกษาโดยการใช้แบบสอบถามด้านการจัดการของตลาดน้ำบางคล้าในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 โดยการคำนวณเป็นร้อยละทั้งจากนักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน และผู้ประกอบการจำนวน 100 คน สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบค่าร้อยละสูงสุดด้านการจัดการตลาดน้ำบางคล้าจากแบบสอบถามของ
ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว

การจัดการตลาด	ร้อยละ (สูงสุด)	นักท่องเที่ยว	ร้อยละ (สูงสุด)	ผู้ประกอบการ
ด้านพื้นที่	51	ปานกลาง	54	ปานกลาง
ด้านสินค้า	42	มาก	61	ปานกลาง
ด้านกิจกรรมการ ท่องเที่ยว	46	ปานกลาง	46	ปานกลาง
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	42	มาก	52	ปานกลาง

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบค่าร้อยละสูงสุดจากข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการตลาดน้ำ
บางคล้าในแต่ละด้านพบว่า จากมุมมองของนักท่องเที่ยวมองว่า การจัดการด้านพื้นที่
ของตลาดน้ำบางคล้าอยู่ในระดับปานกลาง ค่าร้อยละสูงสุด 51 คือ การสร้างแพตลาดน้ำ
บางคล้าส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในแม่น้ำบางปะกง ด้านสินค้า ค่าร้อยละสูงสุด 42 อยู่
ในระดับมาก คือ อาหารมีความสด สะอาด อร่อย ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ค่าร้อยละสูงสุด 46 คือ
กิจกรรมท่องเที่ยวตลาดน้ำบางคล้ามีความหลากหลาย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
ค่าร้อยละสูงสุด 42 คือ มีโต๊ะนั่งทานอาหารเพียงพอ/ มีถังขยะไว้ให้บริการ

จากมุมมองของผู้ประกอบการเกี่ยวกับการจัดการตลาดน้ำบางคล้าด้านพื้นที่
ค่าร้อยละสูงสุด 54 คือ การจัดรูปแบบร้านค้าในตลาดน้ำบางคล้ามีความเป็นระเบียบ ด้านสินค้า
ค่าร้อยละสูงสุด 61 คือ ราคาสินค้าในตลาดน้ำบางคล้ามีความเหมาะสม ด้านกิจกรรม
การท่องเที่ยว ค่าร้อยละสูงสุด 46 คือ กิจกรรมท่องเที่ยวตลาดน้ำบางคล้ามีความหลากหลาย
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ค่าร้อยละสูงสุด 52 คือ มีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ
เช่น การจอดรถ การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า จากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามจากชุดคำถามเดียวกันระหว่างมุมมองของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ พบว่า ในด้านการจัดการตลาดน้ำบางคล้าทั้งด้านนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการมีความเห็นสอดคล้องกัน เช่น ด้านพื้นที่และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ระดับความพอใจคือ ปานกลาง ส่วนการจัดการด้านสินค้าและสิ่งอำนวยความสะดวก จากมุมมองของนักท่องเที่ยวมองว่าระดับความพึงพอใจคือ มาก แต่ผู้ประกอบการมองว่าระดับความพอใจคือ ปานกลาง

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่า มุมมองจากนักท่องเที่ยวคือมุมมองจากคนภายนอก และมุมมองจากผู้ประกอบการคือ มุมมองจากคนภายในพื้นที่ บางอย่างมีความสอดคล้องกันแต่บางอย่างก็ไม่ได้มองไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น เทศบาลตำบลบางคล้า จะต้องพัฒนาและปรับปรุงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น พร้อมกับการแก้ปัญหาที่เป็นจุดด้อยของตลาดน้ำให้มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ก็ต้องรักษาจุดเด่นของตลาดน้ำให้คงอยู่ เช่น อาหารมีความสะอาด อร่อย เป็นต้น

ตารางที่ 2 ตารางแสดงการสรุปการจัดการตลาดน้ำตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2559

การจัดการตลาดน้ำ	ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2550-2554)	ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2555-2556)	ระยะที่ 3 (พ.ศ.2556-2559)
ด้านพื้นที่	-ชมรมผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าและอาหารตลาดน้ำบางคล้าเป็นผู้จัดการ ดูแลพื้นที่ในแพตลาดน้ำทั้งหมด โดยจะจัดสรรพื้นที่ในการค้าขายให้กับคนในพื้นที่ที่เทศบาลตำบลบางคล้าก่อนคนนอกพื้นที่	-เทศบาลออกระเบียบเทศบาลตำบลบางคล้าว่าด้วยข้อบังคับชมรมผู้ประกอบการตลาดน้ำบางคล้า พ.ศ. 2556 เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของผู้ประกอบการเกี่ยวกับกฎระเบียบต่างๆ - มีหลักเกณฑ์และอัตราค่าธรรมเนียมของผู้เช่าพื้นที่	-มีการต่อสัญญาเช่าแพและวางระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของผู้ประกอบการตามระยะที่ 2 แต่มีการเพิ่มและลดจำนวนร้านค้าทุกปีตามจำนวนร้านค้าที่มาเช่าพื้นที่ค้าขายบริเวณตลาดน้ำ

	<p>- ยังไม่มีการออกระเบียบข้อบังคับในการค้าของผู้ประกอบการ ใช้วิธีการบริหารจัดการภายในชมรมฯ เอง โดยมีประธานชมรมฯ เป็นผู้ดูแล</p>	<p>แพตลาดน้ำ เริ่มต้นที่เมตรละ 25 บาทต่อวัน</p> <p>- จัดพื้นที่การขายสินค้าตามความเหมาะสมของสินค้า เช่น สินค้าประเภทอาหารจะอยู่บนเรือ สินค้าประเภทสินค้าทางการเกษตรจะอยู่บนแพตลาดน้ำ</p>	<p>- มีการจัดการที่เป็นระบบมากขึ้น ตามหลักเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับของเทศบาลตำบลบางคล้า แต่ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถทำได้อย่างจริงจัง ลักษณะการปฏิบัติงานจะเน้นความถ้อยทีถ้อยอาศัยระหว่างเทศบาลกับผู้ประกอบการ ทำให้ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่กำหนดไว้ มักได้รับการยกเว้นจากคนบางกลุ่ม</p>
ด้านสินค้า	<p>- สินค้ามีความหลากหลาย เน้นที่สินค้าประเภทอาหาร</p> <p>- ไม่มีการควบคุมราคาสินค้าและคุณภาพอาหารจากเทศบาลตำบลบางคล้าอย่างเป็นระบบ</p>	<p>- สินค้ามีความหลากหลายมากขึ้นกว่าเดิม แต่ยังไม่มีการจัดโซนสินค้าในแต่ละแพให้มีระเบียบ</p>	<p>- สินค้ามีความหลากหลาย แต่ยังขาดการจัดโซนสินค้า เช่นเดิม สินค้าบางประเภทนำมาขายบนแพตลาดน้ำ ทำให้เหลือพื้นที่บริเวณทางเดินน้อยเกินไป</p>

		<p>- มีการควบคุมราคาสินค้าจากเทศบาลตำบลบางคล้า และควบคุมคุณภาพของอาหารในตลาดน้ำจากการสุ่มตรวจของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลบางคล้าทุกเดือน เพื่อตรวจหาสารปนเปื้อน ถ้าพบผู้ประกอบการที่ทำความผิดจะมีการเตือนด้วยวาจาจากก่อน จากนั้นถ้าตรวจพบอีกครั้ง จะให้ผู้ประกอบการหยุดขายสินค้าและยกเลิกสัญญาเช่าแพในลำดับต่อไป</p>	<p>เช่น สินค้าทางการเกษตร ของที่ระลึกต่างๆ เป็นต้น</p> <p>- การจัดโซนสินค้าและความหนาแน่นของร้านค้าในแต่ละแพไม่เท่ากัน บางแพมีจำนวนร้านค้าน้อย ทำให้สินค้าที่นำมาขายมีไม่มากพอ</p> <p>- ยังขาดการจัดโซนสินค้าให้มีความเป็นระเบียบ โดยเฉพาะแพที่ 8-9 ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ค่อยเดินไปบริเวณท้ายแพ และมักจะกระจายอยู่ตามบริเวณแพที่ 2-7</p>
<p>ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว</p>		<p>- กิจกรรมการล่องเรือรอบเกาะลัดมีจำนวนผู้ประกอบการมากขึ้น มีเรือจ้างแบบเหมาลำของชาวบ้านมาให้บริการ นักท่องเที่ยวร่วมกับเรือขนาดใหญ่</p>	

	<p>- กิจกรรมการท่องเที่ยว มีการล่องเรือรอบเกาะ ลัด แต่มีจำนวนท่าเรือไม่มากนัก เรือที่ให้บริการ ยังมีจำนวนน้อย</p> <p>- กิจกรรมทางการท่องเที่ยวยังไม่หลากหลาย</p> <p>- มีการประชาสัมพันธ์ ด้วยการติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายประชาสัมพันธ์นอกเขตพื้นที่ของเทศบาล และมีการถ่ายทำรายการโทรทัศน์แต่ยังไม่แพร่หลาย</p> <p>- มีชมรมนวดแผนไทย เข้ามาให้บริการกับนักท่องเที่ยวในบริเวณแพที่ 1 จึงเป็นอีกกิจกรรมการท่องเที่ยวของตลาดน้ำบางคล้า</p>	<p>- มีเจ้าหน้าที่จากกรมเจ้าท่า มาประจำการที่ตลาดน้ำบางคล้าคอยตรวจตราและดูแลความปลอดภัยจากการล่องเรือรอบเกาะลัด</p> <p>- มีการควบคุมดูแลด้านความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น การควบคุมผู้ขับเรือที่ต้องมีใบอนุญาตในการขับเรือ และเรือทุกลำต้องมีเสื้อชูชีพให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว</p> <p>- มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในเทศกาลวันสำคัญต่างๆ เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วัลลอยกระทง เป็นต้น</p> <p>- มีการจัดเจ้าหน้าที่ของเทศบาลบางคล้าในการดูแลด้านการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำ</p>	<p>- มีการควบคุมดูแลโดยเจ้าหน้าที่จากกรมเจ้าท่าที่มาประจำการในตลาดน้ำบางคล้าทุกสัปดาห์ ซึ่งได้รับความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวด้านความปลอดภัย แต่พบว่าผู้ประกอบการบางรายยังไม่ทำตามกฎระเบียบของกรมเจ้าท่ามากนัก เช่น เรือบางลำยังมีเสื้อชูชีพไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวและอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อมใช้งาน</p> <p>- มีการขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการให้มีการปรับปรุงเครื่องยนต์ที่ใช้ในการเดินเรือ เพื่อลดเสียงดังและมลพิษที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนบางคล้า แต่ยังไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร</p>
--	---	--	---

		<p>โดยเฉพาะ เช่น การสร้างเพจจากสังคมออนไลน์เกี่ยวกับตลาดน้ำบางคล้า การติดตั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ต การจัดทำหน้าที่จากเทศบาลตำบลบางคล้า คอยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเป็นประจำทุกสัปดาห์</p>	<p>- มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา ฉะเชิงเทรา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นต้น</p> <p>- มีการศึกษาดูงานจากหน่วยงานของรัฐอย่างต่อเนื่อง เช่น เทศบาลตำบลพิมาย จังหวัดนครราชสีมา และการประชาสัมพันธ์การถ่ายทำรายการโทรทัศน์ รวมถึงการสร้างเพจในสังคมออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวตลาดน้ำบางคล้า</p> <p>- ได้รับการดูแลและส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำบางคล้าจากสังคม</p>
--	--	---	---

			ออนไลน์ของคนใน ชุมชนมากขึ้น
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ยังไม่เป็นระบบ - ยังมีงบประมาณในการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกไม่มากนัก แต่มีอิสระในการบริหารจัดการ โดยปราศจากการควบคุมด้วยข้อจำกัดทางกฎระเบียบหรือเทศบัญญัติ เป็นต้น - ข้อจำกัดด้านพื้นที่ทำให้ไม่สามารถเพิ่มเติมพื้นที่ในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกได้มากนัก 	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มมีการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมากยิ่งขึ้น เช่น ติดตั้งอ่างล้างมือและซอมแซมอ่างล้างมือที่ชำรุด - มีการเพิ่มเติมโต๊ะรับประทานอาหารให้กับนักท่องเที่ยวทั้งในบริเวณแพตลาดน้ำและบริเวณด้านหน้า ที่ว่าการอำเภอในช่วงเทศกาลสำคัญ ที่มีนักท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมาก - มีการจัดสรรงบประมาณต่างๆ ในแต่ละปี เพื่อการบริหารจัดการ ซอมแซมและปรับปรุงตลาดน้ำตามข้อร้องเรียนของนักท่องเที่ยว และการประชุมของผู้ประกอบการทุกสองเดือนต่อครั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดสรรงบประมาณในการซอมแซมแพตลาดน้ำและส่วนประกอบของแพตลาดน้ำที่ได้รับการชำรุด เช่น กันสาด - มีการติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อ่างล้างมือให้เพียงพอในแต่ละแพ - มีการจัดสรรงบประมาณในการจ้างบริษัทประเมินงานรายปี ด้านการดูแลความสะอาดของแพตลาดน้ำ การจัดเก็บขยะ การทำความสะอาดห้องน้ำ และจัดเจ้าหน้าที่ใน

			<p>การดูแลความสะดวก ในการจอดรถและการ ประชาสัมพันธ์</p> <p>- มีการเช่าพื้นที่ของ หอประชุมอำเภอ บางคล้า ในการ ให้บริการด้านห้องน้ำที่ มีไม่เพียงพอ</p> <p>- มีการจัดสรรพื้นที่ใน การจอดรถ หลังจาก การปรับปรุงภูมิทัศน์ ด้านหน้าตลาดให้ สามารถจอดรถได้มาก ขึ้น รวมถึงการขอความ อนุเคราะห์กับทางวัด แจ้งซึ่งเป็นพื้นที่ ใกล้เคียงกับตลาดน้ำ บางคล้าในการให้พื้นที่ จอดรถให้กับ นักท่องเที่ยว รวมถึง เกิดธุรกิจของเอกชนใน การให้เช่าพื้นที่จอดรถ กับการให้บริการ ห้องน้ำกับนักท่องเที่ยว ที่มายังตลาดน้ำบาง คล้ามากขึ้น</p>
--	--	--	--

จากตารางสรุปด้านการจัดการภายในตลาดน้ำบางคล้าที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2559 ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านพื้นที่ ด้านสินค้า ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวและด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สามารถสรุปด้านการจัดการตลาดน้ำบางคล้าได้ดังนี้ ในระยะที่ 1 (พ.ศ. 2550-2554) มีการบริหารและจัดการตลาดน้ำโดยชมรมผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าและอาหารตลาดน้ำบางคล้า มีความอิสระในการบริหารจัดการ สามารถประชาสัมพันธ์และบริหารด้านรายได้จากการเช่าแพของผู้ประกอบการได้อย่างเต็มที่ โดยจะนำเงินรายได้ของตลาดน้ำเก็บในรูปแบบของบัญชีธนาคาร ในการเบิกจ่ายแต่ละครั้งจะใช้กรรมการของชมรมฯ 2 คนและเจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลบางคล้า 1 คน โดยที่เจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลบางคล้ายังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากนัก การจัดสรรพื้นที่จะเน้นคนในพื้นที่ก่อนคนนอกพื้นที่ สินค้าและกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวยังไม่หลากหลายมากนัก และยังไม่มีการวางระเบียบสำหรับผู้ประกอบการอย่างชัดเจน เป็นการดูแลจากประธานชมรมฯ และกรรมการของชมรมฯ มากกว่า จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการบริหารจัดการอย่างไม่เป็นระบบ ผู้ได้รับผลประโยชน์มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้น แต่เป็นช่วงที่ชุมชนได้มีส่วนในการดูแลจัดการตลาดน้ำอย่างจริงจัง

ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2555-2556) หลังจากเปลี่ยนผู้บริหารที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาใหม่ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายในการจัดการตลาดน้ำบางคล้าอย่างเห็นได้ชัด โดยการยุบชมรมผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าและอาหารตลาดน้ำบางคล้า ในระยะนี้มีการร่างระเบียบเทศบาลตำบลบางคล้าว่าด้วยข้อบังคับชมรมผู้ประกอบการตลาดน้ำบางคล้า พ.ศ. 2556 เพื่อให้เกิดแนวทางเดียวกันในการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับต่างๆ เช่น ระเบียบในการเช่าแพตลาดน้ำ การจำหน่ายสินค้าและอาหารของผู้ประกอบการ การประชุมผู้ประกอบการ การจ่ายเงินค่าเช่าแพซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบของงานคลัง เทศบาลตำบลบางคล้า จากการร่างระเบียบดังกล่าวของทางเทศบาลทำให้ตลาดน้ำมีความเป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น มีการจัดสรรพื้นที่ในการเช่าแพโดยกำหนดให้ต้องมีการต่อสัญญาเช่าแพทุกปี มีการจัดเก็บรายได้อย่างเป็นระบบทุกเดือน และมีการนำรายได้จากการเก็บค่าเช่าแพ ไปใช้ในการบริหารจัดการด้านต่างๆ ของตลาดน้ำ เช่น การจ่ายค่าเช่าพื้นที่รายเดือนในการให้บริการห้องน้ำจากพื้นที่ของที่ว่ากล่าวบางคล้า การจัดสรรงบประมาณในการดูแลซ่อมแซมอุปกรณ์ต่างๆ ในตลาดน้ำที่มีความเสียหายและอาจทำให้เกิดอันตรายกับนักท่องเที่ยวได้ เช่น กั้นสาตบริเวณทางเชื่อมระหว่าง

แพตลาตน้ำในแต่ละแพ พัฒลมเพดาน รางน้ำ เป็นต้น การจัดสรรงบประมาณในการดูแลเรื่องความสะอาดและขยะภายในตลาดน้ำ โดยการจ้างบริษัทประมูลงานรายปี เป็นต้น ปัญหาที่พบคือความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชมรมผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าและอาหารตลาดน้ำบางคล้ากับเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบางคล้าในเรื่องการประสานความร่วมมือในด้านต่างๆ ถึงจะมีกฎระเบียบออกมารองรับให้มีการปฏิบัติตาม แต่ยังคงขาดความร่วมมือจากผู้ประกอบการและเทศบาลเองก็ยังไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างจริงจังเท่าที่ควร

ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2556- 2559) เป็นระยะที่ชมรมผู้ประกอบการจำหน่าย สินค้า และอาหารตลาดน้ำบางคล้ากลับเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการร่วมกับเทศบาลตำบลบางคล้า แต่อำนาจหน้าที่จะอยู่ที่เทศบาลตำบลบางคล้าเช่นเดิม ชมรมฯ ทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างผู้ประกอบการและเทศบาลในการดูแลให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องกับผู้ประกอบการรายอื่นๆ เช่น การประสานเรื่องข้อร้องเรียนจากนักท่องเที่ยว การแจ้งซ่อมอุปกรณ์ต่างๆ ที่ชำรุดในแพตลาดน้ำบางคล้า การเข้าร่วมประชุมผู้ประกอบการเพื่อรับทราบนโยบายจากเทศบาล เป็นต้น ซึ่งในระยะนี้ชมรมฯ ไม่ได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องการจัดเก็บรายได้จากค่าเช่าแพเหมือนกับในระยะแรก ทางเทศบาลจะเป็นผู้จัดสรรงบประมาณต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในชมรมฯ แทน ในระยะนี้จึงเป็นการเปิดโอกาสให้มีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับภาคประชาชนที่ช่วยลดความขัดแย้งของชุมชนได้ในระดับหนึ่ง

การอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องการจัดการตลาดน้ำบางคล้ากับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีความสอดคล้องกับงานศึกษาของมณีวรรณ ผิวนิม และคนอื่นๆ (2546), จิตรา อนุศาสนนันท์ (2555), จริยา วัฒน โลหะพูนตระกูล (2551) ในประเด็นที่ว่า ตลาดน้ำสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน ดังที่กล่าวในงานศึกษาของมณีวรรณ ผิวนิมและคนอื่นๆ (2546) ว่าการสร้างตลาดน้ำช่วยให้เกิดการลงทุนในพื้นที่และเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจชุมชน ด้านกายภาพมีการปรับปรุงพื้นที่ใช้สอยและการมีสร้างสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น ตลาดน้ำบางคล้ามีการปรับปรุงภูมิทัศน์ด้านหน้าตลาดน้ำเพื่อความสวยงามของพื้นที่ สามารถใช้เป็นพื้นที่ในการจอดรถของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ รวมถึงในวันธรรมดาใช้เป็นพื้นที่ในการออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชน

ผู้ศึกษาพบว่าจากผลการศึกษาด้านการจัดการตลาดน้ำบางคล้าจะส่งผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในตลาดน้ำบางคล้าได้ในอนาคต สอดคล้องกับงานศึกษาของวรรณเอกประดิษฐ์ (2555) ในประเด็นที่ว่าในอีก 5 ปีข้างหน้าตลาดน้ำบางคล้าสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยประชาชนในท้องถิ่นมีงานทำและมีรายได้จากการท่องเที่ยว รวมถึงการส่งเสริมการอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อมและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

แต่ทั้งนี้ด้วยข้อจำกัดด้านพื้นที่ของตลาดน้ำบางคล้าที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของหน่วยงานราชการและชุมชนโดยรอบทำให้การก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภคต่างๆ มีโอกาสพัฒนาไปได้น้อยกว่าพื้นที่ของตลาดน้ำบางแห่ง

สรุปผลการศึกษาด้านการจัดการตลาดน้ำบางคล้า

จากการศึกษาเรื่องการจัดการตลาดน้ำบางคล้า สามารถแบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 4 ด้านคือ 1. ด้านพื้นที่ 2. ด้านสินค้า 3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งจากผลการศึกษากำหนดการในด้านต่างๆ ที่ผ่านมาของตลาดน้ำบางคล้าสามารถสรุปผลการศึกษาได้เป็น 2 ประเด็นคือ

1. การจัดการด้านทั่วไป หมายถึงการจัดการด้านทั่วไปของตลาดน้ำบางคล้า เช่น ด้านพื้นที่ คือ ตลาดน้ำบางคล้ามีแพที่ยื่นลงไปแม่น้ำบางปะกงจำนวน 9 แพ มีการจัดสรรพื้นที่ร้านค้าในแพตลาดน้ำไม่เท่ากัน ทำให้จำนวนร้านค้ามีความหนาแน่นในบางแพเท่านั้น การจัดโซนร้านค้าก็ยังไม่มีการแบ่งประเภทการขายสินค้าอย่างชัดเจน เช่นในบริเวณแพ 8-9 เป็นต้น ส่วนพื้นที่ที่อยู่โดยรอบตลาดน้ำ เช่นบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอบางคล้าและสถานที่ราชการต่างๆ รวมไปถึงบริเวณที่มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ด้านหน้าตลาดน้ำทั้งหมด ได้ใช้เป็นพื้นที่ในการจอดรถ ซึ่งก็มีความคับแคบ ทำให้จอดรถได้ไม่เพียงพอ

ด้านสินค้า บริเวณแพตลาดน้ำมีสินค้าอยู่ทั้งหมด 4 ประเภท คือ 1. สินค้าประเภทอาหาร และเครื่องดื่ม 2. สินค้าประเภทหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอท็อป) 3. สินค้าทางการเกษตร 4. สินค้าประเภทของที่ระลึกต่างๆ ซึ่งสินค้าที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากที่สุดคือสินค้าประเภทอาหาร เช่น กุ้งเผา ปลาเผา เพราะตลาดน้ำบางคล้าจะเน้นการขายอาหารมากกว่าเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวของตลาดน้ำบางคล้าจะมีการล่องเรือรอบเกาะลัด ซึ่งเน้นจุดเด่นของตลาดน้ำที่อยู่ริมแม่น้ำบางปะกง แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและวิถีชีวิตของชาวบ้านรอบเกาะลัดที่ยังคงทำการเกษตร ทำให้นักท่องเที่ยวที่มายังตลาดน้ำบางคล้าได้นั่งเรือรอบเกาะลัด และชมความงามของธรรมชาติโดยรอบ จึงเป็นอีกหนึ่งจุดเด่นของตลาดน้ำบางคล้า ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น การนวดแผนไทย ของชมรมนวดแผนไทยที่มีบริการในแพที่ 1 จะมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการอยู่บ้าง แต่ด้วยพื้นที่บริเวณที่นวดแผนไทยอาจจะไม่เป็นส่วนตัวมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวที่ไปใช้บริการจะเป็นคนในพื้นที่มากกว่านักท่องเที่ยวจากที่อื่น

2. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาด หมายถึงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในตลาดน้ำบางคล้าทั้งในบริเวณแพตลาดน้ำและพื้นที่โดยรอบตลาดน้ำ เช่น ป้ายบอกทาง ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงไม่ถึง 10 ป้าย เนื่องจากมีการขยายถนนและปรับปรุงถนนทั้งถนนทางหลวงหมายเลข 304 และถนนจากอำเภอบางปะกง ซึ่งเทศบาลตำบลบางคล้า มีข้อจำกัดในการปักป้ายบอกทางนอกเขตเทศบาลตำบล ซึ่งเป็นข้อจำกัดตามระเบียบของเทศบาลตำบลบางคล้าทำให้ยังไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหานี้ได้

การเข้าถึงตลาดน้ำบางคล้า ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเมืองปิด ไม่ใช่ทางผ่านไปยังอำเภออื่นๆ ทำให้การเดินทางมาบางคล้าจะต้องแวะเที่ยวในจุดอื่นก่อน เช่น วัดหลวงพ่อโสธร วัดสมานรัตนาราม เป็นต้น

ที่จอดรถบริเวณตลาดน้ำบางคล้าจะอยู่โดยรอบด้านหน้าตลาดน้ำที่มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณสถานที่ราชการ และบริเวณหลังวัดแจ้ง ด้วยพื้นที่โดยรอบค่อนข้างคับแคบ ทำให้ที่จอดรถมีไม่เพียงพอในช่วงวันหยุดเทศกาลสำคัญ แต่ด้วยพื้นที่โดยรอบตลาดน้ำเป็นสถานที่ราชการและชุมชน ทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่จอดรถออกไปได้อีก

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรจะใช้วิธีการในการลดการใช้รถยนต์ของนักท่องเที่ยวในการมาเที่ยวชมตลาดน้ำ เช่นเทศบาลควรจัดบริการรถรางที่มีอยู่ของเทศบาลตำบลบางคล้าหรือรถสามล้อที่มีอยู่ในชุมชน จะช่วยลดปัญหาความแออัดในเรื่องการจอดรถส่วนตัวไปได้

ห้องน้ำของตลาดน้ำบางคล้าจะมีอยู่ 2 จุดคือ บริเวณใกล้สถานีตำรวจภูธรอำเภอบางคล้า และบริเวณหอประชุมอำเภอบางคล้า ซึ่งรวมทั้ง 2 จุดแล้วยังมีห้องน้ำไม่ถึง 10 ห้อง ทำให้ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ จึงต้องมีการหาพื้นที่ในการสร้างห้องน้ำเพิ่มเติมให้มีความเพียงพอกับจำนวนผู้ใช้บริการและรองรับการเติบโตด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำบางคล้า

อ่างล้างมือในแพตลาดน้ำ มีแพละ 1 จุด สำหรับให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการใช้ในการล้างมือ จากการศึกษาพบว่าอ่างล้างมือมีเพียงพอกับจำนวนผู้ใช้บริการและมีความสะดวกกว่าการที่นักท่องเที่ยวจะเดินมาล้างมือบริเวณห้องน้ำเมื่อทานอาหารเสร็จ

โต๊ะรับประทานอาหารพบว่าไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว แต่ละแพจะมีอยู่แพละ 10 ตัว ยกเว้นบริเวณแพที่ 1 และบริเวณแพที่ 8-9 ที่ไม่มีการวางโต๊ะรับประทานอาหาร ส่วนหนึ่งของการวางโต๊ะรับประทานอาหารให้กับนักท่องเที่ยวบนแพ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือทำให้นักท่องเที่ยวสะดวกในการนั่งรับประทานอาหาร สามารถสั่งอาหารจากร้านค้าต่างๆ มานั่งรับประทานได้ แต่มีข้อเสียคือทำให้ทางเดินบริเวณแพตลาดน้ำคับแคบ ซึ่งในช่วงวันหยุดเทศกาลสำคัญ จะมีนักท่องเที่ยวค่อนข้างมาก ทำให้เกิดความแออัดในการเดินเลือกซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว

จุดประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำบางคล้ามักมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง ไม่มีจุดประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน ทำให้นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวไม่ทราบว่าติดต่อกับเจ้าหน้าที่เทศบาลได้ที่บริเวณใด จึงควรมีการทำจุดประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำบางคล้าที่ถาวร มีป้ายประชาสัมพันธ์ที่เด่นชัด เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ

การประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำบางคล้าพบว่านักท่องเที่ยวจะรู้จักตลาดน้ำบางคล้าจากการแนะนำของเพื่อนหรือคนใกล้ตัวมากกว่าสื่ออื่นๆ แต่ทางเทศบาลตำบลบางคล้าก็มีการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำบางคล้าลงในวารสารของจังหวัดและคู่มือการท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของเทศบาล สื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ และการถ่ายทำรายการโทรทัศน์ การศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายนอก เป็นต้น

การทำความสะอาดโต๊ะรับประทานอาหาร ถึงขยะในแพตลาดน้ำบางคล้า จะมีผู้รับเหมา มาประมวลงานจากเทศบาลตำบลบางคล้าทุกปีเรื่องการดูแลความสะอาด การจัดการขยะของตลาดน้ำ บางคล้า การทำความสะอาดห้องน้ำ และเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกในการจอดรถตามจุดต่างๆ ซึ่งจะต้องมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความสะอาดเพิ่มขึ้น เพราะยังพบว่าบริเวณแพตลาดน้ำจะมีเศษ อาหารตกลงบนพื้น ห้องน้ำยังไม่สะอาดเท่าที่ควร เป็นต้น ดังนั้น การจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของตลาดน้ำบางคล้า บางส่วนมีไม่เพียงพอ จึงมีความจำเป็นที่ต้องแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนา ตลาดน้ำบางคล้า เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการจัดการตลาดน้ำที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการศึกษาด้านการจัดการตลาดน้ำบางคล้ากับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาด้านการจัดการตลาดน้ำบางคล้า พบว่าการจัดการตลาดน้ำบางคล้า สามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ หลักในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะมีการพิจารณาจาก องค์ประกอบรวมทั้งสิ้น 3 มิติ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีการ วิเคราะห์จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีผลต่อการจัดการตลาดน้ำบางคล้ารวมทั้งสิ้น 3 กลุ่มคือ เทศบาลตำบลบางคล้า ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว ซึ่งจะสรุปเป็นมิติต่างๆ ได้ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ

เทศบาลตำบลบางคล้า

เทศบาลตำบลบางคล้าควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีอาชีพเสริมจากการ ท่องเที่ยวในชุมชน โดยการจัดสรรพื้นที่ในการขายสินค้าให้กับประชาชนอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น เนื่องจากพบว่ามีการขายสินค้าของคนในพื้นที่นอกแพตลาดน้ำ ซึ่งทำให้เกิดข้อร้องเรียนจาก ผู้ประกอบการที่จ่ายค่าเช่าแพให้กับทางเทศบาล

ผู้ประกอบการ

ควรมีการสร้างอัตลักษณ์ของสินค้าในชุมชนและพัฒนารูปแบบของสินค้าให้มีความโดดเด่นกว่าสินค้าจากในท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อเป็นการสร้างความประทับใจและจุดเด่นให้กับตลาดน้ำบางคล้า

นักท่องเที่ยว

ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบในการท่องเที่ยวตลาดน้ำบางคล้าให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น จากการมารับประทานอาหารที่ตลาดน้ำบางคล้า อาจปรับเปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวชมธรรมชาติริมฝั่งแม่น้ำบางปะกงด้วย

ด้านสังคม

เทศบาลตำบลบางคล้า

ควรมีการประสานด้านความสัมพันธ์กับคนในชุมชนให้มากขึ้น เพื่อลดระดับปัญหา ความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการร่วมมือกันระหว่างชมรมผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าและอาหารตลาดน้ำบางคล้ากับเทศบาล

ผู้ประกอบการ

ควรปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของทางเทศบาลตำบลบางคล้าเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการให้มากขึ้น เพื่อให้การบริหารงานของเทศบาลและความสัมพันธ์กับชุมชนมีความราบรื่น

นักท่องเที่ยว

ควรมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับคนในท้องถิ่น ในการให้ความร่วมมือด้านการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในการจัดการของตลาดน้ำบางคล้าและนำไปสู่แนวทางการจัดการตลาดน้ำบางคล้าที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

ด้านสิ่งแวดล้อม

เทศบาลตำบลบางคล้า

ควรให้ความสำคัญและสร้างจิตสำนึกที่ดีให้คนในท้องถิ่นมีความเข้าใจและตระหนักในปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์พื้นที่ทางธรรมชาติริมแม่น้ำบางปะกงไม่ให้เกิดการรุกรานจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับแพตลาดน้ำบางคล้า

ผู้ประกอบการ

ควรให้ความร่วมมือกับทางเทศบาลในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การทิ้งขยะและการทิ้งเศษอาหารต่างๆ ลงไปในแหล่งน้ำ เพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงามแก่ผู้มาท่องเที่ยว บริเวณตลาดน้ำบางคล้า

นักท่องเที่ยว

ควรให้ความร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม ในฐานะที่เป็นผู้ใช้ทรัพยากรร่วมกันกับคนในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการบริหารจัดการภายใน ควรมีการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อเป็นการพัฒนาตลาดน้ำบางคล้าที่ยั่งยืน ทั้งในส่วนภาคประชาชนและจากทางหน่วยงานของรัฐเอง ที่ผ่านมามีปัญหาด้านการประสานระหว่างเทศบาลตำบลบางคล้าและผู้ประกอบการที่ยังมีอคติกับการบริหารงานของทางเทศบาล ซึ่งทุกฝ่ายน่าจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการตลาดน้ำร่วมกัน เพราะทางเทศบาลก็มีข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ ส่วนในภาคประชาชนน่าจะมีส่วนเข้ามาช่วยเติมเต็มที่จะทำให้การบริหารงานของเทศบาลมีความคล่องตัว และเกิดประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่ายในฐานะผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

2. การจัดการพื้นที่และการพัฒนาคุณภาพสินค้า ควรมีการจัดการพื้นที่ในแต่ละแพให้มีจำนวนร้านค้าในปริมาณใกล้เคียงกัน เพราะในบางแพมีร้านค้าที่ค่อนข้างหนาแน่น ส่วนการพัฒนาคุณภาพสินค้าควรมีการขายสินค้าที่มีอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น เพื่อให้กลายเป็นจุดเด่นของตลาดน้ำบางคล้ามากกว่าการขายสินค้าตามกระแสทั่วไป โดยทางเทศบาลบางคล้าจะต้องร่วมมือกับทางกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมหรือหน่วยงานภายนอกอื่นๆ ที่สามารถรับประกันมาตรฐานของสินค้าในตลาดน้ำ เช่น สินค้าประเภทอาหารว่ามีความสะอาด โดยการจัดทำป้ายรับรองหลังจากมีการตรวจสอบปนเปื้อนแล้วเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความไว้วางใจกับมาตรฐานของสินค้าที่มีอยู่ในตลาดน้ำ

3. การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวมากกว่าการมาแวะทานอาหาร ควรมีการจัดสรรพื้นที่เพื่อจัดทำแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาทั้งต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมและคนในท้องถิ่นเอง เช่น การทำป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติชุมชน ความเป็นมาของตลาดน้ำบางคล้าและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญโดยรอบบริเวณทางเข้าตลาดน้ำบางคล้า หรือการจัดทำซุ้มถ่ายภาพให้นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำบริเวณทางเข้าทั้งสามทาง เช่นทางเข้าบริเวณแพที่ 1 ทางเข้าบริเวณแพ 3 และทางเข้าบริเวณแพ 9 เป็นต้น

4. การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนควรมีการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพิ่มเติมเพื่อให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้แสดงศักยภาพและเพื่อเป็นการปลูกฝังเรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ให้สูญหายและเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่น เช่น การจัดอบรมมัคคุเทศก์น้อย การให้ชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์ในสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ให้มากขึ้น

5. การพัฒนาศักยภาพตลาดน้ำบางคล้าเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เพราะยังมีข้อจำกัดทางด้านกายภาพ ทำให้การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอ เช่น ห้องน้ำ พื้นที่ในการจอดรถ ดังนั้น การสร้างพื้นที่จอดรถไม่ควรจะมีการขยายพื้นที่เพิ่มเติมอีก ส่วนห้องน้ำควรมีการจัดสรรพื้นที่ในการสร้างห้องน้ำให้มากขึ้นกว่าเดิม

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

เกียรติ จิวะกุลและคณะ.(2525). ตลาดในกรุงเทพมหานคร: การขยายตัวและพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนิช เลิศชาญฤทธิ์. (2554). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- ปิยะพร กัญชนะ. (2537). **ตลาดน้ำ: ย่านชุมชนริมน้ำในสังคมเมืองสยาม**. กรุงเทพฯ: ศรีบุญ
 อุตสาหกรรมกราฟิมพ์.
- มณีวรรณ ผิวนิ่มและคนอื่นๆ.(2546). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาการและ
 ผลกระทบของการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสนับสนุน
 กองทุนงานวิจัย.
- ราตรี โตเพ่งพัฒนา.(2543). **ตลาดน้ำ: วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร. (2550). **การจัดการทรัพยากรโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ:
 โครงการหนังสือโบราณคดีชุมชน.อุดม เขยกิจวงศ์. (2552). **ตลาดเก่า (50-100 ปี)**. กรุงเทพฯ:
 ภูมิปัญญาสร้างสรรค์.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2552). **วิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่ริมตลาดน้ำ**. กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญาสร้างสรรค์.
- อเนก เทพสุภรณ์กุล.(2544). **บางคล้า 100 ปี**. สมาคมชาวบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัด
 ฉะเชิงเทรา

วิทยานิพนธ์

- จิตรา อนุศาสนนันท์. (2555). “การเปลี่ยนแปลงจากการขยายตัวและการจัดการตลาดน้ำคลอง
ลัดมะยม”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม
 มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิริยาวัฒน์ โลหะพุนตระกูล.(2549). “การพัฒนาแก้ไขปัญหาชุมชนด้านการจัดการพัฒนาแหล่ง
**ท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภพระประแดง จังหวัด
 สมุทรปราการ**”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะ
 สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียว.
- วรรณ เอกประดิษฐ์. (2555). “**กลยุทธ์การพัฒนาตลาดน้ำบางคล้าแบบมีส่วนร่วม**”.
 วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการสาธารณะ วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยบูรพา.

สัมภาษณ์

- กรรณิการ์ วนะภูติ. ผู้ประกอบการตลาดน้ำบางคล้า. สัมภาษณ์, 2 มิถุนายน 2556.
- เกรียงไกร ฮวดเจริญ. พนักงานประจำท่าเรือตลาดน้ำบางคล้า. สัมภาษณ์ 16 สิงหาคม 2557.
- ชัยวัฒน์ มุ่งจรงค์. รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบางคล้า. สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม 2557.
- พรธิดา วรวงศ์. ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้. สัมภาษณ์ 28 สิงหาคม 2557.

พีรยา มารวย. ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเทศบาลบางคล้า. สัมภาษณ์ 16 สิงหาคม. 2557.

ทิพวรรณ หอระตะ. รองประธานชมรมผู้ประกอบการตลาดน้ำบางคล้า. สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม
2557.

ธนาเศรษฐ์ วิชาชนโรจน์. หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ. สัมภาษณ์ 23 สิงหาคม 2557.

บุญมี ศรีสุข. ประธานชมรมผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าและอาหารตลาดน้ำบางคล้า. สัมภาษณ์, 8
มิถุนายน 2556.

เบญจวรรณ เศรษฐวิวัฒนกุล. ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม. สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม
2557.

ศรายุทธ ศรีสุนทร. ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบางคล้า. สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม 2557.

รายชื่อคณะกรรมการดำเนินงานประชุมวิชาการระดับชาติ “สหวิทยาการ 2559”

คณะกรรมการอำนวยการ

1. รองคณบดีวิทยาลัยสหวิทยาการ ฝ่ายวิชาการและวิจัย	ประธาน
2. รองคณบดีวิทยาลัยสหวิทยาการ ฝ่ายบริหาร	กรรมการ
3. ผู้อำนวยการโครงการศึกษาปริญญาเอกสหวิทยาการ	กรรมการ
4. รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สตรีศึกษา	กรรมการ
5. ผู้อำนวยการโครงการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิตสหวิทยาการสังคมศาสตร์	กรรมการ
6. ผู้อำนวยการโครงการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา การเมือง
และเศรษฐศาสตร์ (ท่าพระจันทร์)	กรรมการ
7. ผู้อำนวยการโครงการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา การเมือง
และเศรษฐศาสตร์ (ศูนย์ลำปาง)	กรรมการ
8. เลขานุการวิทยาลัยสหวิทยาการ	เลขานุการ
9. หัวหน้างานบริการการศึกษา (ท่าพระจันทร์)	ผู้ช่วยเลขานุการ
10. หัวหน้างานบริการการศึกษา (ศูนย์ลำปาง)	ผู้ช่วยเลขานุการ
11. รักษาการในตำแหน่งหัวหน้างานบริหารสำนักงาน
วิทยาลัยสหวิทยาการ ศูนย์ลำปาง	ผู้ช่วยเลขานุการ
12. นางสาวพัชรกัญญ์ ภัทรอนันต์กุล	ผู้ช่วยเลขานุการ
13. นางสาวนิตยา ปินดาวงศ์	ผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน ฝ่ายรับส่งบทความและบทความ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สุวคันธ์	ประธาน
2. นายพรชัย ตั้งวิวัฒน์	เลขานุการ
3. นางสาววนัสนันท์ ศรีเอี่ยม	ผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน ฝ่ายประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิในการอ่านบทความ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพล เจริญรัฐติกาล	ประธาน
2. อาจารย์ ดร.โกสุม โอมพรนุวัฒน์	กรรมการ
3. อาจารย์ ดร.จุฬณี ตันติกุลานันท์	กรรมการ
4. นายเกษมทรัพย์ สีดาภูด	เลขานุการ
5. นายวรานนท์ จงพูนผล	ผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน ฝ่ายจัดทำเอกสารการสัมมนาทางวิชาการ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยสุธรรม์ ธรรมบุษดี	ประธาน
2. อาจารย์นุชรี วงศ์สมุทร	กรรมการ
3. นางสาวพัชรกัญญ์ ภัทรอนันต์กุล	กรรมการ
4. นายวรานนท์ จงพูนผล	กรรมการ
5. นางสาววริษฐา จงพูนผล	กรรมการ
6. นางสาวหฤทัยรัตน์ ศรีจันทร์ขำ	เลขานุการ
7. นางสาวศิริลักษณ์ ศรีศิริกุล	ผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน ฝ่ายประชาสัมพันธ์และเชิญวิทยากร

1. อาจารย์ ดร.ณัฐพล แสงอรุณ	ประธาน
2. นางสาวภาวิณี บัวงาม	กรรมการ
3. นางสาวอรวรรณ เกตุดี	กรรมการ
4. นางสาวศินันท์ อินทร์จันทร์	กรรมการ
5. นางสุนทรี ศรีศิริกุล	เลขานุการ
6. นางสาวนริศรา ซาเจริญ	ผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน ฝ่ายอาคารสถานที่

1. อาจารย์ ดร.ณัฐพล แสงอรุณ	ประธาน
2. นายเกษมทรัพย์ สีดาภูด	กรรมการ
3. นายวรานนท์ จงพูนผล	กรรมการ
4. นางสาวศิริลักษณ์ ศรีศิริกุล	กรรมการ
5. นางสาวนริศรา ซาเจริญ	กรรมการ
6. นางสาววริษฐา จงพูนผล	เลขานุการ
7. นางสาวนันทน์ ศรีเอี่ยม	ผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน ฝ่ายการเงิน

1. รองคณบดีวิทยาลัยสหวิทยาการ ฝ่ายบริหาร	ประธาน
2. เลขานุการวิทยาลัยสหวิทยาการ	กรรมการ
3. รักษาการในตำแหน่งหัวหน้างานบริหารสำนักงาน
วิทยาลัยสหวิทยาการ ศูนย์ลำปาง	กรรมการ
4. นางชุตติกาญจน์ ธีระภาพ	กรรมการ
5. นางสาวปภาวดี อินจันทร์	เลขานุการ
6. นางสาวรุ่งดารา เมหาวล	ผู้ช่วยเลขานุการ

การประชุมวิชาการระดับชาติ

สหวิทยาการ 2559

